This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

KC 17422 (1-3)

HARVARD COLLEGE
LIBRARY

FROM THE FUND OF
CHARLES MINOT
CLASS OF 1828

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

NÁRODNÍ BIBLIOTÉKA.

VÝBOR PRACÍ

ČELNĚJŠÍCH SPISOVATELŮ ČESKOSLOVANSKÝCH.

REDAKTOR: **FRANTIŠEK ZÁKREJS.**

DÍL ŠEDESÁTÝ ŠESTÝ.

SPISY JOSEFA KAJ. TYLA.

SVAZEK PRVNÍ.

V PRAZE.
NÁKLADEM KNĚHKUPECTVÍ: I. L. KOBER.
1881.

Digitized by Google

Josef Kajetán Tyl

JOSEFA KAJ. TYLA

SEBRANÉ SPISY.

SVAZEK PRVNÍ.

Dekret Kutnohorský. — Prokop Bilinský. — Slečna Lichnická. — Břeněk Švihovský. — Poslední doby v Bílé věži.

V PRAZE.
NÁKLADEM KNĚHKUPECTVÍ: I. L. KOBER.
1881.

Digitized by Google

Veškera práva vyhrazuje si nakladatelstvo.

Národní knihtiskárna: I. L. Kober v Praze.

Digitized by Google

DEKRET KUTNOHORSKÝ.

Digitized by Google

(Psáno roku 1841.)

Digitized by Google

1.

— *Scripsi die XI. mensis Maji, anno Domini 1408 Procopius Boczekus de Lepotic, magister artium liberarum.*

Tato slova — (totiž: Psal jsem dne 11. měsíce května léta Páně 1408 Prokop Boček z Lepotic, mistr svobodných umění) — napsal mistr Boček za krásného jarního jitra, když byl na pěkném, bílém pergamenu latinskou báseň dokončil.

Mistr Boček byl mladý, osmadvacetiletý muž pěkného zrostu a líbezného pohledu. Oči jeho byly jasně modré, jako čistý otisk duše panické, a tváře dlouhým do nocí sedáním poněkud sice ubledlé, ale tak hebké pleti, že se při dosti malinkém pohnutí duše jako mladinká růže zarděly. Kolem nich vinuly se pěkně uhlazené, světlohnědé vlasy, padajíce okolo uší na týlo, kdežto se pak co husté, podlouhlé kroužky stáčely.

A takž byl mistr Boček nejen pro nevšední bystrost ducha svého, pro velikou učenost a znamenité básnické schopnosti, nýbrž i pro spanilou podobu těla svého, pro nezkalenou veselost mysli a líbeznou počestnost mravů svých po celé Praze v dobré pověsti.

Toho roku po sv. Havle měl přednášeti na vysokých školách z obzvláštního pobídnutí nejvyššího rektora *artem poëticam et philologicam* a vykládati Homéra.

Digitized by Google

Svrchu řečeného dne seděl již od čtyř hodin z rána ve své malé, ale čisté a na muže učeného dosti spořádané komnatě a psal. — Kromě zastřeného, v koutě postaveného lože, psacího stolku a několika dřevěných židliček bylo tu ještě jiný větší stůl viděti, na němž hromady rozličných písemností a rozdělaných, sem tam přeházených učených pojednání ležely. Podle stěny stála jednoduchá dubová police, plná ztuha v kůži vázaných knih rozmanité velikosti, kteréž byl mladý mistr buď sám vlastní rukou přepsal anebo za uchráněný peníz dosti draze od mnichů nakoupil. Byloť jich asi dvě stě — na časy tehdejší, kdežto blahé světlo knihotisku do tichých komnat mužův učených ještě nesvítilo — počet zajisté nad obyčej znamenitý, a obsahující v sobě všeliké básníky, řečníky a historiky řecké i latinské, jakož i jich pozdější vykladatele.

Podepsav konečně jméno své, přečítal Boček ještě jednou, a sice velmi pozorně, nový plod ducha svého. I byl, jak se podobalo, s prací svou spokojen, neboť oko jeho čím dál, tím živěji se jiskřilo a tváře jeho se červenaly.

Znenáhla mezi čtením se zamyslil, v duchu s radostnými obrazy se obíraje. Okolo úst pohrával mu líbý úsměv, a když napotom jako z krásného snu opět procitl, pozdvihl oči v sladkém zanícení, a rtové zašeptali nevědomky: „Uvidím — zdaliž mi porozumíš, muzo má!“

Na to se vzchopil a začal na sobě sváteční roucho, až na zem dlouhý a široký, skvěle černý talár urovnávati, jejž kolem boku lesklým řemenem přepínal.

V tom se polehounku na dvéře klepalo.

„Já to jsem, učený pane!“ ozval se při tom lahodný ženský hlásek — a Boček šel otevřít.

„Smím?“ tázal se týž hlásek potom ještě na prahu.

Digitized by Google

„Jen vejděte, panenko!“ odpověděl mladý mistr přívětivě, a do komnaty vešla dívka sotva šestnáctiletá, nesoucí v ruce čistě vypraný, široký a po kraji vyšívaný límec.

Byla to Marie, dceruška paní Háty, pozůstalé vdovy po mistru krejčovském poctivé paměti — jediné potěšení, jediná rozkoš i podpora matčina. Sestaralá žena byla by častěji nouzi trpěla, kdyby nebyla dívka umělýma rukama skrovný výdělek její rozmnožovala.

Marie byla podivné stvoření — jedno z oněch, ježto příroda někdy jako z rozmarné potutelnosti na svět posílá. U koho pouhá tvářnost za průvodní list a vysvědčení člověka vnitřního platí, ten by se v této dívce byl velmi oklamal. Tvář její byla na první pohled skoro odporná, jako stěna bledá, čelo pihami poseto a vlasy tuhé, přičervenalé. Malý nosíček poněkud se ohrnoval, a oči trochu zašilhávaly; kdo ale do nich hleděti uvyknul — kdo na tuto tvář pohlížel, když dívka živá, plná vřelých citů a nad svůj stav jasného rozumu rozmlouvala: ten neshledal v ní ani nejmenší nelíbeznosti, a s radostí slova poslouchal, která se jí ze rtů jako dvěma řadami nejčistších perel řinula. Postava její byla přitom sice malá, ale pravidelně urostlá, šíje i ňádra vnadně sklenuté, oudy plné, ruka nad míru hebounká a noha outlá.

Mistr Boček přebýval již na pátý rok v jednom domě s paní Hátou, a rád jí za skrovný poplatek dopřál správy nad svou malou domácností, k čemuž mimo stravu a prádlo i uklízení komnaty a jiné skrovné obsloužení patřilo. Zhusta ovšem v těchto službách zastávala stárnoucí matku Marie, a protož také, zvláště v prvnějších dětinských letech, častěji okolo učeného souseda bývala,

Digitized by Google

kterýž v ní také jako v mladinké sestře zalíbení nalezal a ducha jejího mnohým pěkným poučením zušlechťoval.

I dnes přicházela dívka za příčinou domácího posloužení.

„Pán Bůh rač pozdraviti, vzácný pane!“ řekla, vstupujíc do tiché svatyně latinského básníka. „Odpusťte, že jsem vám již včera límec neuchystala! Muselať jsem k večeru pro matinku lázeň připravovati.“

„Stůně paní Háta?“

„Dnes je jí mnohem líp. Měla dobré spaní.“

„A jak vy jste spala, holubičko?“

„Jako dítě, které se umí dobře: Andělíčku, můj strážníčku! modliti,“ řekla dívka s nevinným smíchem a brala se ke dveřím. — „Zachovej Pán Bůh, vzácný pane!“

„Počkejte — počkejte, Marianko! — toť není můj límec.“

„Aj! — a čí pak by byl?“ usmála se dívka, kliku ode dveří již v rukou držíc. „My pro jiného nepereme a samy takových límců nenosíme. Ostatně, učený pane, znáte snad lépe každou hvězdu na nebi a každého červíčka pod zemí, nežli prádlo své.“

„Nedovádějte, panenko!“ řekl mistr vážně. „Tento límec není můj. Tu jest. Vraťte jej, komu náleží!“

Mlčky, zvolna, třesoucí se rukou brala dívka límec.

„Co jest vám, panenko?“ ptal se jí mladý mistr velmi starostlivě.

„Nic — nic! Jenom z krásného snu se bláhová probouzím — a dobře se mi děje. Zapomnělať jsem na chvilku, že jsem osoba tuze nepatrná — aby tak vzácný a učený pán —“

„Ale co pak se vám přihodilo, milá Máří?“ divil se onen, vida, že dívce slzy po tvářích kanou.

Digitized by Google

„Jet to ponejprv, co se opovažuji“ — odpovídala tato hlasem tichým. „Vy jste již tak mnoho laskavého matce mé prokázal, a se mnou sprostým, hloupým děckem míval jste tolik trpělivosti — myslilat jsem — dnes máte slavnost — nový límec by vám dobře slušel — sama jsem jej tedy ušila —“

„I dejte sem, dejte, milá Máří!“ potěšil ji Boček s laskavým úsměvem. „Jestli to takové, toť milerád váš dárek přijmu — a nezůstanu dlužníkem.“

Radostně vyjasnila se dívce tvář, a lehkým kročejem vyběhla šťastná dárkyně z komnaty. Když ale obdarovaný z domu vycházel, stála po straně u okénka ve své malé světničce, a vystupujíc na prsty dívala se daleko za spanilým a učeným pánem, jak mu límec sluší. Potom se odebrala zas do příbytku jeho, aby v něm pouklidila, nežli se navrátí.

„Tuhle stál“ — řekla, všedši do komnaty — „tuhle stál a pravil: Milá Máří! — a: Milerád váš dárek přijmu — a: Nezůstanu dlužníkem.“

Hlavou její prohánějí se divné myšlénky. — Na to přistoupila ke stolku. Báseň, dnes ráno pěkně opsaná, ještě na něm ležela. I vzala dívka bíle skvělý pergamen do ruky a jakoby z písma jí neznámého smysl nějaký vyzpytovati mohla, dlouho naň hleděla. Mocně ji cosi pudilo — byl to cit sladkobolestný! — i zašeptala: „Tady spočívala ruka jeho!“ — a jako v letu drahého místečka rtoma se dotknuvši kvapně, s tváří panensky uzardělou, pergamen opět na místo uložila.

2.

Na veliké síni nového Karolina, t. j. onoho domu, jejž byl před lety naproti chrámu sv. Havla Rotlev, bo-

Digitized by Google

hatý měšťan Pražský, vystavěl, a jejž pak roku 1383 král Václav vysokým školám na místě starého, pro potřeby vzrůstajícího počtu studentův již tuze malého Karolina vykázal — scházeli se mistři a bakaláři, učitelové a doktoři veškerých umění, majíce pro příští rok voliti nového rektora.

Hodina určitá se blížila. V pořádku seděli již údové cizích národů — bavorského, saského a polského — i radili se vespolek a hádali, na koho as volení připadne; toliko čeští mistři procházeli se ještě na předsíni, anebo stáli tři, čtyři pospolu, jakoby o tajných a důležitých věcech rokovali. I zdálo se, že dychtivě na někoho čekají.

Tou dobou šli ale také dva mistři národu českého okolo chrámu sv. Martina, přes uhelný trh, rovnou cestou ke Karolinu. Byli to mužové nejen ve školách, nýbrž i po městech Pražských a na královském dvoře jména pověstného.

„Vůle má jest pevná a přesvědčení úplné," pravil první hlasem tichým a mírným; „učiním již krok tento ke cti a slávě národu našeho; nevím ale, milý Jeronyme, nevím — proč na mne tesklivost přichází."

„Protožes od jakživa bázliv," odpověděl druhý s jadrným důrazem, „abys nikoho nepohoršil, nikoho se nedotknul — zvláště co jsi po síni královské choditi se naučil. Ale má-liž kronika národu českého o tobě říci, že jsi byl třtina větrem se klátící? — Jene! Jene! — tys jediný, který pomoci můžeš — pověstnějšího a moudřejšího lékaře nemáme. K čemu jsi bojácný? Ránu vidíš krváceti — víš, jak ji vyléčiti, a ostýcháš se obvazek na ni přiložiti? Jen váhej! váhej! Čím déle otáleti budeš, tím hlouběji rak do zdravého těla se zažere."

Digitized by Google

„Vím, vím; ale oni budou povyk dělati, budou: běda! volati —“

„Nech je volati! Či-li se povyku lekáš? Nechtěj, pro Bůh! abych se na škodu jména tvého marným vtipem blýskal, otázku ti dávaje: Mluv, jsi-li husa na cizím strništi, že se děsíš křiku najatých pastevců?“

„Já se ho neděsím, neboť vím, že bez něho býti nemůže!“ odpověděl mistr Jan pevně. „Ale z křiku rostou různice a nesváry — mladá krev ráda překypuje, neznajíc ceny své, a jedna krůpěj marně prolitá nedá se ani tisíci jazyky lidskými nahraditi.“

„Zde ale nepoteče marně — ač kdo ví, zdali poteče — a pak ať teče proudem! Odporné, ale zdravé — říká lid, a hořký lék zůstane předce vždy lékem.“

„To zůstane, a já o jiném sladším nevím“ — doložil mistr Jan polohlasitě a poněkud se zamlčel.

Na mysli byl již dávno ustanovil, co učiní; ale mírný duch jeho jenom ještě prvního kroku se ostýchal. Překročiv ale první překážku, t. j. zvítěziv nad vlastní touto, a sice jedinou slabostí, náležel pak mistr Jan k oněm vzácným, silným a vytrvalým duchům, jenžto se na dráze nastoupené ničím odstrašiti, ničím s ní svésti nedají. Důvtipný, výmluvný a ohnivý Jeronym znal přítele svého, a protož nemaje starosti, že by snad v době rozhodné od svého úmyslu se odvrátil, podněcoval jej na cestě do Karolina jen tou měrou, aby ctnostému ostýchavci za nějaký osten sloužil. Věděl, že cokoliv i jemu říci může, on sobě sám také pověděti dovede.

V okamžení doplnila se veliká síně ve všech prostorách, když do ní Jan a Jeronym vkročili; neboť za nimi vhrnuli se i jejich přátelé, kteří na ně u vchodu

Digitized by Google

a v síni byli čekali. Již i tehdejší rektor, Bernard z Hranovic, s velikým zlatým řetězem okolo krku, seděl na povýšené, červeným aksamitem potažené sesli své, a hned na to začaly se po hlučném zvuku trub a bubnů obyčejné před volením přípravy a obřady.

Ale neobyčejná tichost panovala mezi mistry českými, a všechněch zraky upínaly se zvědavě na muže, kterýž jako prvního místa mezi nimi zaujímal, jsa toho času na vysokých školách učitelem *in rebus theologicis* a na slovo vzatým kazatelem v kapli Betlemské. Byl to Jan Hus, také nazýván Husinecký, a ten se nyní vzchopil a stál tu, muž devětatřicetiletý, s vážnou, ale přívětivou tváří, líbezným okem a hustými vousy porostlou bradou, obraz pevné a k smělému kroku odhodlané mysli. Tváře jeho byly se poněkud zarděly a oko zajiskřilo.

Požádav za krátké pomlčení a poslyšení, jal se pak plynným jazykem latinským takto mluviti:

„Jakkoli v obyčeji není, aby kdo v tento den, před volením nejvyššího rektora slavné university naší, o věcech mluvil k tomu cíli a konci nesměřujících: předce, šlechetní a moudří pánové, doufám, před očima vašima odpuštění najíti, že sám o věci podobné řeč tady začínám. Onať jest ale také tak neobyčejná, a dle pravé jistoty své předce o dnu dnešním tak důležita, že se omluviti dá. K vám se obracím, vážení mistrové národů cizích, a mluviti k vám budu ve jménu národu českého! — Když v Bohu zesnulý král a pán náš, Karel, milostivý otec, tyto školy vysoké zakládal, učinil pozvání mistrům i žákům národů cizích, aby přišli a stejných s domácími učiteli a školáky prospěchů a stejného práva užívali — jakž o tom nadací list jeho dosti zřetelně mluví, a jakož i vám, pánové moudří, dobře povědomo jest. Avšak po-

Digitized by Google

zvaní hosté na školách našich rozpadli se později na tři větve i nazvali se dle původu a vlastí svých národem bavorským, saským a polským, a všechny tyto větve jednoho a téhož stromu, kterýž u nás od věků po věky slouti bude cizinským — všechny tyto větve, pravím, osobily sobě napotom práva škol našich každá pro sebe a zvláště, nikoli všechny vesměs a za jednu, a tak se přihodilo, že kdež potom o rozhodnutí věcí důležitých hlasováním se jednalo, cizinci mívali tři hlasy, domácí ale toliko na jediném přestávati museli."

S podivením pohlíželi mistři národů cizích na sebe. Jedni posud nevěděli, k jakému cíli řečník zaměřil; druzí ale smysl slov jeho pochopivše, začali reptati, a starý doktor Anselm z Frankensteina, pohnutí krve potlačiti nemoha, vzchopil se ihned na sedadle svém a zvolal:

„A nejsou vám tato naše práva již po chuti? Řekni nám to bez obalu — bez dlouhého zatáčení, muži učený! Vímeť beztoho, že je Čech odjakživa hlava nespokojená, a jak se podobá, byli byste rádi, aby se věc obrátila — vy abyste měli tři hlasy, a my všickni hlas jediný."

„Bůh ví, to chceme!" ozvali se na mnohých místech mistrové čeští, slovy doktorovými k hněvu popuzeni. „To chceme i vyvedeme!"

„Mír, mír — přátelé moji!" chlácholil je Hus; „nechtějme toto místo vášnivou hádkou zneuctívati! Chcemeť, jak vážený doktor Anselm pravil, aby se věc obrátila, a ona se v dobrotě, sama sebou obrátí. Slavný zakladatel ustanovil vysoké školy Pražské především pro národ český, pro národ svůj, i chtěl, aby se ve všem řídily podle škol Pařížských a Boloňských, kdežto učitelové domácí také více hlasů mají, nežli cizinci, a protož musí

Digitized by Google

universita Pařížská i v těchto věcech Pražské za příklad sloužiti, a to zvláště za nynějších časů, kdežto učených a na slovo vzatých mistrů, Čechů rozených, takové množství jest, že není a nemůže již býti potřeba, aby se všechna místa akademická jenom cizinci osazovala, jakož na počátku činiti se mohlo, dokud domácích učitelů nebylo. A jestliže se vám, učení a vzácní pánové národů cizích" — mluvil Jan, proudem řeči své již unešen, horlivěji dále, a oči jeho neohroženě přebíhaly řady udivených a pohoršených doktorů — „jestliže se vám z hostinské šetrnosti až posud všude přednost dávala: nyní již pro čest národu českého a na další ujmu jeho mistrů věc tato trpěti se nemůže. Či-liž na tom dosti nemáte, že všecka místa v Praze dostáváte, co zatím naši bakaláři dvě léta na školách venkovských, často dosti hubených, tráviti musí — a proč? pro pouhou pohodlnost — nechci říci; neumělost vaši, že se krásnému jazyku těch lidí učiti nechcete, jichžto potem a mozoly se předce živíte! Až posud chovali jen cizinci v rukou svých pečeť universitní, klíče archivu a bibliotéky — až posud byli říkaje oni samotni pánové vysokých škol Pražských; avšak déle nemá a nemůže nepřirozená věc tato běžeti, leda by Čechové sami nad sebou se zapomenouti a jméno své a čest svou nazdařbůh káleti chtěli. To ale nechtějí a nebudou chtíti! Pravím to ve jménu všech tuto přítomných doktorů, mistrů a bakalářů českých, pravím to ve jménu celého národu českého, pravím to z dobré příčiny právě dnes, když k volení rektora české university přikročiti máme."

Nastalo hlučné rokování.

Digitized by Google

3.

Odbilo poledne. V příbytku doktora Anselma panovalo ticho; jen v kuchyni popraskoval skrovný oheň, u něhož letitá hospodyně pro sebe oběd vařila. Pán a velitel její, učený doktor, a dcera jeho, Hedvika, měli dnes obědvati u nynějšího rektora magnifika, kterýž dle způsobu od let předešlých zachovaného, ke cti nově zvolenému nástupci svému velikou hostinu dával, k níž to nejen všickni znamenití členové university, nýbrž i manželky doktorův, a v obzvláštních případech i dcery jejich pozvány byly.

Hedvika byla se již také ozdobně přistrojila a čekala nyní, brzo-li otec pro ni přijde. Nepamatovalať se, aby kdy tak dlouho u volení byl pomeškal. S patrnou zvědavostí a nedočkavostí chodila po komnatě.

Bylať to dívka dvacetiletá — velká, štíhlá postava, krásně podlouhlých tváří, jasné a růžemi lehounce prokvetlé pleti, velkých modrých očí a rusých, bohatých vlasů. Nebyly to vnady slovanské, ty čarovábné, plné bujnosti; ale po celé té velkolepé postavě byla rozlita jakási neobyčejná, vyšší a nadpozemská spanilost, kterážto spíše úctu než milosti plamen rozněcovala, zvláště když se, jako dnes, v dlouhém a řásném oděvu německém z blankytné tkaniny jevila. A celé vzezření její bylo jako otevřená kniha velkého a vzdělaného ducha, jímžto nad veškeré druhy věku svého se vznášela.

Pohledši z okna, zda-li otec přichází, posadila se, aby si čas ukrátila, ke stolu, na němž veliký, mnohými obrázky ozdobený a rukou otce jejího psaný latinský herbář ležel, a začala v něm čísti. Za chvíli otevřely se dvéře, a do komnaty vešel otec.

Digitized by Google

Učený doktor a vyhlášený učitel umění lékařského byl muž asi šedesáti let, vysoké, vytáhlé postavy, přitom hubených oudů a skoro vždy sehnutého týla. Zdálo se, jakoby věčně do kněh hleděl. Jen když mluvil, poněkud hlavu pozvedl, a tu pak bylo vpadlé, hnědé tváře, černé, husté obočí, pod ním nad míru živé, blýskavé oči a nad ním čelo s velkou lysinou viděti.

Nyní vešel s hlavou skloněnou, ale tvář jeho sebou trhala, oči semotam přejížděly a ústa se pohybovala v tak patrném pohnutí celé mysli, že ho dcera pro samé podivení uvítati zapomněla. Také on ji nepozdravil a vystrojení jejího si nevšimnul; nýbrž odloživ černý aksamitový biret, začal velkými kroky po komnatě přecházeti.

Hedvika mlčela. Znalať otce i věděla, že jí svěří, cokoliv svěřiti může.

„Hedviko!“ začal on také posléz a zastavil se před ní, posud pokojně do herbáře hledící. „Hedviko! děvče — pomysli jen — oni chtějí tři hlasy — a my abychom — i nesmrtelný Aeskulape, nedopouštěj! Nežli jsme začali o rektora hlasovati, vystoupil ten Betlemský kazatel — nu, vždyť ho znáš! — komu čest, tomu čest — on ví, jak srdce jazykem protknouti — vstal a dokazoval, že se v akademických právech Čechům křivda děje — že se . . . .“

I popisoval jí dle způsobu svého celý spor, povstalý dnes mezi domácími a cizími doktory; pověděl jí, jak po řeči Husově všickni mistrové čeští hlasův pozdvihli, a jak zvláště Jeronym přede všemi vystoupil a věc Čechů ohnivě zastával.

„Vždyť ho známe!“ vypravoval doktor v rozhorlení, „Jazyk jeho jest břitký meč, létavá šipka, vřící voda — přitom je člověk nestydatě odvážlivý — nesmrtelný Aesku-

Digitized by Google

lape! mně se zdá, že by se neostýchal na kazatelnu vystoupiti a řeč jako hotový *baccalaureus sanctae theologiae* činiti. Ten si počínal, jakoby nás již pod víkem měl — já to znám! — on spoléhá na krále, okolo něhož břichopáskuje, i hrozil nám také Václavovým rozhodnutím; ale my nejsme zajícové na širém poli a víme také, jak a kudy se ke dvoru chodí. Ani kroku jsme jim nepostoupili a předce konečně rektora ze své strany zvolili. Trefilo to nynějšího děkana filosofie, *celeberrimum Joannem Hofmannum* — doložil na to s patrným pocitem radosti a hrdosti — „a Bůh dá, že tak snadno Čecha do doktorského pláště neoblečeme!“

S těmi slovy se od Hedviky obrátil a přeloživ ruce na zádech, začal opět semotam popocházeti, na oběd ani nezpomínaje.

Ani Hedvika teď na hostinu nepomyslila. Otcova zpráva ji divně pohnula. Neurčité, nelibé myšlenky zatemnily ducha jejího, a tesknè tušení sklíčilo prsa její. Oči její spočívaly na latinském herbáři — ale duch její poletoval daleko po Praze, a ústa její prohodila po nějaké chvíli polohlasitou otázku: „*Nationes ergo discordia disjectae sunt?*“

„*Disjectae!*“ odpovídal otec. „Nesvár je mezi námi, různice a nenávist! A nechť neumím rozdílu mezi ledvinou a srdcem učiniti, budu-li kdy s Čechy zase přáteliti! Nesmrtelný Aeskulape! — co pak se tak nadýmají? Nevědí již ti novopečení doktůrkové, co by bez nás byli?“

Rychleji a rychleji poháněl jej vnitřní pohnutí po komnatě Hlavu dle obyčeje svého skloniv, na chvíli se hluboko zamyslil.

„Avšak já vím — co tomu kazateli a smělému jeho

Digitized by Google

přiteli mozkem vrtá!“ mluvil pak sám k sobě. „Právo a neprávo české to není — jim se vede dobře, nechť již to neb ono panuje — ale Viklef je to — — Viklef!“

V tom se klepalo na dvéře.

„*Ave!*“ splynulo hlasitě ze rtův otce i dcery, a do komnaty vešel — mistr Boček.

„Ah, *deliciae meae!* — *Salve!*“ zvolal doktor, hostu pravici podávaje, a Hedvika vítajíc jej kynutím hlavy, poněkud se zarděla; — u srdce jí něco bodlo a jemné chvění přeletělo oudy její.

„*Salve!*“ opětoval doktor, pravicí mu potřásaje; ale náhle, jakoby ho stisknutím ruky elektrická jiskra byla projela, trhnul sebou a hbitě ucouvnul. Příjemný výraz tváře jeho zmizel a oči divě sršely. — „*Apage!* — *apage*, nepříteli!“ křičel. „Zde, vlku, nadarmo hledáš, koho bys udávil!“

S podivením hleděl Boček na toto přivítání; avšak domysliv se, z jakého asi pramene slova doktorova se prýští, věděl také, že je pro blaženost svou trpělivě snésti musí — a protož neodpovídal.

„Přehlédnul jsi se, otče!“ jala se Hedvika mluviti. „Totě domácí přítel tvůj, vážený pan mistr Boček z Lepotic, s nímžto, jako s posvěcencem všech devíti muz, miláčky svoje, Horáce a Virgila čítáváš.“

„Však já ho znám!“ odpověděl vášnivý stařec. „Však já ho dobře znám. Není on Čech? — *natione et opinione Bohemus?*“

„To jsem — ale i ctitel váš, *domine celeberrime!*“ řekl Boček, jehož jasné tváře mráček zármutku přeletěl; „a nemohu se nadíti, že by různice, jichžto počátek dnes mezi celými třídami naší *almae matris* vypuknul, také jednotlivých osob mír a spokojenost rušiti měly.“

Digitized by Google

„Ony je ale budou rušiti, *domine magister!*“ odpovídal doktor ještě horlivěji, že hněv nyní teprva průlevu dostával; „a já nebudu okolo sebe trpěti, cokoli z krve české pochází!“

„Prosím, *celeberrime!*“ ozvala se v tom stará hospodyně, hlavu mezi dveřmi vystrkujíc — „je tu pedel s vyřízením vzácného pana rektora stran hostiny —“

„Ať mi dají pokoj s hostinou!“ osopil se na ni doktor. „Či mám s těmi ploditeli různic z jedné mísy jísti, a vida jejich oušklebky, ještě jim za zdraví připíjeti? Chtějí, abych si do žil jedu naléval? — Že jsem nemocen — že nemohu z domu! Jdi — a máš-li co v kuchyni, přistroj na stůl! Budeme pokojně doma obědvati!“

Po těch slovech odešel do svého laboratorium.

4.

Samoten stál nyní v komnatě mistr Boček s Hedvikou. V srdci obou zaznívali hlasové tajné, tiché žalosti, a obou mysl brala na sebe neobyčejnou, jindy sobě nepřirozenou tvářnost. Hedvika snesla se s nadpozemské výše k lidským nižinám a stala se citlivou ženštinou; Bočkova jindy nekalená veselost ustoupila neobvyklé měkkosti — a takto se oba neviditelnou mocí, ani o tom nevědouce, tajemným svazkem srdcí k sobě přibližovali. Avšak tělem stáli oba ještě bez pohnutí. Žádný z nich nemluvil.

Posléz dal se mladý muž hlasem tichým a jako ostýchavým do řeči.

„Tedy jsem z ráje svého vyloučen?“ ptal se. „Dvéře domu vašeho přede mnou se zavírají — a nadarmo budu se svým toužením okolo prahu vašeho choditi.“

Digitized by Google

„Otec mluvil jen v prvním rozhořčení," odpovídala Hedvika, a srdce jí tlouklo s neobyčejnou prudkostí. Nikdy předtím nebylo učené panně tak volno a spolu i bolestno, jako v tomto okamžení. — „Krev jeho však se usadí, a paměť nebude pak věděti, co ústa jeho mluvila. Odpusťte, pane, starci vášnivému."

„Ach, což bych měl a nemohl odpustit otci vašemu, panno Hedviko — a kdyby mě do pustin života vezdejšího vyhnal, kdež by uschnuv opadal krásný květ mého doufání!"

„Aj, vám se všude svět plný pěkného květu okáže!" nutila se dívka žertovati. „Vaše mysl je čarodějný pramen sladkých radostí — a co jste u nás teď hořkého zakusil, za malinkou hodinku u pana rektora plnou číší spláknete!"

„Hedviko — panno Hedviko! pro živý Bůh, co to mluvíte?" zvolal mistr Boček poněkud živěji. „Hostina a plná číše, myslíte, že mi dáti může náhradu za ztrátu, kteráž mi v této hodině u vás hrozí?"

„Za ztrátu?" opětovala Hedvika tiše a zdlouhavě. „Nevím věru, jakou ztrátu byste u nás míti mohl." — Přitom oči k zemi sklopila.

„Hedviko!" řekl mladý mistr z hlubokosti srdce svého, a ruce, mezi nimaž posavad svůj krásný malý biret držel, prosebně na prsou sepnuv, blízko k ní přistoupil. „Vy jste nazvala mysl mou pramenem radostí — a hle! já tu stojím sklíčen žalostí; neboť jsem v boji s obrovskou bázní, a zbraň moje, sladká naděje, láme se na skalnatém štítu jejím. Jakou ztrátu že bych zde míti mohl? — Nevíte to opravdu? — Ach, pak jsem arci zklamané děcko, ježto myslí, že se i soudruhu jeho o něm zdálo, když ono jej ve snách viděl! Pak jsem snil jako děcko, a nyní k poznání smutné pravdy přicházím!"

Digitized by Google

Hedvika neodpovídala. Věděla, cítila dobře, co Boček myslí; ale srdce její nemohlo ještě z vazeb chladného rozumu se vymknouti.

„Hedviko!“ začal mladý muž rtoma se třesoucíma opět mluviti. „Nevíte, panno, opravdu, jaké ztráty se nyní při povstalých různicích obávám?“

Hedvika ještě mlčela. — Křečovité trhnutí přejelo tvář její. Pozvedla veliké, nebejasné oči své, a opět je rychle uzamkla. Zdálo se, jakoby slzu skrýti chtěla. Na to se odvrátila.

„Panno Hedviko! odpověď vaše rozhodne nad blahostí života mého“ — prosil Boček, a krok za ní učinil; ona ale kynula rukou, aby nechodil, a přistoupila k oknu. Potom se zase obrátila. Sladkým zanícením leskla se tvář její, a oko její bylo zaroseno.

„Zdá se mi, milý mistře,“ jala se odhodlaně mluviti, „že vím, s jakou nadějí jste přes práh obydlí našeho přicházel; a dle hlasu srdce svého nebudu i nemohu vám rozkazovati: Nečiňte to již!“

„Ó Hedviko — ó muzo má!“ zvolal Boček radostně a kvapně uchopiv ruku její, vroucně ji políbil.

„Ustaňte, ustaňte!“ žádala jej dívka polo káravě a velice uzarděna ruku odtáhla. „Či myslíte, že jsem jedna z oněch slabých, pro nižto medové slovo a laskavé pohlednutí nejnebezpečnější zbraní jest? Znám vás — není-li jinak všecko přetvářkou, čímkoli jste až posud světu se objevoval — a přátelství moje zůstane při vás, dokud srdce vaše tohoto daru panenského vážiti si bude; avšak nechtějme v této osudné chvíli mysl svou závadivými obrazy ohnivé fantazie přeplňovati! Čekejme, až jak se mračna rozptýlí, ježto nespokojení mistři národu vašeho nad chrámem tichých přání našich sehnali.

Digitized by Google

Já se potěším, až se pobouřená mysl otcova utiší; vy ale jděte a nabuďte veselého ducha ve společnosti u pana rektora!“

„Chcete, abych po medu hořčice požíval — abych po rajském plesu oddal se světským bakchanalím a po zpěvu andělském pozemské skuhrání poslouchal?“ zvolal Boček — a srdce mu hlasitě tlouklo. „Ó nechtějte, abych si dnešní den takto pokazil! Jako utěšení nebeské budou mě slova milosti vaší ochvívati, a nižádným hlukem lidským nedám je zahnati. Těšil jsem se ovšem na dnešní hostinu i napsal jsem báseň k rozmnožení slušného veselí; ale bez hvězdy je noc truchliva a bez slunce den strašlivý. Vy u pana rektora nebudete — a já —“

„Napsal jste báseň?“ ptala se Hedvika, jakoby proud řeči jinam obrátiti chtěla. „To věru lituji, že ji slyšeti nebudu.“

„A nesměla by se prostá pračička má té přízně dočkati,“ ptal se mladý mistr, „že byste jí čtouc několik okamžení obětovala? Ach, vždyť by beztoho jako slabá květinka na suchopáru svadla, kdyby ji paprsek vaší milostnosti nezahřál!“

Přitom sáhl za ňádra a vyndal pečlivě schovaný pergamen.

„Nebuďte přísná s tímto slabounkým dítkem muzy mé!“ řekl přitom s jemným pohnutím. „Nechávám je v rukou vašich, aby vám — dojde-li jinak milosti před očima vašima — člověka někdy na mysl uvedlo, jejž osud nepříznivý na nějaký čas od vás ovšem odlučuje, kterýž ale okamžení minouti nedá, aby v duchu při vás nebyl a pomyšlením na vás bolesti své nekonejšil.

Digitized by Google

5.

V nevelké ale skvostné komnatě na Vyšehradě seděl král Václav. Před ním stála na pěkném vykládaném stole plná číše burgundského vína, a na zemi ležel pes nevídané velikosti — zvíře táhlého těla, vysokých běhů a dlouhé, široké tlamy.

Václav ho lektal za ušima a po nějaké chvíli dlaní do stehna ho udeřiv, zkřikl: „Chyť ho!“

Pes vyskočil — zakňučel a vyceniv čtyry dlouhé tesáky, po komnatě se ohlížel. Vida však, že tu není, do koho by ostré zuby své zaťal, ohonem klátě hlavu svěsil a zase k nohám pána svého se ubíral.

„Ha, ha!“ smál se Václav, bera číši do ruky. „Na tebe nemá Chytan laskominy!“

Tato slova týkala se muže, kterýž sedě v koutě na nízké stoličce a ruce křížem přeloženy maje v hlubokých myšlenkách tonul. Na smích králův poněkud hlavu pozvedl.

„Buďto ví“ — řekl přitom — „že se mnou žádné žerty nejsou, anebo mi nechce ruce pokaziti, mysle, že jich budu ještě v královské službě potřebovati.“

„Aha! — pan kmotr je dnes veselé mysli!“ dal se Václav zase do smíchu. „Nu, co škodí! Já mám rád veselé tváře okolo sebe — a myslím, že se dnes ještě nasmějí. Jsem žádostiv, jak se naši učení pánové pokousali!“

V tom vešel mladý panoš a oznamoval příchod mistra Jeronyma.

„Jen dále — jen dále!“ rozkazoval veselý panovník. „Na toho se právě těšíme.“ Přitom klepnul víčkem stříbrné konvice, kteráž vedle číše stála. Panoš rozuměl klepnutí a šel pro nádobu, aby ji naplnil. — „Ještě jednu číši!“ velel král — a v několika okamženích vítal Jeronyma.

Digitized by Google

Rychlým, jistým krokem a přímou postavou vešel mistr do komnaty, jakoby tu doma byl. Krom výrazné tváře a jiskrného oka nebylo na jeho postavě od rána ani památky. Na místě mužného vzezření a černého, dlouhého, vlajícího roucha, jakž je bylo na cestě do Karolina viděti, leskl se nyní na tváři jeho světský rozmar, a tělo jeho bylo ozdobeno strakatým šatem královské družiny.

Pěkně a obratně koleno před králem ohnuv, pokorně a předc i také důstojně ho pozdravil.

„Nu, jakž jest, učený šotku?“ smál se Václav na přivítanou mu pravicí kyna. „Máte již po bitvě a po vítězném kvasu?“

„Po bitvě ovšem,“ odpovídal Jeronym bez ostýchání způsobem královského důvěrníka; „ale nepřátelé ještě hodují.“

„A vy přitom nejste? U všech všudy, jací jste to bojovníci? — Nehodují u vás vítězové? Či jste prohráli? ha, ha! — dali jste se na outěk?“

„Čech neutíká, královská Jasnosti!“ řekl na to mistr pyšně hlavu pozvedna — a pak ji opět skloniv, doložil jemně: „Pánu a králi národu českého to netřeba teprv dokazovati. My jsme učinili, co se prvním kročejem a s důvěrou v královskou Milost Vaši učiniti dalo. Představili jsme jim práva mistrů domácích — odvolávali se na list v Pánu zvěčnělého otce Vaší Milosti — a plni té sladké jistoty, že syn velikého krále, dobrodince a oslavitele vlasti, pravým a věrným synům ochrany své neodepře — osmělili jsme se projeviti, že i milostivého pána vůle k našim žádostem se skloňuje; ale —“

„Nu — a?“ ptal se Václav, nedočkavě se na sedadle vztyčiv.

Digitized by Google

Jeronym pokrčil ramenoma.

„Což pak cizincům na tom záleží," řekl, „zdali se královská Milost k lidu vlastnímu kloniti ráčí! Oni se drží svých domnělých zastaralých práv, myslíce, že je nemůže nikdo zrušiti."

„Hvězdy boží!" zkřikl Václav a rukou na stůl udeřiv, kvapně vyskočil. „Kdo se to opovažuje mysliti? — Já jim okáži, kdo může v Čechách rušiti! — Mámť ještě dobré přátely, kteří i nejtvrdší nevěřící lebku oblomí."

Oči jeho zalítly přitom na muže, kterýž ještě tiše v koutě komnaty seděl. Jeronym sledoval zraků královych a teprva teď si této třetí osoby povšimnul. I pozdravil ji zběžným hlavy kynutím. Podivný muž ale nepoděkoval a obrátil se k Václavovi.

„Učeným lebkám nerozumím," řekl, „a ony nebudou pro novou známost z Karolina cestu až ke mně vážiti. Nech meče a vezmi jen péro do ruky! Uvidíš, jak si o černé na bílém rohy otrkají."

„To máš dobře, ochotná pravice," smál se Václav, kterýž dnes obzvláště veselé mysli byl a právě plnou číši ohnivého toku vyprázdnil. „A já bych vlastně rád věděl, co as nespokojení učení páni dovedou. Hloupých — ha, ha! — nebo aspoň neučených jsme již hezký počet skrotili. Podíváme se tedy ještě na doktorskou štvanici. — Připí si, mistře!" mluvil dále, protože byl panoš naplněnou konvici přinesl a ještě jednu číši na stůl postavil. „Připí si, ty náš Jeronyme! Já ti slibuji touto číší ochranu a přízeň královskou — ale dřív se musí mela mezi vámi strhnouti."

„Ta se strhne — neměj starosti!" odpovídal muž v koutě, co zatím Jeronym s tajnou nelibostí, že se mu cíl žádoucí na délku odstrkuje, číši k ústům přikládal. —

Digitized by Google

„I vsadil bych se o svou novou červenou kamizolu, že se ještě dnes u pivních korbelů rvačky začnou a dříve nepřestanou, dokud do toho královská pěst neudeří.“

„Při sám Bůh — ha, ha!“ chechtal se Václav — „to bych rád viděl a mám věru velikou chuť, přesvědčiti se, jaký prorok jsi. Co pak dnes máme? Čtvrtek —?“

„Pátek,“ odpověděl Jeronym ve vší krátkosti.

„Hvězdy boží!“ zvolal Václav náhle s velkou vážností. „Dnes tedy nebudou ničeho začínati — dnes nejde člověk pořádný z domu.“

„Kdož pak mluví o pořádných?“ prohodil zase muž v koutě. „Při samém pořádku mohly by se arci krčmy hned k večeru zavírati; ale ďas by potom byl krčmářem! Na štěstí ale neptá se nepořádek ani na pátek ani na sobotu — a rozpálená krev se ráda ochladí.“

„Uvidíme — uvidíme!“ řekl Václav, semtam několik kroků po komnatě učiniv. „Uvidíme, jak se posty zachovávají. Nechcit, aby pan Zbyněk žalobu vedl, že málo plnění rozkazů církve dbám. Však já mu také nic neprominu — co moje zákony poroučejí.“

6.

Temným pláštěm zahalil večer rozlehlá města Pražská. Ticho bylo po velikých ulicích a prostranstvích; jenom pokoutně, v úzkých a odlehlých uličkách, bylo ještě hluk slyšeti, vycházející z krčem třídy nejnižší. Přístřeší takových bylo času tehdejšího v lidnaté, bohaté a všemi světskými rozkošemi oplývající Praze veliký počet. Některé z nich byly zvláštní sídla a rejdiště veselých a bez velkých starostí léta svá trávících studentů.

Jedno z nejznamenitějších těchto doupat bylo v Ka-

Digitized by Google

prové ulici „u červené lišky“ — nepatrné dřevěné stavení. Za dne bylo v něm jako všecko vymřelé. Okenice skoro pořád přimknuty, a dvéře do něho sotva že se otvíraly. Jakmile ale první soumrak do klikaté ulice vklouznul, začal se v nepatrném domku život hýbati — tu cinkaly džbánky, šuměly rozprávky, zněly písně, rozléhal se smích, a rozmanité podoby naplnily začazenou jizbu až do těsna.

Dnešního večera nemohli tu ovšem veselé studentů sbory scházeti. Dnešek byl pro ně znamenitý den, a ten se musel zasvětit.

Veškeré školy byly jako v ohni — a plny radosti; všickni se domnívali býti vítězi. Čechové plesali, že statných obhájců domácího práva nalezli — a cizozemci jásali, že se jich mistrové zastrašiti nedavše, rektora z krve své zvolili. Toho dne nebylo na tvářích studentských nic jiného, nežli posměch viděti, a z úst jim vyletovaly samé ousměšky. Musilo se do krčmy — muselo se zavdávati, připíjeti a vypíjeti na zdraví, na zdar i na zkázu.

Neslýchaného povyku bylo „u červené lišky“. Sešlit se, jak obyčejně, školáci rozličných národů; ale úmluvou neb náhodou shledalo se dnes v tomto pověstném místě více Čechů, a ti opanovali posléz bojiště. Po mnohé jadrné přezdívce přišlo to na vyhazování — a tu měli bavorští a saští mládenci co dělati, aby dvéře našli, nežli se oknem na ulici dostali.

„*Bohemia in aeternum!* — Čechové na věky!“ rozkřiknul se pak mladík, silný jako mladý doubek, vesele plný džbánek zdvíhaje.

„*Vivat!*“ řičel po něm celý sbor, a proudem lilo se pivo do všech všude hrdel.

„A Jan a Jeronym!“ zvolal opět školák, jenžto byl jako hlavou celé společnosti.

Digitized by Google

„*Valeant!*“ křičeli ostatní. — „Nalívejte! — Honem — hoň to, matinko!“

„Já ti daruji srdce z marcipánu!“ řekl jeden.

„Já ti koupím šňůrku perel z dračích zubů!“ křičel druhý.

„Já ti dám na lačný žaludek hubičku!“ křičel třetí — a všickni obklopili osobu, kterouž nazývali matinkou.

Byla to paní Dorota, pověstná krčmářka „u červené lišky“ — žena jako soudeček. Vydávalať se již pětadvacet roků za vdovu, a nikdo se o to s ní nehádal.

Ta stála nyní u prostřed studentů, podobna jsouc veliké naduté tykvi, okolo níž vosy létají, a nevidouc jiné pomoci, jak by se dotíravců zprostila, začala posléz okolo sebe masitýma rukama tak důtklivě šermovati, že koho pěstí jen ťukla, zajisté na tři kroky odskočil. Ale rozpálení mladíci nedbali dnes bolestných ran. Odskakovali a zase přiskakovali, tělnatou ženu k obsluhování nutíce a předce ji z místa pustiti nechtíce.

Ona se ale konečně rozhoupala a valila se zvolna, jako naplněná kádě, do zadu, kdež obyčejně na široké židli sedávala, peníze přijímajíc. S hlučným chechtotem valili se študenti za ní, a jeden z nich zpozoroval přitom v nejzazším, dosti tmavém koutě jakousi podobu, kteráž se kroutila a rukama do stolu tloukla, jakoby se také náramně chechtala. Pro povyk ostatních nebylo ji však slyšeti.

„Jaká je to zde opice?“ zkřikl mladík rozehraný a blíže přistoupiv do kouta ukázal.

„Opice?“ ptalo se jich hned několik, a houfem hrnuli se všickni do zadu.

Postava okamžitě umlkla. Ruce jí sklesly — hned ale opět třesoucí se stolu se chytily a křečovitě se ho držely.

Digitized by Google

Neboť nohy vstávajíce, aby se hlava před nebezpečnými hostmi s výšky poklonila, začaly pod tíží těla klesati.

„Odkud jsi přiběhla? — mluv, obludo!“ křičeli jedni.

„Chraňte se jí! — ať vás nepokousá!“ smáli se druzí.

„*Salvete, domini — doctissimi . . .*“ začala postava lidským hlasem mluviti, a brzo jí všechna slova zas na jazyku uvázla.

„I podívejme se, to je učená opice!“ zvolali mladíci. — „Po ď pak ven, pojď, ať se ti na srst podíváme!“

A přese vše zpouzení musil ubohý od stolu.

Byl to muž malé hubené postavy, asi padesátiletý a jak se podobalo, zámožný řemeslník. Strachem třásla se mu na tenkém krčku kostlivá brada, že mu hlasitě zuby cvakaly — a na prsou spínaly se ve smrtelné ouzkosti ruce jeho.

„Nechte mých hostí na pokoji, panáčkové!“ ozvala se nyní paní Dorota, a veškerou hromadu těla svého postavila mezi ulekaného mužíka a rozpustilé mladíky. „Jet to pan Sekyra, poctivý kramář z dlouhé střídy — a mně tak milý, jako každý z pánů studentů.“

„To ale nemá býti — alespoň dnes ne!“ odpovídal rozpustilý mladík. „Dnes tady panujem my — a nezaplatí-li pak kramář celou naši outratu, poletí oknem na ulici!“

„Ano! ano, celou outratu!“ křičeli ostatní, a sahali již po ubohé oběti.

Kramář začal kvičeti, jakoby ho napichovali — studenti se smáli, a krčmářka dupala.

„A já vás dám všechny zavříti!“ zlobila se. „Uvidíme, zdali se takto s poctivými hostmi poctivé ženy nakládá!“

Nebylo-li před tím dosti hluku, nyní teprva povstával. Jedni kleli, druzí vejskali a třetí se chechtali krčmářčině poctivosti. Bylo tu pekelného povyku.

V tom se udeřilo z venku na okenice — a hned

Digitized by Google

na to opětovaly se hřmotné rány třikrát po sobě. Spolu dalo se i psí štěkání slyšeti. V okamžení bylo v krčmě ticho — a paní Dorota začala rukama lomiti.

„Hospodine, pomiluj nás!“ jektala přitom — „to je Václav! Já znám jeho tlučení!“

„Ve jménu krále!“ ozval se po malé přestávce zvučný hlas na ulici, a opět začaly na okenice rány padati.

„Hned, hned!“ chtěla krčmářka zkřiknouti — ale hlas jí v hrdle uváznul. Popadla jen se stolu veliký dřevěný svícen a valila se ke dveřím. — „Jenom hezky zticha, pánové! — stolice honem ke stolům — řekněte, že jste se hádali o věci učené!“

Takto ještě prosila i rozkazovala, a spoléhajíc na dobrou náhodu, nějakou výmluvu nebo královský rozmar, šla otevřít.

V dlouhém tmavém plášti až po zuby zahalen a klobouk se širokým okrajem hluboko do čela vtlačený maje, vešel král Václav do dveří. Za ním stála ještě jedna postava mužská téže podoby — a mezi nima kňučel veliký pes.

„Jsi ty hospodská?“ tázal se Václav krátce a ostře.

„Jsem,“ odpověděla žena třesoucí se.

„Nevíš, o které hodině se dnes krčmy zavírají?“

„Vím — králov —“

„Mlč! — Koho tu dnes přechováváš?“

„Je tam několik hodných pánů studentů — samí usedlí mládenci; mluví a hádají se pořád tak učeně, že je radost poslouchati.“

Václav jí neodpověděl a vešel do jizby. Ale u dveří se zastavil.

Dvěma řadama klečelo tu na podlaze asi dvacet mladíků, a tento pohled krále zarazil. Všickni měli smeknuto a birety v rukou.

Digitized by Google

„*Salve Venceslaus, pater patriae protectorque Bohemorum!*“ vzkřikl nyní mladík, dle jehož rady ostatní všecko činili a kterýž byl tohoto pokoření se studentův prvním původem.

„*Salve!*“ opětovali ostatní jedním hrdlem, birety nad hlavou točíce.

Zdlouha, jen co noha nohu minula, šel na to Václav řadama nočních tuláků, a pronikavé oči jeho spočinuly na každém zvláště, jakoby každého vinu zvláště oceniti chtěl.

U posledního se zastavil.

„*Natione?*“ zněla pak jeho krátká otázka.

„*Omnes Bohemi fidelissimi!*“ odpověděl student.

„Tak?“ prohodil Václav. „Krčma je tedy místo, kde se český student až do půlnoci vědami obírá? Korbel je tedy nádoba, z nížto český student žízeň po umění zalívá?“

„Odpuštění, královská Jasnosti!“ řekl student neohroženě. „Dnešek je veliká výjimka — nebo abych řekl: *licentia poëtica*. Dnes nám bylo řečeno o milosti, jakovouž věrným synům svým prokázati ráčíš — a tuť je pití na tvé zdraví a na záhubu všech nepřátel tak dobrá povinnost, jako seděti u pandekt anebo zpytovati tajemství astrologie.“

„Jak se jmenuješ?“

„Václav, milostivý králi! — syn Kuchynky, Novoměstského konšela.“

„Ten se na tobě velikých radostí dočká!“

„Pane — já se jmenuji Václav — a nehodlám to drahé jméno v Čechách zneuctiti.“

„Budeš-li na dnešních cestách pokračovati,“ řekl Václav, jemužto se neohroženost mladíkova líbiti začínala,

Digitized by Google

„tedy ovšem velikou slávu jménu našemu zjednáš. Budu si tě pamatovati. *Cui rei?*“

„*Arti medicae.*“

„Tedy ti radím, abysi čtyry neděle do krčmy nevcházel. Bude-li se ti doma stýskati, můžeš pilně s Aeskulapem a Hippokratem tovaryšiti. — Rozuměli jste mi?“ obrátil se na to rychle k ostatním. „Čtyry neděle doma — nebo navždy ze škol! — Vstaňte!“

Po těch slovech bral se ke dveřím.

„Co myslíš“ — řekl tam k svému průvodci s polotajeným úsměvem — „nebylo by těch kluků škoda, kdyby se do tvých rukou dostali? Je to věru jadrné plemeno, a já se nehněvám, jestli mu někdy mladá krev překypí.“

V tom začal v zadním koutě Chytan štěkati, a jakési lidské hrdlo křičeti. Všecko tam obrátilo zvědavé zraky, a zpod stolu vylézal na smrt polekaný kramář, kterýž tam byl před králem jistou skrýš vyhledával, skrčen ale na zemi sedě psovu pozornost na sebe obrátil.

„Pro věčné umučení!“ bědoval nešťastný, „zažeňte toho lidojeda! Ach, odpuštění — odpuštění, že se opovažuji — tak vzácné hovádko —“

„Jaký to blázen?“ tázal se Václav, kolem se ohlížeje. „Mluv! Kdo jsi?“

„Kramář Sekyrka —“

„Pražan?“

„Z dlouhé třídy —“

„A v pátek o půlnoci v pelechu —“

„Vyběhl jsem si — abych se po denním lopocení trochu — zasmál.“

„Smáti se chceš?“ ptal se Václav hlasem rázným, a přiblížil se až k samému kramáři, jenž tu na kolenou

Digitized by Google

ležel celý zdrcený. „Smáti se chceš po krčmách — co zatím žena tvoje doma snad naříká —“

„Já nemám ženu!“ vyrazil ze sebe kramář plný ouzkosti. „Jsem poctivý mládenec!“

„Hvězdy boží!“ zkřiknul Václav a zadupnul, že se kolem až stoly otřásly. „Já ti dám poctivého mládence, proklatý šaškáři! — Jsi bohat?“

„Nejsem“ — poděsil se kramář, mysle, že bude museti nějakou pokutu platit — „to jest — mám — a mohl bych —“

„Mohl bys ženu uživiti?“

„Mohl — kdybych —“

„Ať jsi tedy za čtyry neděle ženat!“ poroučel Václav s náramnou přísností. „Protivní jsou mi lidé, kteří mamon sbírají, žádného nemajíce, komu by jej zůstavili. Za čtyry neděle jsi ženat! — Do té doby ať se mi nezasměješ — a ty“ — obrátil se k paní Dorotě — „ať mi ho po ten čas nepřivítáš — vůbec po čtyry neděle žádného! Rozumíš? A jestli tu mezi tím časem někoho zastihnu, dám tě v koši utopiti.“

Rychlým a pádným krokem bral se na to ze dveří — a ubohé krčmářce vypadl uleknutím z ruky svícen.

7.

Byl krásný den. Král Václav vracel se z lovu, a hojná družina jela za ním. Na velkém dvoře Vyšehradském zastavili se upocení koně — všecko slézalo a čekalo na královské rozkazy.

„Jdi zatím domů,“ obrátil se Václav k lovci, kterýž se byl dnes napořád po boku jeho zdržoval — „a dones přátelům svým ujištění, že je budu v paměti chovati! Dá-li

Digitized by Google

se co dělati“ — doložil pak hlasem tichým a lovce za ruku pojav, důvěrně ho několik kroků dále vedl — „můžeš mi věřiti, Jeronyme, žebych zemi svou rád očistil. S Bohem!“

Na to se bral do své komnaty, kdežto již dva panoši čekali, aby velitele v jiný šat oblékli. On ale nedbaje jich posloužení, klobouk na stůl hodil a sundav sám roucho povrchní, nedbale jím na židli hodil. Potom přistoupil ke stolu, na němžto plná číše uchystána stála. Přiložil ji ke rtům — okusil nápoje a jaksi líbě překvapen zamlasknuv, silným na to douškem ji vyprázdnil.

„Z kterého sudu je to víno?“ ptal se pak panošů.

„Doktor Anselm dal je dnes ráno přivezti,“ odpovídal jeden — „a žádal, abychom jím k občerstvení královské Jasnosti hned číši naplnili, jak se z lovu navrátiti ráčí. A poněvadž víme, že královská Jasnost na radu učeného doktora držívá —“

„Dobře — dobře!“ přetrhnul mu Václav další vypravování, sám si druhou číši z konvice nalévaje. „Doktor je pečliv o mé zdraví a potěšení. — Nenechal tu nic jiného?“

„Poníženou prosbu“ — odpovídal panoš — „aby směl předstoupiti, jak mile královská Jasnost odpočinouti ráčí.“

„Je-li posud na hradě, ať vejde! Tak pečlivým služebníkům nesmíme dát dlouho čekati“ — doložil s úsměvem — a panoši vyšli z komnaty.

„Však já vím, z kterého sklepa to víno teče!“ zasmál se Václav a hodiv sebou pohodlně na širokou, měkce vycpanou židli, nohy před sebe natáhnul. — „Jeť to pokladnice tří spojených národů, kteří by neradi ochraptěli — ha, ha! Naposled musí předc oněměti! Musilť bych si bláznů nadati, abych německým pánům neodplatil, že jich krajané českému králi říšskou korunu strhli! Hvězdy

Digitized by Google

boží! ani na to mysliti nesmím!“ zvolal mrzutý a vyskočiv, několikkráte po komnatě přeběhl

„Dříve ale musejí učení pánové ještě měšců svých vyklepati!“ začal pak opět po malé přestávce s trpkým ousměškem, „abychom si bolestné rány jejich zlatem aspoň poněkud vyhojili a hořkou mrzutost jich vínem osladili.“

V tom se otevřely dvéře, a panoš uváděl doktora Anselma.

„Ah — *salve, amice!* Vítám tě, štědrý vinaři!“ zvolal Václav. „Tys prý mi dnes poslal plný soudeček.“

„Rač prominouti, pane, sluhům svým, kteří by podle skrovných sil nejmilostivějšímu králi nějaké malé potěšení rádi učinili —“

„Děkuji — děkuji!“ řekl Václav dle svého způsobu velmi krátce a jadrně. „A chcete-li co dáti, nebudu žádný dar z vašich rukou za maličkost pokládati! Ale kdo pak jsou ti milí sluhové, kteří tak laskavě na pána svého pamatují?“

„Veškeří mistrové národu saského, bavorského —“

„— a polského? Ach, tedy vlastně dárek od pánů cizích? Nu, tím vítanější. A jestli mi jinak, milý doktore, píti nezapovíš, tedy každého dne několik číší na vaše zdraví vyprázdním!“

Přitom se ihned naplněné číše uchopil a s velikým zalíbením plamenný tok zvolna do hrdla vléval. Potom se opět na židli roztáhl.

„Nu — a co mi ještě neseš dobrého?“ ptal se doktora. „Něco nového?“

„Bohužel, že nic dobrého nepřináším!“ pokrčil tento rameny. „Semeno různic, ježto se urodilo v mozku několika rozpálených hlav, padlo mezi lid a začíná bujně vzcházeti.“

Digitized by Google

„Aj, toť asi zdravé a zralé semeno," — zasmál se Václav; „anebo jest naše země česká tak úrodná, že se v ní všecko uchytí! — Jaké pak je to semeno?"

„Mluvilit jsme již o tom, pane královský — a týká se naší rozepře o hlasy."

„Ah tak!" zasmál se opět král a nohy křížem přeloživ, bystře na hajitele cizinců pohlížel. — „Nu, a co se ti zdá, milý doktore — kdo má předce pravdu?"

„Kdyby se v skutku o nic jiného nejednalo, nežli o většinu hlasů," řekl Anselm — „věru, ani slova bych neztratil pro věc, kteráž vlastně malého zisku přináší a jen jako drahý pozůstatek milosti otce tvého ze vší síly hájiti se musí. Ale běží tu o věc důležitější."

„Nu — a co pak by to bylo?"

„Kacířství začíná české hlavy másti!" řekl Anselm krátce, ale s velikou jistotou.

„Hvězdy boží!" zkřikl Václav a rychle vyskočiv, celý ve tváři se zapálil. — „Co že praviš?"

„Aby ze své cesty do Angličan předce nějakých žní užil, rád by nyní váš Pražský Jeronym Viklefovo učení mezi krajany své nasil; a že se mysl česká po novotě ráda obrací, nepracuje chytrý mistr nadarmo."

„Člověče, neutrhej na cti!" rozkřikl se král, a oči jeho počaly se divě kouleti. „Hlava ti začíná šedivěti — hleď, abys ji se ctí do hrobu položil!"

„Králi!" odpovídal stařec, hlavu směle pozvednuv — „já neutrhám! Pojď a otevři oči mezi lidem — nakloň ucho mezi ním a uvidíš i uslyšíš pravdu slov mých. Najalť a nastrojil si Jeronym tak dobrého pomocníka, mistra Jana, kazatele Betlemského, kterýž koukol rozsívá, kdežto jen čisté zrno Páně vycházeti má. Nemluvím to z pouhé vůle své, ale přicházím a skloňuji před tebou starou

Digitized by Google

hlavu ve jménu všech věrných a pastýře našeho, arcibiskupa tvého, abysi bedliv býti ráčil věcí nebezpečných, ježto se okolo trůnu tvého páchají.“

„Hvězdy boží! ty se nebudou páchati!“ zvolal Václav. „Toho hříchu se nedopustím, abych podporováním kacířství pomstu nebes na království naše uvalil a památku otce svého takto pokáleti nechal. Ale proč se mi hned o tom nepovědělo?“

„Ještě není pozdě, ovčinec před vlky v rouše beránčím zavříti. Jáť přicházím, sotva že se první nebezpečí ukazuje — a my jsme již také ve jménu tvém první krok k dalšímu zamezení nebezpečných bludů učinili. Svolalit jsme veškeré mistry národů našich, ohledali knihy anglického kacíře a po dobrém skoumání 45 bludných, bohaprázdných článků z nich zavrhnuvše, žákům spisy jeho čísti přísně zapověděli. Ale moc naše nedosahuje do lidu. Tam si hraje kazatel i při našem zákazu.“

„To myslíš: Betlemský?“ zamračil se Václav. „Pro živé nebe! Komu tedy věřiti, jestli jeho jasné oko — ta tichá, velebná tvář a ta líbezná ústa klamou? — Jeronyme! Jeronyme!“ mluvil dále hlasem mezi zuby dušeným, a ruce křížem přeloživ, začal s hlavou sklopenou po komnatě přecházeti. — „O tom jsi nemluvil. — Komu věřiti? Tys ovšem chytrá hlava — a já jsem tuze dobrý, lehkověrný — — jestli jsi mne oklamal? — hvězdy boží!“ zvolav hlasitě, dupnul a až k samému Anselmovi se přiblížil... „Ale proč v těch věcech neučinil již pan Zbyněk překážku? Proč nekoná povinnosti pastýřské?“

„On je nikdy s očí nepustil a hodlá je nyní také vyplniti,“ řekl doktor. „Tímto listem žádá tebe, pane královský, za pomoc a byl by sám k trůnu tvému pospíšil — kdyby ho neduh v Roudnici na lůžko neupoutal.“

Digitized by Google

„Za pomoc?“ opakoval Václav a vzav od něho list, s tváří zasmušilou se posadil. Žluč byla v něm rozlita. Krev jeho probíhala žíly jako bouří hnaný proud, kterýž plavce unáší a břehu se chytit nedá.

I jal se čísti dopis arcibiskupův a nalezl v něm z většího dílu, co mu byl již Anselm pověděl. Oznamoval mu vznešený pastýř velmi starostlivě, že se hmyz na vinici Páně rojiti, hladoví vlci ovčinec obcházeti, krupobitné mračno nad střechami věrných dětí stahovati začíná, a prosil jej, aby mu pro drahou krev a bolestné rány Spasitele, jakož i pro svou vlastní blaženost pomocné ruky podati, ďábla podvodu a lsti od sebe odehnati a začaté dílo podvodného pekla zničiti nelenil.

„Ale hvězdy boží!“ zvolal Václav, když byl dočetl, „což pak jsem tovaryšstva s ďáblem vyhledával? — A jestli jsem s ním tovaryšil — proč jste mě již dříve nevarovali? Ját nejsem Bůh, abych vnitřnosti člověka prohlédal; ale říci se o mně nemá, že bych nechtěl pravdě ve tvář hleděti. Ať se tedy sejdou mužové, kteří tomu rozumějí, a jichžto hlas něco vydá — prelátové, mistři, doktoři, kněží i s biskupem — ať rozváží, co činiti hodno — a my jejich nález, ouskočnému peklu navzdor, královským rozkazem potvrdíme.“

8.

Stalo se. — Tu neděli po Božím těle, u hlučném shromáždění prelátův, kněží, doktorů a mistrů i mnohých osob českého panstva, prohlásil arcibiskup Zbyněk, že sice po pilném zkoušení a pátrání posavad žádného kacířství mezi věrnými syny království českého nenašel; aby se ale všeliké nákaze jemu svěřeného ovčince a stáda

Digitized by Google

ubránilo, kteráž by záhubně, jako rána morová povstati mohla ze čtení, přechovávání neb opisování spisů Viklefových: uznal oněch 45 artikulů, na vysoké škole již dříve zavržených, za bludné a kacířské a nebezpečné, a přikázal všem učitelům, doktorům, mistrům, bakalářům, studentům a osobám jakéhokoli stavu, aby veškeré knihy Viklefovy k upálení v ruce jeho složili — a král vydal na to ještě zvláštní rozkaz, mocí kteréhož se vyvržením z university a kletbou vyhrožovalo každému, kdo by se uzavření tomu nějak protivil a některý z oněch artikulů zastával neb rozhlašoval.

Královský tento rozkaz byl veřejně před Staroměstským domem radním prohlášen.

S nadobyčejnou jasností na starých tvářích vešel toho dne Anselm z Frankensteina do svého příbytku. Hlava jeho byla sice skloněna, ale okolo úst pohrával mu jakýsi tajný úsměv, což pro svou neobyčejnost pánu starému velmi dobře slušelo. Oko se mu jiskřilo, jakoby před ním kniha o budoucí blaženosti otevřena ležela.

„Teď se mohou rojiti!“ mluvil sám k sobě; „teď si mohou ústa trhati! Mně se zdá, že jim chuť po třech hlasích zajde. Tvrdohlaví pošetilci! Myslíť oni, že se celý svět ulekne, když se jim z pařeniny mozku něco vylíhne? Nesmrtelný Aeskulape! Dokud my hlavy na ramenou nosíme — budou oni strašáky své nadarmo pouštěti. Však se dostrašili.“

Anselm z Frankensteina byl arci muž nad míru učený — byl ale člověk bez vlasti — jinde narozen, jinde domovem; byl jako strom, jemuž na tom nezáleží, kde svých kořenů rozkládá, jen když jich rozložiti může. V mysli jeho nemohlo pomyšlení místa najíti, že by člověk i pro něco jiné, nežli je vlastní, osobní zisk nebo

Digitized by Google

záměr — že by pro národní čest nebo prospěch krajanův něco podniknouti a proti dávno zavedenému zvyku, nechť dobrému neb zlému, opírati se mohl. Ani skvělé příklady, jichžto v staré historii nacházel, nemohly tuto víru v něm vzbuditi.

„*Salve, ancilla — salve!*“ pozdravil hospodyni, kteráž v komnatě uklízela, a několikkrát po sobě přívětivě hlavou pokýval. — „Pojď, pojď — odepni mi pláštík — a ulož biret!“

Mile překvapena pospíšila věrná služebnice k pánovi. Divilať se neobyčejné veselosti jeho, ale také se z ní radovala; neboť v posledních týchdnech nebylo na tváři jeho nic nežli mrzutost viděti — a to ji, starou upřímnou duši, bolelo.

I nemohla nyní potěšení své tajiti.

„Pochváleno budiž jméno Páně!“ jala se mluviti, aksamitový doktorův pláštík pozorně skládajíc — „že jednou zase něco líbezného vzácného pána potkalo. Ach, vždyť jsem již pro samou litost ani nevěděla, kam oči otočit.“

„Tedy je otoč k nebesům,“ řekl doktor — „a pomodli se za našeho krále! — Kde je Hedvika?“

„Bude nejspíš v zahradě!“ odpověděla stará hlasem jakési tiché žalosti.

„Aj — tedy pro ni doskoč, ať se raduje!“

„Však — byl by již jednou čas, aby se panna Hedvika zase zaradovala. Tak hodná, krásná i učená — ty milý Bože! jaký by to byl hřích, kdyby se utrápila — v nejkrásnějších letech!“

„Co že povídáš?“ obrátil se doktor, hlavu pozvedna. „Vyprázdnila jsi v mém laboratoriu některou láhvičku, že se ti smyslové pomátli? Utrápila — moje Hedvika?“

Digitized by Google

„Nu — a což pak o tom, *celeberrime,* neráčíte věděti?“ divila se stará. „Ját myslila, že vás obadva jeden zármutek tíží.“

„Hleď si kuchyně a špižírny — a ne mého zármutku!“ řekl doktor poněkud nevrle. „Ty tomu šlaka rozumíš! Pověz raději, co ti napadá, že by se Hedvika utrápila?“

„Jak? Tedy vzácný pán v skutku neví, že naše drahá panna od nějakého času ráda o samotě sedá — plna myšlének — a že v očích slzičku mívá? Ó, já to dobře pozorovala, ale poctivému čeledínu nepřísluší o věcech pánů svých rozprávky začínati — já tedy posud mlčela. Učené věci to nejsou, co jí tolik myšlének dělají — tomu já rozumím“ — mluvila proudem své horlivosti unešena — ale Anselm jí další slova překazil.

„A co je to tedy? — Co víš o Hedvice? Co ji potkalo?“ prohodil starostlivé otázky. „Proč má slzy v očích?“

„Inu — protože se zamilovala!“ řekla hospodyně po krátkém zamlčení.

Doktor leknutím ucouvnul. Na tváři jeho střídaly se podivení a pochybnost.

„*Filia mea* — ? Nesmrtelný Aeskulape! — Markyto! — moje Hedvika že se zamilovala?“ jal se pak staré tázati.

„A což to, učený pane, opravdu nevíte?“ divila se tato, ruce spínajíc. „I ty můj sladký Ježíši! — vidíte, to je tedy stará Markyta v té věci zkušenější, nežli učený pan doktor z Frankensteina. Ano — panna Hedvika se zamilovala. Jistě to sice nevím, to jest, panna Hedvika mi o tom sama ani slova neřekla — ale umříti bych na to chtěla, že se zamilovala. Ó, já vím dobře,

Digitized by Google

co láska jest! — a mistr Boček je ovšem pán velmi šlechetný a krásný —“

„Mistr Boček?“ zkřikl doktor, kterýž mezi tím se staré ani oka nespustil, jakoby sluchem i zrakem smysl jejích slov pojmouti chtěl. „Toho si Hedvika oblíbila?“

„Tak se domnívám — a Pán Bůh dá, že se nemýlím!“ řekla stará. „Nebo od těch dob, co k nám pan mistr Boček nepřichází, počal smutek panny Hedviky. A nadarmo nás mladý mistr nepotkává, kdykoli z chrámu Páně jdeme — a nadarmo hezký a jindy vždy veseloučký pán tak smutně a toužebně po nás nehledí — a nadarmo panna Hedvika —“

Tu se stará zamlčela. Bylo viděti, že něco pověděti chtěla, co snad tajemstvím zůstati mělo.

„Co Hedvika? — proč nemluvíš?“ domlouval jí doktor. „Je to něco zlého?“

„I Pán Bůh rač chrániti! — jenom se nehoršete, *celeberrime!* Poctivý čeledín nemá se ovšem do tajností pánů svých míchati — ale já k tomu přišla náhodou. Tuhle někde ve stolku“ — mluvila dále a šla k němu pozorně po prstech, otevřít malou příhrádku — „zde leží nějaký pěkný pergamen — a já na tyto své oči viděla, že naň panna Hedvika s obzvláštním zalíbením hleděla — docela jinýma očima, nežli do učených knih koukává.“

I vyndala ze stolu pergamen pěkně složený a podala jej doktorovi. Ten jej rozevřel a shledal v něm rukou mistra Bočka psanou ódu v latinském jazyku a sapfickém rozměru. Znělať asi v tento smysl:

„Zavzněte struny ku chvále mudrctví, toho dítěte nebes, jež veškerou světa schránku proniká, a ze slunce jiskru pochytivši, osvěcuje temnosti pozemské!

Digitized by Google

„Zavzněte struny k pochvale všeho umění — divoplodného lékařství, všepořádavého práva, nebepronikavého hvězdářství a líbezné hudby!

„Chvalte a plesejte! Nezávidím vám. Moje struny znějí také. Ját sobě vyvolil básnictví — to božství od věků mladé a krásné, tu útěchu lidstva.

„Ó muzo má — zasměj se na mne! Budiž miiostiva touženi mému! Modrojasné oko tvé jest nebe, k němužto spínám sepjaté ruce. Vyslyš volání!

„Zlaté vlásky tvoje — ach! jako sítě milosti opjaly srdce mé, a ono nevyvázne z okovů, dokud rty purpurové milost neslíbí.

„Milostí tvou zahřejí se ňádra, a z vroucí krve vyplyne pak chvalozpěv nebes, vlasti tvé — a vítězozpěv lásky, rozkoše zemské.

„Tys úleva moje po denním namáhání — tys naděje moje v světě bouří — tys diamantová kotvice života mého a bez tebe zpousta!

„Zavzněte struny k pochvale všehomíra! Nezávidím! Na mne se nebe usmívá — mne vyvolilo, zpěvem hlásati slávu jeho a blaženost lidskou“ . . . .

I když byl již přečetl, hleděl doktor ještě hodnou chvíli na pergamen, smysl básně poznovu na mysli přemítaje. — Bylo-liž to vyznání lásky — anebo pouhý výlev básnického zanícení? — To chtěl vyzpytovati; to byla nejhlavnější otázka, kterou si chtěl zodpovídati. Miloval-ť dceru svou. Dražšího pokladu ani v domě, ani v srdci svém nechoval. Veliká byla tedy péče jeho.

„Schovej to zase,“ jal se posléz opět k stařeně Markytě mluviti — „a Hedvice ani slova neříkej! Rozumíš?“

„Dobře, *celeberrime!*“

„Potom doskoč — anebo počkej“ — zamlčel se

Digitized by Google

a rychlým krokem začal semotam přecházeti. Bylo viděti, že s nějakým úmyslem zápasí. Hlavu měl hluboce skloněnou, a rtové se mu bezděky pohybovali, jakoby tajný hovor vedli.

„Ano, doskoč“ — řekl pak odhodlaně — „podívej se k mistrovi Bočkovi. Vyřiď mu pozvání moje — že spolu něco důležitého jednati máme.“

Radostně uchystala se dobrosrdečná hospodyně k mladému mistrovi, neboť se pevně domýšlela, že nyní v domě vzácného pána všechen zármutek zahyne.

Podobná domněnka zmáhala se také v Hedvičině otci. Nesoudil on jinak, nežli že přísným ukončením náboženských novotin, jakž na to nyní nejvyšší duchovní i světský pastýř království doléhali, všechna různice ze škol zmizí, a všecko zase v tom pořádku poběhne, jakož od početí university běželo. Ostatně znal starý doktor mistra Bočka jako mladíka vší úcty hodného, velmi učeného — a kdyby Hedvika v skutku . . . .

„Nu — uvidíme!“ doložil po dlouhém na mysli přemítání. „Nalezá-li v něm ona štěstí svého — já nebudu brániti. Ale — státi nesmí zeť můj mezi nepřátely našich práv — to nesmí! — — Avšak, to je nyní ovšem bázeň daremná. Nepřátelé bývali!“

9.

Mistr Boček měl mezi tím podivnou návštěvu.

Zamyšlen seděl u svého stolu a chtěl pracovati; ale obraznost jeho potácela se s ochromenýma perutěma jen okolo Hedviky. Duch jeho nemohl se nikam upnouti. Odjakživa jasná obloha mysli jeho byla se v posledních časech mrakem zasmušilosti potáhla — a touha jeho

Digitized by Google

neviděla posud paprsku, jenž by temnost dnův jeho rozplašil. Nejistota klíčila v duši jeho a tížila ji mnohem bolestněji, nežli by snad jisté zničení lásky jeho bylo činilo.

Psalť právě žalozpěv nešťastného pastýře pro ztrátu milenky, když k němu do komnaty kramář Sekyrka vešel. Učinilť po prstech několik kročejů přes práh, a při každém se hluboko před mistrem poklonil.

Bylať to stará, dobrá duše. — Léta mladosti utekla mu jako veselému jonáku, zůstavivše na něm až do stáří mnohou památku bujných, bezstarostných časů, a tak až do dnešního dne rád po radostech těkal. Ale všecko dělo se u něho odjakživa v nějaké míře a jen do jistého stupně. Věděloť se na př., že plným džbánkem nepohrdá, a předce ho nemohl nikdo pijákem nazvati. Nemohloť se říci, že by krásné a milostné pohlaví nenáviděl — ba naopak: on si až posud rád s ním zahrával; ale vstoupiti s ním v nějaké užší a trvalejší spojení, k tomu se jakživ odhodlati nemohl. Bylať to buď jakási panická ostýchavost, kteráž jen trochu hry milovala, anebo veliká láska k nevázanému živobytí, kteréhož ve stavu manželském pozbyti se obával. Při tom ale vedl svou živnost a domácí hospodářství v nejlepším pořádku — staral se o dobré zboží, měl hojný odbyt, a když večer nastal, tu pozorně krámek i obydlí uzamknuv, zalezl do veselých pokoutních krčem, kdežto pak, když jiní dováděli, stranou sedě se vší chutí se jim smával — anebo nanejvýš po krčmářce nebo její holce chvilkami zamilovanýma očima házel. I byl na mnohých místech hostem dobře známým a mile vítaným.

Poslední jeho potulka skončila se ovšem nešťastně. Od té chvíle nevěděl ubohý, kde mu hlava stojí; sahal po jiném zboží, špatně vážil, více nebo méně dodával,

Digitized by Google

nemohl jísti, nemohl se smáti, nemohl přemýšleti. A toho bylo mu předce potřebí! Kdež tak z ničeho nic nějakou nevěstu vzíti? Zoufanlivě začal všecka děvčata ze sousedstva v duchu prohlížeti; a když mu některá z nich na oči přišla, myslil si v duchu: „To jest ona vyvolená!“ — Ale jak se k ní přiblížiti?

„Starý jsem!“ pravil sám k sobě „O mých starodávných kouskách vědí — která pak si mě vezme? — Mámť arci trochu mamonu — ale která hodná uváže si na krk otupělou sekyru pro trošku peněz? — A nehodnou? — Bože mne uchovej!“

Den po dni ubíhal, a bázeň ženicha bez nevěsty se množila. Těšilť se někdy ovšem tou nadějí, že naň Václav zapomene — anebo že to jen žert byl, jakých Milost královská ráda vyváděla.

„Ale kdož mi za to ručí?“ trýznila ho zase bázeň. „Kdyby si na mne předce zpomněl? S panem Václavem nejsou žádné žerty .... ó já nešťastný mládenec!“

Třetí neděle uběhla — a ubohý kramářík nebyl ještě rozhodlán. Za to byl ale nemocen. Náramná slabost sklíčila oudy jeho. Leželtť na loži svém jako malomyslný, žádného okolo sebe nemaje, kdo by ho těšil, kdo by ho bavil. Tu teprva poznal, jak bolestno jest na velikém světě o samotě státi, a hned si v duchu umínil, že učiní podle králova rozkazu, jejž nyní za kynutí nebes pokládal.

Sotva se poněkud zotavil a v dobré naději sesílil, ozdobil co možná nejlépe tílko své a bral se k poctivé vdově, paní Hátě, kteráž asi třetí dům od něho bydlila.

Mělť za to, že k nejlepšímu a nejšťastnějšímu cíli zaměřil.

„Vdova nemá ničeho nazbyt — sirotek je ubožátko,“ pravil sám k sobě; „a tudíž jim bude plná truhlice ví-

Digitized by Google

tanou. Děvče není ovšem hezké — ale tím lépe pro mne; aspoň nedostanu tak snadno košíčkem. Za to je čiperné, a jak vidím, vždy čistě oblečené — tedy také pořádné, a lidé povídají, že je jako kuřátko. — Nu, vždyť uvidíme.“

I těšil se, jak mohl; ale srdce mu předce hlasitě klepalo, když po ulici kráčel. Přeříkávalť si ještě jednou, jak matku a pannu Mariánku pozdraví — ale tuto nezastihl doma. Přednesl tedy jen matce žádost svou.

Paní Háta nemohla se ovšem ubrániti radostnému překvapení, vidouc, že by najednou na svá stará kolena všech starostí pozbyti a své milé dítě na tomto světě v lůně hojnosti zanechati mohla; ale paní Háta byla také žena, kteráž velmi mnoho na dobrou pověst držela — a potom byla také moudrá matka, kteráž nechtěla dítě své ledabylo prodati.

„Mnohovážený pane sousede,“ — jala se tedy na rozpacích mluviti — „já chudá žena považuji ovšem navštívení vaše za veliké štěstí, ale jistou odpověď nemohu vám hned dáti. Za jedno myslím, že je děvče na vdavky ještě tuze mladé a nerozumné — potom — nu vždyť mi budete rozuměti — nechcete ji na den, na týden, a má-li ona při vás po celý život věrně a spokojeně zůstati, musí na vás také zalíbení míti — musímeť se tedy v této věci především dle její libosti říditi. Víte-li co, pane sousede! Já s ní moudře promluvím —“

„Ach ano, ano, milá paní Háto!“ odpovídal ženich, jemužto z přívětivých slov poctivé vdovy již nejkrásnější naděje svítala — „učiňte tak, drahá matičko — a prohoďte k vůli starému sousedstvu nějaké prospěšné slovíčko! Vaše Mařenka usedla si tak pevně do mého srdéčka, že nebudu míti dnem a nocí poklidu, dokud nezvím, jak se moje námluvy ukončí.“

Digitized by Google

„Nu, nu — však ono tak zle nebude!“ usmála se rozšafná vdova, kteráž byla, jak se zdálo, právě na dobrou myšlénku připadla. — „A víte-li co, pane sousede — mně něco napadá, a vám by mohlo posloužiti.“

„Ó mluvte, mluvte, milá paní sousedko!“ třásl se starý mládenec radostí. „Co pak je to?“

„Abych se vám upřímně vyznala — já nebudu holku přemlouvati. Rozložím jí to podle svého rozumu — nech potom dělá, co jí srdce poroučí. Vím ale, kdo by jí v té věci velmi dobrou i platnou radu dáti mohl — a toho by jistě poslechla. Je to náš učený pán, mistr Boček — nu, vždyť ho znáte! On s ní posud jako pravý otec nakládal — a jestli holka něco umí, tedy je to jeho napomínáním. Zastavte se tedy u něho — oné je pán jako máslo a rád vás vyslechne. Předložte mu žádost svou — a řekne-li, že s holkou promluví, můžete míti vyhráno.“

I poděkoval se ženich za radu — jak ujišťoval — právě mateřskou, a slíbil, že se dle ní zachová.

Aby se tedy pod ochranné křídlo platného přímluvce utekl, navštívil v ouzkostech postavený ženich učeného mistra. I byltě si na cestě slova krásně spořádal — ještě krásněji a líbezněji, nežli jaká ve svém krámku nejhezčím děvčatům ke koupenému zboží přidával; ale předstoupiv konečně před svého domnělého ochránce, nemohl nijak nit nalezti, na nižto by ty drahé perly úst svých byl pořádně navlékl.

„Vysoce učený a na slovo vzatý pane!“ jal se mužíček mluviti, skoro bez ustání tělo své k poklonám ohýbaje — „vaše moudrost pochopí, co mojí pošetilosti na srdci leží — léta jsou tady, a psáno stojí: Není dobře člověku samotnému — jakož vy lépe věděti bu-

Digitized by Google

dete, pane učený, ačkoli jsem celého půl druhého léta do školy chodil — a tudíž obrátila se mysl i oči moje k počestné panně, a srdce moje po ní vzdychá.“

S podivením poslouchal mistr Boček Sekyrku hledanými slovy se pachtícího. Neznalť jej i nerozuměl mu; nemohl se úsměvu zdržeti, vida vystrojeného starce, an k sladinkým slovům se nutě, v tváři a po čele se potil.

„Co se vám, pane, líbí?“ tázal se ho přívětivě. — „Kdo jste?“

„Ach — ach, já bezhlavý!“ zvolal kramář, do čela se uhodiv. „Opovažuji se učeného pána obtěžovati a zapomínám — prosím, nechtějte se hněvati — byl bych nešťastný! Jsem poctivý měšťan, chudý kramář Sekyrka — ty milý Bože! výdělky nejsou veliké, kde by se vzalo bohatství — můj krám je právě vedle —“

„A co u mne pohledáváte?“ ptal se opět Boček vida, že host nijak do proudu se dostati nemůže. „Já nic nekupuji a nic neprodávám.“

„Ó prodáváte — prodáváte, učený pane!“ zvolal Sekyrka radostně, jakoby se byl slova chytil, ježto jej, vlnami spletené rozprávky zmítaného, k žádoucímu cíli donese. „Svou přízeň, svou milost a přímluvu mi prodejte, slavný pane! Milá moje sousedka, paní Háta, navážila mi na váze laskavosti své tolik naděje, že se důvěrně k moudrosti vaší utíkám. A jeť to moudrá žena, pečlivá matka — vidělať by ráda, kdybych dcerušku její zaopatřil — a já to udělám s radostí — nalezlť jsem zalíbení na počestném děvčeti.“

„Jakže?“ tázal se Boček plný podivení, netroufaje si pravý smysl řeči letitého člověka podložiti. — „A jak to chcete Mariánku zaopatřiti?“

„He he!“ usmál se ženich, rozpačitě mezi rukama

Digitized by Google

čepici otáčeje. „Jakž jinak, nežli jak ji poctivý mládenec a upřímný ženich zaopatřiti může.“

„Vy tedy chcete Mariánku — dceru paní Háty, za manželku?“ tázal se mladý mistr opět, a podivení jeho rostlo každým okamžikem. Nevěděl, má-li sluchu svému věřiti. Marii — to dítě — měl si mysliti jako nevěstu věkem sešlého člověka! S chutí by se byl dal do smíchu, kdyby věc sama sebou nebyla tuze vážná bývala.

„A ví již děvče o tomto vašem křesťanském úmyslu?“ ptal se dále s jakýmsi nelibým pocitem nespokojenosti, že byl dříve nic nezvěděl — anebo vlastně: že mu Marie o tom nic neřekla, jíž proto nejvíce přál, že až posud skoro žádných tajností před ním nemívajíc, dětinskou, čistou mysl svou před ním nezastírala.

„Až posud neví panna o ničem“ — odpověděl Sekyrka — „a protož právě k učenosti vaší se utíkám. Matka mi přeje, i byla by ráda, kdyby mi také dcera přála. Za tou příčinou odkázala mne k vám, učený pane! Na vás prý panna mnoho drží — pravila mi matka — vy prý jste vždy jako pravý otec o sirotka pečoval, a kdybyste nyní z přirozené dobroty jenom jediné slovíčko k mému prospěchu prohodil — nebude panna váhati —“

V divném pohnutí přecházel Boček po komnatě; nyní ale náhle před domlouvavým ženichem se zastaviv, další řeč jeho zarazil.

„Co že?“ jal se poněkud prudce tázati. „Chcete, abych vám činil dohazovače? — Manželka není statek, jehož smlouváním a domlouváním nabýváme; o manželku musí láska do boje — sama a sama, pak je srdce hodno vítězství, pak nás i výhra těší. Myslíte-li, že panna Marie za to stojí, abyste na léta svá boj milostný začal a síly své k dosažení cíle napjal: aj! tedy jděte přímo

Digitized by Google

k děvčeti! Řekněte jí: tak a tak myslím — to a to ti dávám! — Bude-li se moci dívka odhodlati, aby svůj život s vámi strávila: dosáhnete žádostí svých i bez mé přímluvy."

„Ó běda mně nešťastníku!" zabědoval letitý ženich. „Jsem ztracen — veta po mém životě!"

Leklť se živě prohozených slov Bočkových, a maje za to, že sám a sám, svou osobou, u žádoucí nevěsty ničeho nezíská, zhrozil se, a strach jím zatřásl. Tanulať mu na mysli slova králova. Zbledl po celé tváři, a rtové se mu třásli.

„Pro živý Bůh!" ustrnul nad ním Boček. „Co pak se vám stalo?"

„Ztracen jsem — nedostanu-li manželku!" bědoval Sekyrka.

„A což vám panna Marie tak hluboko v srdci sedí?" divil se mistr. „Je-liž možno, abyste ve svých letech —"

„Ó, srdce mé je mladé — a láska je všemocná!"

Boček zpomněl na svou Hedviku. Byloť mu líto zamilovaného starce a útrpností pohnut promluvil k němu hlasem utěšujícím: „Nezoufejte si! Promluvím s pannou — to vám slibuji; ale domlouvati jí nebudu — toho neočekávejte!"

„Oko Páně směj se na vás po všechen čas vezdejšího života a po smrti vám ukaž cestu k branám nebeským!" zvolal Sekyrka jako znovu narozený. Oko se mu zajiskřilo — a v radostném pohnutí hnal se potěšený ženich po ruce mistrově, aby ji políbil. Potom utěšený odešel....

Bočkovi byla celá ta příhoda tak podivná, tak neočekávaná, že nevěděl, zda-li se mu všecko právě snilo — čili opravdu s nastávajícím ženichem Marie rozprávěl.

Digitized by Google

Onť byl až posud uvyklý, dceru paní Háty za pouhé děcko považovati; a náhle měl v dítěti, jež v domácnosti jeho jako ochotný služebný bůžek vládlo — to měl nyní na onom stupni spatřiti, po němžto se nejvrcholnější touhy dospělé panny obracejí. Musilť se zasmáti!

Zpomněl si ale zase na spanilou Hedviku — a plamenem zahořela krev jeho! Sladkou žádostí naplnila se prsa jeho — rychlým krokem popocházel po komnatě, oběma dlaněma si tvář ukrývaje, jakoby tím pevněji krásný obraz udržeti chtěl, jenžto se mu najednou před oči stavěl.

Viděl totiž i Hedviku, spanilou Hedviku, jako nevěstu — jako nevěstu svou a zapomenuv na chvíli, jaké překážky mu v cestě stály, oddal se čarolibým snům, v nichžto pravda a skutečnost v krásné podoby s láskou a žádostí jeho splývaly.

V tom k němu vešla Marie.

Byla to obyčejná hodina, kdežto pečlivá stará hospodyně anebo dcera její skoro denně ptát se přicházely, zda-li učený pán něco potřebuje.

Lehkou nohou a s úsměvem na tváři vkročila dívka přes práh i odbyla své uctivé pozdravení.

Boček poděkoval; ale na tváři jeho nespočívala přirozená laskavost; ústa jeho mluvila, jakoby o tom ani hlava, ani srdce nevěděly; byloť, jakoby se byl ze sna probudil — a oko jeho spočinulo s neobyčejnou pozorností na dívčí postavě.

S podivením pozorovala to Marie. Zdálo se jí, jakoby v očích mladého, krásného mistra něco četla, co v nich ještě nikdy neviděla. Lehounký ruměnec přeletěl bledé tváře její.

A v skutku nebyl Boček ještě nikdy tím okem na

Digitized by Google

dívku pohlédl, jako v této chvíli! I myslil opět, že je ve snách. Marie, to děcko, jež bylo říkaje před jeho očima vyrostlo, jež on od prvopočátku cvičil, jež on skoro za sestru považoval — to děcko stálo nyní před ním jako *nevěsta!* — A on se podivil, nemoha pochopiti, kde po všechen čas oči míval, nepoznav, že byla Marie v skutku panna dospělá — panna krásně a půvabně urostlého těla. Dle tváře hezká nebyla — to musel říci, ačkoliv jí byl dlouhým obcováním přivyknul; ale jak na něj v tuto chvíli hleděla — těma dětinsky důvěrnýma, ale i trochu potutelnýma očima: tu cítil v sobě neobyčejné pohnutí, a duše jeho se zarmoutila myšlénkou, že by toto poupě v rukou starého mládence uvadnouti mělo.

„Ale což pak se to dnes u nás přihodilo, učený pane?“ jala se nyní dívka tázati. „Matinka je neobyčejně veselá — a vy nějak smutný. Co pak je vám, vzácný pane?“

„Paní Háta je tedy veselá?“ opětoval Boček, oka s dívky nespouštěje.

„Již dlouhý čas nebyla tak dobré mysli. Domnívám se, že cítí ulehčení při své chorobě.“

„To cítí, neboť vás miluje a je plna radosti, jakouž jí vaše budoucí zaopatření působí.“

„Jaké zaopatření?“ podivila se Marie.

A Boček jí pověděl, kdo se o ruku její uchází.

Jakoby na ni, uprostřed zemských rozkoší tonoucí, z nenadání smrt byla zkřikla, zděsila se dívka slov Bočkových. Tvář její beztoho vždy bledá, zůstala jako stěna. Rtové se třásli — chtěli vydati hlas, ale ze stísněných prsou nemohla slova cestu najíti.

„Pan Sekyrka zdá se mi hodný člověk“ — pokračoval Boček dále — „jest, tuším, také zámožný, budoucí léta vaše byla by tedy zaopatřena —“

Digitized by Google

„Nic, nic!“ vyrazila nyní ze sebe dívka zoufanlivě. „Já nechci!“

Po těch slovech se obrátila, zastírajíc si oběma rukama tvář, do nížto jí náhle jako panenským studem opět krev se valila.

„Aj, vždyť se toho nemusíte, milá Máří, tak děsiti!“ promluvil Boček, žasnoucí nad dívčí prudkostí. „Stav manželský je nejvyšší povolání ženy na světě — a žádná rozumná nebude se ho lekati. Váš pan ženich myslí to také upřímně —“

„Já nechci žádného ženicha!“ zvolala zase dívka u velikém pohnutí, v němžto se více, nežli dětinská upejpavost ozývala.

„Nebuďte bláhová!“ káral ji mistr hlasem laskavým a blíže k ní přistoupil. „Matka vaše myslí, že se tímto sňatkem vám i jí na stará léta odlehčí — a protož doufá —“

„Co doufá matka?“ tázala se dívka, na kvap se k Bočkovi obrátivši a hlavu pozvednuvši. Nevýslovná úzkost usídlila se jí na tváři. „Co doufá?“

„Že budete šťastna!“ vyhýbal se mistr přímé odpovědi — „jakož jí to pan soused sliboval, a jakož si toho ona přeje. Což jiného mohla by doufati? Vyť jste jediná její naděje, rozkoš vysokého stáří, a nemohouc, jak se domnívá, sama dětinské lásce vaší se odměnit — těší se vidouc, že by jiný učiniti mohl, v čem jí nedostatek překáží.“

Tiše byla Marie mezi touto řečí hlavu sklonila a jak se zdálo, pozorně poslouchala; ale dvěma proudy řinuly se jí slzy jako bohaté perly po tvářích, a rtové její uzavírali se v nemluvné bolesti.

„Já sám přeji vám všelikého štěstí pozemského, milá

Digitized by Google

Máří“ — pokračoval Boček tichým, líbezným hlasem — „a těšil bych se z celého srdce, vida vás na příští zaopatřenou.“

Ale místo co by ji byl měl těmi slovy potěšiti, zdálo se, že jimi tajná bolest její teprva potravy a průchodu nalezla, neboť v okamžení rozplynula se veškerá bytost její v hořký pláč.

„Také vy? — také vy, pane vzácný?“ štkala ubohá spínajíc ruce na vlnících se ňádrech.

„Ale což pak je vám, Mariánko?“ jal se Boček již ouzkostně tázati, nemoha si dívčí vášnivé jednání nijak vysvětliti. „Myť to s vámi upřímně myslíme — a já zajisté tak srdečně jako vaše matka; ale chraniž nás Bůh, abychom vás k něčemu nutili, nač, jak vidím, bez pláče ani pomysliti nemůžete! Já slíbil panu Sekyrkovi, že s vámi o té věci promluvím, neboť jej sama vaše matka ke mně poslala — ale nic jiného učiniti jsem se nezaručil. Buďtež dobré mysli, milá panenko!“ mluvil dále, s přátelskou důvěrností ji za ruce bera, jež vyděšena ještě pořád sepjaté držela. „Což mne neznáte? — Není-li vám ženich po libosti, nebudeme již o něm mluviti.“

„Děkuji — děkuji, vzácný pane!“ zvolala polo v pláči, polo v smíchu. Radost vyjasnila jí tvář jako krásné jarní slunce. Křečovitě chopila se pravice Bočkovy a začala ji líbati.

„Mariánko! — panenko! co děláte?“ zvolal mladý mistr polozmatený, a srdce mu počalo rychleji tlouci. Nevěděl, jaký to sladký nepokoj se ho zmocňuje. Nestál proti dívce jako bratr proti sestře, jako učitel proti žákyni, jako pěstoun proti sirotku — to poznával; avšak cit a poznání toto trvaly jenom okamžik.

„Pusťte mne, pusťte!“ prosil ji ruku svou z rukou

Digitized by Google

jejích vyvinuje; ale dívka se ho tak pevně držela, že ji i s rukama k sobě přitáhl. Tu se ho pustila — a hlava jí sklesla na srdce jeho. Patrně třásla se ubohá na celém těle.

„Nebojte se, Mariánko! — Já jsem při vás!“ jal se ji líbeznými slovy těšiti a otočiv levici okolo tílka jejího, sklonil ústa svá až k čelu jejímu.

V tom vešla do komnaty stará hospodyně doktora Anselma, řečeného z Frankensteina, přinášejíc mladému mistru uctivé pozvání od svého velitele.

10.

O samotě procházela se Hedvika po zahradě, založené při domě otcovském. Vzácné byliny a květiny nevídané krásy, velikou péčí a znamenitým nákladem od pověstného doktora z dalekých končin zjednané, skvěly se tu na mnohém záhoně — ovocní stromové stáli ve sněholesklém rouše jarním; ale Hedvika si toho všeho dnes nevšímala. Dnes pro ni nebyla zahrada rozkošnou knihou, z nížto jindy bystrá a vybroušená mysl její zázrakům přírody se vyučovala. Dnes obírala se panna s sebou, skoumajíc hlubiny srdce svého.

Dokud mistr Boček skoro denně do domu přicházel, nebyla se panna nadála, že by obraz jeho již tak hluboko v duši její tkvěl, aby pozbyvši jeho společnosti pak bez ustání v duchu s ním se obírati — po něm toužiti musela. Hrdá mysl chtěla ji sice ještě posud klamati, že se jí toliko po vzdělaném, učeném hovoru bývalého domácího přítele stýská, s nímžto u přítomnosti otcově často i důmyslné hádky mívala; avšak mladé srdce chtělo ji také přesvědčiti, že ji též mužná krása mladého mistra byla pohnula.

Digitized by Google

U vysokého keře vonné rozmariny nalezl ji otec pohříženou v hlubokých myšlénkách. Ruka její byla se mimovolně vztáhla, a outlé prsty chopivše pěkný, dlouhý proutek, začaly jej přelamovati.

„Nedopouštěj, Aeskulape!“ ozval se tu za ní otec. „*Filia!* co činíš? Proutek plný pupů — a tak ledabylo — na zmar — podívej se! Kdybys jej byla aspoň jak se patří ulomila!“

„Odpusť, otče!“ jala se dívka omlouvati — „byla jsem v myšlénkách —“

„Byla jsi — byla!“ dosvědčoval otec, přívětivě hlavou kývaje. Pak ale ruku pozvednuv, začal jí prstem laskavě hroziti. „Ač bysi neměla zamyšlena býti, abys o tom sama nevěděla — aby o tom otec nevěděl. — Nač jsi myslila?“

Jako růže zahořela panna při této otázce. Cítilať, že jí veškera krev do tváře vstupuje, a dílem ze studu, dílem z dětinské bázně chtěla se odvrátit.

„Dítě! — dcero — Hedviko!“ zvolal otec hlasem, z něhož tichá výčitka i nesmírná láska otcovského srdce zaznívala, a chopil se dívky za ruku nedopouštěje, aby mu tvář ukryla. „Od kterého času je tvůj způsob, nehleděti otci do očí a míti před ním tajemství? — Dost dlouho se již na to dívám, že samotu vyhledáváš — ač bych proti tomu nic neměl, kdyby tě tajnosti botaniky k mým záhonům vábily; avšak není to botanika, ani jiná částka věčně věků neodhalitelných přírodnických umění — to jsem již vypátral —“

„Nikoli, otče! — nikoli! nedělej si starosti!“ přejala mu dcera kvapně další slova. „Po ničem nepátrej! Dosti veliké jsou tvoje starosti veřejné — nechci, abys měl mrzuté chvíle domácí. Já ti k tomu nedám již pražádné příčiny.“

Digitized by Google

„O mé *veřejné* starosti neměj žádné péče," odpovídal stařec neobyčejně tvář vyjasniv; „ty jsou v koncích! Ano, ano, *filia!* Dívej se na mne, jak chceš — jiného dnes ode mne neuslyšíš: veřejné mrzutosti naše položily se do hrobu. Mistrům Čecháčkům pustili jsme žilou — dodělávají ve smrtelných onzkostech. Viklef dostane se na hranici, a jeho čeští učedníci nesmějí králi na oko. Bůh nám Václava zachovej!"

„Je-li možná?" tázala se dívka, s napjatou pozorností otcovu řeč vyslechnuvši, a pablesk radosti osvítil tvář její. „Ukončeny jsou tedy nesváry mezi zdejšími učenci?"

„To bude záležeti jenom na libosti Čechů," odpověděl otec. „My se jich nemáme proč báti — nebudeme však také jich přátelství vyhledávati. Ostatně ale" — doložil s podivným úsměvem — „jesti s mé strany všecko zapomenuto, jestli se něco mezi mnou a některým mistrem českým nemilého přihodilo — a práh domu mého nebude se horšiti, budou-li přes něj bývalí přátelé choditi."

Zpytavě spočinuly při tom oči jeho na dívce. Tato však, poznávajíc, kam slova otcova míří, nemohla rozpačitost svou cele utajiti, nýbrž hlavu sklopivši, sáhla opět do rozmariny a začala proutky lámati.

„Nesmrtelný Aeskulape!" vzkřikl doktor za ruku ji chopiv. „Nekaz mi rozmarinu před svatbou!"

„Jakou svatbou?" tázala se Hedvika uzardělá; ale z hlasu jejího zněla spíše panenská pýcha, nežli radostné překvapení.

„*Per deos!*" rozkřikl se otec, a nevrle ruku její pustiv, obrátil se a několik kroků poodešel sem tam podělané pěšince popocházeje. — „Celý svět je převrácen"

Digitized by Google

— mumlal dosti hlasitě — „brzy sám sebe nepoznám. Což je slepá — hluchá — a nevidí radost mou? — anebo mám veselé kozelce dělati, že jsem jí přišel na stopu?“

Poprvé za všechen čas života svého stála Hedvika před otcem na rozpacích u keře rozmarinového. Cítila trpkost řeči otcovy, poznávala, že je tajemství její na jevu — a litost a překvapení, naděje a bázeň dojaly dívku tak hluboce, že jí slzy do očí vstoupily.

„Co je ti, otče?“ jala se tichými slovy tázati. „Proč se horšíš?“

„Pro nic — já se nehorším“ — odpovídal stařec na dceru ani nepohlédna; neboť líbezný hlas projal srdce jeho tak velice, že se bál, aby pohnutí své neprojevil v tom okamžení, kdežto myslil, že má veliké právo na dívku se hněvati.

Nastalo pomlčení.

Hedvika stála u keře a poškubovala stříbrnou páskou, ježto jí štíhlé tělo okolo boku zdobíc napřed ve dvou pramének skoro až na zem padala. Otec semotam přecházel, ruce maje křížem na zádech složené a hlavu sklopenou. Zapomenuv, že se láska a srdce zamilované nikdy dle obyčejných zákonů přírody anebo zavedených pravidel společenských posuzovati nedá, nemohl si chování dceřino vysvětliti.

„Anebo jsem na omylu?“ začal opět před sebe mumlati. „Nesmrtelný Aeskulape! já se nerad mýlívám. — *Sed illa ancilla?* Kam dala stará oči?“

Kroky jeho se napořád rychlily.

Najednou se ale zastavil. Zdálo se, jakoby se byl rychle k něčemu odhodlal. I obrátil se tedy k Hedvice a přistoupiv až k ní samé, bystře na ni pohlédl.

Digitized by Google

„Nerozuměla jsi tedy slovům mým?“ začal se jí vyptávati „*Responde!* Hrdelní soudce ovšem nejsem ani chytrá žena, abych mocí nebo lstí srdce tvého tajemství prohlédl; ale mohla jsi, tuším, již poznati, že to myslím dobře, otcovsky. — Řekni mi bez obalu, jakož dceři sluší — miluješ mistra Bočka?“

„Otče!“ zvolala dívka, a nemohouc mu do očí pohlédnouti, sklonila hlavu mezi keř rozmarinový.

Nikdy nepocítěná sladká bolest, smíšená s pýchou a studem, pobouřila ňádra její — ale přirozená hrdost jí toho ještě ani před otcem učiniti nedovolovala.

„Tedy ho nemiluješ?“ tázal se otec určitě. „Tedys nehledala v posledních časech samotu, že ti osten lásky v srdci vězel? — Čili mám jako pacholík svou pěstounku prositi a ruce spínati: Pojď, pojď — povídej mi pohádky! — Hedviko! dcero!“

„Ach otče, drahý otče!“ zvolala dívka, starci náhle okolo krku padnouc. „Odpusť nerozumné dívce! — Ach, já nevím, co se to se mnou děje! Jsem nešťastna!“

„Nesmrtelný Aeskulape!“ zvolal stařec radostně, a oběma rukama dceřinu hlavu pozvednuv, začal jí čelo a uslzené oči líbati. — „Proč bysi byla nešťastna! Mluv! — miluješ mistra?“

Ale dívka nemohla vyznání ze rtů připraviti. Ještě pevněji přivinula se k srdci otcovskému, ukrývajíc zardělé a uslzené tváře na starcově rameně.

„*Eheu, suavissima!*“ zvolal doktor opět s veselým pohledem. „Tak je to dobře! Tak ti rozumím, třeba si ani slova nepromluvila. Dobře, Hedviko! — dobře. Tys má jediná — a já nejsem tatík ukrutný, o jakýchž někdy skribenti a poëtové ve svých bajkách vypravují. Tvůj mistr nás dnes navštíví.“

Digitized by Google

„Mluvil jsi s ním již, otče?“ tázala se dívka rychle s vyjasněnou tváří.

„Já nikoli; ale tuhle někdo přichází, jenžto s ním již bezpochyby mluvil a moje pozvání mu donesl. — Nu, jakž je, *ancilla?*“ obrátil se k staré hospodyni, kteráž za pánem do zahrady přicházela. „Jakž je? co dělá *magister poëta?* — Přijde?“

„Tak mi alespoň slíbil“ — odpovídala stařena. „Poroučí se vzácnému pánu i urozené panně do milosti.“

„Nu, jestli z toho větší potěšení neměl, nežli se tobě na tváři maluje — tedy tam může zůstati! Co jest? Co se stalo? Proč nejsi veselá? Nevidíš-li, jak se nám oči blýskají?“

„Dej Pán Bůh svého požehnání!“ pokývala žena hlavou. „Já jsem také veselá — ale — veselost mi nechce do tváří.“

„Nu!“ zasmál se doktor, „nechť ti jen tedy do rukou vleze, abys nám dobrou svačinu připravila! Chcemeť dnes býti veselí.“ —

I byli veselí — Anselm, Hedvika i Boček.

Mladý mistr kvapně od Marie odstoupiv, byl poněkud zaražen, an starou hospodyni vítal.

Patrně užasnuta pohlížela tato podezřivýma očima za dívkou, kteráž to překvapena rychle z komnaty ubíhala. Potom teprv pokašlávajíc pozvání pána svého přednesla.

Jako nebeským poselstvím potěšený poslouchal mladý muž slova její; neušla mu však nelibost, kteráž na tváři dobré stařeny se jevila.

„Což je vám, panno Markyto?“ jal se jí důvěrně tázati. „Kdež je vaše srdečnost?“

„I — i prosím vzácného pána — jak bych se směla opovážiti —“

Digitized by Google

„Ale pro živý Bůh vás prosím, nezhořčujte mi zase první sladké okamžení, ježto mě po tak dlouhém čase potkalo! Snad se nebudete domýšleti? ... Nu, to by se mi líbilo. Ta dívčice je dcera poctivé ženy, kteráž mou skrovnou domácnost pořádá — musel jsem ubohou právě těšiti, an jí matka na smrt stůně.“

„Mhm!“ — kývala stařena hlavou. „Tedy z křesťanské lásky k bližnímu. Nu, což je mi do toho! Takové skutky dějí se nejraději potají. Nebudeme již o tom mluviti. Mám tedy vzácnému panu doktorovi vyřídit, že nás dnes vzácný pan *magister* navštíví?“

Boček posvědčil — a jal se k návštěvě přípravy činiti. Přichystal si nejpěknější oblek, spolu na mysli přemítaje, co asi Anselma pohnulo jej pozvati. — Vědělť ovšem, jak bylo zasedání prelátův, kněží a cizích doktorů vypadlo — na čem se byli odpůrci Husovi usnesli; čeho se měl ale on, mistr český, toho dne v domě skoro nejúhlavnějšího nepřítele druhů svých nadíti? Byla se prchlivá mysl jeho dnešním vítězstvím tak oblomila, že z vlastní vůle ruku k smíření podává? — aneb si chtěl z něho posměch tropiti? ... Nikoli, toho se nemohl domýšleti, uvádéje si na mysl skoro otcovskou náklonnost, s nížto jej doktor jindy v domě svém vítával.

S tlukoucím srdcem vešel přes práh jeho — přes onen práh, za nímžto se jako v tajné svatyni obraz nejvroucnějších žádostí jeho ukrýval. Pečlivá Markyta naň již čekala a uvedla jej k veliteli svému do laboratorium.

Zvědavost Bočkova napjala se ještě výše. Poznalť, že s ním doktor něco důležitého vyjednávati chce, protože jej do jizby vpustil, kamžto nikdy bez velké příčiny noha cizí nevkročila.

Pověstný doktor neseděl tenkráte u ohniště mezi

Digitized by Google

pánvemi, nerozkládal ostrým nožem oudy zvířecí, ani neprohlédal schránku přepodivných bylin sušených; nýbrž chodil vedle zvyku s rukama nazad přeloženýma a skloněnou hlavou po kamenné podlaze.

„*Salve — salve, domine magister!*“ promluvil, když Boček za sebou dvéře zavřel; i přistoupil k němu a ruku mu podával. Byl‘ to hlas, jímžto jindy domácího přítele vítával, a srdce Bočkovo rozehřálo se blahým tušením.

„Mám s vámi co jednati,“ jal se doktor dále mluviti, nastoupiv opět cestu po jizbě, při nížto se mladý mistr stejným krokem vedle něho držel — „něco důležitého — a upřímného.“

„Toho potěšení již dávno pohřešuji,“ odpověděl Boček.

„Arci, arci! Mrzuté hádky — nesmrtelný Aeskulape! — já za to nemohu! Proč nedají páni poklidu? Avšak doufám, že se nyní utiší — a naději se, že budeme dobří přátelé.“

Radostně tlouklo srdce mladíkovo při těchto slovech urputného doktora. Tolik laskavosti nebyl na něm shledal, co byl přes práh jeho vešel.

„Ach, *domine celeberrime!*“ řekl hlasem nelíčené radosti. „Jáť neznám většího štěstí, jakož jest ono, nazvou-li mě vždy ústa vaše přítelem!“

„*Verum-ne?*“ usmál se doktor, a zastaviv kroků svých bystře naň pohlédl. „Jest to pravda? Nechcete, *abych vám jinak říkal?*“

„Jak to, *celeberrime?*“ lekl se mistr, nemoha se lehkému zardění ubrániti. Onť ovšem po jiném jméně toužil — směl se toho však v této chvíli nadíti? — Čili věděl Anselm již o jeho tajemství?

„Já jsem vám arci, tuším, při vaší poslední návštěvě

Digitized by Google

řekl," začal zase Anselm chodě mluviti, „že nebudu okolo sebe trpěti, co z krve české pochází — nu, nu, jen se nelekejte! Nesmrtelný Aeskulape! k čemuž pak by měl člověk žluč, kdyby se neměl zlobiti? A onoho dne — to musíte sám vyznati — měl jsem dosti dobrou příčinu se zlobiti — tak dobře, jako že dnes veselé mysli býti mohu. Já to nemyslil ondy doslovně — ale člověka, kterýž by zjevně a naschvál proti mě jednal — *me Hercle!* — toho si nemohu za miláčka vyvoliti! Co? — Nu, a poněvadž se od té doby mnoho *veřejného* změnilo, myslil bych, že by se také něco *domácího* změniti mohlo. Jakže?"

„Nech se změní, co změní," odpovídal mistr pln očekávání, „jen když mi vaše přízeň zůstane, *celeberrime!*"

„Tak! tak!" kýval stařec hlavou, a po malém zamlčení hlas změniv, ptal se ho rázně: „Vy jste napsal pro mou anebo na mou dceru sapfickou ódu — je-liž pravda? — Nu, co se divíte? Psal jste jich snad více a nevíte nyní, kterou myslím? Začíná tuším: Zavzněte struny ku chvále mudrctví — potom je tam něco, jako: Ó muzo má — zasměj se na mne! — něco o zlatých vlasech a modrojasných očích — —"

„Já sepsal podobnou ódu na svou muzu," odpovídal Boček s uzardělou tváří a s tlukoucím srdcem — „i hodlal jsem ji čísti u pana rektora o posledním volení; avšak dověděv se potom, že tam, *celeberrime*, nepůjdete —"

„Ah, tedy jste ji k vůli mně a snad posléz i o mně napsal?" přejal mu doktor slova s potutelným úsměvem.

„To nikoli — ale na úsudku vašem nejvíce mi záleželo; a nemoha se ho nadíti, nechal jsem ódu v rukou panny Hedviky, doufaje, že tou cestou i do rukou vašich se dostane."

Digitized by Google

„Ale nesmrtelný Aeskulape!“ zvolal stařec již poněkud netrpělivě. „Což pak máte nynějšího času vy zamilovaní všickni tak tupý, neohebný jazyk, že nemůžete na světlo vynesti, co v temnostech srdce odpočívá? Čili jste všickni tak hluší a zabednění, že neslyšíte a nepoznáváte, když k vám laskaví otcové mluví? — Mistře — bez okolků! — proč jste nechal ódu v rukou dcery mé?“

„Aby jí na mysl uvedla člověka, v jehož srdci skvělý obraz panny po všechen čas života lesknouti se bude!“ řekl mistr ohnivě, neboť poznával ze slov doktorových, že tu nejvřelejší touha jeho není již tajemstvím, a laskavostí starcovou se osměliv, přemohl všelikou ostýchavost a bázeň. „Nechal jsem ji v rukou jejich jako rukojemství věrného srdce, očekávaje, až by se obloha žádostí mých vyjasnila, ježto se tehdáž temniti začala.“

„Tak, tak!“ dosvědčoval starý, slova mistrova hlasem polotemným hlavou při tom kývaje. — „Tedy mou Hedviku milujete?“

„Já bych se neopovážil, vroucí touhu svou projeviti,“ odpovídal Boček v blahém pomatení, „kdybych na vaší tváři laskavého pobídnutí neviděl. Ano, vysoce vážený příteli! — miluji pannu Hedviku, a bez ní, zdá se mi, zůstane život můj pustinou bez lesku a tepla.“

„Nedopouštěj Aeskulap!“ usmál se mimo obyčej rozveselený doktor; „já nechci, aby kdo živ byl v temnosti a chladu — a může-li moje slovo pana mistra z truchlivé poušti vyvesti — s radostí to učiním.“

A při těch slovech podal mu ruku k potvrzení slibu svého.

„Můj drahý pane otče!“ zaplesal jinoch, ruku mu líbaje. „V této chvíli rozhodl jste nad štěstím života mého a učinil mne služebníkem vůle své.“

Digitized by Google

„*Caveas, caveas, mi fili!*“ jal se doktor dobré mysli mluviti; „jenom tuze mnoho nepřipovídejte! Žeť nikdy jakož můj odpůrce a protivník nevystoupíte — *me Hercle!* — to se samo sebou rozumí.“

„Váš odpůrce a protivník, *celeberrime?*“ podivil se mistr. „U všech devatera muz! to mi nikdy nenapadlo, a takovým jsem také nikdy se neukázal. Co se veřejných věcí týče —“

„Nu — nechme je — nechme!“ usmál se starý s jakýmsi hrdým vědomím. „Mohuť se domysliti, že vám o tom nebude dnes milo mluviti — avšak doufám také, že právě dnešek všem rozmíškám již konec učinil. Výpar několika ohnivých hlav zmizel jako ranní mlha, a jasná poklene se zas nad námi obloha — abych také nějakého básnického porovnání užil, když básníka za zetě přijímám.“

11.

Nevčasně plesali odpůrcové mistrů českých, vážného Jana a ohnivého Jeronyma, myslíce, že odsouzením kněh Viklefových všelikému jich požadování smrtelnou ránu zasadí. *Přivesti národ český na školách Pražských k přirozenému i zákonnému právu a zjednati jeho representantům přednost přede všemi cizinci* — to si obrali řečení mistrové, jakož údové oněch škol a kolegové potlačených mistrů, za úkol svého života, i nedali se ani vyřčením shromážděných doktorů, ani potvrzením arcibiskupa a samého krále mýliti. Rozhodnutí o většinu hlasův mezi mistry Pražskými — a učení Viklefovo byly jsou vždy docela rozdílné záležitosti jejich, a nikdy nepomíchali tito mužové pohnutky, jichžto k dosažení cíle v těchto dvou věcech užiti za dobré uznávali.

Digitized by Google

U veřejnosti nečinily se ovšem nějaký čas na to žádné kroky k vyvedení Husova návrhu o posledním volení; leda že studenti čeští z cizími žáky častěji do hádek i rvaček se pouštěli, když tito domnělým vítězstvím učitelů svých naduti, z domácích synů posměch si tropili: avšak potajmo, jakž toho důležitá věc požadovala, sbíraly se síly, ježto by dostačily, s prospěchem zasaditi se o vymožení spravedlivého požadování. Mezi všemi třídami obyvatelstva — od měšťanů až k nejvyššímu panstvu — získali se přátelé, i sama královna, vidouc spravedlivou žádost duchovního rádce svého, Betlemského kazatele, naklonila se k straně české: a tak se konaly odevšad přípravy, učiniti útok na vůli vrtkavého Václava. Čekalo se jen na příležitostnou chvíli. Král totiž velikou část roku toho mimo Prahu trávil; zabýval se na Točníku, meškal na Horách Kutnách a zajel posléz přes Lužici do Slezska, maje rovnati nepokojnou Vratislav.

Jediný mistr český, zdálo se, neměl žádného účastenství ve velikých zámyslech a tajných přípravách mistrů domácích. Byl to *magister Boček de Lepotic.*

Před očima jeho ležel nyní jiný svět, nežli s jakovým zápasiti bylo českým doktorům. Šťastná láska pojala ho v kouzelnou náruč a povznesla jej z trusek života zemského v ony kraje, kdežto zlatí snové lesknavé hrady své staví. V tiché domácnosti otvírala se mu kvetoucí říše věčně mladého básnictví, a mimo dům vedly cesty jeho ve svatyni lásky. O jiné věci se nestaral.

Blaze plynuli dnové milencům. Otec byl skoro pořád veselé mysli. Veškeré žíly jeho byly se domnělým nad Čechy vítězstvím napjaly. Čtení starých básníků, v Čechách času tehdejšího ještě veliká vzácnost rozpravy

Digitized by Google

o tajnostech přírody dle tehdejšího způsobu učených doktorů, bavily skoro každý den starého Anselma a nastávajícího zetě; spanilé Hedvice zůstalo ale vždy ještě dosti času, promluviti vedle pojednání vědeckého také o záležitostech srdce svého. Nejeden krásný večer nalezl je na domácí zahradě v listnatém loubí, nebo u hustých libovonných keřů. Bylyť to nejsvětější chvíle mladého muže, když buďto poslední červánky růže své kolem rozmetávaly anebo jasná hvězda nad hlavami se jim zaskvěla, a Hedvika mluvila! A nechť mluvila o věcech, kdežto bystrý její rozum vysvítal nebo kde ušlechtilá mysl její se jevila: pro Bočka byla to vždy hudba nadpozemská, opěvající blaho příštích jeho dnův ....

Bylo to za krásného jitra, skoro již na sklonku léta, když mladý mistr opět u stolu svého sedě, latinskou báseň přepisoval. Ale tehdáž byla obraznost jeho živější a mysl radostnější, nežli když před několika měsíci sapfickou ódu na svou muzu psal. Ale právě jako tehdáž ozvalo se na dveřích komnaty jeho tiché klepání, a když Boček otevřel, přešla jako tenkráte přes práh Marie. Přinášela mistrovi na čisté misce snídaní, pivní polívku.

„Ejhle! jaká je to úcta učiněna domu mému!“ zvolal Boček v dobrém rozmaru. „Panna Máří sama? Jáť myslil, že jste již ke mně cestu najíti nemohla!“

„Když je matka zdráva“ — jala se dívka tichými slovy odpovídati, a bledé tváře její zahořely na okamžení temným plamenem — „toť víte, vzácný pane! — ráda sama poslouží, a pro mne se to snad nesluší — abych vás v tichém příbytku vytrhovala — — alespoň to povídá matka má.“

Poslední slova pronesla tak jemně, tak ostýchavě, že je sotva slyšeti bylo.

Digitized by Google

To nebyla Marie, kteráž byla spanilému mistrovi o posledním volení rektora nový límec přinesla; to nebyla Marie, kteráž byla k pěstounovi, učiteli a bratru svému chodila, nežli jí o starém ženichovi pověděl. Z hravého, prostosrdečného dítěte byla se udělala vážná, časem i těžkomyslná panna, v jejížto outlých, čistých ňádrech hluboké tajemství odpočívalo.

Odběhnuvši od Bočka, an ji byla stará hospodyně Anselmova překvapila, dostala se ovšem s matkou do řeči. Vešla do světnice a padla staré ženě okolo krku. Duše její byla zbouřena.

„Neprodávej mně, matinko — neprodávej svou Marii!“ bědovala, jakoby již opravdu v otroctví odejíti měla.

„Pro Kristovy rány!“ zděsila se letitá matka, nevědouc v tom okamžení, co dívka myslí. — „Co pak se ti stalo?“

A polo v pláči vypravovala Marie k srdci matčinu se tulíc, co jí byl mistr Boček svěřil.

„Já si ho nemohu vzíti matinko — nemohu!“ prosila hlasem pronikavým — „já bych ti zemřela! Nech mne u sebe — neodstrkuj mne, nezavrhuj mne! Dnem i nocí budu pracovati — vždyť jsem mladá, a Bůh mne posilní, abych ti pohodlnější stáří opatřila. Tomu člověku mne ale nedávej, matinko!“

Nyní teprva prsa její výjevem v Bočkově komnatě stísněná nalezala oddechu; nyní teprva svalila hlasitým slovem tíži, kteráž jí byla u mistra na srdce padla. Tiše poslouchala ji pečlivá matka. Ani slova nepromluvila. Stará, churavá žena byla si již lákavý obraz příštích dnů svých na mysli utvořila doufajíc, že pod střechou milovaného dítěte sladký odpočinek po parném dni klopotného života nalezne; ale v tom okamžení ří-

Digitized by Google

tily se krásné její sny v pustou, prázdnou jistotu, a nemohouc slzy udržeti, odvrátila se poněkud od prosící dívky, aby je před ní ukryla.

„Rodičko boží! — matinko, ty pláčeš?“ zvolala Marie, hlavu matčinu k sobě obracujíc. — „ Ó neplač! — já tě poslechnu! Já vím, že Bůh poroučí: Cti otce a matku svou — a nemůžešli jinak s dítětem naložiti, učiním podle vůle tvé — — aby se mi dobře vedlo na zemi, jako poslušnému dítěti!“

Křečovitě vinula se přitom k matce, živé proudy slz svých na prsou jejích skrývajíc. Slovům bylo sotva rozuměti.

„Marie — Mariánko!“ zděsila se žena churavá, kteráž nikdy podobné prudkosti na dceři své nebyla seznala. „Nerouhej se Bohu všemohoucímu! Aby se ti dobře vedlo na zemi, praviš? a učiníš, jak jsem já ve své mateřské starosti za dobré uznala? — A právě nyní řekla jsi předce, že bysi zemřela! — Chraniž mne Bůh, abych tě k něčemu naváděla, čemuž tvé srdce se protiví! O mých několik let se tady nejedná, nýbrž o tvůj celý život. Bože nedopouštěj! Ját nebudu horší, nežli matka krkavčí.“

A od té chvíle nebylo mezi nima o starém ženichu ani řeči. Matka oželela krásné své naděje, a dcera děkovala nebesům, že se od ní bouře odvrátila, kteráž dle domnění dívčího veškerému pozemskému blaženství jejímu zkázou hrozila. Dnové jejich ubíhali obyčejným proudem. Žádná změna nevstoupila v domácí jejich pořádek, leda že se Marie, sama nevědouc proč, mistra Bočka štítit začala. Jen opětné zhoršení matčiny churavosti uvedlo ji dnes do jeho komnaty.

Neobyčejně tlouklo jí srdce, když po delším čase

Digitized by Google

opět na onom místě stála, kde se byla mistrovi k srdci přivinula — i nemohla mu s onou dětinskou důvěrností do očí hleděti, jako vždy jindy činívala nežli s ní byl o svatbě promluvil. Zdáloť se, jakoby slova jeho byla v mladistvé duši její zbudila vědomí, že mezi ní a spanilým mistrem již něco leží, co pannu a jinocha od sebe dělívá. Avšak rozpačitost její zmizela záhy na paprscích laskavosti, jaková zvláště v posledních časech ze všech řečí a z celého chování mladého muže zářila.

„Ját se již obával, že se na mne panna Máří hněvá!“ prohodil on žertovně.

„Jak bych se já sprostá dívka směla opovážiti! — a proč?“

„Že jsem jí ženicha dohazoval, k němuž pražádné chuti neměla.“

„Já vím, že to vzácný pán se mnou dobře myslil —“

„To zajisté, panno Máří! a podruhé si dám lepší pozor, abych jí něco milejšího vyhledal.“

„Děkuji vzácnému pánu“ — uklonila se dívka s uzardělou tváří — „pro mne nemusíte žádného ženicha hledati — já zůstanu svobodnou.“

„Svobodnou?“ usmál se Boček hlasitě. — „A to se mi líbí, že —“

„Mně také!“ ozval se mezi dveřmi libozvučný hlas, a do komnaty vešel mistr Jeronym. — „Mně se to také líbí, že *dominum magistrum počtam* doma nalezám — ale přestávám se již také diviti, že ho tak pořídku mimo posvátné hnízdečko jeho vídati, když jej v takovéto společnosti nalezáme.“

To všecko přednesl dle způsobu svého živě, kvapně, uklonivše se napolo před Marií, jejíž spanile urostlá postava jej na první okamžik překvapila. Boček nevěděl, co

Digitized by Google

hned na rozmarnou řeč nenadálého hosta odpověděti, a nežli slušných slov nalezl, byla již Marie s hlubokou poklonou ze dveří, tak že Jeronym tvář její, k ňadrům nízce skloněnou, v letu ani nespatřil.

S podivením hleděl za ní — a vrtě hlavou i usmívaje se, pohlížel na Bočka.

„*Quid vidi, Musarum amice?* — Co jest to? — Neviděl jsem posud? Neslyšel jsem? — Vždyť pak až do dnešní chvíle myslím, že tě jiná muza ve svých loktech drží.“

„Co ti napadá?“ ozval se Boček s tváří vážnou, týlo poněkud hrdě vztyčiv. — „Co mluvíš o muze mojí? Vězí v tom něco tak divného, že mi dcera hospodyně mojí, smím-li tak ženu nazvati, ježto mi skrovnou domácnost obstarává — vězí v tom, pravím, něco tak směšného, že mi děvče, ježto pod mýma očima vyrostlo, snídaní přináší, když matka postonává?“

„I chraniž Bůh!“ dal se Jeronym do smíchu, a posadil se na pohodlnou židli Bočkovu, pěkný svůj krátký pláštík pozorně srovnávaje a aksamitový biret s dlouhým bílým perem na stůl položiv. „Pranic divného a směšného. Naopak! já ti vzdávám všelikou pochvalu, jestliže s dceruškou své bezpochyby pečlivé hospodyně laskavě zacházíš. Neboť *juxta fragilitatem humanam* —“

„Jeronyme!“ zakřikl jej Boček, v panické tváři se zapáliv. „Já bych tě žádal —“

„Žádej, žádej, *suavissime!*“ vpadl mu onen zase do řeči; „nebo, jak vidíš, jsem dnes v královském rozmaru, i budu štědrý až k neuvěření. Dost možná, že budu pak také něco na tobě žádati. Avšak myslíš-li, panáčku, že se o věcech důležitých jenom s tváří důležitě zamračenou rozmlouvati dá: zastíním hned čelo své

Digitized by Google

několika mráčky, že z nich hrůza půjde! — ačkoliv by škaredost k mým leskle bílým nohavicím a zelenému kabátku tuze dobře neslušela.“

„Vidím, vidím — že jsi dnes neobyčejně tělo své ozdobil.“

„Za jedno,“ uklonil se Jeronym s lehounkým úsměvem, „požadovala to moje dnešní návštěva, a za druhé nechci zůstati za během času našeho a povalovati se v staročeských halenách. — Nu, co na mne hledíš, básníku pod stínem vavřínu svého ležící? Neviš-li, že bývá Jeronym, kdež toho důstojnost jeho dovolí, také rád hříšným člověkem? A měl by proto větších hříchů nežli jiní, kdyby činil, co jiní dělají, zapomínajíce na práva národu svého, na svou krev a vlast?“

„Aj, z tebe se dělá najednou opravdivý kazatel!“ prohodil na to Boček, nemoha se jakémusi nepokoji ubrániti, kterýž v něm byla poslední slova Jeronymova i pronikavý pohled jeho způsobily. — „A kdož pak se tak nade vlastí zapomíná?“

„Pojď sem — a sedni si! Jsem tomu povděčen, že jsem tě doma zastihnul. Máme spolu co rokovati. Mezi *exordium* můžeš zatím snídati; neboť právě pozoruji, že se z misky kouřiti přestává — a tělo musí býti předc krmeno, má-li se v duchu co ujmouti.“

Boček učinil podle pobídnutí hosta svého, a tento jal se pak dále mluviti.

„Že jsem veselé mysli nabyl, když jsem vešed přes práh tvé tiché svatyně, hezkou dívku u tebe spatřil —“

„Nu, hezkou ji nesmíš přezdívati“ — prohodil Boček s úsměvem. „Na krásu její nedá se píseň složiti.“

„Že nedá? Tedy jsem se přehlídnul. Avšak arci, vždyť jsem ji ve tváři ani neviděl! Ale podle tílka dalo

Digitized by Google

by se o té mladé subrektorce tvého hospodářství mnoho pěkného pověděti. — Tedy není hezká? — Škoda! Nu, což dělati! Spanilost těla není kouzlo věčné, a nenajde-li duch lahodné pastvy — umoří se brzy oko pohledem na hladké tvářinky. Ostatně byla by mně i méně spanilá Češka milejší, nežli nejkrásnější Němkyně. Netrhej sebou! Musíme pořádně domluviti, příteli! — Musím ti konečně říci, jak se přátelům chování tvoje od posledněj ších časů nijak nelíbí."

„Jaké chování?" zvolal Boček a tvář jeho počala se hněvem barviti. Vzchopil se a hrdě před hosta svého se postavil.

„Zůstaň seděti!" řekl tento, mírně ho za ruku pojav a k židli přitáhnuv. „Čili nevidíš, mistře básníku! že mám dvorní šaty na sobě? V těch se nesmím zlobiti — v těch musí tvář pořád pěkně uhlazená zůstati. Ostatně nemysli, že k tobě toliko o své vůli přicházím, abych, Pražský Jeronym k Bočkovi Lepotickému, promluvil. Já nejsem mistr tvého mistrovství. Ale přišel jsem k tobě, ve jménu přátel, poctivých Čechů, kteří nemohou se dívati na člověka z krve své, jehož Bůh před mnohými bohatě obdařil, a kterýž jména svého, ducha svého, síly své, vůbec všech svých vzácných pokladů nepropůjčuje k podniknutí, kteréž je důležitostí celého národa!"

„Já ti nerozumím," řekl na to Boček. „Obětuji čas vědomostem a umění, a sedě u stolu svého, mezi výtvory nesmrtelných smrtelníků, procházím se v kouzelné říši obrazotvornosti básnické; nevím ale, co se děje mimo střechu mou — necítím v sobě ani dosti síly ani povolání, míchati se v záležitosti veřejné. O čem tedy mluvíš?"

Pronikavě spočinuly na něm po těchto slovech oči Jeronymovy.

Digitized by Google

„Tedy nevíš opravdu, o čem s tebou rozprávím?“ jal se ho pak ohnivý muž důraznou řečí tázati. — „Nuže, mohu ti to vyložiti. Dřív ti ale musím pověděti, že také jiní obětují čas vědomostem a umění; musím ti říci, že ani mistr Husinecký ani Zvikovec ani Jiřík Pražský — a jak se všecka naše slavná jména jmenují — že ani světamilovný Jeronym času svého nemarní, leda že nejsouce pořád na procházkách v říši básnických snův, raději na skutečném světě se ohlížejí, čeho tu potřeba si všímají a — do veřejných záležitostí se míchají. Čili myslíš, že jsme lenoši? milovníci lahodné zahálky a osnovači marných rozbrojů?“

„Zač mne považuješ?“ odpověděl Boček poněkud popuzený, „abych nevěděl, jak čarovného zvuku jména vaše mají? Vím, jak si vysokosti ducha vašeho vážiti, a nemám pochybnosti, že věci jména svého důstojně před sebe béřete; ale jakž mám o nich u své oddálenosti věděti?“

„Poslyš tedy — abychom čas dlouhými předmluvami nemařili!“ řekl Jeronym židli o něco blíže k Bočkovi přišoupnuv a za ruku jej pojav. „Stav našich škol — stav českých mistrů nemůže déle zůstati, jakovýž právě jest; anebo musíme v sobě všecku národní hrdost udusiti, všeliké přirozené právo potlačiti, na vlastní škodu lhostejně hleděti, a veškerému světu dovoliti říci: Nic jiného nezasluhují, protože se o nic lepšího nepokoušejí. Avšak netoliko českým mistrům — nýbrž v osobách jejich veškerému národu děje se křivda převráceným, zle vyloženým právem a nadáním slavného zakladatele! v osobách našich ztenčován jest veškeren národ — — avšak u živého Boha!“ zvolal mistr, nit řeči své najednou přetrhnuv a živě vyskočiv. „Komu to povídám? Mluvím k člověku cizímu? Nemluvím Čech k Čechu? — mistr

Digitized by Google

k mistrovi stejně zkracovanému? Potřeba-li před tebou věc teprva rozkládati, jejíž osten i ve svých prsou cítíš? — Poslyš v krátkosti! Přišel jsem, abych tě ve jménu přátel pobídnul, abysi s několika jinými věc králi přednesl, o nížto mistr Jan při posledním volení rektora první zmínku učinil."

„Králi?" podivil se Boček.

„Tak jest!" posvědčil Jeronym. „Z dobrých pramenů víme, že se tuty dny na krátký čas buďto do Prahy navrátí, nebo na Točníku pozdrží. Chceme k němu tedy poselství vypraviti, aby se královským rozhodnutím rozepře ukončila."

„Ale což pak jste posledním rozhodnutím stran Viklefových kněh nedostali též rozhodnutí v této záležitosti?" ptal se Boček poněkud v nesnázi. „Jáť myslil, že je rozepře vaše dávno ukončena."

Plamen šlechetného hněvu roznítil se na tváři Jeronymově. Bodavě upřel tento až do nejtenší žilky, do nejmenší krůpěje krve *český* mistr zraků svých na choulostivce — chtěl říci něco hořkého; náhle se dal ale do hlasitého smíchu.

„Ne, ne! — Bůh mne uchovej," zvolal, „abych měl kdy zase něco s básníkem vyjednávati! Člověče, máš mne za blázna — anebo jsme se v tobě všickni zklamali? Víš, co se děje na zemi — anebo skutečně jen v povětrných krajích bloudíš? Jsi-li pak ještě Čech, mistr Pražský — anebo jsi s tělem a duší té německé čarodějnici propadl? — Neškareď se — není to hana dcery Anselmovy, té pyšné Hedviky! Slepotou musel bych poražen býti, kdybych jasného, nad tisíce jiných ženštin vynikajícího ducha jejího uznati — kdybych i spanilost těla jejího hvězdou mezi pannami Pražskými nazvati ne-

Digitized by Google

chtěl. Avšak má-li přitom právo mistra českého tak pevně v kouzelné síti své držeti, aby se musil *cti své* spustiti?“

„Kdo mi smí pro to výčitky činiti?“ zvolal Boček, rychle se vzchopiv. „Kdo smí říci, že se hodlám cti své spustiti?“

„*Já* — já ti to opakuji, jestli jsi mi poprve dobře nerozuměl!“ odpověděl Jeronym, hrdě hlavu pozvednuv. „U Pluta a Cerbera — neb jak se všickni pekelní bohové tvých pohanských básníků jmenují — styděti se musím, že s tebou tak dlouho o věci rozprávím, kterou jsi v prvním okamžení pochopiti měl. Čili myslíš opravdu, jako tvůj přežádoucí tchán, jejž k zemi naší nic nepoutá, nežli jeho doktorství —“

„Nečiň mu křivdy!“ ozval se Boček. „Anselm je šlechetný muž, a miluje zemi českou.“

„Aj, proč by nemiloval dub pěknou půdu, v nížto bohaté kořeny své rozkládá?“ usmál se Jeronym kysele. „Neupírám Anselmovi šlechetnost, neboť i nepřítel může býti šlechetný; že se ale nejprudčeji proti spravedlivým žádostem našim zasazuje, není důkaz veliké šlechetnosti, ufrž — abych to nejmírněji řekl — počítavého rozumu. Čili věří skutečně, a ty po něm, že rozšiřování Viklefových smělých novot a hájení našeho práva z jednoho a téhož pramene pochází? Věříte skutečně, že obojí tato věc jako jediný velký had srdce a hlavu naši otočila, a že jste ho potřeli, že jste vyhráli, vydavše knihy Viklefovy žravým plamenům?“

„Proč ke mně mluvíš, jakobych i já byl mezi odpůrníky vašimi stál, když se kletba nad anglickým kacířem vyřkla?“ prohlásil se na to Boček poněkud pohoršený.

Digitized by Google

„Protože se sám k nim počítáš!“ odbyl ho Jeronym již netrpělivě, a přehodiv okraj vyšívaného pláštíku přes ruku, několikkráte po komnatě přeběhl. — „Styděti se musím, hanbiti sám před sebou, že jsem to s vychválenou výmluvností svou dále nepřivedl!“ jal se polotemnými slovy jako sám k sobě mluviti. „Přijdu lehkověrný pošetilec jako bratr k bratrovi, nechám všeho oklikování, myslím: české srdce chytí plamenem, jak do něho jiskru hodím — i hvězdy boží! — jako Václav horlivá — toť bych raději pohana na spasitelnou víru obracel!“

Na to přikročil ke stolu, kdežto Boček posud tiše stoje, v patrných neznázích konec tohoto výjevu očekával. Kvapnou rukou sáhl Jeronym po svém biretu

„Řekni mi přímo a bez okolků,“ jal se při tom rázným hlasem choulostivého mistra tázati, „chceš-li s námi přátelsky držeti? O povinnostech, o srdci, o hlavě nebudu s tebou široce mluviti. Každé slovo v krku mi vázne, že člověku mermomocí pochodeň do ruky strkati mám, aby si ne-li na čest, alespoň na zisk posvítil, jejž naschvál v temnostech ležeti nechává. Mluv, jak ti nejsilnější pohnutka tvoje káže — můžeme se na tebe spolehnouti?“

„Ale což *musím* k předsevzetí vašemu ruky své podati? Nemůžete vy sami —“ prohodil Boček, avšak cítě hanbu své zdráhavosti, vypustil slova z úst tak nejistě a potichu, že sotva k uchu hosta jeho dolítla. Oči sklonil při tom k zemi.

Jeronym ale, ani odpovědi mu nedav, obrátil se od něho a kvapil ke dveřím.

„Jeronyme!“ zkřikl za ním Boček s výrazem ouzkosti. „Posečkej!“

„Co chceš, mistře básníku?“ zeptal se ho rozhor-

Digitized by Google

lený obhájce práva domácího, u samých dveří se zastaviv. „Chceš, abych ještě něco potěšitelnějšího přátelům vyřídil? Povíš mi ještě něco pěknějšího, nežli jsem posud zaslechl?

„Ale považ, příteli —“

„Co se líbí, pane mistře?“

„Já nemohu vystoupiti proti Frankensteinskému — dovol mi domluviti, příteli! Vím, co mí namítati můžeš. Není to rozepře osobní — doktor Anselm a otec Hedvičin jsou v této záležitosti dvě rozdílné osoby — vím to tak dobře jako ty. Avšak vášnivý stařec nedal by to sobě pověděti! Žárlivým okem střeží domnělá práva cizích národů — žíjeť nyní v té sladké víře, že do kořán vylomil hryz ještěru, kterýž jim hrozil záhubou, a nejen že tedy hněvem zanevře, jestli nenadále zase vystoupíte do boje nového — on se bude považovati za zrazeného a prodaného, bude-li mezi protivníky jeho státi člověk, jemuž práva synovského dopřává — a srdce i dům svůj, bojím se, zavřel by přede mnou na věky. Toho však ode mne nežádej! Vykaž mi povinnost jakoukoli, Jeronyme! — života se odvážím! — avšak nechtěj, aby se zatemnila obloha lásky mé. Milovati musím — i musím býti milován — a bez Hedviky je mrtva duše má, bez Hedviky je veškerý můj život — pouhý hrob!“

V zanícení mluvil mistr básník — proudem lila se na slova z úst. Avšak náhle zaznělo na blízku jakési úzkostné, pronikavé vzdechnutí — a slova další umřela na na rtech. S podivením hleděli oba mistrové na sebe — a zamlčeli se. Nevěděli, odkud to vzdychnutí bylo pošlo, i nevěděli, kde je hledati.

„Zdá se, že i stěny nad tebou stenají,“ začal po krátké přestávce Jeronym vážně mluviti, — „I jsi také

Digitized by Google

hoden politování! Tak bohatého ducha, tak skvělé schopnosti, tak znamenitou pověst — to všecko hoditi nyní k vůli sladké hříčce zamilovaného srdce v posměch světa, a jméno své pověsiti na pranýř!“

„Co pravíš?“ trhnul sebou Boček, a hněvem zachvěl se hlas jeho. Oči jeho se zajiskřily.

„Nechtěje se přidržeti věci národní, mluvil Jeronym dále, na otázku jeho se neohlížeje, „opustiv krajany, bratry z jedné krve, abysi nepopudil vášnivého tchána a milosti nalezl před závistivým cizincem: neztratíš arci nebe své na zemi, a budeš se potápěti v rozkošech vyslyšené lásky — ač ani panna Hedvika, ví-li jinak spanilá Němkyně, co je čest a pýcha národní, nemůže milovati muže, kteryžto se na svém národu zrádně provinil. Buď si ale, jak buď — já ti přeji veliký dar její milosti — neboť jinak budeš mezi námi státi jako nahý žebrák! Poctivý Čech se od tebe odvrátí — poctivý Čech bude na tebe prstem ukazovati — poctivý Čech bude dětem svým vypravovati: Mistr Boček z Lepotic nechtěl pro čest národu českého učiniti, zač by jiní s radostí život obětovali, kdyby se byli k tomu, jako on, hodili!“

Jako hromovládce byl výmluvný Jeronym tato slova v ustrnulou duši tichého Bočka vmetal, a hrdě čelo vypjav, zmizel bez pozdravení z komnaty.

14.

Zamyšlena seděla spanilá Hedvika u stolku svého, na němžto několik pergamenových, rukou otce jejího popsaných *listů leželo*. Chtěla je umělým perem na listy *čistě opisovati*, a byla již také první stránku zhotovila. *Zlatou barvou lesknul se* na ní mezi podivně skroucenými

Digitized by Google

zelenými větvičkami nápis: *Thesaurus medici vigilantis.* Zde onde proskakovala žlutá, modrá i červená kvítka, majíce léčivé byliny představovati, a okolo prvního velikého *T* míhaly se jakési nemocí sklíčené postavy, před nimiž podoba v dlouhém, tmavém šatě berlou Aeskulapovou boj vedla s kostlivcem, i s kosou již na zem poraženým.

Čelo bělostné na měkkou dlaň a loket na stůl podpírajíc seděla tu nyní spanilá opisovačka — ale pravice její byla pustila omočenou štětičku a na pergameně, zrovna pod nápisem, udělala se černá skvrna. Ale Hedvika ni té zkázy nevšimla. Tělo její bylo přítomno, oko hledělo před sebe, ale duch, oživující toto spanilé ústrojí, toulal se mimo komnatu.

Opodál seděla stará hospodyně. Péče o domácí potřeby a pořádek byly toho dne skončeny, a pracovitá stařena zabývala se nyní, dílem z mnoholetého zvyku, dílem pro užitečné ukrácení času, bručivým kolovrátkem. Tenká byla nit, kteráž jí prsty prokluzovala.

Avšak zdálo se, jakoby též ona dnes do práce veliké chuti neměla; alespoň noha její často ustávala, vřeteno se zastavovalo a ruce její klesaly na lůno. Přitom se otáčely staré oči její po panně píšící, a vždy truchlivě na ní spočinuly. Potom zavrtěla hlavou, a opět se obrátivši rukou oči přejela, jakoby tichou slzu stírala. Když ale Hedvika napořád v myšlénkách trvajíc, jako na celý svět vůkol sebe zapomínala, a hluboký zármutek jí ve tvář vstupoval: vzchopila se stařena a pozorně kolovrat odstavivši, tichým krokem se k ní přiblížila.

I postavila se za ni, a natáhnouc vetchý krk nahlídla jí do listu.

„I pro všechny svaté, zlatá panno!“ zvolala, ruce spínajíc — „jen pak se podívejte, co se vám to stalo!“

Digitized by Google

Bezděky pozdvihla k ní Hedvika snivé oči, a pak je zase na pergamen sklopivši, zpozorovala černou poskvrnu. Ale jakoby se nebylo nic přihodilo, položila štětec na stranu — prohodila: „Nic nedělá!“ — a opět se zamyslila.

Chvíli hleděla na ni stařena, zase ani slova nemluvíc a žalostně oči k nebi obracujíc; potom ale položila ruku dívce na rameno a hlasem co možná nejsrdečnějším jala se k ní mluviti:

„Hedviko!“ prosila. — „Panenko! — Co je vám? — Co vám schází? Pro Ježíše Pána — neseďte zde jako bez života! Včera, předvčírem leželo vám již něco na srdci — já to dobře pozorovala. Moje oči nejsou tak sešlé, aby neviděly zármutek panny, jižto jsem v peřinkách na rukou nosila. — Co je to? Nesmí to stará Markyta věděti? — Nemyslete, že jí věkem srdce tak scvrklo, jako tvář, a že nemám citu pro vaše žalosti. Bože vševědoucí! moje srdce je tak vřelé jako vaše, panenko; snad bude spíše o radě a pomoci věděti.“

Hedvika byla mezi touto starostlivou řečí zraků svých na stařenu upřela, a jak se zdálo, pozorně jí poslouchala. Avšak tvář její nejevila ni nejmenšího účastenství — ani nějakého utišení, ani nějakého zbouření.

„Tys hodná, Markyto!“ začala pak mírně mluviti — „a moudrá, vím to dobře, a jednou jsi již dívku nezkušenou trapných bolestí zbavila. Víš, když jsi s otcem o mistru Bočkovi mluvila. Já sama nebyla bych to mohla učiniti, a tak by snad bylo srdce mé touhou svadlo, leda jestli by bylo v božském umění úlevy nalezlo.“

„Ach, moje drahá panno!“ posteskla si žena, „já věru ani nevím, mám-li onu chvíli žehnati nebo na ni naříkati, kdežto jsem s panem doktorem o vašem nynějším panu ženichu mluviti začala.“

Digitized by Google

„Jak to?“ zvolala Hedvika a rychle se vzchopivši, vášnivě starou za ruku chopila. „Co se ti zdá o Bočkovi? Mluv! — jaké máš tušení? . . . . Tajemný hlas lidského srdce pochází s nebes,“ doložila temněji a oči k zemi sklopivši opět v trudné rozjímání upadla.

„Zachovej Bože!“ ulekla se hospodyně a začala rozprávku obraceti. „Mně se o panu mistrovi pranic nezdá! — cožby se mi také zdálo? Jak připadáte na tu myšlénku?“

„Nijak!“ odpověděla Hedvika krátce, jakoby také raději řeč o něčem jiném začala, protože jí stará na danou otázku dosti důvěrné odpovědi nedala. „Byl to pouhý nápad.“ A po těch slovech se opět posadila, jakoby v práci své pokračovati chtěla.

„Tak — tak!“ kývala stařena hlavou. „Tedy pouhý nápad! Avšak není-liž nápad více nežli sen? A nepochází-liž i sen od Boha? — Odpusťte, že s vámi, učenou pannou, takto rozprávím! Ale není-liž nápad, sen a tajný hlas lidského srdce, dle mého sprostého rozumu, skoro všecko jedno? — Kdož ví, můžete-li tedy říci, že jste měla nápad nadarmo?“

Hedvika neodpovídala, upřeně hledíc před sebe na pergamen.

„Hněváte se s panem mistrem?“ zeptala se jí po krátké přestávce pečlivá žena hlasem tichým, skoro prosebným.

„Co ti napadá!“ zvolala dívka, a rychle se opět vzchopivši začala po komnatě přecházeti.

„Nemějte mi za zlé, zlatoušku!“ prosila žena zdlouhavým krokem za ní chodíc. „Vždyť vím také, co láska jest — a bez malé rozepře, bez nedorozumění nemůže téměř ani obstáti. Ostatně — máte-li mezi sebou něco mrzutého — —“

Digitized by Google

„Nic, nic nemáme!“ odbývala ji dívka.

„Já chtěla již dávno mluviti“ — prohodila stará, ale najednou, jakoby již tuze mnoho byla řekla, opět umlkla.

„Co jsi chtěla mluviti?“ obrátila se k ní kvapně Hedvika. „Proč se chováš tak tajemně? Chceš mi v povětří nalapanými domněnkami jasnou oblohu důvěry mé zakaliti? Co jest? — Mluv!“

„Aj, aj — zlatoušku!“ prosila stařena. „Jakž pak bych mohla ústa otevříti, nevědouc, k jakému cíli mluviti? — Jakž mám raditi, jak pomáhati, nevědouc, kde bolí? — Hedviko! — drahá panno! svěřte se staré věrné Markytě; snad bude moci potom mluviti.“

Prudce pohybovala se pyšná postava dívčí po tiché komnatě, veliký zápas bouřil v duši její.

„Panno Hedviko!“ prosila opět stařena, kostlivé ruce před ní spínajíc. „Jestli jste mě, starou vašeho domu opatrovnici, někdy za něco více nežli za pouhou služebnici považovala — jestli jsem vám, když jste v outlinkém věku pečlivou matku ztratila, něco upřímnějšího prokázala, nežli je služba najaté děvečky — panno Hedviko, nezavírejte přede mnou srdce své! O věcech, které se lásky a ženského srdce týkají, nedá se ani s nejlepším otcem mluviti jako se ženskou, a byť ani úplného práva k důvěře naší neměla. Ty milý Bože! což pak rozumějí muži srdci ženskému! A náš vzácný pán? — Inu, učený je, a doktor v každém způsobu, ale o lásce nedá se s ním jednati. Již tedy se mnou, zlatá dušičko, se starou Markytou, má Hedvičko, rozmlouvej! Vždyť já jsem také lásky zkusila — a věř mi, drahé dítě — radši bych se do hrobu položila, nežli abych se takového konce lásky tvé dočkala, jako byl konec lásky mé!“

Digitized by Google

„A milovala jsi, Markyto, věrně, upřímně?“ tázala se dívka s velikým oučastenstvím až k ní samé přistoupivši.

„Ty milý Bože!“ vzdychla stařena a ruce na prsou sepnouc, pozdvihla oči k nebesům. Potom je zvolna zavřela, jakoby se zpomínkám na dávné — dávné časy oddávala. Rtové její pohybovali se zdlouhavě, hlas její podobal se tichému šeptu hustolistého stromoví.

„Jestli jsem milovala věrně a upřímně?“ pravila. „Já nevím; neboť kdož může říci: Já učinil dosti? — ale myslilať jsem, že nemohu bez své lásky zůstati na živu, i držela jsem se kořenů jejích celou silou duše své, až mi je nevěrnost vyvrátila.“

„Oklamal tě milenec?“

„Uzdálo se mu prospěšněji, přistoupiti k oltáři s pannou, která mu něco do hospodářství přinesla, nežli se mnou, ježto jsem mu krom upřímného srdce nic věnem dáti nemohla. — Ach, drahá, zlatá dušinko! kdybych vám měla povídati, co jsem tenkráte zkusila! Já myslila, že se musím do tmavého hrobu položiti! — a byla jsem předce jenom sprostá, všem nehodám zvyklá holčice. Když si ale pomyslím, žeby něco podobného vás, outle vychovanou pannu, potkati mělo — Ježíši Kriste!“ — zvolala stařena proudem řeči své unešena, opět ale náhle umlkla, jakoby již tuze mnoho byla prohodila.

„Nedělej si marných starostí!“ odpovídala panna polo hrdě a polo mrzutě. „Něco takového nemůže se mně přihoditi.“

„Dejž to Pán Bůh!“ řekla stařena. „Já vám chtěla radit, na mne tedy vina nepadne!“

„Ale kdož pak ti praví, že rady tvé potřebuji?“ zvolala Hedvika, dílem k žalosti, dílem k nevrlosti popuzena. „Kdož pak ti dává oka vševědoucího, že mermo-

Digitized by Google

mocí v hlubinách srdce mého nějaké tajemství vypátrati chceš? Jeť pravda — mám tajemství; ale skrývám je sama před sebou — nechciť zúmyslně ve tvář toho strašidla hleděti! Zdáť mi se po několik dní, jakoby zlý nepřátelský duch mezi mne a mistra Bočka vstupoval — slova, pohledy, chování ženicha mého jsou nejisté, stísněné — ledový duch vane z úst jeho, a oči mu hoří předce plamenem! A opět spočívá oko jeho na mně jako studený led, a ústa se nutí k horoucím slovům — celá bytosť jeho je jako zvrácena!"

„Zlé svědomí!" prohodila stařena s výrazem.

„Jak to?" ptala se Hedvika kvapně a u velikém pohnutí; ale nežli žena odpověděti mohla, otevřely se dvéře a do komnaty vešel Boček.

Mladý mistr patřil při vší vzdělanosti ducha svého k oněm lidem, jižto potopeni jsouce v proudu hlubokých vědomostí, nic důležitějšího a světějšího v životě lidském nenalezají. Nikoli, žeby se jim citu k jiným lidstva záležitostem nedostávalo; naopak! — srdce jejich jest líbezně nastruněná harfa, z nížto i nejmenší pohnutí sladkých zvuků vyluzuje; avšak oni neměli posud ani příležitosti, ani času, ani příčiny očí svých otevříti a přesvědčiti se, že je člověk ještě k vůli něčemu jinému na světě nežli k vůli osamělému bádání v tajných komorách učenosti.

Od té chvíle, co byl ohnivý Jeronym mistra Bočka s trpkou výčitkou a bolestnou výhrůžkou opustil, stala se veliká změna s tichým básníkem. Onť poznával pravdu slov horlivého muže, cítil posavadní slabost svou, ale nevěděl, jak ji setřásti, jak se pevným úmyslem ozbrojiti; srdce jeho vedlo boj s láskou a povinností a nechtělo ani jedné ani druhé na škodu jednati. Mysl jeho byla

Digitized by Google

nepokojná, chování plno rozpaků, a když byl u Hedviky, vystupovala trýzeň jeho na stupeň vejvyšší; nemohl k pramenu, z něhož mu jindy rozkoš a posila se prýštila, ústa skloniti, aby se napil úlevy, nemohl před pannou srdce své otevříti a říci: Hle, podívej se, duše má! — toto hrozí blahosti mé!

A Hedvika pozorovala dobře, že něco těžkého prsa miláčkova tíží — a bolestné tušení sevřelo i prsa její. Ale spanilá panna byla mužnější nežli tichý básník; nemesitelné jí bylo břemeno, ježto z tajného trudu milencova do ňader jejích se svalilo, i odhodlala se, roztrhnouti zaclonu, za nížto se trapné tajemství mladého muže skrývalo. Nepozorně prohozená slova staré hospodyně úmysl její ještě upevnila.

Tiše poklonil se Boček, když vešel do komnaty; mlčky poděkovala mu Hedvika pokývnutím hlavy a dala staré Markytě znamení, aby odešla.

„Schází vám něco, panno Hedviko?“ jal se jí mladý mistr s tlukoucím srdcem tázati. „Jste nemocna?“

„Nejsem! nejsem!“ odpovídala dívka rychle po komnatě přecházejíc, a s podivením hleděl za ní milenec. Nemohl jindy vážnou pannu v pobouření citů jejích poznati. „Abych se ale nerozstonala,“ mluvila po chvíli dále, „musíte mi vy, pane mistře, pomoci.“

„Já?“ ptal se Boček, a podivení jeho zrůstalo. „Jakž bych já mohl —?“

„Když mi povíte, co vám schází!“ řekla panna kvapně blíže k němu přistoupivši. „Mně nelze hleděti na vaši tvář, na nížto zřejmě psáno, že se něco hrozného v hlubinách srdce vašeho děje — mně nelze hleděti na oči vaše, ježto s tajným nepokojem brzy na mne dychtivě hledí, brzy bojácně se odvracují — mně nelze

Digitized by Google

hleděti na ústa vaše, ježto by ráda pečeť srdce roztrhla a opět jako leknutím se uzavírají — to vše mi nelze, abych nevěděla, co se s vámi děje. Čili nevíte, co lásku zadati znamená? — Co to u mne znamená? Já chci na dno srdce vašeho pohlížeti, jako sama vždy každou roušku se svého odhalím, abyste do něho jasně nahlédnouti mohl. — Co vás trápí, mistře?“

Zanícena, s planoucí tváří, jiskřícím se okem, stála panna před Bočkem; slova její řinula se jako perly ze rtů jejích, padala ale také jako ovlažující rosa, jako rozpalující jiskry v prsa mladého muže.

„Ó anděle života mého!“ zvolal nyní vroucně ji za ruku chopiv a k srdci i k ústům prsty bělostné přitisknuv. „Nehněvej se na slabého člověka, nad nímžto se divé chmury stahují, že nebude věděti, kam kročiti, jestli ho nepovede ruka tvá! Ano, sklíčena je duše má, a loď života mého kolotá se nad bezednou prohlubní. Ó, má Hedviko! jakž ti děkuji za tu horoucí lásku tvou, která mě nyní silou nadchnula, že ti s úplnou důvěrou svěřím, co mne a tebe poslední tyto dny strašilo.“

A obšírnými slovy pověděl jí, co přátelé a čeští mistři od něho žádají; pověděl jí, jak se s Jeronymem rozešel a v jakém boji teď duše jeho zoufá.

S podivením poslouchala dívka starostlivá slova jeho.

„Ale což neustoupili již od svého požadování?“ ptala se konečně. „Otec mi povídal —“

„On sebe sám lahodně klamal, spanilá Hedviko! I klamali se mnozí; ale já nyní vím, že s novou úsilovností o právo národa českého se zasazují.“

„A což je vám do toho?“ ptala se panna. „Což je vám do nesvárů nemoudře nespokojených hlav? V chrámu

Digitized by Google

lásky naší přečkáme snadně tato létavá mračna, ježto neočekávaný větřík zase rozpráší.“

„Dejž Bůh, aby se rozprášily, Hedviko má! Ale budu-liž moci do té doby v ochranném chrámu vedle vás, panno, státi? Hněv otce vašeho uvalí se na mne jistě, pakliže se v této věci mistrů českých přidržím.“

„Ale kdož vám poroučí, abyste se jich přidržoval? Čili je vám veřejný hluk o zdánlivé, nepatřičné právo milejší, nežli tiché blaho lásky?“

„A budete mě milovati, kdyby na mne prstem ukazo.... ne, nikoli!“ zvolal bolestně rukou si tvář zastíraje. „Na to nesmím pomysliti!“

„Neděste se marných výtvorů ohnivé obraznosti! Kdož by směl se opovážiti, kárati vás proto, že mírně zachovávaje dávno stanovených zákonů, s roditeli držeti nechcete, jimžto starý pořádek věcí se již nelíbí a kteří by rádi na zkáze jiných užitek svůj založili? Čili vám není úcta doktorů a mistrů tří národů, vážnost všech poctivých a pokoje milovných, přízeň otce mého a láska moje dražší, nežli bláhové sny několika potřeštěných horlivců, které se nikdy nevyplní?“

„Nikoli, nikoli!“ zvolal Boček, jako strachem pohnaný. „Zoufati bych musel nad ssutinami blaha svého, kdybych se měl toho všeho odříci — kdybych se měl vaší lásky zbaviti. V pochybnostech tonul jsem, dokud jste vy cestu mou nevyměřila. Nyní se to stalo, a vůle vaší budu se jako vodící hvězdy držeti.“

Upokojena rozloučila se Hedvika s milencem, a když na ní pak stará Markyta s dychtivým okem pohlédla, dala jí s vyjasněnou tváří zprávu, že již ví, co pana mistra zarmucovalo.

Digitized by Google

15.

Byla neděle, a na pozdní roku část den velmi lahodný. Všecko spěchalo z města použít ještě krásného povětří.

Nejhlučněji bylo mezi blízkými vinohrady, odkud boží hojná úroda utěšeně kynula a srdce chodců sladkou nadějí naplňovala. Bylať to od časů Karlových Pražanů oblíbená procházka, kteříž to po zkvétajícím Novém městě cestu zvolivše okolo vísky „na Rybníkách“ do vrchu se pouštěli, odkud pak před sebou drahými révami poseté návrší a pěkné údolí s dvorcem a vesnicí Vršovicemi spatřovali. Na tomto místě stála za oněch časů vedle cesty výstavná krčma s ohraženým sadem, kdežto hospodář času letního vzácnějším hostům pod stinnými stromy, na sprostých, ale pevných lavicích místa vykazoval a na stoly konvice dobrého vína přinášel.

Toho samého dne vyšel si také doktor Anselm z Frankensteina za bránu. Po pravé straně kráčela vedle něho panna Hedvika, po levé mistr Boček, a krok za nimi stará Markyta. Milovalť stařec přírodu — tu věkovládnou panovnici, v jejíchžto pokladech po celý život s větším a větším udivením se byl přebíral — milovalť ale také okázati se před světem, neboť věděl, že všude úctu najde. A dnes vyšlapoval si s obzvláštní hrdostí. Mimo obyčej narovnávalo se často týlo jeho, a oči poletovaly sem a tam, rozkoš nalezajíce na tvářích mimojdoucích, kteřížto se spanilé Hedvice obdivovali a pověstnému doktoru i nastávajícímu zeti jeho uctivé poklony činili.

Když pak se byli prošli a ducha krásou okolí, jasnou oblohou, čerstvým vzduchem napojili, ustanovil doktor

Digitized by Google

poněkud i zemdlené staré oudy v blízkém veřejném sadě posilniti. I sedělo tam již vzácných měšťanů se ctihodnými manželkami a rozkvétajícími dceruškami — sedělo tam i mladíků, synků zámožných rodičů a žáků z vysokých škol.

Sem tam hlavou kývaje, jakž jej hosté z rozličných stran vítali, usadil se doktor k prázdnému stolu pod košatou lípu. Veselý hluk, panující v té straně před jeho příchodem, najednou umlknul. Byli to studenti, kteří konečně se vzchopivše a němými, hlubokými poklonami slavného doktora uvítavše, na okamžení byli utichli, a za nějakou chvíli mlčky dílem na sebe a na konvice, dílem na pověstného učitele a průvod jeho pohlíželi

Najednou ale vstal mezi nimi, jak se dle šatu a chování zdálo, nejbohatší a hlavní osnovatel společenských radostí, naplnil číši svou a vzav ji do ruky, přiblížil se ke stolu Anselmovu.

„*Salvus sis et valeas, domine celeberrime!*“ začal tu, číši před doktorem do výšky pozdvihna, bez ostýchání mluviti. — „Bůh tě posilni, národů cizích statný obhájce! a dovol, abych ve jménu přátel svých na zdraví tvoje i spanilé a učené dcery tvé, panny Hedviky, tuto číši vyprázdnil! S dovolením, panno milostná!“ obrátil se pak s dvornou poklonou k Hedvice a přiloživ číši k ústům, silným douškem ji vyprázdnil.

S veselým hlukem ozvali se přitom soudruhové jeho, a konvice zaleskly se v rukou jejich.

Tichým a poněkud pyšným hlavy pokynem děkovala uzardělá Hedvika studentovi, statnému to a ozdobeně obacenému jonáku, co zatím starý učitel oči bystře na žáka upřev, nevěděl, má-li si zdvořilost jeho libovati anebo se na smělost jeho hněvati.

Digitized by Google

„*Gratias, gratias!*“ prohodil posléz jaksi nejistě. „Jestli se nemýlím — je panáček mladý Kuchynka, *studiosus artis medicae.... verumne?*“

„*Celeberrimus* má zdravé oči a dobrou pamět,“ odpověděl mladík neohroženě, „že i tak nepatrnou věc, jako jest moje osoba, nejen snad podle jména, ale i podle její vlastnosti zná. *Ne irascaris, domine magister,* že jsme těla svá na místo donesli, kam se tvojí učenosti vstoupiti zalíbilo. Jsme tu zajisté, abychom ducha k novým studiím posilnili, a budeme se i u vína jako nejhodnější synové naší *almae matris* chovati.“

Po těch slovech učinil starci přehlubokou poklonu a dvorně i před Hedvikou tělo své ohnuv, bral se vážným krokem zase k svému stolu; ale ti, kteří naň po předu hleděli, mohli zpozorovati, že se ouškleběně usmívá.

Podivno bylo při tomto celém výstupu mistru Bočkovi, jehožto si mladý student ani nevšimnul. I kdyby pověstného básníka byl neznal — což ale mysliti se nedalo — byl již proto uctění zasluhoval, že se v Anselmově společnosti nacházel: a veselý mladík činil předce, jakoby zde budoucího zetě vyhlášeného mistra ani nebylo. Nemilé tušení sklíčilo Bočkovi prsa, a bezděky zazněla mu zase v uších slova Jeronymova, jichžto zvuk byl jen sladkým hlaholem lásky ukonejšil.

I sám starý doktor, zdálo se, byl poněkud uražen, že mladý *studiosus* vyvoleného ženicha panny Hedviky tak nevšímavě minul a hlavou zavrtěv i něco zamumlav, dlouhou chvíli za odešlým hleděl. Ten ale a společníci jeho nedali se poněkud škaredým pohledem mýliti ve svém vyražení, a brzo povstal u jich stolu takový hluk, že je bylo po celém sadu slyšeti.

Pohoršen rozpustilým počínáním mladíků vzchopil se

Digitized by Google

doktor. Tvář jeho škaredila se a z očí zalétaly žhavé blesky ke stolu hlučných besedníků. Ohlížel se po hospodáři, aby, zaplativ řád svůj, odešel z místa, kdež takového pohoršení zakusil.

„*Eheu, domine celeberrime!*“ zvolal tu mladý Kuchynka, a vstav od stolu, přiblížil se k němu s plnou číší v ruce. Kroky jeho byly trochu nejisté, tváře mu jen hořely a oči se přepodivně leskly. „Nevzdaluj se ještě, hvězdo naše,“ začal jazykem poněkud jektajícím, „a dovol, ať světlo naše před tebou svítí! Radost, žes neopovrhnul vejíti do stínu, kdežto se žáci a ctitelé tvoji za parných dnů skrývají, aby jim při studiích mozek nevyprahnul — toto nebeské *gaudium* rozehřálo srdce i hlavy naše a rozvázalo ústa naše tak, že jsme se dali trochu hlasitěji slyšeti, nežli *in scamnis* a před katedrou. Ale ještě nejsme hotovi —“

„*Taceas, puercule!*“ zakřikl jej nyní stařec, který se byl mezi tím pořád po vinaři ohlížel, anebo své lidi napomínal, aby se k odchodu chystali. „A neví-li *studiosus* Kuchynka, kde mu sluší mluviti, tedy mu na to připomenu, až bude státi na examině.“

„*Gratias, domine celeberrime*, již napřed za tu připomínku — a já pak otevru ústa, že bude radost poslouchati, otče náš a — Pražský Hypokrate, neohlížej se po krčmáři, ten stojí u čepu, ale já tu stojím ve jménu všech *commilitonů*, řádných studentů i beánů, a prosím, abys nám pat svých neukazoval, dokud neposlechneš, co jsme k dovršení radosti své zpívati chtěli.“

„Mladý člověče!“ ozval se nyní Boček, co zatím doktor starou Markytu posýlal, aby se po hospodáři chlídla, „nezapomínejte na počestnost, kterou vám před vážným učitelem míti sluší! A jestliže *celeberrimus* řeč

Digitized by Google

vaši laskavě přijímal, dokud se v mezech slušnosti držela —“

„Nebude toho činiti, když za mezník slušnosti kotrmelec udělá — není-liž pravda, pane poeto?“ dal se mladík do smíchu. Děkuji za to velemoudré proroctví, miláčku všech devatera muz — a za šťastného se pokládám, že mně náhoda s tak pověstným mužem a slovutným Čechem svedla. Jak se podobá, nemá *dominus de Frankensteino* veliké chuti píseň naši poslechnouti — a my bychom ji byli, ačkoliv českými jazyky, předce latinsky zpívali; ale nyní ji poslechněte vy, *poeta ingeniose* — vy jí porozumíte — vám se zalíbí.“

A hned na to, neohlédaje se pranic na odpor, jevící se patrně na tváři mistra básníka i celé společnosti jeho, postavil se zrovna před něho a začal silným hlasem zpívati:

„Bohpomoz, to jsou hoši
Ti letošní páni Češi!
Poctiví to, moudří lidi,
Jenom že se za rod stydí!“

Sotva že byl Kuchynka hlasu svého pozdvihl, vpadl do toho veselý sbor soudruhů jeho, a hřmotným chórem ozvalo se po sadě:

„Jenom že se za rod stydí!“

„*Vivat noster dominus magister Boček de Lepotic!*“ zkřikl na to z plného hrdla Kuchynka, a vřískavě opakovali tato slova soudruhové jeho.

Anselm byl s Hedvikou již na odchodu. I mladý mistr chtěl se za ním ubírati; ale rozpustilý student postavil se mu do cesty, jednou rukou číši nad hlavu pozvednuv, druhou mu na prsa položiv.

Digitized by Google

„Počkejte, pane poeto! vždyť piju za vaše zdraví — a s písní nejsme také ještě u konce — nejlepší kousek teprva přijde:

„Bohpomozi, to jsou páni,
To je ňáké študování!
Jenom o to málo dbají,
Když'to pro vlast jednat mají!"

„Co chcete? co to znamená?" zvolal Boček, a plamenně zarděla se bělostná tvář jeho. Strašlivě zněla mu zase v uších poslední hrozivá slova Jeronymova — srdce jeho tlouklo a s hrůzou viděl blížiti se dobu, o níž'to mu byl rozněvaný přítel prorockým hlasem věstil.

„Však vy dobře víte, co to znamená," dal se mu Kuchynka na to dvojí zkřiknutí ouškleběně do smíchu — „sice byste se nebyl zapálil. Chcete-li ale výklad čili *interpretationem* naší písně slyšeti — tedy je to poníženě a radostné, jako žalm z hlubokosti duše vycházející poděkování českých synů naší *almae matris* svému hrdinskému zástupci a ochranci! Neboť věru! kdyby našeho slavného skladatele sapfických veršů nebylo, byli by nám, ubohým Čecháčkům, cizí páni doktoři již dávno — *per fas et nefas* — na prkno pomohli."

„Vy jste nestydatý — kluk!" chtěl bezpochyby Boček, cítě pichlavý osten slov mladíkových, zvolati; ale poslední slovo nevyšlo mu ze rtů. Neboť náhle padl mu Kuchynka zase do řeči:

„Proč jsem nestydatý, pane poeto?" zkřikl, pořád ho ještě na prsou za kabát poškubávaje. „Snad že vám činím chvalořeč, jenž toho nezasluhujete? Anebo že chci píti za vaše zdraví, ježto sám uznáváte, že byste měl bradou vzhůru ležeti? Nuže, tedy nepiju za vaše zdraví!" zvolal dále a mrštil číší o zem. Posavadní úsměšek

Digitized by Google

mizel s tváře jeho a popouštěl místa vážné opravdivosti. „Nepiju za vaše zdaví — a nechválím vás, babo bojácná!“

„Ha, nesmrtelný Aeskulape!“ zkřikl nyní Anselm, kterýž byl kroky své zastaviv, nenadálou rozprávku zetě svého a neohroženého studenta s rostoucím podivením poslouchal. „Což pravíš, *puer nequam*? Jest to chování žáka před učitelem? Jest to školákova uctivost před zasloužilým magistrem? Odejdi a seber smysly své, abys věděl, co zejtra odpovídati, nežli tě do karceru pošleme!“

Přitom uchopil Bočka za ruku a chtěl s ním odejíti. Hedvika byla se již s Markytou vzdálila. Avšak mladík, horlivostí uchvácený popadl mistra za druhou ruku, tak že se nemohl z místa pohnouti.

„Pošli mne zejtra kam chceš, *domine celeberrime*,“ jal se přitom hlasitě mluviti, „tys pán můj, a my tě ctíme, jakožto statečného obhájce práv národu svého; ale dnes dovol —“

„Zpátky!“ zvolal nyní Boček studem rozohněný a vší silou mladíka odstrčil. — „Ustup a poděkuj se plnému džbánu, do něhož jsi tuze hluboko nahlídl, že tě jako veřejného rozpustilce na místě nepotrestám.“

„Aj, tedy pojď a potrestej!“ zvolal student. „Vytáhni svůj nožíček na péra! Já ti pustím žilou, abych věděl, jak vypadá krev zamilovaného bázlivce, kterýž od svého národa odpadl!“

A mžikem zableskl se v ruce jeho meč, který se mu byl posud mírně po boku houpal. Beze slova, s hrůzou ve tváři, tuto nevídanou smělost pochopiti nemoha, stál tu starý doktor. Boček byl na krok ucouvnul, a ode všech stolů hrnuli se hosté k místu, kdežto se byl

Digitized by Google

výjev udával, jenžto hned od početí zřetel všechněch na sebe obracel. Měšťané a studenti obklopili jeviště a jednající na něm osoby.

„Mladý pane! — Človíčku, blázníte? — Neboj se, bratře! — Jeden za všecky, všickni za jednoho! — Zpátky panáčkové! Mějte rozum!“

Takovéto a podobné volání ozývalo se pomíšeně kolem do kola. Kuchynka ale nedbaje ani na varující hlasy měšťanů, ani na ponoukání svých soudruhů, pyšně teď hlavu vztyčil a stoje u prostřed zástupu neohroženě kolem se ohlížel.

„*Pax vobiscum!*“ zvolal. „Nebuřte se, ctihodní pánové a šlechetní jonáci! Nebojte se, že něco hloupého dokáži. Já chtěl jenom škrabošku strhnouti s tváře člověka, který v české maškaře po ulici běhaje, poctivé lidi za blázny má. Jakož si přítomného, pro svou učenost městům Pražským dobře známého a nyní zde v ustraní stojícího pana doktora Anselma z Frankensteina vůbec i proto vážíme, že jakožto rodilý Němec statně na školách našich Němců se ujímá: tak nenávidíme, co jen českým jazykem hýbá, tuto stojícího, pro své veršování dosti čestně známého pana mistra Bočka z Lepotic, že jakožto rodilý Čech hanebně českých práv na universitě naší se odříká a k hájení jich ruky podati nechce. To zde pravím ve jménu všech synů českých — já — jestli mne vzácní pánové vesměs neznáte — já, syn radního Kuchynky — a se mnou všickni přátelé moji.“

„Všickni, všickni!“ volali jedním hrdlem studenti. „*Pereat,* kdo Čechům nepřeje!“

„*Per deos infernales!* Nesmrtelný Aeskulape!“ ozval se nyní Anselm, hlasu svého co nejvíce pozdvihnuv, týlo napjav a očima blýskavýma semotam stříleje. „Spím

Digitized by Google

anebo bdím? Tato smělá slova — *domine magister* — hájení práv — obnažený meč —“

„Toho se nebojte, *celeberrime!*“ skočil mu Kuchynka do řeči. „Ten jsem vytasil jenom na vzácného pana zetě— na jiného bylo by již hanba jej obnažiti.“

Přitom pěkně pracovaný meč o zem opřev, tak silně na ocel šlápnul, že se na dva kusy přelomil. Na to vstoupiv mezi zástup měšťanů okolo stojících a podivením, co začíti, nevědoucích, počal jej rozhrnovati a cestu u prostřed něho si klestiti.

„*Domine celeberrime!*“ obrátil se přitom s hlubokou poklonou k Anselmovi, „neračte se zdržovati, aby se panně Hedvice nezastesklo, která, jak se podobá, tamto s toužebností na pana otce a milého ženicha čeká. Bude-li se ostatně co líbiti — vždyť mne *celeberrimus* zná — zejtra budu ke všemu povolný!“

Rychlým krokem odešel Anselm, jiskřícím se okem ještě na smělého mladíka mrštiv — a zároveň s ním zmizel mezi zástupem hostů i Boček.

„*Vivat* Kuchynka! *Vivat!*“ dali se na to studenti do křiku; objímali smělého mladíka, potřásali mu rukama, a běželi ke stolu, aby se opuštěných číší chopili. I pili za zdraví jeho. Měšťané ale hlavami vrtíce, vraceli se tiše buďto na místa svá, anebo mnohými slovy příhodu vykládajíce v tlupách domů odcházeli.

16.

S tlukoucím srdcem, s tváří planoucí stála Hedvika s *Markytou, která* strachem umírala, před krčmou. Ona věděla, proč *mladíkové* čeští na ženicha jejího zanevřeli, a *úzkostí chvěla* se duše její. Bázeň jeho, s jakouž jí

Digitized by Google

byl poslední svou rozmluvu s Jeronymem svěřil, měla až posud za přepjatou starost, a výjevu, jaký se dnes před jejíma očima zběhl, nebyla se nadála. Náhle cítila břemeno hanby, ježto veškerou duši mladého mistra tížilo, jako drtící skálu na vlastních prsou ležeti, a v té chvíli nezdálo se jí, že by tak snadno bylo, hlasu veřejného si nevšímati, jakž byla Bočka těšila. Mrakem zastíralo se příští jeho — to nyní v duchu viděla! — a jen rudým hrozivým bleskem osvěcovalo údolí života jejího, v němžto stezka lásky její křivě semotam se kroutíc, zde onde zmizela. Ani slova nemluvíc a jen křečovitě ruky staré Markyty se držíc, hleděla neodvratně na vchod do sadů.

Stará, poctivá duše, nevědouc a nechápajíc, co se děje, volala brzy k Bohu, brzy ptala se dívky, mezi ouzkostí o čest pána svého, mezi hněvem na mladého mistra.

Konečně byl se Anselm dostal ze sadů, a v divném pohnutí, s hlavou nízko svěšenou přiblížil se k ženštinám. Nemohlť pochopiti, z jaké příčiny si mladý Kuchynka tak neslýchanou drzostí z vůbec váženého mistra a budoucího učitele na vysokých školách posměch tropil.

Za ním přicházel Boček. Tvář jeho planula, a když se byly oči jeho s očima Hedvičinýma potkaly, zmateně k zemi je sklopil. Byloť mu, jakoby na vždy zneuctěný k dívce přiblížiti se nesměl, nechtěl-li ji s sebou před očima veřejnosti ponížiti. On cítil vinu svou, a jakkoliv duše jeho hněvem naplněna byla na mladého Kuchynku, musel jej předce před svým svědomím omlouvati, ano i odvážlivosti jeho se diviti, pro niž mohl ze škol vyloučen býti.

Mlčky braly se nyní všechny čtyry osoby k domovu. Nikdo nevěděl, jak rozprávku začíti, ačkoliv by byl každý rád promluvil; neboť příhoda byla — i při vší tehdejší

Digitized by Google

nevázanosti studentské — tak neobyčejná, že nebylo možná, bez obšírných slov ji minouti. Všickni mlčeli, jakoby byli věděli, že čím déle u nemilého výjevu zdržovati se budou, tím více mrzutosti zakusí.

Konečně ale, nemoha se na mysli žádného důvodu dopíditi, pro který by byl směl Kuchynka zetě jeho zneuctiti, pozvedl Anselm hlavu, a pronikavě oči své na mistra upřev, vynutil ze sebe otázky: „Ale, nesmrtelný Aeskulape! — povězte mi, mistře! co se s vámi dělo? Co chtěl ten pacholík? Jaká to byla píseň?“

„Nech, milý otče, nech otázek! — *Rogo humillime!*“ odpověděla mu rychle Hedvika, vidouc nové nesnáze, v nichžto se Boček utápěl. „Víno pomátlo mozek i jazyk mladíkův — a co se stalo panu Bočkovi, mohlo státi se i jinému, kdyby ho náhoda byla do sadu přivedla.“

„Jakže, dcero? to všecko nebylo by nic jiného, nežli studentský kousek? nic více, nežli chlapecká rozpustilost? To mluvte jinému! Já znám Kuchynku. Veselý kluk — ale dobrý, poctivý kluk — dobrá hlava — radost otcova — ozdoba školy — a pro pouhou, k žádnému cíli nevedoucí prostopášnost nevydá se v nebezpečí ze školy vyhn... ne, ne, *filia!* Víno mu jen mozek osvítilo a jazyk rozvázalo — *in vino veritas* — náš *dominus magister* ví dozajista, proč na něj český student tolik hany sypal, že...“

„Upokojte se, *domine celeberrime!*“ přejal mu další slova Boček, vida, že doktor víc a více do ohně přichází. „Nenechám vás v nejistotě, co Kuchynku k té smělosti přivedlo. Jeť to povinnost moje, s vámi o té věci bez obalu promluviti, a kdybych přitom veškeré blaho života svého do hry nesázel, byl bych to již dříve učinil.“

Řeč jeho nabývala čím dále tím větší jistoty a mír-

Digitized by Google

nosti. Poznávalť, že se musí co nejrychleji rozhodnouti, čeho se bude míti budoucně držeti, aby obstál před světem i svědomím.

„Studenti národu našeho nevrou na mne, že jsem se zpouzel s mistry českými o jich právo se zasazovati," jal se dále mluviti, a zrak jeho spočinul zpytavě na tváři Hedvičině. Tato však kráčela vedle otce s očima sklopenýma, s tváří jako mrtvou, beze všeho výrazu; toliko labutí ňádra její pjala se výše, oznamujíce vnitřní nepokoj, jejž nechtěla na odiv dáti.

„O jaké právo?" ptal se doktor a podivením zastaviv kroky své, hleděl mu naostřeným zrakem do očí, jakoby v nich poznati chtěl, zdali mu dobře rozuměl.

„Nechtěl byste kroků svých zrychliti, vzácný pane?" ozvala se stará hospodyně, oči starostlivě vysýlajíc po obloze, na nížto se byla mezi tím časem deštivá mračna sehnala. „Mně se zdá, že zmokneme."

„*Taceas, mulier!*" odbyl ji doktor, a zběžně očima po nebi mrštiv, ptal se ještě jednou: „O jaké právo, *domine magister?*"

„Stran tří hlasů v záležitostech naší university," odpověděl Boček vážně, kroky své zostřiv, aby ženštinám po vůli učinil, ježto již toužebným okem k městu hleděly.

„*Quidne?*" vyvalil naň stařec oči, a za obě ruce ho pochytiv na okamžik se před ním zastavil. — „Cože pravíte, *domine magister?* Právo stran tří hlasů?... Haha, ha!"

A vyraziv ze sebe hlasitý smích opět pustil mistra ušlého, a bez ustání se chechtaje, dal se do tak rychlé chůze, že ostatních na několik kroků za sebou zůstavil.

„Nesmrtelný Aeskulape!" mluvil sám k sobě, hlavou potřásaje — „toho bych se byl dnes nenadál, že tolik bláznovství uvidím a zaslechnu! Stran tří hlasů . . .

Digitized by Google

Fiat! — však oni mnoho nevykřičí! — Ale pravé české hlavy to jsou — to je pravda — tvrdé jako skála. — Tak snadno neupustí . . .“

A zamysliv se dle zvyku, svého nízko hlavu sklonil a napořád polovičnými slovy sám s sebou hovor veda, bez ohledu na společníky své, cestou dále se ubíral.

Mlčky brali se v patách za ním Boček s Hedvikou. Srdce jejich byla stísněna. Viděliť, že se blíží doba, nad jich milostí rozhodná; neměli však tolik smělosti, aby byli záclonu s příštích dnů odhrnuli. Jazyky jejich byly svázány. —

Veliké, těžké krůpěje začaly s temných, nad Prahou se vznášejících mračen padati, když se k Anselmovu příbytku přiblížili.

„*Intra, domine!* — pojďte, děti, pojďte!“ obrátil se nyní doktor k svým společníkům. „Domů nemůžete — déšť by vás ulil, nežli byste domů doběhl — k večeři bude Markyta snad míti něco v kuchyni. — Mimo to mám s vámi ještě něco mluviti.“

Tvář jeho přitom vesele zářila. Bylť se na mysli ushodnul, že bylo marné leknutí jeho při Bočkově zmínce o třech hlasech; přesvědčil sám sebe, že nebude lze mistrům českým zvítěziti, ba že se o právo již ani pokoušeti nebudou.

„Tedy proto, myslíte — *suavissime*,“ jal se Bočka vyptávati, když byli do komnaty jeho vešli a Hedvika se byla odstranila — „nevrou na vás čeští panáčkové, že jste pánům doktorům také svých rukou nepůjčil, když je proti nám pozdvihovati začali?“

„Nikoli proto, co jsem tehdáž učinil nebo učiniti opominul — ale že jsem se zpouzel rukou svých k tomu podati, co k dobytí práva svého ještě učiniti hodlají.“

Digitized by Google

„Co učiniti *hodlají?*“ — Tedy myslíte, žeby skutečně .... žeby se ještě osmělili?“

„Pokud mi známo, ještě se práva svého neodřekli“

„Nesmrtelný Aeskulape! — což to bylo tedy při posledním sněmu a rozhodnutí samého krále, arcibiskupa a vysokých škol? Neslíbili tu —“

„— podrobiti se obecnému usnesení stran Viklefova učení — *concedo, celeberrime* — ale právo tří hlasů je věc docela jiná.“

„Nevěřte tomu, nevěřte! V zapáleném mozku světoběžného Jeronyma a tichého, ale potměšilého kazatele Betlemského straší jenom Viklef, a jedině k tomu cíli měli by rádi volné ruce ve školách.“

„*Celeberrime!* – tomu nevěřte!“ zvolal nyní Boček, jejž tvrdá slova o muži vůbec váženém bolestně dojala. „Anebo kdybych vám i přisvědčil, že jim rozšíření Viklefových bludů na srdci leží, tedy musím předc také říci, že jich snažení o zahájení práva stran tří hlasů z nejčistějšího pramene pochází.“

„*Quidne dicis, domine?*“ podivil se doktor. „Jakže to bylo? Vy byste myslil?“

„— že ctižádost a zásluhy oněch dvou mužů pro jich dotčené snažení před světem tak malou pohromu utrpí, jako vaše péče o uchránění práva národů cizinských.“

„*Domine magister!*“ zkřikl stařec, užasnutím kostlivé ruce spínaje.

„Nedivte se řeči mé, *celeberrime!*“ mluvil Boček dále vždy horlivěji. „Vy jste mi dal naději, že vás budu smět nejkrásnějším jménem nazývat — a v této své sladké naději, že mne za syna přijmete, osměluji se roušku se srdce svého strhnouti a okázati se před očima vašima, jak jsem, jak žiji a cítím.“

Digitized by Google

„*Perge, perge!*“ volal doktor netrpělivě. „Mluvte!“ „Že Hedviku miluji a v lásce její kořen blaženosti své jsem založil, to vám povědomo, *celeberrime!*“ jal se po krátkém zamlčení mistr mluviti.

„*Scio, scio!* — vím, vím! — Jen dále!“ prohodil Anselm netrpělivě celým tělem potrhnuv. „*Perge!*“

„Na to jste ale tuším ve své přízni k nastávajícímu synu zapomněl — to vám pouhou radostí z domnělého vítězství nad českými doktory z mysli vypadlo, že mě také česká matka ukájela, že mě Čech otec pěstoval, že k pravorozeným synům vlasti náležím, a že — nechci-li vážnosti před vámi, před sebou i před světem pozbyti — bratrů svých odřeknouti se nesmím. Či mohl byste mi přímě do očí hleděti a otcovsky ruku svou vztáhnouti, kdybych jako zrádce práva českého, jako odpadlík od věci svaté s prosbou k vám přistoupil, abyste mi k sňatku s Hedvikou požehnání svého udělil?“

„Jakže, *domine?*“ řekl stařec, po jehožto pohyblivých tvářích směsice divných citů se točila „Chcete vy svou hodnost teprva podle mojí měřiti a přistřihovati? Chcete věděti, co řeknu, když kročíte nebo skočíte, nežli se k tomu odhodláte? Nesmrtelný Aeskulape! není-liž ve vás vlastní vůle, tak a tak činiti — toho a toho nechati?“

„Ta jest ve mně,“ odpověděl Boček s lehkým uzarděním, „i byla ve mně od početí dnů mých — od početí rozumu mého — od početí lásky mé! Ale tato poslední hrozila vyvrátiti hradby vůle mé, a mezi bázni o ruku Hedvičinu a strachem před nepřízní vaší, *celeberrime,* chtěl jsem vůli své vykázati cestu podle běhu lásky své. Bezčinný chtěl jsem státi mezi vámi a doktory českými; s krvácejícím srdcem — nezapírám toho před

Digitized by Google

vámi — odtrhnul jsem se od přátel, doufaje u vás náhradu nalezti; ale sladký, přemlouvavý hlas lásky musil posléz umlknouti před bouřlivým zvukem poctivé pověsti, a když jsem dnes před mladým Kuchynkou jako zahanbený školák před hněvivým učitelem stál, poznal jsem i v drzých urážlivých slovech mladého Čecha, že nás k této hrstce prsti, kteroužto zemí nazýváme, ještě něco vyššího, něco světějšího poutá, nežli omamující láska k dívce."

„*Domine magister!*" zvolal doktor s hrozným podivením od horlivého řečníka couvaje.

„Nechte mě domluviti, *celeberrime*," mluvil Boček dále, „a potom dle své moudrosti úsudek nade mnou proneste! — Hedvika je hvězda mého života, zoufale hleděl bych do tmavé dáli příštích dnů svých, maje spatřiti, že mi jasný lesk její zakrylo mračno hněvu vašeho: avšak rovným poutem — ba starší, pevnější vazbou upoutáno jest srdce mé k zemi mateřské, a odtrhnu-li se od ní, budu zmítán po všech země končinách."

„*Per deos!*" zkřikl Anselm, v němžto nedočkavostí jižjiž každá žilka se napínala. „Co je mi do toho! — Nechte krásných slov a řekněte mi, co hodláte vlastně počíti?"

Přitom bylo na něm viděti, že čeká na odpověď, která jako jednou ranou všeliký spor mezi nimi rozhodnouti a cestu k *jednomu* cíli urovnati měla. Postava jeho byla vztyčena, týlo napnuté, oči se mu jiskřily — zdálo se, že chtěl mladíka zastrašiti. Avšak Boček náležel k oněm tichým osobám, které bojem citů odporných semtam zmítány, dlouho k jistému, pevnému kroku ustanoviti se nemohou; posléz ale, v době rozhodné, mužné síly nabývajíce, neohroženě k cíli kráčívají. Vážným hlasem odpověděl tedy Anselmovi:

Digitized by Google

„Myslím, *celeberrime,* že mohu lásku nejen k Hedvice, ale i ke všemu, co českého jest, dobře v sobě spojiti, a protož hodlám s vroucím, věrným srdcem vytrvati při dceři vaší i přidržeti se hajitelů práva našeho.“

„*Quidne?*“ otevřel Anselm ústa s hrozným užasnutím. „*Dominus magister* chtěl by vystoupiti proti mně? — můj zeť chtěl by vztáhnouti ruku na zasvěcená práva naše? — Ha ha ha! Nesmrtelný Aeskulape!“

S těmi slovy se od něho odvrátil, a hořký, divoký smích nuceně z prsou vysýpaje, rychlými kroky po komnatě přecházeti začal. Hlavou kroutě, divně potrhoval tvářema.

„*Excusabis, domine!*“ jal se Boček tiším prosebným hlasem mluviti. „Já*ť* nevystoupím jako odpůrce *vás*, jako protivník vaší osoby. Zde se jedná o věc a právo celých ústavů, nikoli jednotlivých mužů — zde jest boj všechněch za jednoho a jednoho za všechny; a já nenahlížím, co by moje oddanost k straně českých doktorů škodila lásce mé k spanilé dceři vaší.“

„Že nenahlížíte?“ ozval se doktor, kvapně se před mistra postaviv. „Aj, *domine poëta!* tedy vám to povím. Hedvika nesmí, nemůže, nebude milovati muže, který proti otci jejímu hlasu pozdvihuje — neboť věc národu jeho jest věcí *jeho vlastní,* týká se osoby jeho — a otec Hedvičin nechce, nemůže a nebude přáti muži jako synu svému, který pýchu jeho seříti, právo jeho zničiti, před světem jej ponížiti hodlá. *Intelligistine? Dixi!*“

Bouřlivě rozehnal se po těchto slovech ke dveřím. Tu do nich vešla Hedvika Mráčkem starosti byla zastíněna tvář její; neboť byla z venčí prudký hlas otcův zaslechla, i lekla se, že mezi muži již nevole vznikla.

„*Non velis intrare, filia!* — Zůstaň za dveřmi!“ zkřikl na ni otec a uchopiv ji za ruku, ze dveří s ní pospíchal.

Digitized by Google

„Což pak se tu děje?“ tázala se dívka, poněkud se zpouzejíc. „Snad zde nenecháme hosta o samotě?“

„Nechť večeří s Markytou, jestli tam ještě prší — a on mým hostem býti chce,“ vyrazil ze sebe prchlavý stařec, na prahu se zastaviv. „Já s ním nemohu stolovati — já s ním nemám již co jednati — *per Jovem!* — ani slova nemám a nebudu s ním mluviti — s tím *hadem*, kterého jsem na prsou svých zahříval a který mne nyní jedovatě uštknouti zamýšlí. Ty naň již také nemysli, Hedviko; *obliviscaris ingrati, filia!* — i tu nejmenší památku vytrhni ze srdce panenského, dcero! myslíc, žes je zadati chtěla — *nehodnému!*“

Slova ta sypala se mu z úst tak spěšně a bouřlivě, že nebylo Hedvice možno, řeč jeho přetrhnouti. Zděšena tímto náhlým, ač nikoli tuze nenadálým převratem všech domácích poměrů a záležitostí srdce svého, nechala sebou volně vládnouti, když ji popuzený otec z komnaty odváděl.

•

17.

Déšť byl přestal, mraky se rozptýlily, nešeny jsouce lehkým a vlažným západním větrem; zde onde proskakovala na jasnomodré klenbě zlatoleská hvězda. Byl to neobyčejně jemný večer podzimní.

Rychlým krokem bral se mistr Boček po ulici. Sotva že ho byl starý Anselm o samotě zůstavil, opustil dům doktorův, to útočiště srdce svého, ten chrám blaha svého. Byloť ubohému, jakoby se jasné jeho stěny na něho sypaly a pod rumem, tmavou, smutnou hromadou ho pochovati chtěly. Hlava jeho se vířila, srdce bouřilo — duše jeho byla rozťata bolestí a hněvem. Znalť sice Anselma i strachoval se prudkosti jeho: nyní ale, když padla rána,

Digitized by Google

která hrozila pohromou lásce jeho — bolelo i mrzelo jej chování vášnivého hajitele doktorů cizích. Spolu probouzela se pýcha jeho, i zdálo se mu býti nedůstojné mistra českého, majícího před očima právo národní, snášeti urážlivé nemravy.

Veškerá bytost jeho byla zbouřena i toužila po oddechu a úlevě; avšak nemohl se zavříti mezi ouzké stěny svého tichého příbytku — srdce jeho chtělo vykypěti, chtělo bolest, žalost a hněv svůj vyprýštěti pod širým nebem. Honil se tedy večerní tmou po ulicích, nevěda ani, kam a kudy se béře, a tudíž jej překvapila posléz pod hvězdnatou oblohou tak pozdní hodina, že nebylo poctivého měšťana, který by se byl tou dobou ještě po ouzkých postranních uličkách toulal, kamž byla náhoda mistra Bočka zavedla. Avšak jemu to bylo všecko jedno. Nehledě ani před sebe ani vedle sebe a tisícerými návrhy na mysli se zanášeje, nepozoroval, kde se nachází.

Náhle se roznesl tichou nocí hluk smíšených hlasů a zastavil kroky jeho. Byl to divoký pokřik dvou zástupů, kteří z rozličných křižmo se sbíhajících ulic na malém prostranství do sebe byli vrazili, a jakoby jeden po druhém dávno byl slídil a nyní ho co nepřítele šťastně dopadl, vítězně povykovati začali. Byl to zástup českých a houf německých studentů, a jako se za oněch časů záští mezi učiteli vysokých škol zmáhalo, takž zrůstalo nepřátelství i mezi jich školáky; ano mezi těmito jevilo se a vypukalo tím častěji, an se krev mladická tak snadno na uzdě držeti nedala, jako krev zkušeností zchladlá a rozumem ovládaná doktorů a mistrů.

Rvačka mezi studenty rozličných národů byla za oněch dnů něco obyčejného. I Bočkovi, v jehož uších ještě píseň Kuchynkova a křik soudruhů jeho zněly, na-

Digitized by Google

padlo nyní, že by to něco podobného bylo, a sotvaže, probrav se ze svého zamyšlení, ucho v tu stranu napnul, odkud povyk přicházel, rozeznával již latinské floskule, české přezdívky, německé proklínání — a hned na to i břinčení mečů. Zvláště dva jadrní hlasové vynikali z této divné, hučivé směsice — hrdlo českého a německého studenta.

„Hejsa, mišáci, utečte! — zalezte! Dejte jim za hlavu! Držte se, *fratres! Vivant baculi et enses!*“

Takto se ozýval křikloun český, a Boček v něm poznal mladého Kuchynku. Ani nevěda, co činí, urychlil náhle kroků svých a kvapil na jeviště hlasitého boje.

Bezděky octnul se náhle mezi rozjitřenými zástupy.— „Ve jménu krále!“ zvolal jazykem latinským a slovy hlasitými — „ve jménu krále, ustaňte!“ Nevšímal si přitom blýskavých mečů a při měsíčném světle podivně se hemžících postav; toliko důstojností svou puzen, mezi ně vtoupil, aby pokoj vyjednal. Na okamžení utichl také povyk mladíků, ale brzy ještě hřmotněji zas vypuknul.

Na slova mladého mistra byli se studenti poněkud zarazili a rozstoupli; shledavše ale, že to jediný člověk, nemající žádného významu čeledi nebo úředníků královských, opět se v hromadu shlukli a mistra obsypali.

„*Apage!* Táhni svou cestou! Nestav se do rány!“ volali jedni. — „Nebojíme se! Co jsi přišel viděti? Uteč — rodí se boule — padají modřiny!“ volali druzí.

„I u všech všudy!“ zkřikl Kuchynka, přistoupiv a Bočkovi do tváře nahlédnuv. — „Počkejte, *commilitones!* Zadržte rány, aby nepadly vedle!“ obrátil se napolo k svému zástupu. „Totě náš nad míru vlastenecký básník *magister Boček de Lepotic!* — Tomu musíme zvláštní večeři ustrojiti a zas nějakou písničku zazpívati!“

Digitized by Google

„*Magister Boček?*“ zvolali ostatní. „*Pereat!* Vyprašte mu! Vyklepejte mu to vlastenectví z kotrby!“

Povyk byl strašlivý a tíseň okolo Bočka veliká. I ustoupil poněkud — ne tak z leknutí, jako z hněvu a dychtivosti po zbrani — ustoupil a hnul se k zástupu německému. Kuchynkovi přátelé hrnuli se za ním, a tím povstalo nové tření, povstal nový zápas mezi stranama protivnýma. Meče břinčely — klení se rozléhalo — divoký panoval ryk.

Ale náhle proniklo všechnu tu směsici vířivých zvuků bolestné zkřiknutí. Byl to jen jediný tón — ale jako střela projel všechněch nesvorníků sluch i srdce. Byl to zvuk z nejhlubší duše vyražený — zvuk smrtelné bolesti, a hned po něm kácel se mistr Boček na zem.

„Vražda! vražda!“ volali mladíci, mezi nimiž klesal, a jelikož nikdo nevěděl, kdo krvavý čin vlastně spáchal, zatřáslo toto slovo každým tak, jakoby se byla jeho ocel v krvi skoupala. Přestaly rány, přestal křik — ale jiný ozval se opodál, pomíšený psím štěkotem. Blíže a blíže přicházelo zvučné, silné hafání — a v malé chvíli stál veliký pes u zástupu nesvorných studentů, šklebě na ně své dlouhé bílé tesáky.

„*Král! — král!*“ zvolali někteří, jižto raněného si nevšímajíce, pozornost svou na blízké nové hosti obrátili, a jako zkřiknutí hrůzy padla tato slova mezi veškeré množství. Jako rozpustilí kluci před trestem rozprchli se mladíci, kteří ještě před několika okamženími se tvářili, jakoby byli chtěli svět pobořiti. Ale v tom se ozval již také na jevišti krvavého nesváru rázný mužský hlas, a štval velikého psa za prchajícími

„Chyť je! Drž je — Chytane — kss!“ znělo to po ulici; na to se ozvalo několikráte po sobě silné štěknutí,

Digitized by Google

a sahodlouhými skoky letěl pes za mladíky. I zdálo se že je čtvernohý velikán v takové honbě vycvičen; neboť sotvaže byl jednoho dostihl, popadnuv jej za stehno, tak hluboko mu tesáky své do masa vtisknul, že ubohý student strašlivě zkřiknuv, na zem se svalil, a bolestí již ani z místa se nepohnul — leda byla-li bázeň před soudem královským ještě větší, nežli bolest jeho. A tak jich ležela brzy veliká část po ulici — a to v rozličné vzdálenosti, jak jich byl totiž Chytan dostihl.

Docela jiný výjev nastal ale nyní na místě, kde byly před okamžením meče břinčely. S hlubokou ranou pod ramenem, nic o sobě nevěda, ležel tu Boček na zemi. Hlava jeho spočívala na levém koleně mladého Kuchynky, který na pravém vedle něho klečel. On jediný nedal se totiž na útěk u příchodu Václava, když tu člověka viděl, který krví zbrocen byl a lékařské pomoci potřeboval. Divoký plamen jeho byl okamžikem vyhasl, a čistě lidská péče o bližního zmocnila se mladé duše jeho.

„*Adalberte!* — hochu! *audias!* — Jene! *deliciae meae!* Slyšte! Pojďte mi na pomoc! Vždyť to nejde o krk!“ tak volal šlechetný mladík za zmizelými soudruhy; ale ani jeden se nenavrátil.

„Královská Milosti — *pater patriae!*“ obrátil se tedy neohroženě k Václavovi, který nyní proti němu stál, „nech prozatím spravedlivého hněvu za sebou a milosrdenství dej vejíti do bran srdce svého! Raněný člověk potřebuje naší pomoci, ale já ho sám neuzdvihnu ani neodnesu — ach! *salve, salve!* vítej, nám, pane kmotře! Pojď, pomáhej!“

Tato poslední slova týkala se muže, který byl volným, ale dlouhým krokem za Václavem přišel a nyní jako temný velikán před Kuchynkou stál.

Digitized by Google

„Kdo pak je to?“ ptal se král, i přistoupil až k samému tělu raněného, a pokynuv na příchozího, začal jej ze země pozdvihovati.

Kuchynka jmenoval mladého mistra.

„Hvězdy boží!“ zvolal král a leknutím byl by málem tělo pozdvižené zase upustil. „Což pak se nám svět převrací? *Magister* Boček? Náš milý veršovec? ten líbezný beránek? Jak zabloudil v tuto hodinu do těchto míst? — Víš, hochu, kde zůstává? — Anebo skoč, kmotře, zatluč někde na dům, ať nám otevrou!“

„Mistr Boček bydlí na blízku,“ odpovídal Kuchynka, „nebude třeba cizích lidí budíti. Doma bude míti nejlepší obsloužení. V malé chvíli jsme u jeho příbytku — jestliže královská Milost a pan kmotr trochu nésti pomohou. Já vás dobře povedu.“

Přitom nečekaje ani na odpověď a meč svůj zastrčiv, dal se hned na cestu, drže Bočka za nohy. Král byl ruce své okolo boků raněného otočil, třetí muž držel ho za hlavu, a tak nesli ve mdlobách ležícího mistra k domovu. Král hvizdnul na psa, a okamžitě stál vedle nich čtyrnohý průvodce.

„Ale hvězdy boží!“ zvolal najednou král mrzutě. „Což pak tu není ponůcky? Anebo se válí na kutích, když má za svou povinností na ulici být?“

„Na kutích bude sotva,“ odpověděl Kuchynka, „to spíše někde u *čepu*. Ostatně je to, milostivý králi, starodávný osud všech ponůcek, že nikdy *tam* nebývají, kde jich právě potřeba.“

„I bodejž do tebe, prostořeký panáku!“ zasmál se Václav. „Opovažuješ ty se o služebnících Pražské obce tak nešetrně mluviti?“

„Proč bych nemluvil, královská Milosti? Oni za to

Digitized by Google

dle křehkosti lidské nemohou; a vždy je lépe v letě pro žízeň a v zimě pro žízeň a pro ohřání po krčmách holdovati, nežli po ulicích bláto šlapati.“

„Aj, tyť musíš noční příběhy města našeho dobře znáti, že mi tak směle o věcech mluvíš, pro které by tahle můj kmotr mohl práci dostati, kdybych se chtěl právě zlobiti.“

„Inu, člověk se musí všelikými vědomostmi obohatit,“ prohodil mladík rozmarně, „a z kněh se nedovíme, jak svět v noci vypadá. Co se ale tvého královského hněvu týče, věř, Milosti — několik ponocníků za to nestojí! Jeť to psí řemeslo, to ponůckování, a neuživí člověka. Kdyby nebylo mimo to něco ve dne na práci, musila by při něm poctivá duše hladem zahynouti — a lopocení dnem i nocí je na křehkou přirozenost lidskou zase trochu mnoho. Nech je! však ona se česká země nezvrátí! A kdybysi chtěl — mohl bysi raději takhle mezi jiné pány chodit, královská Milosti; máme tu několik *radních pánů*, několik *cizích doktorů*, královská Milosti —“

„I dej pak pokoj královské Milosti!“ vskočil mu Václav do řeči. „Což musí noc slyšeti, že si pod jejím rouchem Prahu prohlížím? A bylo by to krásné divadlo, haha! kdyby Praha královskou Milost uviděla, jak raněného nočního tuláka odnáší — ha, ha!“

„A proč by nebylo, pane Václave?“ obrátil se Kuchynka hlavou po králi. „Mně se zdá, že bysi mohl v této postavě spíše dáti se malovati potomkům na radostnou památku, nežli v nádherném, studeném rouše královském. Nechť takto celý svět na tebe pohledne, a pak o tvém otcovském srdci posoudí! Ne ve skrytosti skvostných hradů, ale u prostřed potřebného národu objevuje se důstojnost královská ve světle nejkrásnějším!“

Digitized by Google

„Při sám Bůh! tys dobrý kazatel!“ zvolal král s radostným pohnutím, „a milo tebe poslouchati. Ale hvězdy boží! jak přicházíš s touto moudrostí v půlnoční hodině na ulici? — Kdo jsi?“

„Starý tvůj známý, pane Václave!“ odpověděl Kuchynka neohroženě, „a ze všeho se ti vyzpovídám. Ale vida, tu jsme již u dveří našeho umlklého veršovce!“

18.

Mžikavá lampička hořela v tiché jizbě paní Háty. Stará, poctivá žena seděla v nočním oděvu na sprostém loži, a vysokými krůpějemi potu byla polita tvář její. Třesoucíma se rtoma vypravovala dceři své podivný sen, a Marie, která si byla dubovou židlici k posteli přitáhla, poslouchala s rostoucí starostí. Vidění matčino souhlasilo s vlastní její tajnou péčí a strastí, která jí dnes ani lože hledati nedala. Šitím se totiž zabývajíc, čekala ještě na mistra Bočka, nijak si vyložiti nemohouc, kde by se dnes tak dlouho zdržoval. Vždycky, co jej znala, byl se v slušnou hodinu domů navrátil; dnes to bylo ponejprv, co se tak pozdní dobou ještě nevracel.

„Stalo se mu neštěstí?“ ptala se dívka bojácná každou chvíli sama sebe, a bolestnou úzkostí svíralo se přitom její outlé srdce. Pak si chtěla zase namluviti, že je mladý mistr mezi dobrými přátely, že jej povinnost někde zdržuje, anebo že se již snad domů navrátil a že ho přicházeti neslyšela — i vzchopila se, a třikráte běžela po prstech až k samým dveřím jeho komnaty, kladla ucho na zámek, poslouchala — ano posléz — nemohouc tajnému pudu odolati, i na dvéře zaklepala: ale mistr Boček se neozýval — nebyl ještě doma.

Digitized by Google

S novou starostí vrátila se ku své práci. Matka tvrdě spala. Bylať usnula s domněním, že „vzácný pán“ ve své komnatě pracuje — a Marie se varovala, aby nejmenším slovem svou starost i choré matce byla sdělila.

Tu se jí zdálo, jakoby stará žena s těžkými sny zápasila. I vzchopila se od stolku a pozorně kráčela k posteli. V tom se matka s podivným, ouzkostným vzdechem ze sna protrhnuvši — zděšená oči vyvalila a kvapně rukou po dceři sáhla.

„Jsi *ty* to, děvečko?“ ptala se jí zvědavě, a nabyvši jistoty, že drahou dívku za ruku drží, zhluboka si oddechla. — „To jsem ti měla divný sen!“

„Já tě slyšela ze sna úpěti, matičko!“ řekla Marie matce pomáhajíc, aby si mohla usednout. „Co pak se ti zdálo?“

„Divné — divné věci, milá Marie!“ odpovídala stařena hlavu sklonivši a zvolna jí pokyvujíc, jakoby si na sen zpomínala. — „Zdálo se mi o našem učeném panáčkovi —“

„O Bočkovi?“ zvolala dívka, a jednoduchá slova matčina jí tak trhla, jakoby opravdivou nehodu byla zaslechla. — „A co pak se ti zdálo?“

„Nejdříve procházeli jsme se všichni tři — totiž učený panáček, ty a já — ale nestůj tak u mne, děvečko! — vždyť se celá třeseš — neseď mi již tak dlouho do noci — — kolik pak je hodin?“

„Nevím, matinko!“ odpovídala dívka, židlici k posteli si přinášejíc — „ale pozdě není. — Kde jsme se tedy procházeli?“

„Kde to vlastně bylo — nevím; já tu krajinu nezmala; ale krásná byla jako ráj — a panáček ji tobě okazoval pln radosti. Oči mu přitom jen hořely! „*To*

Digitized by Google

je naše země česká!“ pravil, a my obědvě měly z toho potěšení veliké. Najednou vyskytla se v dálce nějaká bílá postava — byla to divná panna — jako ranní slunéčko leskla se tvář její, a smála se, že mně samotné rozkoší srdce trnulo. Také pana mistra to vidění nepochybně těšilo, neboť se mu tváře zarděly a ruce po ní napjaly. Jenom ty jediná jevila jsi nelibost nad krásnou postavou, a oči sobě zakrývajíc, odvracela jsi se na stranu. Tím horlivěji ale toužil po ní pan mistr — i spěchal za ní a napínal po ní ruce; a opět zmizela a opět se zjevila, bez ustání jej dále lákajíc. Já stála v starostlivém očekávání, nemohouc ani oudem pohnouti; tu vidím, že se byl mistr k postavě jižjiž skoro přiblížil a ruce své okolo ní otočiti chtěl. V tom ale začne mezi ním a podivným zjevením jakási řeka se vlniti — ale nebyla to řeka — byl to proud plný krve a tesklivého hučení. Mistr ale nedbá na děsící vlny a maje pořád jen těkavou podobu před očima vrhne se do řeky — i zápasí s vlnami; ale vlny jej přemáhají, síla jeho slabne — žalostně volá o pomoc, vztahuje ruce po lesknavé postavě — ale ta se zamračila, sluneční lesk s ní zmizel a v kouři a dýmu mizeti počala. Já tu stojím zděšená — ubohému pánu hrozí smrt, zoufanlivě lomím rukama i volám o pomoc: v tom jakoby se anděl Páně byl vyskytl, stojí panna vedle mne; znala i neznala jsem ji, ale velikou důvěrou naplnilo se mi srdce při jejím pohledu. Ta zavolá mistra hlasem laskavým a hodí mu pásku, jíž bylo opásáno tílko její. A mistr chopil se pásky, a v ruce jeho sklenula se páska přes krvavou řeku, jako pěkný most, jako duha krásnými barvami zářící — a jistou nohou kráčel ubohý pán po ní a spěchal k pevnému břehu, kdežto pak ochranitelce

Digitized by Google

své okolo krku padnul a vděčně ji k srdci svému přivinul. Radostně přiběhnu, stará žena, blíže, a když bystřeji panně do očí nahlídnu — pomysli si, děvečko! — byla jsi to *ty!*“

„*Já?*“ ulekla se Marie, a na okamžik zarazila se všecka krev v žilách jejích.

„Ano, ty,“ dosvědčovala stařena. „A já se toho — ačkoli ani nevím, proč? — tak ulekla, že jsem se ze sna vytrhla.“

„*Já?*“ opětovala Marie hlasem tichým na další matčina slova již ani pozor nedávajíc, a duše její ponořila se tak hluboce v sladké myšlení, že ani hřmotného tlučení nezaslechla, jímžto se někdo z ulice do domu dobýval.

„Rány Ježíšovy!“ zkřikla Háta nemohouc pochopiti, co to znamená. „Marie! — kde pak jsi s myšlénkami? — Poslechni! Netluče to někdo u nás na dům?“

„Mistr Boček?“ ptala se dívka a rychle vyskočivši nastavila uši, jakoby se o pravdě matčiných slov přesvědčiti chtěla.

„Ve jménu krále!“ ozval se nyní hlas na ulici. „Ztratili jste uši? Otevřete!“ a hlučné rány sypaly se opět na dvéře.

„Počkej, matinko — hned jsem zase u tebe!“ zvolala dívka a popadnuvši se stolu kahánek, běžela otevřít. V síni postavila světlo na zem a nevšímajíc si ani, že se přede dveřmi více hlasů, a to cizích, ozývá, odstrčila závoru.

„Honem — honem! — kde je mistrovo lože — anebo nějaké jiné pohodlné hnízdečko?“ byla první slova Kuchynkova, když se před pozdními hostmi dvéře otevřely.

„Spasiteli na nebesích!“ zkřikla Marie vidouc, že muži neznámí Bočka přinášejí. „Co se to stalo?“

Digitized by Google

„Pryč, pryč! nepřistupuj, panenko! a nech daremných lamentací! Honem na lože — a pak skokem pro lazebníka! Zde nepomůže marné lekání a kvílení — máte-li tu ale mistra Bočka rádi, vezměte rozum do ruky — a bude vyhráno.“

Takto mluvil Kuchynka, když byla dívka, lampičku bezděky zase popadnuvši, po síni k mistrově komnatě kráčela, a jdouc okolo vlastní jizby na matku zkřikla, aby vstávala.

Brzo ležel raněný mistr na loži, a králův průvodčí svléknuv mu povrchní roucho, začal i s mladým studentem ránu jeho ohledávati. Při pozorném nešení byla krev okolo rány pod šatem zhoustla a poněkud se zastavila; nyní ale začala novým hrkem téci, a z prsou raněného vydralo se bolestné zastenání, první to znamení nezhaslého života.

„Ale pro živý Bůh! milí pánové“ — ptala se nyní Marie, přinášejíc čerstvou vodu a čisté kusy plátna k obvazkům — „co pak se dělo s panem mistrem?“

Ale na otázku její nikdo neodpovídal.

„Kde je tu nejbližší lazebník?“ promluvil k ní král.

„Lazebníka hned nepotřebujeme“ — prohodil na to průvodčí — „ale několik sílících kapek, aby nám raněný procitnul. Ránu zavážeme prozatím sami.“

„Doma nic nemáme a do apatyky je tuze daleko,“ řekla na to dívka. „Ale vedle zůstává kramář — ten má zásobu rozličných léků, vodiček a mastiček, pak zvláště dobrý balzám — a sám také v nemoci dobrou radu dává.“

„Počkejtež tedy zatím zde, pane kmotře, kdyby bylo něco potřeba,“ ozval se na to králův průvodčí. „Já se podívám s panenkou k tomu divotvornému sousedu a nahlednu mu do škatul.“

Digitized by Google

Přitom, nečekaje ani na odpověď královu, chopil se Marie za ruku a vyšel s ní ze dveří. Ta ho vedla k Sekyrkovi.

Starý tento kramářík, přestav strachy z výhrůžky královské a domýšleje se, že Václav ještě pořád na cestách meškú, popustil zase uzdu svému zalíbení a vycházel znova na noční potulky. I byl se také této noci právě z podobné procházky domů navrátil a ještě plný líbezného zpomínání na veselost užitou svlékati se začal, když jej těžké rány na domovní dvéře z tiché rozkoše vytrhly.

„Kdo to?“ zvolal kramářík, a vystrčil hlavu okénkem, vyříznutým v dubové okenici.

„*Já to jsem*, pane sousede!“ ozvala se Marie, „já — Marie, pane Sekyrko!“

„I ty Pane nad hvězdami!“ zvolal bývalý ženich její, a poznav libý hlas milé sousedky, tak sebou trhnul, že se v úzkém okénku do temena uhodil. Zatav ale zuby a bolest spolknuv, bez prodlení spěchal otevřít.

„Jak že se jmenuje váš soused?“ ptal se nyní Marie královský průvodce. „Neřekla jste Sekyrka?“

Marie přisvědčila.

„Starý mládenec? — či ženatý?“ ptal se dále.

„Mládenec!“ řekla dívka, nemohouc jakési pohnutí v sobě docela utajiti.

V tom otevřel Sekyrka dvéře, a pozdní hosté vešli do domu; pověděli mu, proč přicházejí, a v malé chvíli na to stáli všickni tři ve skrovném, klenutém krámku, kdežto jim hospodář obratnýma rukama poklady svých skříní vyložil. I vybrali, co se vidělo býti nejpotřebnější, a pak se všickni tři k raněnému vraceli.

Průvodčí králův zdál se míti přitom ještě zvláštní zámysl, že kramáře pobízel, aby nešťastného mistra navštívil a své umění na něm provedl.

Digitized by Google

Stará Háta stála s rukama sepjatýma u nohou Bočka, který konečně z hlubokých mrákot se protrhnuv, nyní jako skleněnýma očima, ani se nehýbaje, ke stropu hleděl; u hlavy nemocného stál Kuchynka bedlivě na každé pohnutí jeho pozor dávaje, a Václav stál u okna, v podivných myšlénkách ven do nočních temností hledě, když Marie, Sekyrka a králův průvodčí do komnaty vešli.

V zimničném zanícení nacházela se Marie. Tajná bázeň a tesklivá předtucha její byla se strašlivým způsobem vyjevila. Muž, jemužto hlava i srdce její za tak mnoho děkovati měly — učitel, pěstoun, bratr její ležel mezi životem a smrtí, a ona posud nevěděla, kde a jak ho nehoda byla potkala. I obrátila se tedy k Václavovi, který nechav ostatní muže o raněného starati se, opodál nich radění jejich poslouchal a na lékařské počínání se díval. Především zajímala jej nyní ovšem osoba obratného Sekyrky, jehož podoba mu jako ve snách na mysli tanula.

„Smilujte se, drahý pane, nad mou úzkostí“ jala se k němu dívka mluviti, „a povězte mi, jaké to neštěstí našeho pana mistra potkalo!“

„To nám bude musiti on sám pověděti, až jen bude moci ústa otevřít!“ odpověděl jí Václav poněkud nevrle, s kramáře oka nespouštěje, „já to posud sám nevím. Zatím bysi mi ale mohla ty pověděti, kdo je ten starý vrtílek, jenž se tak hbitě okolo postele otáčí?“

„To je náš sousedpan Sekyrka,“ odpovídala dívka dosti nerada, „kramář, u něhožto jsme byli pro léky.“

„Živé blesky!“ mumlal Václav mezi zuby. „Odkud je mi ta opičí podoba známa? — He, kmotře!“ zkřikl pak hlasitěji na svého průvodce, a když se byl tento přiblížil, ptal se ho hlasem poloutajeným: „Znáš to staré vrtidlo?“

Digitized by Google

Průvodčí se usmál. Bystře na Václava pohlédna, věděl, že mu nevrlost tvářema potrhuje. Řekl tedy: „Proč bych ho, pane kmotře, neznal? Vždyť jsem ho poznal ve tvé společnosti.“

„To vím — to si myslím! ale ta dnešní noc mě tak pomátla, že nevím, nač oči otvírám — a tys také již tak potouchlý, že si budu musit brzo nějakého kmotra na tebe najmouti.“

„Při sám Bůh — to učiň, pane Václave!“ zvolal králův průvodčí, a doložil temným hlasem: „neboť ačkoliv se z milosti tvé raduji, není předce nikde *kat* hostem vítaným. — Zpomeň si na Kaprovou ulici, kdežto si mezi veselými studenty starého mládence nalezl.“

„Hvězdy boží!“ trhnul sebou Václav. „Kam se poděla moje paměť! He! — mladý ženichu!“

„Pane Sekyrko!“ doložil jeho kmotr.

Stařec kramář se hbitě ohlídl.

„Tuhle by někdo rád s vámi mluvil!“ doložil kat, ukázav na krále.

Bez průtahu přihnal se ochotný Sekyrka až k samému Václavovi; na jazyku seděla mu otázka: „Co se líbí?“ ale prvním pohledem na nenadálého hosta uvízla mu mezi zuby. Jako smrtelnou hrůzou poražený zůstal celý bez sebe. Ruce mu sklesly vedle těla, jako dvě hubené kosinky, a kolena se pod ním třásla, div že se na nohou udržel. Oči měl přitom vyvalené jako u vyjevení.

Chvíli hleděli oba, král i kramář, na sebe, ani slova nemluvíce. Ale králi nepochybně se ubohá postava hrůzou poraženého líbila, začalť ústa k smíchu špouliti a prohodil posléz otázku: „Nu, jak se ti vede ve stavu manželském?“

„Milostivý králi“ — začal Sekyrka jektati, a kolena prohnula se pod ním až k podlaze; nemohl ale hned

Digitized by Google

dále mluviti. Za jedno vrazila se mu tato otázka novou hrůzou do všech žil a oudů, za druhé otřásla dvě první slova jeho Marií a Hátou jako ohlas bouřky za jasného nebe.

„Milostivý králi!“ zvolaly obě jedním hrdlem, nedůvěrně s krále na jeho průvodce i na klečícího souseda pohlížejíce a leknutím ruce spínajíce.

„Mlčte, mlčte!“ zakřikl je Václav, „a hleďte si nemocného!“ — Pak se obrátil opět k Sekyrkovi. „Nu? jsi tak spokojen, že mi na kolenou děkovati musíš?“

„Milostivý pane!“ blbotal zase nešťastný ženich, „já jsem — nejsem — ještě nemám — nevím —“

„Nezlob se tady, pane kmotře!“ naklonil se kat k uchu královu. „Mistr musí míti pokoj — nech toho na jindy! Ten chuďas je posud svobodný, a nejlíp tuším bude, když svobodným zůstane!“

„Jak? svobodným?“ rozhorlil se Václav dle prudké své přirozenosti, která nerada nějakého odporu snášela. „Neřekl jsem, abys po třech nedělích starého hříšníka se sebe svlékl a nového, poctivého člověka oblékl! Neřekl jsem — —“

„Smilování!“ vyrazil ze sebe Sekyrka plný úzkosti proudem slov královych. *„Ona mě nechtěla!“*

Tato poslední slova jeho zněla tak směšně i žalostně, že vznikající hněv Václavův náhle utuchnul.

„To rád věřím!“ zachechtal se srdečně; „není-li slepá a veliká milovnice cizozemských opic, tedy si tě nevezme. Ale jak pak vyplníš rozkaz můj? Či se domníváš, že jsem velel nadarmo?“

„To se nedomnívám — nikoli — ani ve snách mi to nepadlo — kdyby jen ale panna Mařenka chtěla!“ nutil Sekyrka slova kvapně ze sebe, a ukázal přitom na Marii.

Digitized by Google

„Cože praviš?“ ptal se nyní Václav s podivením. „Toto poupě bys chtěl přesaditi do své zahrádky?“

S těmi slovy přikročil k dívce, která tu stála s očima sklopenýma, a vzav ji za bradu, pozvedl hlavu její, aby jí ve tvář pohleděl. Vysokým plamenem zarděla se panna stydlivá a bázní nebyla v stavu pozdvihnouti očí svých. Se vnitřním zalíbením hleděl na ni Václav. Jakési tajné utrpení bylo celé bytosti její v času nejposlednějším dodalo jistého mužného rázu, který s něžnou její postavou a bledou tváří podivně splýval. Spanilá nebyla; ale dnešní noc byla jí tajné starosti z hlubin duše tak čitelnými a dojímavými písmeny na tvář napsala, že nebylo možno bez pohnutí na ni hleděti.

„Je tento scvrklý kramář tvůj záletník?“ ptal se jí král velmi laskavě.

„Ó rač mě, pane milostivý, toho neštěstí zachovati!“ sepjala dívka outlé ručinky, a pozvedla zaslzené oči. „On se ovšem o mne ucházel, ale —“

„Ty nemáš velké chuti — není-li pravda, hrdličko? Neměj starosti! Však já mu sám něco vyhledám, že toho bude míti dost až do smrti!“

„To můžete učiniti, královská Milosti!“ ozval se nyní Kuchynka; „teď bych ale prosil, abyste nechal všeho rozkládání — jinak-li vám na tom záleží, aby pan mistr jako na soudnici ducha nevypustil.“

„Pane na nebesích!“ trhla sebou dívka a vymknuvši se králi, přiskočila k loži.

„Proklatý kazateli!“ zahorlil Václav na smělého Kuchynku. „Chceš mi předpisovati? — Ale dobře — pravdu máš! Pro starého nočního tuláka zapomněli jsme na ubohého veršovce, a vedle nemocného byli bychom málem námluvy odbývali. — Nu, a jakž je tedy, *doctor*

Digitized by Google

celeberrime?“ tázal se dále, k posteli přistoupiv. „Co dělá oběť, jež padla do rukou tvé mladé moudrosti?“

„Milostivý králi“ — otevřel ústa raněný, jemuž byl Kuchynka mezi tím časem pověděl, co se bylo sběhlo.

„Ticho, ticho!“ napomínal jej mladík. — „Nehýbejte sebou — ani plíce nenamáhejte!“

„Ha, ha! Ty máš nemilosrdného hrobníka, ubohý mistře!“ zasmál se Václav. „To já jsem milostivější — že ne? Až se uzdravíš, uděláš mi o dnešním příběhu několik pěkných veršů. Já bych se také rád jednou v písničce viděl, a dnešní noc nebude jedna z mých nejhorších. Zatím — *valeas!* dá-li se toho latinského příštipku zde užiti. — Mně se zdá, že zůstaneš v dobrých rukou,“ — mluvil dále, na Marii okem hodiv. „Ráno se podívám, bude-li kdo v Praze, jenž by ti ránu k vůli tvému králi hodně čerstvě zahojil. Ty, *domine doctor* — půjdeš se mnou — mám ještě s panem studentem mluviti. Ty ale zůstaneš tady, vyšeptalý košťále!“ obrátil se posléz k Sekyrkovi, který tu pořád ještě klečel — „a pomůžeš zatím nemocného hlídati. O svou *nastávající* nemusíš se déle starati; *já ti sám ženu vyhlídnu.*“

19.

Dávno bylo po půlnoci, když se dle stavu a stáří tak rozdílní soudruhové z Bočkova obydlí zase na ulici dostali. Noc byla jasná, tisíce lamp hořelo na modré obloze; ochlazující větřík táhl po městě.

Mlčky kráčeli dlouhou chvíli všickni tři vedle sebe; jenom ohlas kroků jejich ozýval se v úzkých ulicích.

Líbezné vědomí opanovalo celou duši Václavovu, a protož mlčel, chtěje číši této neobyčejné rozkoše do dna

Digitized by Google

vypiti. Byltě se svým chováním této noci spokojen, a přebíhaje na mysli velikou řadu minulých nocí, které byl strávil bez prokázání skutku milosrdného, tak čistě lidského, přál si, aby se mu častá příležitost naskytala, kdež by krále svleci a pouhého člověka na sebe vzíti mohl.

Kat a student kráčeli za ním, každý dle osoby a povahy své jinými myšlénkami se zanášeje. Oba mlčeli. Kuchynka zpomínal na události předešlého dne a večera, i chystal se vydati oučty vůli královské.

Konečně přešli polovic Kaprové ulice, a král se zastavil „u červené lišky".

„Po denním díle je slušno, aby se tělo posilnilo — slýchal jsem odjakživa," jal se tu žertovně mluviti; „rád bych ale také věděl, jestli to oudům neuškodí, když je po nočním díle občerstvíme Co myslíš, doktore Kuchynko?"

„Je-li tělo královské, se všemi jeho přídatky, z té samé hlíny utvořeno jako lidu sprostého" — jal se mladík týmž způsobem odpovídati — „tedy bych podle své moudrosti myslil, že by to pranic neuškodilo, kdybychom křehkým oudům nějakého potěšení dopřáli. Ostatně dá se také lépe mluviti, když něco mokrého hrdlem probíhá, a já tuším, že —"

Poslední slova ztratila se mezi hlukem tří silných ran, kteréž Václav pěstí na viklavou okenici pokoutní krčmy učinil. Zároveň s tímto tlučením zaštěkal také pes, jakoby teprv dle tohoto přídavku krčmářka poznati měla, jací to hosté přicházejí.

V malé chvilce otevřely se dvéře, a poctivá vdova, paní Dorota, objevila se v celé své šířce za prahem. Dřevěný svícen třásl se jí v masité ruce, a ponížené vítání vázlo jí v ústech. Ticho bylo sice v domě, ale dle

Digitized by Google

úplného obleku poctivé krčmářky bylo viděti, že tu ještě nedávno žíznivých hostů měla.

„Aha!“ zasmál se Václav. „Paní Dorota očekávala zajisté naši milostivou návštěvu, že se tak vyfintila! — Anebo jsi jedna z oněch panen ježto s naplněnou lampičkou čekají? Nu, potěš se! Ženich nezůstane dlouho za dveřmi — já ti za to ručím.“

Mezi tou řečí byl zatím vešel do jizby — a ostatní i se psem vstoupili za ním.

„Ach, kdybych se mohla nadíti, že se dnes taková milost bídnému domku mému stane, byla bych ratolestmi okrášlila dvéře i cestu!“ odpovídala krčmářka, pozorujíc veselou mysl královu a urovnávajíc pozdním hostům nejpohodlnější místo k sednutí.

„A já bych tě byl dal na tom ratolestí uškvařiti!“ prohodil Václav; „neboť vidím, že nejsi k napravení stran krčmářského pořádku; a poněvadž se mi zdá, že tvoje hříšnost ve tvém sádle vězí — nemohu jinak soudit, nežli že nedáš dříve pokoje, leda až s tebe kost a kůže viseti bude.“

„Ach, ty milostivý Bože!“ sepjala krčmářka válcovité ruce. „Já a nepořádek! Hřích! Od té chvíle, co mě nemilost tvá potkala, celý večer ani živé duše pod střechou, ani skřítka u stolu; kde se má vzít nepořádek? — jaký hřích? Ale ať si nikdo přes práh opuštěné lišky nekročí, jen když tvoje Milost u nás pobude! Včera jsem dostala malvazinku — jako med; soudeček leží ještě nenačatý ve sklípku, jako bych byla věděla, že se tou lahůdkou nejvznešenější jazyk v království českém nejdříve ovlažiti musí. Hned jsem tady s plným žbánečkem.“

Takto mluvila paní Dorota hbitým jazykem, a pak se valila ze dveří. Ale Václav si jí hrubě ani nevšímal.

Digitized by Google

Chtěl si již odpočinouti; proto si postavil jednu židlici tak, že se zády do kouta položiti mohl, druhou ale tak, že na ní obě nohy složiti a natáhnouti, a tudíž v té nejpohodlnější postavě, polo sedě, polo leže, slíbené lahůdky požiti mohl.

Kmotr jeho posadil se z druhé strany, a Kuchynka, stoje v prostřed jizby, hrál ještě se psem, který se byl, mimo svůj obyčej, s mladíkem již hodně seznámil.

„Nu, pane doktore?“ jal se nyní Václav oudy narovnávaje mluviti. „Nelíbí se také přisednouti? Či ostýchá se moudrost tvoje oddati se světským potřebám, abys neutopil ducha v rozkošech?“

„Pravá moudrost hodí se do všech okolností života,“ odpověděl Kuchynka, chápaje se židlice, „protož také v krčmě ke stolu.“

„Aha! proto se hodila také s mečem v ruce na ulici do rvačky!“ prohodil Václav polo v žertu, polo v přísnosti; neboť oči jeho spočinuly při těch slovech zpytavým hledem na zmužilém jinochu.

„To nebyla moudrost, královská Milosti!“ odpověděl student přímě. „Tu jsem utopil před tím ve víně. To byla *česká krev!* Ta mě od některého času zpropadeně svrběla, a já myslil, že to bude, jako bych si dal žilou pustit, když mě ocel švábských studentů polektá.“

„Tak? A což kdyby byl ocel český některému Švábu kůži natrhnul? Myslíš, ty prožluklé doktůrče, že každého krev svrbí?“

„Na vysokých školách, tvým slavným otcem založených, *nyní každého.* To mi věř — *per Jovem!*“

„Blesky boží!“ zvolal Václav. „A což pak nevíte, kluci, že vás mohou páni doktoři po každém krve pouštění z domu vyhnati?“

Digitized by Google

„To mohou! — ale pak bys mohl, i měl bys také pány *doktory, jak nyní jsou*, vyhnati — málo kterého vyjímám. Také je kůže svrbí — a jestli si mečem krve neubírají, zkracují si život žlučí a pelyňkem.“

Dříve, nežli se Václav na úplný smysl slov mladíkových zeptati mohl, vrátila se paní Dorota. Sama přinášela velikou cínovou konvici a dívka za ní tři cínové číše.

„Oho!“ zvolal král, dívku zhlídnuv. „Ještě jedna panna, ježto s hořící lampou na ženicha čeká? Na mou duši! mně se zdá, kdybych začal hledati, že jich všech dvanácte naleznu.“

„Ani živé dušinky nenašla by Milost tvoje!“ zaklínala se krčmářka, „leda starou, poctivou ženu, která mi v skrovničkém hospodářství pomáhá.“

„Pomáhá ti tahle také?“ ptal se Václav, hlavou pohodiv a plnou číši k ústům přiloživ, ani oka s ní nespustil. Bylať to dívka asi dvacítiletá, zdravých, buclatých tváří, mezi nimaž skoro ploský nosíček jako malý všetečka seděl. Dvé černých, neohroženě kolem těkajících očí dobře se k němu hodilo.

„Ach ty moje Milosti!“ vzdychla si poctivá krčmářka, „toť víš, pane, že ubohá slabá vdova sama všude dohlídnouti nemůže. Nemá-li brzo s mošnou po žebrotě chodit, musí někoho okolo sebe mít, který by za jedno všude oči měl — a za druhé na hosti přívětivě se usmáti dovedl.“

„Víte-li pak ale, poctivé duše!“ zasmál se Václav, „že bych vás mohl za to vaše přívětivé usmívání strčiti do koše a ve Vltavě vykoupati?“

„A — a —“ začala paní Dorota jektati nevědouc, má-li slova králova za pouhý žert anebo za opravdivou

Digitized by Google

výstrahu považovati, „to by bylo pro nás nehodné tuze mnoho milosti, kdyby měla Milost tvoje takto o nás pečovati!“

„Nu, kdo ví, co se nestane!“ řekl Václav. „Hezké podívání by to aspoň bylo, an bysi sebou házela a se kroutila, až by ti voda do huby tekla; a na způsobné tělo tvoje přišli by se malířové ze všech končin světa podívat.“

„Před Liduškou by také žádný oči nezavřel!“ prohodil nyní Kuchynka. „To je také kousek způsobného těla!“

„I vida vševědoucího panáčka!“ ozvala se na to dívka. „Mně se zdá, že nemůže pan student až posavad nic o způsobnosti nebo nezpůsobnosti mého těla říci — a vůbec by mu lépe slušelo, kdyby nos do kněh strkal, nežli do řeči, když moudří lidé rozprávějí.“

„*Bene, bene, suavissima!*“ chechtal se Václav. „Ty máš zoubek na pravém místě, a kdyby nám času zbývalo, nechal bych tebe a pana doktůrka, abyste se trochu pokousali. Zatím nám ale povězte: která z vás dvou máte chuti do vdavek?“

„Do vdavek?“ podivila se paní Dorota, očima s jednoho na druhého přebíhajíc.

„Do vdavek?“ opáčila její pomocnice, jakoby se o ibán piva jednalo. „Do jakých to vdavek?“

„Aha! ta se dobývá hned na jádro!“ zasmál se Václav po notném doušku, prázdnou číši vesele na stůl postaviv. „*Do pořádných, dobrých vdavek,* ještěrko! Mám za lubem notného ženicha, a jedna z vás dvou si ho musí vzít.“

„Ale ty milostivý Bože!“ spílala krčmářka masité ruce. „Co pak jsem dnes pomatena samou radostí ze vzácných hostů, že dobře neslyším, anebo —“

„I nedělej se, matičko, hloupější nežli jsi!“ skočila

Digitized by Google

jí dívka do řeči. „Pán má pro nás *dvě* k vdavkám schopné osoby jenom *jednoho* ženicha. Slyšelas to tak dobře jako já. — Je mladý?“ zeptala se pak rozveseleného Václava tak lhostejně, jakoby na trhu o kohouta smlouvala.

„Já nevím, jak daleko mužská léta k mladým počítáš,“ řekl Václav.

„Má snad asi padesát? — Že ne?“

„To má dozajista!“

„To bude vyšeptalý, zakrnělý houžvička... nech si ho, matičko!“ vece dívka. „Já mohu ještě počkati, až se mi něco slušnějšího nahodí. Pán chce bezpochyby ženicha jen potrestat, že mu vyhledává nevěstu — a tuť je to jedno, dostane-li *mne* anebo *tebe*.“

„Při sám Bůh, holka! z tebe bych měl udělati doktora, kdyby jednou v Karolině prázdné místo zůstalo!“ zvolal Václav. „Pro mého ženicha bylo by tě škoda. O tebe se jinak postaráme. Zatím se upokoj! A ty, matičko, chovej nám ji jako za sklem — to ti povídám! Za to jsi ode dneška *nevěstou — pamatuj si to* a přichystej se k tomu! Až bude čas k oltáři, dám ti vědět. Teď nás ale nech — a podívej se, není-li v soudečku ještě trochu malvazu!“

Jako pomámená valila se krčmářka od stolu, a dívka běžela do sklepa. Václav ale zbytek sladkého nápoje z číše hrdlem propustiv, obrátil se ke Kuchynkovi.

„A nyní mi pověz, doktůrče,“ jal se mluviti, „co znamenala prvé slova tvoje, *že bych měl doktory vyhnati, že je kůže svrbí* a tak dále!“

„Ale ty milý pane z královského Vyšehradu!“ zvolal student. „Což pak jsi mi skutečně nerozuměl? Ale arci, rád ti věřím! Pravda není hudba pro uši královské — a pak jsi byl dlouho za mezí — pro jiné starosti neměl

Digitized by Google

jsi času pečovati o rozmíšky svých Pražských doktorů. Však oni sami zase přijdou, jak mile zaslechnou, že jsi se navrátil — Čechové i Němci přiklusají.“

„Jakže?“ zkřikl Václav a udeřiv na stůl, nahnul se až k samému jinochu. „Blesky boží! Co pak si ten pronárod ještě nedává pokoje?“

„A jak by si dal pokoj, když se o něm v pravých puntíkách ještě nikdy neshodl?“

„Neslíbily mi obě strany pod ztrátou mé knížecí milosti, že od toho proklatého učení Viklefova upustí?“

„Jakže, králi?“ tázal se Kuchynka, a jiskrné oči jeho spočinuly na očích královýchs velkým důrazem. „A ty bysi v pravdě myslil, že toliko několik cizozemských bludů českým mistrům hlasu pozdvihnouti velelo? Ty bysi v skutku nevěděl, že toliko svaté právo syny české pohnulo, čest a prospěch národní proti cizím úkůdcům hájiti? Myť jsme vůbec toho mínění, že mistr Jeronym i Jan Husinecký věc tuto královské Milosti tvé náležitě přednesli —“

„To učinili!“ řekl Václav poněkud nevrle. „Avšak mluvili také jiní a pověděli mi, jakou hru tito dva páni s věčným spasením lidu našeho začíti hodlají. A podobno je to oběma! Jeronym je živý plamen — hned na střeše — a Jan je tichá voda — a ty bývají hluboké.“

„Kdokoli s tebou, pane, mluvil“ — řekl Kuchynka mimo svůj obyčej velmi vážně — „*v té věci tě obelhal.*“

„Jakže, kluku?“ rozpálil se král. „Víš, co pravíš? Světské i duchovní hlavy tohoto království, se všemi pány preláty, doktory a mistry usnesli se na tom —“

„— že knihy Viklefovy zavrhnou — pravdu díš, králi můj! — já si to dal dobře vysvětlit,“ přejal mu jinoch další řeč s velikou vážností — „a posud žádná

Digitized by Google

strana — ani ohnivý Jeronym, ani tichý Jan — nikdo neučinil kroku, který by čelil proti usnešení vašemu. Tím ale neodřekli se Čechové práva svého na tři hlasy, jichžto v záležitostech naší *almae matris* užívati mají; tím se nezavázali, že složí ruce do klínu, kdežto se o čest a prospěch domácích před cizími jedná. A to mi věř, králi a pane můj!“ pokračoval jinoch s tváří plamennou — a horlivost nedala mu déle seděti; vzchopil se před králem a slova jeho nabývala vždy větší a větší důstojnosti. „To mi věř, pane! synové oněch Čechů, kteří, nemohouce déle na utrpení lidu a hubení požehnaných dědin pod správou Jindřicha Korutanského hleděti, přirozeného práva svého tou měrou použili, že nehodnému prostopášníku a zhýralci korunu královskou s hlavy strhli a hladovou tuku českého pijavici z dědin svých vypudili — synové oněch Čechů, kteří se pak samovolně pod ochranný plášť slavného děda tvého utekli — těchto Čechů synové, pravím, kteří památku otce tvého jakož oslavitele národu českého hluboko v srdci nosí — pohlédají nyní k *tobě*, co k obhájci národu svého, a jakož jich důvěra pevná jest, tak pevný jest i jich úmysl, že od požadování práva svého dříve neupustí, dokud jim ho spravedlnost tvoje nepotvrdí!“

Pozorně byl Václav mladíka poslouchal, a když mluviti přestal, ještě hodnou chvíli s něho oči nespustil. Potom si naliv čerstvě přinešeného malvazu do číše až po kraj a jedním douškem ji do sebe vliv, s těmito slovy k mladíkovi se obrátil: „Víš-li pak, panáčku, že jsi mi štíra do duše nasadil? — Já tě nechal mluviti, a slova tvoje, nezapírám to, padala jako ohnivé krůpěje do prsou mých —“

„Ó, tedy toho štíra zamáčkni, a ohnivé krůpěje nechať se jako vlažná rosa v prsou tvých rozplynou!“

Digitized by Google

zvolal mladík a ruce jeho spočinuly přitom sepjaté na srdci. „Můžeš to hravě, pane, můžeš to jediným slovem učiniti, a učiníš jenom dle spravedlnosti. *Přiřkni trojí hlas národu českému!*“

„Ale ty prožluklý doktore!“ začal se Václav na šidlici otáčeti, dílem jakoby se důtklivým slovům jinochovým uhnouti, dílem jakoby dle nich učiniti chtěl; neboť tak upřímného, tak neohroženého mínění nebyl ještě slyšel. „Což pak mohu soudy v krčmě pronášeti? Uveď mi to na mysl jiného času a — na patřičném místě.“

„Díky, díky, milostivý pane!“ zvolal Kuchynka a ruku Václavovu pochytiv, začal ji dětinsky líbati.

„I blesky boží!“ řekl král. „Dej pak si pokoj, dětino! Při sám Bůh! to je něco pro lidské huby! Král a student po půlnoci v krčmě — a rokování o právech národních! — Ustup, hochu, ustup! Máme čas, abychom se domů podívali. Tuhle náš kmotr začíná se již škaredit.“

„Ještě něco, milostivý pane můj!“ řekl jinoch s tváří radostnou před krále se postaviv, „a sice poníženou prosbu stran mé nepatrné osoby. Já dnes, nebo raději včera několik hloupých kousků vyvedl —“

„Však je pravda!“ zachechtal se Václav velmi laskavě. „Tvou zpověď jsem ještě neslyšel.“

„Patří také mezi pletky našich doktorů,“ jal se mladík vypravovati. „Učený Jeronym hledal mezi mistry, kdo by jako statný obhájce vystoupili a věc naši s poníženou poklonou před Milost tvou přednesli. I zval k tomu cíli také mistra Bočka, našeho veršovce. Ten ale opovrhnul jeho vyzváním, neboť mu dcera starého Anselma z Frankensteina v srdci a mozkovici vězí —“

„Našeho starého doktora?“ vskočil mu král se

Digitized by Google

smíchem do řeči. „Ah, nesmrtelný Aeskulape! toť se arci nemohl zamilovaný holoubek starému sokolu opříti!“

„Ta baba, jemuž medová slova ze rtů dívčích více platí nežli prospěch a škoda celého národu! — My to zvěděli, a zastihnuvše bázlivce dnes na procházce, nemohli jsme se zdržeti, i před nastávajícím tchánem a nevěstou jej pohaněti. Vůbec podobal se včerejšek k tomu, jakoby nám chtěl všude příležitost poskytnouti, abychom si dávno chovanou žluč na odpornících vylili. Ze zahrady od plných žbánků se navracejíce, potkali jsme houfek Švábů, s kterými jsme se již dávno ve školách škádlili. Večer byl tak lahodný — krev hořela — kůže začala svrběti — s Pánem Bohem tedy do toho! Začátek byl dobrý; ale konec — nu vždyť sám víš, jak to vypadlo, a zejtra toho bude plná Praha! Abych se upřímně vyznal, nebojím se nějaké malé mrzutosti před soudem pánů mistrů a doktorů — jestiť to věc, jaká se denně i nejpočestnějšímu člověku přihoditi může; ale k vůli naší věci, k vůli tvé královské Milosti přál bych si, abych neměl žádné mrzutosti, abych čistě a nevinně stál před svými stíhači.“

„A jak to myslíš, doktůrče?“ ptal se Václav, chystaje se k odchodu. „Mám já snad viny tvé vzíti na sebe?“

„Na sebe vzíti — nikoliv; ale *se mne svaliti*, pane můj!“

„Tenkráte nemohu ti po vůli učiniti, jelikož dnes na úsvitě Prahu opět opustím. Chceš-li ale, odvolej se na mé slovo; *já ti odpouštím.*“

„Nechtěl bysi mně, pane, dáti něco na důkaz neskončené milosti své?“ řekl kvapně Kuchynka. „Jedno, dvě slova tvou rukou napsaná budou mi pevnou zá*štitou.*“

Digitized by Google

„Při sám Bůh, člověče!“ zvolal Václav, oči pronikavě na mladíka upíraje, „ty se mnou mluvíš a jednáš velmi bratrsky! I přiznávám se, že se proto na tebe nehorším. Hleď jenom, abych příštího času nikdy své důvěry nelitoval — neboť víš, já mám vždy člověka po ruce, ktery ví, co je pokutovati.“ Při tom pohodiv hlavou kývnul na svého průvodce; ten ale stoje tu jako socha kamenná, ani nelibost ani zalíbení při těchto slovech nejevil. — „Při tom při všem ale nevím, jak můžeš v těchto místech něco písemného žádati?“

„Nestarej se, *pater patriae!*“ řekl student rozmarně. „*Ego omnia mea mecum porto* — to jest, papír a černidlo mám v kapse, abysi viděl, že se také s jinými věcmi nežli se žbánkem a mečem obírám.“

Přitom vytáhl z ňader malou psací knížku, do nížto dle tehdejšího způsobu u přednášení učitelů žákové své poznamenání dělali — vyndal i malou, kulatou dřevěnou schránku s černidlem a perem, a vytrhnuv z knížky list papíru, vše to před krále na stůl položil. A Václav chopiv se v rozmaru svém pera namočeného, napsal na list tato slova: „Studiosus Kuchynka prázden jest vší viny a těší se z milosti svého krále — Václava.“

20.

Na druhý den po těchto dobrodružných událostech nočních rozlétaly se po městě rozmanité pověsti. Měšťané si povídali o krvavé půtce mezi domácími a cizími studenty vypočítávajíce, kolik Čechů bylo raněno, kolik Němců zabito aneb naopak; studenti se chlubili, každý národ zvláště, jak hrdinských kousků byli dovedli, spolu se zaklínajíce, že ještě větších dovedou; učitelé, potají

Digitized by Google

z rozmíšek mezi mládeží se radujíce, pátrali dle povinnosti své předce po rváčích, velikým trestem hrozíce, a kdokoli tehdáž dosti malého podílu v událostech veřejných brával, byl žádostiv zvěděti, jak se nehody minulé noci ukončí, neboť i sám král, najednou jako s nebe spadlý, hrál při nich znamenitou úlohu.

Ale ještě divnějších povídaček roztrousilo se po městě, když vyšetřování studentů se skončilo. V čele provinilců stál ovšem mladý Kuchynka; avšak počínal si před soudci, jakoby se pranic nebylo zběhlo, a usmívaje se ukázal posléz vysvědčení o nevinnosti své, které byl v krčmě „u červené lišky“ od Václava obdržel. Mistrové a doktoři nechtěli svým zrakům věřiti, a předce nemohl nikdo mladíku královo písmo upříti.

„*Doctissimi atque illustrissimi domini — vel magistri vel doctores!*“ jal se Kuchynka mluviti — „otvírejte oči, nebo je zamkněte; list královskou rukou psaný jest a zůstane v rukou mých, dokud se mně a královské Milosti bude líbiti. Víť pan Václav, proč a komu jej do ruky vložil — a já budu svého prospěchu hleděti. Jsemtě upřímný Čech a napřed vám to povídám.“

„*Puer nequam!*“ zkřikl doktor Anselm, který byl na mladíka obzvláštní žalobu přednesl. „Rozpustilče! Nebyl jsem já přítomen? Neslyšel jsem, neviděl jsem — ?“

„Šetřte si plic, *domine!*“ promluvil do toho mladík s velikou chladností. „Za jedno se nejmenuji *puer nequam*, nýbrž Kuchynka — a chcete-li, i *dominus* Kuchynka; pak nejsem rozpustilec, nýbrž *studiosus artis medicae*, jakož vám zápiska u pana rektora patrně dokáže.“

„Nesmrtelný Aeskulape!“ rozhorlil se stařec. „Jaké to časy hrnou se na stará naše léta! Smí-liž žák na školách Pražských takto se svým učitelem mluviti? s touto

Digitized by Google

drzostí proti doktorům se stavěti! *Per Jovem!* — lépe bylo by škamna spáliti a dvéře do posluchárен zabedniti, nežli takové *latrones* — takové prostořeké tuláky do nich pouštěti!“

„Pane doktore Anselme z Frankensteina!“ ozval se na to Kuchynka, hlavu hrdě pozvedna, „již jsem vám řekl, jak se jmenuji a kdo jsem. Nejsou-li vám žáci mého rodu a rázu, mé váhy a způsoby dosti dobří — zavřete knihu, sejděte s katedry, setřeste prach s obuvi své a opusťte prahy naší *almae matris*! — Netrhejte sebou, pánové!“ mluvil dále, když mezi doktory při směl ých slovech jeho veliké pohnutí povstalo a hlasy ozývati se začaly. „Nelamte si jazyků a šetřte moudrosti své, až jí bude potřebí! I *vy* můžete odejíti, jestli vám chléb český již nechutná! Však je dosti mužů mezi rozenými Čechy, kteří místo vaše se stejnou ctí a se stejným prospěchem vyplní. Vy tu vedete na mne žaloby; protož musíte i obrany mé slyšeti — a já jsem zvyklý pravdu mluviti, ať se líbí nebo nelíbí!“

„Mluv ji, mluv!“ zvolal Anselm; „ale dej pozor, abys ji také slyšel a řádně na ni odpověděl! — Nesmál jsi se mistru Bočkovi? Netropil jsi nestydaté žerty s mužem — “

„I dej svatý pokoj tomu veršovci!“ odbyl ho mladík nečekaje, až dopoví. „Kdybysi byl, *domine*, jak náleží moudrý, ani bysi po něm se nezeptal, a nechal ho cestou jíti, která se mu líbí Mnoho na něm, pane *celeberrime*, neztratíte — to mi věřte; neboť jakož se nevěrným stal věci *naší*, věci svaté, spravedlivé: tou samou měrou může také *vám* se zpronevěřiti — jako křehký sloupec pod vámi se zlomiti, právě když na něho snad nejvíce spoléhati budete.“

Digitized by Google

„Nesmrtelný Aeskulape!“ obrátil se doktor k mistrům cizích národů. „Je-li možno, aby vězelo v mladé lebce tolik prostořekosti, jakož jí má tento *puerculus?* Já vám ručím za svého zetě, pánové! Hněval jsem se arci včera na něho — v nedorozumění jsme se rozešli; avšak zvěděl jsem již z dobrých pramenů, že byl včera poraněn, když našich studentů proti českým prostopášníkům zastával.“

„Blahoslavení jsou, kdo věří!“ zamumlal Kuchynka s ousměchem. — „Já bych se ale chtěl o ztrátu královské milosti založiti, že ani mistr veršovec neví, jak a proč vlastně k ourazu přišel; a ty bys to, pane, chtěl rozhodnouti?“

Podobným smělým tónem opíral se mladík všem domněnkám vyšetřujících doktorů, pevně spoléhaje na list Václavův. I byltě posléz beze vší pokuty propuštěn, a jenom několik jiných mladíků, domácích i cizích, muselo ve školním vězení za noční dobrodružství pykati. Ale Čechové se podrobili rádi této pokutě — a když Kuchynka z koleje na ulici vystoupil, kdežto naň četní houfové mladých druhů čekali, zaznělo pod širým nebem: *„Vivat noster Kuchynka!“*

Hlasité uvítání studentů, jimžto smělého mladíka mezi sebou, před Karolinem a před celou Prahou uctili, bylo heslo k dalším rozmíškám, a tudíž i denně škádlení, týrání a všeliká kyselost mezi jinochy rozličných národů zrůstala. Nebylo veřejného místa, kde by jich hádka nebyla zazněla, nebylo noci, kde by jich meče nebyly zařinčely. Obzvláštní milost, od Václava prokázaná českému studentovi, dodala smělosti nejen všechněm jeho druhům, nýbrž i mistrům českého jazyka; a byť i doktorům cizích národů ničeho nebyla zřejmě zakazovala, předce je

Digitized by Google

jakousi ostýchavostí naplňujíc, tak dalece jim překážky v cestu kladla, že sobě nedůvěřovali zmáhajícím se útiskům české strany silně se opříti.

Avšak mezi tím, co se tyto míruprázdné věci veřejně dály, panoval i nepokoj na místech soukromých. Z domu doktora Anselma vystěhovala se od jakživa tam bytující spokojenost. Stařec byl již uvyknul, mistra Bočka považovati za svého syna, počítati ho již k rodině, a dle toho byl si již také na mysli budoucí léta svá uspořádal. Mimo to dle přirozené hrdosti své nikdy se nenadál, že mistrové národu českého ještě jednou k odporu povstanou — tím méně si tedy kdy pomyslil, že nastávající manžel dcery jeho s národními protivníky v jedné řadě státi bude. A předce to všecko nyní se událo! Čeští mistrové chystali se povstati k novému hájení práva svého — to již doktor poznával — a mezi nimi stál i jeho zeť. Zklamán ve svém doufání, roznítil se hněvem jizlivým, a proklínaje vrtkavost českých slibů odříkal se všeho spolku s lidmi ducha nepokojného.

Z druhé strany přicházela k hořkosti jeho ona noční příhoda, že mistr Boček při šrůtce německých a českých studentů poraněn byl, aniž kdo udati mohl, které strany se byl přidržel. Zaradoval se ovšem stařec, kdykoli mu napadlo, že jeho zeť snad proti Čechům vystoupil; ale okamžení tohoto sladkého klamu trvala jenom na krátce; záhy zněla mu v uších opět slova jich posledního hovoru, a kněv začal pak znova drápy své do prsou starcových. Toliko pomyšlení na ránu a chorobu druhdy milovaného mistra ulevilo poněkud hořkosti jeho. Dle přirozené náklonnosti a hluboké učenosti své byl by se mu rád k pomoci nabídl; ale uražená hrdost německého doktora a zdánlivě zklamaná důvěra tchánova mu toho nedovolila.

Digitized by Google

I jediná rozkoš jeho — spanilá Hedvika stala se mu nyní pramenem hlodavého zármutku. Ústa její sice mlčela, ale na tváři — ačkoliv se násilně přemáhala — bylo psáno čitelným písmem o mukách, ježto jí rozrývaly srdce. Onať mistra milovala se vší horoucností učené, hrdé, čisté panny; ale láska její byla bez oné neobmezené poddanosti do vůle mužovy, bez oné sladké přítulnosti k srdci miláčkovu, bez oné nerozvažující zanícenosti v náručí vyvoleného, která vlastně lásku láskou činí, a doufala, že on k vůli ní všechny jiné svazky roztrhá. To však se nedělo, a pýcha její byla raněna.

I chtěla jej najednou nenáviděti, chtěla jej najednou za nepřítele otce svého považovati. Nemohlať posavad pochopiti, že by muž, *k ní* láskou hořící, něco *nad ni* milovati a ji k vůli tomu opustiti mohl Onať byla v Čechách jako spanilá květina v cizí půdě vyrostlá, a jakkoliv se i hrdinům řeckým a římským pro lásku k vlasti obdivovala, nemohla si předce dáti svědectví, že by sama něco podobného podnikla, anebo že by muž, kterého milostí svou poctila, srdcem jejím opovrhnuv, jako svéhlavý odpůrce proti ní se postaviti mohl.

Bylyť ovšem také chvíle, kdežto ji zpomnění na vřelé sliby a sladká slova Bočkova kouzelně ovanulo, kdežto uznávala, že se váženému mistrovi v domě otce jejího křivda stala, kdežto se jí tažení onoho svatého citu zmáhalo, pro nějž Boček do řady otcových odporníků postaviti se hotovil; ale takovéto okamžiky nepostačily převrátiti celou bytost její, a takž se potácela duše její mezi žalostí a blahostí, mezi hněvem a litostí, mezi pýchou a milostí.

Při všem tom chtěla boj srdce svého před otcem ukrýti, chtěla býti pokojnou; ale tímto nepřirozeným nucením bolesti její zrůstaly, a předce ničeho neskryla. Ne-

Digitized by Google

souzvučnost duší panovala v klidué jindy domácnosti; každý věděl o mrzutém nepokoji svém i druhého — žádný ale nechtěl se odhodlati, aby jej zapudil.

Nejpodivněji při tom všem chovala se ale stará Markyta. S hlavou svěšenou chodila z místa na místo, a často vzdychajíc, oči na Hedviku upírala; při tom spínala ruce a tvářila se vůbec tak, jakoby veliké tajemství na prsou nosila, které by ráda byla se sebe shodila. Rtové její pohybovali se, zvuku srozumitelného nevydávajíce, a jestli kdy z temného mumlání jejího nějaké slovo zřetelněji vyploulo, bylo to jen: „Já to věděla!“

S těmi slovy zastavila se i pátý den po nešťastné příhodě Bočkově před Hedvikou, která ve své komnatě u stolu sedíc málo si knihy všímala, nýbrž v trudných myšlénkách jen před sebe hleděla.

„Já to věděla!“ vzdychla stará okem, starostlivým na dívku pohlédajíc; a hlava její potřásala se přitom, jakoby na každou hlásku důraz položiti chtěla.

„Co jsi věděla?“ ptala se jí Hedvika, po krátkém pomlčení hlavu pozvednouc a zpytavým okem na ústech stařeny spočinouc. „Již jednou obcházela jsi mě jako zlá věštkyně, a místo co bys byla měla mračna s nebes mých zahnati, sháněla jsi je a děsila mě jako neposlušné děcko. Co jsi věděla? Mluv zřetelně!“

„Nehorši se, panenko!“ prosila stařena. „Nechci tě zarmoutit — ó nikoli! rozplašiti chci mráčky s čela tvého, vyjasniti chci tvářičky tvé, abysi déle nesoužila se pro člověka, který tebe nezasluhuje.“

„*Quid dicis, ancilla?*“ zvolala Hedvika, kvapně se vzchopivši a starou ženu za ruku uchvátivši. „Cože pravíš, Markyto? — Pro člověka, který mne nezasluhuje? — Nemluvíš ve spaní?“

Digitized by Google

„Nic ve spaní, zlaté dítě!“ odpovídala stařena. „S otevřenýma očima, se všemi pěti smysly. Mělať jsem již dávno mluviti, již dávno záclonu s tváře toho pokrytce strhnouti —“

„Markyto!“ zvolala dívka po celém těle trnoucí, a plamen ranních červánků střídal se po tváři její se smrtelnou bledostí. „Netrop se mnou žerty! Mlč, nemůžeš-li na každé slovo svatou přísahu složiti. Můžeš-li ale — jistá — pevná — s čistým svědomím k nebi pohlédnouti: tedy dlouho nezaměřuj — a pověz najednou, co pověděti máš!“

I chystala se péčí zkormoucená stařena k důkladné odpovědi; v tom ale klepal někdo ostýchavě na dvéře, a hned na to vešla přes práh Marie. Ani Hedvika ani Markyta ji neznaly; ona ji nebyla nikdy viděla, tato ji zahlídla v komnatě Bočkově jen letmo okolo se mihnoucí, a tudíž jí podoba nepatrné dívky nebyla v paměti uvízla.

Poněkud bojácně pokročila Marie ku předu, a uctivě se poklonila. Jindy bledé tváře hořely plamenem a prsa její dmula se vysoce.

„Co hledáš, panenko?“ jala se jí stará Markyta ptáti, když jí posud žádná slova se rtů splynouti nechtěla.

„Vzácného pana doktora“, odpovídala Marie svým stříbrným hláskem, „anebo jeho spanilou dceru.“

„Otec můj není doma,“ řekla Hedvika. „Čím ti mohu posloužiti?“

„Přicházím od pana mistra Bočka,“ jala se dívka tichými slovy mluviti; ale další řeč překazilo jí vykřiknutí obou přítomných.

„Od mistra Bočka?“ opětovala Hedvika, a tajný nepokoj zmocnil se duše její. Planoucí oči její upjaly se chtivě na ústech neznámé dívky.

Digitized by Google

„Od mistra Bočka?“ opětovala stará Markyta, a s nemenší zvědavostí utkvěl zrak její na dívce, ačkoliv docela z jiné příčiny, nežli zrak Hedvičin.

„Onť arci o tom neví, neboť leží jako v ohni a smyslové jeho bloudí,“ odpovídala Marie s okem zaslzeným; „ale já si dodala smělosti, vejíti přes práh domu, kdež — jak mi praveno — milostiví přátelé jeho bydlí. Odpusťte, panno, že se opovažuji — ale nemohu pochopiti, *proč* a *jak* se tak cele nad vzácným, hodným pánem zapomínáte, jenž i v horečné pomatenosti smyslů jméno vaše a pana otce vašeho neustále na jazyku má, jakoby jen od vás ulehčení očekával. Nezůstalť sice bez lékaře ani bez ošetření — ó nikoli! — ale svět mi pravil o veliké učenosti pana doktora Anselma tolik pěkného, že jsem nesměla váhati uctivě a poníženě ho požadovati, aby si za těžké nepokládal, navštíviti příbytek našeho ubohého pana mistra.“

„*Vašeho* pana mistra?“ tázala se Hedvika s podivným názvukem. „Kdo jste, panno? já vás neznám a mistr Boček nám nikdy o svých příbuzných nemluvil.“

„Já nejsem jeho příbuzná,“ řekla Marie s lehkým uzarděním, „a nedivím se, že o nás, o mně a matce mojí, nikdy nemluvil. My jsme tuze nízké, tuze nepatrné, aby si učený pán na nás zpomínal. Stará matka moje obstarává jeho domácnost, a já jsem říkaje tvor jeho milosti. On je slunce, k němužto my důvěrně hledíme, on je hvězda, která leskem svým temná dětinská léta moje osvítila a za nížto se nyní moje zraky obracejí, abych se jí klaněla, abych jí sloužila. A protož jsem ho nazvala naším panem mistrem — a protož přicházím k vaší vzácnosti prosebná, abyste útěchu dala nemocnému, který se z vaší milosti těšíval.“

Digitized by Google

„Mistr Boček roztrhal outlé svazky, ježto otce mého k němu pojily," odpovídala Hedvika, jejížto srdce při slovech libohlasé a výmluvné dívky nepokojně tklouklo. „On sám je tím vinen, že se přátelé od něho vzdalují."

„Já jsem sprostá dívka a neznám příhody světa hlučného, abych věděla, čím ubohý mistr vzácného pana doktora pohněval. Věřím tedy slovům vašim, panno ušlechtilá! Roztrhal-li však ale také outlé svazky, jimiž upoután byl k srdci *vašemu?*"

Poslední slova pronesla tak tiše, tak ostýchavě, že jí jako lehýnký dech se rtů splynula. Vědělať i cítilať, že se dotýká nejjemnějších strun srdce panenského.

„Co víte vy o srdci mém?" tázala se Hedvika, pyšně hlavu pozvednouc a chtíc takto uzardění ukryti, které jí bylo bezděky tváře polilo. „Jste vy tak vřelá důvěrnice pana mistra, že s vámi o věcech mluvívá, které by chovati měl jako neporušené tajemství?"

„Přede mnou neodkryl mistr srdce své," řekla Marie hlasem pevným; „ale pověst městská je tak hlasitá, že i v tiché samotě našeho příbytku zvěstovala, komu vážený pan Boček srdce své daroval. Já vím také, co pro svou lásku snášeti musel — v jaké pomluvy, v jakou nenávist se uvrhnul —"

„Panno!" zvolala Hedvika s planoucí tváří. „Nezapomínejte, že vás nemusím poslouchati."

„Poslechněte mne! — já vás nechtěla pohoršiti, panno šlechetná! Chtěla jsem vám jen říci, že vás mistr Boček více a vroucněji miloval, nežli s vůlí přátel jeho se snášelo — ba nežli povinnost jeho dovolovala. Nemračte se, vzácná panno! — pravím ještě jednou: nežli povinnost jeho dovolovala! Či myslíte, že měl k vůli dívčí lásce přátely opovrhnouti, kteří jej v prospěch celého národu

Digitized by Google

ve spolek svůj povolávali? Myslíte, že měl k vůli dívčí lásce na vlast zapomenouti, kteráž od něho potřebné služby požadovala? Či myslíte, že jste právo měla na něm požadovati, aby k vůli vašemu srdci všecky vazby přetrhal, které ho v kole starších a světějších povinností držely?“

„Co se máte po takovýchto věcech ptáti?“ opřela se jí Hedvika s přirozenou hrdostí. „Přišla jste mne jako hrdelní soudce vyslýchati a myšlénky mé skoumati?“

„Chraniž Bůh!“ zvolala Marie, kladouc ruku na prsa. „Na to jsem nepomyslila. Já bych vám jen ráda okázala, že nemáte práva na miláčka srdce svého zanevírati — jsou-li jinak city po pansku vychovaných panen také takové, jako děvčat sprostých. Jeť to arci k smíchu, že já, nepatrná dívka, s vámi, učenou pannou, takovéto řeči začínám — ale musím to učiniti, abych říci mohla, že jsem ničeho nezanedbala, co by snad mému dobrodinci k nějakému prospěchu sloužilo.“

„I totě jsem žádostivá,“ — prohodila nyní stará Markyta, polo k své velitelce obrácena — „co ten mladý ženský mudrc vyvede! Ale pak budu i já mluviti! Jenom mne nech, dušičko, však uhlídáš.“

„Co tedy myslíte, že musíte v prospěch svého dobrodince, svého pana mistra pronesti?“ ptala se Hedvika poněkud s hořkostí. „Mluvte, abychom se s pomocí neomeškaly!“

„Bůh dej, aby vaše slova srdečnější byla, až domluvím, nežli nyní zazněla!“ řekla Marie s velikým důrazem. „Já vás nemohu přemlouvati — já vám nemohu myšlénky a zdání své vtírati; ale povím jenom, prostě a pravdivě, co vám v této případnosti jednoduché české děvče říci může. Až posavad jsem toho domnění, že po-

Digitized by Google

volání mužovo něco více obsahuje, nežli dívku milovati anebo býti od ní milován. Muži ukládá život vyšších povinností a sladších rozkoší. Víra, národ a vlast drží ho pevným ramenem, a kynouce mu k důstojnému, vznešenému cíli, ženou jej často do tuhého boje s protivnými okolnostmi, z něhož pak unaven se domů navrací, aby se v tichosti zotavil a k novému zápasu pookřál. A potom začne vláda ženina! Potom jest láska dívčí na svém trůně, potom kvetou růže její, potom se klenou libostinná loubí její — a v nich jest mužova posila a zotavení. Já bych musela muže navzdor své lásce nenáviděti, já bych musela všelikou památku jeho z krvácejícího srdce vytrhnouti — kdyby k vůli mně jedinou myšlénkou, jediným, dosti malým slovem nebo krokem na vlast, na svůj národ, na blaho krajanů svých zapomněl! Já bych jím musila jako zrádcem nejsvětějších citů opovrhnouti a varovati se ho jako člověka, schopného všech neřestí!“

S okem zaníceným, s tváří uzardělou byla dívka mluvila; nehezká tvář její zdála se býti osloněna nadpozemským úsvitem, a všecka nelibost byla z ní zmizela. S podivením poslouchaly ji ženštiny: oko Hedvičino se ani ze rtů jejích nehnulo.

„Odpusťte, že sama o sobě mluvím!“ — jala se nyní Marie tišším hlasem dále mluviti. „Kdyby *mne* člověk opustil, který mi snad jednou o lásce mluviti bude — nebylo by arci divu; ale smýšlení moje by se nezměnilo, a kdybych i tak milostně spanilá byla, jako vy jste, panno šlechetná! Avšak rovnou měrou — jako bych zpronevěřilce nenáviděla, tak bych i věrně, nevyvratně a věčně milovala muže, který neohlédaje se, že mu ztráta dívčí lásky hrozí, s bolestí sice, s mučivým zápasem, ale předce mužně veliké své povinnosti koná.

Digitized by Google

Ocelovými řetězy upjala bych na něj duši svou — a zvláště kdyby byl tak hodný, tak dobrý, tak milostný, tak učený a spanilý, jako je mistr Boček.“

„Aj, panno! vy jste si vlastnosti pana mistra velmi dobře prohlídla!“ prohodila Hedvika trochu z kysela a nemohouc jakési tajné hnutí žárlivosti utlačiti, rychle sem a tam přecházeti začala.

„Spravedlivý Bože!“ zvolala Marie, ruce leknutím spínajíc; „já vás prosila, abyste srdečněji promluvila, až já domluvím — a vy nyní — ó nechte vší hořkosti!“

„Ale co pak byste vlastně ráda, paněnko?“ přejala nyní řeč stará Markyta, vidouc, že Hedvika v patrných nesnázích ještě semotam přechází. „Co chcete? — já vám posud nerozuměla.“

„Jen když mi šlechetná panna rozuměla,“ řekla Marie, očima po Hedvice zatočivši. „Ona ví, co žádám.“

„To vím“ — řekla tato hrdě, rychle se k ní obrátivši — „a budu za tou příčinou s otcem rozprávěti. Buďte jista, že pro *vašeho* pana mistra všecko učiním, co se slušně učiniti dá.“

„Neslušnosti nepožaduji,“ odpověděla Marie poněkud pohoršena; „a nemáte-li pro *svého* pana mistra co učiniti, pro našeho nečiňte ani kročeje! Dokud je v rukou našich, není ztracen.“

Po těch slovech se obrátila a kvapněji, než byla vešla, odebrala se z komnaty.

21.

V nemluvném úžasu, s rukama sepjatýma hleděla stará Markyta dlouhou chvíli za odešlou dívkou, a pohližejíc opět na Hedviku, která ještě u velikém po-

Digitized by Google

hnutí po komnatě přecházela — nevěděla, jak rozprávku začíti a tajemství s prsou svaliti, které ji co kámen tlačilo.

„I ty milý Spasiteli!“ jala se posléz horliti. „Podívejme se na tu smělou panenku! Poctivý člověk byl by myslil, že sem vletěla holubička — a on to byl zatím zakuklený jestřáb! Jak pozorně, jak přetvářeně! Ale já to věděla! — a pranic se tomu nedivím. Pro svého milánka může i nejsvětější děvče ústa směle otevříti!“

„*Quid dixisti, ancilla?*“ obrátila se kvapně Hedvika, jako ze sna vystrašená. „Co to vypustili žvatlaví rtové tvoji?“

„Co již dávno vypustiti měli,“ řekla stařena. — „Nu, nu — jen sebou tak netrhej, zlatá panenko! Neškareď se! Celý pan mistr toho ani nezasluhuje — a protož myslím, že nevěru jeho snadno přetrpíš.“

„Nevěru?“

„Přisahati na to nechci,“ dokládala stařena, „ale panna Hedvika je rozumná, i umí rozeznati bílé od černého. Poslechněte a posuďte sama! Když mne byl vzácný pan otec k panu mistrovi poslal — tehdáž, milá dušičko! — víte, jak měli mezi sebou první mrzutost — dal ho k nám zas pozvati — já dobrá osoba nechala všeho ležeti a běžela, co nohy stačily. Ó kýž bych nebyla nikdy přes práh toho panáčka vkročila! — nebyla bych alespoň *jinou* v jeho náručí nalezla.“

„V jeho náručí?“ vyrazila ze sebe Hedvika, s klopotným srdcem poslouchající, a zahořela v tváři plamenem hněvu, studu a litosti. „V jeho náručí — povídáš?“

„To mi nemůže pan mistr upříti!“ potvrzovala pečlivá stařena. „Před obrazem Ukřižovaného mu to

Digitized by Google

dosvědčím. Když jsem vešla do dveří, vytrhla se mu holka z náručí.“

„*Vytrhla se mu!*“ zvolala Hedvika s hořkým smíchem. „Tedy ji nechtěl ani před tebou pustiti?“

„To nemohu ujistit. Ale zapálil se ve tváři a nemohl mi pevně do očí se podívati.“

„A tys tak dlouho o tom mlčela? Tys pokojně na to hleděla, když mne snad denně klamal, denně nepravými sliby hlavu a srdce mi naplňoval? — Ty bys i pokojně byla se dívala, kdybych mu byla ruku k věčnému sňatku — — pryč, pryč mi z očí! Tuto stránku duše tvé jsem ještě neznala! Ona je tak černá, jako tvoje novinka!“

Hněvem a litostí vyhrkly jí veliké, horké slzy na planoucí líce, a jako zoufajíc vrhla sebou rozjitřená dívka na sesli. Stará Markyta se zamlčela. Hlava její klesla, a ruce sepjaly se na prsou. Tak tu stála chvíli. Ticho bylo v komnatě. Konečně pozvedla opět hlavu, a náramná žalost jevila se v tváři její.

„Duše moje není černá, vzacná panno Hedviko!“ jala se tichým, bolestí udušeným hlasem mluviti, a oči její pozdvihly se důvěrně k nebesům. „Ale já vím — pamatuji se, jak zklamaná láska bolí, a protož ráda hořkost vaši snesu. — Proč jsem tak dlouho mlčela? Protože jsem sprostá, hloupá osoba, která se může navzdor svým očím a uším zmýliti — a proto, že jste vy sama moudrá, prozřetelná panna, která — myslila jsem — pravé od nepravého rozezná — která — myslila jsem — sama panu Bočkovi na stopu přijde. Ostatně mohla jste, panenko, pozorovati, že jsem nikdy veselá nebyla, když pan mistr práh domu našeho překročil, a kdybyste se mne byla jenom jednou, sama od sebe, zeptala: Co je ti, stará? Co se mračíš? — já bych byla s pravdou

Digitized by Google

vyjela — jako bych nebyla jazyk za zuby držela, kdyby to bylo mělo s vámi a panem Bočkem k poslednímu kroku přijíti.“

„Dobře, dobře, milá Markyto!“ zvolala dívka, čerstvě se vzchopivši, a vzala stařenu za ruku. „Odpusť mi — ublížila jsem ti. Ale pověz — byla zde *ona*, kterou jsi v náručí jeho zastihla?“

„Tak pevně se mi podoba její v starou pamět nevtiskla, neboť okolo mne jen letěla,“ odpovídala stařena. „Ale ta živá starost, ta sladká slova, ta chvála na rtech dívky, ježto zde právě byla —“

„O není pochybnosti!“ zvolala Hedvika, oči si dlaní zakrývajíc. „Není pochybnosti! Ona jest to! Nyní teprva jí rozumím!“

Jakýsi tajný odpor, který se jí byl hned při prvním pohlednutí na tichou Marii zmocnil a mezi tím, co vděčná k svému dobrodinci dívka plamennými slovy o mistrovi, o povinnostech milenky a milence mluvila, bezděky v prsou jejích zrůstal — všechen onen odpor dostal nyní jisté tvářnosti, proměniv se v žárlivost. Touto jedovatou, ostrozubou saní uchvácena, nemohla déle chladného rozumu hlas poslouchati. Nyní poznávala, nyní věděla, *proč* byla Marie tak horlivými slovy chvalozpěv o Bočkovi zpívala, a dvojí hněv sápal se v duši její — že ji muž oklamal, jemuž byla srdce své zadala, a že ji šťastnější sokyně ještě s prosbou za nevěrníka na oči přijíti a zklamanou takto za blázna míti se opovážila. V prvním okamžení velela jí uražená hrdost všelikou památku na nevděčníka ze srdce vyrvati a zanechati jej zlému osudu. Potom zase přišeptávala jí panenská pýcha a vědomí svatě zachované věrnosti, aby šlechetněji sice, ale také důtklivěji se pomstila. I umínila si otce pře-

Digitized by Google

mluviti, aby Bočkovi svým uměním, svou lékařskou zkušeností k pomoci přispěl; odhodlala se všecko učiniti, co by k ulehčení trapného stavu jeho posloužilo. Chtěla žhavé uhlí nad hlavou jeho shromážditi a takto mu trn litosti a hanby do srdce vbodnouti.

Ale záměr její se pokazil. Určitě odepřel jí otec všelikou pomoc, kterouž od něho pro Bočka požadovala.

„Nesmrtelný Aeskulape!“ zvolal, čelo zamračiv. „*Tu mihi insanam esse videris!* Pozbyla jsi rozumu? Já mám úhlavnímu nepříteli svému pomocnou ruku podávati? tu ruku, kterou jsem přisahal naše práva proti útiskům brániti? — aby pozdraviv se mně ji zlomil! Nemluv mi o tom! Prosím tě, *filia!* Vyobcuj nevděčníka z myšlének!“

Avšak Hedvika neustoupila tak snadně od svého záměru. Ona byla pevně ustanovila nevěrníka zahanbiti. Mimo to zmocnilo se jí, když o samotě zůstala, sladké i bolestné tušení. Živá obraznost, ruku v ruce se starou, cele neuspalou milostí uváděla jí na oči obraz nešťastného milence — a takž dvěma odpornými city, mstyžádostí a láskou sklíčena, odhodlala se sama učiniti krok, který by ji náhle k cíli uvedl a světlo v nynějším stavu jejím rozšířil.

Začalo se po ulicích stmívati, když Hedvika rouškou zahalena, se starou Markytou se vedouc, k příbytku nemocného mistra chvátala. Co vlastně u něho chtěla, nemohla si ovšem zřetelně povědĕti — celá bytost její byla roznícena a z kolejí všedních jako unešcna; ale mocí nevýslovnou hnalo ji to k němu, jakoby vazbou čarodějnou k němu připoutána byla.

Cesta jí vedla po Staroměstském náměstí, dolů k Dlouhé třídě, kdežto se domy, nepořádně stavěné, v úzké prostranství sbíhaly. Tu se náhle proti nim zá-

Digitized by Google

stup mladíků vyhrnul, hlasitý hovor vedoucích a svým množstvím skoro celou cestu zajímajících. Hedvika se lekla, a nějaké rozpustilosti se obávajíc, rychle i se svou průvodkyní v otevřená vrata nejprvnějšího domu vklouzla, chtíc počkati, až se veselá čeleď přežene. Ale jakoby se to bylo úmluvou stalo, zarazil se proud večerních tuláků zrovna před domem, v jehož tmavé předsíni Hedvika se byla ukryla.

„Ale ať mi do rána kníry odpadnou! — vím-li, proč vlastně tak na tom veršovci lpíte!“ začal nyní jeden z nich, mezi hučivým hovorem ostatních, své mínění hlasitě rozkládati. „Básnit a bláznit — to je od starodávna jeden pár nohavic!“

„Aha!“ odpovídal druhý. „Rozšafný pan Mrhule vykládá svůj mozeček a rád by něco utržil. Pánové, kupujte! Kdo dá víc? Můžete si jím lenošky vycpati, až vám kraví chlupy vypadají.“

„*Bene, filosofe — optime!*“ ozval se zas první. „Jen kupuj také! Já ti dám přídánku. Nebo do tvé kotrby se toho vejde nejvíce!“

„I dáte-li pak pokoj, štěklouni!“ vmísil se do toho třetí. „Není-li po tvém rozumku, pane Mrholíku, že se o mistra Bočka staráme — tedy okaž nám všem, i mistrům našim, jak se vlastně chovati máme; ale nezapomeň, že se nebe nad ztracenou, avšak opět navrácenou ovcí více raduje, nežli nad stem dobře schovaných!“

„I pro mne si dělejte, co se vševědoucím pánům líbí!“ odpověděl první. — „A jelikož o nebi mluvíš a sebe sám bezpochyby za Pána Boha držíš, nemůže býti nejmenší pochybnosti, že všecko moudře vyvedete. Ale vaše moudrost mi předce dovolí, svoje zdání pronesti? Či je kdo mezi vámi, který myslí, že mi naše věc tak

Digitized by Google

na srdci neleží, jako vám všem? A já vám povídám: Z Bočka nebude nic — pranic! On vězí v tenatech té německé ochechule — vězí v nich až po uši, a Samsonem nebyl nikdy, to víte, aby mohl řetězy přetrhat; to on spíše v bázni boží na lůně své Dalily si pospíná.“

„Ale na mou duši!“ dal se nyní čtvrtý hlas slyšeti. „Frankensteinovic panna za to také stojí, aby člověk na doktorské roztržky trochu zapomněl!“

Ale sotvaže byl tato slova ze rtů vypustil, začalo to v celém zástupu jako v oulu hučeti.

„Cože povídáš? — I podívejte se na toho fatkáře! — Dejte mu přes hubu! — Hoďte ho do louže!“ — I dělo se to s křikem a se smíchem.

„Nu, nu, slavná rado Karolinská,“ zkřikl mezi to zase onen čtvrtý hlas — „neodsuzuj, dokud jsi nevyslechla! Mohu já za to — aneb kdokoliv jiný mezi námi — že je panna Hedvika *quoad corpus et ejus membra* učiněná Venuše? To nebude předce nikdo zapírati? Jestli ale jinak za to stojí, aby se poctivý Čech a věhlasný mistr k vůli ní nad vlastí zapomněl — to jest jiná otázka, a tu jsem nechtěl svou prvnější propovídku zodpovídati.“

„Ale vždyť pak paní Fama roztrubuje,“ ozval se zase hlas jiný, „že je panna Hedvika miláček tvrdohlavého doktora — jeho zřetelnice, jeho *solatium* a *deliciae*. Což pak by tedy nemohla z lásky k mistrovi otce přemluviti, aby —“

„Těžko přemlouvati, když jazyk za zuby vázne!“ prohodil mezi to druhý. „Panna Frankensteinová je hodná dcera otce svého — a nemá kusa českého srdce, kusa citu pro to, proč a čím národ národem jest. A já bych se o hlavu založil, že raději mistra nechá, než aby mysl svou změnila.“

Digitized by Google

„To by nemohla arci nic moudřejšího učinit," řekl jiný; „neboť by jí to beztoho žádného sladkého ovoce nepřineslo, i kdyby mistra dostala — leda by s ním bez ustání o samotě sapfické verše zpívati chtěla. Světu — alespoň českému světu nesměla by se okázati; tu by málo radosti zkusila, a ještě méně cti získala."

„Ale já nevím, co si věcmi hlavu lámeme, kterých se ani snad za mák strachovati nemusíme!" prohodil zase jiný. „Což pak to máte tak jisté, že je Boček již na věky k té Němkyni upoután? Mně se všecko zdá, že on doma s někým jiným verše dělá! Já tam zahlídl sám něco ženského —"

„I dej si pokoj!" začal se druhý z plného hrdla smáti. „Snad nemyslíš tu ploskonosou Popelku?"

„Dej si pozor na hubu!" ozval se na to hlas, který nebylo posud slyšeti.

„Ah, Kuchynka!" zvolalo jich na to několik. „Jsi již tady, bratře?"

„Ta ploskonosá Popelka" — mluvil veselý student dále, „jak jsi pannu Mariánku vtipně pokřtiti ráčil, stojí tak vznešeně nad tebou, že bys k ní jako zakrnělý trpaslík k rozené královně na vysokém trůnu pohlédati měl. Nechte mi tu holku! — nebo na mou duši! kdybych snad někdy ten hloupý kousek udělal, že bych strčil krk pod břemeno stavu manželského, tedy bych to zkusil právě s tou ploskonosou Popelkou! Ostatně stojí od mistra Bočka tak vzdálena — jako čistá luna od naší tmavé, špinavé země — a pověstný náš veršovec hoří v skutku jen pro tu pyšnou Němkyni. Mně to můžete věřiti — neboť jsem měl příležitosti, otevřenýma očima na to hleděti."

„A co dělá? jak se má?" ptalo se jich několik na-

Digitized by Google

jednou. „Jak jsi ho nalezl? Jak jsi ho opustil? Myslí ještě na doktorovic? Zůstane na té ochechuli lpíti?“

„To ví Bůh!“ odpovídal Kuchynka — „a dobrý anděl strážce — tak alespoň doufám — učiní, že srdce své od dívky odtrhne, která by nám byla na zkázu; neboť mluvte a myslete, co chcete — my Bočka potřebujeme, a my musíme práva svého dosáhnouti. Ostatně Boček z nejhoršího vyváznul, a kdybych měl dary na rozdání, dal bych staré i mladé hospodynce jeho — té řečené ploskonosé Popelce, věnec, jaký druhdy Římané — —“

Celý zástup byl se mezi tím pohnul ku předu, a poslední slova Kuchynkova zanikla v dálce.

S klopotným srdcem, křečovitě staré Markyty se držíc, stála v temném sínci Hedvika. Nedůvěřovala si oddechnouti, aby se neprozradila. Tisíce odporných citů bylo její útrobou mezi hovorem studentů proletělo, a nevýslovná úzkost sevřela duši její. Brzo jí bylo, jakoby na pranýři stála; brzo jakoby se do hrobu položiti, jakoby plakati, jakoby se hněvati měla. Myslilať již, že na ni celá Praha prstem ukazuje — a v tomto strašlivém stavu rozhodla se náhle, jednou ranou zvěděti, za jakou cenu se do úst lidských připravila, čeho se nadíti, čeho se báti má.

„Pojď, pojď!“ zvolala násilně, ženu starou za sebou táhnouc. „Já si musím oddechnouti! Já musím roušku s očí strhnouti! — Veď mne k němu! Neváhej — neodmlouvej!“

Dobrá stařena si jen zhluboka oddechla, a oči k nebi pozvednouc, jakoby tam o pomoc prosila, vedla ji rovnou cestou k obydlí nemocného mistra.

Digitized by Google

22.

V komnatě mistra Bočka bylo ticho; jenom po chvilkách ozvalo se temné vzdechnutí nemocného, který v lehýnkém spaní pohřížen, bezpochyby s těžkými sny zápasil.

U postele, u hlavy spícího, seděla Marie, oka s tváří mistrových nespouštějíc. Byltě to obraz nejoutlejší starosti, nejmilostnější péče. Zdálo se, jakoby každé hnutí, každé jeho dechnutí pozorovati — všeliký sen jeho vyzpytovati chtěla.

Opodál u stolu seděla matka její, která na vlastní churavost zapomenuvši, milovaného a váženého mistra hlídati a ošetřovati pomáhala. Výraz tváře její byl žalostný, hlava skloněná, ruce její na klíně složeny, prsty hrály se dřevěnými zrny růžence, a rty její pohybovaly se v tiché modlitbě.

Na stole, kdež jindy knihy a rukopisy hromadou se povalovaly, stálo nyní několik hrnéčků, misek, sklenic, i ležela mast i čisté obvazky; mezi tím hořel na dřevěné noze upevněný kahanec, a šlehavý plamínek jeho rozléval kolem ruděžlutou záři. Ve staré stěně bylo slyšeti červa vrtati.

Stará paní Háta, několikadenní starostí umdlena, nacházela se ve stavu jakéhosi polobdění, a ničeho mimo sebe nepozorovala. Tím bystřejší pozornost upjala však nyní Marie na mistra, na jehož tvářích plamenné uzardění proskakovati začalo. Prsa jeho dmula se výše, a sladkobolný úsměv pohrával mu okolo rtů. Líbezný sen roztahoval kouzelné sítě své okolo duše jeho. Zvědavě nahnula se Marie až k tváři jeho; vřelý dech ovanul

Digitized by Google

jí líce jako mocí čarovnou, a přivábil ústa její až k jeho čelu, na němžto pak rtové její s horoucím políbením spočinuli.

Byloť jí v tom okamžení, jakoby duše její v jeho tělo byla přeplynula. Dvě veliké slzy skanuly jí po brvách na líce jeho. Avšak i duše Bočkova, zdálo se, že byla z hlubokého jezera mámivých snů na denní světlo vyplynula. Otevřelť oči, a jakoby nejkrásnější myšlénku, nejsladší žádost života svého před sebou vtělenu viděl, rozplynul se blahostný úsměv po celé tváři jeho. Zvolna, jakoby se bál, aby milostné zjevení nezaplašil, v polobdění a polosnění pozvedl hlavu; a rtové jeho setkali se se rtoma blažené dívky, která nevědouc ani co činí, políbení jeho opětovala. Bezděky byl Boček i rámě pozdvihnul a jemně okolo šíje dívčí otočil.

Dlouhou chvíli trvali oba v tomto objetí — v tomto nadpozemském zapomenutí. Potom-teprv otevřel nemocný ústa, a tichým, láskyplným hlasem splynula mu se rtů slova: „Proč pláčeš, Hedviko?“

Jako jedovaté uštknutí v nejhlubších vnitřnostech outlé duše její — jako náhle vbodnutý, tříhranný šíp projela dívku tato otázka. Hluboce a ztěsna zastenavši odtrhla se náhle od něho a vyskočivši postavila se do prostřed komnaty, oběma dlaněma tvář si zakrývajíc. Klopotně pracovalo srdce její, jakoby z ňader vyskočiti chtělo; tváře její hořely — hlava jí šla kolem a země se pod ní bořila. Bylať okamžení nejsladšího klamu zažila — bylať se konečně chvíle dočkala, po nížto panensky čistá, vřelá duše její dávno toužila: ale probuzena z okamžitého omamu, zjevné skutečnosti ve tvář hledíc, děsila se hluboké, krvavé rány, která na ni jako z celé přírody strašivě čněla.

Digitized by Google

„Milostivé nebe! zachovej mi zdravých smyslů!“ úpěla ubohá, ruce křečovitě přede tváří spínajíc — „a nebo mne povolej, abych se podruhé takovéto chvíle nedočkala!“

„Hedviko!“ volal v tom Boček hlasem temným — „proč ubíháš?“

„Co byste rád, vzácný pane?“ obrátila se k němu Marie, všechnu sílu sebravši; ale v tom se dal na předsíni ženský hlas slyšeti:

„Jen se mne držte, panno Hedviko! — však já si cestu pamatovala, a jistě dvéře najdeme.“

Udivená přiskočila Marie ke dveřím, otevřela je — záře z kahánce rozlila se po předsíni, a vedená náhlým úsvitem vkročila přes práh stará Markyta, vedouc Hedviku.

„Věčná prozřetelnosti!“ zvolala Marie, nenadále pozdní hosti poznavši. „Koho to přivádíš?“

„Co jest, děvečko?“ ptala se matka, starou hlavu ze svého zamyšlení pozvednouc; a spatřivši příchozí ženštiny, vzchopila se, aby je uvítala.

„Co hledáte, vzácná paní?“ jala se pak Hedviky tázati, když tato i průvodkyně její do komnaty vstoupily, ani slova nemluvíce.

„Hedviko!“ zvolal v tom zase nemocný tichým, ale touhyplným hlasem. „Proč mne opouštíš?“

„*Tady* — tady ji máte, vzácný pane!“ odpovídala Marie žalostí se chvějícíma rtoma a křečovitě pannu za ruku chopíc, vedla ji k loži nemocného.

Hedvika šla za ní, nevědouc ani proč. Všechny zámysly, kterékoli doma nebo na cestě v duši její bouřily, byly se prvním krokem do příbytku mistrova změnily. Uleklať se nyní kročeje, který byla učinila, a mezi užíravou, z temného víru citův jejích promykující žárlivostí

Digitized by Google

a ještě neuspalou milostí přikročila k loži. Bylať slyšela, že po ní Boček toužebně vzdychal — viděla nyní ubledlou tvář jeho, z níž jako svatý, tichý mír vysvítal, a v nejhlubší duši upevnila se jí myšlénka, že ho nemůže tížiti vina nevěry.

Jedním letem spočinulo ještě oko její na Marii a Markytě, a jakoby byla řekla: „Ty, sprostá děvečko, nemůžeš ho poutati!“ a „Ty jsi, milá stařeno, se mýlila!“ — obrátila s novou důvěrou veškerý zřetel svůj na nemocného.

„Hedviko, proč mě opouštíš?“ jal se mistr zase polohlasitým šeptem mluviti, zraky své neodvratně před sebe upíraje, jakoby je s milého zjevení upustiti nechtěl.

Hedvika chtěla odpověděti, ale city a myšlénky její byly tak pomateny, že jí slova, nemohouce jisté tvářnosti nabyti, na rtech mřela.

„Netužte, nevolejte, vzácný pane!“ promluvila za ni Marie, k nemocnému se nakloníc. „Panna Hedvika vás navštívila.“

„Vím, vím!“ odpovídal Boček s podivným úsměvem. „Já ji vidím v jasné záři. — Ó neodcházej již ode mne!“ — Přitom hnul rukou, jakoby chtěl Marii obejmouti.

„Ó, promluvte jen slovo, drahá panno!“ prosila tato úpěnlivým hlasem, Hedviku za ruku chopíc a od mistra se oddalujíc; „jen jediné slovo — aby se shledali smyslové jeho!“

„Milý mistře!“ jala se tedy Hedvika s klopotným srdcem mluviti. „Upřímná péče o vaše zdraví přivedla mě k loži vašemu. — Jak se máte?“

Hlas její, zdálo se, zapudil před nemocným obrazy rozpáleného mozku, ježto se byly až posud okolo něho

Digitized by Google

vznášely, a upjav duši jeho poněkud na pozdní návštěvu, vykouzlil před ním jiné stvůry, a to z přepodivných tvárností. Upřeltě mistr zraky na Hedviku, a tvář jeho nabyla jiného výrazu; ale nikoli jakoby na drahou, sobě nade všecko milou, nýbrž na protivnou, nenáviděnou osobu pohlížel. Úsměv jeho zmizel, a jakési tajné zděšení vstoupilo mu do očí.

„Pryč! — pryč ode mne!“ úpěl hlasem bolestným. „Já nechci viděti tvou líčenou tvář — ty závidivé zraky — já nechci pozbyti pokoje duše své!“

Přitom sebou tak silně hnul, že se Marie lekla, aby si obvazek s rány nestrhnul; protož se opět k němu rychle sklonila, chtíc neočekávaný výraz choroby jeho uchlácholiti.

„Upokojte se, vzácný pane!“ prosila medosladkým hlasem, který jí z nejskrytějších hlubin srdce vycházel; „upokojte se! Věrní přátelé stojí okolo vás — a ruka nejvřelejší lásky nedovolí, aby se k vám přiblížilo, co by vám škodilo.“

„Ó mluv — mluv, moje Hedviko!“ odpovídal nemocný, když byl hodnou chvíli starostlivé dívce do očí se díval, a předešlý úsměv okolo rtů se mu rozložil. „Tvoje slovo začaruje nepřátely moje, a pevná bude vůle má, že nebudu moci klesnouti — a v potupu světskou padnouti.“

„Já nejsem vaše Hedvika!“ prosila dívka hlasem jemným. „Zpamatujte se! — Tuto je panna Hedvika.“

Oči mistrovy točily se za rukou, jíž Marie v bolestném úžasu tady stojící a mlčící ukazovala — a prvnější zděšení vrazilo mu zase do tváře.

„Pryč — pryč!“ zkřikl. „*Ad inferos* — do pekel — zaklínám tě — *per Jovem!*“

Digitized by Google

A zděšená panna odskočila od lože.

„Nesmrtelný Bože!“ zvolala, ruku silně si na čelo tisknouc, jakoby se přesvědčiti chtěla, zdali nespí a nesní. „Co se to se mnou děje? Kde jsem se to octnula?“

„Upokojte se, dušinko!“ jala se nyní stará Markyta mluviti — nemohla ale řeč svou dokončiti; neboť rychle a křečovitě popadla ji Hedvika za ruku a vlekla ji ke dveřím.

„Pojď, pojď!“ volala. „Zde hoří podlaha pod nohama — zde se na nás stěny sesypou!“

„Rodičko boží!“ ozvala se nyní stará Háta. „Jakž pak půjdete za takové tmy domů? — Počkejte, já vám objednám člověka, hodného muže, který vás domů dovede.“

Po těch slovech vyběhla z komnaty a zůstavila hosti v rukou Marie, která byla nyní, dvojím, trojím hořem sklíčena, k Hedvice přistoupila.

„Ó, neděste mě myšlénkou, že se hněvivě odtud ubíráte!“ jala se prosebně k pohoršené dceři Anselmově mluviti. „Jakž by vás mohla slova lekati, prohozená v zimniční horkosti?“

„Mlčte!“ odpověděla jí Hedvika popuzeně. „Což víte vy o tajnostech přírody? o zjevení nejtajnějších myšlének v zanícení smyslů? — Zrádně vystupují žádosti člověka na jevo, když se ostražití jich strážcové, smyslové, rozletí! On mne nemiluje — a vy jste vražednice lásky!“

„Světice boží!“ zkřikla Marie, ruce nad prsy sepjavši. „Z čehož mě to viníte?“

„Z toho, co vám nyní plamenným písmem, hanbícím se uzarděním, na tváři psáno stojí!“ zvolala pyšná Hedvika. „Proč se zapalujete, je-li srdce a mysl vaše bez viny?“

„*To jest!*“ zvolala Marie slovem hrdým, uražena jsouc v jemné duši panenské. „Ale žaloba vaše jesti

Digitized by Google

taková, že ji poctivá dívka beze studu slyšeti nemůže. Ne vražednicí — ale živitelkou jeho lásky chtěla jsem býti," mluvila dále a slzy jí kanuly po lících; „protož jsem k vám přišla s prosbou, abyste jeho touze ulevila. Že vás nyní znáti nechce, je snad kynutí věčně moudré prozřetelnosti, která mu pozdějších bolestí ušetřiti myslí; neboť kdo jenom jedinou myšlénkou o lásce svého vyvoleného pochybuje, přestává ho již tou čistou, bezzištnou láskou milovati, která jediná oblažiti může — a vy byste mu tuto žalost, jak pozoruji, učinila dříve neb později."

„Dobře, dobře — moje sladká rekyně!" smál se zvukem polovičné šílenosti mistr, který se byl mezi tím na loži svém posadil. „Neboj se krahujcových pazourů!"

„Milosrdný Bože!" zděsila se Marie, jako blesk zase k loži přiskočíc. „Nezbavuj mne ubohou smyslů!"

V tom ale otevřely se již také dvéře, a do komnaty vešla zase paní Háta, vedouc s sebou souseda Sekyrku, jemuž pak s mnohými prosebnými slovy hosti své odevzdala, aby je domů doprovodil.

23.

S tlukoucím srdcem, ani myšlénky schopna nejsouc, kvapila Hedvika po tmavé ulici, kdežto byl denní hluk již utichnul, a jen zde onde člověk se vyskytal. Nepozorovalať, že letitá Markyta při jejím spěchu sotva postačiti může a napořád o dva tři kroky pozadu zůstává; neslyšelať ani řeči Sekyrkovy, aby se nestrachovala, ba neslyšela ani výstrahy jeho a prosby starostlivé hospodyně, když se na Staroměstské náměstí dostali, a náhle jim zástup studentů z ouzké Železné ulice v cestu se

Digitized by Google

vyhrnul. Jako slepotou poražená spěchala ku předu, až se náhle skoro v lůně veselých mladíků octnula, i s hekající stařenou a se svým nyní bázní trnoucím průvodčím.

S podivením byli studenti ustoupili, ačkoliv to jindy právě k jich obyčeji nenáleželo, dívkám se uhýbati, které jim snad někdy v cestu vbíhali; ale neobyčejná postava, hrdá, prudká chůze rozčilené panny je tak překvapila, že by ji snad byli v prvním okamžení propustili, kdyby nebylo několik soudruhů v pozadí se táhlo, kteří se tak překvapiti nedali.

„Počkej, holubičko! — počkej!“ zvolali dva najednou cestu jí zaskočivše. „A nenašla-lis mezi přátely našimi žádného holoubka — všickni tak kamenné srdce nemáme.“

„Milosrdný Bože!“ zvolala Markyta, mladíků se chopíc a je odstrčiti se snažíc. „Nezdržujte nás, paná čkové! Vzácná panna pospíchá.“

„Tím líp!“ zasmál se mladík. „Já miluji, co je čerstvého. Čerstvě do jídla, čerstvě do díla.“

„Ušetřte svého rozkošného vtipu k jiné příležitosti!“ osmělil se nyní Sekyrka svého hlasu pozdvihnouti: „a nezdržujte pannu, která se ve společnosti poctivých lidí a Pražského měšťana domů ubírá!“

„Čopice dolů, hoši!“ zachechtal se mladík. „Pražský měšťan mluví!“

„Co jest? Co tu máte? Kdo tu mluví?“ obracel se nyní celý zástup a obklopil ženštiny. „Jakou to tu máte kůstku?“

„Nesmrtelný Aeskulape!“ zvolala na tento hluk jako z hlubokého zamyšlení vybouřená Hedvika v duchu a smyslu otce svého, hlavu pozvednouc a s podivením okolo sebe hledíc. „Kdo to zastavuje cesty mé? *Per deo — !* Já chci jíti bez překážky! *Odi profanum vulgus !*“

Digitized by Google

Mimo latinské floskule mluvila to jazykem německým.

„Svatý Václave, patrone země české!“ ozval se na to hlas mezi zástupem. „Totě německý mistr v ženských suknicích!“

„Sáhni mu na bradu, má-li tam nějaké strniště,“ odpovídal mu jiný; „anebo ho vezmi za nos, má-li pod ním něco mužského. Hlas mu zvoní ženštinou.“

„Pánové! — pánové!“ vrhnul se mezi to Sekyrka, dosti srdnatě ku své povinnosti jakožto průvodce a ochrance se přiznávaje. „Okraso Pražských škol! Nezapomínejte na počestnost a pomozte mi raději šlechetnou pannu domů provodit, aby nebyl pan doktor v starosti!“

„I ať ode dneška cestu do koleje a ku své lavici nenajdu, není-li to naše noční opice!“ zvolal druhý, Sekyrkovi hodně zblízka do tváře pohlížeje. „Na mou duši, to je náš zamilovaný netopýr! Nu, teď víme, koho to doprovází — a musíme se hned podívati!“

A prohodiv tato slova s hořkým úsměškem, chtěl se ihned po Hedvice otočiti; v tom ale proletělo zástupem hlasité: „Dcera to doktora Anselma!“ — a těmi slovy převrátil se proud posavadních myšlének.

„Ano, ano!“ bylo zase letitou Markytu horlivě dokládající slyšeti, an byla již ve strachu stav dívky prozradila. „Jesti to vzácná panna Hedvika, jediná dcera učeného doktora Anselma, řečeného z Frankensteina — jakož pánové zajisté věděti a našeho pána znáti budete, jestli někteří mezi vámi slavné školy navštěvujete.“

„Anselmova dcera? — Bočkova nevěsta?“ mluvili studenti. „Aj tot abychom děťátko našeho příznivce se zpěvem domů doprovodili!“

„Ať se nám ale dříve okáže — ať ji známe, tu sladkou ochechuli, která mistrům českým hlavy mate!“

Digitized by Google

„Obrať oči do své knihy — máš-li jakou, anebo je utop v číši!“ zakřikl ho náhle zvučný, vážný hlas, a před očima vyjevila se mu postava německého studenta s vlajícími vlasy a strašlivými kníry.

„Jest to způsob českých mládenců, po ulicích počestné panny zastavovati? Nebojte se, panno šlechetná!“ mluvil dále k Hedvice ruku jí podávaje, jakoby ji vésti chtěl; „nebojte se, a kdyby vám celé stádo takových beranů ve studentských kabátech cestu zabraňovalo!“

„I u všech beánů a zakrnělých školometů!“ ozval se opět hlas mezi zástupem. — „Kdyby mě ty hřívy a ta cizozemská kazajka nezmýlila, řekl bych, že je to náš *ingeniosus* Kuchynka!“

„A což kdyby byl?“ opřel se mu student hlasem přirozeným. „Chtěl bysi před ním hanobiti českého školáka?“

Jako hučící vosy sesypali se nyní soudruhové okolo Kuchynky, tak že by byl bez násilí darmo na cestu pomýšlel.

„I podívejme se na ctnostného panen ochránce! Hleďte, jak chce holubičku pro sebe uchytit! Nepusťte ho! — Co pak je masopustní noc, že chodí v maškaře? — On je zrádce, drží s odpůrci.“ — Tak to ve zmatku okolo něho zvučelo.

Kuchynka ale nejsa nikdy o radu v nesnázi, co možná se mezi rozpustilci vztyčil a hlas pozdvihl. „Zpátky, pomatenci!“ volal — „a nechcete-li čest jména svého v bláto strhnouti, nestavte se mi do cesty! Perte a stíhejte cizí mistry a doktory — jejich dcery mějte v uctivosti! A kdo zde jestě cekne, toho vlastní rukou ze školy vyhodím.“

„*Bene dixisti — bene, mi fili!*“ ozval se tu náhle vedle zástupu hlas mužný, a když se Kuchynka po něm

Digitized by Google

kvapně ohlídnul, spatřil ve stínu úzké ulice tři silně zrostlé mužské postavy.

„Veď pannu k domovu“ — mluvila z nich jedna dále, „a kdybysi měl někde na kámen vraziti, my ti jej pomůžeme odvaliti — a nebude-li jinak, i rozdrobiti!“

Kuchynka, zdálo se, znal tento hlas a radostně překvapen rychle k postavě přikročil.

„Milostivý pane!“ jal se mluviti — ale náhle opět umlknul; neboť muž v černém plášti pochytil jej za ruku a silně mu ji tiskna, velel: „Ticho! Zde není žádný milostivý pán — ale přítel, který ti radí, abysi pannu bezpečně domů dovedl!“

„Já tě vyprovodím!“ prohodil s úsměvem ze tří mužů nejmladší — „kdybysi se bál.“

„Však on se nebojí!“ zasmál se první. „Aby ale pan Jeronym neřekl, že mu ničeho nepřejeme, může hocha vyprovoditi.“

Na to pokročiv mezi studenty zvolal hřmícím hlasem: „*In nomine regis!*“ — a jakoby mezi ně byl blesk uhodil, náhle se všickni rozutíkali.

24.

Jako v hrobě bylo zase na ulici. Volným krokem vraceli se Kuchynka a mistr Jeronym od příbytku doktora Anselma.

„Jak povídám, vážený mistře!“ mluvil student; „za dobré slovo a žbánek vína všeho se člověk dopídí — arci že přitom nesmí oči mhouřiti a uši zacpávati. Já věděl, že mají něco důležitého před sebou, sotvaže se umluvili, kde a kdy se sejdou. Co to může státi, abysi jich tajemství se domakal? — pomyslím sám u sebe — ledaže

Digitized by Google

několik ran utržíš anebo se na vyhazov dostaneš. Honem tedy kabát na sebe s člověka, jemužto je všecko jedno, ať mu Němců nebo Čechů spílají — jen když on se nají a napije: národní pletky nadělají mu nejmenších starostí. Barvidlo, falešné knîry a vlasy — vůbec všechny trety, které nám o masopustní noci slouživají — ty má pořádný student vždycky po ruce, a tak se ze mne v pěti minutách udělal člověk, že by všickni čeští mistři byli přisahali: Ten chlapík nás pohltí!"

„Nu, a jak jsi vešel do shromáždění?" ptal se Jeronym.

„S napjatou hlavou, s vyhrnutým pyskem a rovnýma nohama!" zasmál se Kuchynka. „Já si počínal tak hrdě a jistě, že by jim nebylo ani v nejdivnějších snách napadlo, že by se mezi nimi Čech nacházel. Někteří chtěli si mě arci prohlížeti, když jsem již stál v síni; ale já se tak vážně škaredil, že museli mysliti: Ten zde bude asi řádit! Ostatně musím ale vyznati, že se při té celé komedii velmi vážně chovali. Mluvili — že byla radost poslouchati, a že jsem měl co dělat, abych se byl samou radostí a pochvalou neprozradil. Slova se jim z úst jenom řinula — pěkná, ohebná, ohnivá slova — škoda jen, že sama věc, kterou tak spanilými oracemi ozdobovali, na chatrných nohou stála, a tudíž i sama řeč poráde semotam se viklala."

„Jak pak se choval Münsterberský?" ptal se opět Jeronym.

„I toť víte!" usmál se mladík. „Měsíc v ouplňku a jeho tvář, ty se nikdy nezmění. Málo mluvil — to je pravda; co ale řekl, to mělo váhu a něco vydalo; z většího dílu bylo to jadrné zaklení. On také jinak nemyslí, nežli že se celý svět, protož i těch několik českých dok-

Digitized by Google

tůrků, mistříků a bakalářků podle jeho bůvolové hlavy držeti musí.“

„A co říkal Anselm?“

„Nad toho se vznesl sám duch svatý! Na mou duši — já vím také, co to je, s ohněm mluviti — vždyť vím, co náš Jeronym umí —“

„I dáš-li pak si pokoj!“ zasmál se mistr. „Co Čechové umějí, to vím; ale povídej, co Němci dělali!“

„Všecku úctu starému doktoru,“ vypravoval Kuchynka dále. „Kdo ve svém domnělém právu, ve svém předsudku tak zakořenělý, tak potopený, zahrabaný žije, toho nemohu zatratit; ontě i při svém bludu ctihodný. Když mluvil Anselm, zdálo se mi, že zdaleka hřímá; blíže a blíže přicházela bouřka, blýskalo se — již bylo jednotlivé hromy a daleký ohlas slyšeti, a srdce všech přítomných se otřáslo. Byloť, jakoby stařec život svůj hájil, jakoby spasení duše své zastával. On je náš nejnebezpečnější odpůrce. — Oni přetrhávají nejhlavnější žíly těla našeho — pravil mezi jiným — oni sahají svatokrádežně po vezdejším pokladu našem, oni otřásají domem naším v nejhlubších základech, a budeme-li se lhostejně na to dívati, budeme-li pýchu, úklady a nátisky jejich trpělivě snášeti: padneme před celým světem v hanebný posměch, krky své nastavíme pod těžké břemeno, a veškeří národové budou na nás prstem ukazovati! Nežli bych se ale té hodiny dočekal, nežli bych potupu jména svého slyšeti, nežli bych ve svém právu o vlas ustoupiti měl — v právu, které nám zvěčnělý král s dobrým uvážením udělil, věda, že bez národů cizích strom domácí se neušlechtí — nežli bych se dívati měl, aby lidé vítězství nad námi slavili, ježto jsme z nerozumných zvířat v lidi teprva přetvořili —“

Digitized by Google

„Při sám Bůh!“ dal se Jeronym do hlasitého smíchu. „Ty máš dobrou paměť, a nezapomněl jsi ani med ani pelyněk z té doktorské orace! A jak pak skončil ten nový tvořitel, jemužto by Čechové někde u prostřed země — třeba na vysokém Řípu, nějaký kámen postaviti měli na vděčnou památku, že z ubohých lesních šelem lidí nadělal — jak pak skončil?“

„Slovo za slovem byl bych vám pověděl,“ řekl Kuchynka, „kdybyste mě nebyl z proudu vytrhnul. Teď je těžko se zas do něho dostati. Prosím vás, představte si ho na mysli, jak stojí vztyčený — ta kostnatá podoba s nataženým krkem, oči hořící, ústa hřmící, ruce větrem šermující. Mistři a žáci hleděli naň s rostoucí zvědavostí, a oči jejich, zdálo se, byly by již rády budoucí myšlénky jeho postihly. — A dá-li se král svodnými slovy omámiti, mluvil roznícený, nežli bych na krok od práv našich ustoupil, raději Prahu opustím, a kdo se mnou cítí, připojí se ke mně. Nechť Praha i pán její pozná, co v osobách našich měli a co ztratili! Oni nemohou býti bez nás, my ale dobře bez nich. Pro nás je veškerý svět otevřen.“

„Na mou víru!“ prohodil mistr polohlasitě — „to se mu podobá.“ — Neustupnost doktora nebyla mu sice podivná, ale tato zpráva jej předce překvapila; i nemohl se ubrániti tesknýmu, nelibým myšlénkám. — „Opustit Prahu?“ řekl po krátkém zamlčení. „A co tomu říkali ostatní?“

„I toť si můžete pomysliti!“ odpověděl Kuchynka. „V té chvíli, když nás plamen řečníkův rozpálí, jsme ku všemu hotovi. Přišlo to až k přísaze — a všickni vespolek zavázali se pod ztrátou prstů pravé ruky, že Prahu opustí, jestli král v naše požadování svolí.“

„Všickni neodejdou — to je jisté,“ řekl Jeronym po chvíli, kdežto byl slova mladíkova zase na mysli považo-

Digitized by Google

val; „ale i tehdáž bude to hluk dělati, jestli jich částka město naše opustí. Živnost se nám ouží! budou měšťané křičeti — sám Václav — tyto poslední časy obzvláště putovala mnohá kopa stříbrných do jeho váčku — — při sám Bůh! těžká mračna stahují se nad námi — a nebylo by dobře, aby král o nich něco zvěděl.“

„Aj, vždyť jsem já vám nic neřekl“ — prohodil směle Kuchynka — „a jestli jsem řekl — víte-li, že jsem vás neobelhal?“

„Nech žertu, nech žertu, milý hochu!“ vrtěl mistr hlavou. „Já zajisté nerad něco veselého pokazím — ale dnešní večer, ač dávno jsem se na něj těšil — — nevím, jak ho s králem strávíme. — Bude to křiku!“ mluvil po chvíli dále — „ale já nemohu pomoci; couvnouti nemohu, a kdyby Pražané jméno moje na pranýř postavili, nemohu upustit. — Ó národe můj!“

S hlubokým povzdechem upadl zase v trapné myšlénky a utichnul. Kuchynka poznával důležitou příčinu jeho zasmušilosti, a maje při vší veselé mysli v patřičnou chvíli také dosti mužnosti, jal se k němu takto vážným hlasem mluviti:

„Drahý mistře, nemohu vám zatajiti, co se dále v dnešní schůzce německých mistrů proneslo. Mají tajné zprávy, že kurfiršt saský vysoké školy v zemi své založiti hodlá; ano jmenovali již i Lipsko jakožto místo, z něhož jasné paprsky učenosti německou říši osvětlovati mají.“

„Při sám Bůh — Kuchynko, o tom mlč!“ zvolal Jeronym hlasem temný, studenta za ruku pochytiv. „Nejsi první, který tuto novinu k uchu mému donáší — ale pro živé mocnosti nebes, hochu — hleď, abys dovedl jazyk za zuby držeti! Král nesmí o tom zvěděti — nic nesmí ty cizí hlavy zde zdržovati. Nechť si odejdou, a po-

Digitized by Google

chodní, kterou v Čechách rozžehli, německé temnosti rozhánějí — však ono to bohdá nebude poslední světlo, které se přes české pomezí k národům sousedním donese, a nám plamen na ohništi domácím předce neuhasne! Král by chtěl saskému Bedřichu třeba překážky v cestu klásti — snad by v nenadálém nápadu dosti šlechetné řevnivosti chtěl mistry německé tím pevněji k našim školám přikovati! Ne, ne! — Ať se tedy v přirozeném hnízdě o další pohodlí své starají; Čech musí býti pánem ve své kolébce — a kdyby v ní na počátku i trochu tvrdě ležeti měl!"

„Však on nebude" — odpověděl horlivý mladík, jenž byl slova jeho s velikým účastenstím poslouchal — „však on nebude tvrdě ležeti! A kdyby! Za to bude se moci pohodlněji natáhnouti — a měkká poduška je brzy hotova."

„Dejž Bůh svého požehnání!" povzdychnul si ještě mistr Jeronym, a oba na to umlkli. Cítiliť, že k příštím hodinám musí se nelibých pocitů a trudných myšlének zprostiti.

25.

V nejzadnějším koutě „u červené lišky" seděla společnost v přepodivném rozmaru.

Když byli studenti po králově zkřiknutí od Hedviky upustili a kvapně se rozprchli, nezůstaly na ulici než tři osoby, totiž Václav, průvodčí jeho a Sekyrka. Avšak i tento poslední, jsa průvodu dcery Anselmovy již zbaven, byl by se rád jednou cestou za mladíky pustil, kdyby ho nebyl pes jako ze staré známosti za kabát držel, že se z místa hnouti nemohl. Byloť to ono mohutné zvíře, které toulavého kramáříka „u červené lišky" s králem seznámilo.

„U všech černých!" zvolal Václav, vida, co se děje. „Jakou pak to náš věrný opatrovník kůstku drží?" — A po-

Digitized by Google

znav potom Sekyrku, dal se plným hrdlem do smíchu. — „Co je pravda, to je pravda — pilné kupce v naší milé Praze máme — a *tento* je příklad vší přičinlivosti. Kamkoli se otočím, vběhne mi do rukou! — Co tu děláš? Vyběhl jsi zase na ženitbu? — Nevíš-li, že jsem ti řekl, že ti sám nevěstu vyhledám?“

Jektajícíma rtoma, celý se třesa, neboť ho pes pořád ještě držel, pověděl Sekyrka, jak se dostal touto chvílí na ulici a mezi studenty.

„I podívej se, kmotře, na toho koštála!“ obrátil se Václav k svému průvodci — „jaké to má štěstí! Hezké panny domů vodit! Hvězdy boží! posléz ještě všem Pražankám hlavy pomate — a toho předce dopustiti nemůžeme — co? Již je nejvyšší čas, abychom ho někomu do rukou dali, který by mu otěže hezky krátce zadrhnul. — Pusť ho, pusť ho!“ zkřikl pak na psa. „Pán půjde s námi.“

Po těch slovech bral se rychlými kroky přes veliké náměstí do úzkých ulic k „červené lišce“.

„Jdi, kmotře, podívej se, je-li voda čistá!“ řekl k průvodčímu, a tento vešed do krčmy, navrátil se v několika okamženích i s krčmářkou.

„Blahoslavený den, který tvou Milost pod mou chatrnou střechu přivádí“ — počala tělnatá žena ohebným jazykem krále vítati; ale tento jí bystrý proud řeči brzy překazil.

„Večer je — večer, rozmilá Doroto!“ řekl; „den jsi dávno prodělala. Teď ale skoč a podívej se, abychom tiché místečko dostali, nežli se noc přižene! Přivedl jsem ti několik žíznivých jícnů — a jestli se dobře zachováš, dostaneš dobré zpropitné.“

S těmi slovy bral se za krčmářkou, která neočekávané hosti stranou do komůrky vedla, kde jenom vy-

Digitized by Google

volení sedali. Tam hodil sebou Václav do kouta a natáhl nohy na lavici; tichý průvodce jeho sedl si naproti němu a pes lehl pod stůl. Jediný Sekyrka zůstal u prostřed jizby státi, nevěda, co počíti.

Kramářka přinesla víno.

„Hoj, ty pečlivá Marto!“ promluvil na ni Václav. „Postav se tuhle trochu vedle našeho milého měšťana! — Tak! — A teď se na sebe hezky z ostra podívejte.“

Krčmářka nevěděla, co se děje. I upřela své navlhlé oči v masitých tvářích na Sekyrku, jejž arci tuze dobře znala, a špoulila ústa k podivnému úsměchu. Ubohý kramářík ale myslil, že se pod ním podlaha boří. Rozuměl již, co Václav obmýšlí, a studený pot vyrazil se mu na čele. Nebyl v stavu, oči k paní Dorotě pozvednouti. Stál tam s hlavou svěšenou.

„Já ti přislíbil jednou ženicha, ty masitá pivnice!“ jal se na to král zase mluviti, když byl hrdlo notným douškem propláchnul. „Co myslíš — kdybych ti dal tohoto mužíka?“

Krčmářka vyvalila oči. Chtěla se dáti do smíchu — ale netroufala si. I pohledla zase na Sekyrku, jenž tu vedle ní při své malé, hubené postavě stál jako sukovitá hůl vedle vycpaného žoku, a zeptala se: „A co pak s ním mám dělat?“

„I strč ho třeba do kapsy!“ odbyl ji král. „Ale on bude tvým pánem, a bude mi hledět u „červené lišky“ na pořádek!“

„Královská milosti!“ vyrazil nyní kramářík ze sebe a padl na kolena — „rač mě ubohého ušetřiti!“

„Oho, pane ženichu!“ rozesmál se Václav. „Ty si špatně svou nevěstu nadháníš — ona ti to jednou zle odplatí!“

Digitized by Google

„Já učiním pokání!“ bědoval zděšený Sekyrka. „Ani nohou z domu se nehnu — budu hleděti v bázni boží svého obchodu —“

„To můžeš všecko, a já tě za to pochválím; ale paní Dorota ti bude pomáhati. Co pak máš proti naší milé hospodyni? Není to kus řádné, vážné ženštiny? — není to osoba, která se milostí naší honosí?“

„To jsem, královský pane!“ ozvala se nyní krčmářka, která si byla rychle v duchu vypočítala, že by byl zámožný Sekyrka vítaným ženichem — „a nepochopuji, proč se mne člověk hrozí, jemužto jsem vždycky jako svému nejmilejšímu hostu všecku úctu a ochotnou službu prokazovala. Či má něco proti mému chování? — Jak? A co se jeho několik kop grošů týče — krčmářka od „červené lišky“ nepřijde k němu se žebráckou mošnou!“

„*Bene, bene!*“ kýval král hlavou. „Jsem rád, že se při té příležitosti dovídám, kde vlažičku hledati, kdyby jednou v měšci mém sucho nastalo. Na všechen způsob je tento náš milý, s tebou jen žertující měšťan tvým manželem. Zdvihni ho — a dej mu upřímné políbení!“

Paní Dorota nedala se dlouho pobízet. K sladkému smíchu tváře roztáhnuvši, shýbla se, pokud jí masité boky dovolovaly, a vzala Sekyrku oběma rukama v půli těla, a jako hračku jej od země pozdvihnuvši, až se mu nohy v povětří houpaly, hlasitě jej políbila.

Hubený kramářík se nezpouzel. Vězelť v rukou krčmářčiných jako v tuhých kleštích, a věděl, že je těžko Václavovým rozmarům se zprotiviti. Nesltť tedy mlčky, co se naň pro budoucí léta jako krupobitné mračno valilo.

Král vida toto neobyčejné objetí nevěsty a ženicha, smál se plným hrdlem a plnou číší na zdraví obou vyprázdnil. V tom vešli do jizby Jeronym a Kuchynka.

Digitized by Google

„*Salvete, salvete!*“ vítal král příchozí. „Pojďte, pojďte — můžete býti svědky nejvroucnějšího zasnubování v celém českém království.“

„Inu, za mládence by pan Kuchynka neškodil!“ ušklebila se krčmářka. „A kdybych se směla opovážiti, ráda bych se o družičku postarala, že by radost byla, na ten párek se podívat.“

„Proč pak ne?“ zasmál se Kuchynka. „Až se budeš *ty* vdávat, matičko — s radostí budu tvým mládencem. Bojím se ale — bojím, že se toho mládenectví nedočkám!“

„Slovo dělá muže!“ zvolala krčmářka, masitou dlaň mladíku nastavujíc, a Kuchynka všecko za žert maje, plácnul dlaní svou; zaklel ale a škrábal se za ušima zvěděv, že je paní Dorota skutečně nevěstou.

Král se rozveselil. Chválil chytrost krčmářčinu a smál se mladíkovi.

„Dobře to umíš — dobře! Hezký ptáček sednul ti na vějičku; i doufám, že ti nebude chtít radost kaziti. Nyní skoč jen honem do sklepa — a nenechávej za tak slavného večera prázdné nádoby na stole. Jdi! Tvůj ženich se zatím o družičku postará! Že ne? Hvězdy boží! sedni pak také jednou — šťastný kramáři! Já chci, abys byl vesel — rozumíš? Zasměj se!“

Sekyrka přisedl ke stolu — a nutil se tváře zkrouti, jen aby to bylo trochu smíchu podobné.

„Tak, tak!“ zakýval Václav hlavou. „A nyní povídej, kde víš o nejkrásnější holce, aby se k našemu Kuchynkovi za družičku hodila!“

„Milostivý králi!“ začal Sekyrka bojácně koktati — „já nemám pražádných známostí.“

„Nelži!“ zkřikl Václav, pěstí na stůl udeřiv. „Neviděl jsem tě dnes opět — — hvězdy boží!“ zvolal dále,

Digitized by Google

za čelo se pochytiv, jakoby mu byla dobrá napadla. „To by byl kousek pro žvatlavou Prahu, abychom ti Anselmovu holku za družičku vybrali! Co tomu říkáte?“

Jeronym i Kuchynka pokrčili rameny, a nechtíce krále o dobrý rozmar připraviti, netroufali si podivnému navržení jeho odmlouvati.

„Vy jste baby!“ horšil se Václav. „Co ty tomu říkáš, kmotře?“ obrátil se k průvodci svému, který nebyl posud ani ústa otevřel.

„Není krčmářská živnost poctivá?“ řekl tento jaksi kysele. „Či má dcera doktorova před oltářem božím větší cenu, nežli žena poctivého řemesla? — anebo je něco více nežli počestný student Pražských škol, který se neostýchá býti mládencem?“

„To není, není!“ zvolal král s úsměchem. „Anselmovic bude družičkou — a kdyby to pro nic jiného nebylo, nežli abych našemu Jeronymovi radost učinil.“

„Mně?“

„*Taceas, taceas!* Nedělej se svatým! Či myslíš, že neumím dvě a dvě spočítati? Anselm se bude zlobiti — cizí doktoři se budou mračiti — a vy se budete radovati. — Nu, vždyť musím předce spíše s domácí krví držeti, nežli s cizozemskou — že ne?“

Doložil to hlasem nad míru laskavým a vztáhna ruku, podal ji mistrovi.

„Nebes požehnání na tebe, pane královský!“ zvolal tento, radostně a vděčně mu podanou ruku tiskna, zdálo se, že ji chtěl k ústům pozvednouti; ale Václav mu ji kvapně utrhnul.

„Dej si pokoj, člověče!“ řekl trochu nevrle. „Nevidíš-li, že jsme pohromadě sami *přátelé*? — chceš mě oblizováním na protivné komnaty Vyšehradské pamato-

Digitized by Google

vati? Jsem tady dnes, abych se veselil a přátelům svým něco po vůli učinil. Jeť to poslední večer, který na dlouhý čas mezi nelíčenými tvářemi ztráviti hodlám. Zejtra, kdo ví, kdo se na mne sladce šklebiti a potají mě hořce proklínati bude.“

„Milostivý pane,“ zvolal Kuchynka — „kdo by se směl opovážiti —“

„Mlč, mlč, hochu!“ zakřikl ho Václav. „Šlechetný hněv ti dobře sluší — ale kdybysi byl již tak zkušený, jako náš mistr nebo tuhle kmotr, mlčel bysi také, jako oni mlčí, vědouce, že Václav pravdu mluví. Nu, val se, val se, masitá krabice!“ zkřikl na krčmářku, která v jedné ruce velkou mísu s pečenou zvěřinou a v druhé notnou konvici s vínem přinášela. „Ztratila jsi radostí všech pět smyslů, že své hosti žízniti necháváš?“

„Rač ubohé děvce prominouti, milostivý pane!“ začala se žena co možno hlasem nejpokornějším omlouvati, ačkoliv se jí přitom tváře jako tajnou radostí a spokojeností zářily — „rač prominouti, že se trochu opozdila, chtíc milostivého pána svého dle slabé síly své uctiti —“

„— a veškeré čeládce o svých nastávajících vdavkách pověděti — není-li pravda?“ vskočil jí král do řeči, zvědavé zraky na mísu upíraje, na nížto zamilované jídlo jeho leželo. „Avšak vidím, že jsem tě nadarmo nenazval pečlivou Martou — a že jsi omeškání své jak náleží napravila. Nech tady darů svých a vezmi za to s sebou milého ženicha, který bezpochyby žádostí hoří, milostné slovíčko potají s tebou promluviti! A jak jsem řekl: vzácný *studiosus* Kuchynka s pannou Anselmovic budou mládencem a družičkou!“ Já nechci, aby se v království našem stav nad stav vypínal; přede tváří Boha a světského zástupce jeho jsou všichni stejni — a nechť svět vidí, že nejstarší

Digitized by Google

syn Karla, jejž otcem vlasti nazvali, nejnižšího stavu této vlasti touž měrou si váží, jak stavů vznešených!“

Krčmářka se ženichem odešla — a hosté zůstali samotni. Nějaký čas panovalo ticho. Krále zaměstnávala zvěřina, a ostatní nechtěli mlčení jeho rušiti. Konečně poněkud se nasytiv a dvě, tři číše výborného vína vyprázdniv, náhle nůž odložil, a jakoby se byl z myšlének vytrhnul, které ho posud zabavovaly, řekl: „Rád bych věděl, co jednou svět o mně řekne? — — Ne, ne! — nenamáhejte se, činiti mně chvalozpěvy nebo kázaní — dovedu‘ já sobě také říci, co mně vy pověděti chcete. Vímť já, že nebudou moci pochopiti, jak se král český po noci toulával, jak na svém milém Točníku sedal, co zatím páni a rytířové myslili, že je na cestách za hranicemi — anebo jak sprosté ženě přáti, s dvěma, třemi přátely v krčmách hovořiti — brzy opět v prchlivém hněvu ledajakýs kousek vyvesti mohl — — vím, vím, že mě kloub po kloubu rozbírati, roucho, slupinu mou ohledávati budou — ale jádro mé“ — doložil tichým, temným hlasem jako sám pro sebe — „*srdce mé* nechají ležeti, toho se nedotknou, to nevyskoumají.“

Přitom byl hlavu na dlaň položil a hleděl tiše k zemi.

„Neuvrhuj veliký počet upřímných, věrných a vděčných poddaných k oněm zlostníkům, kteří královské Milosti tvé nadužívali, chtíce v zemi nekroceným prostopášnostem uzdu popouštěti!“ jal se Jeronym mírnuplným hlasem mluviti. „Lid zná syna Karlova, on jej miluje, on v něho důvěřuje — a bude památku jeho vděčně v prsou chovati.“

„Lid?“ opětoval Václav. „Ano — lid náš je dobrý, i myslím, že bych si dovedl stánek v srdci i paměti jeho na věčné časy vystavěti, kdyby nebylo závistníků, kteří nejteplejší hnízdo královské, srdce národu, lecjakou smetí

Digitized by Google

znečisťují. Co jsem kdy v utěšených hodinách užil, skoro jen mezi *lidem* jsem nalezl. Jinak nemám žádného okolo sebe — s kým bych se radoval.“

Zpytavě spočinulo při těchto slovech jiskrné oko průvodčího na králi, a bolestně hořkým úsměvem zpříčila se ústa jeho, nesrozumitelná slova mumlajíce.

„Královský můj dobrodinče!“ ujal se Kuchynka ostýchavě, ale srdečným hlasem mluviti; neboť podivná, trudně pronešená slova ze rtů královových jej bolestně dojala, i myslil, že musí k útěše jeho něco o věrné oddanosti Čechů pronesti; ale průvodčí králův prohlídnuv bezpochyby jeho myšlénky, překazil řeč jeho.

„Mlčte, mladý pane!“ řekl, ruku na rameno mu položiv. „Panovati a do školy choditi je věc rozdílná, a rozdílných jest k tomu srdcí a myslí, rozdílných lidí potřebí. Královské srdce jinak se rmoutí, jinak se těší, nežli naše sprosťácké — s dovolením pana mistra a budoucí vaší slovutnosti. Není-liž pravda, milostivý pane, kmotře,“ obrátil se k Václavovi a jal se číši jeho nalévati — „že je tvé srdce nyní radostné? A chce-li z něho předce něco hořkého vystoupati — honem, splákni to, aby to padlo do propasti, odkud se to nikdy více nevrátí!“

„Tys blázen!“ usmál se Václav, nedaje se k pití dlouho pobízeti.

„Ale poctivý blázen, je-liž pravda?“ řekl tento; „a poctivým bláznům je dobře věřiti. Protož poslyš radu mou — a nech mrzutosti až do Slezska! Tam jí budeš potřebovati, a třeba by se ti jí pak nedostávalo.“

„Neměj starosti — o tu se *moji věrní* postarají. Žes ale opatrný rádce, měl bych ti něco na památku dáti.“

„Kdo ví, co se nestane. Počkejme jenom, až se rozveselíme!“

Digitized by Google

„Nu, nepůjde-li to lépe, nežli nyní — tedy se toho nedočkáš! Náš mistr sedí tu dnes také, jakoby měl zejtra disputací míti.“

„Zejtra sotva — ale míti ji budu,“ odpověděl Jeronym. „Pustil jsem se do veliké, těžké pře, a věda, že mi na dlouhý čas bude zástupce scházeti, nemohu se jakéhosi trudu zbaviti.“

„Ale hvězdy boží!“ zvolal král. „Ját nepřišel na dnešní noc do Prahy, abych se na škaredé tváře díval! Hvězdy boží! večer se začal tak rozkošně — a najednou hrozí mrzutostí. Co je ti, Jeronyme? Mluv! — Jaký zástupce ti bude scházeti?“

„Tvá královská Milost!“ řekl Jeronym — „a já to ponesu tím tíže ji, poněvadž se nepřátelé národu tvého radovati budou, že své Čechy bez ochrany a pomoci necháváš.“

„Hvězdy boží!“ zkřikl král, a krev se mu vrazila do tváří. „Kdo by to směl říci? Jaká jsou to slova?“

„Mistrovská,“ řekl jeho průvodce; „i byl bych sám již rád, aby se účinku svého neminula — sice tuze častým potřebováním zevšední. I nebylo by věru na škodu, kdyby si je královský pan kmotr, nežli se na cestu vydá, za pravé ucho zaznamenal.“

„*Bene, bene, amicissime!*“ dal se král do smíchu. „Dobře, že jsi nechal kmotra doma a mistrovskou larvu nastrčil. Já budu míti hroznou úctu před tebou. Co si mám tedy zaznamenati?“

„Že si cizí doktoři myslí: Bez nás nemůže Praha obstáti, bez nás nemůže král Václav obstáti — bez nás nemůže království české obstáti!“

„To je lež! — a já jim dokáži — těm moudrým pánům, že můžeme všickni bez nich obstáti.“

„To my, pane, víme, že to dokázati můžeš,“ jal se

Digitized by Google

Jeronym mluviti; „ale právě proto se také hluboce rmoutíme, že síly a moci své neužíváš, kde se hrdá samolibost opovažuje jich urážeti.“

„Ale hvězdy boží!“ rozhorlil se král, číší právě vyprázdněnou silně o stůl udeřiv — „co pak vlastně chcete? Mluvte — nezlobte mě! Já chci býti vesel!“

„Královská Milosti!“ ozval a vzchopil se Kuchynka na mrknutí Jeronymovo — „dovol, abych nyní *já* ústa otevřel. Tito dva pánové — a jak se domýšlím, i moji věrní přátelé, zdá se, mají samou uctivostí, z kteréž i snadno lidská bázeň pochází, zdřevěnělé jazyky; ale já, kterýžto jsem té rozkoše, té cti, té milosti užil, že jsem s tebou nejen při jednom stole pil, v jedné světnici notný výtopek dostal, nýbrž i službu samaritanskou člověku prokázal, který, nevím, jestli na pouti do Jericha nebo k „červené lišce“, *inter latrones* upadnul —“

„Dobře, dobře!“ kýval Václav hlavou — „ty budeš mým kazatelem!“

„Já“ — pokračoval mladík — „nemám bázeň, leda jaká z lásky syna k otci, *studiosi erga universitatis tutorem*, věrného Čecha k svému králi vyrůstá — a v této své nebázni prosím tě a žádám: Dej mi hlasy, o něžto se již tak dlouho s Bavory a Sasy i s jinými pronárody hádám!“

„Máš je míti, hochu!“ zvolal král, ruku mu podávaje; „máš je míti! S tebou je předce moudrá rozprávka!“

„Nechtěl bysi mi to dáti zase písemně?“ zeptal se Kuchynka, ruku králi políbiv.

„Ne, ne!“ zasmál se tento. „Pražské školy nemohou diplomy v krčmě psané schovávati; ale jak jsem řekl — *první moje práce, až se do Čech vrátím, bude porovnání hlasů vašich!* Můžete mi tato slova na mysl uvesti! — Teď ale vesele!“

Digitized by Google

26.

Dlouho ležel mistr Boček nemocen, ale zachovalá síla a čistota těla jeho, jakož i neunavné ošetřování pečlivé Marie přemohly neduh, který se byl dosti nebezpečně o mladého muže pokoušel. I pozdravil se konečně a sladkým poklidem byla naplněna duše jeho. Podobalť se člověku nově zrozenému — člověku, který byl svlekl, čím ho minulost obtěžovala, a k novému živobytí roucho na se vzal.

S tichým úsměvem pozoroval něžnou oddanost opatrné dívky, a oko jeho spočinulo na ní s vděčným pohnutím. Byloť mu, jakoby od jakživa byla na jeho nejtajnější přání takto pozor dávala, jakoby mrknutí oka jeho rozuměla, jakoby hlubinu duše jeho byla pronikla.

Ona mu povídala, co se bylo za nemoci jeho přihodilo — a jemu bylo přitom jako pacholeti, když divůplné báchorky poslouchá Zpovolna vystupovaly před duší jeho zase obrazy minulých dnů — ale viděly se mu býti jen podobami ranních, lehkých snů. Nezahřívaly již srdce jeho.

V důvěrném hovoru vyklouzlo jednou Marii také, že jej byla v nemoci Hedvika navštívila; lekla se toho sice, neboť se bála, že mu věci nemilé vyjeviti musí; ale slova byla již ze rtů, a nedala se vzíti nazpět.

„Panna Hedvika u mne?“ divil se Boček s lehkým uzarděním. — „A co tady chtěla?“

„To já nevím,“ odpovídala Marie tichým, nejistým hlasem. „Mně to neřekla — a vy jste nechtěl s ní mluviti.“

„Nechtěl?“

„To jest: vy jste ji neznal, vzácný pane!“ usmála se dívka rozpačitě, chtíc oné příhodě jinou barvu dáti — „protože jste v zanícení smyslů *mne* pokládal za pannu Hedviku.“

Digitized by Google

„Vás, milá Maří? — a co tomu ona říkala?“

„Tuze radostná nebyla. Mluvila o tajném hlasu přírody a o věcech, kterým já sprostá dobře nerozuměla.“

„O tajném hlasu přírody?“ opakoval Boček sám pro sebe. „Nebudu slova její zkoušeti — snad byla pravdivá — a lépe byla by učinila, kdyby nebyla obor kouzel svých i tady okolo mne rozšířiti chtěla. — Pohoršiti nechci žádného,“ doložil pak hlasitěji. „Poctila-li mne dcera Anselmova návštěvou, budu se jí musit poděkovati; pak snad i zvím, zdali ji chování mé rozhněvalo.“

Dávno byl podzimek chladným dechem listí zavál, když Boček poprvé z domu vyšel. Zdálo se mu na počátku, jakoby se docela v cizím městě nacházel: tak veliká změna byla srdce i hlavu jeho potkala.

Ubíral se k Anselmovi z Frankensteina; ale prsa jeho byla tichá; ničeho se nebál, z ničeho se netěšil. Od Jeronyma a Kuchynky věděl, co se mezi tím časem v záležitostech národních zběhlo, a z toho byl si živý, pevný obraz Anselma, toho nejhorlivějšího zástupce práv cizinských, na mysli utvořil.

Kvašení mezi doktory, žáky a jich přívrženci den po dni zrůstalo.

Česká strana, jsoucí podněcována ohnivým Jeronymem a hodným jeho soubojovníkem Kuchynkou, počínala si již jako na jisto, příští výhru směle hlásajíc a z odpůrců posměch si dělajíc.

Avšak strana cizinců vystupovala se stejnou pevností a odvážlivostí. Tajná jich úmluva dodávala jim síly a zmužilosti, nebáti se ničeho.

Nikdy nebylo mezi studenty tolik veřejných různic a nesvárů, jako za onoho všeobecného jitření.

Ledová zůstávala přitom mysl starého Anselma. Po-

Digitized by Google

znávalť, že hraje v Praze hru poslední a že tedy s chladným rozmyslem na všecko se odvážiti musí, nechce li prohráti. Avšak zrůstající odpor Čechů, jich denně zmáhající se naděje a městská pověst poučovaly jej také, že se vítězství k nepřátelům kloní — a tudíž se i den po dni zamračenost, urputnost a neustupnost jeho množila.

Takto přicházel z veřejného hluku v tichou domácnost, a tato mu neposkytovala jako jindy sladké útěchy. Hedvika celý čas téměř ani ústa neotevřela. Zdáloť se, jakoby si byla tuhé pokání uložila anebo na celý svět zanevřela a s láskou svou v nejtajnější schránku srdce svého se uchýlila. Nelibá chladnost byla se jako děsivé strašidlo mezi otce a dceru vetřela, a nikdo z nich neměl dosti zmužilosti, aby škaredou tuto postavu zažehnal. Ale neočekávaná příhoda rozplašila posléze mlhu, ježto jim byla zraky zastírala, a zlomila okovy, ježto jim byly srdce tísnily.

Blížil se totiž čas adventní — a s ním zrůstal nepokoj kramáře Sekyrky. Udatně byl až posud odporoval žádostem paní Doroty, která naň dle králova určení doléhala, aby se chystal k svatbě: ale procházející čas a domluvy nevěstiny jakož i žertem prohazované výhrůžky Kuchynkovy množily bázeň jeho, tak že se posléz odhodlal, cestu k oltáři nastoupiti, nežli se Václav navrátí. I jal se činiti k tomu přípravy a přibral se také s nevěstou a mládencem do domu Anselma Frankensteinského.

Jakoby sluchu svému nevěřil, hleděl stařec na ženicha, který byl téměř koktavě žádost svou přednesl. Oči jeho se vyboulily, ústa otevřela, a když byl zhluboka dechu popadl, tázal se hněvivě dušeným hlasem:

„Chcete se mnou šašky tropiti?“

„Žádné šašky — Bůh uchovej!“ začala nyní paní Dorota jazykem ohebným. „Na slovo a rozkaz milosti-

Digitized by Google

vého krále našeho stojíme před vzácným pánem, aby dovolil šlechetnou pannu dceru svou doprovoditi nás do chrámu Páně — a sice tuhle s váženým panem studentem, kterého Milost královská za mládence zvolila!“

„Ven — ven!“ zkřikl Anselm hlasem strašlivým, a postava jeho se vztyčila, týlo napjalo a ruka se natáhla ke dveřím. „Nešlechetní kejklíři! hanební šaškáři! myslíte, že nám již po hlavách tancovati můžete?“

„*Nequaquam, domine celeberrime!*“ řekl na to Kuchynka. „Vímť, že je vaše hlava učiněná skalina a že by tedy po ní tancovati nebylo tuze příjemno. Mimo to nestojíme tady z vlastního vnuknutí, alebrž opravdu vedle rozkazu krále, který chce na jevo dáti, že miluje Čechy jako Němce — a že přeje krčmářce nebo kramáři tou měrou jako doktoru.“

„*Apage!*“ zvolal stařec hněvivě očima zajiskřiv a s hroznou ošklivostí od ženy a ženicha jejího se obrátiv. „Pryč, pryč! *puer nequam!* Nechci nic slyšeti — i neslyšel jsem, nežli tvůj posměch a potupu — a nechci nic viděti, nežli tvé vyhnání ze škol!“

„Pojďte, milí přátelé!“ řekl Kuchynka usmívavě k zasnoubeným; „pan doktor není dnes dobrého rozmaru, jakož často jinak býti nemůže u člověka, jenž pořád s učeností zápasí. Přednesemeť mu vůli královu podruhé — však on podle ní učiní!“

„Ne — nikoli!“ zvolal Anselm po dlouhé chvíli trudného zamyšlení, když byl sám v komnatě zůstal. „Nesmrtelný Aeskulape! — nedopouštěj, abych se z tohoto hnusného snu probudil! — Hedvika moje — dcera Anselmova družičkou při vdavkách nepočestné ženy? — Jméno moje — čest ušlechtilé dívky — vše postaveno na pranýř — dáno v posměch nepřátelům — a to vůlí králov-

Digitized by Google

skou? — Ha, ha, ha!“ vyrazil ze sebe divokým hněvem a kvapným krokem po komnatě přebíhal. „Při sám Bůh! Václavovi se to podobá! Kulich kulichovi oči nevyklobe!“

V tom vešla do komnaty Hedvika — a on jí vyjevil, co se bylo právě stalo. Mlčky, s hrozným úžasem poslouchala dívka podivné požadování.

„A co jsi ustanovil učiniti?“ jala se konečně s tlukoucím srdcem, vysoko se dmoucíma prsoma tázati. — „Vyšleš dítě své na posměch?“

„Nesmrtelný Aeskulape!“ zvolal doktor, ruce spráskнuv. „*Filia!* — myslíš ty opravdu, že bych krev svou hltavým psům předhodil? že bych byl tak zaslepený — tak opovržený — abych pověst domu svého takto — — ne, ne! Ani sto Václavů — veškeré království nemůže mě nutiti, abych učinil krok, pro který bych přestal býti Anselmem Frankensteinským!“

„A co hodláš počíti?“

„Opru se! Nesmrtelný Aeskulape! — kdo může doktora Pražských škol donucovati! Smělým čelem se opru — a budu —“

„— nátisky české snášeti?“ doložila dívka s okem plamenným. „Budu viděti, jak se dnové moji hořkostí naplňovati, jak se kroky moje ztěsňovati, jak se na mne ze všech stran nepřátelské tváře šklebiti budou. Nemluv o moudrosti — o dobrém vědomí — o povrhování myslí nehodnou! Jinde kyne ti úcta, oslava přátelství hlavy korunované! — Proč medle neopásáš bedra svá a nesetřeseš prach s obuvi své?“

„*Solatium meum!*“ zvolal stařec u velikém pohnutí k Hedvice přikročiv a na čelo ji políbiv. „Moje dítě! Má krev! — Dobře se tážeš — *optime loquuta es!* Já starý člověk strachoval se té myšlénky, a předce mě

Digitized by Google

jako půlnoční přízrak pronásledovala. Já chtěl již bedra pásati — ale měl jsem odejíti bez tebe?“

„Jak? — a měla by dcera Anselmova dívati se za otcem? — a sama zůstati mezi hejnem vlků?“

„Stojí psáno: I opustí dcera otce svého a matku svou, aby následovala manžela svého,“ řekl starý výrazně a hleděl zpytavě dívce do očí.

„Mlč, mlč mi o tom, otče!“ zvolala tato horlivě, náhle vypuklé pobouření citů potlačiti se namáhajíc. „Já se učím zapomínati na vše, co bývalo. Nechtěj předsevzetí moje rušiti!“

Dlouhou chvíli hleděl stařec ve tvář dítěte svého. Zdálť se býti zanešen v minulé, dávno zašlé časy — a podoba matky Hedvičiny postavila se mu před oči.

Ponejprv mlčel v jeho prsou německý doktor a ohlašoval se pouhý otec. Poznávalť i cítil bolest dívčího srdce — a neznaje všechny tajné nitky jeho, přijímal odhodlání se dívky milující za oběť lásky dětinské.

Avšak i Hedvika byla se ponořila v hluboké zamyšlení — a dnové minulí plouli okolo ní v celé své čarovné kráse. Nepozorovala ani, že ji byl otec již opustil, aby bez meškání přípravy k rychlému odjezdu učinil.

V tu chvíli vešel mistr Boček.

Tiše, s mírnou, bledou tváří, vyhaslým okem zastavil se u dveří, vida, že si ho Hedvika nevšímá.

Konečně pozdvihla dívka oči — a leknutím vyklouzlo jí lehké zkřiknutí.

„Neděste se, vzácná panno, člověka, který po dnech těžkého zkoušení přichází, aby díky své projevil!“ jal se mistr tichými slovy mluviti. „Vy jste byla tak dobrotivá, že jste za dnův mého neduhu můj prostinký příbytek svou návštěvou poctila —“

„Ano, byla jsem tak pošetilá, že jsem na přímluvu

Digitized by Google

vaší přepečlivé hospodyně a na pobídku svého srdce příbytek váš navštívila“ — ozvala se Hedvika poněkud s hořkostí. Byloť to poprvé, co o této události mluviti mohla, a uražená ženskost s podřimující žárlivostí chtěla také jednou k slovu přijíti. — „Avšak dle toho, co jsem v příbytku vašem spatřila a zaslechla, nenadála jsem se, že byste kdy přišel díky své projevit.“

„Co se vám, ušlechtilá panno, pod mou střechou stalo — o tom nemohu mluviti, neboť smyslové moji byli nedužívým zápalem zachváceni. Ale dcera staré ženy, která mou skrovnou domácnost obstarává, zmínila se mi —“

„Zmínila se?“ vyrazila ze sebe Hedvika s nuceným smíchem. „Ráda věřím. Podobát se vůbec, že ona panenka všechny tajnosti pana mistra prohlídá a velikou jeho důvěrnicí jest.“

S podivením poslouchal ji Boček. Byloť to poprvé, co ji takto mluviti slyšel. Lekl se zvuku i obsahu slov jejích.

V té chvíli postavila se mu jemná Marie před oči; i hleděl v duchu na ni, a hleděl na Hedviku — na *spanilou* pannu; ale čarovný lesk krásy její nevábil ho jako tichý úsměv jeho pečlivé opatrovnice; Hedvika vidělať se mu býti jako veliká, sluncem ozářená, skvoucí se planina sněhová; srdce její jako tajná, stinnými hájky a milostným loubím pokrytá sopka. — I zpomněl na časy, kdežto neznal jiné blaženosti, nežli přivinouti se k tomuto srdci — a ledové trnutí projelo oudy jeho.

Zpomněl na vřelou, něžnou, čistou oddanost Mariinu, a tváře jeho přeletělo lehké uzardění. Hedvika ale považovala je za zrádnou známku nejistého svědomí — za písmo srdce zpronevěřilého.

„Přeji vám štěstí!“ promluvila s očima planoucíma. „Česká ratolístka bude se mnohem lépe okolo jednoho

Digitized by Google

z oněch sloupů otáčeti, na nichžto práva národu spočívají, nežli by to byla mohla větev z rodu německého.“

Vášnivě vyrazila tato slova z pobouřených prsou a nechavši Bočka u dveří státi, kvapně se obrátila k oknu.

Mlčky hleděl na ni mistr hodnou chvíli, až pak mírným hlasem takto promluvil:

„Mnoho — nyní to nejlépe cítím — mnoho se změnilo v onom čase, kdežto mě ruka Všemohoucího na lůžku držela. Na nic nemá člověk hrady své zakládati, co z rukou lidských — co od člověka pochází. Odpusťte, ušlechtilá panno, že jsem přišel slušně díky vzdát; že jsem ještě jednou práh překročil, který mi byl od vašeho pana otce, a snad i s vaší vůlí zakázán; učinil jsem to, domnívaje se, že to mám z povinnosti činiti. Nenadálť jsem se věru, že budu jako opovržený žebrák toužiti po vzhledu oné dívky, z jejíhož oka druhdy plamen sladké milosti v duši mou padával — která mi líbeznými ústy přisahala —“

„Mlčte o tom, pane básníku!“ obrátila se k němu rychle Hedvika. „Neroztrhujte oponu, která dny minulé zakrývá — a kteroužto jste vy sám pilnou rukou tkáti pomahal. Že takto a ne jinak proti sobě stojíme, jste toliko vy příčinou — nikdo jiný! Vy jste nadužíval naší důvěry, vy jste ukonejšil mou lehkověrnost —“

„Dovolte, panno! abych odešel!“ vskočil jí Boček do řeči, hlavu nízko ukloniv. „Nechci, abyste se horšila. Jak vidím, nametala mezi nás ruka osudu — anebo svéhlavost, zarputilost lidská tolik překážek, že nám oběma chuti a síly se nedostává, s cesty je skliditi. Zachovej vás milost Nejvyššího, panno šlechetná!“

Dořekl to a hluboko se pokloniv, mírně odešel.

Překvapena a poněkud uděšena hleděla za ním Hedvika.

Digitized by Google

Zpočátku nechtěla věřiti, že odchází; když pak ale byl zmizel a oči její nadarmo po něm pátraly, chtěla úzkostně vzkřiknouti; ale náhlá, nikdy nepocítěná, nikdy netušená bolest, žhavé a pronikavé bodnutí u srdce zadrhlo hlas její. Náhle, jakoby ji veškeré životní síly opouštěly, začala se třásti — a sklesla na blízké sedadlo.

Strašně dmula se prsa její — a opět vyvinulo se z nich bolestné zasténání; hrkem vyřinuli se jí — po dlouhých letech poprvé! — proudové slz, a hlasité štkání ulevilo náramné bolesti její.

Nyní teprva cítila, že miluje Bočka — a viděla, že je pro ni ztracen!

Avšak toto násilné překonání srdce panenského netrvalo dlouho; brzy opět hlásila se přirozená pýcha a oledovatila jemnější pocity.

27.

Libě se usmívaje, seděl Boček v tiché komnatě na své oblíbené sesli. U nohou jeho krčila se na nízké stoličce Marie a četla sladkým svým hláskem a s pěknou výřečností Virgilovu Aeneidu latině.

Boček opravoval i vykládal čtená místa — neboť nemohl ještě sám smysly čtením namahati, a tudíž se takto bavil a spolu poučoval.

Paní Háta seděla opodál a poslouchala s jakousi nábožností slova mistrova

„Boží požehnání domu vašemu!“ ozval se hlas mužský ve dveřích, a do komnaty vstoupil Kuchynka. „Bůh dej, pane mistře, abyste měl vždy tak učelivých žáků! — Nevytrhujte se ve své prelekci — přicházím jen na skok, a nesu pěknou novinu. Naši nepřátelé prchají — duch

Digitized by Google

praotce Čecha zakabonil čelo — *afflavit et dissipati sunt!* Nelekejte se“ — mluvil dále, poněkud nahnuv se mistrovi k uším — „vzácný pan doktor Anselm z Frankensteina opustil Prahu.“

„Co pravíte?“ tázal se Boček u velikém podivení.

„*Errupit, evasit* — tentam je!“ řekl Kuchynka. „Příbytek stojí prázdný — noc ukryla pout jeho.“

„A Hedvika?“

„Mohu vám to bez nebezpečenství říci —? Zdá se mi, že mohu — a nebe budiž za to velebeno! — Dcera odešla s tatíkem.“

Mnohými slovy začal nyní vypravovati, jak podivných povídek se o tomto náhlém zmizení po městě roznáší.

„A měl byste ty rozumné tváře viděti, jaké přitom dělají! To je otvírání huby — to je sestrkování hlav německých i českých! A žádnému se nevede přitom hůře, nežli mně — a dvěma novým zasnoubencům. My přišli o družičku.“

Jako potokem hrnula se opět slova jeho, jimižto líčil příčinu, proč se byl, dle domnění jeho, Anselm tak náhle a tajně z Prahy odebral.

„Ať si Praha co chce povídá“ — skončil svou povídku — „já bych se o hrdlo založil, že mu krčmářčina svatba poslední ránu dala. A za to bych jméno Václavovo mezi hvězdy pověsil! Ani byste nevěřil, jaká zlomyslnost teď mezi Němci panuje. Nejhlavnější křikloun je opustil — a vůbec dává se do nich bázeň, že jim žně nad míru hubeně vypadnou.“

„To je všecko dobře, milý Kuchynko!“ řekl Boček, jenž byl vypravování mladíkovo stejnou starostí a trudným zamyšlením poslouchal. „Ale toho se nemohu domysliti, *proč* Anselm Prahu opustil? Vaše příčina zdá se mi býti tuze malá —“

Digitized by Google

„Ale co — když se to již jednou stalo? Není tu příčina všecko jedno?“

„A co tomu řekne král? Anselm byl jeho miláčkem — a vůbec mi nechce do hlavy, že mu byl něco předpisoval, co se předpisovati nedá.“

„Když ale předce předepsal! — Hádejte se s králem! Ostatně, pane mistře, nejste mezi námi samojediný, jemuž tato příhoda hlavu mate. Jsou i jiní mezi našinci, kteří outěk Anselmův za zlé znamení pokládají, a hněvu králova se bojí — a protož vůbec na tom se usnášejí, že by nejlépe bylo na Václavovi vymoci rozhodnutí, nežli se mu něco k uším donese, anebo aspoň, nežli do Prahy se navrátí. I zdá se mi, že některé z mistrů vyvolí a za ním do Slezska vypraví. Mezi jinými slyšel jsem také vás jmenovati.“

„Jak? — v tomto nezdravém počasí na dalekou cestu?“ ptala se Marie. „Na tu by se nesměl pan mistr pustiti.“

„Však ono se panu mistrovi nic nestane — nebojte se, pečlivá Martičko!“ usmál se mladík. „Ještě nejede — a do té doby bude úplně uzdraven. Či myslíte, že je tak chatrný?“

„Já nemyslím nic, nežli že je pan Kuchynka hrozně prostořeký,“ řekla Marie s lehkým uzarděním k matce se utíkajíc, „a že mu přeji, že přišel o družičku.“

„O *jednu* přišel — to je pravda; ale o *druhé* by věděl,“ odpovídal jinoch, za dívkou popocházeje. „Nechtěla byste se u panny Mariánky za mne přimluviti? Ne, ne! — nekoukejte na mne tak nevěřící — myslím to opravdu. Královská Milost ráčila mě udělati mládencem — ale samotnému by se mi stýskalo! Co se *cti* při té celé věci týče — myslím, že se nemusíte, jako dcera německého doktora, za českého studenta a pár lidí styděti, kteří pod zvláštní ochranou krále Václava stojí.“

Digitized by Google

„I ty věčný Spasiteli!“ sepjala stará Háta kostlivé ruce. „Jaké to divné řízení! Pan Sekyrka tedy skutečně ženichem? Podívej se, holka! — toho jsi se nenadála, že bys na jeho svatbě družičkou býti měla, když tě za manželku žádal.“

„Jakže?“ ozval se Kuchynka. „Za manželku? I totě rozkošná trefa! Toť musíte za družičku — a kdybych měl na kolenou prositi.“

„Neproste, neproste!“ zdráhala se dívka. „Já nevím, jestli se něco takového pro mne sprostou dívku hodí — co by řekla matka — co pan mistr —“ doložila hlasem nejistým.

„Ty si vezmu já na starost!“ usmál se mladík potutelně s dívky na mistra pohlédaje; a nahnuv se k ní, pošeptal jí do ucha: „Proto mu nebudete nevěrná!“

28.

Šťastně byl Václav přítomností svou v Lužici a Slezsku, zvláště v nepokojném Budišíně, v Hořelici a ve Vratislavi zase mír a pořádek uvedl. Potom ale nedala mu touha po životě Pražském za hranicemi déle meškati, a ještě před vánocemi navrátil se do Čech.

Obrátil se ke Kutné Hoře, této královské bohaté a jako nevyvážné pokladnici; i zalíbil si ve skvostném životě nesmírnými poklady oplývajících horních nákladníků, hojné šlechty a rázného kovkopectva tak velice, že tam několik týdnů ztráviti se odhodlal.

Hned v prvních dnech jeho meškání v tomto druhém městě království předstoupili před něho poslové Pražských mistrů krve české, a přednesli mu ještě jednou prosbu vysokých škol jménem celého národa.

Poslové tito byli: Matyáš z Hostúně, Jan Šťáhlavský, Jiří z Běly, Boček z Lepotic, Mikoláš Pražský a Jan Kříž.

Bylo to v příbytku tehdejšího mincmistra, Petra ze

Digitized by Google

Svojšína, na vlaském dvoře, ve skvostné komnatě. Václav seděl u číše plné ohnivého vína, a s přívětivým úsměvem dlouhé řeči a důtklivé prosby Pražských mistrů poslouchal.

„*Nisi fallor*“ — jal se konečně mluviti — „pochopuji, co žádáte; a jestli mě paměť neklame, zdá se mi, že jsem již také v té věci něco učiniti přislíbil.“

„To jsi učinil, milostivý pane!“ ozval se hlas na prahu, a mezi dveřmi objevil se Kuchynka. „Svědkové jsou na blízku.“

„Hvězdy boží!“ zkřikl Václav, mladíka poznav. „Vždyť jsem si to myslil, že tu páni mistři sami nejsou — poznal jsem to po řeči. Jen dále, hochu, jen dále! Jsi tady samoten?“

„Nejsem, královská Milosti!“ zavrtěl mladík hlavou. „Jako mně, stýskalo se již i jiným. Jsem tady s mistrem Jeronymem a s panem kmotrem!“

A s těmi slovy vkročili všickni tři do komnaty. —

Třetí den na to vraceli se poslové mistrů českých do Prahy, nesouce potvrzení královské, onen pověstný *dekret Kutnohorský* ode dne 17. ledna léta Páně 1409. Tímto dekretem potvrdil Václav, „pevně a určitě, aby mistrové národu českého v každé radě, při každém rozhodování, zkoušení, volení a jakémkoli jiném počínání vysokých škol Pražských, *tři* hlasů mívali, a tohoto práva nyní a na věčné časy užívali.“ —

Následek tohoto dekretu je z kroniky české znám. Asi pět tisíc studentů opustilo se svými učiteli Prahu, a založili téhož roku vysoké školy v Lipště. Ale dobré, patřičné právo zůstalo při synech domácích, a brzy kvetla universita Pražská nevídanou posud učeností, a lesk její vábil opět nových a nových cizinců.

Digitized by Google

PRKOŠ BILINSKÝ.

Povídka z dějin domácích.

Digitized by Google

(Ráno roku 1832.)

Digitized by Google

1.

Léta Páně 1051 držel se v Praze na knížecím hradě veliký, neobyčejný soud, za oněch časů *cuda* nazvaný. Na zlatoskvělém stolci seděl kníže Břetislav, jakožto cudař čili nejvyšší soudce, a vedle něho leskli se do půl kola vládykové a pánové z celé Pražské župy, jakž je sem byla buď povinnost přivedla anebo zvědavost přihnala.

U prostřed klenuté síně seděli na malých dubových lavičkách dva muži, a ti byli příčinou dnešního shromáždění tolika znamenitých kmetů a samého knížete.

Jeden z mužů těchto byl asi pětačtyřicetiletý, vysoké postavy, hřmotných oudů a plného zdraví. Oči se mu v zatemnělé tváři koulely jako blesky po temných, bouří obtěžkaných nebesích, hrdě běhajíce po veškerém množství. Vzezření jeho patrně jevilo, že se mezi znamenité pány české počítá; nádherný šat a draze protkávaný pás byly důkazem velikého bohatství. Byl to Prkoš, pán Bilinský.

Asi pět kroků od něho seděl druhý muž — sedmdesátiletý stařec, vlasů šedivých a čela vráskovitého. Hlavy a těla pro stáří již ani narovnati nemohl. Kdykoliv se však poněkud vzchopil a na četné vůkol sebe shromáždění pohledl, svítila tichá mírnost z očí jeho. Lišil se i šatstvem od souseda svého; dlouhý kabát s vol-

Digitized by Google

nýma rukávama i široké nohavice jeho byly zhotoveny a střihnuty dle obyčeje šlechty nemožné.

Kníže Břetislav i veškerý sbor pánů jevil znamenité účastenství s oběma, a jakmile Pražský cudař povstal, chtěje příčinu dnešního soudu zřetelnými slovy pronesti, utichnul všechen až dosavade mezi množstvím trvající šumot. Na to začal Pražský cudař takto mluviti:

„Nejslavnější kníže a pane náš! — i vy českého knížetství slavná podporo, stateční pánové a moudří kmetové! — příčina dnešního soudu jest žaloba starého Samostříla z Černých Borů na Prkoše, pána Bilinského.“ — Potom se obrátil k starci u prostřed síně sedícímu a ptal se ho: „Moudrý Samostříle, trváš dosavade při své stížnosti?“

„Trvám,“ odpověděl stařec; „neboť nemohu práva a statku svého na čas jinak proti nepravostem hájiti.“

„A co způsobilo různice mezi muži, kteří by měli svorností svou lidu za příklad sloužiti?“ otázal se nyní Břetislav. „Co jest — mluv, hlavo moudrá, co tě proti milému nám Prkoši tak popudilo, že jsi věc ve své župě v pořádek uvesti nemohl a žalobu svou až před nás přinesti musel?“

I vzchopil se šedivý Samostříl, a jednak uctivostí před knížetem, jednak aby slova jeho po síni lépe zazněla, stoje počal mluviti:

„Dobře vám známo, Čechové, že neoplývali otcové moji bohatstvím, jakovým se v naší vlasti méně slovutní honosí, než byli jsou moji předkové. Skrovný hrad u prostřed dvou malých vesnic bylo jediné dědictví, ježto jsem po otci nastoupil. I popustil jsem správu a řízení statku svého muži spravedlivému, a vypravil se vedle touhy srdce svého do služby ke dvoru knížecímu i setrval v ní, dokud

Digitized by Google

možno bylo mečem nebo hlavou sloužiti. Jiné rozkoše nepoznal jsem, než laskavosti a přízně otců tvých, slavný Břetislave! Po pokladech netoužil jsem, a střídmost lahodila mi více, než veliké kvasy. Ustavičné meškání při povinnostech bránilo mi zabývati se s přátely; dívky se mi vyhýbaly jako necitnému vojínu — a tak jsem v šedesátém roce věku svého poznal s bolestí, že samoten stojím na daleké zemi, opuštěn v stáří, bez přátel a bez dětí!“

V žalostném pohnutí zamlčel se stařec, a teprva po chvíli hluboko si oddechnuv začal horlivěji zase mluviti:

„I zastesklo se mi v síních knížecích. Touha po hradě otcovském a po místech mého jinošství hlasitě se ve mně ozvala. Ustanovil jsem tedy při sobě, že se na hrádek svůj navrátím a mezi lidem svým život dokonám. Lid poddaný mě radostně přivítal, já pak byl mu od té chvíle až podnes otcem pečlivým, se sousedy drže stálý mír. — Okršlek můj vztahuje se ku krajině pána Bilinského. Také o jeho přátelství jsem tedy se ucházel, doufaje, že u mocného souseda záštity proti všelikým cizím úhonům naleznu. I byl v skutku také dlouhé časy pilen našeho závazku, dle něhož mezi náma nikdy různice vypuknouti neměla. Nyní ale, kdežto by mu uzralé, zkušené stáří tím živěji na mysl uváděti mělo, že utiskování chudých mužů mocného hanobí, kdežto by dle moci své měl býti nás všech ochráncem; nyní pouští neskrocené vášně svoje z uzdy a vlastní rukou počíná tiché blaho okolních dědin rušiti. Zaslepen honbou náruživou pošlapal role moje i lidu mého. Nadarmo jsem žádal za náhradu — nadarmo prosili poddaní moji: fenami je dal z hradu vyštvati. Mne samého, jenžto jsem přijel, abych mu nepráví představil, s úsměchem odbyl, a celou dědinu zevrub obrátiti vyhrožoval, jestliže ho budu ještě déle obtěžovati. —“

Digitized by Google

„Mnozí z vás mne znáte, statní Čechové, a vy mladší větve stromů šlechetných, a slýchali jste snad o Samostřílovi. Jaromír a Oldřich, slovutní otcové tvoji, mne slyší, slavný Břetislave, že jsem býval prvním, kde meče břinčívaly, a prvním, kde se vítězství zablesklo. Tehdáž byla bujará síla v žilách mých, a pěsti se mi netřásly, když jsem zbraně se uchopil! Ale starý, sesláblý sokol nemůže uchrániti mláďata proti dravému krkavci, a hledá tedy pomoc pod perutí orlovou. Byl bych vznesl věc na Bilinskou cudu, ale nepřítel můj je župan Bilinský! — i vidělo se mi tedy nejmoudřeji uteci se k muži a soudci, který na žádné důstojenství nehledí a jejž při soudu žádná hodnost nemate. K tobě tedy utekl jsem se, Břetislave, a nyní věc k rozhodnutí podávám. Učin spravedlivost mně i lidu mému!“

Takto dokončil starý Samostříl, a překonán citem a dlouhou řečí opět na sedadlo sklesnul.

„Učiním spravedlivost tobě i lidu tvému, hlavo moudrá,“ potěšil jej kníže. „Velebena buďtež nebesa, že jste mi dala moc potrestati každé násilí. — Prkoši, znáš se k tomu, co ti starý Samostříl za vinu přikládá?“

„Jakého tu třeba vyznání?“ odpověděl Bilinský s hrdým čelem. „Nezapírám, čeho se i knížata dopouštívají, jsouce zachváceni panskou rozkoší. Což na tom záleží, jestli se rolníku jednou žně pokazí? Takové maličkosti nepatří na veřejný soud.“

„Maličkosti?“ rozhorlil se Samostříl. „Maličkosti pravíš, necitelný člověče? Plameny, jimiž celá vesnice popelem lehla, nazýváš maličkostí? Nářek a bídu dvaceti rodin jmenuješ maličkostí? Zničený život lidský slove tobě maličkostí?“

„Cože jsi řekl, Samostříle?“ přetrhl Břetislav rázně

Digitized by Google

řeč starcovu. „Celá vesnice že lehla popelem, a život lidský že byl přitom zničen? Nedej Bůh, aby se takové prostopášnosti po naší zemi bez pokuty páchaly!“

„Ať mi to vražedný palič zapře, nebojí-li se, že bo budou tisícerá ústa ze lži viniti,“ odpověděl stařec na Prkoše ukázav.

„Drž lépe jazyk za zuby, mluvíš-li o Prkoši, vetchá nádobo!“ rozpálil se pán Bilinský, hněvu ani u přítomnosti knížete déle zdržeti se nemoha. „Cokoliv jsem učinil, učinil jsem, abych potrestal nestydatost, s jakovou se lůza rolnická o náhradu pokoušela.“

Jiskrnýma očima pohlížel Břetislav na hrdého pána, který velikou drzostí skutek zlolající omlouvati se osměloval. Krví se mu zalily knížecí tváře, a na čele mu naběhla silná žíla. U velikém očekávání stáli kmetové okolo pána, až zvolal takto hlasem vysokým:

„Nezapíráš tedy, Prkoši Bilinský, křivdu, na cizí dědině spáchanou?“

„Čin svůj nezapírám, o křivdě ale nevím,“ řekl obžalovaný.

„Pošlapal jsi tedy role? Zapálil jsi dědinu? Zahubil jsi lidské životy?“

„Ptej se mne raději na skutky, jimiž jsem tvému otci posloužil!“

„Neviň se mi z cesty, hade!“ zahřměl Břetislav, a skočil se stupně, na němžto zlatoskvělý stolec stál. „Věrně v srdci chovám, cokoliv kdo otci mému nebo zemi učinil. Bůh mne ale opustiž v poslední hodině života, kdybych pro takové služby jiné hříchy prominul! Vás všechněch, kmetové shromáždění, ptám se, co zasluhuje, kdož rukou svévolnou na střechu bližního svého oheň nametal a život jeho zmařil? Odpovězte, pánové!

Digitized by Google

Jaký soud vyřkli byste nad zlosynem takovým, byť i z nejšlechetnější krve pocházel?“

Tichost panovala po síni, když přestal kníže mluviti. Mnozí přítomní byli Prkošovi přátelé, mnozí opět z jiných důvodů nechtěli proti tak mocnému pánu se prohlásiti. I rozvažovali na mysli, jaký nález by pronesli, aby oběma stranám i samému knížeti dle žádosti učinili.

„Bojíte se ze rtů vypraviti slovo, jímžto se máte za upřímné vyznavače spravedlnosti prohlásiti?“ jal se opět kníže mluviti, vida, že byl svým vyzváním celé shromáždění do nesnází uvedl. „Slyštež tedy ono slovo z úst knížete svého, který se ničeho nehrozí, má-li spravedlivě učiniti byť i nejmenšímu svého národu! Slovo to je: *Smrt!*“

Leknutí rozhostilo se po tváři šlechticů při vyřknutí knížecím, ačkoliv při známé přísnosti Břetislavově nic jiného očekávati nemohli. Prkošem to trhlo, jakoby se ho byla smrt již dotknula. Levou rukou sáhl po rukověti meče svého a pevně ji zaťal v studený kov; pravicí ale popadl se za prsa, tiskl si žebra, z nichžto mu hřmotným klokotem srdce vyraziti hrozilo. Oči se mu vypoulily jako skleněné koule, stáltě krátkou dobu jako kamenný.

Jediný Samostříl se kvapně vzchopil a k Břetislavu se přiblížil.

„Pane, vezmi své slovo nazpět!“ zvolal hlasem úzkostným, kostlivé ruce před knížetem spínaje. „Nepřišel jsem, abysi škůdcovu krev proléval. Jenom o náhradu jsem tě prosil — o náhradu za zkažený statek můj a lidu mého.“

Desaterá přímluva ozvala se na to ze rtů shromážděných pánů, a celý sbor hrnul se k rozhněvanému knížeti. Zatím se však i Prkoš zpamatoval, a jakoby byl s duše těžká pouta setřásl, počal se novou silou proti hrozící záhubě opírati.

Digitized by Google

„Stůjte!“ zvolal na šlechtice silným hlasem, jakýmž by se jiný člověk na soudní síni nebyl opovážil mluviti. — „Břetislave, pamatuj se, co počínáš! Český pán jsem, a vím, že bude v zemi české ještě moci, která by práva mého zastala.“

„Odbůjníče!“ zahřímal Břetislav po smělých slovech jeho, až se hrůza na celé shromáždění sypala. „Nestydatý, hříšný odbůjníče, jakého chceš práva zastávati? Můžeš vinu svou upříti? Bůh nedej knížetství mému postáti, jestli bych tě na výstrahu všem podobným škůdcům v katovské ruce nevydal, kdyby nebylo přímluvy šlechetného Samostřila. Tentoť jest ale můj pevný, nezrušitelný úsudek — a doufáš-li práva svého jinak hájiti, veškerému národu tebe souditi poručím. Pošlapané rolí trojnásobně nahradíš, a popálené chatrče nejen otcům, ale i synům vedle nich znova vystavíš. K milosti mé pak se nehlas dříve, dokud nerozumnou hrdost neskrotíš, jížto jsi zpurně se opřel proti svému knížeti!“

Po těchto slovech hnal se jako bouřlivý vichr ze soudnice. Na prahu se však ještě zastavil a obrátiv se volným krokem opět se navracel. Hněv byl z jeho zraků zmizel, zarděná tvář nebyla více obrazem přísného soudce, slova jeho zněla z jemně pohnutého srdce.

„Čechové!“ řekl kníže, ruce v pravo i v levo jako na smířenou podávaje. „Jaký to zlý duch počíná mezi vámi koukol nesvornosti roztrušovati? Máme se vespolek nenáviděti a hubiti? Pomyslete, jaká příležitost pro sousední národy k válce a utiskování! Dlouho-li bude trvati, a německá říše nás válkou obtíží. Žádostiva našich pokladů, ráda by i naše práva zlehčila. A není to nepřítel mstný, malomohoucí. Krajiny jeho a země poplatné obklopují vlast naši skoro ze tří stran, a pevně jako ne-

Digitized by Google

rozbitnou zeď musili bychom své sbory spojiti, mající mu statně odolati. A předce hle, když to lid již k zbrani sahá a pod korouhev se staví, trýzní jej vlastní vůdcové, sami sobě zúmyslně odporují a kníže své k hněvu popouzejí. Srdce mi puká bolestí, že musím trestati muže, jako jsi ty, Prkoši slovutný! Nemějte mi ale za zlé, Čechové, jestli jste se nadáli, že kníže nepravostem posholví. Bez přísné spravedlnosti neobstojí chrám obecného blaha. Tak smýšlím — a takž i v čas potřeby pro vás vlastní život nasadím! Nechť je tedy schůzka dnešní obnoveným závazkem naší vespolné věrnosti, a tudíž beze vší zášti k domovu se navraťme! — Budiž přátelství mezi námi, Prkoši Bilinský!" doložil na to s milosti vladařskou. „Učiň, co k zapravení způsobené škody potřeba; vlasti budiž věrným synem a na žalobníka se nehněvej! — Podej mu ruku, moudrý Samostříle!"

„Zde je má obě!" zvolal radostně starý zástupce chudého lidu a celým tělem se k Bilinskému přitlačil. „Toto upřímné stisknutí budiž mu důkazem mého udobření a opětného přátelství."

Hrdý pán nezbraňoval sice, aby ho šedivý kmet za ruce uchopil, dobrovolně mu je ale nepodal. Škaredým okem hleděl pod sebe. Lidumilý Samostříl se však na to neohlížel, a srdečně potěšen jsa, že se mrzutý nesvár tak šťastně ukončil, Břetislavu žehnaje, zkřikl hlasem vysokým: „Milost boží budiž s tebou, spravedlivý Břetislave!" A veškerý sbor zvolal jedním hrdlem: „Sláva s tebou na věky!" —

Prkoš vypravil se toho dne ještě z lidnaté Prahy k domovu. Zasmušilý jel na svém tmavém komoni; obočí škaredě stahoval a dobou zubami skřípaje, ani slova nemluvil. Jenom jednou anebo dvakrát zdálo se služeb-

Digitized by Google

níkům, že sám s sebou rozmlouval; byly to však pouze jednotlivé, nesrozumitelné zvuky; a jelikož se mu při nich ústa k divokému smíchu šklebila, soudili vesměs, že něco hrozného na mysli přemítá.

2.

Mocný pán po vší krajině okolo řeky Biliny a nejpřednější osoba v župě Bilinské měl jediné dítě, dceru Svatavu. Dívka, jsoucí sedmnáctiletá, rozvíjela se nevýslovnými vnadami. Ne vysoká, ušlechtilá však, půvabná plnost krásných oudů, růžové tváře, jiskrný zrak a dlouhé snědé kadeře byly její okrasou tělesnou. S těmi se pojila však také spanilost duševní; vnadné tílko uzavíralo outlé srdce, ňádra se jí dmula panenskou nevinností, a z oka jí zářila milostná dobrota. Stálať jako anděl smírce po boku otce svého, kdykoliv bezuzdá prchlivost jeho hrozila meze spravedlnosti překročiti. Celá krajina vzývala ji jako svou opatrovnici. Prkoš sám ji ošetřoval jako veliký poklad, doufaje skrze ni rod svůj k slávě přivesti.

Najednou však počala Svatava postonávati, a roznemohla se konečně tak, že nemohla z lože povstati. Nadarmo snášely se léky, nadarmo vyvářela se ze sílících bylin zdravotná šťáva: kořen dívčího života den po dni vadnul, aniž bylo pomoci.

Toho času bral se okolo hradu neznámý jinoch, a pravil se býti žákem slavného lékaře. Jeho vážný pohled, temné, tajuplné oko, tmavý, dlouhý nevídaný oděv a povážlivá slova k tomu přisvědčovaly. Prkoši byla všeliká pomoc vítána; i svěřil tedy cizímu jinochu dceru nemocnou, a nežli se měsíc poznovu naplnil, začala se přičiněním neznámého lékaře dívka síliti.

Digitized by Google

Od této chvíle až do dne, kdežto se Prkoš dle rozkazu knížecího na soud postaviti musil, uběhlo půl leta. Jinoch zdržoval se ještě na hradě, jsa jednak vděčnosti, jednak ještě mocnějšími okovy opoután.

„Zejtra se vydám zase na cestu!“ řekl stokráte sám k sobě; spatřiv ale Svatavu, opět na své předsevzetí zapomněl. — Bál se snad, aby se dívka poznovu neroznemohla? Čili se strachoval, že sám zastůně, pakli s Bilinským hradem se rozloučí? — Čeho však směl se neznámý, chudý jinoch nadíti, láskou chtěje pomýšleti na dceru přebohatého pána českého! —

„Zejtra se vydám na cestu,“ řekl k sobě opět, a pevně takto u sebe uzavřev, šel, aby Svatavě úmysl svůj vyjevil. Dívka se procházela právě v zahradě.

„Spanilá Svatavo!“ jal se k ní mluviti — ale další slova uvízla mu na jazyku.

„Co bysi rád, milý Tusto?“ ptala se ho dcera Prkošova přívětivě. — „Jak? oči se ti kalí slzami? Pro Bůh, co ti schází, můj dobrodinče?“

„Tvé požehnání na další truchlivou cestu života mého!“ odpověděl jinoch, a padnuv před ní na kolena, ruku její na plamenná ústa přitiskl. — „Zejtra musím hrad váš opustit!“

„Cože pravíš?“ lekla se dívka a ustrnutím ucouvla. „Tusto, ty bysi nás chtěl opustit?“

„Hříšník musí z ráje prchnouti, dokud ho nezastihne mstitelná ruka Páně,“ odpověděl jinoch, zraky maje k zemi sklopeny. „Já se tady prohřešil, a nesu vinu přetěžce.“

„Ty že jsi tady se prohřešil?“ podivila se dívka. „Není-li láska k dceři bohatého Prkoše hříšným proviněním?“ řekl Tusta třesoucím se hlasem. Náhle ale, jakoby mu ze srdce byl těžký kámen spadl, zmizela

Digitized by Google

všecka nesnadnost a se zmáhajícím se ohněm mluvil dále. Vzchopiť se přitom ze země a blíže k Svatavě přistoupil. „Miluji tě, Svatavo, miluji tě vroucí, neskonalou milostí! Jako jasná dennice vzešla jsi nade mnou, i musím se tvého světla držeti, nemám-li teď zahynouti v temnostech. Rod můj je rodu tvému roveň, děvo šlechetná; předkové moji jsou slavní, jako praotcové tvoji; já jediný jsem chudý a neznámý. Předce ale doufám — dopřeješ-li mi své lásky k potřebné posile, že slovutného jména získám a statkem se tobě vyrovnám. Jsem-li ale na omylu, Svatavo — vyslovíš-li nade mnou slovo nemilosti, pak mi odpusť moji vinu — lásku totiž a smělou naději, odpusť mi a zapomeň! Dnes naposledy s tebou rozmlouvám.“

I byltě jinoch v zanícení svém zapomenuv, za jakého úmyslu do zahrady přišel, jen slabě se zdráhající Svatavu k srdci přivinul. Roznícená sladkou milostí, kterou dávno již v srdci tajila a která nyní jinochovým vyznáním volného průchodu z utísněných prsou dostala, sklonila dívka hlavu milenci na prsa, rámě pak položivši okolo krku jeho, nezpouzela se, když ji panensky zapýřenou na horoucí ústa políbil.

V naději a ve snách, jakéž toliko první láska vykouzluje, navrátili se pak oba do hradu. Nezkušená děva doufala, že na přízni otcově požehnání lásky své vyprosí, a důvěrně letěla mu do náručí, když se domů navrátil. Tusta pak hned u první příležité době takto k němu promluvil:

„Pane, vyslechni prosbu lékaře, jemužto jsi častěji odměnu sliboval, ač jí nebyl žádostiv!“

„Co na mně žádáš?“ ptal se Bilinský. „Jeť dobré znamení, že tuto chvíli přicházíš; neboť jsem se právě s tebou na mysli obíral.“

„Se mnou, pane? — Toť věru dobré znamení. Abysi

Digitized by Google

ale neřekl, že se sprostému lékaři smysly pomátly, jenžto na tebe takovou důležitostí doléhá, poslyš, co jsem dosavade nikomu nesvěřil! Jméno mé jest po Čechách sice ještě neznámo, rod můj si ale prvního místa po knížecím osobí. Jsem z nešťastného kmene Vršovců."

„Vršovců?" zvolal Prkoš rázně, a jaksi radostně překvapen na jinocha zraky upřel. Bylo na jevu, že je mu ta zpráva milá.

„Otec můj," vypravoval Tusta dále — „jakož ti snad povědomo, utekl se před Oldřichem, otcem Břetislava, do Charvatska, do první domu našeho kolébky, žádného jmění před hněvem mstivého knížete nezachrániv. Jako žebrák pustil se do ciziny. Tam se zasmála naň láska, jížto u dívek českých nebyl ještě pocítil, i polehčila mu těžké břemeno vyhnanství; on je ale ani takto dlouho nésti nemohl. Ohnivý duch jeho upachtiv se marným namáháním o svobodu, klesl do hrobu. Já byl tenkráte sedmiletý. Na smrtelné posteli přikázal otec matce, aby se do Čech utekla a padnouc knížeti k nohám, o milost pro mne nevinného žádala. Ona však v bázni jsouc, aby snad jedinému dítěti pro budoucnost podobně nebezpečný život nepřipravila, z něhož by manžel sotva vyvázl, v tiché skromnosti mne chovati hodlala.

V okolí našem bydlil stařec, který byl daleko široko v pověsti, že umí léčivé byliny svářeti a těžké neduhy hojiti. Ten si oblíbil čiperné mládí mé a přijav mne pod střechu svou jako syna, dal mi nahlednouti v dílnu svou a odkryl přede mnou mnohé tajemství věčné přírody. Tu mi po desíti letech i matka skonala. Teprva v poslední hodině svěřila mi tajemství rodu mého, davši mi do rukou i písma domu Vršovického, která byl otec šťastně zachoval. Podivno bylo mi při té novině.

Digitized by Google

Nepovědomá dosavade bouře zmocnila se duše mé a zaháněla mě z krajin, kde jsem se pojednou cizincem býti uviděl. Byla to snad také mladistvá ctižádost, která mě do Čech vábila. Tamť se můžeš postaviti urozeným na bok, myslil jsem, i rozloučil se konečně s lidem, jejž jsem byl až dosavade bratrským nazýval. Jakési teskno přicházelo ale na mne, tím obtížněji, čím blíže jsem k českému pomezí přicházel. Uhnul jsem se tedy k půlnoci, potom k západu, a octnul se v rozhlášených městech říše německé. Tím zrostly i vědomosti moje, a podívání se na svět, pak daleká cesta unavily čili stanovily touhu mou po Čechách. S pevnou důvěrou a duchem usedlejším pozdravil jsem posléze nevídanou vlast. A hle, skoro na prahu uvítal mě chrám hostinský, a vládce jeho, slovutný Prkoš, přátelsky mne choval."

Takto dokončil Tusta své vypravování. Prkoš chodil mezi řečí jeho rychlým krokem po komnatě, a jenom časem u jinocha se pozastavil, na slova jeho pozor dávaje. Bylo patrno, že se v něm důležitá myšlénka rozmáhá.

„Proč jsi mi to ale dříve nesvěřil?" zeptal se ho konečně. „Proč jsi tak drahně času mezi námi na zapřenou dlel?"

„Nikdo se neměl jména mého dověděti, až bych je byl statečnými skutky oslavil," odpověděl jinoch. „Nezdálo se mi nic žádanějšího, nežli výtečnou šlechetností Čechům dokázati, že se ještě zdárná ratolest na velikém štěpu Vršovském zelená. Teď ale, co se mi na tvém hradě jiný, krásnější cíl počínání mému zjevil, teď se tobě svěřuji, a k dosažení cíle svého pomoc u tebe nalezti doufám. Miluji tvou dceru, pane!"

Jako blesk projela tato slova Prkoše. V dlouhém úžasu na něho pohlížel, až pak se dílem jako v hněvu,

Digitized by Google

dílem ve smíchu tázal, jakou náhradu by mu za tak veliký poklad podati mínil.

Tusta, jehož se byla s milostí Svatavinou neobyčejná mužnost zmocnila, odpověděl takto: „Tobě přináším upřímného syna, Svatavě milujícího manžela. — K tvému statku připojím pak jmění otce svého, ježto doufám od knížete dostati.“

„Zdali možná, slavný hrdino?“ zasmál se Bilinský úšklebně. „Hodláš to v skutku od knížete obdrženi? Ó moudrý lékaři, jinak-li sobě bohatství nezískáš, tedy se o žebrácké holi do Charvatska navrátíš.“

Po těchto slovech se od jinocha odvrátil a přistoupil k oknu. Široká prsa dmula se mu velikým pohnutím; čelo a tváře hořely mu zanícenou krví; musil si po nich několikkráte dlani přejeti.

Tusta se divil slovům Prkošovým, a tonul na rozpacích, má-li mu odpověděti čili nic. Tu se Prkoš ale zas obrátil a slovem odhodlaným pravil takto k jinochu:

„Tusto Vršovče, nedoufej, že od knížete čeho dosáhneš! Přemyslův rod se nesmíří s rodem tvým. Může-li ti někdo pomoci, učiní to Prkoš Bilinský. Chtěj se jen věrně rady mé přidržeti!“

„Budu tě otcem nazývati, rada tvá mi bude vítána.“

„Tedy poslyš — pamatuj ale, že nás nikdo neslyší, a že i tenkráte slova moje do prsou jako do tmavého hrobu schovati musíš, jestli se ti nezalíbí!“

„Co jest? mluv upřímně!“

„Jako tvým statným otcům jest i mně vláda Přemyslovců nesnesitelná; musím se jí zbavit.“

„Pane!“

„Cítím sílu do sebe, že bych jako oni mohl na knížecím trůně seděti, kdyby mne slepá náhoda byla z kněžny

Digitized by Google

na svět vyvedla. Proč bych tedy měl před nimi jako před zlatou modlou klekati anebo se jich jako ohnivé pece obávati? Proč právě jich? Císař vypověděl válku Břetislavovi a saskému Othardovi nařídil do Čech vtrhnouti. Nežli se to však stane, odřeknu se pána českého a saskému se podrobím."

„Pane!" zvolal ještě jednou jinoch s hrůzou rostoucí. Prkoš ale, jeho udivení si nevšímaje, mluvil dále:

„Doufám s ním vejíti ve svazek přátelský, a tebe, Tusto, vyvolil jsem k pořízení této věci. Tobě Vršovci musí býti důvěra moje vítána, ježto ti poskytuje příležitosti k pomstě."

„Nemíchej činy otců mých s podnikáním svým!" zvolal jinoch. „Stala-li se křivda Vršovcům, živ je nad Čechami přísný Bůh, on klade i skutky knížat na váhu spravedlnosti! Pakli ale provinili moje předkové, zasáhl je zasloužený trest. Nevymlouvám vinu jejich. Ani nejvyšší z národu nesmí na kníže pána svého ruku vztáhnouti — jakož bohužel učinili někteří z krve mé."

„Alebrž mají se podrobiti pýše a rozmarům, jako slabí beránkové?"

„Všeliké činy odplacuje Bůh, jehožto slovem knížata nám dána jsou," odpověděl jinoch s mírnou vážností a sepjav před Bilinským ruce, prosil: „Rozmysli se, pane, upusť, otče! Pro lásku mou k Svatavě tě zaklínám —"

„Zadrž, mravokárný kazateli, a neprohřešuj se pomyšlením na dceru Prkošovu!" zakřikl ho rozhorlený šlechtic. „Syn musí býti s otcem stejného smýšlení."

„S hříšníky jsem nebyl nikdy stejného smýšlení," vece Tusta.

„Ha, chlapče!" rozlítil se Bilinský a mladého Vršovce za rameno popadl. „Ty se opovažuješ —"

Digitized by Google

„Zpátky, muži zaslepený!“ přetrhl mu jinoch rázným hlasem slovo a silnou rukou zbavil se jeho pěsti. „Nemysli, že jsou moje ruce toliko na masti a na lékařský nástroj uvyklé; také mečem znají vládnouti; a kdybysi nebyl otec dívky, kterou miluji — “

„Co bysi tedy, chlapče?“ rozsápal se Bilinský a strhl se stěny meč. „Co bysi, mluv!“

„Nech smrtící zbraň v pošvě, pane! V pobouření smyslů nevíš, co počínáš. Promluvíme spolu, až se utišíš.“

„Ani slova s tebou více, malicherný lékaři! Povětří mezi těmito stěnami se déle pro tebe nehodí. Tu vezmi mzdu za své dílo a táhni k Břetislavovi!“

Přitom hodil plný měšec k nohám Tustovým.

„Za své dílo, jak pravíš, vzal jsem již odplatu sladší, Svatavinu lásku!“ odpověděl jinoch s povzbuzeným hněvem, a zdvihnuv měšec, roztrhl jej, peníze pak po komnatě rozházel. „Tuto mzdu si nech a za každý plíšek si knížecího zrádce pronajmi! Pamatuj ale, abysi tak mlčelivých, jako já jsem, zjednal, jemuž pro Svatavu na tvé pověsti záleží!“

Rychle na to kráčel z komnaty, a potkal na předsíni Prkošovu dceru.

„Nebesa tě zastřete svým nejjemnějším štítem, dívko srdce mého!“ řekl k ní slovy želuplnými, „musíme se na krátký čas rozloučiti.“

„Věčný Spasiteli!“ ulekla se děva. „Co pak se stalo, drahý příteli?“

„Tvému otci se nechce ve mně zalíbiti zeť. Mám prý ho po nějakém čase o tebe zas prositi.“

„Ó tedy jsi ho nežádal slovy dosti vroucími! Pojď se mnou k němu, pojď; mne láska jinak prositi naučí.“

„Nadarmo bysi, spanilá Svatavo, o srdce otcovské se pokoušela. Mezi mnou a ním leží propast, kterou

Digitized by Google

toliko délka času vyrovná. Zachovej mi jen věrné srdce své, drahá dívko!“ řekl dále a sevřel milenku do náruče. „Vzpomínej si na píseň o upřímné Zdeňce, která pět let na milence čekala! Já si dříve pro tebe přijdu, rozkoši moje; buď jen stálá ve své milosti!“

„Věčně, věčně, Tusto můj!“ zašeptala dívka bolestně, labutím ramenem jinocha pevně objímajíc. On pak políbiv ji na slzavé oko a na třesoucí se rty, jemně se z jejích loktů vyvinul a po kamenných schodech na předhradí pospíchal. Dívka ale v úzkosti srdce svého letěla k Bilinskému.

„Otče, co jsi to učinil Tustovi?“

„Nemluv mi níc o tom bylináři!“ utrhl se na ni Bilinský. „Mezi námi není déle žádné jednoty.“

„Otče, já ho miluji!“ řekla dívka, pro bolest však a otcovu prudkost nemohla nic více promluviti.

„To se raději láskou nejsprostšímu sluhovi zavaž, děvo nezdárná!“ obořil se na ni Prkoš. „Tustovou nebudeš nikdy!“

„Já ho miluji!“ zvolala zase dívka a rukama lomíc, otci k nohoum padla. „Já ho miluji více nežli život svůj! Bez něho mi nelze býti na živu.“

„Zahyň tedy, věrná milenko!“ osopil se Prkoš a kvapným krokem ubíhal z komnaty. Nadarmo se za ním dcera vzchopila, nadarmo po něm náruč rozpínala. Zmizel nelidsky.

3.

Mezi tím klusal Tusta z Bilinské krajiny. Trvaje v tichém přemýšlení o budoucnosti, o své lásce a o knížeti, nevšímal si hojných sborů, kteří se k uhájení vlasti ze všech stran ku Praze sjížděli. Mnozí ho sice mezi

Digitized by Google

sebe přijali, vidouce však jeho zasmušilost, brzo zase odrazili. Němý a, jakž se jim zdálo, i bojácný host k nim se nehodil, jižto vesele si prozpěvujíce do boje táhli.

Tak se klonil již druhý den ku konci. Tusta jel právě velikým lesem, za nímžto, jak mu praveno bylo, již Pražské vysoké věže spatřiti doufal. Pohnutá jeho mysl byla se poněkud ztišila; jasným okem pohlížel okolo sebe na velikánské duby, mezi nimižto zapadající slunce jako tenká růžová rouška plynula. Kolem se ozýval rozmanitý zpěv lesního ptactva; nad ním se pnula jasná obloha. Pozoroval však, že se blízko něho stále neznámý jezdec drží, koně svého brzo za ním poháněje, brzo před ním zastavuje. I na včerejším noclehu byl ho již mezi ostatními hostmi viděl; zevnitřnost jeho nebyla ale tak půvabná, že by se byl rád s ním seznámil. Byltě muž asi čtyřicetiletý; alespoň se mu dle osmahlých, štětinovými vousy zarostlých a hlubokými brázdami zoraných tváří menší stáří přiřknouti nemohlo. S hranaté lebky visely mu zrzavé vlasy, a poněvadž si je zkrátka nestříhal, byly hrubým koňským hřívám podobny. Obočí měl takovétéž barvy. Pod ním se mu jiskřily zelené šilhavé oči. Zrostu byl malého; oudů, jak se zdálo, velmi ohebných. Ostatně se na něm nejevil sice onen ráz potměšilosti, jakýž obyčejně na lidech jeho zevnitřnosti pohledáváme: měl však předce na sobě tolik znamenité odpornosti, že ho mohl člověk po prvním spatření mezi tisícem lidstva poznati. Jiná věc, jížto se podivně od jiných lišil, byla řeč a způsob mluvení. Větším dílem zkracoval totiž dlouhé slabiky. Sykavě vyslovoval slova česká, a mezi česká míchal slova jiných nářečí; tak se podobalo jeho rozmlouvání strakatému, z nepravidelných kousků sešitému čalounu.

Digitized by Google

Cizinec tento držel se druhý den blízko Tusty, a jakkoliv se u samého nebyl ještě zastavil, bylo předce patrno, že by to byl rád učinil. Jeho rozpaćitost vzbudila v jinocha podezření. I vidělo se mu býti radno, aby se před ním bedlivě na pozoru měl. Nemoha se však déle za ním po zadu držeti, aby se na cestě až do tmavé noci neomeškal, pobodnul koně svého, a dojel brzo k druhému, kterýžto se již na své klisně byl zastavil a z daleka na Tustu takto voláti počal:

„*Ostrogaj, caro mio,* pobodni ho, pobodni! Statného máš koníka! *Jechasz do Pragi?*“

„Jedu do Prahy, jestli ti na tom něco záleží,“ odpověděl jinoch zkrátka.

„Nejsi ale Čech, jak slyším,“ řekl na to neznámý jezdec, „slova tvoje jinak znějí, než kdybysi se jako pachole byl ve Vltavě koupával. *Umiész braciszku po polsku?*“

„Čech jsem, a po česku rozprávím,“ odbyl ho zase jinoch, a pohnal koně k čerstvějšímu kroku. Cizinec ale svého také ostruhou polechtal.

„Čech jsi?“ pravil přitom. „Dobře, tedy budeme hovořiti po česku.“

„Jen zvolna, příteli, zvolna. Dříve se mě zeptej, mám-li chuti k hovoření!“

„Proč bys neměl, *kutya lelke?* Není tobě společnost moje líbezná?“

„Mysli si o tom, co mysli, dokud se ti k pravdě nepřiznám.“

„*Si, si,*“ řekl jezdec neznámý zdlouhavě a potutelně se po Tustovi zelenýma očima ohlížel. Potom se najednou rozkřiknul: „*Maladetto!* myslíš, pane, že jsem já *jadowity bękart?* šelma, lupič, vrah?“

Digitized by Google

„Nevítaný host jsi, myslím!“ odpověděl rázně mladý Vršovec. „Radil bych ti, abysi jel na sto kroků přede mnou.“

„Počkej tedy za mnou!“ zkřikl cizinec a hbitě z pasu dýku vytáhnuv, po Tustovi se jí rozehnal. Ten byl ale na každé jeho pohnutí pilný pozor dával, a vida nyní jeho zlý úmysl, uhnul se vražednému bodu, a vytrhnuv meč svůj, tak ostře a uměle jím máchnul, že ihned cizinci dýka z pěsti vypadla a proud krve mu ji pobarvil. Tusta pak jako blesk s koně skočiv, meč na prsa mu zasadil. Vrah začal bolestně křičeti a ze sedla se vysmeknuv, spadl na zemi.

„*Jezusku! ó mój Jezusku!* nezabíjej mě!“ začal tento z plného hrdla křičeti, úzkostně přitom nohama třepaje. „*Pardon!* Nezabíjej, pane, svého sluhu! Odpusť mi! *Diavolo* — čert mi kladl osidla!“

S podivením patřil jinoch na muže, jenžto svou bázni na jevo dával, že není lotr vycvičený. Nevěda však, jestli by mu věřiti měl, ostří meče mu ještě na tělo přitlačil a všelikou zbraň zahoditi poručil.

„Nemám zbraně, nežli dýky, která nyní tamto na zemi leží,“ odpověděl jezdec, strachy zuby jektaje a jako na důkaz po celém těle se ohmatávaje.

„Víš, vrahu, co jsi zasloužil?“

„Smrt jsem zasloužil,“ řekl přemožený plačtivě. „Nejsem ale vrah, *mój kochany paneczku!*“

„Tedy vstaň — ale z místa se mi nehýbej, sice tě probodnu,“ řekl jinoch a dýku se země pozdvihl.

Jezdec se pomalu sebral, nemoha však pro třesení kolenou postáti, sedl si na bobek, odepjal kus podlouhlého plátna, jímžto byl v bokách opásán, a začal si ránu svou ovazovati. Potom se připlazil jinochovi k nohám.

Digitized by Google

„Bůh ti zaplať, *mój złoty dobrodzieju!*“ řekl zajíkavě a políbil škorně jeho. „Duši mou jsi zbavil zoufání.“

Útrpnost jala jinocha nad litostí podivného muže, na němžto patrně viděti bylo, že mu loupež nebyla řemeslem.

„Vstaň!“ řekl k němu. „Učinil jsi mne sice pánem života svého, a měl bych právo tobě rovnou měrou odplatit; odpustím ti ale, jestli věrně vyznáš, co tě k zavraždění mému pohnulo.“

„Ďábel — zlý duch, *padrone mio benissimo!*“ odpověděl jezdec, a ještě se třesa, vstával se země. „Pán mne k tomu najal, s jehožto hradem jsi včera se rozloučil. *Si, si,* pane, nedívej se na mne nevěřící! Mne lehkovážného psa k tomu nabídnul, abych tě zadávil. *Bodaj się sam udawił!*“

„Bilinský?“ zvolal s hrůzou mladý Vršovec. „Nelži, člověče! Jak by se směl takovým hříchem pokáleti?“

„To nevím; mě ale za tebou poslal.“

„Ha, běda tobě, zrádný Prkoši, budeš-li takto na počaté dráze kráčeti!“ zvolal jinoch, jemuž se rychle o příčině zjednané vraždy zasvítilo. — „Proč ale právě tebe poslal?“ řekl zase k jezdci. „Tebe jsem ani na hradě ani v Bilinském okolí neviděl. Kdo jsi?“

„*Ubogi, opuszczony Polak* — jméno mé je *Czarnusz,*“ řekl jezdec hlasem žalostným. „Budu ti ale věrným sluhou, smiluješ-li se.“

„Vstaň a sedni na koně!“ řekl jinoch a poručil mu, aby svou klisnu k jeho koni přivázal. Potom jel vedle něho s obnaženým mečem.

Sedě počal Polák takto vypravovati:

„Otec můj byl pastuchou nedaleko Krakova. Z mládí jsem užil málo dobrých kousků. Ani s dětmi jsem hráti nesměl. Všecko se mne štítilo. *Maladetto!* smáliť se mi,

Digitized by Google

že se při početí mém šereda s ohyzdou ženila, tak zle jsem se podařil. I otec nakládal se mnou skoro hůře, nežli s psem. Jediná matka, *moja kochana mateńka*, měla mě ráda. Nevím, jestli z útrpnosti nad svou krví, nebo proto, že o mně povídali, že mě poledníce přinesla."

„Bezpochyby jsi se tedy později z otčiny sám vyobcoval, kde ti netvárnost na překážku byla?" ptal se Tusta.

„*Si, si!*" posvědčil Polák. „Či měl jsem poslouchati samé přezdívky? *Abo rogi na mnie widzą?* Či jsem byl horší nežli pes a kočka? Otec a matka mi byli zemřeli. Proč tedy v Polsku zůstati? Myslil jsem, že se mi v cizině lépe povede. *Mangari! Co się łyso urodzi, łyso zginie.* Na čele prý mi sedí zloděj, z očí mi kouká vrah, na vlasech mi visí kopa zrádců. Nikde mě nechtěli podržet, a kde mne z milosrdenství k hovadské práci najímali, nemohl jsem obstáti. Běhal jsem po celém Polsku, podíval se do Uher, sloužil u Vlachů, v Čechách jsem se držel — nikde nic. *Pan Bóg stary gospodarz,* myslil jsem si. *Pan Bóg stoi przy sprawiedliwém!* nekradl jsem, neloupil jsem, nešidil jsem — předce nic. *Kto dał zęby, da i chleb do gęby!* — myslil jsem i modlil jsem se — plakal jsem — předce mne hlad trápíval."

Ubohému Polákovi zalily se oči. Zamlčel se a s tváří slzu si utíral. Najednou si však vzpomněl, že mu byl Tusta přikázal, aby ruce z roztrhaného pasu nevytahoval. I lekl se tedy, a bojácně na jinocha pohlednuv ruce, rychle zastrčil.

„Nech je venku, příteli!" řekl jinoch, jímž bylo Polákovo stěžování a šetření rozkazu pohnulo, i zarazil svůj meč do pošvy. „Věřím slovům tvým. Pověz mi jen, jak jsi se k Bilinskému dostal."

„Zlý duch nikdy nespí," odpověděl Černuš. „Před

Digitized by Google

čtrnácti dny byl jsem ještě v službě u Víta z Kraví Hory. Pyšný pán, milovný velikého stáda ovcí, které jsem honil na pastvu. Hlídal jsem je jako lidské duše. Ale *na śniegu nie urosło ziele.* Nejpěknější beran se roznemohl a zcepeněl. Pán se chopil biče a jako psu mi vymrskal. Musil jsem zase do světa. Chleba nebylo — hlad mě mořil — *głodnych i mucha powadzi* — vloupal jsem se do cizího statku. *Jaka praca, taka płaca.* Byl jsem chycen. Tu jel okolo pan Bilinský. Navracel se z Prahy. Ten mě vykoupil, a že právě snad šelmu potřeboval, vzal mě s sebou na hrad. Na druhý den si mě dal zavolati a upamatovav mě, co byl pro mě učinil, službu ode mne požádal. „Vidím na tobě, že jsi se volně již světem prohánĕl," řekl ke mně, „a postihl jsem tě při skutku, který tvé zevnitřnosti hanbu nedělá. Budeš-li po mé vůli, do smrti teplý stánek u mne nalezneš." — „*Dio mio!*" zvolám na to, a radostí se mi hlava točila. „Poroučej, pane, se svým sluhou, do ohně pro tebe poběhnu!" *O bodaj moja noga tam nie postała!* Navedl mě, abych za tebou, *mój dobrodzieju,* jel a —"

Tu se Polák zamlčel, a sklopiv oči rukou se ohnal, jakoby někoho dýkou probodnouti chtěl.

„A ty jsi k tomu přivolil?" řekl Tusta.

„*Pardon*, musil jsem. *Potrzebie ustawy ustępują.* Zhrozil jsem se arci; pán mi ale teplý stánek přislíbil. Napadl mi ovšem i Bůh; však také na sta jiných, kterým se při zlé mysli dobře vede — i pustil jsem se za tebou."

„Bodejž se byl nešťastný Prkoš lépe poradil!" zvolal jinoch. „Co pak se nebál, že ho zradíš?"

„Já? a komu? Byl by světoběžník mohl proti pánu svědčiti? Byl bych sobě tím zasloužil, co mi pán sliboval?"

„Byl bys ale dobré svědomí zachoval."

Digitized by Google

„*Ah madre santissima!*“ zvolal Černuš a hluboce si oddechl. „To mluvíš pravdu, pane! Poprvé, co jsem živ, nechutnala mi večeře, když jsem s tebou včera pod jednou střechou spal. Oka jsem nemohl zamhouřiti. Již jsem se chtěl s nepořízenou do světa pustit, neboť se mně tebe slitovalo. Tu mi nouze přišla na mysl, v nížto jsem se po tolik let vláčel a jížto jsem se mohl jednou ranou zbaviti. Jel jsem tedy z rána zase za tebou, otálel ale až do večera — nu a ostatní již víš.“

Jinoch se byl však mezi poslední touto řečí zamyslil. Černušovi se zdálo, že obírá se s Bilinským, aspoň o tom svědčila jednotlivá slova, jako jsou: „Licoměrný vrah! Zkáza mu! Nevděčník!“ ježto mu chvilkami ze rtů vyklouzlo. Najednou se ale z myšlének probral a Polana zeptal, co by teď hodlal začíti.

„U tebe zůstanu, *môj milosierny* pane!“ řekl kvapně vděčný Černuš. „Budu ti věrně sloužit, abych napravil, co jsem na svém svědomí pokazil.“

„Nenavrátíš se tedy k Bilinskému?“

„Raději do pekla. Jedu arci na jeho koni, jestli ale, pane, dovolíš —“

Bezpochyby chtěl říci, že si ho za vystálý strach a slušné potrestání Bilinského podrží; podíval se však přitom na Tustu. Ten se ale již opět důležitější věcí na mysli zanášel. Čekal tedy Polák, až se mu odpověděti zalíbí.

Konečně začal jinoch takto:

„Měl bych tě sice s sebou vzíti a při žalobě na zrádného Prkoše za svědka pohnati. Nechám ale soudu pro důležitější věc, nežli je život můj, a jinou službu ti uložím. Pojedeš napřed na Bilinský hrad.“

„A co tam?“ lekl se Černuš. „Bez pořízení se nesmím navrátit“

Digitized by Google

„Máš-li tam co prospívati, musíš mě arci zavraždit.“ Polanem to trhlo.

„Jinak si důvěry nezískáš,“ mluvil jinoch dále. „Já beztoho od zejtřka stav i jméno změním, a bývalý člověk ve mně jako zemře. Oznam tedy Bilinskému, že jsi mne zavraždil; a on ti snad potom i při jiném podnikání důvěry dopřeje. Tuším pak, že brzo ještě něco horšího nežli vraždu vyvesti zamýšlí.“

„*Ah, Dio mio!* a k tomu bych měl snad pomáhati?“ zvolal ouzkostným hlasem Černuš. „*Tak się mnie chce, jak kozie do rzeźnika.* Hřích metle neujde.“

„Na tebe hřích nepadne,“ odpověděl Tusta. „Cokoliv na Prkoši nepravého a povinnostem šlechetného muže protivného poznáš, rychle mi oznámíš; budeť to arci snad věc jediná, ale tak hříšná, že se ji vysloviti bojím, abych ho marně nenařknul, jestli ho Bůh mezi tím na lepší cestu již přivesti ráčil. Všeliká tvoje zpráva mě zastihne při zástupech knížecích, bude-li pro *Jaroboje Charvátského*. Buď opatrný, odplata tě nemine. Po skončené válce opět se spatříme.“

Černuš uchopil se okraje jinochova kabátu a políbiv jej na důkaz oddanosti, v službě věrně setrvati přislíbil.

Třetího dne stál již před pánem Bilinským a okazoval mu zkrvácený šat a čepici, které prý zabitému jinochu odňal. Vědomí, že se poctivý služby drží, dodávalo mu smělosti, a přirozenému rozmaru volně uzdu popustiv, neostýchal se Prkoše prositi, aby naň brzkou prací pamatoval. Prkoš mu hodil plný měšec do rukou, a nedal mu dlouho na dílo čekati. Myslilť, že ho prvním proviněním již navždy do své moci dostal, a tudíž mu bez rozpaku i vyvedení jiného díla svěřil, k němuž by se byl jiný ztěžka uvolil. Nebylo sice krvavé, jakéhož

Digitized by Google

se Černuš nejvíce obával, bylo ale takového způsobu, že o pravém cíli své úlohy v temnosti zůstal a že se mu nezdálo potřebí, aby Jaroboji Charvátskému hned o ní zprávu dal. Uzavřel čekati, až se mu poněkud vyjasní.

4.

Říšskému císaři zachtělo se pokladů, kterých byl předešlého leta český kníže bojovnou rukou v Polsku vydobyl. Že se však Břetislav požadování tomu protivil a práva k své kořisti pevně zastával, stalo se toto neposlušenství příčinou války, kteroužto císař krajiny české potrestati umínil. Mimo to nalezl ještě jinou záminku, totiž opominutí ročního poplatku, kterým prý knížata česká německé říši od starých časů zavázána byla, které ale odváděti Břetislav zanedbal; a tudíž domníval se míti dosti příčin, předsevzetí své v skutek uvesti a na Češích mocnou rukou dobyti, čeho mu pro zahájení svobody své dobrovolně postoupiti nechtěli. I počal u Řezna stahovati hojné zástupy a táhl s nimi k pomezí, ježto dělí Bavory a Čechy. Taktéž kázal i Othardovi, saskému knížeti, aby s lidem svým od půlnoční strany do Čech vpadl. Othard poslušen jsa rozkazu svého pána, jakž i poddanému knížeti německému příslušelo, nelenil tedy a počal rychlé své Sasy k válečným korouhvím svolávati. Na veliké Drážďanské rovině položili se táborem. Kníže sám, jsa přirození udatného, ač jinak hrubého, dlel po celý den v táboře, přihlédaje k dobrému a kvapnému hotovení se. Na třetí den mělo vojsko cestu do Čech nastoupiti.

Bylo to času odpoledního. Othard seděl ve svém stanu při znamenité práci, totiž — při pití. Na veliké, koží potažené stolici roztahoval masité oudy, levičkou

Digitized by Google

si na břich poklepávaje. V pravici držel naplněnou číši. Tváře se mu leskly barvou čisté mědi. Vedle něho stál knížecí písař a číšník, které milostivý pán pro obveselení mysli chvilkami za uši potahoval, z celého hrdla se chechtaje, jestli se ubozí bolestí šklebili.

Tu vešel rytíř do stanu.

„Co dobrého?“ ptá se kníže, a rytíř oznamoval příchod posla z Čech.

„*Gottes Wunder!*“ podivil se Sas. „Co pak se líbí těm neposlušným císařského rozkazu? Dostali již strach?“

„Nevím, veleslavný kníže! Poselství má prý jen tobě svěřiti.“

„Poddávají-li se na milost, blaze jim! Přiveď mi toho posla!“

Rytíř vyšel ze stanu, a za několik okamžení vstoupil do něho Polan Černuš. Měl sice již dosti úpravný šat na sobě, skvostnější než kdy jindy, dokud se ještě světem toulával, protivnou tvářnost jím ale předce nezakryl.

„*Gottes Wunder!* jakého mi to šeredu posýlají?“ zvolal Othard, spatřiv českého posla. „Není ohyzdnějších mužů po Čechách? Totě pravá opice!“

„He, he, he! jaký to milostivý žert se mnou, pane, tropíš!“ odpověděl Černuš chybnou němčinou, nedávaje se přezdíváním na rozpaky uvesti, a hluboko před Othardem se uklonil. „Sláva buď s tebou, velemocný kníže! Bilinský pán ti vzkazuje své ponížené služby.“

„Co chce a kdo je tvůj pán Bilinský?“ ptal se kníže, když si byl chřtán notným douškem propláchnul.

„*Excellenza!*“ ušklebil se Prkošův posel, „můj pán rodem i statkem vyrovná se tvým nejvzácnějším hrabatům. *Mangari!* český pán — a německý hrabě vždy jedno!“

„Jedno? a co chce ten tvůj pán?“

Digitized by Google

„Poroučí se do tvé milosti, a co více tobě *jaśnie oświéconemu panu* věděti potřeba, to ti poví pero jeho.“

„Pero?“ podivil se Sas a oči na posla vyvalil. „*Gottes Wunder!* což pak vaše pera mluví?“

„He, he! tys v milostném rozmaru, můj nejjasnější pane,“ odpověděl Černuš. „Přináším psaný list od pana Bilinského.“ — Na to roztrhnul podšívku v huňaté čepici, vyndal z ní do kotonče svinutou bláneu a sníživ se až na koleno, podal ji Othardovi.

Kníže ji vzal a rozvinul. Písmo bylo mu však tajnou pohádkou, a protož ani skoro nevěda, že je dolů hlavou drží, za dlouhou chvíli jen mlčky na list pohlížel. Potom jej ale podal pisákovi a nastaviv číšníkovi číši k dolití, řekl: „Pověz, pisáku: co ty muří nohy znamenají?“

A pisák začal čísti:

„Othardovi, nejslavnějšímu knížeti saskému, služby své vzkazuje Prkoš, pán Bilinský.

Pilně na mysli rozváživ, kterak se před časy mým předkům pod vládou knížat německých blaze vedlo —“

„Stůj!“ zakřikl ho Othard. „Co mi to povídáš o předcích a o knížatech německých?“

„Dovolíš-li, *Excellenza!* tedy ti to povím,“ řekl Černuš. „Z úst pána svého vím, že se předkové jeho Breisakové nazývali a v krajině Míšenské bydlili.“

Na znamení, že dobře porozuměl, pokynul kníže několikkráte hlavou, a pisák četl dále:

„— a zkusiv, kterak my urození v Čechách křivdu trpíme, uzavřel jsem poddati se pod správu spravedlivější. Přijmiž mne tedy, slavný Otharde, pod ochranu svou! Vtrhni se svým lidem do Čech —“

„Ha, ha, ha! to by se bylo i bez tvé prosby stalo!“

Digitized by Google

zasmál se Sas; „Breisak má hodnou mirku rozumu. Čti dále, písáku!“

„— já pak zatím, aby žádné podezření nepovstalo, vypravím posla k českému Břetislavu, a jako bych jemu pomoc chystal, v krajině své hlučné pole seberu; jakmile Ty však pomezí překročíš, k Tobě s ním přirazím. Čeho se jinak ode mne a lidu mého nadíti, a jaké krajiny pomocí mou sobě zavděčiti můžeš, oustně Ti můj posel vyjeví. Přijmi prosbu mou, kterou sebe i dceru svou i statky —“

„Stůj! Cože pravíš o dceři?“ trhl sebou žen milovný Sas. „Má tvůj pán hezkou dceru?“

„*Ah, Dio mio!*“ zvolal Prkošův posel. „Anděla má, který se za dívku přestrojil.“ Na mou ohyzdnost mohu se *najjaśniejszemu* pánu zaklíti, že nic krásnějšího neviděl, cokolivěk saské zahrady spanilých kvítků zplodily.“

„Myslíš tedy, že je lahodná? že je k pomilování?“

„*Słodka to dziewczyna!*“

„Vyslyšíme tedy prosbu tvého hraběte. Dočti již, dočti — písáku!“

„Jsem u konce,“ odpověděl tento. — „Přijmi prosbu mou, kterou sebe, dceru svou i statky milosti Tvé podávám!“

5.

Den pátý na to překročili saští zástupové české hranice. Nepřicházeli však tahem přátelským; smrt a hrůza táhla za nimi. Dědiny loupili, a co loupení vzdorovalo, ohněm a mečem plenili. Nářek nebranného lidu se rozléhal po celé krajině. Všecko se utíkalo k Prkoši Bilinskému, kterýžto sbíraje vůkol branný lid, proti nepříteli vésti jej sliboval. Povolával ale pod svou korouhev z velké části lid cizokrajný, a co z domácího bylo, po-

Digitized by Google

čítalo se k stavu nejsprostšímu, jiné starosti nemajícímu, nežli jak by žaludku a hrdlu pohovil. Takovýmito sbory byl by i při nejlepší vůli nepříteli sotva odolal.

Othard přiraziv po zřízeninách a mrtvolách až k řece Bílině, položil se u hradu Prkošova proti českým zástupům, a v brzce i hrad opanoval, jako by to byl jen dům hostinský. I chtěl se dále do krajin pustiti; ale ruka Páně, která nad mocnými i slabými metlu pomsty drží, postavila mezník jeho zámyslům.

Černuš totiž, uslyšev a uviděv při svém poselství, co Bilinský obmýšlí, a dobře nyní srozuměv, proč Tusta od něho rychlé návěští o každém počínání Prkošově žádal: seznal potřebu, šlechetnému jinochovi brzkou zprávu dodati.

„*Bestia maladetta!*“ řekl sám k sobě. „Prkoši, ty jsi šeredný odbojník. S tebou je hřích, a kdo ti slouží, jedná se hříchem. Já se ale hříchu budu varovati!“

A sotva ze saského táboru se navrátiv, tedy dříve ještě, nežli Othard do země vpadl, pospíšil si věrný Polan do vesnice, která patřila starému Samostřílovi. Vkročiv do první chýše, tázal se obstárlé ženy po muži a po synech.

„Synové táhli ku Praze, a muž je na poli!“ posteskla si matka, nedůvěrně na Černuše hledící. „Bohužel, že jsem tak o samotě zůstala. Celá ves je jako vymřelá. Kdo nás bude v čas nouze brániti?“

„*Maria santissima!*“ odpověděl Černuš nábožně, čelo a prsa křížem znamenaje. „Matka Páně prostírá nad námi veliký plášť, „*moje serduszko!*“ — Nemohl bych s tatíkem několik slov promluviti?“

„Není doma — povídám.“

„Učiň tedy, ať se nějaké nohy rozběhnou a domů ho přivedou. Mohl by si hezkých peněz vydělat.“

Digitized by Google

„Peněz?“ ptala se žena s objasněným zrakem. „I kdož pak by zahodil výdělek!“

A zavolavši sousedova synka, jenžto právě před okny přes kupu sena skákal, poslala ho pro muže. Tento přišel.

„Chtěl bysi tohle vydělati, *mój bratanku?*“ zeptal se ho Polák, a sáhnuv do váčku, vytáhl z něho asi deset stříbrných a na dlani je rolníkovi ukázal. „Chtěl bysi, aby se tito holoubkové k tobě přestěhovali?“

„Dají-li se po dobrém zasloužiti, kozlu by se jich nechtělo,“ odpověděl rolník, s chutí se po penězích dívaje. „Co mám učiniti?“

„Pojď se mnou! Dobré a spravedlivé je sice, s čím se ti hodlám svěřiti, miluje to ale tajení a mlčení.“

I vyšli z chatrče.

„Umíš, brachu, povídati pohádky?“ tázal se venku Černuš rolníka.

„Pohádky?“ podivil se rolník. „Mám-li povídáním tvé bělouše přivábiti, tedy se jen posaď; budu ti až do večera povídat.“

„Dobře, *mój braciszku,* dobře,“ odpověděl Polan. „Dřív ale musíš také ode mne pohádku poslouchati. — Dej si dobrý pozor! — Byl jednou vlk, a ten vlk měl poslouchati lva, protože v jeho doupatech líhal. Lev mu ale zakazoval dáviti nevinné beránky. Tu se mršina vlk rozmrzel a po jiném pánu si zasteskl. A jak si zasteskl, také se ihned poslušnosti odřekl a medvěda si za pána vyvolil, sebe i vlastní mládě mu podrobiv! Hlupák! A předce se chtěl v sadech bývalého pána váleti. Medvěd mu arci připověděl, že své huňaté bratry sebere a na lva se oboří, který měl právě půtku s hladovým drakem: lev prý ale i draka zahnal i medvěda zadávil — a pak bylo běda mršině vlkovi. — Nu, *mój braciszku,* pamatoval sis pohádku?“

Digitized by Google

„Kdybych to nebyl já s velikou mírou paměti, dass aby ji v mozku podržel," odpověděl rolník. „Totě podivná pohádka."

„Bylo by mně arci milejší, kdyby se můj vtip otcem zdařilejší myšlénky nazývati směl; což ale na škodu? I tato spomůže. Ať se jen na rychle na cestu k Břetislavově vojsku vypraví."

„K vojsku? — Kého kozla u vojska?"

„Tam se vyptáš na Jaroboje Charvátského, vyřídíš mu od Černuše pozdravení, a povíš mu pohádku."

„Jaroboji Charvátskému?"

„*Si, si!*" posvědčil Černuš. „Musíš ale honem škorně namazat; čím dříve se ke sborům knížecím dostaneš, tím větší bude odplata." —

Takto vypravil tedy se vší opatrností věrný Polan posla k Tustovi, doufaje, že mu s prospěchem poslouží. Zatím uplynul sedmý den, aniž jaká zpráva přicházela, že se poselství zdařilo. Na Bilině hospodařil již saský kníže, a při svobodném počínání nepřítelově a při patrně se jevící zradě Bilinského zastesklo se všem dobrým, kteří se ještě v jeho zástupech zdržovali anebo na hradě a v okolí meškali. — Jednak jim hrozil trest knížete Břetislava, jednak je strašila pomsta Bilinského i spojence jeho Otharda. Nejhorší ale dnové nastali ubohé Svatavě. Nebyl se jí sice dosavad otec o svém úmyslu prohlásil, ale přátelské obcování jeho s nepřátely mluvilo dosti zjevně o skutku hanebném. Dívčino šlechetné srdce přitom div nepuklo. Žalost její však ještě vyššího stupně dosáhla, když jí s tváří, v nížto se vítězná spokojenost jevila, oznámil, že se knížeti saskému velice zalíbila.

„Raději smrtelným hříchům, nežli nepříteli!" zvolala na to dívka prudce. „Já ho nenávidím!"

Digitized by Google

„On není nás všech nepřítel," odpověděl Prkoš krátce.

„Že není, otče? — Tedy by to bylo předce pravda, čeho jsem se dosaváde jako hanebné smrti strachovala? Není to pouhé vítězství, co Sasíka tak rychle do naší krajiny přivedlo? Tys jeho pomocník? Tys jeho přítel, otče?"

„To jsi mohla dávno pochopit," odbyl ji otec s tváří zamračenou. „V boji opravdivém nikdo ještě nad Bilinským nezvítězil."

„O tom jsem věděla, otče, a nevědoma jsouc viny své, bědovala jsem nad nenadálou nehodou," řekla kvapně Svatava. „Radostně bych tě byla však uvítala, kdybys byl nešťastný z boje se navrátil; teď ale s hrůzou poznávám, že jsi drahé vlasti zrádcem!"

„Nerozumné děvče! co chceš o činech mužských souditi? Kde je zrada v činu mém? Kde je právo, abych toliko Břetislavu poddán býti měl? Učinil jsem ho pánem statku svého a života, že bych se nesměl moci jeho zbaviti?"

„Ó jak tě daleko přivedla již vášeň, hrdý otče, že dívka rozumu slabšího smýšlení své vyvracovati musí! Ty jsi uznal Břetislava za pána, neboť je údem národu, a národ veškerý přislíbil mu poslušenství. Ó jak jsi druhdy o povinnostech ku knížatům jinak rozmlouval! Svatým, nerozbitným svazkem jsi je nazýval!"

„Dokud obě strany slibu svého pilny zůstávají!" řekl zlostně Bilinský. „Mně ale Břetislav křivdu učinil."

„Břetislav je prchlý, ale spravedlivý," počala zase dívka. „Pakli pochybil, toliko jemu národ vinu přiřkne; on sám pak činu svého oželí. Nynís ale vinu na svá bedra uvrhnul. Nyní tebe národ z počtu spravedlivých vyloučí: jméno tvé — ó běda! bude v ošklivosti u mužů šlechetných! Já pak, já, tvé dítě, budu slouti družkou

Digitized by Google

nepravostí tvých, a ponesu znamení kletby na mladistvém čele.“

„Horká zimnice pokouší se o tebe, slabé stvoření! Ale bláznivé toto zdání přestane, až tě Othard na knížecí trůn povýší.“

„Ať mě raději do hrobu poníží!“ zvolala dívka s okem planoucím. „Abych na rukou manžela prolitou krev českou viděla? Duše má trne při tom pomyšlení smrtelnou úzkostí. Nechci ho!“

„Nechceš?“ zapálil se Bilinský. „Ale jiného chceš — ne? Vím dobře, co ti leží na mysli.“

„Leží, otče! na mysli i na srdci mi těžce leží!“ zaplakala dívka. Nenadálá bolest rozložila se jí v citlivých prsou, a zapudivši prudké rozhorlení, vynutila jí z očí veliké slzy. — „K věrné, věčné milosti zaslíbila jsem se Tustovi,“ doložila na to hlasem mírným, „a musím slibu svého šetřiti.“

Prkoš se zamlčel a popocházel po komnatě u velikém pohnutí. Byltě u sebe pevně uzavřel, že dceru knížeti saskému odevzdá; předce ale měl citelnosti otcovské tolik, že ji volným způsobem k tomu připraviti a všeliké námitky zničiti chtěl.

„Otče, vyslyš prosby dítěte svého!“ počala dívka s rukama sepjatýma prositi. „Opři se hrdé vášni, která tebe i mne do zkázy uvrhnouti hrozí! Chop se zbraně a zažeň nepřítele! Sám se navrať ku knížecí milosti, a mne spoj se šlechetným jinochem!“

„Chceš-li s umrlými svatbu slaviti, přichystej si věnec!“ řekl Prkoš nevrle.

„S umrlými, otče?“ lekla se dívka. „Jak tomu mám rozuměti?“

„Jednoduše — jak to slova praví. Tusta je z počtu

Digitized by Google

živých vymazán," odpověděl otec hlasem temným, nemoha se dceři podívati do očí.

„Věčný Spasiteli!" zkřikla Svatava a mrazivou hrůzou zarazila se jí krev. I musela se, aby neklesla, stolu držeti. Bleskem se jí zmocnila strašlivá myšlénka.

„Otče, odkud máš tu zprávu?" zvolala třesoucíma se rtoma. „Kdo ho zavraždil?"

„Co se mne ptáš, zaslepená dívko?" rozbouřil se Prkoš. „Byl jsem opatrovníkem jeho kročejů a měřitelem jeho cesty? Dosti na tom, že se více nenavrátí. Ty pak obraz jeho ze srdce vytrhneš!"

Tak dořekl a rychlým krokem odcházel. Zlé svědomí pudilo jej z komnaty.

Nevýslovná úzkost a bolest zmocnila se opuštěné Svatavy. Nemohouc udržeti se na kolenou, klesla vedle stolu, a těžkou hlavu opírajíc o necitelné dřevo, s hlasitým pláčem volala k Bohu.

„Ach, kdo mě vyvede z těžkostí?" úpěla slovy vroucími. „Kdo mi poví, kde mám pomoci hledati?"

„Já!" ozval se za ní neznámý hlas mužský.

Zděšena trhla sebou Svatava a obrátila se do zadu. Ve stěně byla otevřena tajná dvířka, jimižto se do temné chodby šlo, a mezi dvířkami stál — Polan Černuš.

„Nelekej se, krásná panenko!" promluvil k dívce; „škaredá jsem sice skořápka, ale dobré je ve mně jádro."

„Kdo jsi?" tázala se Svatava, s podivením i s jakousi bázní na Polana pohlížejíc, an se jí byl tak podivným způsobem okázal.

„*Twój najniższy sługa*, krásná panenko — jestli mé služby potřebuješ," řekl Černuš, a přikročiv do komnaty, dvířka ve stěně za sebou zavřel. — „Jsem‘ teprva nedávno ve službě otce tvého, jasná hvězdinko; tyť jsi

Digitized by Google

nepatrného sluhy ještě si nevšimla. On ale krásnou panenku již dávno ctí a děkuje náhodě, že ho krásné panence snad na pomoc poslala.“

„Tebe?“ podivila se dívka.

„*Si, si,*“ pokynul Černuš. „Neohlížej se na mé šilhavé oči a nehlazené tváře; srdce Černušovo je rovné a upřímné, jakž věrnému sluhovi přísluší. A tobě, *słodka dziewczyno,* jsem povinen i pro někoho jiného sloužiti.“

„Pro koho?“

„He, he, krásná panenko! Nemá krásná panenka — he, he! nemá kochánka?“

Srdce Svatavino počalo hlasitě tlouci. „Máš, máš, růžinko!“ řekl Polan se vší možnou šetrností. „Máš — a s otcem jsi pro něho se neshodla. Nezapírej! Já to slyšel. Spolehni se na mne!“

„Na tebe? Kdo jsi, že se mezi mne a otce postaviti osměluješ? Já tě neznám!“

„Ale já tebe, *dziçka Bogu,* znám, *moje niebieska duszyczko!*“ odpověděl Polan hlasem důvěrným. „Není-li pravda, že tě otcova zrada zabolela? Bolí tě však také ztráta milence? Ó znám to, znám. *Są takie oczy, co nie śpią w nocy.*“

„Víš tedy o mém Tustovi?“ zvolala dívka. „Mluv, člověče, mluv: co mi přinášíš?“

„O Tustovi nic, *złota dziewczyno!* Tusta je —“

„Mrtev?“ zkřikla dívka, vidouc Polana s odpovědí poněkud váhati.

„Není, není!“ řekl Černuš kvapně a přiskočil k Svatavě, jež se náramné slabosti ubrániti nemohla. „*Jesu!* nelekej se, panenko! — *Signoretta,* nebledni! — Tusta — jestli to tvůj Tusta, co zde na hradě jako lékař meškal a potom náhle zmizel — nejmenoval se také Jaroboj Charvátský?“

Digitized by Google

„Z Charvát byl arci přišlý," odpověděla dívka, nové naději se oddávajíc. „Znáš ho?"

„Neznám — to jest: znal jsem ho, *si, si,* znám ho," řekl Polan, a nevěda, jak by se s tím, co mu pověďomo bylo, vytasil, rozpačitě si vousy protíral. Pak jí upřímně svěřil, cokoli byl již o ní a o jinochu v hradě zaslechl, i co se bylo mezi ním a Tustou přihodilo. Pověděl také, jak se mu zdá, že je Svatavin kochánek a milosrdný dobrodinec jeho ta sama osoba; prosil ale též, aby ho dívka neprozradila.

Při zprávě o Prkošově návodě Svatava hořce plakala.

„Neplač," — prosil ji Polan — neplač, *zlota oblubienica!* Milenec je živ a povede tě na svatbu."

Neustále slzíc vrtěla dívka hlavou. „Na mne čeká jiný ženich," řekla temným hlasem. — „Jiný mi svatbu vystrojí."

„A kdo by ji vystrojil, *maladetto?*" zvolal soucitem zanícený Polan. „Snad ne Sas? *Bodaj nie zażył!* Což mu český jonák neubrání?"

„A jakž by mu ubránil? Což není vzdálený — a slabý proti moci vítězného nepřítele? Neslyšel jsi vůli otcovu? Nežli by se neštěstí mé zamezilo — dávno bych v hrobě ležela."

Hlasité štkání přetrhlo ubohé dívce všecku ostatní řeč. Černuš ale, žalostí dívčinou hluboce pohnutý, a jak by pomohl nevěda, začal semotam po komnatě přebíhati a cosi pro sebe mumlati. Pak se najednou zastavil, radostí nad šťastným nápadem se zašklebil, a zpytavým okem na zarmoucenou Svatavu pohlížeje, rychlým krokem k ní přistoupil.

„*Mus najlepszy nauczyciel,* krásná růžinko," řekl s tváří objasněnou. „Panenka musí z domu prchnouti."

Digitized by Google

„Cože praviš?“ ulekla se dívka.

„Co ti prospěch přinese, *moja uboga córko! Si, si*, nelekej se toho! Otec ti brozí, ženich ti hrozí — utec jim tedy, panenko! Hříchové zde přebývají, bolesti zde přebývají — utec jim tedy, panenko! V dálí na tebe čeká hoch, dobrý pán, blahý život — a *Dio mio!* kdo by se tu rozmýšlel? Honem k nim! Poslechni mne, *młodzi się od starszych uczą.*“

Ačkoliv se útlocitá dívka neposlušenství hrozila a neslušnost útěku z domu otcovského na mysl si uváděla: předce konečně úzkostí a ošklivostí před Othardovou vášní a neustupnou vůlí otce svého poháněna v radu Černušovu svolila. Myslilať, že se tak velice neprohřeší, když se neštěstí svého vystříhá. Ano domnívala se, že i otci útěkem svým prospěšně poslouží; neboť soudila takto:

„Nad Čechami je živ spravedlivý Bůh; on popřeje české zbraní vítězství. Jakýž ale osud potom otce mého zasáhne? I vrhnu se tedy vítěznému Břetislavu k nohám, a dříve nevstanu, dokud slza dceřina vinu otcovské zaslepenosti nesmyje.“

Ochotný Černuš ji u víře té posilnil a na cestu se rychle připraviti poradil. Sám pak o dobré koně z Prkošových stájí se postarati přislíbiv, tajnou chodbou odešel, kterážto se na několik set kroků pod hradem táhla, a kterou byl Polan dle obyčeje svého zde onde slídě náhodou nalezl. Brzo se ale opět vrátil, přinášeje selské dívčí šaty, jimiž útlá Svatava panenské údy své k nepoznání zahalila. Netrvaloť dlouho, a s tlukoucím srdcem, třesoucím se krokem brala se nadřečenou chodbou za spomocným Polanem.

Digitized by Google

6.

Všickni naši dějepiscové srovnávají se, vypravujíce konec války, kterou byl císař Jindřich, toho jména Druhý, proti Čechům pozdvihl. Mezi nimi vypravuje *Aeneas Silvius* těmito slovy:

„Císař vtrhnuv s lidem do lesa, který hradí všecku zemi, nalezl cesty dřívím zasekané — neboť tak byl Břetislav učiniti nařídil; protož rozkázal drábům svým, aby cestu vojsku sekerami proklestili a vypravili. Velikou tu práci jízdní měli, nebo dříví bylo náramně veliké, i musili mnoho dubí posekati, než sobě cestu připravili. Pročež vykonavše to dílo a vyšedše z lesa do země, když žádného nikdež nepřítele nespatřovali, ustali, a žízní trápeni, svlekše s sebe odění a zavrhše zbraň, k vodám běželi. V tom Břetislav se svými Čechy ze zálohy vyskočiv a na ně sem tam rozprchlé a neoděné udeřiv, nemalou porážku mezi nimi učinil. Císař uleknuv se nenadálého neštěstí a pohřešiv velikého počtu ze svého vojska, sotva utečením život zachoval.“ —

Úplné vítězství bylo tedy s českými sbory. Udatný Břetislav vpletl do věnce slávy své nový, nevadnoucí lupen a rozmnožil dávnověkou pověst svého knížectví.

Krvavá to byla půtka. Překvapení nepřátelé zoufalivě se bránili. Sám Břetislav, jsa prudkostí boje zachvácen, dral se do nejhustější tísně, a všecko vůkol sebe napořád porážeje, padl u veliké života nebezpečenství. Nešťastně byla se totiž brůna jeho do velikých, kmenovitých kořenů zapletla, jimižto se v hornaté krajině vysoké jedle široko daleko roztahovaly. I sklonila se na přední nohy tak nízko, že Břetislav tímto nenadálým pá-

Digitized by Google

dem ze sedla se vysmeknuv, na zemi se skotil. S hrozným povykem sypali se tu na něho nepřátelští zástupové, a jakkoliv se kníže v těžkém brnění dosti hbitě vzchopil, nemohl se předce ani na kůň vyšvihnouti ani pěšky sobě cestu proklestiti. V tom ale začne vedle něho kříž a křížem přátelský meč sekati; Bavoři se rozstoupili, a mezi ně vrazil jako smrtonosný mstitel jezdec z českých zástupů, a zkřiknuv na knížete, aby se honem na brůnu vymrštil, sám a sám zatím okolo něho bezpečné místo učinil. Šťastně vyhoupnul se Břetislav na svého koně, letěl dále ku předu, kdežto se císařská korouhev na útěku chvěla. Nepřátelé prchli, a hrdinský jinoch položil dobytou korouhev Břetislavu k nohám.

„Jakého jsi rodu, statný jinochu?“ ptal se ho kníže s vladařskou dobrotivostí. „Jaké jest jméno tvé, mladý hrdino?“

„Jaroboj Charvátský, pane můj!“ odpověděl jinoch v tiché pokoře. „Rod můj jest sice v Čechách dosaváde neznámý — se mnou ale tobě touž měrou poddaný, jako pravý zachovalý rod českých šlechticů.“

„Buď si jak buď! tebou posýlá mi velemilý dar. Jsem tvým dlužníkem a po knížecku se ti odměniti slibuji.“

„Knížecí milost je mi slibem nejmilejším, pane můj! V ní se bude na světě opuštěný spoléhati.“

„Ta · ti budiž pevnou záštitou ve všech potřebách, hrdino šlechetný!“ řekl Břetislav, a jinocha před veškerým vojskem k srdci přivinul. Potom sňal přílbu s upocené hlavy a pokleknuv u prostřed vítězných zástupů na zkrvácené bojiště, vyslal hlasitou chválu k mocnému nebes vladaři. A veškeří zástupové padli po něm na kolena svá, prozpěvujíce hlasem vysokým. —

Bitva ta strhla se v okolí Domažlickém. Na celém

Digitized by Google

velikém prostoru, táhnoucím se k bavorským hranicím, odpočívali po bitvě čeští bojovníci, buď kořist mezi sebou dělíce anebo pokrmů požívajíce. Asi na onom místě, kde nyní zahrada Domažlického kláštera stojí, seděli při mírném kvasu kníže a nejpřednější bojovníků vůdcové. I Jaroboj Charvátský byl mezi nimi. Toho ale obsluhující zbrojnoš náhle zavolal a ze spolku bohatýrského jej odvedl. Nebylo však tomu dlouho, a jinoch se kvapným krokem navrátil. Leknutí jevilo se v jeho spěchu, v jeho pohledu a v řeči. Za ním kráčel sprostý rolník.

„Koho pak nám to přivádíš, mladý hrdino?“ tázal se Břetislav s milostným úsměvem. „Pohled hosta tvého je sice míruplný, tvé oko otáčí se ale nepokojně.“

„Nejslavnější Břetislave!“ zvolal Jaroboj, „jsemť ve strachu, aby se i tobě oko hněvem nezapálilo, až poselství tohoto muže poslechneš.“

„A co nám přinaší?“ vece na to rázně Břetislav, jehožto vřelá krev dosti malou podpalou se vzňala.

Rolník opětoval na to veřejně Černušovo vzkázání, a vypravoval jeho pohádku, ještě jednou své opozdění vymlouvaje, jelikož mu těžko bylo, na neznámého téměř Jaroboje Charvátského dříve se doptati. Jaroboj pak doložil, cokoliv potřeba bylo k objasnění neobyčejného, ale důležitého poselství.

S ustrnutím ho poslouchali pánové, slyšíce o hanebné zradě Bilinského. Břetislav se třásl přenáramným hněvem.

„Vzhůru!“ zvolal pak hlasem bouřlivým, a vztyčil se u prostřed pánů vysoko, jako strašlivý bůh války. „Vzhůru, věrní Čechové! Dnešního vítězství není dosti k naší slávě. Jiného štíra máme ještě potříti. Rychle

Digitized by Google

ke zbrani, a dříve si nepřejme oddechu, dokud se žíznivá země nenasytí černou krví zrádcovou!“

Takto zvolal a bojovníkům kvapně na cestu hotoviti se rozkázal; sám pak se zástupem sobě nejbližším pustil se jako hrůzoplodné mračno k Bilině.

7.

Svatava a Černuš ujížděli zatím z okolí Bilinského. Bez nehody dostali se z hradu i kolkolem rozlehlými zástupy, a chtěli jeti po celou noc. Obrtlý Polan byl šťastně silných koní se dopídil, a nebylo se tedy báti, že se pro jich unavení z Bilinské krajiny nedostanou. Více jim hrozila dívčina slabota. Pohnutím ducha — bázní totiž, aby prchlivému otci nevčasně do rukou nepadla, z druhé strany pak litostí, že musila otcovský dům tajně opustiti — nevyspáním a nezvyklostí dlouhé, rychlé jízdě unavila se slabá dívka tak, že se již po půl noci mdlobou sotva na koni držela.

„Sestup s koně, panenko!“ promluvil k ní Černuš. „Tuto máme hustou trávu, já ti v ní lůžko vyhledám. Je to arci tvrdé místo pro tvé útlé tílko, *žal się, Bože!* Co však naplat? *Dio mio!* já musel často na holém kamení spávat.“

Přitom skočil s koně a pomáhal třesoucíse dívce s koně slézati.“

„*Madre santissima!*“ zvolal přitom uleknutý — „tyť jsi jako v ohni, ubohá panenko? *O trwoga!* proč se nenarodil otec tvůj na jiném znamení! Toť nesmíme arci již ani kroku dále, dokud si neodpočineš. Boží ruka sahá daleko, snad nás také ochrání.“

Digitized by Google

Několik velikých dubů stálo u cesty. Pod nimi v husté trávě rozprostřela Svatava své povrchní roucho, ježto jí místo pláště sloužilo, a složila na ně zemdlené oudy své.

„Kdybysi se neštítila, panenko!“ řekl Černuš — „tedy bych tě přikryl. V teple spíše hodinku podřímáš.“

Přitom svlékl kabát a pokleknuv podle dívky, pozvolna jej na ni položil. Ona pak ráda vidouc, cokoli věrný sluha počínal, chopila se ruky jeho a vděčně mu ji tiskla.

„*Jezusku! o mój Jezusku!* což pak to děláš, krásná panenko?“ zvolal Černuš, srdečností dívčinou až k slzám pohnutý. „To by bylo hodné, abysi mi děkovala, ubohá dceruško! Jsemť veliký dlužník tvého kochánka. Bůh ho zachovej! Teď se jen vyspi; *przydzie dzień, będzie rada wen.*“

Na to se vzchopil a povolil koním uzdu, aby se kolem v bujné trávě napásli; sám se posadil nedaleko dívky. Časem ohlížel se po koních, časem po ubohé Svatavě, časem i po nebi. Jasná, teplá a tichá byla noc; ale podivné myšlénky vzpomínání a jakési tušení honily se v mozku a srdci věrného Polana. Zmítal jím nepokoj. I chtěl se ho posléze sprostiti; skrčilť se do kozelce, tváře ukrýl do dlaní a ruce položil na kolena. Takto se brzo k předu, brzo do zadu houpaje, začal temným hlasem v mateřském jazyku písničku zpívati:

„Nač je ti se, ptáčku, jemným
Štěbetáním radovat?
Já jsem zpíval také blaho,
Teď musím jen žalovat.
Nepoletuj v radování,
Když já sedám v bědování.

Digitized by Google

Mutně, poslyš, voda hučí,
Úpěnlivým jekotem!
Běduji, ach! že mi otec
Rozloučil se s životem;
Smrt ho vedla v kruhy jasné.
K němu jdou mé vzdechy hlasné.

Hořem, poslyš, lípa šustí,
Vonné květy odmetá,
Já tu pláči pro matinku,
Na níž kvítko zakvétá;
Ona hledí s výše skvělé
Na můj žal a slzy vřelé.

Ouzkostně tě slyším, ptáčku,
Bolně v bezu štěholat.
Točí se kol divý krahuj?
Či chceš se mnou bědovat?
Vidíš, jak mi srdce puká?
Jak mi slabě, mrtvě tuká?“ —

Takto zpívaje, ukolíbal sebe i dívku v polovičné spaní. Brzy ale nepokojným snem vytržený opět se probudil. I zdálo se mu, jakoby tiše vanoucí větýrek zdálí k němu dusot koní přinášel. Hbitě se vzchopil a bystře poslouchá. A opět se na koleno sníživ, ucho na zemi položil a poslouchá. V skutku se ozýval po tvrdé půdě temný šumot kvapících jezdců. Jako střela tedy Polan zase vyskočil a chytil koně, porůznu se pasoucí. Potom probudil Svatavu ze spaní.

„Honem, honem vstávej, panenko!“ řekl přitom. „Ranní povětří zapáchá nebezpečenstvím.“

A dívka, již dříve do vůle Polanovy zcela odevzdaná, nyní však odpočinutím posilněná, rychle podle sluhových slov se vzchopila, a urovnavši na sobě roucho, Černušo-

Digitized by Google

vou pomocí na koně se posadila. V malé chvíli ujížděli oba dále.

Na východě počínalo se již denní jasno usmívati. Silněji fičel větřík a donášel tím hlasitěji vzdálený koňský dusot k prchajícím. Šero přecházelo, a zřetelněji mohli jezdcové krajinu okolo sebe rozeznati. Jeli po veliké rovině. V celém okolí nebylo ani stromu ani domu viděti. Zde onde plazilo se toliko nízké roští, ale vzadu na pahorku míhaly se v nejistém světle rozličné postavy. Bylit to jezdcové z Bilinského hradu, za Svatavou a Černušem se ženoucí. Polan tušil v nich ihned zlé pronásledovníky.

„*Ostrogaj,* panenko, *ostrogaj!*“ pobízel Prkošovu dceru. „Ďábel nese za námi své bratránky.“

Nedlouho bylo však pobízení jeho platné. Dívčina slabost a nově se zmáhající bázeň přičily se prudkému útěku. Musel tedy Černuš chtěj neb nechtěj se Svatavou jeti krokem volnějším, a takto se mezi nima a jich pronásledovníky cesta každým okamžikem krátila. Nadarmo se věrný Polan ohlížel, kam by se ukryli anebo kde by ochrany nalezli. Nadarmo! —

Avšak hle! tu se počala náhle také před nimi na veliké pláni tlupa temných stínů míhati! Rychleji nepostihne hladový sokol kořist svou, jakož Černuš vzdálené tyto postavy okem zastihl.

„*Jesu!* podívej se, podívej se, panenko!“ zvolal na Svatavu. „Tamhle přijíždí někdo naproti nám! *Dio mio,* zahynouti chci, nenajdeme-li přátel! *Jen prędko ostrogaj!* Honem, honem!“

„I Svatava poznala nyní, že se v dálce jakési podoby míhaly, a srdce jí počalo novou nadějí okřívati. I popohánĕla tedy koně svého, co síla stačila. Černuš

Digitized by Google

se držel na krok před ní, jen aby její kůň za druhým pospíchal. A předce bylo marné všecko snažení. Jezdcové za nimi zdáli se míti křídla. Již bylo barvu jejich koní rozeznati — již bylo nepořádek viděti, v jakém jeden druhého předjížděl, chtěje bezpochyby každý z nich uběhlíků nejdříve dostihnouti. Nadarmo napomínal Černuš k čerstvějšímu kroku; brzo poznal, že zadním jezdcům uprchnouti již nelze, a protož počal naději svou toliko v šťastnou náhodu zakládati, která by snad alespoň Svatavu k jezdcům předním donesla.

„Drž se, panenko! drž se pevně; *jeszcze pan Bóg żyje!*“ zkřikl na Svatavu, a jejího koně silně mrsknuv, k prudkému letu ho přinutil. Sám pak se na zad obrátiv, proti oněm se rozjel, kteří za nimi na perutech větru spěchali. Brzo dojel k prvnímu, kterého byl buď nejrychlejší kůň anebo žádost po prchlé dívce na mnoho kroků před ostatní pohnala

„Stůj!“ zkřikl na něho, meč kvapně z pošvy vytrhnuv. „Kam se ženeš, loupežníku? *Kutya lelke,* stůj!“

Jezdec ale, jsa ze sborů Othardových, rodilý Sas, zaklel naň cizím jazykem a divoce po něm dlouhým kopím se rozehnal. Však i Polan byl naň přichystán, a maje koně dobře cvičeného, Sasově ráně se uhnul, a tak obratně mečem nepřítele od zadu v týlo fal, že se s bolestným výkřikem s oře překotil.

Neohlížeje se na mroucího, musil zoufalostí puzený a první šťastnou ranou rozehřátý Polan na jiné tři se připraviti, kteří nyní záhubou hrozíce, k němu se blížili. I chopil se luku, a střela zasáhla prostředního, druzí dva však na něho dopadli. Byliť to lidé z Bilina.

„Ha, ty zrzavý zrádce! Mám tě, cizozemská liško!“ křičel jeden přes druhého, mnohými ranami naň dorážejíce,

Digitized by Google

jen aby ho rychle přemohli a pak dále kořist svou pronásledovali. „Přichystej si hřbet, my ti ho sedřeme do krve!“

Ale ruka boží vedla Polanův meč. Nezkušený boje, předce oběma oděncům dlouhou chvíli odolal a Svatavě času k dalšímu útěku vydobyl. Brzo však shluklo se naň ostatních šest jezdců, a z předu i zadu proboden, svalil se věrný Polan s oře na studenou zemi.

Avšak nadarmo ohlédali se teď vítězní oděncové po Svatavě! Kůň ji byl v prudkém letu až k předním jezdcům zanesl, kteří pak na smrt ubledlou okamžitě mezi sebe přijali. Byl to zástup na počet mnohem silnější, nežli dívčí pronásledovníci, a za ním jevilo se v dálce ještě více podobných sborů. Bilinští pak věděli dobře, že z tamější strany nic přátelského k nim nepřijde, a protož toliko hněvem pro sklamanou kořist nehodu svou proklínajíce, oře své kvapně obrátili a k Bilině zase ujížděli. Věrného Polana, Sasíka i třetího soudruha svého nechali jako neplatné hroudy u prostřed cesty ležeti.

8.

Na Bilině bylo všecko u velikém, strašlivém pobouření. Otci byla dcera uprchla, a divý Prkoš zuřil, připovídaje všem záhubu, jestli mu uprchlou nazpět nepřivedou. Saskému knížeti byla oblíbená děva uprchla, a surový Othard bouřil, že se mu kdo na odpor býti opovážil. Nyní se donesla na hrad zpráva, že Břetislav k Bilině táhne, a všickni poznávali, že nastane krutý boj. Othard poroučel svým Sasíkům, Prkoš povzbuzoval své zástupy — a všecko se hotovilo k bitvě.

Břetislav přitáhl se silou, která byla sice vybrána,

Digitized by Google

ale mnohem skrovnější nežli nepřítelova; neboť celému vojsku nebylo lze postačiti letu knížete, jakýmžto hříšníky soudit pospíchal. Sbory se potkaly a náramný povstal boj. Nečetní, ale věrní knížeti svému, obořili se Čechové na cizozemce a s nimi spojené zrádce s trojnásobným hněvem. Avšak i Othard, sám silou obrovou mezi svými vynikaje, Sasy ohnivě k boji ponoukal; také Prkoš, rozený bojovník, s neohroženou myslí sbory své v nejnebezpečnější místa poháněl. Jako rozkacený tur porážel napořád, co se meči jeho vstříc postavilo; kam se přihnal, musely zástupy Břetislavovy ustupovati. A již již počíná vlastní krajany k útěku plašiti, již již počíná i na druhém křídle Othard české zástupy v nepořádek porážeti; nadarmo se Břetislav a udatní vůdcové jeho nepřátelskému proudu jako ocelové skály opírají: zástupové čeští ustupují, a jsouce jako hejnem smrtících sršní obsýpáni, domnívají se, že buďto na útěku anebo v zahubení jistého blaha naleznou.

Tu náhle, jako Bohem v nejhorší době poslaný, potká Prkoše Jaroboj Charvátský.

„Se mnou do boje, ohavný zrádce!“ zvolal jinoch hlasem vysokým, a s rozohnělou tváří, s okem planoucím prosekává si k němu hustým davem cestu. A Bilinský sotvaže povědomý hlas uslyšel, a známou tvářnost uviděl, jako by ho byl z hrobu povstalý duch anebo půlnoční, pekelný úkaz polekal, počal z celého hrdla křičeti a zbraň ze žilnaté, třesoucí se pěsti pouštěti. Vyděšený křičí po něm celý sbor, a ohlížeje se po zmalomocnělém pánu a vida ho již lidem nepřátelským obklíčena, upadá ve strach a slábne. Jen krátce trvá ještě boj, a pak se dala veškerá družina Bilinského na útěk. Bázeň její sdílí se zástupům ostatním; zmatenost vrazila mezi Sa-

Digitized by Google

sky, a strašlivým řváním dalekou krajinu plníce, opouštějí všickni napolo dobyté bojiště a kvapí do dálky. Nadarmo hřímá do nich Othard novou zmužilost. Zachvácen prchajícím množstvím musí konečně sám na zachování života pomýšleti. I opustil tedy zboží, po českých krajinách zloupené, sebral ve spěchu pozůstalé sbory, a v hněvu hrad Bilinský zapáliti rozkázav, přes meze české utíkal.

Po šíré krajině rozhostil se tmavý večer. Pronikající hluk bitvy byl umlknul, a v tuhé tmě ležely luhy, stromy a keře. Daleko široko bylo je rozeznati v krvavé záři, která s vysoko plápolajícího hradu na ně se rozlívala.

Pod hradem na prostranné louce odpočívali vítězní bojovníci. U prostřed nich kolem do kola seděli statní vůdcové a hlava všech, udatný Břetislav. Mezi nimi stál s obnaženou hlavou, ruce maje na potupu provazem svázané, Prkoš, pán Bilinský.

Odbýván nad zrádcem veřejný soud.

Tváře maje zamračené, srdce plno zoufalého vzteku, stál tu Bilinský na otázky soudců, trvaje v zatvrzelém mlčení. Hlava jeho byla k zemi sklopena; očima divoce koulel a chvilkami z nich žhavé blesky na shromážděné panstvo vypouštěl.

Hněvem kypěla ňádra Břetislavova. I pokynul na místě sebe a shromážděných soudcův, a panoši přivedli ubledlou, klesající děvu.

„Znáš tuto dívku, věrný Prkoši?“ ptal se kníže. „Znáš toho muže, ubohá dívko?“

„Otče! drahý, nešťastný otče!“ zkřikla dívka a s pláčem Bilinskému k nohám se uvrhla.

Prkošem to trhlo.

„Ha, tys tady, nezdárné plémě? — Pryč mi z očí,

Digitized by Google

hanebná poběhlice! A nebo tě vztek můj tak jistě rozšlápne, jakož tě zastihne kletba má!“

Takto soptil Bilinský, a již již nohu vyzdvihoval, chtěje slabou dívku kopnouti; na blízku stojící zbrojnoši jím ale trhli a Svatavu pozdvihli.

„Nabuď zmužilosti a knížeti svému pravdivě odpověz!“ jal se potom k ní Břetislav mluviti. — „Věděla jsi o hříchu otcově?“

Dívka však neustále slzy prolévajíc, vrtěla hlavou; odpovědíti nemohla ani slovem.

„Proč jsi tedy z otcovského domu prchla?“ tázal se opět kníže s vlídnou mírností. „Bála jsi se s provinilcem déle bydliti?“

„Nebála, milostivý kníže — nebála!“ zalkala Svatava, před Břetislavem ouzkostí na zemi padnouc. „Neptej se mě na příčinu mého outěku! Zaslepena byla mysl moje — ne pro otce — otce miluji a ctím — otce netíží hřích — odpusť mu, ach odpusť!“

Divoký, vzteklý smích Prkošův zabránil jí dále mluviti. Zapovídal si všelikou přímluvu i odpuštění a opíral se proti svědectví vlastního dítěte.

Kníže pozdvihl dívku a přivinul ji jako dceru k útrpnému srdci. Zatím však musila se mysl jeho na jinou osobu obrátiti. Oděnci přinášeli totiž z březových větví spletená nosítka a na nosítkách věrného Černuše.

„Znáš tohoto muže, nevinný Prkoši?“ tázal se nyní Břetislav rázným hlasem tvrdošijného zatvrzelce.

Bilinský se obrátil a patrně se ulekl. Najednou se ale zase zmuží a Polana znáti nechtěl.

„Že mě neznáš, *bestia!*“ zachraptěl tento s velkou tíží, na nosítkách poněkud se pozdvihnuv. „Zná mě, *mój jaśnie oświécony książe,* zná!“

Digitized by Google

„Smrt pomátla tomu chlapu paměť," odpověděl Prkoš urputně. „To je návod, umluvení. Já pacholka neznám!"

„Zpáš mě!" odpověděl Černuš; „tys můj mistr. *Kruk krukowi oka nie wykluje.* Já nesl tvé psaní Sasovi. Tys ho vybízel, aby přišel a byl pánem tvým; tys ohavný, pekelný zrádce —"

„Lháři — navedený, lstivý lháři; ty průvodce nevěčných odběhlic!" soptil Bilinský. „Jak smíš, plévo, proti mně svědčiti?"

„*Maladetto!*" roskřikl se poslední silou slabý Černuš. „Já jsem sluha nízký sice — ale *dzięka Bogu!* věrný sluha. Smrt mi sedí na jazyku, ale *smierć utrapionym pożądana*, a smrt mluví pravdu. Bilinský je zrádce pána svého — dceru svou chtěl dáti zlému Otthardovi — proto se mnou utekla; já ji vedl — já *ubogę oblubienicę*, neboť měla jiného kochánka. Pán ho také zná — měl jsem ho návodem jeho zavraždit —"

„Utrhači! peklem napáchlá nádobo!" zařval nenadále Bilinský, a v náramné vzteklosti sebou trhna, přetrhl provazy, a dlouhým skokem řítil se na Polana. Náhle ale, jako by byl z hrobu povstal, vkročil mezi něho a umírajícího sluhu domněle zavražděný Tusta.

„Ustaň!" zvolal na Prkoše hlasem strašlivým, a ten se lekl, s hrůzou smrtelnou nazpět se potácel, na všech údech se třesa, křičel a na zemi klesl.

„Prkoš je vinen!" volají na to jedním hlasem soudcové, a hříšník zlého svědomí hlas udusiti nemoha, přiznává se k vině své.

Soudcové vyřkli nad ním smrt. Úsudek ten byl oznámen veškerým zástupům, a zástupové věrní opětovali jednosvorným křikem: „Smrt!"

Digitized by Google

9.

Mezi tím obíral se Tusta s omdlévající Svatavou. Odevzdával ji pečlivosti selských žen, které byly již dříve k službě povolány a na další rozkazy tu čekaly.

Bolestně dmula se prsa jeho, an se díval za ztrápenou milenou. Tu se náhle v zadu slabým hlasem jmenovati zaslechl. I obrátil se a spatřil za sebou umírajícího Černuše, jejž byli zbrojnoši až k němu donesti musili.

„*O mój złoty dobrodzieju! mój kochany paneczku!*“ šeptal poraněný zsinalými ústy a pokoušel se, slabé ruce po jinochu vztáhnouti. — „Podej mi svou milosrdnou ručinku!“

„Můj věrný, ubohý příteli!“ řekl jinoch srdečně pohnutý a přistoupiv k zesinalému sluhovi, podával mu ruce jako na rozloučenou. — „Upřímná duše, proč se musíme takto shledati?“

„Takto je to dobře, *benissime*“ — odpověděl Černuš, a jako by se ještě zasmáti chtěl, ústa v posledním tažení nakřivil. „Já umírám rád, *moja miłosierna duszko!* Dosloužil jsem — a vysloužil. *Smierć i żona od Boga naznaczona.* Vzpomeň si někdy — na šeredného Polana!“

Tak dořekl a skonal. Litostí odvrátil se Tusta a nemoha bolem promluviti, pokynul jen zbrojnošům, aby mrtvé tělo k pohřbu odnesli — a nežli se přiblížila půlnoc, valily se na věrného Polana černé studené hroudy.

Tou dobou byl také Prkoš, Bilinský pán, odpraven. Zohavené tělo bylo do Biliny vrženo. —

A Svatava? — Pro citlivou dívku nebylo více žádné útěchy. Břetislav jí kázal sice do knížecího domu svého uvésti, aby se zapudil trud, jenžto hrozil života jejího

Digitized by Google

kořen stráviti: ale nadarmo bylo milostivé jeho snažení; nešťastnou dceru strašila vina padlého otce, a na každé tváři domnívala se čísti ousměšek ze zrádcova dítěte. Toliko v lásce rekovného Tusty kochala se vroucí milostí, avšak i tímto plápolem usýchal pramen její bytosti. Ve smrtelné hodině otce svého byla se zapřisáhla, že ruku svou milenci nikdy nepodá a neupoutá k němu dceru z rodu zhanbeného. Vadla květina outlá — až i uvadla.

K čemu navrátil spravedlivý Břetislav Tustovi hodnosti a statky rodu Vršovského? — Outlocitnému jinochu zdálo se všecko pouhým zlatoskvoucím plášťíkem, pod nímžto není života ni blahosti. Tu pokrýval Svatavin časný hrob. Jenom ve službách pro kníže a pro vlast nalezal zotavení, nalezal sílu pro budoucí osamělý věk — až jej život divokým vírem uchvátil a jméno jeho na památníkách rodu Vršovského věčnou literou nakreslil.

Digitized by Google

Digitized by Google

SLEČNA LICHNICKÁ.

Povídka ze začátku XIV. století.

Digitized by Google

(Psáno roku 1835.)

Digitized by Google

1.

Kouzla, čáry — jisté máry.
Staročeské přísloví.

„Nu, nadýmej se, nadýmej! — Je to železo z ďáblova kopce — nadýmej se, měchýři!“

Takto popohánĕl kovář Horina pomahače svého, zkřiveného kluka. I stálť kluk celý upocen u začazeného měchu, vší silou trhaje dlouhým, dřevěným tahadlem. A měch bez ustání pozdvihoval se a opět spadal, a ve výkni to skučelo jako ve skalách skuhrání ubohé Meluziny, a z planoucího uhlí široko daleko lítaly jiskry. Horina v jedné ruce dlouhé kleště s novou, žhavou podkovou, a v druhé těžké kladivo, přistoupil ke kovadlině, a v okamžiku začalo se náramné bušení rozléhati utichlou krajinou. Byloť nedaleko do půlnoci.

Kovárna Horinova stála okolo roku 1310 na půl cestě mezi městysem Ronovem a hradem Lichnicí; od obou tedy asi na čtvrt hodiny vzdálena. Praděd Horinův byl ji vystavěl a dědictvím přecházela od otce na syny, samé kováře. Lid okolní jí nazýval „černou kovárnou“; ne sice hlavně pro špinavost jejich stěn, to její věčné černé roucho: alebrž pro jakousi vnitřní, důležitější příčinu. Roznášela se totiž dosti stará i hlučná pověst, že

Digitized by Google

se přiznávají držitelové „černé kovárny“ k tajnému řádu černokněžníků. Za času duševních mrákot jesti víra taková mezi lidem — a byť i pocházela z nedostatečných pramenů — nejsilnější pohnutkou, učiniti dle starého přísloví z komára velbloud. Rodina Lichnických kovářů nebyla arci prosta vší viny tohoto lidského domnění; a jestli jí to jinak k nelibosti bylo, to jediné ji těšiti mohlo, že ji vůbec počítali k *dobrým* černokněžníkům.

Byloť pak toto sídlo známenité pověsti jen sprosté, nízké stavení, pod chatrnou mnoholetou střechou. Na jednom konci šířkou celého stavení táhla se dílna. Před velikým vchodem přistaveno stálo široké přístřeší pro posezení kovářů po přestálé práci aneb pro uschování čekajících koní před sluncem a metelicí. Z kovárny chodilo se nazad v jedinou, nehrubě pěknou světnicí, a ta i s vedlejší tmavou komorou působila celý druhý oddíl Horinovy majetnosti.

Světla nebeská nebyla ještě otevřela očí svých. Havraní noc ležela po celém okolí. Ani na deset kroků vzdálený byl by v temnostech nerozeznal kovárnu; že v ní ale silným plamenem hořelo, bylo nejenom z dálky celou zevnější podobu dílny, ale zblízka i nacházející se v ní osoby možno rozeznati. V červeně zažloutlé záři bylo tu viděti zvenku, před vchodem, státi jinocha postavy rytířské, opírajícího se o stěnu, s rukama na prsou založenýma, a v hlubokých myšlénkách tak potopeného, že jej ani rány bušícího kladiva k vyplynutí nevylákaly. Na druhé straně pod přístřeším, na kamenné lávce, seděl stařec, věrný zbrojnoš, a ten se častěji pohledem žalostným obracel po jinochovi. V ruce jeho ležely uzdy dvou silných koní, pokojně tu stojících a čekajících při známém zvuku kovadliny. U vnitř dílny rázně sebou hýbala sukovitá po-

Digitized by Google

stava Horinova a podle ní míhala se vzhůru dolů osobička pilně tahajícího pomahače. Avšak i jakkoliv rozmanité a půvabné bylo podívání na tyto čtyry osoby, na spanilost panicovu, na trud zbrojnošův, na sílu kovářovu a na tu směšnou mrštnost jeho pomahače: zdálo se předce, že ještě větší rozmanitost a půvabnost sloučena se tu nachází v *jediné* osobě, sedící na nízké stoličce v učazeném koutě zrovna u výhně. Byla to Miluše, kovářova matka, stoletá baba, v tmavozeleném přepodivném rouše, na klíně chovající velikého, černého kocoura. Pokojně se na dílo synovo dívajíc, nedbala, že s kovadliny žhavé trusky okolo ní lítaly.

Cizinci nebylo možno, pohlednouti ponejprv na Miluši a nepodati se při pohledu tom jakési nepochopitelné hrůze. Protivné hnusnosti neměla sice ani postava, ani tvářnost ženy stoleté; ale na této jedním okamžikem spočívala ledová studenost, jako by celá byla zhotovena z vosku, druhým šklebil se na ní jedovatý ousměch, třetím honila se po ní starému věku přirozená přívětivost, a čtvrtým opět hrála jako pětileté děcko. Obličej její podobal se plátnu, na němžto malíř, cviče se v zobrazování lidských vášní, v každém okamžiku jinou a jinou vyvozuje podobu.

Až dosaváde nebylo mezi těmito pěti osobami hovoru žádného — vyjímaje kovářovy napomínky, které ale jak mile přestaly, již opět jenom rány kladiva zvučely. Nyní však, když Horina, jako poslední sebrav sílu, náramným udeřením dílo dokončil, vzchopila se stoletá matka, a kocoura opatrně na zemi spustivši, ke kovadlině přistoupila, a vzavši hotové čtyry podkovy, cosi mumlajíc, v nevelké, vodou naplněné kadečce je smáčeti se jala. A voda v nádobě buďto že horkým železem aneb slovy baby té pobouřená, náramně syčeti a stříkati začala, méně více, jak Miluše silněji nebo jemněji mu-

Digitized by Google

mlala nebo podkovy potápěla a vytahovala. Toho všeho si však ani kovář ani pomahač jeho nevšimnul. Onen čelo si zástěrou otíraje, k jinochu přistoupil; tento z plného žbánu žízeň zaháněl.

„Nu, jsem hotov, pane rytíři," vece Horina. „Dílo se mi nad obyčej dobře dařilo. Tuším, že spokojen budete, pane ženichu!"

„Spokojen?" opáčil jinoch z myšlének se poněkud probíraje. „Spokojen — a dílo ještě nepočato — ještě tak daleko od cíle!"

„Ó já bych nejraději, abyste se k němu ani nepouštěl, pane rytíři!" ozval se starý zbrojnoš. „To mi věřte, pane rytíři, že je to hříšná spoléhavost v boží dobrotu."

Na Lichnici právě hlásník vytrubuval jedenáctou hodinu. Zvukové dlouhého rohu umíravě zazuívali hornatou krajinou. — Nevýslovnou jemností zabolelo srdce jinocha. „Budu-li zejtra poslouchati ostražitého Všebora?" — Duše jeho zalétala za táhlými hlasy. — S jedenáctým stála podle něho Miluše.

„Bude-li vám libo, panáčku," — ozvala se šeplavá její slova — „hotova jsem, dračí krví vás umyti a v ještěřím potu vykoupati."

„Smrtelné rány, pane rytíři!" zvolal poděšený zbrojnoš. „Pane rytíři, zacpejte uši — nedejte přístupu těm bohaprázdným námluvám! Nechte slečny, nechte jízdy, čarování —"

„Jak se líbí," zašeptala opět babice, k odchodu se otáčejíc. „Nutiti nesmím k štěstí nikoho. Ale pomodlím se za vás, panáčku, a zejtra vám na hrob pěknou kytici zasadím."

„Sečkej, matko — a ty, daremný tlachale, umlkni!" rozhněval se jinoch, jemuž bylo, jako by s pověstnou

Digitized by Google

černokněžkou i blaho jeho odcházelo. „Na spasení duše jsem se uvázal, uvesti Eližbětu v lože manželské; nemáť hrdá dívka posměch sobě činiti z mužské slabosti. A je-li s pýchou, ďábelskou tou dcerou ve spolku, vstoupím já ve spolek s tebou, a kdybys byla i ďáblice sama!“

Tmavočerveně zahořela mu tvář a oko zajiskřilo se vášnivým plamenem. Jak uchvacujícím proudem obklíčeného vábilo jej to k babizně. Předešlá jeho nemluvná zasmušilost byla zmizela — bujará odvážlivost jím zahrávala. Rychlým krokem, ruku na meč položiv, bral se za ženou, která jej, neustále mumlajíc, dílnou uváděla do tmavé světnice. Kocour veselými skoky hnal se za nima, otírajíc se časem o rytíře, jak o starého známého.

„Nebudu já tady lenošiti!“ zkřiknul věrný zbrojnoš, a otáčeje uzdu okolo sloupu, na němž spočívalo přístřeší, hotovil se na cestu za pánem. „Jdi si, kam jdi — starý Hanuš půjde všude za Jetřichem z Kralovic.“

„Tenkráte nepůjde,“ odvece lhostejně Horina, a zavolav na kluka pomahače, aby nachytil žbánek z dubového soudku, nutil horlivého šedivce k dalšímu posezení.

„Nestav mi své hnáty v cestu!“ rozzlobil se stařec. „Rozčísnu je, že je všemi svými mastmi neslepíš.“

„Nech česání!“ zasmál se sukovitý kovář. „Čili myslíš, že nemám také mrštnou pravici? Nech vády, stárouši — a pojď, zavdej si!“

„Zavdej ty si z čertovy studánky — mně se z cesty ale uhni, kouzelnické kladivo!“

„Nenapínej, pane Hanuši!“ zkřiknul ještě Horina, leč rozhorlený zbrojnoš mečem již již dotíraje, hnal jej do dílny. I uchvátil zde kovář na spěch dlouhý kus železného prutu, a touto tíží dvacítiliberní začal jako tenkou lískovkou tak silně a mrštně před sebou a opět Hanu-

Digitized by Google

šovi nad hlavou točiti, že se musel stařec jen o vlastní neporušení starati, neřku-li, aby byl mohl po kovářovi mečem máchnouti. Kluk pomahač navrátiv se s plným žbánkem, skákal okolo podivných soubojníků jako dovádivá opice, šklebě zuby a volaje: „Hejsa, kdo koho — komu víc!“ A znova rozpálený Hanuš mrštil po něm mečem, vida, že s kovářem ničeho nesvede, který s ním jen jako s rozškádleným děckem zahrával. Avšak i mrštný kluk se meči Hanušovu šťastně uhnul, a takž byl ubohý zbrojnoš netasil zbraň pro nic jiného, nežli aby se bez ní všecek rozpálený, unavený, opět ke koni obrátil. I učinil to, na jazyku rozkousav tajné zaklení.

Jinak zatím vedlo se mladému jeho veliteli, Jetřichovi z Kralevic. Vkročiv za Miluší z kovárny do světnice, pojednou se kolkolem obklíčena uviděl čirou tmou. Černokněžka uvedla jej asi do prostřed bytu svého, a pak se ho pustivši a slova i kroky zatajivši, za hodnou chvíli ho zde v tuhém očekávání zůstavila. Posléze opět zašeptala stoletá její ústa.

„Jsi-li tu, Lidumilo?“ tázala se jakési neznámé jinochu bytosti — a z nejzadnějšího dílu velké světnice, ba jako z mnohem větší dálky i výšky, nežli světnice obnášela, odpověděl přelibostný hlásek, jako vání večerního větérku: „Jsem tady; co jest vůle tvá?“ Nezpytatelné tušení zmocnilo se jinocha. — Bylať to slova ženská, dotýkající se útrob jeho jako hlas *jediné* na celém oboru světa, po níž toužila duše jeho.

„Stůj mi při ruce na každý rozkaz!“ promluvila opět Miluše k oné neznámé, i jala se potom jinocha tázati: „Jste-li až dosavad pevného úmyslu, oddati se pro šťastné skončení zejtřejší jízdy v radu a pomoc mou?“

„Oddávám se na život i na smrt,“ zněla pevně ji-

Digitized by Google

nochova odpověď. „Objetí Eližbětino vytknul jsem sobě za cíl svého štěstí.

Tichý, jako bezděky vyklouzlý povzdech zanesl se v tom k jeho sluchu z místa, kdež byl Miluši odpovídal ženský hlas. Mocněji počalo v něm srdce bouřiti.

„Blahostí duše své dokládám se, konati podle slov tvých!“ odpověděl rozjařený Jetřich, a pravici jako v obyčeji k potvrzení vztáhl v čirou tmu. A pravice jiná, malá a jemná, vřelá pravice ženská, poněkud se třesoucí, vložila se v pravici jeho. Jako blesk projelo toto dotknutí žilami jinochovými. Takto nemohla se dotknouti stoletá Miluše. Přitáhnouti chtěl k sobě neznámou tu přijimatelku slibu svého, ale v tom cítil, že se pod ním rozevírá podlaha a on pustiv překvapením ženskou pravici, z tmy že padá ve tmu ještě tmavější.

„Jaké to šašky se mnou provádíte!“ zvolal jinoch, a meč vytrhnuv, několikkrát se jím ohnal; avšak ocel jen čirou tmou zafičela, a slova na prázdno se odrážela jako od silné klenby, do nížto se byl konzlů chtivý rytíř tak neočekávaným způsobem dostal. Tu najednou začala se kolkolem přelíbezná vůně a tak násilně umdlévající teplota rozlévati, že se smyslové jinochovi jakousi lehkou mdlobou zastřeli a pozvolna opouštějíce pána, na zemi jej sklesnouti nechali. Cítí ještě, že mu z pravice meč klesá, že se mu brnění odpíná, že se šat s něho svléká a že veškeré jeho oudy náramné teplo proniká. Podobal se však na oko zemřelému, který vidí i slyší, jakové se kolem něho k pohřbu dějí přípravy, aniž zvolati může: „Nečiňte toho!“

Živěji hýbali se zatím před kovárnou zbrojnoš Hanuš a kovář Horina. Tento jal se přidělávati jednomu z přistojících koní, bujné brůně, nové podkovy, a onen,

Digitized by Google

jakkoliv rozmrzelý, posléz předce proudem hovoru zachvácený se svým soubojníkem v rozmluvu se pustil.

„Věru, pane Hanuši," řekl Horina, druhé kopyto oříznuv, „kdybych já měl na vlasech takové závěje sněhu jako ty, moudřeji bych sobě počínal. Proč bych svému páuu bohaté nevěsty z Lichnice nedopřál?!"

„Proč? Rytíř Kralovický je vtělená dobrota, je živý mír; ta vaše Eližběta, ale? — Bůh nás uchovej! — Srdce ve mně poskočí, když se panstvo na mne zasměje, ale o lidumilý úsměch vaší slečny nestojím."

„Je to pouhý ženský rozmar, co jí za zlé pokládáš. Proč jí nedají panáčkové pokoje? Nechceť se jí žádného. Panenský svůj život bez manželských pout užívati zvolila."

„Měla se tedy uzavříti mezi čtyry ouzké stěny, za mřížované okýnko, a ne kouzelným pohledem másti hlavy počestnému rytířstvu. Nevím, nevím, jaká blaženost se jí z té zejtřejší jízdy urodí."

Takto odmlouvali sobě mužové při kování brůny, netoliko slovy, ale i způsobem je pronášeti od sebe se lišíce; neboť co Hanuš úsudky svoje zjevoval, zdálo se, že Horina s jakýmsi tajným úsměvem, jen aby odmlouval, zbrojnoši se protivil. Okován stál kůň, mužové si podávali žbánek. V tom najednou zaštěknul veliký pes, až dosavad za kovárnou ve tmách ležící — a opět zaštěknul, a silný ohlas rozlehnul se po půlnoční krajině.

Z lesa stranou Ronova vyploula čirou tmou pochodeň, a pokud světlo její stačilo, pozorovali mužové u dílny zástup jezdců, přímo se beroucích cestou k černé kovárně.

„Ďáblova horo!" zvolal kovář, oči do dálky upínaje, „jací to pozdní nocleháři?" — A na rychlo po-

Digitized by Google

mahači něco pošeptav, načež kluk dílnou do světnice zarejdil, opět po blížících se jezdcích oči otočil. Hanuš ale ne tak pilně zraku, jako sluchu přičinil. A tvář jeho se jasnila, čím lépe mu bylo hřmot jízdeckého sboru rozeznávati.

„Svatováclavští zpěváci jedou!“ zkřiknul posléze. „Znám já jejich písně. Zdeněk Kralovický jede! — Pojeďte, pojeďte, mladý pane! Jeť vás tu veliká potřeba.“

A nežli se Horina, přepozorliv na zástup jinochů pověstných, mohl nadíti, rychlým krokem zmizel starý zbrojnoš ve tmách, bratrovi pána svého pospíchaje v ústrety. Kovář pak, nevěda na okamžik, má-li se za ním pustiti — ubíhati ho nechal a posléze k svému dílu se obrátil.

Na peruti větru stanuli jezdcové u černé kovárny. Zář hořící pochodně objasňovala více méně šestero mládenců podoby rytířské na pěkných brůnách a šestero statných oděnců na mohutných vrancích. Pěkné bylo podívati se na postavy mládenců, na jich modrý, aksamitový šat a na tu zdobnou přilbu z kaleného ocele, na nížto vysoký, bílý chochol vál. S ramenou jim visely bělavé široké pláště a na prsou se houpaly na zlatých šňůrách libohlasné loutny. Byltě to výbor řádu zpěváckého aneb, jak se sami oudové jeho nejraději jmenovali, řádu sv. Václava, kterýžto již za časů páně Závišových zniku dostávaje, za účel si kladl, písněmi v jazyku mateřském vlastně skládanými lásku k dobrému a pěknému v národě rozněcovati. Přiznávali se k němu nejvíce schopnostmi nadaní avšak chudší jinochové stavu panského, ačkoli odmrštěni nebývali synové stavu městského, jestli že je obzvláštní nadání a duch učinily schopnými tak výtečného cíle, jakož se řád Svatováclavský o svém domýšlel. —

Digitized by Google

Leč podobalť se celý tento soukromý ústav toliko jemné jarní květince, kterážto prvním květem svým mimojdoucího potěšivši, brzy opět anebo ještě pozdním mrazivým dechem anebo přečasným slunečním pobleskem spražena útlou hlavičku k hrobu ukládá.

Za časů oněch, když Zdeněk z Kralovic takořka náčelníkem se stal zpěváků Svatováclavských, byl řád po veškeré vlasti v dobré pověsti, takořka v úplném květu svém, ačkoli se jižjiž nezřídka roztrušovati začínalo, že mimo zpěv, mimo pěstování národního jazyka, také soudního sobě osobuje práva nad tajnými zlosyny. Protož s důvěrou spěchal šedivý Hanuš zpěvákům v oustrety, nemoha se až dosaváde myšlénky zbaviti, že by k spáse pána jeho sloužilo, vyrvati jej násilím z rukou černokněžníků.

Psí štěkot byl utichnul, světlo v dílně uhaslo, uzavřena stála Horinova kovárna před žasnoucím sborem zpěváků. I brůna Jetřichova byla zmizela. Samotná ryzka zbrojnošova uvítala koně cizí hlasitým řehtáním. Omámený stařec zbrojnoš nevěděl, zdali má očím věřiti. Chytil se za hlavu a opět kovárnu ohmatával — avšak ta tu opravdu stála, jako černý náhrobek nad ztraceným pánem.

„Ó ďábelské řemeslo! ó čertovo školometství!“ dal se najednou do hlasitého nářku, a běduje rval si vlasy, a opět u dílny na dvéře potloukal a opět po jezdcích ruce napínal. „Horino, ty pekelný tovaryši — pane rytíři! Jetřichu z Kralovic, ozvete se! Miluše! — Ó běda mně opuštěnému! — Ale já jsem mu to říkal. Nechte Miluše! — He! otevři uši, ty rarášova matko! — Pane Zdeňku! honem! roztlučte jim tu kouzelnickou boudu!“

Leč pan Zdeněk nedbaje tak horlivě na prosby zbrojnošovy, jakž tento se byl snad nadál, v pilném hovoru

Digitized by Google

trval se svými soudruhy. Na to pak obratně s brůny se smrštiv, k dílně přistoupil. Ostatní zpěváci učinili po něm.

„Ve jménu spravedlnosti a zpěvných služebníků! Otevři dům svůj, kováři Horino!“ zvolal rytíř Kralovický a sedmkráte jílcem meče na dvéře uhodil. Nedalo se však u vnitř jiné odpovědi slyšeti, leč temná ozvěna po silných ranách na dvéře. — V starém Hanuši se žalostí a hněvem žíly trhaly.

„Ve jménu spravedlnosti a zpěvných služebníků! Otevři dům svůj, kováři Horino!“ opětoval rytíř vyzvání i rány svoje — a učinil takto i po třetí, ale nižádné odpovědi nedostalo se mu ani na vyzvání, ani na rány. A mimo nadání vyrazil mnoholetou střechou černý sloup hustého, smrdutého kouře — po něm se rozjasnilo, a střecha nad kovárnou stála v plném plamenu.

„Pekelné čáry, čáry!“ počal Hanuš z plného hrdla křičeti.

„Jetřich z Kralovic vešel dnes pod tuto střechu!“ volal Zdeněk — a patero oděnců vrhlo se s oří — šestému kladli v ruce patero uzd, a silnými ranami rozlítly se dvéře u dílny. Jimi hrne se Zdeněk a Hanuš s ochotnými oděnci, pochodeň majíce v ruce, a jiná větší pochodeň, planoucí střecha, jim z venku ostatního světla okny dodává. Otevřeno jesti vchod z dílny do světnice, i ze světnice v komoru: avšak všude prázdno, nikde nijaké lidské bytosti. Jenom nábytek svědčí, že byly jsou tyto stěny vystaveny k jejich potřebě.

„Krovy se trhají!“ volali zpěváci, kteří byli venku zůstali, a hledající musili se z kovárny vrátit. Jako hladová, nenasytelná potvora sežíral plamen zetlelý krov, a v několika okamženích stála celá černá kovárna, jako hranice narovnané louče, v jednom plápolu Daleko široko

Digitized by Google

vztahovala se plamenná jeho ramena; náramné horko dýchalo kolem nastávajícího spáleniště; avšak slzy ubohého Hanuše vysušiti nemohlo.

Brzo zase v dálce zazněla píseň zpěváků Svatováclavských — zazněla zvukem temným a vážným, jakovým se dobří přátelé k hrobu provázívají.

2.

Nesedej na konika — nespadneš.
Dobrá rada.

Na hradní baště ozývala se pronikavým zvukem trubka hlásníkova, a po městysi touž měrou se rozléhaly rány zvonové. Poděšeně vzchopili se obyvatelé Lichničtí a Ronovští z pokojného spaní; lekavé „Hoří, hoří!“ vyhnalo je z tichého lůžka. Sotva jim ale povědíno, že „černá kovárna“ v plamenu stojí, a již ani kroku k hašení neučiniv̌še, mrzutě se opět ukládali do vychladlých peřin.

„Ďábelské to jen šprýmy!“ pravili někteří. „Horina hnízdo své vyklízí!“ dokládali druzí — a: „Ďas aby již jednou kováře odnesl. aby poctiví lidé byli bez pokušení!“ hubovali jiní

Na nejvýš ale nevítaný byl náhle povstalý povyk dvěma osobám na bohaté Lichnici. Jedna z nich. silná, vysoká postava mužská, ubíhala, v plášti zahalená, z komnat ženských na pavlan, s něhož tu viděti bylo do pěkné zahrady. Za ním letěla tichým krokem štíhlá postava ženská v lehounkém nočním oděvu, a na pavlaně pojavši muže ještě jedenkráte v horoucí objetí a k rozehřátým ňadrům jej přivinuvši, široký plášť mu s beder sňala. Lehčeji bylo takto nočnímu hostu s pavlanu po malém, provazovém žebříku sklouznouti v širou zahradu. Postava ženská

Digitized by Google

pak shodivši plášť za ním, ježto tu ve tmách nočních stál nevelmi slušně ustrojen, pozorně zašeptala: „Měj se na pozoru!“ a přičinlivě upínala za ním zraky, až zmizel mezi stromovím. Na to kvapně žebřík provazový opět vytáhnuvši, složila jej, a obrátila se na odchod. Tu před ní, mezi dveřmi, hořící lampu v ruce, stála dívka služebná.

„Co tu hledáš?“ vyjela na ni žena s pavlanu přicházející hlasem i výrazem tak pronikavým, že se lampa v rukou polekané dívky třásti začala.

„Kdo ti dovolil vcházeti do mé ložnice?“ dotírala na ni dále. „Vycházíš na zvědy? Viděla jsi koho?“

„Strašlivý sen vás polekal, milostivá slečno!“ jala se dívka odpovídati, zpamatovavši se přirozenou duchapřítomností po tak nenadálém rozkřiknutí se velitelky. „Celý hrad je pobouřen — a nemýlím-li se, volají, že hoří!“

„Ať si volají! Já se tebe táži, jak jsi přišla do mé ložnice.“

„Dvéře nebyly zavřeny, když mě péče o vás k nim přivedla! Nevěděla jsem, že jest proti vůli vaší, vcházeti do komnaty.“

„Ó, jen se vyvinuj, podvodnice, jižto jsem z outrpnosti pod střechu přijala. Mluv a vyznej, koho jsi zde hledala — koho jsi zde viděla?“

„Jako že tamto za černými oblaky jasné boží oko na kroky naše hledí — nehledala jsem, neviděla jsem nikoho!“

„Nuže, tedy mi přisahej při jasnosti téhož oka — přisahej mi tuto při ranách ukřižovaného, že jsou pravdivá slova tvá!“ — Tak zvolala dívčí velitelka, a divoce uchvátivši službu za ruku, ložnicí ji takořka vlekla k malému klekadlu, na němžto uměle z lipového dřeva vy-

Digitized by Google

řezán ukřižovaný spasitel pněl. Stříbrná lampička, avšak jižjiž na shasnutí, stála před křížem; jiná skvostná světloška temnou záři rozlévajíc, houpala se na trojím pěkném řetízku, v prostřed stropu zavěšeném. Zde před klekadlem trhla pobouřená velitelkyně služkou tak násilně, že dívka sklesnuvši na kolena, okamžikem s jakousi hrůzou na postavu před ní povýšenou pohlížela.

„Přisahej!“ zvolala slečna ještě jednou, a ruka její spěchala po dýce, na stolku ležící. A dívka bez dalšího zdrahání se a strachu pravici pozvednuvši, hotovila se rozkazu učiniti dost. Hněvivě upírala na ni oko slečna. V prsou jejích stíhaly se nedůvěra s pověrou, a viklaly věrou, jakovou měla pro přísahu zakládati v dívku. Tato pak, obezřelostí nad stav svůj dařena, pochybnost velitelky dobře pozorovala. Na kvap se vzchopivši, odhodlaně před slečnu se postavila.

„A kdo vám za to ručí,“ jala se mluviti, „že nebude přísaha moje křivá, a já že, jestli jsem něco proti vaší i své vůli spatřila, nebudu před světem na vás dokazovati? Mějte si příčinu, líčiti se před ním pýchou a nenávistí k pokolení mužův — a neb opravdu ošklivost před objetím jinocha milence chovejte: ve mně nenaleznete, nežli schvalující suditelku a věrnou služebnici.“

Podivením stála slečna bez pohnutí — tak směle, tak nezahaleně nebyla s ní žádná žena mluvila, co byla matka na věky zamhouřila oči.

„Já mám skutečnou příčinu,“ mluvila služka dále, „míti muže věčně v nenávisti; neboť to mi věřte, slečno! nižádný z nich není hoden srdce ženského.“

Líbezná to byla píseň uchu slečninu, jakkoliv srdce její nezůstalo prosto mrazivého strnutí. Zhrozilať se, že nalezla v dívce, hluboko pod sebou stojící, skutečně onu

Digitized by Google

síly, po jakéž sama před světem nadarmo dychtila. Nemohla oučet sobě dáti z pohnutí, v jakovém se k dívce vábena cítila, po týden teprv na hradě pobývající: nemohla mu ale také odolati, a takořka bezděky dívku za ruku chopivši, křečovitě ji stisknula. — Zmáhající se přede dveřmi pokřikování čeledi zabránilo ale všemu dalšímu promluvení.

Avšak byli hlasové tito jen jako už poslední ozvěnou povyku, který se byl na hradě ztrhl mezi muži. — Ticho panovalo opět mezi hradbami, jen kročejové anebo temné písně semotam přecházejících strážníků a jednotlivé zaštěknutí ostražitých psů rušily jednotvárný poklid.

„Viděl-lis pak ho?“ tázal se dvacítiletý Vávra, potkav se na hlídce s mrzutým Bozděchem.

„Koho?“ zabručel po spaní toužící zbrojnoš.

„Ohnivého draka — mrzutino! — Kohož jiného než pana Vilíma. Já jsem si ho dobře všimnul; přišel nám rovnou cestou mezi pochodně — a co se mu pod širokým pláštěm bělalo, o krk bych se založil, že to jeho červený aksamitový kabát nebyl.“

„Je tobě něco do toho?“ obořil se naň Bozděch, ve službě pánů Lichnických už sestárlý. „Hleď si raději svých záplatovaných rukávů, a ne šatů, jakých páni na noc obleci sobě libují.“

„Nu, nu! aby tě mými slovy kus neubylo!“ odpověděl srdečný Vávra a silným svým oštěpem do země bodaje, dále se ubíral. — „To rád věřím panu Vilímovi!“ rozprávěl sám s sebou. „Takového navštěvování bych já byl také milovník — a jaký milovník! Proč bych neupil, kde žbánek přetéká?“

A zatáčeje se za baštu, s jakýmsi potutelným úsměvem začal zpívat známou tenkráte píseň:

Digitized by Google

Červené třešně z cizích sadů,
Ach, což vy jste sladké —“

Zpívaltě hlasem temným, až nebylo dálkou zvuku slyšeti.

Tmy prchaly, a s prvním úsvitem, kterýžto se vyvinoval z dalekých hor, prchala také tichost s hradeb Lichnických. Po náhradí, po chodbách i v komnatách potkávalo se čeledi v počtu přehojném. Všickni spěchali k určené práci. Patrno bylo, že se dějí na hradě přípravy ke dni znamenitému.

Slunce se usmálo růžovými líci — ve skvělou záři vystoupily nyní Lichnice, a po pravém a levém boku zazelenaly se jí na dalekotáhlých vršinách husté hory. Sloulať Lichnice za časů tehdejších hradem velkým a bohatým. Bašty její pyšně hleděly do rovin, které se pod nimi rozprostíraly až na starobylou Čáslav. Hleděly po okolí hrdě, jako s nich pohlížela panovnice, slečna Eližběta — Eližběta srdce kamenného, jakž ji nazývala národní pověst. Jednak spanilostí svou, jednak i bohatstvím byla známa slečna Lichnická krajům přemnohým; nejhlučněji ale mluvívalo se o ní pro nadobyčejnou její pýchu a nesklonitelné zanevření na pohlaví mužské. Nadarmo byli na ni prosbou i výhrůžkami doléhali přátelé a svatebchtiví ženichové: Eližběta až dosaváde pohrdala všemi.

„Ty sobě ženicha voliti *musíš!*“ rozhorlil se posléze šedivý strýc, Kolda ze Kbele, „ty ocelovou mysl oblomiti *musíš*. Neobdařila tě nebesa správně zrostlým tělem aniž naplnila krabici hojným bohatstvím, abys doby svoje trávila jako jezevci v lesích našich, kteřížto o samotě zažívají z tuku svého. Žena osladiti má život muži, proto ji sladkou nebe stvořilo.“

Digitized by Google

A v dívce bouřila se duše při těchto slovech velikým hněvem, a chtěla v hněvu tom odporně odpověděti přepečlivému strýci. A na znamení starcovo vstoupilo na síň šestero paniců, kmenů to rodů nejšlechetnějších, kteří se vespolek ucházeli o milost Eližbětinu.

„Zvol, nemilostivá tetinko!“ zvolal Kolda dále — „tuť na vybranou máš lásky hodných ženichů. Tu jest pan Hynek Postupický —“

„Ó prosím vás, milý strýče,“ jala se roznícená dívka odmlouvati, „ušetřte sobě slov a mně poslouchání! Známť já již pány vespolek. Oni praví, že o milost mou dbají, a předce každý spokojiti se hodlá, byť i soudruh ruku mou obdržel? To, věru vroucí láska jest! Avšak ať se jim jí dostane — celé šestero ať třeba oblaží. Zvolím sobě ženicha; leč jako já se vaší domluvě poddávám, poddati se musí také výmince, kdožkoli zasloužiti hodlá Eližbětu Lichnickou.“

„Mluvte, slečno!“ zvolali jedním hlasem ženichové. „Ve jménu veškerého bohatýrstva poddáváme se vaší výmince!“

„Slibujete mi to?“

„Slibujeme!“

Na východě, proti hlavní bráně vysokého hradu, skalina se vypínala z hluboké sluje, kteráž jako přírodou schvalně vykopaný příkop se zatáčela kolem paty vrchu, na němž byli předkové, pečlivi o pevné bydlo, vystavěli Lichnici. Skalina tato spojena byla sice s návrším, ježto se v pravo i v levo podle vrchu hradního rozprostíralo jako dvě veliké peruti; vstoupiti však na její temeno nebylo možno, leda pracně lezoucím přes hrboly, ostrá skaliska a bodavé trnčí. A předce na druhý den, k rozkazu Eližbětinu, hned za prvního ranního zábřesku

Digitized by Google

hemžilo se mužských postav na vrcholku skaliny, a jako v nejhlučnějším lomu ozývaly se klíny a dláta pracujících dělníků, jimžto bylo urovnávati temeno skaliny, pnoucí se z hluboké sluje. A lid z okolí přicházel podívat se na tak podivné dílo, a rozličné i podivné o něm začínal rozprávky. Obyvatelé hradu jedni druhých se tázali na příčinu tak marného, jak se podobalo, počínání; leč jedni druhých se tázali nadarmo, a chtěl-li kdo aneb z vlastní moudrosti příčiny té dovtípiti se, aneb činiti, jakoby věděl o důležitém tajemství: pouhou báchorku jiným za pravdu podával.

„K čemu to nenadálé rozrývání skály, kterou snad ani deset století nehnulo?“ tázal se pán ze Kbelu velitelky na bohaté Lichnici. „Hledají-li tam ještě větších pokladů? Čili srdce tvoje v ledvinách kamenných uschováno, a nyní ho vydobyti dáváš?“

„Vyčkej času, milý strýče!“ odvece Eližběta s hrdým ousměškem. „Hodlám já vás přelíbezně překvapiti, a za polovici lesů svých nedala bych veselí, jakéž mi bude z radostného úžasu vašeho vycházeti, až vám zámysl svůj dám na jevo!“

A když se byli pracovití dělníci po celý týden na skalině namáhali a když bylo hrbolaté týmě ulámáno, a kamení s něho svaleno v hlubokou sluji a trní kolem vypleněno: objevila se rovina na vršku skaliny, velká, co by se pět mužův vedle sebe postavilo, a uhlazená jako nový mlat. Stojícímu na vršku strach bylo, aby ho závrať neschvátila ve hlubokou mezeru pod příkrou skalinou. A pozvána byla jest svatby žádostivá šlechta na bohatou Lichnici, a shromážděna hojným počtem s dobrými přátely na veliké síni, z nížto se vycházelo na velký pavlan, právě v tu stranu, kdež bylo přes hradby a hlavní bránu viděti na srovnanou skalinu.

Digitized by Google

„Pan Hynek Postupický," dala se tu slečna do řeči, „přislíbil i s přátely svými ve jménu celého rytířstva, podrobiti se výmince mojí, ježto se uvoluji, zvoliti ze sboru vašeho manžela, kterýž by vykonal, co vůle moje uloží."

„Uložte! uložte!" volali jinochové s planoucím po drahé kořisti okem, a mečové jich zazvučeli udeřením statné pravice. — Jako lehýnký mráček přeletěl úsměv přes dívčinu tvář, zostra opřelo se na okamžik oko její na celé shromáždění, a odhodlaná, krokem rychlým vkročila panna ze síně na pavlan.

„Nuže tedy, ženichové!" zvolala hlasem vysokým, a slova se kvapně proudila, a tvář temně zahořela. Ruka její napřažená ukazovala na protější skalinu. — „Kdo se z vás pánů, na koni sedě, třikráte kolem otočí na vršku této skaliny, ruku i bohatství odměnou dostane Eližběty Lichnické."

Z jasného nebe byl klikatý blesk udeřil v zástup ženichů a jich dobrých přátel. Neočekávaněji nemohla nižádná slova zazvučeti z úst dívčiných.

„Bláhová?" rozhorlil se starý strýc. „Pomysli, co počínáš!"

„Pánové ať pomyslí, co nyní počíti," zakřikla jej Eližběta. „Já již pomyslila i rozmyslila, co hodného uložiti statečnosti jejich. Nevhodno-li jim," doložila, ouklebně se kloníc, „pokoušeti se o bohatou nevěstu, brána hradu mého jest po celý den otevřena — pomodlímť se za jich šťastný návrat k domovu."

Šumný hovor zahýbal sborem ženichů. Zprudka prolévala se jim krev žilami.

„Staň se!" zaznělo pevným výrazem odhodlanosti ze rtů popudlivých jinochů, ačkoliv krve chladnější, za-

Digitized by Google

nevřevše na ženskou pošetilost, hrad opouštěli s politováním přátel nemoudrých.

A takž tedy neušel outrpnosti také Jetřich z Kralovic, nejhorlivější nápadník slečny kamenného srdce. Rodem a jměním ovšemť že jinoch právo měl dobré, se vší upřímností ucházeti se o milost Eližbětinu, a nadán spanilostí ducha i těla, doufati směl dobrého prospěchu u srdce ženského. Mysl jeho byla ticha, ba na stáří jinošské takřka až nad míru vážná; duše jeho však podobala se outlinkému proutí, lehko sebou pohybujícímu i při nejmenším větru, anebo spíše tiché jezerní hladině, hluboko v útrobu svou pojímající, cokoliv na hladinu padne. Zvláštního ale nástinu byla povaha jeho nabyla vychováním v outlém pacholetství. Svěřen jsa i dětinskou náklonností oddán starému oděnci, který byl za let mužných prošel zemi zaslíbenou v boji pro svatá místa a co otrok se navzdychal v palčivém Egyptě, s tlukoucím srdcem poslouchával podivné příhody, které byl oděnec buď sám vytrpěl aneb o nichž byl rozmanitých pověstí nasbíral. Tuť byla řeč o divech, o kouzlech, o tajnostech matky přírody, o poslušnosti duchův a o všem, cokoliv tehdejší věk s mlékem vkořeňoval v srdce lidská. A takž povstala ve vzrůstajícím Jetřichovi nesklonitelná jakási touha po něčem, co nebylo světa tohoto, a touha tato rostla s jinochem, nechávajíc duši jeho prázdnou rozkoší vezdejších a mysl jeho upínajíc po věcech neznámých a neobyčejných.

Dědičný pán na Červených Janovičkách strojil dceři své hlučnou veselku. Mezi svatebními hostmi nacházeli se také Jetřich z Kralovic a slečna Lichnická. Jediného jen zhlednutí bylo potřebí, a smyslové počínali v jinochu bouřiti, a srdce utíkalo před radou rozumu. V Eližbětě,

Digitized by Google

zdálo se jinochovi, byla se mu zjevila bytost, která mu jediná vyzvětliti mohla až dosaváde života pohádku. Ale s lhostejným úsměvem poslouchala prosby jeho. I rozmnožil se od té doby počet marných Eližbětiných ctitelů.

Úloha k dosažení ruky dívčí byla určena, a Jetřich byl nejprvnější, z jehož úst se ozvalo: „Staň se!“ — Den k jízdě určený přicházel. Nevýslovná úzkost zmocnila se jinocha. Byltě se v zápalu nejhorlivěji prohlásil, že nevěsty dobude; avšak délkou několika dní teprva živěji se mu na oči stavěla nebezpečnost úlohy. Bylot odvážení se na život a na smrt, otočiti se na koni sedě třikrát na nevelkém kamenu, k němuž již i přístup byl obtížný a pod nímž hloubka jícen otvírala. I tanulyt jinochovi na mysli povídačky starého oděnce, a čím déle se duše jeho s nimi obírala, tím živěji, tím pravdivěji stavěly se mu na oči, aniž více pochybovati mohl, že by se nenacházely na zemi jakési věci nadpřirozené, jichžto zasvěcený v tajnostech užiti může k svému aneb jiných prospěchu.

Večer přede dnem, který byla Eližběta k vykonání úkolu ustanovila, zastavil Jetřich před Horinovou kovárnou. Skočiv s koně a za ruku pojav kováře, jenžto si již byl k otázce pospíšil: „Co by se statečnému pánovi líbilo?“ — bral se s ním v kovárnu.

„Praví se, žes moudrý muž,“ jal se tuto k němu mluviti — „dobře mi rozuměj, Horino! Vímť, že můžeš pomoci!“

Pozorně poslouchal kovář, ani oka se švarného jinocha nespouštěje.

„Nevíš-li nic o podkovách,“ mluvil tento dále, „ježto koně udrží na vrcholku nejvyšších skalin?“

Horina se škrábal za ušima. — „Zeptejme se na to

Digitized by Google

staré matky, pane rytíři!“ proslovil konečně a vstoupil s hostem do světnice. Mezi černými, lesknoucími se stěnami u malého kahance seděla stoletá Miluše. Podle ní stála — anebo spíše vznášela se nad podlahou jako bezetělná postava dívčí. Nebylo možno podívati se na tu hebkost a něžnost lepotvarných oudů — na tu jemnost, z jaké se celé to zjevení se ducha nadvětrného v těle pozemském na odiv stavělo: nebylo možno, podívati se na ni a nepřipadnouti myšlenkou na podobu andělův. Zkřiknuvši, pověstné stařeně na prsa vrhla se dívka, když s Horinou Jetřich do světnice vkročil.

„Mám s tebou co promluviti, matko!“ dí kovář k staré Miluši, která s dívkou se mazlíc, na klíně ji hejčkala, jakoby malé děcko byla.

I vstalať baba stoletá a tváře dívce pohladivši, uklonila se před mladým rytířem. A obrátila se opět k dívce řkouc: „Neboj se, beruško, nepobudeš tady s vlkem“ — a s Horinou vešla do vedlejší komory.

Mlčky stáltě až dosaváde Jetřich Kralovický. Zrakové jeho opírali se nyní na postavu dívčí a upírali se na ni s oblibou. Jako na nejoutlejší jarní poupě růžové bylo dívati se na kovářovu dcerušku. Studem panenským hořely tváře její, a proudové plamene toho rozlévali se i po pěkně sklenuté šíji a po těch jemně se vlnících ňádrech. S okem sklopeným, s dechem zatajeným, sladké jakési trnutí cítíc po celém těle, stála před švarným jinochem, jakoby v pokoře čekala děvečka, až k ní promluví milostivý pán.

„Jestli mě nemýlí světlo kahance,“ jal se nyní rytíř s přirozenou sobě příjemností mluviti, „viděl jsem již aneb tebe aneb dívku, jejížto matkou rovněž jako tvou byla spanilost.“

Digitized by Google

„Byloť nebe milostivé, že vás v Janovičkách k mé spáse poslalo," zašeptala dívka tak jemně, že se slova její podobala vanotu večerního větérku, houpajícího se po růžovém keři

„Při tanci na lukách?" ptal se rychle Jetřich, o krok se přiblíživ.

„Bylať jsem právě u kmotry, když se tam slečnina veselka slavila. Doma mne neradi pustí do kola — myslilať kmotra, že mi rozkoš připraví, když mne s sebou mezi tanečnice vezme."

„Moudře aspoň učinila, nenechavši doma celého sboru ozdobu."

Jak ohnivý šíp projela žertem laskavým pronešená slova srdce dívčino. Oči se jí zalily — a dvě veliké perly upadly jí s krásné řasy.

„Blaze by bylo pro mne," zašeptala v sladkém pláči, „abych nebyla směla co dcera z „černé kovárny" ani v Janovičkách k veřejnému veselí, anebo aby byl splašený kůň dříve rozšlápnul srdce moje, nežli jste vy, pane rytíři, odvážlivou rukou uchvátil uzdu a mne již ve mdlobách ležící pod kopytem uchránil před smrtí."

„Aj, což pak na jaro tvé připadla taková nehoda," ptal se outrpně Jetřich, „že bys odlevy nacházela spíše v hrobových tmách, nežli na jasných cestách života?"

A jakž takto jinoch mluvil pohnutý neobyčejnou citlivostí prosté dívky, položil rámě okolo tílka jejího, a druhou rukou ji lehounce za bradu pojav, skloněnou hlavu jí pozvednouti chtěl. Avšak dívka s hlasitým štkáním ruku jeho uchopivši, horoucíma rtoma ji líbala, a rychle se na to z objetí rytířova vymknuvši, před divícím se jinochem za matkou spěchala.

I počínaly se o příhodě této v horké jinochově

Digitized by Google

mysli tvořiti podivné obrazy; leč brzo je opět překazil návrat Milušin a Horinův. — Shodli se na to vespolek, jak by se bylo na zejtří o šťastnou jízdu nejlépe starati. —

Zasmušile vstávalo jitro z mlhovité kolébky po shoření černé kovárny. Slunce nemohlo ani plamennými střelami proniknouti hustošedým jeho závojem, a kde se jednotlivý úsvit prodral, byla jen jako krvavá prouha, jako prorocké návěští krvavého dne. — Zvědavě vystrkovali okolní obyvatelé hlavy z oken, jaké asi dnes pohody nebe dopřeje slavnosti Lichnické, jednak se mrzíce, že se jitro nesmálo, jednak i hněv boží v tom pozorujíce, že ukrývala zlomyslné na Lichnici počínání neprohledná mlha.

Konečně ale, strhavši se na východě, spadala hustá zákryva po údolích a rovinách, a pobleskové sluneční v úplné záři linuli se po horách a osvěcujíce bohatou Lichnici. Osvěcovali na předhradí houfem shromážděné zbrojnoše a kolem hradu, kolem zlé skaliny shluklé diváky. Bylo pak na předhradí připraveno lešení a pokryto drahými čalouny pro hosty, kteří by sešli se na podívanou odvážlivé jízdy. Nestálo však na něm živé duše, než Eližběty srdce kamenného a dvou věrně oddaných služek. Na prvním stupni stál muž hrdé vysoké postavy, ve skvostném oděvu, a na něho toliko — ač potajmu — padaly přívětivější pohledy ze zraků slečniných, než jakové zabíhaly ve sbor hohatýrů, sešedších se popatřiti, kdo by se pošetilec oddal na vyplnění určeného úkolu. Mezi nimi lál Kolda ze Kbelu na tvrdohlavou dívku. — A ozval se dusot koňský, a na bujné brůně, v lehkém ale úhledném oděvu, hlavu maje přikrytou jen ocelovou přilbicí, objevil se divákům statný jezdec. Mohutnými skoky letěl po dráze do vrchu se pnoucí, až na předhradí zarazil.

Digitized by Google

„Setrváte-li na svém, Eližběto Lichnická," počal tu slovem zvučným, „podati toliko tomu z rytířstva ruku, kdo se třikráte otočí, na koni sedě, na vrcholku uhlazené skaliny?"

„Vůli slečninu jsem již oznámil," odpověděl hlasatel; „slečna trvá na svém úmyslu."

„Vás, pánové, beru za svědky slibu slečnina!" zvolal opět jezdec, obrátiv se ke sboru shromážděných bohatýrů; a koně pak otočiv, mohutnými skoky letěl s hradního vrchu v úval, jenžto dělil nevěstino sídlo a rejdiště nadějí puzeného ženicha.

„Pro spasení duše, pane rytíři!" ozval se tu hlas mezi houfem zbrojnošů. „Jane Jetřichu z Kralovic — slyšte starého Hanuše!"

A vyřítil se šedivec a prsa i chřtán dosti nadýmaje, i nohy roztahuje hnal se za jezdcem. A mezi rytířstvem strhnul se šumot a povyk, a nejmladší z nich, mládenec panenské podoby, vymrštiv se na kůň, jichž tu několik opodál se drželo: „Bratře, bratře!" volal a za ním se chtěl pustiti. Leč patrno bylo, že nižádné hnání za jezdcem více neprospěje, a protož se utišil — a s ním se utišilo veškeré množství. — Z dálky jen bylo slyšeti volání věrného Hanuše.

A na hoře, na skalině, mezi hustým smrkovím objevil se nyní Jetřich na koni poněkud uhnaném. I zastavil rytíř, aby si kůň oddechl, a díval se divým okem na předhradí a kolem na četnou zvědavost. Ticho bylo kolem — těsné jakési ticho, které nedalo se dívati na počínání rytířovo jako na veselé hry dovádivých šašků. Nyní se kůň i jezdec opět hnuli — a hlasité vzdychnutí přeletělo zástupy diváků. Krokem obtížným postupoval odvážlivý Jetřich po hřbeté skaliny, brzo padoliny objí-

Digitized by Google

jednáno. Se hřbetu skaliny nebylo lze jinak dostati se na kámen uhlazený, k zatočení se ustanovený, leč posledním nad míru odvážlivým skokem. Šklebila se před ním nepřístupná koním rozsedlina.

„Vraťte se, pane rytíři! Nespoléhejte se v kouzla!“ voláno z lesů hlasem věrného Hanuše; avšak jinoch šlechetný nesměl se pro hanbu navrátit, a zahořev poslední, zoufanlivou zmužilostí a požehnav se znamením kříže, sevřel koně k náramnému skoku, a bleskem zajiskřily podkovy na kamenném rejdišti. Ale hrůza vjela v bujnou brůnu nad velikou hlubinou — i počala frkati a spínati se. Ale Jetřich umělou a silnou vládna rukou, již se byl i při tom spínání jednou otočil — a hřmotné, radostné pokřikování lidstva odráželo se o blízký vrch. Toliko na zadních nohou stála brůna, předními divoce v povětří pracujíc — dlouhé hřívy její vlály větrem jako praporce, a chřípě hltavě chňapaly po větru. Již i po druhé zatočíno — a již i po třetí se zatáčí ve strachu poslušné zvíře, avšak v uhlazený kámen nezachytá se pevně podkova, smekla se brůna a převahu dostavši, překotem letí i s pánem s vysoké skály.

Strašlivý jek diváků proniknul hradem i lesem, a na hřbetě skaliny viděti zbrojnoše, an klesá, jakoby pádem svým uchvátiti mohl drahého pána. Co bezživotná socha z bílého mramoru stála Eližběta Lichnická na pavláně, oběma rukama se křečovitě chytajíc zábradlí. Vysoký, studený pot na čele jí vyvstává, služky jí musí k podpoře přispěti, aby po stupních nesklesla ve mdloby.

Digitized by Google

Smutně byl skončen Jetřichu Královicky svou odvaž-
livou jízdu o nevěstu, o kamennou Eližbětu Černá hlu-
bina pod příkrou skálou byla jinocha pohltila. — Lek-
nutí a hrůza byly ve sboru bohatýrském, shromážděném
tu na podívanou, na okamžik zadrhly všechen výraz ža-
losti a hněvu. Na to pak i žalost i hněv rozdílným způ-
sobem začaly mezi ním vypukovati.

„Vzhůru!“ zvolal pan Hanuš Postupický, jinoch
planoucí — „vzhůru, a jízdou šťastnější odvažme se o
nevěstu. a dostavše dívku hrdou v moc, krutou ji po-
mstu přistrojme!“

„Vzhůru!“ zkřikl jiný. „Vypovězme slečně kamenné
boj; i zkusme, zdali zdi její podobny jsou tvrdosti jako
srdce její!“

„Požeňme ji k soudu!“ ozval se vráskovitý Boreš
z Pukéře. „Ať jí sbor šlechetných rytířů uloží zasloužení pokutu!“

A tak se přerozmanitě, jednak podle stáří, jednak
podle smýšlení rozdílného jevily bohatýrů úsudky. I po-
tkávaly se dosti odporně, a jediní dva muži stáli mezi
četným sborem, o něžto jako o pevné skály divoké vlny
se odrazivše rozbouřené soudy dále plynuly tokem jedi-
ným a tichým. Mužové ti byli: pan Kolda ze Kbelu a
Zdeněk z Kralovic; a bylo-li na straně strýcově jakéhos
podezření strannosti, rozplašila je nestrannost bratra ne-
šťastného Jetřicha. I celý sbor Svatováclavský shodnul
se posléz v soudu obou mužů věhlasných.

„Nehoden budiž jména otce svého, nehoden spolku
šlechetného. nehoden božího světla, kdokoliv počne další
obcování s Eližbětou Lichnickou, zvanou kamenného srdce,

Digitized by Google

Takto vyrkli zpěváci Svatováclavští kletbu nad Lichnicí a její velitelkou, a do všech úhlů rozptýlil se sbor pánů, sešlých se k radostnému veselí. Tesklivé ticho rozložilo se kolem hradu. Ve hradě nedůvěřovala si čeleď hlasitě projeviti ni lítost ni hanu, a venku rozcházeli se houfové diváků s hrůzou jakousi a tesklivým očekáváním.

Na druhý den, časně ráno, když branný most spustil a nejprvnější se přibral k první hradní bráně, poděsil ho veliký list, trojí dýkou na sloupě upevněný, u kteréhož sloupu zbrojnoši oře uvazovali, pakli že se rytíř mimojedoucí v hradě jenom na plnou číši zastavil. Podoba na brůně jedoucího knížete, po levé i pravé mající anděla s plamenným mečem, nacházela se svrchu na listě, a pod ní psáno bylo velikým písmem:

„Vilím, hrabě z Liebenthalu, souložník slečny Eližběty Lidmily, propadl veřejnému soudu. I velí se mu do tří dnů nebyti v mezech království našeho českého, aneb se postaviti do času toho k soudu v Praze. Provaz, meč, dýka i jed budiž mu po přešlých třech dnech na záhubu z kterékoli ruky!“

Byltě pak pan Vilím Němec, s Albrechtem do Čech přišlý, když se bylo tomuto panu císaři Kutnohorského stříbra zachtělo. Pomáhalť se zástupy rakouskými dobývati bohatého města, až je byli Horníci, zoufanlivě nasypavše do potoka jedu, přinutili k návratu v kraje domácí. Také Vilíma z Liebenthalu byla zachvátila kovkopů pomsta, ačkoli ne s tou krutostí, jakovou mnohý z bratří jeho časný před Horou a kolem Sedlic nalezl *hrob*. V náramných bolestech vezli jej za zástupy, až

Digitized by Google

českém hradě, nemaje při sobě leda dvě vlastních oděnců.

Ta vysoká postava, ty silné, pěkně tvořené oudy — to veliké tmavé oko — ta výrazná mluva — tyto vnady mužské ponejprv na Eližbětu působily mocně, jelikož po nich jakási rouška utrpení a bolesti se rozprostírala, za níž to hrdá mysl slečnina právě něco zajímavějšího nacházela, nežli byla až dosaváde na mužích domácích shledala. Však i duch Eližbětin i krása tělesná i veliké bohatství cizince neduživého dojaly. Zdraví se navracelo v jeho oudy, avšak s ním nepřicházela i chuť k nastoupení cesty k domovu, a slečna mu na odchod nezpomínala. Jeho pýcha a její nádhernost — srdce obapolně vroucí uzavřela svazek, kterýž arci dívka až dosaváde ráda by byla ukryla, nechtíc objeviti světu slabost, jakž nazývala pud nejsilnější srdce ženského; a pan Vilím nemaje mimo starožitný rod a pochodící z něho hrdost, co by byl přinesl v oběť, rád se v tajné milkování uvolil, náhradu nacházeje ve snách o krásnější budoucnosti, kdežto co pán a držitel velikých statků světu před oči postaviti se doufal.

V závoj hustý, neprohledný jako černá půlnoc, zakrývali smýšlení svoje, zhledy svoje a slova svoje; ale jakož i noc nejčernější matkou bývá zrady, i závoj hustý trhati se počínal.

Zmizela barva s tváří obou, dech se v nich tajil, když jim doručen list sboru sv. Václava. Hněv a lítost, pomsta i hanbení bouřila na brány jich srdcí. Vilím skřípal zuby, v rukou Eližbětiných se list jen třásl.

„Hodláš se dostaviti?“ jala se konečně nejistým slovem Eližběta tázati. „Pojedeš do Prahy?“

Digitized by Google

milenec, a slova jeho zněla názvukem odvážlivosti a trpké výčitky. Ve tváři jeho rozněcoval se silný plápol.

„Moudřeji," mluvil dále, „byla byste arci učinila, slečno, kdybyste buďto veřejně po boku mém, co po boku milencově, vystoupila světu na oči, anebo slovem nemilostným, nenadějným ukázala mi cestu přes pomezí české."

„Ano, to by se i bylo stalo, pane rytíři, kdybych se byla mohla nadíti, že takováto slova ze rtů vašich uslyším. Jesti to vaše pevnost, vaše zmužilost hrdinská? Čili se opravdu bojíte, že Eližběta Lichnická dosti mocných nemá prostředků, postaviti se činům šíleného sboru na odpor?"

„Leda byste mi před oltářem ruku podala."

„Ó jen ven z té temné skrýše, do nížto jste až dosaváde zalízal. Ruka moje — panství moje — to jesti cíl, po němžto míří nenasytné vaše toužení. Jméno moje, čest moje — a milost moje — aj kdož by těch dbal! Ó zlá hodino, kdežto jsem zapomenouti mohla, že nejkrásnější kytka mužských ctností jenom zištnost, nevěru a zradu obnáší!"

Takto bouřila dívka hrdá, raněná vypuklou milence nešetrností, a zahořevši hněvem spravedlivým, zabrániti nemohla velikým, horkým slzám, aby se jí nevyproudily po planoucích tvářích. Avšak spanilá byla — vznešená v tomto hněvu bolestném dívka milující, spanilejší a vznešenější, než kdy se touhou rozňatá vinula k srdci rytířovu. A rytíř ucítil mocnost těchto kouzlů, a povstalá v něm kyselost utonula v líbeznosti lásky, když se dívka obrátila, aby z komnaty odešla.

Digitized by Google

zdráhající. — „Odpusť mému nesmyslu! Hněv tvůj jesti smrt moje, laskavé oko tvoje život můj.“

I držel ji rukama pevnýma sevřenu, a rtové jeho dosáhli rtů dívčích, a zraků jejích i tváře i krásné šíje, a políbení vroucí jako blesky deštily na lepotvárné tyto články dívky milostné. Zpouzení její splynulo posléze v poddání se libostné, a v brzkém smíření slavili milenci nové vítězství lásky. — Pohněvati se i opět udobřiti, nebylo nic nového mezi milenci ducha hrdého.

I houpala se slečna Eližběta srdce kamenného panu Němci Vilímovi na klíně, a oba pilně rokovali, jak by se dalo nejmoudřeji následkům listu Svatováclavských zpěváků vyhnouti.

Třetí den po nešťastné příhodě klonil se ku konci. Odvážlivě se pnoucí bašty Lichnické hořely plamenem slunce zapadajícího za tříhřbeté hory Kaňkovské. Ticho spočívalo po celém okolí, jakoby se příroda k velikému skutku chystala. Jenom po náhradí na bohaté Lichnici zněla veselá hudba; zněla z hlasitých píšťal, trub a houslí, zněla k obveselení čeledi: avšak hudci stáli takořka sami na velikém náhradí, zvukové hlasitých nástrojů zalétali přes hradby v hustý les, a umírajíce tam zaznívali jako píseň pohřební, a čeleď s bojácným pohledem loudala se kolem hudců a nemohla se ni roztancovati ni rozveseliti. A ve výklenku vysokého okna stála Eližběta i hněvala se, že nadarmo strojí plesy, aby zahnala bázeň z hradu, ježto se byla do něho přistěhovala s listem Svatováclavských zpěváků. —

Po nejvyšších toliko vrcholech táhly se prouhy, jako kolem vznešených čel růžové, zlatem protkávané pásky.

Digitized by Google

Jen ohlas koňského dusotu rozléhal se rovinou, po níž to se jelo od Čáslavi k Malínu. Byli to tři jezdcové. První z nich, silné tělo v drahém brnění rytířském, sedě na hřmotné ryzce, hlavu maje k prsům skloněnou, v hlubokých zdál se býti potopen myšlénkách. Ani slova nemluvil a když se mimojdoucí na druhé dva taktéž v hlubokém mlčení za ním jedoucí zbrojnoše podíval, lehko mohl na myšlénku připadnouti, že to za večerních temností z hrobů vzešlí stínové jsou, kdyby nebyl první čas po čase známou tehdáž píseň začínal, v kterouž i temnými hlasy druzí dva přizvukovali.

Takto jedouce ve tmách večerních, dorazili na místo, kdežto se čtveré cesty scházely. Koně začali frkati oznamujíce, že cítí jiné na blízku. A vskutku, sotva se několik kroků temnotou hustou probrali, shledali jezdcové od Čáslavi jedoucí, že na cestě křížové, na všech čtyřech ramenech po dvou stojí jezdci neznámí.

„Obrať koně svého v levo, Vilíme Liebenthalský!“ ozval se jezdec na cestě stojící, kterou se jelo k Sedleckému klášteru, a ostatní hnuli se z místa svého, koně své v tutéž obracujíce stranu, a rytíři z Lichnice příchozímu, cestu zastupujíce.

„Kdo vám dal právo, vyměřovati kroků mých?“ táže se rázně Liebenthalský. „Vyjeli jste pod pláštěm nočních temností na krvavou loupež?“

„Sbor svatého Václava volá!“ zvolalo všech osm jezdců hlasem sjednoceným, rázně zvučícím. Podobalť se hlasové jich hlasům andělův zovoucích hříšníka k soudu

„Prosím vás, pane rytíři!“ promluvil zbrojnoš k Vi-

Digitized by Google

vou vzali, zbudou ještě dva, kteří nám zadky protrkají.“

„Sbor svatého Václava volá!“ zvolalo ještě jednou všech osm jezdců hlasem sjednoceným, vysokým. A ihned začali píseň nápěvu slavného, a zvukové její zalétali daleko po zesnulé krajině, jednak přetrhováni jsouce koňským dusotem, jelikož všech jedenácte jezdců nyní jednou cestou bralo se podle potoku k Sedleckému klášteru.

Štěkání velkých psů začalo se rozléhati okolo roztáhlých zdí klášterních, když se jezdcové k nákladnému stavení Sedleckých cisterciáků přibližovali. Avšak jeden zpředu na širokohřbetém vraníku se houpající, prsty na rty vloživ, třikráte silně zahvizdnul, načež i ostražití psi na povědomé znamení utichli, časem leda toliko temné vydávajíce kňučení. V klášteře, zdálo se, že již na hosty čekali; neboť jezdcové ani na bránu nezaklepavše ani nezvolavše, průchod otevřený nalezli. Dutě zaznívala kamenná chodba, když se po ní tolikero koňských kopyt pohybovalo. Na velikém, čtverhranném dvoře slézalo se s koní, a dva silní oděnci meč odepiavše rytíři, odváděli jej v stavení, zbrojnoše jeho zůstavivše péči jezdcův ostatních.

Ve tmách hustých, že ani ruky před očima viděti nebylo, po křivolakých chodbách kráčel Vilím se svými průvodci. Avšak tito zdáli se tu býti velmi povědomi; neboť vedouce rytíře za ruku, bez zastavení dvéře otvírali a zavírali, aniž kde zavadili. Žádný z nich ani slova nemluvil. — Konečně dvéře otevřeli, jimižto se jim proud světla vstříc vyvalil. Vstoupili v sakristii, a skrze ni, prostředkem v tuhé tichosti tu sedících mladších bratrů klášterních, v ozářený, tichý chrám.

Digitized by Google

diváka, ze sta svícnů a svítelnic záře jasná se rozlévala. Po obou stranách před velikým oltářem sedělo dvacet řeholníků; seděli tu v pěkném bílém klášterním rouše, nemluvíce ani sebou nehýbajíce. U prostřed nich, proti oltáři, kolem stolu modře a bíle potaženého, sedělo devět jinochů v oděvu rytířském, stejném, modré a bílé barvy. Na jich plecech místo mečů visely loutny. Na stole pak ležela dýka, jediná zbraň v celém sboru. I podobalo se veškeré shromáždění spíše přátelskému sejití se veselomyslných soudruhů, hotovících se nyní k líbeznému a míruplnému rokování, nežli sboru mravokárnému, který se neostýchal, rytíře pohánětí k soudu Ani přísnost ani zasmušilost nebylo viděti na těch rozličných tvářích; ba spíše se na nich ona lhostejnost jevila, která při obřadech, často již konaných, samovolně i ve tvář i v slova lidská vplyne. Jedinou výminkou byla asi osoba. stranou jako již za oltářem sedící a v tmavý, široký plášť zahalená. Ta jediná okem planoucím brzo řady řeholníků, brzo sedící kolem stolu jinochy probíhala, i opět k sakristii se otáčejíc, nyní na Vilíma pozor svůj obrátila, kterého byli oděnci až na stupně dovedli, po nichžto se jako na malý předsínec před veliký oltář přicházelo a kdežto shromáždění soudcové seděli. Leč ta jediná podoba vážnější nebyla dosti důrazná, aby celý ten líbý dojem byla zničila, jakový se z pohledu na veškeré shromáždění v srdci přistupujícího rytíře byl urodil. Na cestě z hradu Lichnického, po sjetí se s oděnci na křížové cestě a při chůzi tmavými chodbami klášterními byli mu na mysli obživli obrazové tajných sněmů spravedlnosti.

Digitized by Google

ani v podzemním, strašlivém klenutí, ani mezi meči a sudlicemi, ani mezi zakuklenci se neshledav, dílem polovic tíže s prsou odhodil a smělosti nabyl, jakova se ovšemť s prudkou jeho přirozeností dobře srovnávala.

Rychlými, takřka smělými — odvážlivými skoky po stupních přeběhnuv, se zpřímeným týlem, s prsoma napjatýma a hlavou pozdviženou naproti jinochům podle stolu se zastavil.

„Jaké jest požadování vaše, milí pánové?“ jal se tu slovy ráznými tázati, až to po tichém, vysokém chrámě hlasitě zazvučelo. — Na to za nějakou chvíli zas tuhé mlčení nastoupilo, až pak jinoch u prostřed devíti soudců sedící mírným hlasem odpověděl:

„Nevstupuješ-li ty sám s požadováním v posvátný tento sbor — u konce jsme se vším dalším vyjednávání. Vyřknut již nad tebou sboru sjednoceného soud — a podle toho bude se k tobě chovati.“

„Zdá se mi, milí pánové, že si velmi snadnou práci činíte, pronášeti soudy nad rytířem, který mimo to ani v počet bohatýrů českých nepatří. Kdo vám práva udělil, mladíci, scházeti se potajmu a zatracovati muže počestné?“

„Před obličejem Boha vševědoucího sešel se sbor zpěvců Svatováclavských, sešla se s ním řehole nábožná mužů zkušených, aby zamezili nepravostem, počínajícím sežírati zdravé ondy krajů vlasteneckých. S tváří odhalenou, s čelem odkrytým činíme tu právo Bohem dané — a to-li Vilímovi z Liebenthalu méně platí, nežli právo udělené mocí světskou — cti a nereptej!“

A po slovech těch povstal soudce Vilímovi nejblíže sedící, a veliký list pergamenový před ním rozvinul.

Digitized by Google

ská — a obsah listu jesti zplnomocnění, souditi nad životem a nad smrtí.“

Žhoucíma zrakoma těkal Vilím za prstem soudcovým, jakž mu tento jednotlivé částky objasňoval. „Nade mnou soudí jiný pán!“ zkřiknul posléze. „Ani soudu vašeho ani soudu krále Václava rytíř německý neuzná!“

„Rytíř německý provinil se mezi námi — na právu krále Václava, i mírně jemu odměřino pokuty, že jej za pomezí vypovídáme, abychom ubránili dalším přestupkům.“

„Jaký jest přestupek můj?!“

I pokynul soudce a přivedena jest služebná dívka slečny Lichnické.

„Navštěvoval rytíř Vilím z Liebenthalu slečnu Elžbětu Lichnickou času nočního?“ tázal se jí soudce.

„Tělo Páně přijala jsem k potvrzení své žaloby,“ odvece dívka hlasem nebojácným. „Nezapomněl pán zajisté na noc, když hořela černá kovárna.“

A přiveden pak Vávra, zbrojnoš z hradu Lichnického.

„Slyšel jsi rozmluvu rytíře Vilíma a slečny Elžběty, jako dvou se milujících?“ tázal se ho soudce.

„Jestli jinak věc jest zamilovaných — svatou přísahu na to vykonám, že jsem obou nejednou viděl v zahradě Lichnické, kdež nejsou loubí tak přehustá, abych byl pana Vilíma i slečnu kamenného srdce nepoznal.“ — Takto odpovídal zbrojnoš. Hněvem i hanbou roznícen, s pěnícími se ústy zakřiknul ho obžalovaný, zapomínaje na posvátné místo.

„Pachołku! mrzká nádobo lstí a oukladu! Ty se opovažuješ, čelo proti čelu žalovat na pána? A vy, po-

vyt mate mezi sebou pořádek, že slovo nevěrného sluhy, slovo pomatené dívky svědčiti může proti rytíři? Z rodu stejného ať se mi žalobník dostaví — směle se mu do očí podívám!“

„Tedy se podívej!“ zazněl na to hlas rázný, ale libozvučný, pochodící ze zadu od velkého oltáře, a postava, až dosaváde tam tiše sedící, vzchopila se a krokem rychlým vstoupila před Liebenthalského. Široký plášť se jí na prsou rozhrnul, a v plné září kolem hořících světel stál před ním — král Václav.

„Připomeňte sobě kvas na Hoře Kutné, v domě našeho milého Rutharda!“ začal slovem přísným. „Tenkráte vám nebylo s potěšením, pane Vilíme z Liebenthalu, že vás král Václav přepadl. Milost královská šetřila až do dneška pověst Eližběty — jak se pravilo, srdce kamenného — nyní vám ale radí, učiniti taktéž a rychlým odjezdem ochrániti čest jména svého i jejího. V síti jste se zapletli, z níž se vám nikdy nelze k cíli dostati; nebo dokud já vládnu v českých krajinách — na to se vám tato před boží tváří životem svým dokládám! — nebude nikdo Lichnické slečny ženichem, leč by věrně od ní ustanovený úkol vykonal. — Po schůzce jest, milí pánové!“ mluvil dále, k sboru shromážděnému se obrátiv. „Děkuji vám ve jménu ctnosti a blaba lidského, nábožní otcové, že jste ochotně přivolili, svědky býti nestranného výroku. — Obžalovanému staň se podle soudu spravedlivého!“

Nábožná píseň zazněla v chrámě, roznášejíc se délkou a výškou nádherného stavení. Na to hlasové opět umlkali, okna se zatemňovala, a hluboké půlnoční ticho rozlehlo se opět po veškerém stavení klášterním, jakož leželo na okolní krajině. A opět jelo podle potoku, v tu

Svatováclavského, doprovázejících Vilíma Liebenthalského a jeho dva zbrojnoše za pomezí království českého.

4.

Láska květ — zlatý svět.

Po celé krajině mezi nynější Přeloučí a Bohdáncem táhl se hustý, starověký les. Byla tu místa, kam lidská noha ještě nedonikla. Jen na pokrají této věčné hustiny stály uhlířské chatrče, nuzné a špinavé jako jich obyvatelé. Jediná, a to dávno stavěná ukrývala se v hlubokém lese. Zdálo se, jakoby naschvál byla v temném tom houští postavena, neboť nebylo se žádné strany schodného k ní přístupu, ani nejmenší dělané stezičky, a kdokoli v ní přebýval, dobře musel býti lesa povědom.

V této chatrči, na měkkém mechovém lůžku, přes něž se bylo čisté prostěradlo a hebká poduška prostřela, ležel jinoch. Ukryt byl zahřívající peřinou a hlavu měl otočenou velikým šátkem. Tak ležel, ani sebou nehýbaje. Přepadlá tvář, vpadlé oko, bledá ústa a po celém obličeji patrné známky silného porouchání těžkou nemoc osvědčovaly. U nohou na nízké stoličce seděla dívka, pozorlivým, ano tesklivým okem stíhajíc každé jinochovo dechnutí. Na spanilé její tváři střídala se útrpnost, naděje a bolest.

„Matinko, matinko! již se pohybuje!“ zvolala najednou polotajeným hlasem, a proud horké krve se jí rozlil po tváři, nahoru až do krásného čela a dolů až na panenská ňádra.

Digitized by Google

nyní, máme páty den a pátou hodinu. Dávej dobrý pozor!"

A po těch slovech se vzchopila stařena, sedící u okna, i brala se ze dveří ven. A veliký černý kocour skočil za ní, a v patách za ní proklouznul z temné světnice.

Jinoch na mechovém lůžku otevřel oči. Jakoby dvě nadějné hvězdy se byly zjevily na obloze jejího štěstí, zaplesala dívka u nohou jeho sedící. Vstala a přistoupila k němu, plna sladké jakési bolesti. — Dlouho, jako člověk v kraji docela neznámém, upíral jinoch slabé zraky na spanilou dívčí postavu, a na celé své chudobné a nepovědomé okolí.

„Kde jsem?" byla první jeho temná slova. „A kdo jsi ty, postavo spanilá?"

„V rukou upřímných přátel," odvece dívka s takovou líbezností, že se jinoch, pln sladkého podivu, ještě lépe k ní obrátil. „Buďte bez starosti, a jestli že slabost nějakou na sobě cítíte — matinka mi dala, abyste se posilnil." — A mezi tím z malého hrnéčku nakapavši na čistou, dřevěnou lžíci jakési líbě zapáchající tekutiny, jinochovi, jenž se ani hnutím ani pohledem nezdráhal, do úst ji vlila.

Jemný oheň pronikl žíly jeho. Bylo mu, jakoby zproštěn všech tělesných okovů, všeho skličujícího neduhu, na perutech lehounkého větérku se vznášel k oblakům, kdež se mu jeviti počaly nadvětrné krásnější postavy — a mezi nimi nejkrásnější podoba ostřehující dívky. Slabounké usmání, jako jasný sluneční pablesk po smutné podzimní obloze, přelítlo po tváři jeho, oči se mu zavřely a posilňující sen zastřel smysly jeho. S rukama sepjatýma a na prsou složenýma, s očima

Digitized by Google

četi se začala mezi vysokými červenokorými jedlemi, a brzo i žádaného předmětu postihla. Byl to silný, vysoký muž, který několik jenom kročejův opodál stoje, napjatým do dálky zrakem lesní hustinu probíhal. Zdálo se, jakoby někoho velmi toužebně očekával. V tom sebou trhnul a hlavu nahnul, jakoby z dálky blížící se kročeje dobře zaslechnouti chtěl. A také se nezmýlil. Silně zahouknuv, hned na to, sotva že se byl vlastního zkřiknutí utišil, hlas odpovídající zaslechnul.

„Dobře, že přicházejí," ozvala se za ním stará žena, a hned na to hustým křovím se prodírala malá lidská postava, čili spíše postava, která jakoby na mezech mezi člověkem a zvířetem, v temnostech lesních při zklánějícím se dnu, divé jakés šelmě se podobala. Za ní ubíral se jinoch, pomáhaje hustinou osobě ženské; oba zostřily kroky, jak mile spatřili chatrč a před ní čekajícího muže a ženu.

Upřímné, ačkoli krátké vítání bylo na obou stranách. Zdivočilý kluk objímal černého kocoura. Otázka stíhala otázku, odpověď kvapila za odpovědí.

„Plný hrnéček nejjarnější rosy byla bych oželela, kdybych se byla mohla podívati, když pana rytíře v hlubině hledali," promluvila mezi jiným letitá žena.

„Divení to bylo," odpověděl mladík, „i klení a křižování. Štěstí, že se tam ještě starý zbrojnoš nacházel, chtěje pánu poslední poctu učiniti. Ten to celému okolí s hořkým pláčem dokazoval, že si rohatý přišel pro nešťastného rytíře, že se byl zavesti dal černokněžníkem Horinou."

„Co dělá Lidka?" tázala se příchozí dívka a mezi

Digitized by Google

Vstoupili do chatrče. V tichém úžasu zastavili se na prahu světnice — čarovný se jim objevil před očima obraz. Slunce se potápělo v zlaté večerní koupeli, z níž lesknoucí se prouhy pronikaly hustou lesinou. Otevřenými dveřmi sprosté chatrče plynuly v dřevěnou, tmavostěnou světnici. V této záři, jako v záři blesku pochodícím z krajin rajských, klečela dívka u lože nemocného jinocha. Bylať, jako by anděl strážný klečel podle milého svěřence. Modlila se, nepozorujíc v prvním okamžení příchozích, až ji kocour, v podivných skocích okolo ní se otáčeje, z proudu vřelých citů vytrhl. Vzchopila se a spatřivši na prahu své pokrevné, po prstech, krokem lehounkým, spěchala jim v ústrety, dívce přišlé se vrhnouc okolo krku a hned na to opět k ostatním prosebně ruce vstahujíc, aby spícího neprobudili hlasitým mluvením. Mužové ale i se stařenou vešli do vedlejšího přístěnku, jenž dílem za ložnici, dílem za špižírnu sloužil a tam se u žbánu nahořklého piva a bochníku samožitného chleba do horlivého hovoru pustili.

„Já jsem ti to, matko, neschvaloval," ozval se mrzutě starší z mužů a jako by této své mrzutosti ulehčiti hodlal, hodně hluboko do bochníku zajel. „Já jsem tě varoval. Zvadne-li mi Lidmila — tu ti to před Vávrou povídám — do smrti s tebou ani kůrky neschroustnu."

„Je-li možná?" odsekla na to stará matka, a blyskavé své oči naň jaksi jedovatě upřela. — Bylo pomlčení v komoře; jen klapot nože anebo žvýkání zdravých zubů bylo slyšeti.

„Zdárného mám synáčka," spustila pak opět stařena. „Já se mu starám, aby se rod jeho na rytířské

Digitized by Google

kůrky i zubů, které ji se mnou schroustají."

„Nu, nu, paní matko, abysi nepřekypěla!" nadhodil Horina, starou hledě uchlácholiti. „Domníváš-li se, že ty tvoje lázně a masti tolik zmohou, já se nebudu mračiti, dostane-li se holka za rytířský stůl."

„Dostane, dostane!" mumlala Miluše, hlavou kývajíc a kocourovi srst uhlazujíc. Horina pak se obrátil k Vávrovi.

„A co dělají zpěváci?"

„Divím se, že tě až dosaváde nevyčuchali," odpověděl Vávra. „Nedělají sice povyku, že se tělo Jetřichovo pod Lichnicí nenašlo; o kabát bych se ale založil, že po něm — a přitom i po tobě — zvláště pak ale po matince slídějí."

„Vítr přes naši střechu netáhne," ušklebila se stoletá baba; „ať si slídějí! Zde nás nenajdou, leda by šli sbírat kapradí."

„Teď nás mohou navštíviti," odtušil starý kovář. „Za Jetřicha se uschováme jako za železnou zeď."

A takto hovořili, brzo hlasitěji, brzo temněji, jakž je právě předmět rozhorlil, až je noční houkání sov upamatovalo, že čas jest, uložiti se na odpočinutí. — Také Lidmila, na prsou sestřiných, v blahém spočívala spánku. Milostní snové zajímali ducha jejího, a ponejprv po dlouhém čase rozkvítalo jí na tvářích usmání, když se probudivši rychle ještě jednou celý děj dnešního snění v duchu přeběhla.

Otec, mladý Vávra i stará babice byli se již dříve z druhého kouta takořka vykradli, mužští za příčinou potravy, Miluše po kořínkách za ranního větru se pustivše. I byla dívka milotvárná rychle oděna, a otevřevši čili vysadivši malé okénko, nechala čerstvé povětří temnou pří-

Digitized by Google

k ní a učinil, že spěšněji začalo srdce její tlouci. Bylo nábožné pohnutí v mysli její, sladké pohnutí, i spolu bolestně tísnící, až se rozplynulo ve dvou velikých slzách, třpytících se co rosní kapky na pěkných řasách. Bylať ruce sepjala, a odříkavši ranní modlitbu, po prstech, jako stín, vtáhla se do světnice, kdež až dosaváde dřímal raněný jinoch. Leč jako se stává, že se rázem ze sna protrhujeme, jak mile se jistá hodina, ano i očekávaná osoba přiblíží, procitnul i nyní jinoch, ačkoli nebylo příchodu dívčího slyšeti. Velké, ale dobrodějné krůpěje potu stály mu na čele, oživující teplo proudilo žilami jeho, ano i slabý zásvit ruměnce bylo mu viděti na tvářích. Oko jeho, mnohem jasnější nežli včera, upřelo se utěšeně na dívčí podobu. Jasno proniklo mysl jeho, i paměť mu osvěcovalo. V okamžiku tom stála před ním veškerá jeho minulost — avšak stála před ním předce jako za tenkou rouškou — všecka se mu zdála býti pouhým snem. Jediná toliko postava v takové mlhavé tkanině podobala se podstatě trvající, přešle z minulých dob v krásnější přítomnost, a postava ta léčila mu rány, jakéž mu způsobila trpkost dnů předešlých. Bylať to postava Lidmily.

„Bůh tě pozdrav, dívko spanilomyslná," vece jinoch a tolik síly v sobě cítil, že sebou pohnouti, ano i dívce ruku podati mohl. „Jsi-li ty jediná mojí pěstounkou?"

A dívka uzardělá vložila třesoucí se ruku svou v ruku jinochovu, řkouc: „I otec i otcova matka byli jsou pěstovali vás, pane rytíři, když jste nešťastně dokonal jízdu o Lichnickou slečnu."

Poslední slova jí nesnadně z úst vyklouzla, a to tím více, že jí byl rytíř, ruku jí jemně tiskna, až úzko k sobě

Digitized by Google

přikryla; od beder pak ji viděti bylo v pěkné, čisté košilce, úzce přiléhající kolem bílé šíje, avšak volné okolo plného ramena a visuté až k vábícímu lokti. Červený šátek otočen byl okolo krku, i po ňádrech okolo tílka a vzadu zavázán. Stálať tu jako dívka venkovská po domácku, která se nenadála, že by ji už zastihlo oko vyvoleného.

„Jestli se nemýlím, jsi Horinova dcera?“ táže se jí na to rytíř hlasem nad míru vlídným a příjemným.

„Vaše služka, vzácný pane!“ zvolala dívka, a hlavu na rychlo skloniviši a oběma rukama pravici jeho pochytiviši, horoucími ústy líbati je počala.

S podivením vyvinoval jinoch pravici svou, i stalo se, že poněkud vzchopil se na měkkém lůžku, a ruka jeho že padla dívce okolo tílka, a ona že ještě úžeji přilnula k němu. Obou tváře dotkly se — i rtové jejich potkali se a ohnivé políbení — tato jiskra čisté milosti! — pronikla jako čarodějný zápal jich žilami.

Pomatená vytrhla se mu Lidmila, a čelo i tvář i oči a ňádra si ukrývajíc, letěla do vedlejšího přístěnku a blahostí plačíc, vrhla se na prsa sestře, která ještě po včerejší cestě umdlena spočívala v ranním spánku.

5.

Nestav hlavu proti soudu —
zhyneš v proudu.

„Musejí se veseliti, musejí tancovati — já tomu chci — já to poroučím!“

Takto zvolala Eližběta Lichnická, druhdy kamenného srdce zvaná. Nyní ji tak nenazýval nikdo, leda by

Digitized by Google

veškeré okolí.

Jako nakažlivá rána byla se roznesla kletba zpěváků Svatováclavských a tížila celou krajinu i veškeré v ní obývající srdce. Lid z nejbližších dědin nedůvěřoval si zraků pozdvihnouti k baštám bohaté Lichnice, a jestliže cizí poutník kroky k kradu zaměřil, varovala jej desaterá ústa: „Nechodiž, poutníče, na Lichnici; spočívát na ní kletba zpěváků.“

I neušla proměna taková slečně, a srdce její zahořelo jednak žalostí — až i touha po mstě sídlo své v něm zvolila. Bylať se s Vilímem v té naději rozloučila, že jej očistěna před soudem královským brzy opět obejme, ačkoli se ani hrdost její ubránit nemohla bázlivého tušení, když jí na mysl připadla přísnost krále Václava.

Dnové prchali — a milenec se nevracel. Uprchli opět, aniž hradu Lichnického byla nejmenší zpráva došla o Vilímovi Liebenthalském a jeho dalším osudu. Srdce Eližbětino se zmítalo. Byla si až dosaváde před světem smích vedla z dívčí milosti, ačkoliv jí potajmu dosti veliké i hojné přinášela oběti; svět ji však nyní potrestal, že počínala cítiti ztrátu milence, aniž prudké, jakáž od přirození byla, povedlo se před světem bolest a hněv svůj utajiti.

„Ať je veselo na hradě!“ kázala sluhům, a hudci byli přivedeni, a lid okolní takořka přinucen, dostaviti se k hodům. I přišli ovšem; avšak místo veselých hodovníků stály tu němé sbory s hlavou k zemi svěšenou.

„Musejí se veseliti — musejí tancovati — já tomu chci — já to poroučím!“

Digitized by Google

tekou proudy Jetřichovy krve. Kdo byl pána Královického znal, miloval jej — a památku jeho slavili, i kteří jej byli neznali.

Slavilať, anebo spíše měla po něm památku i slečna Lichnická, a to: zlé svědomí. Jako obluda z vnitřnosti pekel poslaná škádlila ji podoba jeho; zaháněla ji od stolu a vytrhovala ze spaní. Nevěděla hrdá dívka o jiné pomoci a netoužila po jiné úlevě, leda po náručí Vilímově a horoucích jeho ústech. —

Černá byla noc, černá a tesklivá. Tesklivější tím více, že se těžká mračna, jižjiž na spadnutí, po obloze válela, stvoření pak lidské pod nimi jen v bázlivém očekávání trvalo, co záhubného to bleskuplné lůno na přístřeší jeho aneb na sady a role vychrlí. Temno a ticho bylo v celém okolí; jenom okna slečny Lichnické jevila tmavou nocí chvátajícím, že ještě nenalezla odpočinutí nádherná velitelkyně. Ozářena skvěla se jako dvě veliké oči nočního přízraku, sedícího na vysoké hoře a hladově hledícího v tichou a zbožnou krajinu — Ležela sice Eližběta již na měkkém lůžku, ale právě dnes jí bylo, jakoby noc nejdelší a nejtrapnější měla přečkati. Myslilať na Vilíma, a bujná její krev hořela. I hořelo zahřaté pod ní lůžko. Sen se byl nad ní ještě nesmiloval; bez útěchy, bez pokoje překládala se z místa na místo. — Potutelně pohlížely dvě dívky na sebe a na ubohou velitelkyni, která jim byla kázala, ponocovati v komnatě její. Tu najednou se všechněm zdálo, jakoby hlas nějaký se ozýval, venku pod širým tmavým nebem, před hradní branou, a jakoby hlas ten volal: „Otevři,

mýlí rozohněná mysl. Avšak volání to opako úzkostné tušení vstoupilo v srdce slečnino.

„Ať se podívá hradní, kdo v tak neobyč hostinského práva u mne hledá anebo jmén noční poklid ruší!“ poroučela dívkám, a tyto si, rozkaz velitelčin vykonat.

„Cizí rolník táže se po vaší milosti,“ při zprávu. „Toliko vám prý svěřiti má poselství sv prý uvěříte slovům jeho, když se podíváte na tent

A Eližběta kvapně sáhla po drahém kroužku její krev rázem se srazila leknutím k srdci, a o se jí rozlila po tváři a celém těle; neboť pozn prsten Vilíma, jemuž jej byla v blažené hodině

„Ať přijde — ať přijde!“ zvolala nyní. „I kaný jesti to posel, buďsi přicházející se zprávou jako pění andělův, buďsi strašlivou jako chechtc

Takto zvolala, a hned na to vkročil d muž, jehož chatrný oděv i zarostlá tvář spro jevila rolníka, ačkoliv zmužilá postava a smě spíše muži přislušely v bitvách otužilému.

„Poselství moje toliko slečny Lichnické začal nyní hlasem břmotným, nehrubě se oh mluví k outlým uším ženským — „a protož abych s vámi o samotě mohl promluviti.“

Jakkoliv se Eližběta ztrnutí jakémusi ub mohla, připomenouc sobě na mysli, že má s m známým a, jak se podobalo, surovým, v komna samotna, do níž nebyla — mimo jednu — žá mužská vkročila, co tu jako panice počala spávat

„Ty jsi tu velmi povědom!“ zvolala Alžběta poněkud popuzena. „Aneb tě pán tvůj dobře s místem seznámil, aneb sám velikou míru smělosti máš.“

„Posílá mne muž, jehož prý tyto stěny dobře znají, a jemuž by k necti sloužilo, kdyby bázlivce byl poslal. Pozdravení — a ještě snad něco více — přináším od Vilíma z Liebenthalu.“

„To jsem po prsteně poznala. Kde jest? Co počíná? Proč tak dlouhý čas nedává o sobě slyšeti?“

„Protože by byl pomalu mluviti zapomněl. Škaredě se zasmušila jeho hvězda. Dovežen byl za české pomezí od zbrojnošů sboru Václavského — jehož aby Bůh v potřebách zatra — —“

Takto se najednou posel rozkřiknul, opět ale jakoby se zpamatoval, mírněji pokračoval dále.

„Přikazovali mu,“ pravil, „aby se neosmělval přecházeti mezník české koruny. Smálť se v duchu jejich výhrůžkám, neboť duše prahla po prameně, z něhož v Čechách nový jeho život se byl vyproudil; ale silou a množstvím překonán musil se přísahou zavázati, že jednati bude podle vyřknutého soudu.“

„A Vilím přisáhal?“

„Co záleží na slovech!“ usmál se posel. „Třetí den již opět stál na pomezí se sborem věrných pacholků. Noc mu sloužila za zástěru, za níž to se přibrati chtěl opět k Lichnici.“

„A proč se nepřibral?“

„Zrakové prokletých i temnostmi pronikají. Obklopili jej náhle opět sluhové zpěváků — a jenom nočním

drahou pozemskou, na vzd
pod ní ramena rozpínal."

„A kdež nyní se zd
srdcem klopotným, a celá
hořela.

„Nedbal na výhrůžky
slova jeho vždy většího rá
na dýku a jed, jimiž mu
měl tráviti život bez ní, l
Sám a sám, když mu posl
k nepoznání přistrojen, v
přikradl k Lichnici, a p
očekává a co může doufat

A při těch slovech sl
shodil nevlastní vlasy, a v
běta — Vilíma Liebenthal
jeho, a touha mu z očí s
rukama, i klesla dívka pře

„Eližběto! vykupitell
prudce dívku k srdci přivi
díti duše má!?"

„Všeho se naděj, čeh
pověděla Eližběta, a divo
muži přilnula.

„Nuže, tedy pojď se

„Kam? Co ti napadá

„Kam láska volá, kde
do Rakous!"

Google

skům šílenců jako — s manželkou."

S podivením vytrhla se mu Elžběta z nár
skoumavě naň zraky upřela.

„Jak to myslíš, Vilíme?" jala se tázati; a mi
počal horoucími slovy líčiti obtížnosti, jakových jin
staveno jest na veřejné cestě k oltáři, i počal pro
domlouvati, aby je kvapným krokem obešli, a za
sedmou svátostí, aby se vysmáli výhrůžkám neprávě
dícího světa. I počala dívka kloniti se k prosbám n
covým: láska a hrdost v ní sváděly krutý boj, je
ji k oltáři pudíce, jednak od něho odhánějíce.

„Neotálej, Elžběto! dokavad dnešní noc nes
panování své. Přejeť nám černé její roucho i za
kroky naše; a nežli nad horami kolem Lichnice
sluneční zábřesk zahoří, státi budeme pevně vedle s

A nečekaje na další svolení, polozmatenou
za ruku pojal a vzav lampu se stolu, s omámeno
věstou spěchal z komnaty. Dobře povědom hradu
stanul přede dveřmi, za nimiž doplněna býti měla
jeho žádosti.

„Otec Hostivít ještě nespí," pravil tu k Eliž
„hořít na stole jeho dosaváde kahanec — i bude
knihu a kropeničku při ruce, aby vykonal obřad.
A s těmi slovy vstoupil s Elžbětou do komnaty,
byla příbytkem velebného otce, hradního starce. I
vážný Hostivít, sedmdesátiletý šedivec, u veliké k
na které byl druhdy mezi klášterními zdmi po
podletí psával, a potápěl ducha svého v doby mi
o nichž v ní bylo povědíno slovy živými.

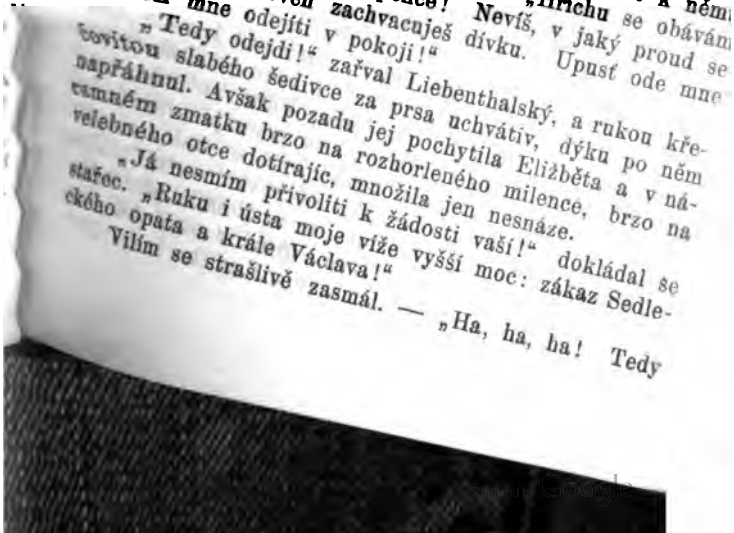

...vyplniti žádost velitelky své. Oček... ...ní a nade mnou vyřknul požehnání, co n... manžely.“

„Kdyby vybranější byl šat váš, pane rytíř... thalský,“ odpověděl vážně stařec — „neboť tuší... omylu nejsem, když vás i v tomto oděvu rolnic... znávám — soudil bych, že od veselého kvasu př... a vínem na smyslech pomaten že sobě posměch... ze starého muže.“

„Nech marných slov, velebníče, a rychle vy... povinnost svou!“

„Tu vykonám!“ vztyčil se poněkud rozhorlený... divec. „Vímť, že mi ukládá, vystříhati se popou... k hříchu, a protož vás opouštím!“

I obrátil se, jakoby chtěl odejíti, ale rozvětřený ry... náhle k němu přiskočiv a dýku z ňader vytrhna, z... hřměl: „Zůstaň, šedivče, anebo hněvu mého se obávej!“

Avšak Hostivít neohroženě, celou tváří se k němu obrátiv, silným hlasem jej odbýval: „Hříchu se obávám a zatracení tvého, zaslepenče! Nevíš, v jaký proud se uvrhuješ a zároveň zachvacuješ dívku. Upusť ode mne a nech mne odejíti v pokoji!“

„Tedy odejdi!“ zařval Liebenthalský, a rukou křečovitou slabého šedivce za prsa uchvátiv, dýku po něm napřáhnul. Avšak pozadu jej pochytila Eližběta a v náramném zmatku brzo na rozhorleného milence, brzo na velebného otce dotírajíc, množila jen nesnáze.

„Já nesmím přivoliti k žádosti vaší!“ dokládal se stařec. „Ruku i ústa moje víže vyšší moc: zákaz Sedleckého opata a krále Václava!“

Vilím se strašlivě zasmál. — „Ha, ha, ha! Tedy

vám? Avšak ať neplesají nad snadným vítězstvím! Musím svého nebe vydobyti, a kdybych cestu do něho měl svou vlastní krví poznamenati!“

Byloť strašlivo a lítostno, podívati se na zbouřeného muže. Se smrtelnou bledostí a opět planoucím zarděním střídaly se zoufalství a bolest ve tváři jeho. Žíly jeho byly naběhlé, a v rukou to jím trhalo. Hnultě pravicí, a dýka se mu zableskla nad hlavou. I zdálo se, jakoby bod její na cestě zpáteční hledal srdce za cíl svůj, a v náramném leknutí vrhla se mu Eližběta na prsa, ruce její zápasily s rukama jeho. Ostrý ocel projel jí leporostlé rámě, a červený proud vystřiknul na bílý noční oděv. Dýku vypustiti — s hlasitým pláčem zařvati — klesající děvu v lokte zachytnouti a třesoucíma se rtoma krev zastavovati — vše mu se událo jedním okamžikem, Eližběta, leknutím více nežli bolestí, sklesla na dubovou židli, i dala sebou volně vládnouti, když jí Vilím, šátek si s krku strhnuv, ránu zavazoval, co zatím uleknutý Hostivít ve skříni po léčivém balzámu se sháněl. Nebyla však rána, jakž nyní stařec shledal, nic než protrhnutí povrchní kůže a malé prořiznutí masa nad loktem, bez všeho nebezpečenství. Bez starosti jí ruku zavázal, a ona se zatím úplně zpamatovala. Jediný Vilím, ve svém rozjitření všechněch smyslů zbavený, dosaváde před ní klečel, nohy jí objímaje a běduje. Děcko bylo se stalo ze statného muže, nemohoucí se v hořekování svém utišiti. Podobalť se hříšníkovi kajícímu se za zlolající přestupky, a kajicnost jeho nebyla nucena, nýbrž z nejhlubší duše vystupující. Nemohlať se bez pohnutí celého srdce Eliž-

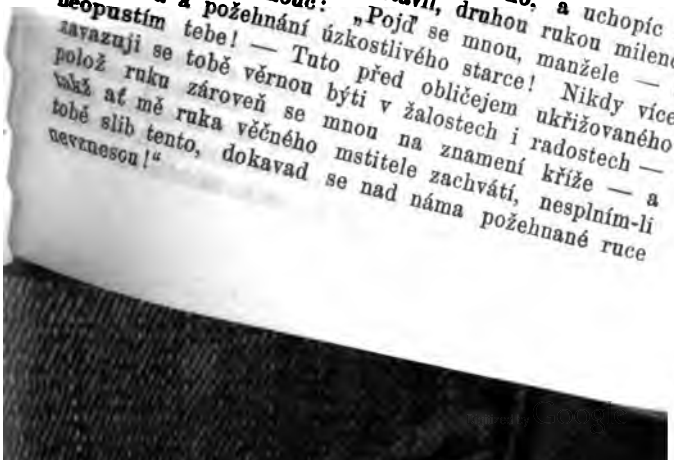

...smírná byla asi váš...
...aby světici svou nerozhněva...
...tost uvrhla.

„Odpusť mi, útěcho moje!“ bědoval rytíř mohou se bez poblesku tvé milosti rozkláda mého kořeny! Neodvracuj tváře své ode mne, bloudila duše moje ve tmách!“

A Eližběta neodvrátila ani tváře ani srdce o pro jehož náramnou, avšak mužnou bolest se v ní covalo novým dechem láska i outrpnost. Rychle se pila a uchopivši Vilíma za ruku, zároveň s ním pos se před Hostivíta. Stála tu v úplné své hrdosti jako prosebnice před dobrodějem, alebrž co velitelka sluhou. A předce slova její zněla tak vlídně a dojem že toliko neohroženosti ve službách věrně sestárlého z vědníka se podařiti mohlo, neposlechnouti hlasu vábící k zrušení jeho povinnosti. Bylať se v okamžení tom s c lou ženskou důstojností odhodlala, náležeti zúplna muži v jehož prsou byla rozňala tak zhoubný i blahodárný plamen, a předsevzetí to dodávalo i důrazu i líbeznosti.

Avšak Hostivít pokrčil ramenoma — a nemohl býti slečně po vůli.

Mlčky odvrátila se dívka od něho, a uchopíc se lampy, již Vilím na stůl postavil, druhou rukou milence za sebou táhla, řkouc: „Pojď se mnou, manžele — i bez slova a požehnání úzkostlivého starce! Nikdy více neopustím tebe! — Tuto před obličejem ukřižovaného zavazuji se tobě věrnou býti v žalostech i radostech — polož ruku zároveň se mnou na znamení kříže — a takž ať mě ruka věčného mstitele zachvátí, nesplním-li tobě slib tento, dokavad se nad náma požehnané ruce nevznesou!“

Digitized by Google

jejich směle přísahy.

Uprchla hodina — a otvírati se začala bráno
nická. Pod ochranou nočních temností a shluku
bouře brali se z bohatého hradu velitelka jeho, Eli
milenec její, pan Vilím z Liebenthalu, s dvěma n
nějšíma z domácí čeledi a s nejzmužilejší i nejodd
dívkou služebnou. — Cíl této noční cesty byly rak
hranice, a za nimi nejprvnější chrám, kdežto mile
slib svůj opětovati chtěli, a nejbližší rytířský s
který by byli mohli koupiti. Příhodnější doby k
a vyváznutí z tenat pěvců Svatováclavských nemo
dočkati jako dnešní noci. Jakoby veškerá krajina
veliký, tmavý hrob, nebylo v ní o životě ani par
Vlažným dechem jediný vítr se jim cestou opíral,
dnotlivé těžké kapky je pozdravovaly. Za horami
boka hřímalo.

Žádný ani slova nemluvil; ba i koně, jakoby
že kolem ostrooká zrada číhá, potichu se pohy
noční temností. Jeli takto asi hodinu. Dlouhý les
nimi se prostíral hustou svoji sítí.

„Až nás jenom větvovité jedle zastíní," začal
Vilím hovor s patrnou radostí, „odloučí se od nás
starosti. Ať si pak slídí Svatováclavci po hustiná
zaběhlých jeleních a srnkách."

Eližběta však neodpovídala. Bylať v ní ochladl
pěněná krev, a jakési tušení — a mohlo by se
říci, že hlas veškerého světa řízení, se v ní ozýval,
povídaje, že nedojde s milencem k oltáři. A so
chtěla starost svou Vilímovi projeviti, zazněla kole

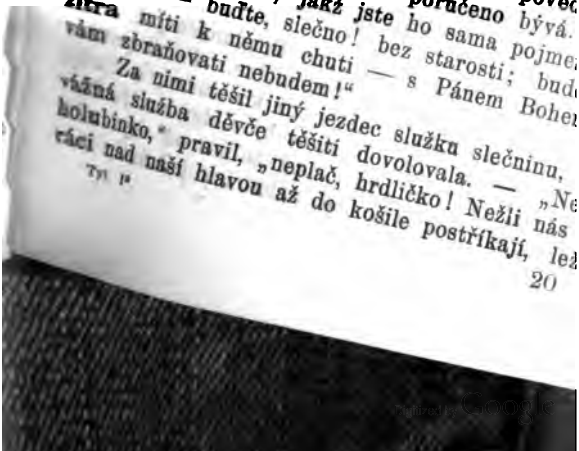

z těžkých oblaků. S polomrtvými ženskými dojeli jez
cové pěvců k Lichnici, a uleknuté čeledi velitelku i služ
k dalšímu ošetření odevzdali. Je pak déšť dále zane

Byltě to dávno čekaný, blahodějný déšť. Jako
občerstvující lázni probudilo se příští jitro. Nový živ
pohyboval se, kdežto včera jen zemdlenost se pova
vala. Jediná smrt šklebila se na utěšenou, obživlou k
jinu. I byla to smrt hrozná!

Podle toho samého sloupu, na němžto byl hlás
na bohaté Lichnici kletbu Svatováclavského soudu n
Vilímem nalezl — právě podle toho sloupu nalezl
druhý den po nešťastném ujetí z hradu tentýž hlás
pana Vilíma, na sloupu pak opět nový list. I bylat
něm psána slova: „Mocí královskou vyplnil sbor sv. V
clava nad Vilímem Liebenthalským.“ — A pan Liebe
thalský ležel bez hlavy podle sloupu a hlava sraže
v potoku krve podle trupu.

6.

Lásku měj co života nejpěknější částku!

Hlasitě se ozývalo ptactvo po Bohdanečských le
nách, radujíc se z krásného letního dne. Parní pob
skové sluneční pronikali i hustějšími křovinami, a živ
i jasněji bylo kolem osamělé chýže bývalého kováře K
riny. *Ale* tentýž život nepocházel toliko od obyvat
lesních, *lep*ozpěvných opeřenců, nýbrž i s jednání a

stavení stáli jich oděnci a v za
hové. V kole stál Horina, rázně

„Suďte se, milí pánové, s
řekl, „že mu slepá vášeň hledati
kovým se zaslepenost lidská uti
diní, že jsem vyslechl žádost je
s ním jednala, že tělo jeho učil
ným k budoucímu léčení. Rád
nyní z něho bylo, kdybychom s
podzemním průchodem s ním neb
v díle překážeti chtěli Otcové i
jako syslové o dvojí průchod z
by nyní pan Jetřich červům za
zvěři se honí zdráv a pln vesel

„Ty jsi však čarodějnými
třichovi z Kralovic nehodnou rc
dítěti!“ namítal nyní soudce.

„Suďte se o to s Pánem B
tušil kovář. „Dalť on mladíkov
ném spanilost těla i líbeznost
se pana rytíře sami, zdali bych
byl pod skálou Lichnickou ve s
pod těžkým koněm rozmačkati
s polomrtvým tajnými roklemi uš
potlučené hnáty vyléčil, i s dítěte

Další slova mu překazil šu
chýže povstalý. Starce mezi n
vali, aby se tiše choval a z m
silou jinošskou se jim vytrhnuv

Digitized by Google

boku, kopí v rukou a srnku na ramenou.

„Ó můj drahý pane rytíři," zvolal stařec, když se byl k němu dopravil, ruce mu líbati a radostnými slzami smáčeti počal, „můj drahý pane rytíři — ach já šťastná, šedivá hlava — moje staré, věrné oči — ach, jakž ty se radují, že vás opět nalezly!"

„Ty-lis to, Hanuši?" zvolal Jetřich s nemalým podivem. „Kde jsi se v této samotě vzal? Kdo tobě cestu ukázal? — Kdož jsou mužové —?"

Avšak dříve nežli se doptati mohl, zazněla píseň sv. Václava. Zahořelť jinoch a rychlejším krokem spěchal k chýži. Starý Hanuš nemohl se dosti na zdravého a celého pána vynadívati. Ostatních mužů zrak spočíval však spíše na druhé osobě, která se byla s Jetřichem z lesů přibrala. Bylatě to dívka spanilá, jarý život vysvítal jí z růžových tváří a z líbezného kolem malinových ústek usmívání; byla to něžná Horinovic Lidmila, před nedávnou dobou outlinké poupátko, nyní ale podobu majíc sesílené, zrostlé lilie. Láska dechem čarodějným rozhřála kořeny života jejího, i rozklíčil se život trojnásobnou silou. Poněkud bázlivě držela se Jetřicha, v pravici nesouc jeho lučiště, když se krokem čerstvým k chýži rozehnal, uslyšev zvuky zpěvu známého.

A právě když byli pěvci dokončili první oddělení, vkročil mezi ně již oželený soudruh.

„Vítejte mi, bratří, pod zelenou střechou!" volal, kolem se živě ohlížeje. „Vítejte mi k přátelskému shledání! Avšak tváře vaše nejsou obraz pokoje, a oko hospodáře mého — jehož brzo i sladším jménem budu jme-

vický!“ jal se bratr jeho
kouzlech prý jsi hledal out
na skalině Lichnické.“

„Zaslepena byla mysl
ohrožené, „avšak litoval jse
a za pokání v kapli na ot
Avšak hřešil jsem toliko
dáře mého podvodem. M
jakož i jeho vlastní péče
mne ve stav nynější, kde
poznati nejkrásnějších zem
za manželku oblíbil.“

Řekl tak a Lidmilu,
třásla, k srdci přivinul. —
cové pohlíželi mlčky.

„A ty-lis vyvolil býti
páliti, Jetřichu Kralovický?
„Zdali se domníváš, že by
štěpu šlechetného —“

„Ustaň, bratře!“ zakř
nepodpaluj hněvu svého, al
Opravdu-li myslíš, že krev
bývá, nežli z kovářského, p
svým učinil dívku moji hod

„Ó pane, pane!“ zvola
se Jetřichovi z náručí vyvin
„Nedoponštěj, aby dívka sp
by se rozrazila přízeň tvoje
a životě kovářovy dcery z

Google

dodala, milačka se odřeknouti, aby uchránila mír jeho, a s očima uslzenýma, s hořkým pláčem vrhla se otci zamračenému na prsa.

„Ó pojď, otče, pojď — zajdi s dítětem svým v osamělou pustinu. Pánové nám odpustí a nechají nás odejíti v pokoji!“

Avšak na odejití nebylo tu svolení milencovo; neboť s odvážným vzhledem pokročiv a dívku opět za ruku pojav, zkřiknul: „A pánové vám odpustí, i když tu pobudete v pokoji. Život můj byl život ztracený, i pochována byla moje památka. Komu přísluší, znova zrozenému na paměť uváděti bývalé závazky? Vyloučím se raději ze spolku rytířského, a mečem dobrodružným nových hodností jinde dobudu. Boží bylo vedení, ježto mi zbloudilému tuto dívku v cestu uvedlo. Na soud královský se odvolávám, jinak-li mníte, že právu nade mnou popustiti nesmím. Naději se, že mne chová ještě Václav v paměti.“

7.

Za hříšnou pýchou se honí smrť!
Stará pravda.

Ale jakž i bolestné bylo rozloučení, když Jetřich Lidmilu opouštěl, přihotoviv se na cestu do Prahy: pouhý stín to byl onoho trápení, v jakovéž Eližběta Lichnická po nešťastné noci upadla. Černí a hnusní obrazové strašili ducha jejího, a dívka jindy hrdá, nyní odlevy nalezti usilujíc, počala se jeviti ukrutnou. Na ní se mstili *činové její*, a veřejný soud. Bez přátel na velikém hradě,

nářikání a zlořečení — d
falstvím.

„Vzhůru! zítra budou
Připravte kvasy — vítaný
osmělila čeleď pochybovati,
ale bázní činila dle slov v
opět skvostná pavlač na p
Jetřicha, i shromáždili se
boť podivná pověst o nové
A Eližběta druhdy kamenné
střed služek svých vyšla dru
kolem rytíře, jakoby tu v
úsměvem slibovala podati r
úkol dokoná. I laskavě kynu
drahý Vilím na kůň sedá a
nejprv a po druhé šťastně ot
ramný křik a v smrtelných
lati: „Braň se, muži srdce mé
se na tebe!“ I viděla, jak
nich na milence šťastného s
klesati počíná a rozvětřená c
skočiti, a náhlým skokem v
než tomu služky zabrániti m
Mrtvou odnesli zšílenou

* *

Čtyry neděle na to nesl
téhož hradu novou jeho ma
rinovou, které byl král Vác

Google

v jejích žilách rozněcovalo. Nebydlili manželé na n
šťastné Lichnici, aniž na hrad hrubě dojížděli; přesta
na milosti královské, a po smrti jejich hrad zase na p
krevní rod Eližbětin připadl.

Pověstná skalina, arci že v jiné podobě, až do dn
ška se u zřícené Lichnice ukazuje.

BŘENĚK ŠVIHOVSKÝ.

Obraz historický z první polovice 15.

(Psáno roku 1840.)

Na počátku března, leta Páně 1420, vze
jitro nad starou, věrnou Plzní.

V starobylém radním domě, jehož průč
náměstí hledělo, seděl u okna v prostranné
smušilý stařec, a chvílkami hlavu na prsa sk
daje, žádostivě na ulici pohlédal, jakoby něko
očekával. Dosaváde tam ale nadarmo pohlíže
silné obočí stahoval. Opět hlavu sklonil a lo
stranách o velikou pohodlnou sesli se podep
bokých myšlének zabloudil.

Byla to nevelká sice, ale složitá, ramen
Šedesáte a několik let bylo jí týl již poněk
čelo dvěma dlouhýma vráskama potáhlo a tv
osmáhlo. S lebky byly již ovšem vlasy slezl
zbývalo, zkrátka ostříhané se vyskytovaly;
nyní hrubě viděti nebylo, jelikož na lebku ko
podobou nízké přílbice přiléhala, na nížto z př
na koštěném knoflíčku ze stejné kože pásk
byla, u prostřed jako jazýček vystřihnutá, by
oko zakryla. Pod silným, nakřiveným nosem
stran na vypjatém rtu dlouhé, husté, přičerv
brada byla obrostlá, krk obnažen, a ostatek
pohodlným šatem slovanským, kterýž ale za t
v Čechách jenom ještě u nižší třídy panoval.

národu na ramenou jeho se pokoušely. Nesl stařec nesmírné břemeno bez pohnutí a bez poklesnutí.

V tom zadrnčely na předsíni ostruhy.

„Ha, to jest on!“ zvolal stařec a rychle se vzchopiv, ke dveřím pokročil. Ty se otevřely a přes práh vešel muž asi třidcetiletý, vysoký, silný a ušlechtilý v úpravném odění rytířském.

„Vítej mi, Břeňku!“ zvolal stařec, obě ruce po příchozím vztahuje. „Duše má se již bolestně po tobě roztoužila Co mi neseš?“

„Bůh tě posiln, otče Jene!“ odpověděl příchozí. „Dva listy přináším. Jeden z Kutné Hory —“

„Z Hory?“ podivil se stařec, a oko jeho začalo se jiskřiti. „Věčné blesky! — co pak chce ta zeměryvá čeládka? Oznamuje mi snad počet grošův, který by ráda za mou starou lebku dala? Čili nám chce pověděti, kolik šachet ještě prázdných má, nežli je přetlučenými hnáty bratří svých naplní? Bůh je zatrať! — Jaký to máš druhý list?“

„Z Tábora — od Chvala Řepického.“

„Aj, vítán mi budiž, posle žádoucí! Honem, co nám oznamuje Chval?“

A na to vlastníma rukama list rozvinuv, začal jej hlasitě čísti.

„Milost Boha všemohoucího račiž býti s námi se všemi Slovutnému a statečnému správci obce české země, Janovi Žižkovi z Trocnova, Chval Řepický, plnící sluha zákona božího v naději boží.

mám naději, že nám tady stálé útočiště zrosí
ježto se dosaváde v protivenstvích kolácejí.
přání nám zbývá, bys i ty, otče, mezi nán
bych i mnohé slovo tobě svěřiti měl, kdyb
přijeti aneb Švihovského k nám vyslati mo
Husinecký působí mně strachy. Začaloť se mi
zase o volení krále jednati, a jen žes ty pří
věc odložena jest, z čehož ovšem Mikuláš n
losti okusil. Ale nerad bych, aby se o touž
jednalo; milý Pán Bůh sám ví, zdali by
obrátila, jako před dvěma lety poctivým Kor
tady královských práv nebožtíka Václava pr
hájil, aneb jako nyní, an tě Pán Bůh sám cl
lůžko porazil, aby se tvůj lepší úmysl s
naším nezmařil, kdyby Husinecký byl pový
cokoli za dobré uznáš, a tak bude Pán B
a svatá jeho milost!"

List v rukou drže, stál Žižka ještě dlo
na jednom místě, a bez přetrže na písmo hled
je byl přečetl. Břeněk čekal tiše na promlu

„Tedy ještě rozumu nenabývá ten pán z
jal se konečně stařec, plný myšlenek, pozvo
pro sebe mluviti. „Ještě za bludičkou se ho
pošetilci královskou korunou nazývají? — T
palma vítězná zrostla z krve mučenické?
Mikuláš! — A moje sny — moje krásné bla

Hluboké vzdechnutí vydralo se mu při tě
z prsou. V zápasu s důležitým nálezem učinil st
lik kroků po komnatě a potom se opět zasta

působí
svatá naň nedopust, aby
ten zástupů svých okolo města napora
v šesti dnech je přiměří naše u konce.“

„A kdyby nás i tíseň okolo hradeb neumačkala —“
prohodil Švihovský — „jet se nám zrady mezi hradbami
strachovati.“

„Dobřes pověděl!“ dosvědčil Žižka. „Podobá se
tedy, že bychom s prospěchem učinili, na Tábor se uchý-
líce — ačkoli zprávy Chvalovy tak radostně nezní, jak
jsme snad očekávali. Avšak na Plzni, jako na všech ve-
likých městech, nám předce mnoho záleží. Jinak bychom
ústa otevříti mohli, majíce jich ve svém přátelství! Tak
jen aby aspoň Horu Bůh osvítiti ráčil — jen ta Zikmundov
pokladnice aby k nám připadla: hned poletí menší měst
za ní a věc dobrá zroste.“

„Nuže tedy přečtěme list, který nám Hora p
slala —“

„Nouze nás ovšem věhlasnosti učívá; ale ti prav
věrní rudotepci sedí proti nám dosavad v tak velikém p
spěchu, že těžko jest se nadíti, aby se dali naší vůli říd
Musíme ale předce nahlednouti, jaké noviny nám posla

I rozvinul Břeněk druhý list a začal čísti.

„*Insigni ac celeberrimo* —“

„Cože?“ zkřikl Žižka, okem divoce po papíru m
„*Insigni ac* — latina? Trojice svatá! — tropí se
žerty? Nevědí to celé Čechy, že nenávidím, co la
sluje?“

„Snad za příčinou, kdyby list do nepravých
přišel —“

beze všech záclonek. K
nepřirozeným? Já nech
Prchlivě po těch slo
pak se po chvíli opět k
„Měl jsem nepokojn
„denně zrůstající péče a
noci působí. Dnes je mys
bratře! — Kdo pak mi
„Břeněk přečetl pod
ravec, pastor fidelis.“
„*Pastor perfidus!*“ za
a krásně podepsati: kněz?
A Břeněk jal se čísti
jenž by v češtině zněl asi
„Kněz Theobaldus jmé
kova, nejvyššího mincmistr
„Trojice svatá!“ zkřik
pohnutím vrazila se mu kr
Moravský Mikuláš mincmist
pijavka na tom nejsilnějším
země? —. Dávno-li pak to
poslali? Čti pak dále! —
„Kněz Theobaldus,“ č
Janu, řečenému Žižka z Tr
kuláš, pamětliv bývalého př
cené, jej — totiž Jana z T
že v tenata ďábelská upadl
přátelství žádal, aby se na
dině dojíti lze blaženosti na

Digitized by Google

pení pekelné, aby se odřekl památky upálených kacířů, kajicný pak se uvrhnul do lůna pravověřících, kdež jej mincmistr radostně uvítá i k odpuštění všech zpáchaných hříchů před královský trůn uvede. —

Rukama založenýma, s hlavou hluboce skloněnou, stál stařec, i když byl Švihovský dopis již přečetl. Mlčel, a zdravé oko zamhouřiv, ani oudem nepohybuje, podobal se letitému, avšak silnému dubu, nad nímžto černá bouře a sluneční jasno se přehánějí. Pozvolna začaly se rty jeho pohybovati, až pak myšlénky jeho v tato slova zrostly:

„Známť já tu divokou lebku Mikulášovu; nebylať ona povolnější, nežli má — a mnohý boj mezi nima povstával. V obou vznikaly a přecházely krásné sny o šťastné zemi české — a nic nám je nekalilo, nic nás nerozvádělo, nežli světlo pravdy, jemuž dávnoletou rouškou zahalené oko jeho přivyknouti nemohlo. A nyní? — Je-liž kde místa, kde by se pravice naše spojily?“

„Břenku, synu — bratře!“ zvolal po malé přestávce a hlavu povznes, jiskrné oko na statného pro věc národní soubojovníka upřel. „Víš li, co hodlám začíti? Já se před boží tváří zaslíbil věrně sloužiti zemi — ne sobě, ani náruživostem svým anebo prospěchu svému; i musímť všelikou hořkost polknouti, která se mi na té cestě namítne. Ty, Břeňku, znáš i mysl mou i srdce mé; ty poznáš, jak těžko mně hněv a pomstu přemáhati jest: ale musím — i budu se o přátelství Hor Kutných ucházeti!“

„Učiň tak, Jene!“ zvolal Břeněk, s radostí pravice starcovy se uchopiv. „Ve službě a s milostí boží do-

nikání našeho zavlaží.“

Dvě hodiny před Be
malá sice i neouhledná k
přístřeší byla velmi vítá
doraziti nemohli.

Slunce zanikalo za t
jezdců na rovinu dojel, c
děti. V náhlém soumrak
teprva když měsíc na ja
předmětové v podobě jist
okolo krčmy, tak že stě
v podivném dvojsvětlí —
rudého plamene — ze tmy

Vůdce jezdců zastavil
upjav, bedlivé ke krčmě p

„Tam jsou již noclehář
jich asi hodná hrstka, že se
Neboť, nemýlím-li se, rozdi
chladnou noc pod širým nebe
Máme se jim vyhnouti?“ t
odpovědíti si nedůvěřoval,
jeli jsme cestou rovnou -
S Bohem dále — a držte
rozejdem!“

Přitom pobodnuv koni
Společníci jeho jeli v patá

Digitized by Google

„Pochvaleno budiž jméno Páně!“ zvolal vůdce je
vida, že se hosté u krčmy pokojně chovají.

„Až na věky věkův!“ odpověděli oděnci j
hrdlem, a někteří se přitom i pokřižovali.

„Není-li mezi vámi krčmář, aby mi pověděl
místa pod jeho střechou pro pocestného rytíře
zbrojnoše?“

„Dovedou-li zbrojnoši se zbrojnoši v míru pře
vati,“ odpověděl hlas u ohně, „mohlť by snad i ná
místečka pro pana rytíře zjednati.“

„Kdo je váš pán?“

„Rytíř Hynek Dohalský.“

„Aj, toť se mi nemohlo příznivějšího znam
cestě vyskytnouti!“ zvolal vůdce radostně. „Hynek
halský — rodák Kutnohorský? Vejděte k němu a vy
pozdravení od Břeňka Brozanského!“

Při těch slovech slézal již i s koně. Za ně
okamžení objímali se na prahu chatrného staven
přátelé a brzy na to odcházeli z krčmy v tichou
jinu, kdežto bez posluchačů v horlivém hovoru vy
srdce svá. Oba jsouce zahalení teplým jízdeckým pl
a rozehřáti radostí z nenadálého shledání, nepozn
že mrazivý vítr krajinou vál.

„Šest úplných let uběhlo, co jsme si do očí
hledli,“ jal se Břeněk mluviti. „Pro dobrý Bůh, H
jak se to dálo, že vazba duší našich tak drahně
jako ztrhána ležela?“

„Kdo může ptáti se věčného řízení: Proč
nejinak se mnou si jednalo?“ odpověděl přítel s v

Betlemskou — to mladi
příčinou našeho dlouhého

„Bludné učení, jímž
víru mou, nemohu mladic
to nemohu! Bloudíš ty s
ských? Já se až po dnes
mezi hajiteli kalicha nesly

„Onoť mezi nimi tak
s hořkým poněkud usmám
se před světem, co byl z
tebe zůstalo živo v srdci
množilo, kdykoli mu pověs

„Bůh mě vyvolil za t
dosti mohu říci, že jsem n
mou a příznivce mého, pan
to sbory hornické, kteréž
vítězně udeřily, a kdyby p
by Prahu spatřili. Mým v
ládkou jeho naplnili šachty

„Tvým vedením?“ opě
jiskřily, a pravice tiskla p
meče. „Při sám Bůh! tys ne
ských a naučil ses dle cen
snad Horu nabídnul, aby k
a tři ze služebníka božího
líké po Čechách — a jede
měšec Kutnohorský hodně

„Toho bych si také p
monu netoužím. Nynější ce

Digitized by Google

nejvyššího mincmistra do Hory ubíral."

Břeněk neodpovídal. Srdce jeho vedlo těžký
myšlénky jeho bloudily již po Hoře i zalétaly do

„Co dělá tvoje dívka — čili mám říci: choť?
ptal se ho Hynek po malé přestávce.

„Choť?" usmál se Břeněk. „Myslíš paní smrt

„Nemiloval jsi dívku, o nížto jsi jako o hvěz
vota svého bájíval?"

„Ah, myslíš ty mou Jitku? — Ha, ha — to
selý příběh, jenom že trochu umrlčinou zavání. Ch
mne poslechnouti, odtrhnu záclonu se srdce svého,
i ty myšlének svých přede mnou netajíš. Miloval
dívku na hradě sousedském. Diamantovým poutem
duše moje připoutána k duši její a nižádná moc lids
tak se mi zdálo — nebyla by mohla tuto vazbu z
Avšak netoliko láskou k dívce, nýbrž i ohněm n
učení, slovem Betlemského kazatele, zahořela duš
Život můj snášel se mezi tichým domovem dívky
hlukem veřejných událostí. V duchu viděl jsem
kdežto se vyvinouti měla síla národu českého, i by
hotov, státi při něm v potřebách co věrný syn. A
do Prahy pověst přiletěla, že mistra našebo, na
slibu císařskému a listu průvodnímu, v Kostnici uz
již ihned s odhodlanými přátely jsem za ním o
Jakých kroků jsme tam k osvobození Husa učinili
niti chtěli — bylo by dlouho a snad i nevhod vyprav
Nejednou prodral jsem se k němu až do vězení, ale
odhodlanost jeho zvrátila moje záměry. Spatřil jse
na hořící hranici, krví zalilo se srdce mé, a v oné

zanu v bolestech svých, utekl jsem se k an
své. Ale moudří, o dceřinu blaženost pečliví
stavili se jako děsivá strašidla mezi mne a
krvosvědka Kostnického vypovězen byl z hrad
nutili na hocha zapomenouti. Ale děvče bláho
že nesmí naň zapomenouti, jelikož před nebes
zdami věrnost bylo slíbilo a nyní pochopitl
proč by nové učení o víře a lásce naší překá
Myslila na to bláhová — myslila, trápila se
chtěl potěšení způsobiti, mluvil jí o sňatku
sousedem; ale v srdci jí bylo trní uvázlo,
se již usmáti. Přišel den svatební — zoufal
jsem se do hradu; ale nevěsta ležela pěkná b
dená v postýlce ze šesti prkýnek. Ha, ha —
veselá svatba — veselá!"

Hluboko ukryl Břeněk tváří svých do pláš
šel vedle něho přítel.

„Tys tedy byl již v Příbrami a nyní se
Hory?" jal se pak onen po chvíli přítele táza
mincmistrova dcera s vámi?"

„Jede."

„Aj, toť mi tedy cesta letmo uteče! Pojedu
nebudu-li překážeti. Jinak se neboj, že oči
dívce nechám! Potrhány jsou struny v srdci
nichžto píseň o milosti a lásce znívala."

„Kam to jedeš přes Horu?"

„Do Hory jedu, příteli, a žehnám šťastné
že dříve dceru pana Mikuláše z Lukova pozn
před otcem poklonu svou složím."

prznitelem posvátných zákonů jednati?“

„Jan z Trocnova“ — odpověděl Břeněk důraz
„jehož jsi tak vtipně pokřestil, jest přítel můj.“

„Ha, zrádce!“ zkřikl hněvivě syn Kutnohor
odskočiv od přítele, sáhl nevědomky po meči.

„Zrádce?“ opětoval Břeněk a hrdým krokem k
přistoupiv, pronikavým okem do tváří mu hledě
„Koho jsem zradil, pane Dohalský?“

„Tys v nehodném zakuklení, s tváří přáte
k srdci mému se přiblížil; ale věrný syn církve
s tebou obcovati!“

„Já jsem veřejně, přede tváří veškerého světa
a statek svůj pro věc utlačenou odvážil! Já čin
pořádám vedle poznání svého, a jméno Břeňka Š
ského platí za všelikou ctnost rytířskou po kra
českých“

„Co mluvíš o Švihovském?“ podivil se znova H
onen ale dělal, jakoby nebyl otázku ani zaslechl.

„Nemůže-li svědomí tvoje se mnou obcovati“ —
dále — „vyrvi všelikou památku přátelství naše
srdce svého a z krvavých kořenů jejich uviň si věn
čelo pravověřící. Anebo chceš ještě více z našeho setk
těžiti? — Ejhle, tu před tebou stojí Břeněk Švihovsk
Odložilť jsem po pěstounovi a přijal jméno i statk
mižto mě královský můj otec obdařil. Tu stojím
před tebou — náčelník strany zneuctěné před s
slabotou i svévolí hlav korunovaných. Pojď a vrh
v okovy, Horníku! Obec tvá za sprostou hlavu kopu

tli se Brešek a na odchoj
totiž oba muži na paho
daleko se táhnoucí údolí vi
plynula jemná luny záře
počtem vesnice, statky, h
činy střídaly, nazad ovity
Ozdobou jarní ovšem kraj
ale tak podivnou jasností,
nadpozemskou září osvětl

V hlubokém zamlče
která mu i dle krásy letní
„Krásná jsi ty, země česk

„Ba, krásná!“ opáči
pohnutí oudů v tuhém vnitř
protivnými nápady zanešen
pohřížen. — „Krásná — al

„My dva o to hádku ne
Švihovský, „jestli vaše neb
rývá, o tom hodlám prom
Země naše učiněna jest bo
nou čistého a nečistého,
s tou nadějí stojíme, že zla
ku které jsme přistoupli.“

„A myslíš ty, že bude
věcech vyjednávati?“

„Jedu k němu za příč
aneb důvěrník jeho na spa
poukazuje a kterýž u sebe

Hynek vrtěl nedůvěrně

Google

poměnouti [illegible]

„Smýšlení o víře nemá býti [illegible]
národu běží!“ skočil mu Břeněk do řeči. „Aneb-li sk
tečně strana vaše na čest a štěstí Čechův nezpomín
ježto obojí nad hrobem se kácí? Pak bude ovšem těž
s vámi vyjednávati; ale z úmyslu mého mě předce
nezradí! Důvěra moje, že věc naše zvítězí, je pevná, ja
byla láska má. Ta mi zůstala věrnou do smrti — a pr
i spíše uvěřím, že se hvězda s nebeské opony utr
nežli že mé doufání mě zklame.“

„Nerouhej se“ — začal jej Hynek kárati, ale s
další mu na rtech umřela. Právě v tom okamžení
před nimi prostorem nebeským plamenný chomáč, ja
z nadvětrných výšin k zemi hvězda padala.

3.

„Zabte je! — jsou to kacíři! Já je viděl v Plzn
na klášter nábožných otců Františkánů outokem
Takto se ozval rázný hlas v zástupu před k
a u prostřed zbrojnošů zjevil se neznámý rolní
byl cestou unaven brzo za Břeňkem ke krčmě
„Kacíři — kacíři!“ zaznělo na to ze všech
v rukou se blýskaly meče.

„Co jest? Kdo způsobil ten povyk?“ ptal
tířové, přicházejíce právě zas ke krčmě.

„Cizí rolník — ten tady!“ odpovídalo něk
najednou; avšak rolníka nebylo již nikde viděti.

mluviti.
k nejvy
odporný
mysl jeh
S p
vostí po
kacířské
pod stře
Ros
mladí mu
míjelo.
livou roz
ním dně
oči všech
a slzel —
rozmanity
děl posta
lesklo, ús
tilko, vro
to ono dra
smrt před
Nyní
dívných
po prvé z
víčka jeh
I octl
táhlého s
hledíce, k
každý pr

Digitized by Google

mohl slova z prsou vyraziti. I vrhnul se mezi bojovní
a chtěl je mířiti; avšak blesky zraků jejich mu
povídají, hrozíce záhubou. Pot mu stojí na čele.

Tu se v oblaku sivém panna k zemi snáší — pan
milostného pohledu. Růžemi ověnčeno čelo její — Břen
poznal Jitku svou i volá k ní o pomoc a ruce po
rozpíná; ale oči její zahořely jako blesky a prolétly
prsoma. Krev se vyvalila z palčivé rány — on klesá i pa
s hory dolů, a tisícerá nohy po něm šlapou.

„Jitko! Jitko!“ oupí Břeněk zoufanlivě — a p
trhnul se ze sna.

„Co je ti?“ mluvil k němu přítel, potřásaje j
aby procitnul. „Divní snové děsí duši tvou.“

Skokem opustil Břeněk lože. Potem zalitá byla t
jeho. Strašlivý obraz tkvěl mu ještě před očima, i
mohl se ho zbaviti, kamkoli vyděšen po temné, měsíc
poloozářené jizbě se otočil.

„Zpamatuj se,“ promluvil naň zase Hynek, „abych
slečnu neprobudili! Pojď a opět ulehni!“

„Raději do mučírny!“ odpověděl Břeněk zprud
„Na té slámě roztáhlo peklo sítě své a chce mě hnusn
škádlením o poslední poklad srdce mého, o milostnou
mátku, oloupiti. Vyspi se tady sám, já se k nebesům utek

S těmi slovy zahalil se do pláště a vtiskna do č
přilbici, z jizby odešel. Za ním otevřely se dvéře u vedl
ložnice, a v nich zjevila se služka mincmistrovy dce

„Volal jste vy, pane rytíři, na šlechetnou slečnu

„*Odpros* velitelku svou,“ odpovídal Hynek, „ve jm

vytrvá, divý smíšek nebude ji dále nepokojov

A v skutku hodlal Břeněk, že se po jitro nevrátí. Noc byla krásná. Milionem třepetav protkaná pnula se nad zemí tichou nebes opc

„Byl to výtvor zbouřené obraznosti — vy, nebesa, vidění strašlivé na mne seslala?“ : něk sám k sobě hlasitě. „Je-liž to pokuta, že js důvěře věčná vaše světla za svědky vyzýval? nemohl jsem toho učinit? Nedejte mi bázní Duše má se lekla padající hvězdy; ale zuřivý o mé zatřásl jejími kořeny. Proč mi tu jedino mě nezklamala víra má — která mi do hrobu věrnost a milost svou — proč mi tu drahou jak tygřici uvádíte na oči? Znalť jsem bojovníky hoře, ačkoliv jsem jednoho z nich nikdy nevi jsem starce z Trocnova i divokého mincmistr mezi nimi chtěla Jitka? Zoufati bych musel v celé pokolení lidské — v lidský rozum, ve ření, v nebeskou pomoc, v zdaření touhy naší - nevěděl, že Jitka v hrobě spočívá.“ —

Rychlými kroky popocházel Břeněk tichou Hodiny míjely; on je neslyšel. Ranní vítr točil okolo krčmy; on to necítil. V duši jeho nebyl mír, a divné tušení ji svíralo. Mysl jeho byla pl zámyslů.

I dostal se konečně zas ke krčmě a z ná zápraží, o stěnu se podepřel, až okolo něl všecko živo býti začalo. Tu teprva jako ze sn jej skličujícího, vytržen vešel pod střechu.

spanila to, stihla postava, plna vnad panenských, jež ani pocestné, koží vykládané roucho z černého leskavého aksamitu neutajilo. Stála tu v chatrné krčmě; ale mladé, citlivé srdce bylo by se před ní, jako před kněžnou milosti, ve prach sklonilo.

Tu vstoupil Břeněk do dveří. Divým, temným plamenem hořely oči jeho, a když padly na dívku, sršela z nich hrůza, tváře na muži zdravém zbledly, vlasy se ježily a mráz projel oudy jeho.

„Jitko — Jitko!“ vyklouzlo mu za rtů zmodralých. „Dějí se zázraky“ — mluvil dále s rostoucím výrazem — „anebo jsem pozbyl smyslů svých? Šálí mě posud strašlivý sen — anebo jsi to skutečně, Jitko má?“

„Zpamatujte se, pane Švihovský!“ promluvil Hynek, vážně k němu přistoupiv, „a neurážejte slečnu pošetilostmi! Ušlechtilá panna tato je dcera nejvyššího mincmistra —“

„A tys podvodný, ďábelský lhář!“ rozlítil se Břeněk. „Jedna jenom na světě Jitka Opočenská — a tu já znám; ta zemřela — a tuto stojí živá — krásná, jako nad chmurnou zemí vzešlá dennice; ale oko její hrozí hněvem, jakož nikdy nečinilo, mimo dnešní noc!“

„Pro milost boží, zbavte mě toho potřeštěnce!“ promluvila nyní slečna k Dohalskému. „Já ho neznám, a řeči jeho leká se duše má.“

„Jitko — Jitko!“ zvolal Břeněk jako smyslů zbavený, a chopil se za hlavu, jakoby chtěl přesvědčení nabyti, že je živ a nespí. — „Není-liž to hlas tvůj, co mi útěchu šeptával? Není-liž to tvář tvá, z nížto mi

minouc z jizby odešla. Družky spěchaly v
„Vidíš“ — promluvil Hynek s hrdos
pravověrce — „takto celý život svůj lapáš
snech, po klamných podobách, a sobě sám st
věrným přátelům strojíš žalosti. Probuď se
něhož tě snůplná noc uvrhla — a přichystej
S těmi slovy jej o samotě zůstavil.
„Přichystám se na cestu — na dalekou tř
promluvil pak Břeněk po chvíli s duší sklíč
se vůle Páně — já jinak nemohu.“
A za několik okamžení bylo viděti posla
s třemi průvodci tryskem uháněti cestou k
zanechavšího daleko za sebou zástup Horský
Ujížděl před nimi, jakoby ho půlnoční ducl

4.

Mikuláš z Lukova byl muž veliké, skor
svalovité postavy. Živá, popudlivá i neustupn
jevila se v rychlé chůzi, v hbité řeči, v pohybl
a ačkoliv byl veliký díl života svého na vál
ztrávil, nebyl se ho předc ještě ani padesátý
chorobou a slabostí dotknul. Zdráv byl dosa
u konání povinností svých, mezi nimiž *pron*
kacířů v předu stálo.
S pronikavým pohledem uvítal vyslanc
Byloť mu již vědomo, že přijel; neboť byl Bi
kněze Theobalda navštívil, a tento pak be

Že by se mu poselství
hledem na statného i pověstného hrdina
duše jeho, a veliká tíseň spadla s ní, jako truska v očist
ném plamenu. Před tváří nejkrutějšího odpůrce naby
hajitel kalicha nové i odvážlivé síly.

„Pozdravení upřímné od Jana Trocnovského, druh
vašeho, vzácný pane, v bitvách polských i uherských
jakož i přítele v tiché domácnosti," jal se k Mikuláši ml
viti — „a spolu i uctivé pozdravení všech bratrů našich
Nechte nyní Polska a Uherska! Přinášíte-li úplné
služenství a oddanost v milost královskou — bude
po řeči."

„Přicházím na pozvání kněze vašeho, veleb
Theobalda, vzácný pane, abychom se o věc ush
která by zemi české největšího prospěchu přinesla.
i bylo by na čase, aby ta stará, jednooká lebka r
nabyla. Nenatropila již dosti svárů před lety? Ne
svatou víru! — já nevím, kde přísný Václav tol
losti nabral, že mu jí vždy pro toho míruplacha z
Za mladých i starých let zpouzel se Žižka prot
a zákonům."

„Těší mne, že sobě sám na paměť uvád
Žižka již před nynější dobou všeliké násilí n
útiskům se protivil, na sílu osob jednotlivých
vůbec k pádu se klonící správu království naše
Basil. Připravoval sebe sám i přátely k časům,

země české, že časové přijdou, kdy bude
rukou a moudrých hlav potřebí —“

„Stůj, stůj! Vím, kam bijete. Pěkně jste
svému ve škole Žižkově nazpamět naučil; a
pravím, panáčku, že vás mistr obelhal. I já
viděl všechny ty věci přicházeti, jako on, l
stavu obce naší byly musily přijíti; avšak on
nepřišly, kdyby upálený kacíř nebyl zlého sem
zel. Bůh jej zatratil, a synové jeho půjdou za

Prudkým krokem přecházel přitom minc
mnatu.

„Dovolte, abych domluvil, nežli pravdu sh
mínění zavrhovati začneme!“ odpověděl Břeněk
ženě a doličoval mu to slovy plamennými, ja
správy bezdětného Václava smýšlení o budoucí
vníku mezi stavy zemskými děliti se začalo a jal
bylo, aby Zikmund, o Čechy málo dbalý, králove
u větší nebezpečí neuvedl, nežli v jakém za bra
šího vězelo. Roztržením církve vyšlo tajné posud
na jevo, a již roku 1418 byla by strana husits
Mikuláše z Husince, přednějšího tehdáž náčelník
vých stoupenců, za krále prohlásila, kdyby nebyl
Koranda výmluvností svou volení to překazil a
posud živoucího práva i zásluhy obhájil. Zatím al
zemřel, a starostlivé očekávání stran Zikmund
jistoty.

„Věrolomný, otálivý, nenárodní panovník n
národu českému,“ mluvil Břeněk dále, „v té vě
nás žádný rozdíl víry másti. Co se naší stra

okolo chladného čela?

„Jsem Jitka dle vůle dného čela.“

„Jitko! Jitko!“ zvol lém těle. „Tys na živu a tebe? Pro veliký Bůh, od pověz mi, co nás tak dlou Jitko má!“

„Smrt moje byla dle mdloba, z nížto pak milo životu procitnuvši, pravou nalezla.“

„Veliký Bože! — a svého, abych oslavil veselc dinu domácí, vyběhl jsem c Jitko — Jitko moje! tys na oplakávati nechala?“

„Život Jitky Opočenské mdlobou a cokoliv dnů pozem náleželo jiným osobám. Po mé, ale milostí boží otevřel budoucí a v něm tresty zavr čekala, neboť jsem byla srd učinil milosrdenství s dívko pokáním na zemi napraviti, spáchala. Nábožný sluha Pá roušku s očí mých, otevřený nutím věčného Slitovníka, a učení jeho a k jménu kacířs

Tyl. I°.

Digitized by Google

věrnost porušiti, jejížto památka mě na mě dráže po
jako anděl strážce ochvívala?“

„Divotvornou pomocí boží a radou věrných slu
níků jeho uzdravila se duše má. Brzy na to utváři
docela jinak život můj. Přihlásiť se ke mně pravý o
kteryžto z nábožného slibu patnácte let k dítěti sv
hlásiti se nesměl a lidem cizím je zůstaviti musil. B
jsem churava po smrti matčině a otce napadala bá
o život jediného, sotva ročního dítěte. I odhodlal
k slibu těžkému, ale bohumilému, a učistěn byl pra
mého života. Patnácte let nepřivinul otec milovanou d
k toužebnému srdci, ale Bůh odplatil trápení jeho; u
mu dítě nazpět v náruč otcovskou a učinil jej vyvole
bojovníkem svaté víry své.“

Nyní nastala dlouhá přestávka. Jitka se zamlč
a Břeněk nemohl se odhodlati k otázce.

„A čeho se tady mám nyní nadíti?“ tázal se kone

Oko dívčí zahořelo plamenem nábožného nadše
spočinulo na milovaném druhdy kacíři.

„Věrně pomáhala jsem až posud otci na vinici
bojišti Páně“ — jala se pak mluviti — „a hlas můj
zůstával z milosti boží hlasem volajícího na poušti. T
s vámi promluviti pobádá mě duch a předestříti vám
past, do nížto se bludně uvrhujete. Poslyšte hlasu mé
rytíři, a svlecte, setřeste okovy, jimiž vás lstivé pe
sklíčilo! Veliké jest boží milosrdenství, a nikdo
z něho vytržen. Navraťte se k přátelům a uveďtež
v kolej starých povinností; církev přijme vás kaji
v lůno milosti své. Učiňte vedle rady mé! Anděl P

„Běda — běda mně!“ za
duše své, oběma dlaněma si tvá
ssutiny tužeb a přání svých ne
tuto chvíli sypaly.

5,

Byl den zvěstování panny M
dlouhým lesem a černým rybníkem
Když byl roku loňského po
z Trocnova Vyšehradu dobyl, u
královskou a husitskou, kteráž n
novati se začínala, příměří, kter
roku příštího. Královští připově
obojí v Praze překážeti nebudou,
opět Vyšehradu, slíbili, že budou k
Ale náčelníci strany kališnické, zd
ným poklidem tajnějších zámyslů
Žižka se uvázal v bejtmanství I
odejel na Tábor; příměří ale za
Pražany i lidem na venku — s
Hromadou a Smolínem s rozličn
jižto za časů pokojných divokým
niti nemohli. Když pak ale na p
mund do Prahy rozkaz poslal k
chopilo se veškerých obranců kal
I na Táboře hotovili se k odpor
choval se posud tiše, přátel vyhl
příměří. Že však Bohuslav Švambe

Digitized by Google

se všemi sbory do Tábora odejíti se dovolilo.

Zástupové jeho byli tehdáž pouhá pěchota. Něco málo koní chovali jen zámožnější ze stavu panského. Pro ženy, děti, movitý statek a špíži táhla s ním nedlouhá řada hrubých, velkých vozů. —

Mlhavé jitro probudilo se v pusté krajině. Ticho bylo mezi zástupy. Nejisté i teskné očekávání bylo se chopilo nejnižšího pacholka u vozu i nejvyššího vůdce na koni. Nikdo nevěděl, co hodina příští přinese; neboť jich byly zprávy došly, že zástupové Horníkův cesty k Táboru silou svou obsadili.

V tom přiletěl Břeněk na zpoceném koni. — S mladým mužem byla se stala hrozná proměna. — Tvář jeho byla bledá — sotva že prudká jízda růžový zásvit po ní rozlila; oči jeho byly vpadlé jako po dlouhém, trapném bdění nebo nočním hýření — a přitom zářila z nich předce divoká dychtivost po boji, jakoby větším ještě seslabnutím nové posily nabyti měl.

„Chystej se k boji, otče!“ zvolal na Žižku; „neb že bychom s houfy našich žen a dětí bez prolití krve prorazili — není pomyšlení. Hornická čeleď postupuje blíže.“

„Bůh ji zatrať i s Mikulášem Divokým!“ zabručel tento mezi zuby. „To je to plnění slibu královských? — to ten jistý průchod na Tábor? Trojice svatá — chraň je pomsty Žižkovy! Já ji držel posud na uzdě; ale až jednou se utrhne — padne hladový tygr do jejich doupat, a krvavá pustina zůstane po jeho šlepějích.“

Na to stařec v trudné zamyšlení upadl. Na mysli jeho tanul strašlivý obraz bitvy domácí, a duše jeho se

stati. Bylo to ponejprv, co vozy své jako h
zástupy spořádal, za nížto odhodlaně chtěl
přátelského očekávati.

„Ti královští modláři ještě dokáží," promlu
kovi, „že učiním, proti čemu srdce i hlava m
zpouzely. Vaníček i Smolín nemohou ani nechtěj
boře srovnati — podávalit mi zástupů svých
moci Husineckého; avšak pošetilí fanatikové
sud žádného ušlechtilého, blahodatného zámě
nejvyšší pótřeby nijak se v ruce jejich nevyd
obecní pořádek, zemská správa je jim věc
tuším dobře, že jich návodem cesta tvá do l
ného ovoce přinesla. Rolník u krčmy, třeštěne
byly jistě z toho plotu koly — Trojice svatá!
z kořene vyvrátil, kdybych se nadíti měl, že
zradou jejich ta hornická čeládka zaskočila."

„Modleme se!" zvolal na to k zástupům,
lid, mužové i ženy, padli na kolena. S poz
k nebi rukama stoje u prostřed, předříkával
randa vysokým hlasem modlitbu.

„ — a k tomu nám dopomáhej Bůh dle
losti své. Amen," zvolalo konečně veškeré m
hluk zbraně rozlehl se na to po lese.

„Ty vezmi Annu mou a pacholíka jejíh
rost!" promluvil nyní Žižka zase k Břeňkovi,
mlče stál a vzhůru hleděl, jakoby hledal cestu
nebeským. „Rozkoš duše mé založena jest na ži
té, a potká-li mě něco lidského, postarej se
toho líbezné srdce její zasluhuje!"

mi, že dnes naposledy meč k ranám povznesu a tudí
bys ty sám sestru i sebe, i věc naši nejlépe zachova
kdybys —“

„Co kdybych?“

„Slova nechtějí z úst — a předce nevím jiné pomoc
Síla Horníkův je veliká, i bylo by krásné, klesnouti hrdin
sky. Ale co by tvou smrtí obec naše získala? V tob
zakládá se naděje veškerých přátel; potká-li tebe ne
hoda v boji dnešním, sesype se v prach, co z prach
sotva vzrostlo. Jiná ruka nendrží nové stavení.“

„A tu mi tedy radíš, abych zanechav lidu věrného
o bezpečí hlavy své se postaral? Trojice svatá —!“

„Nehněvej se, otče! Chceš, abych se veřejně jiný
zeptal, co by tobě radili? Znameť my pověst tvou, i víme
dobře, že je reku tiže na útěku spasení hledati, než
v boji zhynouti. Či myslíš —“

„Mlč, mlč! Tamto se leskne zbroj té zeměrývé če
ledi. Na ni okus meče svého, jakos na mně jazyku okou
šel. S Bohem! — a měj prosbu mou na mysli!“ —

* * *

Krutá byla bitva Sudoměřická. Zrádně obklíčeny
náramnou silou stěsnány, nenašly sbory Žižkovy ochran
za slabou a malou řadou vozů. Rozplašeny, houfem tě
kých jezdcův umačkány aneb v blízkých lesích se ukryly
aneb se zbraní v rukou padly.

Veliký dav, hrozná tíseň byla okolo zuřícího Žižk
Slova i příklad jeho povzbuzovaly poslední sílu k o

„Za mnou, za mnou!“ volal Břeněk z
starce nadarmo se bránícího pevně drže v nár
nejudatnějších, nejodvážlivějších mužů chránil
nápadem dotíravých nepřátel.

„Tu ho máte — a nyní drahou jeho hlav
sami!“ zkřikl pak odhodlaný mladík, když se by
rokline dostali, a pustiv starce, jehož nyní jin
chopily, dal všem mimo sebe jíti, a sám n
sbor se postavil. I přihnal se s litým houfem
mistr Mikuláš, jako dravý ostříž po kořisti let

„Tenkráte vám, pane z Lukova, lov doce
povedl!“ uvítal ho Břeněk, a meč, na němžto kr
Žižkova chlípěla, zableskl se mu v ruce. „Nejšle
kořist vám uprchla. Nechte ji — tělo mé je
nějžto se urazíte!“

Nadarmo dorážel naň Mikuláš — nadarmo
naň houf. Břeněk neustoupil, až pak ranami
umírající na studenou zemi sklesl.

„Jitko!“ vyklouzlo mu ze rtů, ale nikdo
vzdech neslyšel. Hřmotně hnali se přes mrtvol
vítězové za Žižkou a posledním trupem jeho
ale tmavý les byl zatím ukryl uprchlé, velkodušn
Břeňkovou zachované hajitele kalicha. —

„Dílem bohumilým zasvětili jsme dnešní
promluvil na to Mikuláš k vítězným zástupům a „
chválíme!“ ozvalo se pak z hrdel Kutnohorských
místě, kde byl ráno Koranda k Bohu o vítězst

POSLEDNÍ DOBY V BÍLÉ VĚ

Obraz z dějin domácích.

(Psáno r. ko 1840.)

Večer.

Krásný letní den odcházel. Šestnác
na bohatou krajinu Pražskou, jako na vy
věstu, milostně usmíval, a maje teď s s
ještě jí na památku zlatou rouško darov
ihned, panensky uzardělá, zastírati se začа
růžemi a rubíny protkané třepení padaly
výsosti paprsky i do skrovného okna Bí
mezi pevnými stěnami, za hustou mříží, u
postava seděla. Byla to bledá, jenom ji
olivená, tmavými kadeřemi ovinutá a le
obrostlá tvář českého pána, Záviše z Fal

Mír a statečná odhodlanost jevily se
slavného. Hlava jeho byla poněkud sklo
bokých myšlének. V rukou, složených na
vzácná loutna.

Z nejtajnější srdce jeho schránky v
hlasitý povzdech, hlava se povznesla a
záře zplanula líce jeho. Dlouhou chvíli u
na plamenné obloze, ústa se pohnula k
úsměvu, v rukou zazněly stříbrné struny a
tichá píseň:

„Zlaté nebe, drahý plášti,
Rozepnutý nad vší zemí —
K čemu ty mě vábíš leskem
Já se tebou neodím!

Digitized by Google

Slzami se oči kalí —
Pruhy ale, černé pruhy,
Žádná slza nesplákne."

Hlas uvězněného pěvce umlknul, ale oko jeho tk
posud na obloze, ježto nyní přicházejícím soumrakem
jasniti a promodrávati začínala. Semotam proskako
hvězdy a kynuly Závišovi jako staré, věrné známé.
nečně hořela celá nebes opona paprskováním nesčísln
světů a opět zazněla v Bílé věži tichá píseň:

„Hvězdné nebe, věčná kniho,
Otevřená všemu světu,
K čemu ty mě vábíš leskem?
Já se blaha nedočtu!
Pro mne jsi ty smutné písmo,
Kříž a křížem přetrhané!
Za mřížemi — za hustými,
Černé pruhy v tobě vidím:
Slzami se oči kalí —
Pruhy ale, černé pruhy,
Jenom krev má opláchne!"

Píseň dozněla — bolněji a hlasitěji však, než
počala, a náhle vzchopil i vztyčil se pěvec, hlavu k
povznesa. Oči jeho ve tmách se jiskřily.

„Ostříhej, Bože, zdravých smyslů mých!" zv
vzácnou loutnu odhodiv, jakoby se nástroje smrtícího
viti chtěl. — „Mám-li sobě sám pohřební písně zpív
Nic — nikoli! Slunce moje musí Čechy ještě zahřívat
jméno Závišovo ještě jako chvalozpěv o vlasti zaznívat

V tom zachřestěl před vězením svazek hrubých k
železem kované dvéře se otevřely a do klenby vešla

žalostně to víme; nechť ale nyní rouška zapomenutí i
oněch smutných dnů zakryje, a jakž i prsa tvá hořk
překypují, poslechni s mírnou myslí rady věrného příte
Zítra budeš opět státi na soudě — vím to, a proto j
přijel do Prahy! — Záviši! učiň vedle žádosti králov
postup hrady, které na tobě žádají!"

„Ha, podvádivý sluchu! Mutino — je-li mož
K tomu ty mně radíš — ty mého života věrná ratol
Proto bych byl tedy rozkoš dvou krásných jar ožel
v puchu mrzkého vězení duši svou k vytrvání ocelil, al
nyní podle skřeku lidí skákal, jenžto se třásávali, l
kročila noha má?"

„Cítím to, cítím, co v tobě plamenem šlehá; a
Václav je králem a pánem tvým — vyplníš tedy ro
královský."

„A je-li nespravedlivý —?"

„I nad králi je soudce — nad zemí je nebe,
nespravedlivostí králů chodí pokuta, věčná mstitelka,
za nepravostí lidu poddaného."

„Pro živý Bůh!" divil se Záviš, ruce spínaje. „
tino! kdes nabyl tohoto chladného mudrctví?"

„Nebyli jsme dosti dlouho ohněm a vlnami hr
aby se vyčistil zrak a vychladla prsa naše?" táza
Mutina poněkud horlivě, příteli vroucně ruku tis
„Poslyš rady mé! Čili raději věku svého sílu mezi
stými zdmi zmaříš? Zbislav ze Třebouně ještě nez
mněl, že jsi ho sehnal s purkrabství, a dokud jakož
komoří myšlénky své uším královským našeptává,
naděje, že se pře tvá k prospěchu tvému ukončí.

leta neměl jsi ale z obou nic —“

„Mlč — mlč! ty na místě mém nebyl bys n
jednati! Čili jsem měl před lebkami, jež vítr nad
hračkou rozmaru mého bývaly, pokorně šíji
říci: Ejhle, tu jsem! — naložte se mnou, jak se
líbí! — Hvězdy nebeské! Jaké právo mají bet
požadovati věci zastavené? Kde jest oněch 50.0
stříbra, jež Otakar Kunhutě zápisně přislíbil?
synáček a dědic jeho chuť, placením spravedlivý
královské poklady ztenčovati, nechť mě v držet
ponechá, které mi po matce jeho zůstaly —
otce z hrobu vyvolá, aby slib svůj zapravil! J
práva nebo dědictví Kunhutina a svého syna zte

„Nedáš?“ opakoval Mutina jemným hlasem,
vlhlém oku jeho jevila se nejsrdečnější outrp
„Ubohý příteli! Hvězda tvoje zmizela z oblohy
a správcové království našeho neohlédají se již
jejím. Čili nevíš opravdu, jak Václav nad hrady
hutě rozhodl? Již loňského roku upsal je Bed
markrabí Míšenskému —“

„Nebe a země! Co praviš, Mutino? Mé h
což je má Václav již v moci své?“

„Ještě nemá. Přátelé tvoji brání je dosud
proti útokům sborů královských, avšak na dlo
budou moci odporovati. Václav utekl se o radu a
k starému císaři, kterýž ovšem za časů poslední
nepřál, a návodem jeho pevně uzavříno, stůj co stů
po Kunhutě, jakož k pokladům královským p
z rukou tobě vyrvati.“

cího nebezpečenství i odhodlanost jeho se množila. –
„Ať se o ně pokusí! Mne mohou okovy stížiti, mají-
ještě smělost — z rukou Závišových mohou zbraň vy
mknouti; ale ještě jsou živi bratří uvězněného, udatn
Vok a tvrdolebý Vítek, i Jindřich Rožmberský — ješt
stojí a kvete Růže na povětří českém, byť i nejskvělej
korunu její byli v temné vězení povrhli — ještě je ži
Hynek z Dubé, Jaroslav Sternberg i Mutina Kostomla
ský, a ti nedají Záviši klesnouti!“

„To nedají!“ odpovídal Mutina s tichou ale srdečno
považlivostí. „Ozbrojiliť již také velikých zástupů a p
zdvihli pole proti Václavu — i král uherský hotoví s
vtrhnouti do Čech s rukou pomocnou; ale k jakému kon
přivede nás válka domácí? Mám-li mluviti o ranách, jež
se po všech oudech vlasti naší teprva nedávno zacelily
Mám-li se bolestně i srdce tvého dotknouti a ptáti s
Záviši, chceš býti příčinou nového krveprolití? Jest vr
ždění národu, z jehož lůna jsi pošel — jest popel dom
pláč a nahota lidu českého onen sloup nebetyčný,
němžto jsi upevniti chtěl jména svého věnce? Záviši, Z
viši! pamatuj na bitvu Moravskou a krvavé její ovoce

„Ustaň, ustaň!“ úpěl v nejhlubších útrobách pohnu
vězeň, a obrátiv se od přítele, sklesl podle stěny na k
menné sedadlo, oběma dlaněma si tváře a oči zastíra
jakoby strašných podob viděti nechtěl, ježto se upamat
váním na něho jako z půlnočních hrobů šklebily.
„Živtě Bůh!“ mluvil po chvíli temným zvukem dále, „n
právě činíš, Mutino, že prstem nešetrným záclonu s n

koje a míru dobředlo. Ano — vinou stížil
svou; ale cokoliv člověk učiniti může pro ná
jsem potom na smíření zrady své. Moje ruka
potřely po všech krajích sápavé loupežníky! Mn
veřejný pořádek! Já pojistil všelikou majetnos
nými zákony! Mými poklady živilo se vzácné
strojily se rytířské hry — Mutino, mám-li se
bou honositi! Živtě Bůh!" zvolal dále, v zaní
hrdě se povznesa. „Tu pýchu musí mně přítel
mně celý svět i u vězení prominouti, myslícímu
národ velebil! Čili mám toto svědomí teď, jako
vetché roucho s beder svrhnouti? Mám se
odříci a s ním i Závišovu slávu jako otřenou
pohoditi? Nic — nikoli! Statky moje jsou díl, l
pověsti mé — jich se neodřeknu na věky!"

„Ale což ti nezbude hojnost na statcích v
když i hrady po Kunhutě postoupíš?" tázal se
důrazně. „Domnívá se Vítkovec býti žebrákem p
dech rodu svého, při oddanosti lidu svého, při lá
tel — v náručí milostné choti s nevinným dítěte

„Nemluv o choti mé — mlč, libohlasý,
rádce! Nedotýkej se paměti mé s této strany,
zplanula všepožíravým, nepřístupným plamenem!
mé Juty! — Živtě Bůh! právě ta andělská že
a poutá mě v Bílé věži! Čili bych měl k ní od
stoupiti řkoucí: Odpusť, choti drahá, rozená z k
lovské! — Záviš nemůže splniti, co přislíbil.
chlouby jeho vyschnul — peruti vysokolétavých
jeho spadaly; již s ním nevyletíš nad výsost ob

„To neučiní, je-li spravedlnost při králích a láska s moudrostí při tobě!“ ozval se na to líbezný hlas u dveří, a do vězení vešla outlá ženská postava. Zahalena byla sice rouchem stavu sprostého, ale zpod bělavé loktušky vysvítala ušlechtilá spanilost knížecí. Tiché hoře polétalo jako lehký mráček po milostné tváři — nyní je ale sladký úsměv krásných ústek a blahé záření modrých očí jako sluneční poblesk zaháněl.

„Hvězdy nebeské!“ zkřikl, sprásknuv ruce nad hlavou, Záviš po celém těle trnoucí. „Je-liž to mámení rozpálených, v nehodné vazbě chorajících smyslů mých? Či-lis to v skutku, Juto má?“

„Záviši!“ ozvala se žena příchozí hlasem nejvřelejší touhy, a vrhnuvši se na prsa uvězněného, s vášnivou prudkostí k němu se vinula.

„Juto! Juto!“ plesal manžel překvapený, a prahnoucí rtové jeho hledali medových úst milostné manželky — a s horoucím líbáním pomísily se ponejprv po dvou smutných letech obou radostné slzy.

Překvapením a blahostí nenacházel ještě jazyk Závišův žádoucích slov.

„Manžele, nedávej mně déle o samotě stýskati!“ promluvila s tichou, srdce pronikavou prosbou Juta. „Odloupni tvrdou neustupnost, jížto jsi opancéřil mysl svou, a dej přístupu k srdci radám upřímným! Popusť hrady královské — nevězni se déle z vlastní vůle — nečiň za živa z manželky své vdovu, z dítěte svého sirotka! Bohatstvím vládne a hojností oplývá Záviš Vítkovec i bez věna vdovy královské, a co by snad nenasytné, dalekoběžné toužení

V tom veseł přes práh do kamenné kle
zbrojnoš, nesa v loktech dvouleté spící pachol

„Tuto pohledni synu svému do tváře," mlu
Závišova dále, „a spatři v nich pramen rozkoš
si za žádné světské statky nezjednáš!"

Kvapným krokem přistoupil Záviš k šedivé
noši, a pojav dítě z rukou jeho, vinul je k srdc
líbaje čelo i tvář jeho. — Ticho nastalo mezi
stěnami Bílé věže, rušené jenom temným papr
planoucí pochodně nebo hlasitým povzdechem uvě

„Lidé, lidé!" jal se konečně tento mluviti,
nejprudší nával citův jeho zase v mírnější mez
pil. — „Co chcete ze mne učiniti? Mám-liž jako
stivé děcko radostí plakati — anebo nad osude
zuby skřípati? V jakém to zakuklení — jakou
musela ses ty, dcero královská, k srdci přikrast
mužto jsi upoutána nejsvětějším právem? Nebe s
Václav mi dal velmi opatrné strážníky, že jsi di
náručí mého vklouznouti nemohla!"

„Václav to neučinil z vlastního pohnutí," odp
Juta. „Srdce jeho je dobré; ale nepřátelé tvoji o
je tak silnými hradbami, že nebylo možno přístupu
nalezti. Dnes teprva poštěstilo se mi v tomto
s dítětem na rukou, padnouti mu k nohám —"

„A prositi za milost, abys několik okamžení
žela stráviti směla?" tázal se Záviš s velikou h

„Ano, prositi za manžela!" opětovala cho
s plamennou hrdostí. „Budeť on zejtra opět s
soudě — a milost králova mu přijde vstříc; o
s mužnou odhodlaností ukloní, a povolí —"

nala. „On se rozpomene nad svou manželkou, na
dítětem — sám nad sebou — navrátí se v živ
po něm láska touží a kde mu znovu chrám
bran svých otevře. Ó viď, že se již ode mne
neodloučíš?“ prosila dále u velikém pohnutí a
rukama skoro křečovitě k srdci ho tisknouc, v
pláč vypukla. „Ty mě nesmíš nechati o samo
vadnoucí květinu na poušti — a nebo jsi pohřbil
milost k Jutě své!“

„Nepohřbil, Juto má — nepohřbil!“ ujišťova
viš hlasitě a se srdcem tlukoucím, třesoucí se r
něje k lícím jejím, aby s nich proud slz ulíba
nerozbitná kotvice života mého — tebe se nes
Okaž mi jen cestu z těchto skalopevných stěn
nastoupím. Pomoz mi k útěku — choti — Muti
myšlénka to ve mně zableskla? — pomoz mi ujít
nouti z této nehodné vazby — na všecko se odvá
abych se pokořiti nemusil po vůli hladových ne

Horečně planula přitom líce jeho, a slova
jako šípy z plného toulu. Oběma rukama držel
v objetí.

„Upokoj se na mysli zbouřené!“ promluv
s laskavou vážností a s oním vřelým soucitem, s
byl celý manželů hovor poslouchal. „Nebudu zde
vosti podobných kroků slova rozkládati; věz ale
nové naši, můj Hynek a tvůj Jan, u krále v zástavě
by museli, abych s tebou nic zradného nevyvedl

„Nuže tedy mluvte — raďte, — určete s

děcko na vodítkách a dojděte se mnou k nějakém

„Postup zejtra statky královské!“ prosila J hrdlem s Mutinou, a šedivý zbrojnoš blížil se látkem, které nevědomky po otci ručinky napín Byla to tichá, ale nejsilnější prosba k srdci ot

„Nuže tedy —“ zvolal Záviš u viru pol sobě odporných citů — mezi panskou hrdostí, n láskou a chutí k novému, činuplnému životu tedy učiním podle žádosti vaší!“

Zvolal — a plesající chot prudce k prsům

Noc.

„Hoj, hoj, kupte! Pěkné zboží — tenké pevné škorně!“

Hlasité volání — podivný křik, smích a rozléhalo se po ulicích města Hradiště, jako hu okolo mořských břehů. Houfy rolníkův, tlupy n zde onde panská čeleď z okolních hradů tiskli se mezi prkennými a plátěnými boudami prodav branou vlál praporec královský — po ulicích by bířice s královskými oděnci na znamení a pro v aby se nerušilo právo výročního trhu.

Tu — hle, děsivý pohled! Kotouč tmavého, dýmu vyvalil se ze střech u prostřed města, a vyšlehnul sloup divých plamenů. Hrůza rozlítl veselých sborech kupců a diváků — prodavači blednou — smyslů zbaveni metají zboží na zem - lomíce rukama, pozdvihují vřeskot srdce proni

doupat nejno loupeživé čeládky, jako roj hladových vl
a škohrtavých krkavců.

„Běda!“ úpí Hradiště. „To jsou kati hrdých V
kovců! To je pomsta zpupných pánů!“

„Hoj, hoj! Veselý trh! Dejte nebožátka, dejte
chechtají se oděnci. — „Prodejte krev i zlato!“

Ani statku, ani života není šetřino! Čeleď se vzteká
a tropíc nelidské žerty nenachází odporu. Město v jedn
plamenu! A na bráně stojí sám Vítek Rožmberk, moc
Vítkovec, jenž byl před časem nedávným Hradiště kr
postoupil — stojí tam nyní s jiskřícíma očima, a uchvá
královský praporec, zlomil jej a vrhnul dolů.

„Chraň si, Otakare, to město věrné!“ směje se p
tom divoce. „Přijď ale brzo, nežli ti ssutiny jeho po
že se nedají Vítkovci lidem tvým dráždit!“

* * *

V jarní ozdobě skvěla se zahrada nádhery milovné
Otakara. Z tisíce libovonných květů vanul kolem slad
zápach, a na lehýnkých větvičkách houpalo se peře
množství opeřených zpěvců.

Pod krůvkem tmavozeleného loubí seděla span
Kunhuta, mladá, ohnivá královská choť Otakarova. U n
hou jejích klečel nejkrásnější paňic na dvoře královské
bohatý, ostrovtipný, medoústý Záviš z Falkensteina, n
zván Rožmberský, hlava mocných Vítkovců.

Umělou rukou probíral čacký milostník pansk
ženštin struny po drahé loutně, a Kunhuta zpívala. Sla

V tom přichází Otakar. I vzchopí se Kun
mu vstříc.

„*Odpusť Vítkovcům!*“ prosí v nevinném pol
útrpného, a lichotně zraků svých k choti pozv
vypovídej žádného z království! Záviš tě prosí
bratří svých — já tě prosím ve jménu statného

Plamenně spočinulo Otakarovo oko na
Vítkovci, jenžto se nízko přede tváří královsko

„Přibližuješ se i k branám domácího ráje
hladký, svodný pokušiteli?“ otevřela se posléz
hlasem ústa králova. „Hleď, abych tě již nikdy n
svých nepotkal! Jdi a oznam bratřím, že *jest O
diný pán ve svém království*, a jeho vůle že se mu

Řekl a pojav žasnoucí choť za ruku, rych
kem odešel.

Hněvem překypěla prsa Závišovi. Dlouho
králem. — „Jediný pán?“ promluvil konečně
polotajných. „Myslíš opravdu, že by žádný jiný v
veleti nedovedl, nežli ty, veliký potomku Stadick
níka? Před časem a s velikou odvážlivostí osekáv
kmeny kol svého trůnu — hleď, aby se bez jej
pory nezvrátil!“

* * *

V průvodu skučivé vichřice, žhavého bleskı
cující bouře sletěla půlnoc k ustrašené zemi.

Na veliké síni hradu Krumlovského stál
stříbrnými číšemi posetý stůl — kolem stolu sed
hřáté tváře, ohnivé zraky a lající ústa Vítkov
Rožmberských, Hradeckých, Lomnických, Příb

Skučivě úpěla Meluzina okolo vysokých, silou světel zářících oken, a potřásala jimi, jakoby je proraziti a zrádný hovor na síni přeslechnouti chtěla.

„Zkáza Otakaru!“ zkřikl nyní Záviš, plnou číši k ústům zdvihaje.

„Zkáza Otakaru!“ zvučelo to ze všech hrdel po síni, a v každé ruce zablýskla se číše.

„Jakože poslední tuto číši na půdě české vyprázdním,“ mluvil Záviš dále — „tak jistě uvidíme pokoření nepřítele svého! Má-li podle vůle Otakarovy síla Vítkovců v Čechách klesnouti a synové mocné Růže bedra opásati k pouti z dědin otcovských: zůstane po jich odchodu v zemi české černá propast — Otakarův hrob! Zdráv budiž Rudolf! On bude práva českých pánů svědomitěji a moudřeji šetřiti — a Otakar nechť si pak dřevěných mužíků proti síle jeho do pole postaví!“

* * *

Hlučno jest u Vídně po císařském táboře. V lesklé zbrani stojí vojsko Rudolfovo a spojenců jeho, říšských knížat. U prostřed, na vysokém trůně, sedí bývalý hrabě Habsburský, nyní věhlasný vůdce a ředitel německé říše.

Dle obyčeje svého v lesku stříbra a zlata, se skvostným komonstvem, přichází nejbohatší mezi přítomnými hlavami korunovanými — král český, Přemysl Otakar Jediný! Stížen klatbou závistné Říše a zarmoucen světskou nevděčností — stísněn silou nepřátel venkovských a opuštěn zradou pánů domácích, nemohl šlechetný, krá-

očima na houf hladových vlků. Sebrali poslední sílu Čechů a Moravanů, připojiv k ní nepatrnou pomoc Slezanů. —

Bolestné tušení klíčí velikou duší královskou. Skoumavým zrakem počítá věrné, ale nevelké sbory, postavené na poli Moravském, rovná je k síle nepřátel svých — a hluboký povzdech uklouzl mu z prsou hrdinských. Ale pevný jest úmysl jeho, bojovati poslední boj o *svou a Čechů slávu* — boj o život a smrt. — Nábožná tichost leží jeho táborem Poslední noc před bitvou rozvěsila nad ním tisíce svých věčně planoucích lamp.

Mezi houfy císařskými panoval hluk. Veselé písně zněly okolo nočních ohňů, a teprva pozdní hodinou rozložila se mohutná těla bojovníků k odpočinutí, ale duše jejich obírala se živými sny o zejtřejším vítězství.

Jediný člověk — a to *Čech* — nenalezá po straně Otakarových nepřátel toužebně hledaného poklidu. Popochází ještě stanem svým — a srdce jeho tone ve vlnách pobouřené lítosti. Jesti to Záviš Vítkovec. Vyhostěn jest posud rod jeho z Čech — on sám toulá se ještě cizinou. a předce ho vroucí láska vábí k dědinám otcovským! Oslava jména českého byla touhou jeho a blaženost národu byla modlitbou jeho — nyní ale strojila se pohroma jménu českému, nyní se chystal hrob blaženosti jeho. Viděl Záviš tu náramnou sílu. kteráž i zoufanlivý odpor věrných pozůstatků a *bývalého* vojska českého zničiti musila.

„Nic — nikoli!“ promluvil sám k sobě. „Tak nemá klesnouti ten blyštící sloup slávy české — tak nemá shasnouti to slunce mezi knížaty! Ještě jest čas — ještě

děche pohnuty; „budiž *nejprvnější vedle mne v králo-ství mém!*“

* * *

S četným komonstvem táhne řada českých pán nejvznešenějších to úředníků krále Václava — Ojíř Lor nický, Hroznata z Husic, Hynek z Dubé, Vítek Rožn berský, a v předu všech jich přítel, nejvyšší hofmist Záviš Vítkovec.

„To je ten vševěda“ — šeptají mimojdoucí ro níci — „to je ten černokněžník! On čte ve hvězdá a hledí do vnitřnosti země. Královnu omámil a popuc k lásce tajným nápojem. Tělu jeho neuškodí ani me ani šíp — proto se může snadno v boj s lítými vral pouštěti.“

„Nepomlouvejte!“ káral je mírumilovný, zkuše šedivec. „Čili nevíte, že tisícerá úcta o blahočinění Z višově povídají? Jeť on podivný, ale dobrý a moud pán — a země česká pokvete, dokud on vedle trů jejího státi bude!“

Neslyšíť sice Záviš tato slova, znáť ale již dáv pověst svou — a nyní jede v hlubokých myšlénkách. „Všeho jsi nabyl,“ mluví v duchu sám k sobě, „o če ohnivý duch tvůj někdy sníval — slávy, statků, přátel - královnu jsi uvedl na lože manželské — král je hračk rukou tvých — jediný skok ti zbývá, a seděl bys na stoli Přemyslovců — — pryč, pryč, pokušiteli!“ ulekl se náh myšlének svých a pobodnul koně, aby je rychlejší jízd jako setřásl — „nebudu již hráti o čest a svědomí

Rudolf meška! Nyní tam j
telé — a ty nesmíš jich hos
svých postoupí ti Růže, o
ských — nebudou ti na šl
tváři líbeznou! — Ty vrásk
mně? — Oh!"

„S Bohem — pánové!"
na své soudruhy a uhnul se
dvora. Ostatní pánové vjeli
clav dle dávné úmluvy s
slavil s Jitkou, dcerou císař
své a nevěstina otce.

* *

„*Miserere ei, Domine!*"
kých hlaholech po vysokém
nesčíslných světel rozlévala
dala dolů na stříbrnou rakev,
kolenou plakal. Za ním stál n
hatým pláštíkem tvář ukrýva
na drahý vyšívaný límec. Ok
tkvělo na rakvi a loučilo se
štítem výsosti své po Čechách

Kunhuta tlela v rakvi -
slunce. Nepříznivci jasnosti a
nyní jako noční výrové, strhn
uší královy, a muži pověst
nežli rozloučiti se s Prahou,
mále svým vlastním králem.

Digitized by Google

„Dosti dlouho stůně pod mou střechou vdovství; p
deme na panské námluvy! Raduj se, Jene — přiv
ti matku,“ — líbá pak syna po Kunhutě — „a n
se, že ti na statcích ubude! *Co ti matka zůstavila*
ti bratr na stolci královském před šlechetnými své
potvrdil, to ti věrně zachovám, k tomu i nových n
ných přátel namluvím. Sešelť jsem já toliko na
s oblohy království našeho, neboť jsem nechtěl, aby
mračením čela mého zasmušovala; ale vyskytnu se
ní opět, a jako nevídaná posud kometa zhrozím nepřá
své, že se dají na útěk!“

Tiše, s usměvavou tváří hledělo na něho spa
pachole, nechápajíc tajný smysl slov otcových; ale br
a přátele Závišovi plesali, poznavše úmysl muže v
mocného, a pověst, ta bleskokřídlá, nahnuvši ucho k
ným rozmluvám nespokojených pánů, začala jinocha
trůně Přemyslově děsiti, jakoby mu překocení hro

* * *

Tancem a zpěvem veselí se při radostných ho
města i hrady bohatého Záviše, a v sídlo jeho, v pe
Fürstenberg, sváží se na velikých vozích, cokoliv m
potěšiti srdce člověka, a v rozkošech zatopiti sm
jeho. Konají se královské přípravy ku křtinám, a
hrnoucí se k nevídanému divadlu diví se, vrtí hla
křižuje se a přeje dobrého konce. —

Skvělé i temné obrazy života míhaly se před zr
kem pověstného vězně v Bílé věži, když jej byli chot
přítel po večerní návštěvě opět opustili. Duše jeho vře
očekáváním dne příštího i zpomenutím na dny minulé. –
Uvrhnulť se na chatrné lože — ale spánek neusedl
na oči jeho, a pobouřená krev překonávala vše zemdlen

Kohout začínal již svou denní píseň — chladn
ranní větřík dral se omříženým oknem do kamenn
klenby: tu teprva opadával vířící proud v ňádrech Záv
šových, a tichá dřímota zastřela zraky jeho. Avšak pestré
živé obrazy nepřestávaly ani ve snách poletovati přec
očima jeho.

Viděl se na Krumluvě. Byla noc — divá to noc
jako před lety, když tu s bratřími na zkázu Otakarov
hodoval. Hodovalo se tu opět. V jasné síni seděli Vol
a Vítek s ostatními syny domu Rožmberského, i Hynel
z Dubé a Mutina Kostomlatský — a na prvním místě
hrál si Jan, synek Závišův, s lesknavou číší. Byla t
číše — i nebyla opět, zdála se býti královskou korunou
Od vysokých stěn odrážel se hlasitý hovor. Rozohněni
byli smyslové hodovníků. — Záviš stál opodál v hlubo
kém výklenku vysokého okna. Nikdo ho neviděl. Ucho
jeho ssálo podivnou směsici hlučného rokování, a oko
jeho, v síni pobloudivši po roznícených postavách, zalé
talo oknem do temného kraje, jakoby pozor dávalo
zdali venku pod rouchem černé noci zrada nečíhá.

„A mohu se na to do hrobu položiti,“ — otevřel
nyní Hynek Dubský moudrá ústa — „nepodá-li se Záviš
po vůli soudců svých, budou jej od hradu k hradu vo-

hlavou vínem obtěžkanou toče — „já se jim z
nehnu! Smrtí Závišovou chtějí nám hroziti? M
strašáky! Ať se opováží! — Starého ďábla! —
v prachu ještě neležíme!“

„O tvou lebku, to vím, ztroskotal by se i
úmysl,“ — posvědčil mu bratr Vok; „ale Záviš
trn v pazourech českého lva, a lékařové jeh
posléz všecko okoušeti, aby ho píchání zbav
zamet ty nešťastné hrady, pro něž ten bláze
věži naše další pokroky zdržuje! Že jsme chtěl
o křtinách postrašiti, o tom nemají žádných
pouhá pověst Růži nezlomí; a kdyby Janova
nebylo, mohl již dávno Záviš na čerstvém povět
přemýšleti!“

„Já se jim z Hluboké nehnu a rohy na ně vy
ozval se mezi to zase Vít, a postava jeho zdál
bývati podoby zuřivého tura.

„Nejmoudřeji by bylo,“ promluvil s mužný
ením Mutina, „kdybychom jej přemluvili, aby h
pustil. Z pohrůžky mohla by se státi pravda —
Záviš statky Kunhutiny stůj co stůj vydati,
vydá bez veřejného zahanbení a nebezpečenství

„Já se z Hluboké nehnu!“ zaklínal se V
na prsa si potloukaje. — „Já se nebojím straš

„Nám arci jen o to běží, aby se Záviš poc
hev naši postavil, a jméno jeho aby kouzelnou
naší oživovalo,“ přejal řeč Vok Vítkovec, ned
hrození bratrovo. „Jenom s ním na svobodu,
bez Landskronu dovede dům Vítkovců a přátel

Po těch slovech pozvedl synka Závišova na stů
vzal mu z rukou číši a vtiskl mu ji pevně na zlaté k
deře. Tvář jeho zářila přitom jako rudě vycházejí
měsíc v úplňku. Pachole bolestně zkřiklo — číše
bílém čílku hořela jako koruna posetá rubíny, pod
ale vyproudila se po růžových tvářích rychlým toke
skvělá krev. Z plného hrdla zkřikli hodovníci kole
radostně: „Zdráv buď!“ — Záviš ale řítil se mezi n
aby jim vyrval drahou kořist — dítě své. —

Jasný úsměv krásného jitra pozdravil uvězněnéh
když to ulekán z děsivého sna se protrhnul. Skoke
vzchopil se z nuzného lože, a zraky jeho upřely se jal
nevidoucí na prázdnou kamennou stěnu, jakoby ješ
bludný omam smyslů hledaly.

„Bože nedopouštěj!“ zvolal pak z hlubiny srd
svého, ruce před očima pevně sepna. „Neuveď nás v p
kušení!“ A když na to těžkým povzdechem tesknos
své odlehčiv, oči opět odkryl, stál tu na prahu, při ot
vřených dveřích, král Václav, jinoch vážné, ale ušlechtil
kvetoucí postavy, na rukou drže devítiletého Jana, sy
Záviše a Kunhuty.

„Otče!“ zvolal pacholík hlasem radostným —
jako šíp proniklo Záviše to dávno neslýchané slov
Nevěda v tom okamžení, co se s ním od včerejška děj
stál tu překvapený otec jako u vytržení — brzo na s
dítě, brzo na krále zraky své upíraje, až pak najedno
s klopotným srdcem k dítěti svému přiskočiv, zprud
je v náruč sevřel. Potom u víru citů radostných kr
k nohám se skloniv, zvolal: „Ó můj dobrotivý pane

chci býti, Záviši — Bůh mě slyší! a protož k
cházím. Cokoliv se mezi námi událo, zastřem
zapomenutí — jakož jsem slíbil choti tvé. Ty
ty také učiníš, nač doléhati musí péče moje o
zemské — jakož mi radí císařský můj tchán."

„Učiním — učiním!" zvolal Záviš, v duc
již s milým Janem na své statky zanášeje a
Jutou se objímaje.

„Spanilá choť tvá zjevila mi, na čem se
mysl tvoje," promluvil opět král. „Abys pak
dost mou ze skončení nešťastného soudu — a
že jsem zacpal ústa pověsti, která tě sva
a vrahem mým učiniti chtěla — abys uvěřil,
přál, aby mezi námi zase všecko bylo, jako
proto jsem syna tvého pod svou střechou, u sr
dnes v noci podržel, protož jej nyní jakož
a svědka této hodiny přivádím — protož ti
smíření podávám."

„Václave — Václave — synu — pane mí
muži, jejž nebe nad hlavy prázdné povýšilo
mu již dobrotivě, jestli se někdy hrdě k vý
pínal! V srdci jeho trůnil jsi vždy v nepoškvrn
losti a zářil jako obraz věčného Panovníka
zvolal Záviš, proudem citů rozjitřených uneše
ruku královu. Potom se rychle vzchopil. „Ž
já měl dosti velikých příčin tebe milovati —
jsem tě; a prohřešil-li jsem se někdy proti
povinnosti, bylo to z lidské křehkosti — z hrdé
žes u výsosti své pro Čechy více činiti mohl,

Slova mu plynula ze rtů živou, omlivou výmluvností,
náhle se ale jich sladkozvuký proud opět zarazil. Vti
skaje totiž ústa svá pacholeti na tvář, na oči, na čelo
spatřil Záviš tmavočervený, krví zalitý pruh, jenžto s
dítěti kolem celého čela otáčel.

„Co se ti stalo?“ tázal se otec po malé přestávce
v divném tušení nemoha oči s pruhu pustiti.

„Strýc Vít hrál s ním na krále — tak jsem alespoň
vyrozuměl s dětských řečí jeho,“ odpověděl místo Jan
Václav. Úsměv přeletěl mu přitom přes líce, a ok
ačkoli bez výčitky, spočinulo zpytavě na otčímu.

„To se ti stalo večer u kvasu!“ zkřikl Záviš. „Strý
Vít vtiskl ti číši na hlavu, jakoby na ni korunu sázel!?“

„Arci, otče!“ řekl pacholík. „On mě na rukou vy
nesl mermomocí z matčiny komnaty, a já musel s pány
u stolu seděti — byl tam také pan Mutina i Dubský —
a strýc mi nalíval a dával pochoutky.“

Ale otec neslyšel nelíčené žvatlání synovo. Hledě
sic na dítě očima upřenýma, i zdálo se, jakoby každé
slovo z mladých ústek uloviti chtěl: ale duše jeho byla
z pevných stěn Bílé věže odletěla, a vznášela se opě
na tvrzi Krumlovské. Celý dnešní sen opakoval se mu
na mysli.

Hádě nedůvěry, sotva vypuzené, zasyčelo zase v ňá
drech mladistvého Václava. — „Neptám se, Záviši,“ pro
mluvil — „odkud a jak jsi vědomosti o hodech přáte
svých nabyl, ani, proč je tak hlučně slavili! S otevřeným
srdcem vstoupil jsem k bývalému rádci, příteli a otc
svému, i chovám ještě tu víru v prsou svých — že opětn

čin — chystaje přitom pravici, jižto bys mne do zbo
řeného proudu uvrhnul? — A já bych *tebe* měl obětova
drahé dítě mé? Tvými slzami, tvou krví měl bych ovl
žovati proklatou setbu zhrdlé Růže a jejích vrstevníků
Nic — nikoli! Ty na mne nebudeš naříkati — já
sám, krví *svou,* všeho žalu zbavím!"

Překonán proudem citů a myšlének uvrhnul se ny
Záviš na kamenné sedadlo. Ještě jednou oživily se
v mysli všechny sny, touhy, snažení a skutky života jeh

„*Před časem postavil mě osud na zemi,*" jal
tiše, s bolestným výrazem mluviti, „*a věk nynější*
stačil duchu mému. Mnozí mi nerozuměli — mnozí
mně křivě soudili — mnozí mě vynášeli nad hvězdy.
A byla-liž v tom vůle má? Byl jsem *já sám* onou hvězdo
okolo nížto se otáčelo moje snaženství? Živtě Bůh!
onen lesk vlastní slávy, ten mámivý sen nezkušené
mládí, zmizel záhy před mýma očima, a v jasnu čist
ším, blahodějnějším zjevily se u konce snažení mého *vl*
a národ můj! Krví bředl jsem arci, s trýznícím svěd
mím zápasil, nežli jsem přistál u břehů pravého poznání
a nyní, dostoupiv pevné země, opět bych se do prou
vrhati a kolem kvetoucí stromy podrývati měl? S
zdráva, vlasti má! Zpomínej na manžela, Juto má, a
učuj děti mé, aby památku otce požehnávaly!"

„Beze mne jsou mrtvými ratolestmi synové Vítk
vicův" — zvolal pak s nadpozemským zápalem, a o
jeho svítilo tušením blahé věčnosti — „mnou chtějí
byti ducha! Ale Záviš se nahrál již dosti s hříšn
myšlénkou — a za ten skutek neskutečný stíhá ho t

rozhodnou! Chraňte si hrady mé, bratří a př
Či nebudete chrániti, když vám smrtí mou pol
Ty se z Hluboké nehneš, není-li pravda, tvrdohl
Nehni se — a lebka moje padne na českou
a krev moje navlaží kořeny míru a blaha je
Za malou chvíli na to veden k soudu.

Na začátku měsíce října procházelo se
vzácných Pražanů po krásném Jelením příkopu
se jich zastavilo dole pod Bílou věží, obstoup
rého pocestného zpěváka, který tady svou
písní srdce poslouchačů pohnouti a nějaký dár
chtěl. Hrálť při tom chvílkami na malé, jemnozvu
a zpíval po krátkých přestavkách takto:

Máčí vdova bílý šátek,
Slzami ho máčí —
Drahých perel rozesívá;
Líbá na něm temné skvrny,
Manželovu krev!

Spoutaného těžkým kovem
Vedou muže pověstného,
Zpěvavého čaroděje,
Slavíka to z Bílé věže:
Pana Záviše!

Opadává pěkná růže,
Vítr v bledých listech hraje,
Rozmetá je po kraji!

„Ajta, muži na těch hradech,
Otvírejte rychle brány,
Sice padne Záviš katem!“
Zatřásly se pěkné hrady,
Otevřely pevné brány —
Záviš zaplakal.

Na skalině, pod oblaky,
Škaredí se mocná tvrze,
Šedá Hluboká!“

„Postup hrady po královně!“
Velí z Prahy rozkaz nový.
„Nepostoupím statku svého!“
Vrtí hlavou Záviš mutný.

„Ajta, ruce na té skále,
Otvírejte černou bránu,
Sice padne Záviš katem!“

Na skalině, vedle věže,
Vypne čelo smědý Vítek,
Silná větev mocné Růže,
Vyšklebí své bílé zuby.

„Ajta, páni! co se líbí?
Vítek skálu nepostoupí.
Strašidel se nebojí!
Záviše vy nezhubíte,
Mocnou Růži nezlomíte!“

Pod Hlubokou, na palouce,
Na zeleném čalouně,
Klečí pěvec z Bílé věže,
Kolem stojí řada mečů,
Nabroušenýeh v panské Praze;
Mezi nimi červená se

Modlí se pan Záviš;
Na skalině, pod oblaky,
Číhá bratr Vítek.

Zkřikne Vítek — mračná zastře
Číhajících zraků!
Pod hradem se blýskla ocel —
Záviš tone v krvi!

„Ubohý! — A kdy se to stalo?“ tázala se p
pomlčení mezi posluchači panna s uslzenýma
„Dne 24. srpna leta Páně 1290,“ řekl z

Oprava. Na str. 2. stůj r. 1840 místo 1841

OBSAH.

Dekret Kutnohorský. Povídka z dějin domácích 1
Prkoš Bilinský. Povídka z dějin domácích 193
Slečna Lichnická. Povídka ze začátku XIV. století . . 249
Břeněk Švihovský. Historická povídka 313
Poslední doby v Bílé věži. Historická povídka 345

VÝBOR PRACÍ

ČELNĚJŠÍCH SPISOVATELŮ ČESKOSLOVANSKÝCH

REDAKTOR: **FRANTIŠEK ZÁKREJS.**

DÍL ŠEDESÁTÝ DEVÁTÝ.

SPISY JOSEFA KAJ. TYLA.

SVAZEK DRUHÝ.

V PRAZE.

NÁKLADEM KNĚHKUPECTVÍ: I. L. KOBER.

1882.

Veškera práva vyhrazuje si nakladatelstvo.

Národní knihtiskárna I. L. Kober v Praze.

POUŤ ČESKÝCH

Nove

Digitized by Google

(Psáno roku 1836.)

Digitized by Google

Usměvavě probudilo s
žemi ověnčenou hlavu a h
na české luhy. Labské vln
vůkol Pardubic leskly se -
září. Ale nejspanilejí a ne
tická, jako šedá pramáti c
nitelka široce rozprostřený
skalnatém temeni, strmělo s
sídlo, památka české buja
krytou hlavu jaksi lítostně
chalo: Staniž se dle vůle
aby sem vcházela jenom no

Naše staré hrady jsou
písmena, a svou podivnou,
šenou směsicí učinily z české
jsou poznamenány příhody c
památek nemůže ani prostos
školák putovati, aby se jemn
oddal. Nejenom pěkné polo
i znamenité dějiny a starožit
vzbuzují pozornost mimojdo
ných. A z některých hradi
vlastnostmi tak pověstná sta

Digitized by Google

zachovanou hlavní branou a obydlím hradního, se všemi kobkami v těch dvou rozložitých křídlech mezi jihem a východem, s obnovenou kaplí a pevnou věží — ten celý pěkný hrad nenáležel sice za časův tohoto vypravování k místům nejvyhlášenějším a nebýval tedy schválním cílem vzdálenějších poutníků nebo zpytatelů starožitností, nebyl ale také ještě docela zpustlý, jako mnohý s jménem rozkřičenějším, a roku 1828 sušívala tam na veliké, u prostřed kamenným sloupem podklenuté síni žena tehdejšího vrátného a hlídače vlákno nebo plané hrušky, a na bývalém náhradí koulívali za času nedělního okolní výrůstkové v kuželky, když se nemohli v malé hospůdce u paty vrchu stěsnati. Mimo to, jak mile jaro zemi květem osypalo, neuplynul zajisté ani týden, aby sem nebyli staří a mladí z blízkého Bohdánče, z Pardubic, z Chrudimi i z Králové Hradce pro zábavu přijeli, a zápisná kniha v příbytku vrátného vedle hlavního průjezdu dosvědčovala hojností jmen dosti patrně, že toto věkové sídlo páně Kunákových potomků tehdáž mnoho vzácných hostů vídalo. Při nynějším zmáhajícím se zalíbení ve starých památkách bez pochyby těchto návštěv ještě přibylo.

Střecha na stavení vedle věže byla tehdejšího času otrhána nebo jen chudě po kusech doškami pokryta, a mladí odvážlivci lezli tu obyčejně po zetlelých latích nahoru, do výšky se derouce, aby rozlehlejší vyhlídky užili.

Tak tam bylo v měsíci květnu roku 1828 za ranního jitra tři mladíky viděti, kteří si byli velmi časně přivstali, aby se z probuzení jarního slunce zaradovali.

vážným, skoro hrdým výrazem na prostra
jakoby si vladař podrobenou zemi prohlížel.

Druhý seděl asi o tři latě výše, a ma
o koleno opřený, hlavu pak na dlaň skloněn
hlížel tichým, skoro smutným okem do ranních č
jakoby se mu za nimi brána k spanilejšímu živ
vříti měla.

Třetí konečně otáčel se nejvýš na hřebeně
a stíraje si s čela rusé kadeře, jimiž ranní vět
hrával, vysýlal kolkolem zraky jako pták, hledají
by pod širým nebem nejdříve zalétnul.

Postava a celý zevnitřek těchto tří jinoch
vesměs tak půvabné, že se od nich oko bedlivé
zorovatele snadně neodvrátilo.

První, nejníže stojící mladík, byl silný, dobře z
jeho pěkné, vážné tváře bylo letní slunce as
dvacetkráte osmáhlo. Avšak na těch snědých lícíc
se také temnoplamenné růže, a nad nimi jiskřily
tmavé, ohnivé oči. Z pohledu a z postavy jeho
tala šlechetná odvážlivost, ježto v nesnázích a ne
čenstvích nejkrásnější mužovou známkou bývá, a
mu okolo pěkně vypjatých, hnědými vousisky z
ných rtů žádný úsměv nepohrával, spočíval přec
tváři a vysoce klenutém čele jeho onen půvab,
rádi na první pohled u mužů pověstného jmén
neobyčejných schopností vyhledáváme.

Druhý mladík byl sice na pohled stejného
s prvním; oudy jeho byly však mnohem outlejší,
kaje slabé. Veškeré jeho tělesné ústrojí podob
něžné dívčici, a bledá jeho, ačkoli ne churavá pl

jakýsi mužný oheň pozorovati, který celou jeho bytost zahříval, jsoucí ustavičně pohotovu do říše věčně se obnovujících ideálů vyletět. — Takoví lidé kráčejí sice pospolitým životem bez hluku a bez dotíravosti; předce však bývá jen jediného pohledu potřebí, a půvabná hlava taková — s těmi černě se lesknoucími kadeřemi, s těma snivýma očima, nevyjde nám nikdy z paměti.

Zcela jiného ducha byl třetí jinoch rusovlasý, sedící na hřebeně chatrné střechy. Stářím stál sice s oběma soudruhy na jednom stupni, nejevil však hrdou mužnost prvního, ani tichou trudnomyslnost druhého; nýbrž celé švihlé tělo jeho hrálo jen bodrou živostí, ježto člověka po trnových cestách života nejšťastněji vodívá a nejpříhodnější k přátelskému sloučení takových povah bývá, v jakových se přátelé jeho okazovali. Veselost byla jeho živel, a sice tak jej skrz na skrz protékající, že mu i v době nejvážnějšího zamyšlení okolo rtů hravý úsměv poletoval. Na každém jeho pohnutí bylo viděti, že s přemýšlením veliké péče nemívá, nýbrž dle zvláštní přirozené bystrosti okamžitě úsudky své tak rychle pronáší, jakž mu i slova hbitě od úst plynula. Ale úsudky jeho byly přitom zdravé, rovněž jako slova jeho podobu kapajících perel mívala.

Ostatně byli všickni tři takořka stejně oděni. Letní režné nohavice a lehké střevíce s kamašemi na nohou — zelenavé, toliko nad kolena dosahující kabátky na těle — lehké čepice s podlouhlým stínidlem na hlavě tvořily šat nad míru pohodlný a dosti ozdobný.

Mladíci byli přátelé dle plného významu slova *tohoto*; vážnost jednoho a tichá mysl druhého se živostí

prohlížeje způsob a stav zachované stavby.

„Nebylo by na škodu," promluvil k němu mladík herec, „kdybys na památku dnešního jitra několik čar do své tobolky učinil. Na věži musil bys ale na všechen způsob strakatého kohouta namalovat a mou podobu mu přidělit. Bedřich by složil k tomu písničku, a tu byste mi na znamení mého umělého kokrhání okolo zobáku napsali. Vsadil bych se, že by ta komposice hojného odbytu nalezla."

„Není pochybnosti," odpověděl malíř. „Českého Garrika v podobě sípavého kohouta by si každý rád opatřil."

„Bravo, bravo, Stanislave!" zasmál se veselý mladík srdečně. „Tyť se dostáváš právě do nejrozkošnějšího rozmaru, abysi Hogartský kousek vyvedl."

„Ovšem; vždyť mi k tomu nic neschází," řekl mladík malíř, „než abysi mi k nápisu čili Bedřichově písni text opatřil. A ten bysi stloukl nejspíše z názvů všech smutných komedií, v kterých tě už vyhvízdali."

„Bravissimo, Stanislave!" tleskal herec; „tvým dnešním komposicím dávám už napřed zlaté prémium! Tyť jsi, alespoň co do jadrnosti slov, spanile hrubý jako Michal Angelo; a kdybysi držel v ruce karabáč, mohli bychom scény z Oehlenschlägerova Correggia provozovati. Já bych byl ohnivý Giulio Romano, a tuhle náš citlivoušek hrál by Antonia!"

Při těch slovech objal zas mladého hudebníka. —

Nyní se však přikulhal pacholík z hospody pod horou, přinášeje Stanislavovu pocestní mapu, dvě veliké desky z tuhého papíru, mezi nimiž nástiny se svých poutí

a rychlými rysy nastínil horu i některou částk
ného okolí; přitom vyobrazil také Viléma co
opici tak výborně, že by ho byl veselý herec r
kaje ulíbal. Bedřich improvisoval mezi tím někol
a Vilím si vynesl od vrátného kuželky, podrž
za staviče, a koulel, až dřevo praskálo.

* * *

Byloť to krásné, blahé jitro, a rozkoš
srdce mladíků. I podali si ruce, a vroucné jich
bylo novou pečetí věčného přátelství. Slunce se
na ně zasmálo.

„Poslyš, milý Stanislave!“ ozval se nyní
hudec řečí, jako v letě večerní dechy líbeznou.
řekl prvé pravdu, ačkoli ne dost jasně. Památ
mího jitra měli bychom zasvětit, avšak *sebe* i
svých důstojně“

„Co obmýšlíš?“ tázal se ho malíř velmi pří
blíže k němu přikročil; Vilím se k němu přiboči
se octnul něžný Bedřich nyní u prostřed obou
pojav je za ruce, řekl takto: „Nás všechny tři
ačkoli po rozličných cestách — *jedna* hvězd
umění! Když jsem tu prve zhora ty naše kra
rozprostřené viděl jako krásný, rukou boží ozdo
loun: tuť se mi zastesklo, že i naše hvězda n
svítit nemůže a že nás v dalekou cizinu odvá
zavázalť jsem se v oné zbožné chvíli slibem neruš
že musí jedenkráte hvězda moje nad Čechami
Milovati budu své umění a důvěrně své hvězd

k bratrům věčně harmonie vodila. Kdybych pak se někdy osmělil rukou odvážlivou sáhnouti po věčně zeleném vavřínu: stalo by se to jen proto, abych jím jen čelo *české* ověnčil!"

„A já nechci slouti Rafaelem," řekl malíř, hlavu hrdě povznesa, „kdyby mě *českým* Rafaelem nazývati neměli. Taf je největší sláva umělcova, když to nad *svoji* slávu oslavení vlasti stavívá."

„Dobře jsi řekl!" zvolal Vilím, a po tváři jeho přeletěl plamen okamžité neobyčejné vážnosti. „Pravdu jsi mluvil, milý náš Hogarte, Van Dyku a z hrobu vstalý Škreto! Snažení naše nestálo by ani za strhanou dekoraci z papíru, kdyby se v těchto dnech — v této době evropského toužení po světle a blahu, po ničem jiném neobracelo, nežli po vlastním prospěchu. Kozel si vezmi všechny těsnoprsé sebemilce! Mně je i ta veliká svatyně umění jako ouzký žalář, a nejraději bych každým článkem, každou částkou v celý národ se rozplynul."

„Toť musíme od dneška volati: Ale zbav nás, Pane, povodně!" prohodil jadrný Stanislav.

„Žádného škádlení," prosil Bedřich, zbožné své oko na malíře upíraje. „V tuto hodinu žádné kyselosti, bratři! Já bych si nepřál, aby nám daremně uprchla."

„I co pak ti, hochu, napadá!" usmál se vážný mladík. „Já bych se musel sám před sebou hanbiti, kdyby mělo moje slovo Vilíma pohoršit. Z pramene pravého přátelství nepryští se nakažlivá tekutina nepřízně a nenávisti. Či-li o tom náš nesmrtelný Talma jinak soudí?"

„Vilím Veselský ti za nesmrtelného Talmu pěkně *děkuje*," odpověděl herec, „tuhle ti na patrný důkaz

Stanislava Novotného alias českého Rafaela
Myť se, tuším, všickni známe a víme, jak jed
ném souditi. Já aspoň — tuto pod širým neb
bem hlasitým se zavazuji —"

„Ach, vždyť my ti věříme," přejal mu Bed
jemně další řeč, „jakož v harmonii veškerých
věříme. Nyní musíme ale o jiné věci jednati. H
jest, jakoby to dnešní jitro nebeským, veškr
pochybnosti pronikajícím šepotem ke mně mluvilo
a síla tvoje neztratí se ve směsici divých, ob
zvuků! — Cítím, že věčná a zbožná touha
darmo nepovzbuzuje. Jen tedy, bratří, *chtějme*
jisté pak cíle od mladistvých dnů před očima vy
cíle vznešeného, každý z nás dospěje; ale pevně,
ducha mocnostmi, bez hledění na druhého, dle
vlastního svědomí se k němu přibližujme Ny
nejprv, co o věci té mluvíme, ale zdá se mi,
s prospěchem, když dnes naposled *o ní mluvit*
chvíle ale napořád *pro ni jednati* budeme —
až se opět setkáme, radostně jeden k druhém
vinuli a s pocitem šlechetné hrdosti jeden druhé
Viz, toto jsem učinil pro Čechy! Do té doby
jeden o druhém; — nedopisujme si, neptejme se
ale po třech letech se tady opět sejdeme a
vespolek z času a díla svého účty skládati!"

Takto mluvil mladý hudebník, neobyčejn
Na bledých tvářích zaskvěla se mu růžová zá
mu hořely jakýmsi posvátným nadšením. S úža
naň vážný Stanislav i veselý Vilím, neboť
zněla jim slova jeho: „Po třech letech se

chtěli posledních dob až do jádra užiti; avšak na sa
rozchod nebyli ještě tuze pomyslili, a jsouce nyní
dřichem na délku rozloučení svého upamatováni, tepr
ztrátu svou jaksi poznávati začali.

„Po třech letech?“ opětovali malíř a herec najedno
i zdálo se, že jim slova na rtech umírají; ale zmuž
Stanislav brzy opět hlavu pozdvihnuv, řekl: „To je tu
skrovná lhůta, nemáme-li se opět co školáci shleda
Dlouhý jeť ovšem rok bez starostí a bez přátel —
krátká píď času k podniknutí a vyvedení díla chv
hodného.“

„Já aspoň nebudu za třikráte tři sta pět a še
sáte dní ani druhým Devrientem ani třetím Esslairem
dováděl již zase Vilím; „k tomu si musím ještě nejmé
asi rok vypůjčit; ačkoliv ani potom, třebas nad všemi n
tadory těch skluzkých prken stál, pro Čechy nic nebu
moci činiti. leda bych sám a sám po našich městečká
putoval a českou komedii prováděl!“

„To zůstav času a těm našim městečkám k rozh
nutí, strakatý kohoute!“ řekl Stanislav; „možná, že
té doby naše obecenstvo ve všech třídách o něco zros
a protož musíme i k vůli těmto asi rok přidati k ča
mezi nímžto něco dokonalého vyvesti myslíme.“

„A takž by tedy byla čtyry leta —“

„Pět let, prosím!“ ozval se zase herec; „pro každé
z nás jedno leto — a poněvadž i na Milovína zapo
nouti nesmíme —“

Vilím „Jeť pravda, na Milovína! Hleďme, tys velký m
—“

pokračoval Stanislav; — „jemu tedy na rozkvé
hého příští také jeden rok — to by byl čtvrtý
„A pátý našemu lidu!“ doložil Vilím. „Mu
také času k dostojné přípravě nechati.“
„Budiž! Tedy *po pěti letech tento den zas*
nětících!“
I políbili se na to všickni tři vespolek,
zasvěcenců vstoupil jim do duší.
Dobrovolné loučení na pět let mělo do
romantického. Na první pohled viděla se jim
délka času býti trochu hrozná; ale při delším
vání shledali, že mnoho půvabného, mnohé dobr
blahé i strastné hodiny v sobě zavírá. Proto si
jen vábivé stránky svého rozloučení v duchu ž
stavovali, a necítíce ještě bolest touhy, jenom
shledání se těšili.
„Hoši!“ rozveselil se Vilím, „já vás již
dnoho co *maestro celleberrimo,* druhého co
par excellence Čechem nazvaného, jak se s
okolo čela a s dukáty v měšci vracíte.“
„Nemluv o věcech, ježto jsou snažení naš
otroci — nikoli oučel sám!“ podotknul vlídně
„Aj, což pak se diviš komediantu!“ řekl
„Špetka zlata a hrstka tleskotu — sluší h
životu!“
„Ty pokažený satiriku!“ vyhrožoval se sm
mostí mladík, jehož se měl ouštěpek dotknout
nech život herecký na pokoji, barevmíchale!

vání a jen pouhé jméno umělcovo dostane se na věk budoucí. I myslím tedy, že by mohl herec beze všeho nepráví nad svou pomíjejicností zoufati, kdyby mu aspoň ta špetka zlata a hrstka tleskotu okamžité náhrady neposkytnula. Chce-li však pan Stanislav Novotný raději druhým Brandlem býti — to jest: slávu míti a někde na smetišti zahynouti, nežli dukátům slušnou pochvalu přiřknouti — *eh bien!* já ho učinil na zkázu pozorna, on se uvalí v propast sám a sám — a já nechtěje býti svědkem jeho záhuby — raději se otrávím."

Po těchto slovech uchopil se jako tragický hrdina sklenice plné teplého mléka, a jakoby měl číši s jedem vyprázdniti, jedním douškem se jí na dno podíval . . .

I mluvili pak ještě mnohé upřímné a opravdivé slovo o svých nastávajících cestách, a zůstali na svém oumyslu, že si pět let ani dopisovati nebudou, ale že se po té lhůtě na Kuněticích opět obejmou. Jenom Milovínu do Prahy dovolili sobě zprávy dodávati a potřebné zprávy také od něho přijímati; neboť pro nestálost a křehkost života lidského musel aspoň jeden z nich věděti, jak se vede přátelům, tito pak museli věděti, jak se vede v Čechách.

Vysoko nad hlavou mladíků vznášelo se již slunce, když to konečně Vilím, při vší zanícenosti ducha i na potřeby těla nikdy nezapomínaje, také o poledni a obědě zmínku učinil.

Čím bližší pomoc v záležitostech žaludku, tím vítanější. Několika skoky octnul se tedy veselý herec v sednici hradního hlídače a zastihl tam mladou jeho ženu, ana se právě jako na výroční svátek fintila. I zaradoval

„...přicházím právě vhod, abych
zvolal již na prahu.

„Ne, ne, ne! zůstaňte, panáčku, jenom za
odpovídala veselá ženuška. „Já nepotřebuji žá
mahače.“

„Ah, to je mi líto,“ řekl Vilím, jedním skok
střed skrovné jizby se octnuv. „To je zlé znamen
si ani netroufám nějakou službičku *od vás* po

„No — a co pak se líbí?“

„Chtěli jsme vespolek hezkou ženušku pr
nám oběd ustrojila; ale jak vidím, má sama
strojením plné ruce potřebného díla.“

„V tom nemohu dnes věru panáčkům pomo
žena, s venkovskou zdvořilostí květovanou zástěr
vnávajíc; „neboť musím do Dobřenic na sest
selku. Ale nelíbí-li se panáčkům na oběd do
a chtějí-li vzít za vděk, tedy je zvu místo ne
lžičku polívky.“

„A na veselý taneček — že ne?“ zvolal v
něm překvapení dovádivý mladík, a uchopiv žen
clatě ruce, začal se již s ní do kola točiti.

„To je andělský nápad, zlatá ženuško, a n
budeme vážiti. Zajisté vám ničeho nepokazíme,
buďte jenom ještě tak laskava, a pojďte se mno
druhým na dvůr!“

Přitom pojal ženu pod páždí, ačkoliv si ta
nově škrobený kulatý čepec s dlouhou červenou
na hlavě urovnávala, a vyběhl s ní ze sednice
hradí, kdežto pak ihned sám jako pravý tlampač
své zváti počal.

do stavu svatého manželství vstoupiti míní a k tom cíli a konci, jakož i k většímu oslavení tohoto paměť hodného dne stůl a muziku vystrojí: tedy nás tato zd přítomná hezounká ženuška a sestra řečené nevěsty k ře čenému stolu i k muzice laskavě vyzývá, i doufá, že tři švarní, jakož i spůsobní panáčkové z Prahy koše nedají!"

I smálat se veselá žena rozmarnému mladíku a op tovala své pozvání. Ani Stanislav ani Bedřich nezpěč čovali se použít příležitosti, která je mezi lid uváděl a jelikož i manžel přívětivé ženy zatím přišel, muž, jeh nižádné veselí nezkazil: brali se všickni vespolek z t chého sídla bývalých českých pánů v hlučné stavení z možného sedláka.

I byl to den rozkoší a radostí — den ze sna pr buzený na Kuněticích a ve spánek ukolébaný na Dobř nické veselce.

Z dopisu Stanislava Novotného.

Jsem v Neapoli! — Ty, s tou svou vřelou po
duší porozumíš, co těmito dvěma slovy říci chci.
jen, že nestojíš po boku mém. Ale — také ji spa
rozkošnou, rajskými vnadami ozdobenou krasavici
jen ve slabém odlesku! Já přenesl podobu její na
a snažil se vdechnouti vyobrazené všechnu tu ko
rozmanitost, jakouž ruka Páně opravdivé udělila
se ... ale vždyť nechci psáti kritické rozbírání své

Jakoby měl za mnoholeté strasti jediným oka
náhradu naleznouti, je člověku, když se po prvé
v pohledu na Neapoli. Naše *Praha* to arci není ·
koli! To není ta síla, vznešenost a nádhera, já
Praha přede všemi městy evropskými příchozího
vuje, říkouc: Ejhle, já hlava národu těžce zkouše
Bohu odevzdaného! — to není zbožné pohnutí,
z toho sta našich nebesáhlých věží, ze zřícenin Vy
ských a z květu nynější Prahy v prsa pozoro
přichází: to všecko nepocítíš arci, když se do
podíváš. Avšak v tomto vlašském podívání, poc
vlaským nebem, v tomto vlašském vzduchu utone
ve vlnách věčné sladkosti, a živě objasní se ti
zdejšího přísloví: Blaze umírá, kdož Neapoli spa

aby se zde nerozplynulo a do pera nevteklo — a takové nebudeš u mne pohledávati.

Škoda, že ti nemohu ulici Toledo trefně vyobraziti. To je *perpetuum mobile*, věčně se převlékající maškarada. Tu se musí člověk vlastníma očima viděti. Ondy jsem tam měl divnou příhodu.

Šel jsem tou tisícibarevnou směsicí prodavačů a kupovačů, pěších a jezdců, dětí a starců — paní v hedvábí a lazaronů v hadrech: když tu náhle omamujícím hlomozem úpěnlivý nářek pronikne. I nahlednu blíže; — tu stál dopolou skoro nahý žebravý Neapolitán s opálenou tváří, s jiskřicíma očima, a tloukl asi dvanáctileté děvče tak vztekle, že se nešťastná v náramných bolestech po zemi svíjela.

„*Bestia!*“ řval přitom celý divý — „*maladetta!* Tedy ti *San Gennaro* zase nic neudělil? — Nic? *Va alla forca!* Vezmi tě kat — ani slova nechci už o tobě slyšeti —“

„Ustaň, člověče, co činíš?“ zvolal jsem, ruku jeho zadržev — a rozpálený lazaron poznav hned ve mně cizince, protože se domácí lid nikdy v záležitosti sousedů neplete, odpověděl okamžitě s obyčejnou u té luzy ponížeností: „*Per anima mea* — já užívám jenom otcovského práva, milostpane! Je to lenivé stvoření, a otec — *ah me povero!* — je nejbídnější mezi chudáky. To zakrnělé vízle nechce před vzácnými pány plakat, aby je k milostivému daru pohnulo — ale já se nebudu déle na ně dívat — *va via!*

A již sahal opět po dívčeti, aby své otcovské právo neqovoil. Tato vzchopila se ale jako střela šťastně se

„*In nome de Dio!*“ zvolal Neapolitán nad m
nou sumou jako u vytržení, a hluboko se skláněje,
vyzáblou ruku po daru. — „Milostpán je můj dobr
San Gennaro to Vaší Milosti stotisíckráte nah
Já mu na to — směj se mé české dobrosrdeč
vysázel slíbené peníze na špinavou dlaň, a do
na srdce, aby s dívčicí vlídně nakládal, chtěl js
kolika slovy potěšiti; ale ona byla mezi tím zmiz
jsme to byli pozorovali.

Na to jsem ztrávil celé odpoledne doma.
se také v tomto vařícím vzduchu po ulici toulal?
bývámť na západní straně města, poněkud vzdálen
a hluku. Z oken vidím na sad zlatých pomoran
z jitra a večer mou světnici líbeznou vůní napl

Srovnával jsem naše české hrady, jichžto nál
posavad bez pořádku mezi mými papíry leží. — C
abych je dle krajin, nebo dle věku a rodin, anel
chovalosti jejich usrovnával, a ty abysi řádné po
snad i pověsti a romantické příhody k nim připo
dalo by se tím nejen půvabné, nýbrž i vhodné
dostojné dílo vyvesti? —

Když začal podvečerný větřík poletovati,
dveří. Tu mě poděsí pád lidského těla. Mladin
politánka z nejnižší třídy — jakž jsem dle o
znal — byla se, na prahu stojíc, o dvéře mé
opřela a v té postavě, jak se zdálo, usnula.

Uleknutá se nyní vzchopila a ve zmatku
ohlídnuvši, k nohám se mi uvrhla. „*O mio benigni*

z lazaronových rukou vysvobo

„Co mi neseš?“ ptám se jí s dosti velkým podiven

„Služby svoje,“ odpoví dívka s rukama sepjatýma a okem slzavým. „Nemámť žádného otce; ale Bůh mi vzbudil dobrodince ve Vaší Milosti O nepohrdejte služ bou nešťastné dívky!“

Já řku, Milovíne! — v tom okamžení jsem si přá aby byl nás těkavý divadelní hrdina, ta schránka srdeč ného smíchu, před námi stál. Já nevím, s jakou tvá jsem na osmáhlou, jen chatrnými šátky přioděnou holk pohlížel, když se mi k službám nabízela: ale Vilím b byl na ní dozajista celé studium blbé rozpačitosti neb rozpačité blbosti nalezl.

Velikomyslnost hraběte mého poskytuje mi sice štěd podpory, a práce moje — zvláště mé satirické hračky nedovolí, abych se kdy měšci svému až na dno dostal, protož by mi uživení mladé Neapolitánky nejmenší staro dělalo: ale pro věčnou památku naší Vlasty! což by měl na delší čas s děvčetem počíti, ježto otce opusti docela jen mým službám obětovati se nabízela? — V p ním okamžení nemohl jsem ji však bídně ztrýzněnou ulici nebo zas do necitelných rukou vyhnati. Pož jsem tedy své domácí lidi, aby opuštěnou nasytili, dn noci jí lůžko propůjčili, a pak aby jí kus lepšího o zjednali. Druhého dne, doufal jsem, nebudou ji už boleti, a toulavá dívka nastoupí své denní zaměs v hluku a davu Neapolském opět s útěšenou myslí

* * *

nitých podobách pohybují.

A kdože ta Fenella je? — Mladá Neapolitá
mne vyprostěna z rukou nemilosrdných. — A n
nella? — Ovšemže! — Stanislav Novotný, česk
drží a chová si teď k obsluze dvanáctileté děvče, a
nezní-li to příliš vychloubavě — stal se pěstou
nedbaného sirotka.

O zvláštní, půvabné a lahodivé čistotě Neapol
jako Vlachů vůbec a nejpředněji nižších tříd slýcha
jsem doma rozličné pohádky, ale nebylo v nich
chvalitebného, a moje vlastní oči nemohou tomu a
vad odporovati. Byl jsem tudy tím více překvapen,
druhého dne ráno dívku s tváří čistě umytou, při ch
obleku co možná pěkně uspořádanou, ana se v mém p
po prstech otáčí, potichu smítá a ledaco urovná
se byl večer později než obyčejně z přátelské bes
vrátil, i zaspal jsem ranní hodinu. Probudiv se kor
shledav, co se děje, hleděl jsem chvíli s podivením,
s potěšením z lože na dívku. V prvním okamžik
to nelibě překvapilo; ale krátké rozmýšlení za
všechnu nelibost.

Ženštiny vlašské neslýcháme chváliti pro neoby
pilnost a přičinlivou obratnost; já alespoň shledal, ž
v tomto evropském ráji muži naskrze pracovitější
ženy; ale tato mladá Neapolitánka vznášela se,
byla chtěla pověst krajanek svých uchrániti, s vě
o závod po mé podlaze. A dobře jí to slušelo. V
stavu byl bych to nikdy nehledal. — Mimo to js
cházel, že je dívka na svůj věk, a zvláště přito

rázu vlašského — snědé, i poněkud zhubenělé tváře, černé
jiskrnaté oči, havraní vlasy v dlouhých vrkočích, široká
šíje, a ta pohyblivost oudů — všeliké tyto zevnitřní známky
prozrazovaly také hlavní bytost ženštin vlašských, jakož
je živý, ohnivý cit a každého dojmu schopná mysl.

Před několika nedělmi začal jsem pracovati o veli-
kém obraze. Předmět jeho je Belisar na odchodu z vlasti
a provázen od jediné dcery. Komposicí a vykreslení se
mi podařily — mohu ti říci. Již i v jednotlivých část-
kách barvami oživeny stály tu postavy. Já sám hleděl
s hrdým potěšením i žalostným pohnutím na nešťastného
starce, zneuctěného a vyhnaného hrdinu, když jsem ho
byl v tragické vznešenosti před nehodnými posměvač
představil — spoléhajícího na jediné dítě a útěchu hle
dajícího v čistém svědomí.

Štětec odhodiv, nechal jsem včera plátno nepřikryté
aby povyschlo, a mladá Neapolitánka postavila se nyn
před obraz a s patrným zalíbením pohroužila se hodno
chvíli v pohledu na šedivce a jeho Irenu.

Já vstal tiše z postele a přiblížil se potichu až za n

„Líbí se ti ten stařec?“ ptal jsem se jí nyní;
dívka nenadále mě již v domácím županě za sebou spa
třivši, ulekla se, poskočila nazpět a prosila, abych jí od
pustil, jestli mě ze spaní vytrhla.

„Jáť myslil,“ řekl jsem na to, „že jsi již dávn
zase k otci svému odešla. Ont bude v starostech.“

Ona pohleděla na mne svýma černýma očima,
v čistém zrcadle jejich zaleskly se perly veliké žalost

„Fenella nemá žádného otce,“ řekla pak slovy

Zábavy a kratochvíle poskytuje mi teď Fen
Dobrý Bůh odevzdal v pravou dobu skvostný dia
do rukou mých. I budu ho pečlivě hleděti. Začalť
již také dívku cvičiti — od písmen, od poznání věc
tvůrce, veliké přírody, našich povinností, a každým
zjevují se mi v bohatých schopnostech ducha jejího p
divy. Slova i způsoby její ušlechtují se tak náhle a
očekávaně, že mě někdy bázeň přepadá, aby před
sem jako přehnaná bylina opět nezvadla. Je to sp
poupě, a na slunci mých péči krásně rozkvítá. Vín
by ji vlastní otec v tomto novém, vnadném náro
šatě nepoznal!

Můj Belizar je dohotoven. Je to dílo dobré; t
že jménu mému v Neapoli pěknou památku zůstaví.
co i snad jazyk veřejný k pochvale mé bude hlásati —
bych nemusil do veřejnosti, abych Stanislava Novot
a s ním *Čecha* oslavil: nedal bych nejkrásnější n
Neapolitánů za ony rozkoše, jakých jsem při obrazu
pocítil. Pocházelyť dílem také od mé Fenelly. Když
byla domácí své zaměstnání, stávala často vedle mne
hodinu a pohřížila celou duši v pohled na obraz. Ani n
jak se to přiházelo — ale tvář Irenina dostávala bez
pod mým štětcem podobu malé Neapolitánky, a když
jí byl — totiž mé Fenelle — o smutném osudu řec
hrdiny pověděl: tu mě horlivě za ruku chopila a o
ji na ústa přitisknuvši, zvolala: „Já budu tvou Iren

Já necítím sice ani nejmenšího povolání, ba ani
skrovné chuti, státi se slepým Belisarem; ale srdc

celý svět na ples její pohlížel — druhý den jej za
ukládá jako posvátnou památku, jižto sluší před nez
svěcenými zraky ukryti.

* * *

Žiji v Čechách! — Nelekej se; oko moje baví
arci až dosaváde pohledem na zelenavé, neobsáhlé p
kolo Jaderského moře, ale ucho moje poslouchá hlasy d
mácí, líbezný hlahol naší otčiny. I musímť se přizna
že jsem snad ještě nikdy tak hravě a libě otcovský j
zyk náš plynouti neslyšel, jako v daleké Neapoli. Fene
moje počíná totiž česky mluviti. Že by to mé dítě
abych se již jednou svým otcovským právem pochlubil
že by tedy toto kvítko z cizí půdy jazyk český zami
vati musilo — tou myšlénkou jsem se arci neobíral;
byloť mi chvilkami předce, jakoby se samo sebou r
umělo, že by se dcera po českém otci vydařiti měla.

Především jsem musil zpustlé dítko z nejhlubš
kalužin vyvesti, ducha vyjasniti, mysl naostřiti — srd
bylo zdravé, šlechetné — dříve jsem je musil zdravého
pravého pojmu i soudu schopno učiniti: pak se mi zdá
že bude dosti času miadou Vlašku pomalu i do české
roucha převláčeti, ačkoli mi nikdy nenapadlo, abych v
ty outlé a spolu pevné kořínky zničil, které ji ku vlas
otčině poutají.

Až dosavád nemluvil jsem s ní jinak než dialekt
domácím, i měltě jsem dosti práce, aby mně vždy
rozuměla; ona sama neslyšela mě jinak rozprávěti,
po vlašsku, anebo když se několik německých umělců
mně sešlo, hlaholem těchto hostů, ucho vlašské podiv

jako byste všickni tři — ty, bratře, náš Bedřic
Vilím okolo mne stáli, a nikdy jsem, jako ten
cítil, jak pravdivě Bedřich zvuky svými to tvé:
má, ty věčný chráme! — oživil.

„To není německé?“ ptala se Fenella, k
přestal a ruka moje lhostejně po strunách p

„Není,“ — usmál jsem se, neboť mě těšilo,
zvyklé zvukům jemným český libohlas rozeznal
je řeč otců a bratrů mých, kteří se Čechy n
daleko odtud za vysokými Apeninami, za mnoh
bydlí, krásné kraje obývají, jsouce národem c
let staroslavným, vše, co dobrého a pěkného, pě

„Ach, to Fenella ráda věří,“ usmála se
„neboť se mezi nimi její dobrodinec narodil,
jich zní lahodně — lahodněji, nežli jsem kdy s
brodince s cizozemskými přátely rozmlouvati sl

A tuť nastalo cvičení v naší milé češtině.
jsem jí, nazývati mě od té doby *milý otče* —
radostně stokráte po sobě opakovala: Milý o
otče! — neboť jí bylo, jakoby svoje: *Mio c*
tovala. Mně pak je děvče ještě jednou tak milé
„Milý otče!“ nazývá.

* * *

Dlouho jsem mlčel; pravda. Hněval jsem
nikoli na tebe — ani jako řádný rozervanec na
liký svět; hněval jsem se na rozkošný jeho díl,
jenž v tomto dílu podlý život vleče. Jeť arci

rodinách nebo bárodech soudit; ale — na Neapol
jsem zanevřel. Musí mi odpustit; avšak právě ti,
by jako vzor všeho šlechetného nad vášněmi ní
sborů státi měli — ti sami . . . ale raději už posle

Nyní mě chová sedmihřbetá Róma v lůně
Nežli jsem se ale s rozkošnou Neapolí rozloučil,
slili jsme si Vesuv navštíviti — já a mladý sochař B
rodilý Sas. I Fenella mně prosila, abychom ji vzali
bou, a nedala se žádným varováním odstrašit.

Spanile rozesmálo se jitro, když to jsme se vyp
odhodlali a do Reziny průvodčího si zjednali. Odtu
chtěli jsme se na vrch sopky pustit. Její popsání,
i zevrubné udání všech okolností na cestě mi odpust
to pevně doufám; kdo ví, kolikkráte jsi to v do
i špatných cestopisech četl. Jen krátkým — ne-
borným, ale pravdivým nástinem jisté pamětihodné
losti nemohu tě ušetřit.

U Portici sehnal se okolo našeho vozíku sbo
nivých lazaronů, mermomocí za průvodce nám se na
jících. Jeden z nich sedl si beze všech okolků do
ostatní ale běželi při nás jako o přítrž. I v Rezin
mohli jsme se té luzy ještě zbaviti. Jen peníze a
bylo jejich všeobecné heslo. Ano i několik mezků
benými hnáty stálo tu hned pohotově, že jsme jina
mohli, nežli na ty kostnaté zvířecí hřbety se uc
chtěli-li jsme bez mrzutosti z rukou těch divoch
váznout, kteří při tom samými: „Milostpane — *E*
lenza — nejmilostivější *padrone*“ okolo sebe m

Fenella byla všechněm „spanilý andílek — mil
slečinka“. Ona ale zardívala se při takovém lich
velikým studem, a bázlivě na mne pohlížela, jakoby

soka. Ré
vali, kd
byli pozi
Kon
nami ust
onde tak
hrady a
obyvatel
Odtu
tvářnosti.
pelu a šk
nadarmo
temné ra
srdcem zi
sahající sl
třeskem s
velkém ža
Kone
sopeční ho
se musí.
větší pahr
jícen rozšl
abychom
nebezpečí
záviděl Fe
vzhůru, br
jsouc od n
Sám

Digitized by Google

Na bejvýs umdlení dostali jsme se posléz až
mému vrcholu. Větší pustoty a hrůzy nenalezneš
zpěvích Dantových, než jaková se nám nyní zjevila
kolem nedostihne oko ničeho jiného, než nahroma
homolí z vypálené lávy a šklebících se rozsedlin, z
neustále dým a sírový puch vystupuje; mezi tí
se širokými brázdami proudy, žhoucí jako rozpále
lezo, a časem zaznívá z té plamenné výhně temn
jako váda bušících podzemních dělníků.

Hroznějšího dá se asi ledva co zobraziti, avšak
také co vznešenějšího a velebnějšího. Postav se v
se mnou na tu výšku, kdežto se ti před žasnoucím
koma jizlivý otvor sopky, v nedostihlou dalekos
prostřené moře a Neapole se vší svou rozkoší,
dami a vinicemi otvírá! — I stáli jsme takto v p
a obdivu pohříženi, když tu náhle Fenella jako vy
sebou potrhla. Nám zbylo sotva času, poptati se:
a co to?“ — a již jsme viděli dívku, jak s na
hlavou k blízké sluji se klonila.

Krev nám začala v žilách stydnouti, když jsme z
hlubiny lidské oupění vystupovati zaslechli. Fenell
nejprvnější na okraji té propasti, jejížto stěny dosti
dolů padajíce, divokým, potrhaným skaliskám se poc
mezi nimižto ve skulinách hluboké závěje vřelého
a drobného kameniska se černaly. Stálit jsme jak
hlubokou šachtou — nad vchodem v říši nevyzkou
nou, z jejížto vnitřnosti ještě nikdo se nevrátil, kdy
na příkré stěně člověka spatřili, jako zázrakem

ruči drž
naděje, ž
dala. A
ještě věti
I vo
již alesp
roznítili;
kleče, po
se pozdvi
pelu a vé
hustě a n
sili, abyc
dnou pro
dějný ouč
k novému
„Ješt
zahynutí
rozmýšlení
Náš
kříže, sprá
mrtvé odří
„Je t
žela?“ ptá
„*Ecce*
pod ní ďábl
nedaje se
„Nuže,
shodil kabá

Digitized by Google

provaz okolo těla otočil a druhý konec Brandovi a
apolitánu k držení podal.

„Otče — otče!“ bědovala Fenella, křečovitě s
mně tisknoucí.

„Příteli, považte, do čeho se pouštíte!“ napom
Sas — a starý Vlach zamumlal několikkráte po s
„*Corpo di Dio* — já jsem vším nevinen!“

„Můžete-li prsa svoje obtížiti vědomím, že jste v
vyšší potřebě neučinili, seč vaše síla byla: tedy zde
stejně anebo bázlivě posečkejte, až já srdce svého
noukající hlas utiším!“

Tak znělo moje rozhodnutí, a potom jsem se ch
k činu; všickni tři byli hned pohotově, mě podporovat
Skoro na dva sáhy mohli jsme po nahromaděné
shora do prohlubně sejíti. Tam jsme začali pl
hrdly na nešťastníka pokřikovati, načež bylo pozoro
že se ubohý namáhal, pohybováním rukou, ba ce
těla i úpěnlivým hlasem znamení dosavadního ži
svého podati. Byl to patrný zápas mezi brzkou, bo
nou smrtí a nově povstalou nadějí v blízké vysvobo

Odvážlivě spustil jsem se tedy až k němu, u
provazy okolo těla jeho, a nad hlavami nám st
druhové vytáhli pak s vynasnažením všech sil neš
níka nahoru, přičemž ubohý ještě často a bolest
hornaté vypukliny lávy zavadil, nemoha se ubránit.

Na to jsem i já tou samou cestou se navrátil,
jsme konečně shledali, že si byl nešťastník ruku vy
a nohu zlámal aneb aspoň z kolena vymknul, protože s

mu — hrob vyhlídli. Černá propast zdála se
k tomu nejpříhodnější — jediné hnutí rukou —
pující strčení — a s pronikavým zkřiknutím
šťastný v strašlivou hloubku. Ale anděl strážný
střel ramena svá, neboť mladá duše neměla ještě
dnů svých předstoupiti před Pána: a nešťastní
chytil velikým skaliskem lávy, ježto vybíhajíc
stěny, jako u větru visela, a nevelkou, popelem
nou kotlinu tvořila. A pomsta položila se ihne
níkům na paty, že prchli jako zděšení od okraje
kteráž oběť jich zlosti uchránila, aby vydala
o jich zločinu.

* * *

Četl jsi? Slyšel jsi? — V srdečném ples
jsem přestati u svém vypravování o soudu
práva, drženého nad nepřátely ubohého Castlai
o mém delším pozdržení se v Neapoli, když js
když jsem slyšel já!

Pařížané jsou u veselém vytržení nad zpěvo
šeho Bedřicha, kterou tento po dlouhém nam
velkém divadle k provození přivedl. Všecky časo
přeplněny chvalozpěvem o neznámém dosaváde
stovi, o mladém geniu z dalekých krajin pol

Zdaliž mu tuto pověst závidím? Zdaliž bych
vrch hořící sopky vyběhl a — — — — oh, zajisté
ale abych mu před očima veškerého světa okolo k
a na ústa věčností posvěcená vtisknul bratrské

dokládal, že se v zemi, kterou já za vlast vydával
meckým — ale *jenom* německým jazykem rozprávi
prostřeným od vysokých Alp až k severnímu moři.
vanských mnohokmenných nářečích neměl pán ani

Já věděl. že pouhým ujišťováním spíše celou
na víru obrátím, než učeného doktora; ale náhod
do naší společnosti také znamenitého lékaře, ro
Srba, uvedla, a žasnutí učeného profesora nemohl
ani konce najíti, když to jsem se s tímto mužem,
mil od kolébky Čechů rodilým, ve slovanském
srozuměl a dokázal, že hlahol Slovanův na největší
Evropy zavznívá.

Pak jsem také zpíval. Mám ti novou vítěz
české písně popisovati? — I smál jsem se panu
rovi; ale později přišel také řad na zlobu.

Zalíbiloť se pánům o neznámosti historie naš
právěti; a tu nevěděli o jediné době, o jediné
která by dostojna byla barev a štětců. Ani o hrdi
výpravách Čechů do vlašských krajin nebyli ještě
Skoro k neuvěření — ale pravda.

K čemu jsem měl hluchým naše hrdiny a velikán
počítávati? K čemu jim o bojích a dobách i nad
národy rozhodujících povídat? Oni znají jen, o če
zůstatky starého Říma šeptají. Avšak zavázal jse
že obrazem českých dějin vítěznou palmu nad jich
posicemi obdržím! — Uvidím, jak daleko moje pam
sáhne a jak vysoko si moje obraznost vylítne. O tom
mětu budu ti ještě psát.

* * *

jak to možno bylo, že jsi od věků pěstovala jichžto jména až podnes ve chrámu svatého ur znívají. Tebe opustím s bolestí! Ale vůle mého dince, vedle níž mi se bylo vždy vděčně říditi - hraběte mého volá mě za Rýn, do Paříže, ani právem litovati, že mě ze spolků *vlaš.ských* odvádí tu s Bohem!

Nenadálá tato cesta vytrhuje mě sice z mn čaté práce; avšak potopím se předce s radostí Pařížského života, a opláchnuv, co mi v Italii sr snilo, s novou silou k dílu se navrátím.

Jedinou starost působí mi odjezd můj — o Fenellu. Nevím, jak jinak teď nad budoucností děvčete rozhodnouti, než abych ji v Římě u znár ctivé rodiny tak dlouho ponechal, až budu moci běcím příznivcem stran dalšího zaopatření jejíh mluvit. Až dosaváde jsem mu o svém otcovském ani zmínky neučinil. Hodlám jej dívčí přirozen vabností a získanou do té doby vzdělaností pře

* * *

Starosti moje stran Fenelly se množí. Něco ného. Že s Castlainem bydlím, to jsem ti už psal; jakobych v něm mladšího bratra milovati musel, s těšením pozoroval jsem, že i okolo Fenelly a něl něžné pouto své růže otáčí, ježto sestru a bratra l Já jsem je, bohužel! nepoznal.

Mluvě o nenadálém odjezdu, nezatajil jsem š

To se stalo ráno; odpoledne jsme byli zase po
a sice samotni. Já pořádal svoje věci k brzkému odc
Castlain stál u okna a hleděl do zahrady, dlouhou chv
slova nemluvil. Náhle se obrátil. Tvář jeho byla za

„Rozhodnul jsi již, příteli, co s Fenellou počne
tázal se jaksi nejistě.

Já mu pojmenoval rodinu usedlých v Římě
ckých hudebníků, kdežto jsem dívku za obstojný
hodlal dáti v opatrování.

„A domníváš se, že tu bude chtít Fenella zůst
ptal se zase Castlain poněkud sklíčeně.

Já pokrčil rameny. — „Co mám počíti?“ řekl
k tomu. „S sebou ji vzíti nemohu.“

„Nech tedy, ať já ji s sebou vezmu!“ zvolal Ca
zaníceně; „doufám, že se nebude zpěčovati. Pojmu
ženu.“

Já myslil, že dobře neslyším. Byl to žert? —
jsem se smáti? — *To dítě za ženu?*

„Fenelle bude patnáct let,“ namítal Castlain
prosím, abysi, milý Stanislave, považil, že stojím
nebem italským, a ne ve studených oudolích česk

A tu mi bylo, jakoby s očí mých rouška
Fenella vkročila právě do dveří — s podivením poh
jsem poprvé na *kvetoucí pannu*. Ano — čtrnácti... p
ctileté děvče vlašské podobá se jarnímu, dechem n
úplně rozvitému poupěti. Ale kde jsem míval o
jsem tyto vnady lepotvárného tílka, tato labuťová

„Co zchází bratru Karlovi?“ ptala se Fen
vena za ním se dívajíc.

„Mluvili jsme o tobě, Fenello!“ prohlásil
zkrátka, chtěje co nejdříve tajemství setřásti,
od několika minut duši tížilo a jakési ouzkostně

„O mně? — Snad jsem mu nedala příčinu
tosti? Pozorovala jsem, že mu tváře jako v hněvu

„Ohněm lásky mu hořely. On tě miluje.“

„Aj, tomu je sestra Fenella povděčna. Ona
miluje!“

„On si tě chce ale za manželku vzít!“ ře
polohlasitě.

I očekával jsem, že se dívka radostně z
usměje; ale s ustrnutím musil jsem shledati, že
dnou tváře — ano zdálo se, že jí v srdci krev
klopotně zdvihala se ňádra její — sotva že mohla
popadnout. Na okamžik tu stála jako socha z ala

„Co je ti, dítě?“ zvolám u hrozném vyděš
stavem dívčím, a vida ji, ana se na celém těl
chtěl jsem ji v náruč pojmouti; ale děva mi s
jako ve smrtelných ouzkostech z náručí, a padnouc
začala mi křečovitě kolena objímat a hlasem š
volat: „Neopouštěj — nezavrhuj Fenellu!“

„Pro živý Bůh! Fenello—jáť obmýšlím tvoje bl

„Ó tedy mě nech nejnižší služby pod svou s
konati — já budu na pohnutí oka tvého pozor dá
moje potřeby tě nebudou tížiti — potu a mozolů
se štítiti: jen mě nech po boku svém zemříti!“

I musilť jsem dívku horoucí upokojiti. Šetrnými slov
pověděl jsem jí o vůli svého hraběcího příznivce. —
Proudem kanuly jí horké slzy po tváři, když levicí mo
objatá vedle mne stála, a svou hlavu mi na srdce skl
nivši, tiše, co volný beránek, na slova moje pozor dávala
Svatě jsem jí slíbil, že nebude dalších řečí o jejím
zaopatření s Karlem, ale že pobudu dle vůle příznivc
svého na čas v Paříži, a pak že se bez odkladu zas
k ní do Říma navrátím.

Pevněji otočil jsem mezi rozprávkou rámě své okol
dívky; ona mi hleděla důvěrně, co vtělená milostnost, d
očí. Nevím ani jak — ale hlava moje se bezděky sklonila
a rtové moji zavadili o rty dívčí; byloť to první políben
po celý ten čas, co jsem si byl otcovského práva na
mladou Neapolitánkou osobil. Nevím, jak praví otcov
líbají; ale ve mně vřela krev, dech se mi zoužil, hlav
mi šla kolem — byloť mi, jakobych se měl z těsnýc
okovů tělesných vznésti do větrné výsosti a jenom dvěm
dívčíma ramenoma tížen jsa, na hmotné zemi váznul.

Fenella mé v tom okamžiku křečovitě objala, a rtov
její zahořeli žhoucím dechem na rtech mých, políbení opě
tujíce. Na to se vymkla prudce z objetí mého a zůstavil
mě samotného v pokoji.

Já tu stál dlouhou chvíli, nevěda, jak bych neznámo
posud, blahostnou bouři v prsou pojmenoval. Večer s
blížil — slunce mi posýlalo po zlatých poblescích „dobro
noc!“ I přistoupil jsem k oknu — líbezně šustilo luper
na rozkošném sadě — v dálce u hustého křoví se něc
bělelo. Klečelat tam Fenella, s rukama na prsou sepja
týma a s hlavou v pobožné modlitbě skloněnou.

* * *

málo co mluvila. — On ji
nadějná láska, zvláště ale
ve vlasti jeho pudí ho navr
kvány. — Doprovodí mě te

Do Paříže! — Nová h
náš Bedřich! — Teprva po p
dati; náhoda čili osud velí ji
veselo- anebo truchlohra. Hl

Co asi náš Bedřich děl
naděje se mé návštěvy. Ta t
líbezné usmání jeho, na panic
hře začnu. - Kde asi Vilín
neměli slovu svému: „Po pě

Dne .... 1830 opustil
Tiberské. Na celé cestě potk
roztrušujíc dílem hrozné, díle
se třásl, plesal i lekal se — d
před vozem za Pařížské násp
gardu; na čas ustoupil obraz
péče o matku ho svírala.

Byl dříve nežli já v Pař
můj hraběti. Přísnost pomezn
na prahu Francie; muselť jse
kati — ale šťastně jsem prok

Je to divná a divě se šl
z Paříže veškerou zemí otřásti
po žilách krajin ostatních. Hl
nuje po osamělých dědinách;

sení usadí.

* * *

Nyní se počíná moje zkoušení! Šlechetného příznivce mého zachvátila smrt. Ulekání, týrání a poranění — když se právě u bývalého ministra, hraběte R..., nacházel, proti jehož domu i rodu se proud rozvětřeného lidu obořil -- uvrhlo starce šedesátiletého na lože, z něhož více nepovstal.

V první Pařížské ulici potkal jsem pohřební průvod; v rakvi ležel můj hrabě! — Nyní stojím sám sobě ponechán. Hlava mě pálí — musím pilně k nebi pohlížet; pak vyhledám našeho Bedřicha.

Fenella.

Přišlo k polovici března roku 1833. Den se mračil, a příjemně meškalo se v teplém pokoji.

V takovém útulku seděl i v Praze třicetiletý malého stolku, na němžto dva porcelánové šálky, sc na cukr a několik svazečků starších dopisů ležel

Dle nábytku, jakož byl psací stůl vedle okna, p i levé straně skříně s knihami, příhrádky s mnohý píry a nově sešitý rukopis na stole, dalo se mys obyvatel tohoto příbytku k řádu spisovatelů nálež skvělat se tam arci hojnost a bohatství, jakovými s bytky francouzských dramatiků a romanopisců les ale také se tam nestavěla ona chudoba a nouze na jakovou před lety tak rádi v obydlí německých bá popisovali. Jevilat se tu jen ona něžná prostota, duchu střídmému blažený život připravuje a jenom k jení hlavních potřeb směřujíc, snadno zlatou spoko nalezá.

I seděl tu mladý muž v domácím obleku na dlné pohovce, a jakoby měl právě chvíli k odp díval se po stěnách, kdež několik pěkných rytin V tom se otevřely dveře, a spanilá, asi dvaadvac panička, v bílém živůtku a s černou zástěrkou, ve pokoje s tváří poněkud uhřátou, přinášejíc konvičky s

ženskou slabostí outrpnost a mně se svými přát
známit. To ti povídám — konečně budu mysliti, ž
to listy od samých přítelkyň, když je tak pilně uk

Mladý manžel se usmál, pil — pak rozvázal
listů a četl z nich zvědavé paničce, co jí mohlo
zábavy poskytnout neb dychtivost její ukojit.

Četl jí dopisy malíře Novotného až k jeho p
do Paříže. Potom, ačkoli ještě více listů ve sv
leželo, začal přečtené opět skládati a zavazovati.

„Nu, a co se dělo dále s přítelem?“ tázala se
panička, s podivením náhle pomlčení manželovo poz
„Proč nečteš dále? Jsou-liž to tajnosti, ježto se v
ženskou ukryti bojíš, anebo věci tak veliké, že j
ženská neobsáhne? Čili ve mně tak skrovnou zvě
pohledáváš, že bych oči zamhouřila, když mě n
vyvedeš a na rozmanitou krajinu prstem ukážeš?“

„Tvé ženské přirozenosti nebudu větších obět
dat,“ usmál se mladý muž, „nežli by mohla snést
o dalších příhodách Stanislavových dá se kratče
mluvit, nežli přečtením těchto listů ostatních, jež
více jen o malířství, stavu jeho ve Francii, v N
a ve Vlašich potahmo na vlast naši jednají.“

„Našel Stanislav Bedřicha, jak doufal?“

„Nenašel.“

„Tedy nebyl přítel již v Paříži? Nebo ho
také nějaká nehoda?“

„Potom si jeho listy přečteme,“ odpovídal
s potměšilou lhostejností.

„Aj, kdož pak by na konec knihy, na posl pohlížel, nežli se stránka za stránkou k řádn hodnutí dostane! — Musíme také v dopisy našeh nahlednout.“

„Tys nemilosrdný ukrutník!“ zahněvala se s nou vážností mladá panička, šálky a prázdné skládajíc — „a já bych měla pana manžela slušn stati a neměla více ani slova poslouchati!“

„Ale když tě pan manžel, ten nemilosrdný u u vší pokoře a ponížení poprosí — budeš poslou

Nežli mohla panička odpověděti, klepalo se n a mladí manželé se vzchopili s hlasitým: „Vejděte příchozího uvítali. I vstoupila do pokoje mladá ž kvetoucí jako novorozené jaro. Skvělý oblek je jevoval mohovitost, a celé vzezření její bylo d duchaplného vychování. Ani Milovín, ani choť jeh mladou dámu neznali.

„Neračte cizí osobě za zlé pokládati,“ začala ne jako zpěvavý slavík, a líbezně plynuly jí tóny — sice, ale v jakémsi neobyčejném, lahodném názvu přes malinové rtíky — „neračte cizí osobě za zlé dati, vytrhuje-li vás z příjemné zábavy —“

„Prosím — prosím — při takové návštěvě př každá jiná zábava býti příjemnou — s dovolen milé manželky,“ odpovídal mladý manžel, neznámé dvorně v oustrety kráčeje. „Co mi připravilo tut a rozkoš?“

„Bydlí zde pan Milovín?“ ptala se cizinka.

„On skládá vašnostem svou poklonu.“

„Jak vidím, není vám ani jméno *moje* neznám vila dále. „Nesmímť za to skrovné pověsti své ale bezpochyby dopisům vašeho přítele Veselsk neuhodla jsem?“

„Oběma, prosím — oběma,“ dotvrzoval Mil

„Také tohoto poznala jsem z úst Fenelliných, vovala Vlaška dále. Dobrodinec její mluvíval s vroucně o přátelském trojlistu, který za vzneše lem, k oslavě domácích krajin a jména krajanů, d se rozptýliv, po pěti letech opět v drahé vla jmouti se ustanovil. A nejsem-li na omylu, s letošní jaro přátely kdesi na českém hradě?“

Milovín dosvědčil.

„Stanislav se na to shledání těšíval, to Fene jednou slyšela; i myslíť ona, že by to vděčném jejímu slušelo, kdyby k oslavě toho dne něčí spěla.“

„A jakž to hodlá učiniti? Kdež je? Stanisla půl třetího leta ničeho neslyšel. Zmizelať ze Řín

„Zmizela jen proto, aby co zbytečné a obtížn meno dobroditeli svému starostí nepůsobila. Jakž vá pochyby povědomo, zůstavil ji v domě německých níků. Byla to srdečná, poctivá rodina; její národní myslnost léčila jako balzam touhou stísněné srdce kteréž u vášnivém hluku italském útěchy nalezti hlo. — Hudba byla živel, v němž se duch celé rodi tápěl; v něm se sílil, zrůstal i kvetl. Nazbyt mno měli; že však, co potřeba bylo, hudbou získali, n ně veliký výsledek dvojnásobní cenu. Hlava rodiny

kou při tamějším divadle, a starší, ačkoli měla výbor
nější hlas nežli sestra, hrávala v orkestru na harfu. Matk
vedla zatím doma skrovné hospodářství, kdež jí po ruc
byl i starší manželův bratr, vysloužilý voják.

Byla to výborná žena! V pohledu jejím, v celé by
tosti její spočíval jakýsi tichý mír, k němuž se duš
bouřlivě pohnutá tak ráda utíká. Fenella neznala žen
která ji porodivši, aspoň snad v nejprvnějších letec
na dítě své po ulicích Neapolských starostlivě byla že
brala; Fenella nespočívala až posud na srdci ženském
na němžto se tak rádo o radostech i žalostech mluvíva
Ale prvním kročejem přes práh svých nových pěstoun
našla matku, a našla srdce, v němž mohla všecku svo
touhu, svoje přání, žel a naději uložiti.

Byl-li Stanislav dívku nepatrnou v Neapoli z prach
nicosti pozdvihnul, uvedl ji v Římě ve spolek lidský
zasvětil ji v práva jeho.

Brzo cítila opuštěná, že je v domácnosti Wernerc
vých ne-li šťastná, aspoň upokojená, a s mírnou, pevno
myslí hotovila se příštích dnů očekávati. Dobrodince svéh
se hodnou učinit, snad jej i překvapiti, až se navrátí
k tomu konci schylovalo se teď veškeré její myšlen
k tomu se obracela všeliká její péče. Poznávalať den p
dni, že musí ducha svého ještě mnohým pokladem obo
hatit; poznávalať ale také sílu svou, a v hrdém tou
vědomí tvořila si v duchu krásné ráje.

Jednoho dne zpívala v sladkém zpomínání malo
píseň, kterou Stanislav zvláště miloval. Od něho byla s
také na kytaru přizvukovati naučila.

cizích pochvalu slyšela pro věc, o jejíž dokon
jí nebylo ani zdálo. Ochotně chopila se kytary
vala. Zpívala sice píseň českou a Wernerovic
česky; ale starý hudebník naklonil pozorně u
mile první zvuk dívčí rty přeplynul, i poslouch
hýbal se, jakoby z pouhé melodie anebo zpěvu
smysl písně byl chtěl nalezti. A dívka tím vrou
rozněcovala, čím patrněji zalíbení jeho se jevilo.

Bylať již opět kytaru odložila a s úsměvem
čekala, co řekne, na starého se dívala. On ale
otevřev fortepiano, narážel jednotlivé tóny v
k třeticím, osmicím až do vysokého *f*; a Fen
zvukovala čistě a jistě všechny tóny s ním záro

Měla bys chuti naučiti se zpěvu důkladně?
jí na to Werner, a laskavě dívku za obě ruc
hleděl jí s radostnou tváří do očí.

Myslíte-li, že bych něco víc dovedla, nežli ji
odpověděla dívka s blaženým uzarděním — a že b
svému dobrodinci nějakou radost způsobila —

Jemu zajisté — i mně, nám všem, i sobě
jestli sama v sobě něco cítíš, co by ti k uče
dávalo?

Ve mně není jiné chuti ani vůle, zvolal
horlivě, nežli svým dobrodincům vděčnou se pr
Víte-li, jakž bych si přízně jich dobyla, jednejte
dle libosti!

A starý Werner ji radostně objal. — Pot
zorovala Fenella opět, že staří mezi sebou ně

Jakže? cože? Tatínek d
a smály se. Co pak provin
štovčím šveholením trápiti?

Nu, nu — však tam n
dvěma, ani k vůli sladinkému
naše Fenella musí předce zvě

Věděl, že ještě nikdy v
po rozkošné Neapoli toulávs
skromné denní potřeby pomýš
ledské po dlažbě povalovati, k
dívání zdarma mívala. Později t
také o to hrubě nedbala, jak
Pěstoun její, Stanislav, sám po
voval, i pamatovalať se Fenell
po činohře toužil, jakáž je by
bavila. V Římě nebyl s Fenell
nebyla dívka až dosaváde rozk

K vůli *mně* tedy? divila s
tu poprvé, co se v ní po divadl
sice o něm denně mluvily, ne v
novinářek, pečujících o pouhé
mácnost Wernerova byla skrovn
jednalo jenom o cnostech hudby
koliv dívky Wernerovy samy z
loze hudební nebyly: měly před
domosti o hudbě, že s otcem
nežli Fenella pochopiti mohla.

Mám-liž vám také popisov

Digitized by Google

nad slávou, jakovouž obecenstvo pěvkyni poctívalo. Ponejprv byla v divadle, a osud umělcův uzdál se jí býti ten nejšťastnější.

Celou noc nemohla ani oka zamhouřiti. Pak se viděla v těžkých snách na divadle: i zpívala, a obecenstvo jásalo; ona ale neslyšela hřmotnou pochvalu, ona hleděla jen do jedné lóže, kdežto — Stanislav stál. Ont se usmíval — šťastná Fenella nepřála si jiné pochvaly. Bylať blažená, jelikož si říci mohla: I já jsem umělkyně! — A hned i pyšněji hlavu po boku Stanislavově vypínala; on pak se k ní klonil tak laskavě, jakož to učinil tehdáž, když jí slíbil, že nemusí býti manželkou Castlainovou. —

Ale proč také ty, Lauro moje, se neodvážíš zpívati jako včera ta *neznámá?* ptala se na druhý den mladší dcery Wernerovy. Ale ta myslila na počátku skoro, že se jí Fenella posmívá; pak ale předce s dobromyslným úsměvem odpověděla: Tvoje Laura je ráda, že vezdejšího chleba jako choristka vydělá.

A proč tedy nezpívá sestra Berta? ptala se Fenella dále.

Protože k tomu žádného povolání necítí, poučila ji Laura.

Ach, šťastný člověk, jemuž nebe stříbrného zpěvu udělilo! vzdychla si Fenella, a ještě toho dne tázala se starého Wernera, zdali by soudil, že by z ní dobrá zpěvačka býti mohla.

Starému Wernerovi zajiskřily se oči radostí; i začal hned svěřenou sobě dívku důkladně ve zpěvu cvi-

vloudila. I odkládalať si
kvapení až na den příštího

Patrně se jevila nyní n
starý Werner plesal nad m
výtečná zpěvačka býti mo
domníval: ale předce jí neu
dráhy, na kterou ji to tak
několikkráte na jevišti, aby
spadly, a blesk zmizel, já
její oslepil. Neboť je to z
jediné nahlednutí za opon
mezi prosaickým počínáním
ze sladkého snění probud
vadlu, jako k přístavu pc
ale Fenellu zdálo se to vše
a když se *primadonna* s j
dívce, jakoby měla pěvkyni

Uplynulo deset měsíců,
Dopisy jeho oplývaly sice
o příchodu nebylo ještě an
se dívka nadějí v radostnější
tak veliká, jako její láska

„Láska?“ opětoval Mi
hosta svého překvapen.

„Doufám, že nebude F
nejšlechetnější, kteryžto ji
do výšin světa vzdělaného u
Romani s jakousi přiroze

Digitized by Google

koli ji sám pořád jen za pouhé dítě považoval. On
neuměla si to tajemné kouzlo vysvětliti, ježto ji ješt
něji nežli vděčnost k Stanislavu vábilo; ale v oné h
když ji chtěl jako násilně od srdce drahého odtrhno
v oné hodině zabřesklo se v duši panenské, a p
muže milovaného, zahořevši na třesoucích se rtech
stalo se pečetí lásky. Srdce ženské — — ušlechtil
choť dovolí, že u její přítomnosti o ženském srdci
mluvím — — ale vskutku, srdce ženské je tak p
schránka nevyzkoumatelného doufání a najisto zalo
snů, že se mi často i bez pomoci rozhodujícího r
vidělo býti dostatečným k vítězení v nebezpečném b
Proto se také Fenella mírněji s dobrodincem rozl
neboť pevná byla víra její, že se opět vrátí a št
ji učiní; vědělať, že by nemohl živ býti bez ní,
ona bez něho — ačkoliv jí nebyl ještě ani slovem
svoje odhalil.

Fenella předce pevně doufala; i po desíti m
doufala, ačkoli se ani v dopisech Stanislavových
v domě Wernerově zmínky o příchodu nedělo.
jednou — začínalť právě měsíc jedenáctý — pr
bezděky sama otázku, kdy se Stanislav asi vrátí.

Aj, kdož pak může věděti, co jej v Paříži
odtušila manželka Wernerova s úsměvem. Snad
mu některá Pařížanka zalíbila — jsou prý to
pečné kouzelnice.

V ubohé Fenelle se zarazila krev. Jakoby j
byla záhu bným dechem svým ovanula, zmizely r

prsům odlehčit.

Byl to žert? — byla to
Stanislav starým Wernerovýn
bylo marné? Či snad sama s
dopisy muže milovaného, a
slovech studenou lhostejnost,
milostnou náklonnost vykláda
nula na zbouřených vlnách, i
snadno slítnouti mohla do č

Avšak rázem umínila si
lehčiti.

Wernerovic musí mi p
Stanislavovi povědomo! Necl
rychle vytrhnou anebo ještě
tokem krve ulevilo duši! — I
opovrženosti oči své pozdvil
rodem i duchem stojícímu n

V takovýchto slovech
hřbiti; pak se odhodlaně vzcl
co jí o Stanislavu známo. —
Na psacím stole starého We
to ruka onoho muže, pro n
zápasu se nacházela, ruka S
četěn — zdálo se, jakoby
k odpovědi chystal. Bezděky
jí tlouklo jako před výroken
ruce se jí třásly — oči pře
řádek, až dopadly na jméno

myslím, když na hrobě svého příznivce sedím! A
si přeji po každé, abych mohl orlovými perutěm
dnouti a letmo se povznesti nad Váš Řím. Tam
pojal svou Fenellu v mužnou náruč a zaletěl s
Čech, hlasitě volaje: Totoť je blaho, zde sobě vys
stánky! — Ale k čemu v nešťastné dívce nadě
diti? — ach, mně se zdá, že jsem již beztoho h
v srdce její nahlednul a obraz člověka tam uviděl
nadarmo touží odřeknouti se práva dobrodincova
zati se v sladká pouta milencova. — Budoucnost mo
sice temně zastřena, ale přítomnost vyšklebuje
savad na mne hladové zuby; smím-liž Fenellu z
ských a snad blažených snů v tuto bídnou příb
uvesti? — Ó nevztahuj, Wernere můj, ruku otcovs
milostné dívky; já toliko na ni mohu mysliti
dokud se osud nezmění — — — nic pro ni činiti ne
obraz její bude povždy přebývati v srdci mém . .

Dále nalezaly se zprávy a pojednání umělec

I stála tu dívka s listem v rukou, a nedův
si oddechnouti nebo zraku pozdvihnouti, aby krás
opět neprchnul, který jí byl, jak se domnívala,
Pak se jí vylily horké slzy po tváři — a ona sp
z pokoje. S pláčem a smíchem ukrývala tvář na
na něž se byla nedávno v zoufalství uvrhla, a p
zase před obrazem *Madonniným*, a s rukama kř
sepjatýma chtěla se modliti.

On tě miluje! — řekla slovy utajenými sama

nepříjemný osud svůj žaluje. — Ztratil snad příznivc
Je zůstaven sám sobě a svému štěstí? Bez jmění?
ve starostech o cizí dívku? A před ní všecko zata
Tyto a podobné myšlénky stíhaly se v duši Fene

Pohlaví naše“ — usmála se spanilá povídatell
hledem na choť Milovínovu — „není liž pravda?
přijde na rozpaky o důmyslný prostředek, jedn
dosažení žádoucího cíle. V tom případu jsme
všecky podobny — v Čechách i ve Vlaších.

Fenella se lehko domyslila, že mají dcery W
aspoň poněkud vědomost o stavu Stanislavově,
rodiče i všecko nebyli svěřili. Činila tedy, j
také nic tajno nebylo; začala s Laurou, začala
o nehodách dobrodince svého rozprávěti, a dívky
hlednouce její oumysl, svěřily jí s posteskнutím,
nislav již od několika měsíců sám s denními p
zápasí a vždy jenom lepší budoucností se těší.

To byl ostrý meč do prsou ubohé Fenel
v prvním okamžení rozhodla i nad svým osudem
lať, co byl milovaný muž pro ni učinil; vědělať,
v nevelmi zámožné domácnosti Wernerových jen
rozmnožuje: cítila však také, že je dosti silnou
oběma stranám odměnila a o svoje blaho sam
starala — a několik neděl na to četlo v Parmě
obecenstvo na divadelním návěští: *Signora Ann
Romani*, znamenitá žákyně nejznamenitějších učite
dnes po prvé zpívati a poroučí se milostivé sho
umění milovného obecenstva.“

plamen, jako nejkrásnější ranní červánky, zplanul j
tvářích. Sklopila oči — a z úst jí vyklouzlo, sotva ž
bylo slyšeti: „Já sama jsem Fenella.“

„Fenella? — Vy sama?“ zvolali mladí manž
v radostném překvapení se vzchopivše. Také Fenella
vstala — uplynul okamžik — a jako dávné přítelk
klesly si ženštiny v náruč.

„Ano, já jsem Fenella, nepatrná dívka Neapolsk
přiznávala se ještě jednou pěvkyně, k srdci mladé c
se vinouc. „Přišlať jsem, abych Stanislavova přítele
znala; přišla jsem pod jménem cizím, abych potěšit
zprávy o muži srdce svého nabyla; i chtěla jsem s
umem studeným, srdce před přítelem zapírajíc, pátra
zkoumati; neboť vím, že rozptýlený trojlist toliko p
Milovínu dopisuje; avšak tu se vy — vy, drahá, kte
co sestru k srdci vinu, přede mnou jevíte u prost
štěstí, po němž dívka vlašská po tuto dobu ještě nada
touží, a toužiti se uvolila tak dlouho, až by hodna p
stoupiti mohla před dobrodince — a hle! srdce jej
nezdrželo v mezech — jazyk její se rozvázal — ona
odkryla duši svou.“

I nastalo s obou stran radostné vyptávání a vy
vování, jakž to proud rozjařených citů požadoval a
nášel. —

„Já odešla potají z domu starého Wernera,“ vy
věla pak Fenella později dále. „V lístku jsem pečliv
pěstounu oznámila, že jsem přinucena Řím opustit a
myslit na splacení všech dobrodiní; aby Fenellu v d
paměti zachoval, brzo že více uslyší.

a kreslení — všecko jsem zpe
mohu se sumou několika set
Rychle však umínila jsem i na
Šla jsem k první zpěvačce při
jsem arci bázeň ouplně přem
svírala, čeho se asi v nejbli
mocný hlas prsou mých dodá
srdečných slovech svěřila jsem
skončená touha k divadlu vábí
rozhodnutí nad možností a nem

Tagliardová náleží k one
zpěvkyním, jichžto duch i srd
nabývá, jakouž umění člověka
z paměti onen den, když to js
slzeným, s tváří uzardělou př
vyřknutí. Jakoby jí přízeň n
skavým úsměvem děkovala m
lila úmysl můj, že jsem se d
nežli jsem se na cestu tak n

I velela mi něco zpívati
Ona přisedla k fortepianu. Vlí
žilosti. Zpívala jsem. Jak? -
chvalozpěvy činiti — předce v
že budu-li v Praze zpívati, pan
sonet udělá.

Když jsem skončila, vsta
ném pohnutí k srdci mě vin
milé dítě, je pobízení genia —

Digitized by Google

se mnou několik nejnovějších a nejoblíbenějších zpěv
prostudovala, a konečně mi na cizím divadle vysto
radila.

S mnohými listy k divadelnímu řediteli, k mu
světa literárního i k osobám vznešeným opatřena, př
jsem do Parmy — a brzo mi slíbili, že budu moci
demonu zpívati. I zpívala jsem. O následcích svého
ního vystoupení — toho se odvážení pro blaho lásky
budu nyní mluviti; doufám, že ještě déle pospolu p
deme, a pak se k tomu příležitost naskytne.

Ředitel divadelní chtěl mě ihned skvělou odm
opoutati, avšak první šťastný večer zbudil ve mně j
naději. Od města k městu umínila jsem sobě put
a odvážlivě o palmu uměleckou se pokoušeti. Slýc
měl — tak se v dětinských snech milující moje s
kochalo — slýchati měl Stanislav jmeno *Roma*
v úctě je chovati, nežli by se mu za záclonou Fe
jeho zjevila.

Po dvě leta — ach, dlouhá leta, ušlá jen v zl
snění, mlčela jsem o své milosti: ani Wernerovic o
nevědí. Po dvě leta odřekla jsem se každé zprávy o
milovaném; láska moje stavěla si jenom na pevné
utěšené hrady — po dvě leta jsem říkajíc podezření
vděku na sebe ukládala, hodlajíc jediným okamžikem
nadálého shledání všecku touhu nahradit a všecky
uléčit. Okamžik se blíží — ach — a kdož mi poví,
moje naděje zlatého květu jistoty nabude?"

„*Já* — já vám to povím, moje ušlechtilá přítel
zvolala Milovínova manželka, s velikou srdečností
nellu objímajíc. — „Já mám velikou a pevnou víru

snadněji od

„Ah pı
zkušenosti.“

„Vy, n

„Ano ·
anebo vlastı
divadelní; a

„Jaké

„Jen k
mi za odměn
tutelným úsı

„Je-li ı

„Ah, t(
se pokusil ı
padat. Ale
pouhá straki
ného zamotá

„Vidíte
jsou moje m
rozuměti mě
beze vší mil

„Nevěřı
s ním zachá
ská krev je
kápněte —

„Takov
vidět,“ usmá

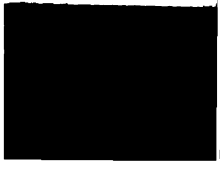

Digitized by Google

nedostalo, aby se byl někdo z vlastní vůle př
by rád jeho věci četl."

„Proto učiním také nejíp, když i našeho mi
ušetřím a svůj rukopis pěkně pod zámečkem
prohodil Milovín do stejného tónu s veselou n

„Ne, ne — to si nedám vzít!" opírala se l
„a zvláště, je-li to kousek historie vašich srdc
odkryla svoje srdce — a to tak důvěrně, jako
k dávným přátelům mluvila; na důkaz, že jsem
důvěře nezklamala, odkryjete mi nyní svoje sr
tak se míra vyrovná."

„No, to poznáte něco hezkého!" smála se
„Můj pán si vám v té *quasi*novele počíná ja
hejsek — a nutí se do řeči, které byste jinak
vážné usedlosti ani nepozorovala. Arci že je
z nedospělých let — psal to asi před třemi ro
kritika se na to neohlíží . . ."

„Ale co pak myslíš, má dušinko, že je vš
zoubek tak v popředí a tak naostřen jako u tel
Milovín. — „Naše rozkošná přítelkyně bude s
lostněji — a abys o tom věděla! — schvaln
práci doručím."

„Ale prosím vás, moje drahá!" zasmála se
želka — „jen si ji nechte, až — před spaním!
líbezně usnete."

Soběslav.

Hra divadelní — ve prospěch dvou srdcí.

1.

Byla neděle, o které každý z nás pravověřící méně tři „kočičky“ slouskne — to jest: Byla Květná, a když byla tato květem slavená neděle, jsem do Pražských měst. Přicházel nebo-li vlastn jsem se z venku, odkud mi byla důležitost ou praktikanta pravé i levé lýtko k Libušinu sídlu n kázala.

Všeliké řízení svoje po městech Pražských popisovati; nestojí to za to. Řeknu jen, že jse rozličné milé i nemilé návštěvy odbýval a že js nečně také na obědě u kancelisty Dvořáčka byl.

Dokud jsem v Praze na študiích meškal, t dokud jsem tam za příkladem starších a na vzor ším v letě po zahradách zvláštní svůj zřetel na přírody, na silnou kávu a na uherský tabák o v zimě pak po tančírnách zkoušel, co as těl ské vydrží, nežli se na smrt unaví: tenkráte — ac hého zpomenutí! — tenkráte jsem také po p. kance slečince Andělině zamilovanýma očima házíval. Pa se, že milostpaní kancelistová, jakožto pečlivá matl dcerušek, nejednou na budoucí moje užší spojení s pavou Andělinkou narážela; ale bohužel! ani tí zmužilejším narážením nepřirazila dcerušce ženich

odporný. Popelavé spodky z tenounkého kazemíru ořechové barvy se žlutými knoflíky, košile s velikým ženým límcem — nahý krk: tak se mi tu neočekávi v mém pokoji na oči postavil. Sotva ale že se] a oči naše se potkaly: již se počal zase hýbati, přáhnuv ramena, po třech skokách se mi okolo krku

„Vojtěše! Milovíne! na pustině života mého sp pramene! Ty moje berlo! hlavní záponko ze řetízk rozkoší, ty můj —“

Na všechna jména se nepamatuji; bylo jich jimižto mě mladík přivítal a při nichžto mi buď úžasem otevřená horoucíma rtoma políbení tisknul, jako závratí zachvácen, rukama tleskaje, okolo otáčel. Na mne pak přišlo poznání, že jsem u spěchu a zmatku cizí dvéře pokládal za svoje, že jse do vedlejšího pokoje, a v tom pokoji že jsem se s přítelem, o němžto jsem už po dvě leta nic nevě

Smáli jsme se oba, i žehnali oba dobročinnou osc nazvanou slepá Náhoda, jejížto péčí se tu dvě duše ptýleného pokolení študentského pod jednou střecho daly. Všelikě radůstky a těžkůstky, jakých jsme byli rozmanitějším stupni velikosti spolu zažili, stavěly zpomenutím opět na oči. Byloť, jakoby ani den nebyl chvíle uplynul, co jsme se byli posledníkráte v B prohnali.

„Než ale, Vilíme, pro Bůh — kam jsi to zal tak dlouhý čas, že o tobě ani slychu nebylo? Odku cházíš? Kde jsi se tu vzal?“

„Zdali se ptá tvůj otec rolník,
odkud táhnou mračna ourodná?
Jen když mu svlaží kapustu a kolník,
jen když —“

„Znám je, znám tvé básnické beránky, a v
od jakživa nejradší po nížinách pásli — jako
všem českým orlům, jižto se „mhou klenutým
proletují. Teď ale nech hloupostí, a seběhni
k živé proze, a řekni, co zde robíš!“

„Nic!“ odpověděl Vilím velmi vážně, nadu
pohodil hrdě hlavou.

„Aby tě diblíci! Což tedy robíš jinde?
tvoje *pensum* v jiných síních, nežli bývalo v
dinanských?“

„Ha, ty tedy, ukrutníče, mocí mermo
působíš to lermo —
Jedním slovem chceš bych tebe rozdrtil?“

Rozkřikl se Vilím na mou poslední otázku. Ná
zaraziv, skočil se židle a věčně střídavému rozma
pustil uzdu takto: „Avšak proč bych ukládal
bahna? Ty neznáš novou moji truchlohru — nep
tedy krásným jejím zlomkům. I budiž tedy tv
posprostu podáno — čeho se jim chce.“

Na to se mrštně přede mnou uklonil, a ru
úst položiv, aby se zvuk hlasu jeho dále nedon
k mému uchu, zašeptal: „*Já jsem komediante*

Kdybych se byl mohl jenom na okamžik uděl
lířem, když mi Vilím o stavu svém pověděl, byl
ihned na věčnou památku své hlouposti a na v
všechněm, kteří kdy podobně se mnou smýšleli, vy
s učenou tvář oslovskou.

Nezapírám to; rád jsem se odjakživa uměl
vadelním obdivovával a vysoce vážil si schopnost
rovněž jako nadání umělců jinobarevných; ale pře
lpících na stavu hereckém od věku dávného nemoh
se po tu chvíli docela zbaviti.

„Vilím byl jinoch nadaný nejkrásnějšími da
rody: vtipem, srdcem, obrazností — mohl se po
na stupeň nejvyšších důstojenství, a nyní je — —
jsem filosofoval; ale nechám rozvinování klubka t
ších citů mých. Povstalyť z nedůkladných zásad, n
ných zkaženým mlékem světských důmínek, a ty
sady naznačím délkou povídky své ještě snad i na
místech dosti příhodně.

Vilím pozoroval, co se ve mně děje. Zarděl
ale nemýlím-li se, vice *nade mnou*, než *nad sebou;* i
o mne zraky svoje pevně, a opětoval hlasem mírným
vážným, ba skoro hrdým ona osudná slova: „Já
komediantem.“ — Ale já mlčel ještě, a jsem tomu a
savad povděčen, že se mi ústa neotevřela. Byla by z
přítele bolestněji ranila, nežli to mlčení moje činilo.
Vilím se zamlčel, a sáhnuv do náprsní kapsy svého
vyndal tobolku, z tobolky pak dvě otřená, ušpiněná
mlčky mi je podal a potom přistoupil k oknu. Já
zvědavě listy rozvinuv, četl jsem na prvním takto:

velikou vlasenkou — ten vrtel nad spasením
hlavou, když jsem se mu s oumyslem tvým svěř
si cokoliv o penězích a o slávě, zůstaneš pi
bídným komediantem!“

Když jsem dočetl, držel jsem lístky po nějak
ještě v ruce, nevěda, mám-li se dáti do smích
pláče. Do obojího měl jsem veliké chuti. I pi
Vilím zase ke mně, a lístky mi z rukou vyňav,
mlčky do své tobolky. V modrém oku jeho skvěla

Bývajíť okamžení na zatemnělých života
kdežto se nám i nejtajnější schránka duše člověčí
co dílna čarodějnická se všemi mistry a učedlní
bývají: hněv a bolest, pomsta a žalost. Takové o
nastalo tenkráte i mezi mnou a Vilímem. Slz
jeho byla zrcadlem, z něhožto se na mne lítost
kanýma klapkama dívala.

Teď bych se nebyl příteli zasmál, a kdyb
i pověsti prvního ousměška byl dosáhnul. On v
sléze sám, jako navzdor svému žalu a mé out
přejal slovo a široké ouvoznici stezku a nářku
se uhnuv, potloukal se po pěšinkách zase k svém
maru, a v těchto slovech pohyboval se jazyk jeh

„S takovýmto požehnáním mé matky bylo
odebrati na rejdiště usmívavé Thalie a na bojiště t
tvárné Melpomeny. Blahoslavímť osudy, držící
zemského na železné uzdě, a blahoslavím i dra
básníky, jižto hrdinám ani noční čepičkou pohno
dovolují, jinak li to hlas olověného osudu rozkáza
je všudevládný, i v listu matky mé takovým se pro

Digitized by Google

„Před tebou se nebudu zaklínati," mluvil Vilím
„že jsem se zařekl, pozdvihovati oko k spanilosten
kolení hadem svedeného a nebo nemíti ústa na z
před mokrotou z vinohradu sveženou; tys nahlídn
denníku jarních dob života mého — já pak býval ho
tvým, když jsi všem pěti smyslům hojné oběti stro
Avšak na cestě, kterou jsem se po budoucí dny
odhodlal, nemělo mne potkati nic jiného než drahé u
jen tomu jsem se zasvětil, a jako mocné kouzlo
morové ráně choval jsem psaní matčino, a kdykol
nalíčená laskavost nalíčených komediantek anebo p
pátý hlavní hřích nepatrných komediantů vnadil a v
svatosvatou přísahou sobě sám jsem se zavázal,
nestanu dle závěrku matčina listu bídným komedia
A věru! shledalť jsem ráznost oněch slov, jimiž T
v přeložení Körnerovy Hedviky praví: Mnohá chlípná
dobizna kráčela mi vstříc, mnohé oko hbitě po m
obracelo; zdivočilých soudruhů zhoubná slova podk
vala pevný strom .... avšak zanechmež nyní podo
a podkopávání, Tomsu, Körnera i komedianty! M
mě miluje — umění mi není macechou — nyní js
svého Vojtěcha — v Praze — a ve vlasti!"

Po dlouhém tomto výlevu srdce i jazyka otoč
několikkrát na opatku, pak se umístil na měkce vyc
sedadlo a začal oudy protahovati.

„Hodláš se tady pozdržeti?" ptal jsem se ho

„Tady?" opětoval Vilím, a jako živá rtuť se
na sedadle vzchopil. „Na této lodi nebudu se déle
lébat, nežli mě na ní lidumilý Jalovický kupčík
který mě sem svezl.

tleskání a hvízdání zasléchal. V Praze je předce
nejblaženěji! pomyslím sobě, a rychlou nohou vy
na cestu, abych pod pláštěm matky vlasti — jí
ku slávě z prázdné číše píval a tupými kordy s
kal. I letěl jsem ku horám — ku horám tmav
o něžto se Domažlické zpěvy a Strakonické dud
žejí; ale sotva že mě na zemi české první hod
zdravila, zastavila se již opět noha má, zastavilo s
žení mé. Ano, holečku! člověk se ve spaní ne
k čemu ho pastuchovo troubení probudí!“

3.

Na stole, mezi svícnem, utěrákem, dvěma kr
sklenicí s vodou a několika dýmkami ležel arch v
papíru. Vilím přistoupil vážnými kroky ke stolu,
ruku a chopil se tohoto papíru.

„Donesla se ti již někdy k uším pověst o
cích?“ počal na to s důležitou tváří. „Jsou ti tar
rozhlášení svým krasovědeckým vzděláním po da
krajinách; a tím dovršili slávu svoji mírou převrch
že mají vlastenecké smýšlení. Umínilič sobě rozš
a zvelebovati jazyk český, a protož každý den pří
písně zpívají, jako je: Nepůjdu domů, byl bych
bit — a protož podporují také divadlo. Za prop
dovolení na jistou řadu her sedá pan přednosta i
dinou a všemi strejčky a tetičkami na prvních n
zadarmo — ostatní krasoumné obecenstvo naplňuje

herecké spolku dost, ale s tabule hospodského
to všecko ani jedinou čárku. Nyní je tam spolek
Včera večer pokoušel se o mne zloboh: dlouhá
a hle, v uměleckém tom zanícení provedla m
toto nesmrtelné dílo!"

Přitom rozvinul papír a rozprostřel mi pře
obraz chuti Hogartské, jednoduše nakreslený tužk
to prostranná venkovská krčma, plna přepodivný
ností. V předu roztahoval hubené nožky pídimuží
čechranou hlavou, kterou nad vysokým obojke
náramnýma límcema nadutě vystrkoval. Ruce jen co
rozpínaje, zdržoval dvě jiné podoby, ježto se cht
padnouti do křížku — po pravé masitého břich
levé vyzáblého kostlivce. Oba měli oči vyvalené
hněvem zpříčená, pěsti zaťaté. Dávno jsem tak
ckého představení neviděl.

„Tento smírný duch mezi rozhorlenou myslí
skou v pravo a vyhrnujícím se vztekem zákeřn
v levo je ředitel nynějšího divadla v Jalovicích,"
mi Vilím obraz vysvětlovati. „Před desíti lety byl
statečným tovaryšem u stolu divadelního gardrobér
pak se mu několikkráte poštěstilo vynesti na ta sk
prkna stoly, přistrojiti se za němou osobu, a to vžd
beze všeho poklesku, shledal i na sobě pravdu znan
tých slov: *Anch' io sono pittore!* pohodil jehlou a ch
se krví zprzněné dýky a šel a neoběsil se sice na
pověsil se ale na krk komediantům. V chrámu sva
umění konávají prý na památku tohoto dne výroční s
nost, při nížto Melpomena moldánky natahujíc, pláče,
Thalie pak jako po kmínovce o jedné noze skáče."

I musil jsem se rozmaru Vilímovu zasmáti. „A

avšak po tomto zmítání na kamenité cestě do J
byl bych nejzdařilejší popsání podobného úkazu ns
zhotovil.

Do Jalovic tedy? — Ba ovšem že; aniž mi ns
pokojné chvíle zbývalo k přemýšlení, zdali jsem
učinil, časem takto mrhati. U rozveselení mysli, při
večeři, byl jsem Vilímovi slíbil, že se přijedu na
vický Thaliin chrám podívati — on se chytil slov
přisahal mě svatostí našeho přátelství; kupčíku, s j
koňmi a penězi byl Vilím přijel, zvědavost moje la
i oné počal na mne dotírati všemožnou výmluvn
dán jsem byl do rukou jejich. Rychleji zařídil js
městech Pražských zaměstnání svoje, domů psal
hrnutých obtížnostech, o prodloužení času, a čtvrt
po Vilímovi vyjel jsem Oujezdskou branou.

O příjemnostech cesty nebudu slov šířiti. S
ným povzdechem obrátil jsem zraky k milosrdným
sům, když jsme poslední před žádoucím cílem zastav
učinili u čtyr zdí, nahnutým krovem přikrytých,
byly snad již poslouchaly hluk třicítileté války,
drahně času tesaře i zedníky již o smilování pro
které hladem a žízní mroucí tovaryši hospodou „
plého stehýnka“ nazývali.

Koním se chtělo oddechu a obroku, mně se
odpočinutí; s posvátnou jakousi, nevýslovnou hrůzou
čil jsem do špinavé krčmy. V sednici, u prostř
stolu, seděl host, maje před sebou telecí kýtu, zav
v divadelní návěští. Přirozeným pudem vedený měl

dvě nestejné věci v tak úzkou známost uvedl, že
mastnota z kýty vtáhla v návěští a písmena z náv
otiskla na kýtě.

Přistoupil jsem tedy blíže ke stolu, a nahnuv
hostu přes záda, četl jsem velikými literami ohláše
„Vítězství u Domažlic, aneb: Břetislav I., český Achill

Slova moje byla, tuším, plodem česaným na stromě
dostného překvapení a hlasitého úžasu; neboť se host,
dosaváde jen v anatomické rozkládání pečené kýty zabr
po vyřknutí jich šourem na stolici zatočil, a očima
mne zablýsknuv, rovnýma nohama na podlahu se post

Byltě as padesátník, slabých oudů, outlé tváře, sn
barvy, havraních vlasů, malých, jiskrných očí. Z pohl
a pohnutí jeho jevila se veliká čilost ducha, z od
bylo lze hádati na zalíbení v pořádku a čistotě. Náp
nička i s okružím byla co padlý sníh, na šátku ok
krku pěkný uzlíček, vlasy uhlazené, kabát světle zel
s dlouhým poněkud životem, na nohou spodky z měk
žluté jelenice v botách až na lýtka vysokých.

Měl jsem dosti času prohlednouti si přívětivého
žíka, jenžto zdravým, ostrým hryzem poslední sousto
letiny na rychlo drtě a ubrouskem mastné prsty a t
si utíraje, přede mnou se byl rovně jako grošová sví
postavil.

Nyní ubrousek pustil, tváře o několik stupňů
hodnosti rozjasnil, a obě ruce mi podávaje, zvolal js
kem kvapným: „Čechu, vlastenče! dovoltež, abych v
stisknul bratrskou pravici!“

co v něm vězeti zůstalo ze slabil

„Ó, bohužel, že jich po Čech
ve Vltavě neutopil, kteří o jazyk
měli od oněch časů, když byli „
přestali!“

Tak zvolal host v zeleném
dechem bolesti zatemnila. Leč j
na mne se opět zjasnila, pravici
a slova jeho zněla co zvonek rad

„Avšak vy, drahý pane!“ ř
k oněm, o nichžto, že na levici s
Libozvuk u vašem vyslovení, pl
srdce — ha! to moje srdce! To mi
já řku — kus ryzého zlata — ž
prospěch vlasti — že jste milov
našeho divadla!“

„Toť jste asi neobyčejnou pil
dobrého vlastence, zvláště pak, jes
lika slovech i milovníka divadla s

„A proč bych nebyl naložil?
vlastenecké i nejmenší prací zanáší
věnec nevadlý — a byť i na ní p
mení sbíral a na hromadu svážel,
zrůstu nepřekáželo — také to služ
toušku! Od té doby, co se byl
budil z dlouholetého snu — od té
myšlením o vzniku a zvelebení di
jakákoli — jen když k obecnému p

Divení moje rozmáhalo se, čím dále horlivý mu
rozprávěl. Než poslední jeho slova zdála se mi býti
kazem o přeskočeném kolečku. Znalť jsem všecky n
spisovatele ze jména, jižto se byli národního divadla uj
a tento outlý střízlíček v jeleních kalhotkách že by z
likánského toho počtu byl?

I pozoroval, tuším, nedůvěru moji, ačkoli jsem k r
šíření kořínků jejích ani polovic okamžení nepopřál, j
zde písmen k jich popisu; zpozoroval ji, a poněkud j
na rozpacích mě popadnuv za knoflík u mého pláště, obj
nil řeč svoji takto: „Rozumějte mi, zlatoušku! Pravím
„perem“ — nemyslím, že bych byl i kněhtlačitele pozb
papíru a barvy. Ne všecko, co se napíše, i pod impresor
lis dostati se musí; ač nevím, zdali podobný osud i n
práci nepostihne, jestli ji rozumní za hodnou uznají.
jsem syndikusem v Jalovicích — jméno moje Kohoute

I kvapně jsem se uklonil, a pověděv mu také jm
své, úřad i účel cesty své, nemenší poklony jsem utr
Tvář páně Kohoutkova se vyjasnila při jménu Jalovic
jako báň na kostelní vížce při prvním jarním slunéč

„Srdečně velebím Hospodina, že mi vás nalezti
na cestě k milému domovu!“ radoval se pan syndik
„Totě nám zbude času k líbeznému hovoru a moudré
považování věcí vlasteneckých.“

Vozka můj, vstoupiv do jizby, oznamoval, že j
koně nakrmeni.

„Máš-li pak ještě místa pro mne, Šebesto?“ zep
se ho“ pan syndikus.

bylo by nazbyt."

„Mně společnost vaše způsobí dvojnásobné p
šení," řekl jsem já.

Pan Kohoutek nařídiv pak kočímu svému, aby
na prázdno domů odebral, žaludku jeho se zbytkem
lecí kejty seznámiti se dovolil, načež rychlým krol
se mnou do kočáru hopkoval. Vozka zaprásknul, a
opět jsem začal okoušeti rozkoše kamenité cesty.
však! utrhačství nenávidím z celé duše, z celé mysli s
čím dále za „teplým stehýnkem", tím rovnější, tím oupr
nější byla i cesta. Dobré znamení! — I rozprávka m
s panem Kohoutkem mohla se pokojněji rozbíhati a
koleji rozkládati.

Leč tato rozprávka stala se tak rozmanitou, že
ji čtenářové pro samou strakatinu i pro širokost odi
za jednotvárnou i dlouhochvilnou usoudili, kdybych
pro ně slovo za slovem ohřívati měl. Poknsím se vyt
čiti z ní šťávu a vyloupnouti jádro, a takž jí bez
chutné šupiny po skrovných mírkách poskytnouti vše
něm, komužkoli na Jalovické moudrosti a na zlepš
chuti vlastní záleží.

Mírka první.

Kohoutek. Sousedé Jaloviční nepokřtívají oudy spo
hereckých „komedianty". Objasnil jsem jim i vpravil
paměť jejich, že herci a herečky, hry divadelní předs
vující, umělci se nazývají. A pouhým tímto názvem, věř
mnoho nevážnosti zmizelo, jižto veliká část lidu naš
ve jméno „komedianti" vkládá i pak na osoby přen

nosti se nerozsvítila lidu notná pochodeň. Lid —
myslímť, jenž ve pluh starosti zapřažený, pole de
potřeb orává, i ten, jehož byli odchovali na hedvá
peřinkách, nehledí na umělce řádu jakéhokoli s tal
vážností, jako na milostpána, kdy se pero za u
svazek papíru pod páží, s vypjatým břichem z
světnice domů navrací.

Kohoutek (hroze mi prstem). Čtveráku! pomy
že vám sedí syndikus po boku! (S povzdechem.)
bohužel, že máte pravdu!

Já (s úsměchem). A že toto zlé nenapravíte v d

Kohoutek. Proč bych nenapravil? Nechtež jenom
spolky herecké přestaly býti outočištěm bídáků nel
stížených, přístřeším dobrodruhů ze všech světa úhlů
tených, besedou radovánek o budoucí den nepečuj

Já. Oho, oho! veleváženýpane syndikuse! Mysl
že se dá svět na ruby obrátit, jako dvé rukaviček?
milá Thalie nevymýtá nižádného z hájů svých,
truchlotvárná Melpomena nezabraňuje žákům pohled
na dno vinní sklenice.

Mírka druhá.

Kohoutek. Vám se tedy zdá, že by všechny sp
nosti herecké přestati měly, ježto stany svoje z kra
krajů přenášejí a dílnu svoji rozbíjejí v městě i po n

Já. Dokud se nestanou prospěšnými školami
ckého umění pod správou dostatečných ředitelů —
mazány buďtež ze řady uměleckých ústavů i zap
z besed obecenských!

pochytit a věneček z ní sobě uplesti mohl!

5.

Blahoslavena budiž, věži zámecká, ježto jsi nás
mne totiž a pana Kohoutka — v příhodný čas vytrh
z nesnáze. Čepejřilť se již ten dobrák, když jsem ho šk
dliti počal poslední rozprávkou. Což já za to mohu, m
Kohoutku, že jsi až přemoudře kokrhati chtěl? Do
dlouho byl jsem napínal chřtánek člověčí k nápěvů
v jakových jsi ty ohlašoval učenost svoji, a kdokoliv
slechl *duetta* naše, na víru obrácen nepojmenuje he
„komediantem". Leč do posledního koncertu páně K
houtkova nemohl jsem se pustiti. Byly to přetěžké variac
thema na ně: „V Čechách by obstál divadelní spol
hrající po česku." Nic naplat, že jsem dokazoval, j
slabé již prvopočáteční základy umění hereckého js
kde hrubá neznámost jazyka vládne, i jakž nejisté st
vení, kde dramatická chudoba bloudívá; nadarmo js
dovozoval, jak sypké základy spolků divadelních js
i těžké obstání členů jejich, kde peníze pobývají u o
ztracených a chuť jenom u beránků domácích. Zpozo
val jsem, že se odmluvou zasazuji proti zamilovaným
vrhům hrymilovného syndikusa, které chrániti všelik
silou se namáhá. Já pak nerad koho z utěšených s
budívám; blahoslavena tedy ještě jednou, věži zámec
ježto jsi další neshodě učinila přetržku!

„Nechtějmež déle pouhými slovy bojovati pro v

takořka se topili.

Jednání první bylo ukončeno. Nové hromobití. vedle mne začaly dvě paničky rozprávku, kteráž učer svou i nejsilnějším rukou a nohou se vztekáním pron První z těchto mudřen, vykrmená husa s obtížným o chem, batistovým šátečkem sobě utírajíc pot s če tváří jako vývar s velikých pokliček, zasípala ta

„Co pravda, to pravda! Naše nynější divadelní lečnost honosí se umělci, kteří by divadlům dvors ke cti byli. Na mou víru, panno Kohoutková! ty chlapíky bych sežrala.“

Paní recensentka mluvila totiž o Františku a l líkovi.

Druhá ženština, vyzáblý to kostlivec, zacinkala nikavým hláskem takto:

„A v čem že dnes největší obou umění záleží, správcová? V tom, že Valenta dnes na dobrého syna i lovníka hraje, a Rasocháček zločince představuje, j jindy právě naopak sobě počínají. Předvčírem ale se založili o deset pinet piva, kdo z nich lépe vy úkol druhého. Bratr můj kroutil nad tím hlavou. Já ale: I nech, bratře, starostí; já znám Rasocháčka i lentu líp, nežli ty.“

Nevím, jestliže se mi hlasitého smíchu chtělo a *jestli* mě horko, jako v ruské lázni, ze sálu na čer *pověti* pudilo. Vstoupil jsem na pavlač, pod širo *oblohu*, jižto byl večer modrojasným, hvězdoskvou *čalou* em potáhl. Měltě jsem příčiny s srdcem rozve

ském divadle Výmarském. Jesti na cestách a na t ku Prase. Leč pro přítele zbude mu času i chu hráti zde jeden večer a pomoci mi z bryndy!“

A nedbaje na to, že mu přítel podivem ka obrátil se na kvap k soudruhům svým, kteří se ekolo mne neznámého stavěli, zraky na mne pron upírajíce. „Vás ale, pánové, zvláště vás, koruno kouzelná Amalie, i všechny ostatní, k uměleckému našemu patřící oudy, zve pan Braunthal na zejtřek k ské večeři, a těší se, že se všickni s ochotným žalud dostavíte.“

6.

„Pro dobrý Bůh! člověče, zbláznil jsi se? Uděla mne prvního milovníka na knížecím divadle Výmarské začal jsem k Vilímovi, když jsme se byli po „Lou nících“ v najatém pokoji u „Zlatého anděla“ octnul

Avšak vážností, s jakovou jsem řeč svou začal, pop jsem přítele, vždy veselého rozpusta k nesmírnému smí Zdálo mi se, jakoby si nahraditi hodlal, co u přítomn herců promeškati musil a do čeho mně se nechtělo.

„Nouze naučila Dalibora housti!“ odbyl rozpači mou zkrátka; „bohdá, že i z tebe na jediný večer hé vysoustruhuji. Statný budeš Kuklovín. Ano, ano! Nevy lnj oči! Hrabě Ivanov, nade Vislou z rodu staroslavnéh

„Člověče, mně začíná býti ouzko při tobě. Ze herce urobí — a nyní „Soběslava“, ten jarý výtvor slulého a takměř až posud jediného dramatika česk vrhnouti chceš v prach Jalovické nízkosti?“

déle před zrcadlem, nežli když jsem se v Praze slavnějšímu bálu strojíval. Nejjemnějším líčidlem Vilíma zrůžovatěla tvář moje; lesknoucí se mastičk černalo se obočí a zatemnily knírky. Cokoli tvůr vého stavu mého za dobré uznal, učinil jsem bo milouvání. Dostav se již do kola, odhodlal jsem se vati, nechť z toho pojde co pojde, třeba i závrat a bolení. Radost, jakovou se můj rozpustilý vesel městské povídačky těšil, pobláznila i mne; se smí propůjčil jsem se všeliké přítelově potřebě.

Sotva že byla na zámecké, mnou již jedenkráte bi slavené věži zabručela devátá, vtiskli jsme klobouk pálené kudrlinky; prsty vklouzly do bělounkých r víček, a již jsme rychlým krokem octli se na ulici.] jsme na cestě do všech domů vzácnějších, kdežto se Vilím již seznámil a kamž i teď prvního milovníka vadla knížecího uvesti sobě předevzal.

První návštěvou zavadili jsme o dům páně Koh kův. Hrymilovného syndikusa musili jsme prvního zav v tajný labyrint počínání svého, nežli rozhlásiti m cokoliv jsem mu byl včera o pravém stavu svém obj Vypravovalť mi Vilím o horlivém pro divadlo mužíkovi takových kousků, že se mi ani dost málo nestížilo svědo když jsme mu nejprvnějšímu pověsiti chtěli „na nos bulí

První, kdo nám v Kohoutkově posadě v oustrety šel, byla jest hubená recensentka „Loupežníků", kter „Valentu i Rasocháčka lépe znala nežli bratr syndik Jazyk bych si byl ukousl, jen abych smíchem puk nemusil, když ji rozpusta Vilím asi desaterým polibe

pochybně říci; leč jakoby uťal; hrubý ten žvanec
ještě spolknul, a po zrzavém trojlistu kloučků svý
ohlížeti počal okem tak planoucím, jakoby jim v
vpáliti chtěl: „Hoši, ať mi jsou z vás komedianti
Byl jsem nad míru spokojen s Jalovickou vá
ností; nikde za námi nebečelo drobounké stádo:
hle, to jsou komediáři!“
Poslední naše zastaveníčko bylo v zámku, u vrc
Jalovických panství. Nejlíbější pochoutku schoval mi
k posledu. Měl jsem seznati Soběslavovu Eližbětu! — V
pili jsme do pokojů. V druhém sedělo několik žensk
„Ta v levo u zrcadla,“ zašeptal mi kvapem p
průvodčí, „jest veliká choť Soběslavova.“
Já zkameněl. Ta v levo u zrcadla — tato labu
šije, ty hedvábné vlasy, tato kouzla ve tvářích, ta hr
na čele, a posléz, ach! ty oči, ty oči neštastné!
Byla to moje Bětunka. Jakoby zlý, závistivý d
na prahu s plamennou metlou se oháněl, sypala se
mne hrůza při dalším kročeji. Panická moje stateč
byla by se ráda poradila s Vaňkem, ale ach! cestu n
zamezenou vrchy nepřestupnými.
Staň se, co staň! Z hluboka jsem si oddechn
levici do žeber zaťal, pod nimižto mi srdce tlou
jakoby zvon u posledních ranách před velikým pátk
Veselík Vilím se již mezi ženskými otáčel. Já
kročil za ním, i umříti hotov pro herecký stav. Pokl
složiv domácí paní, za šťastného jsem se pokládal, ž
ouzkost moje jazykem prorazila hráze a že jí ubý
tou měrou, jakovou se rozlévala slova.

tanství čili křiklavého nafukování a nadýmavého l
ství tolik, jako v řádu hereckém.

Vilím se při soukromých zkouškách se mno potil, nazlobil i nasmál se. A posléze, když se r uzdálo, že s pochvalou obstojím, s radou se vy abych při veřejných zkouškách říkání své jenom bylo odsekal, ruce do kapes nastrkal, na napověd hama zadupal. A blaze nám oběma, že se byl radou vyskytl! Páni hercové zařídali se při počínání všelikou zkušeností svou, že jsem se na divadle na že jsem na prknech jako doma.

„Avšak, příteli! k čemu to všecko namáhání? ví, zdali se Eližběta hry neodřekne, jestliže mne p poznala?“

„Právě naopak, jestliže tě poznala. Ženská j jí nedovolí, aby se jako bázní před tebou skrýv

Vilím měl pravdu. Neposlala Bětunka úlohu svo zpět, alebrž jako s nádherou, nevšímavostí, chlad mluvila se mnou. Ó bývalatě to vždy tvrdohlavka spa Strach mě pojímal, abych se neprozradil hněvem př smělosti, jakovouž mi napínala čelo proti čelu.

Pátého dne měli jsme „sedlského knížete“ v uvesti. Představení to bylo po celý čas obecní roz kou, a byť i nebylo na divadelní ceduli stálo: „že Braunthal, oud knížecího divadla, z obzvláštní laska v úloze Kuklovína vystoupí,“ bylo by se divadlo předc plnilo. Platy za podívanou byly zvýšeny, sál ale natl

Ředitel a Vilím se spokojeně usmívali, dírkou oponu na strakaté množství pokukujíce. Na tváři

„— tam jsi v ledu
Věkovitém hrob slzami vykopu —“

dle Vilímova návodu ruce rozpjal, jakobych jižjiž „t zalétnouti chtěl: bylo by za mnou předce postoupalo chvalné tleskání krasocitných diváků. A když ve čtv jednání scena moje s Eližbětou nastala, já pak vým nosti zoufanlivou na ni dotíral —

„— nedejte mi
Bez milosti, bez úsměchu zhasnouti!“

třásla se ruka její v rukou mých, a plamenná moje ú vtiskla na ni „Vojtěchovu prosbu o milostivé smíře

Jak se hra ku konci dovlekla — nevím; se mn se točily prkna, opony, herci, diváci a sál. Po hře a když jsme se byli na volání rozbouřeného množství jel po třikráte *in corpore* okázali, přitlačil se ke mně p Kohoutek.

„Neuměl, pravil jste, že se nazýváte?“ hrnulo mu z úst a pravici mi tiskl mezi dlaněmi. „Všeuměle bylo se vám nazvati.“

Já bych ale byl v okamžiku tom pana Kohoutk tulpasem nazval, neboť mezi věčným po prknách se hon ním všelikých umělců i neumělců dostavila se k ná právě Bětunka, zahalena ve pláštík, na odchodu z jevišt Jako blesk prohnalo mě oko její, když byla syndikusov slova zaslechla.

„Přeji vám dobrého vyspání, pane Neuměle!“ vy klouzlo jí ze rtů, rychlým krokem se deroucí na to me dav lidu.

Kostky byly padly. Silnou rukou zachvátím dívk

valit jsme to sami. Avšak posluha, snášeje po sále a
dle světla, ještě nás, skoro již ve tmě, dopadl. Bět
byla sklonila hlavu svoji na prsa má, rtové moji
slzící zraky smířené milenky.

9.

Vilím podobal se hotovému bláznu, když jsme
ve svém hostinském pokoji byli a já mu vypravova
ta „Eližběta Soběslavova“ jest má Bětunka, s nížto
dlouhý čas se hněval. Smál se, výskal, běhal, sk
točil mnou chvílemi, div mě závrať nepopadla, a v
počínal si jako hotový blázen.

Najednou sebou trhnul a postaviv se přede mn
positury tragického hrdiny, zvolal se směšným patho

„Ha, to tedy ona ukrutnice, ona licoměrná ouš
nice, která šípem lásky srdce tvoje ranila a pak
ousměšnosti ve tvář tobě mrštila?! Ha to jest ta
chule, která —“

„Ale, bratře! já jsem —“

„Nic to! Neuměl se jmenuješ, darmo zraky sk
ješ; jména tvého k outržkám užila, když tvá ústa š
lila o snahách tvých pro vlast, osvětu — i vem ď
tvoji Bětu!“

„Ale, příteli,“ pravil jsem, „vždyť to byl jen
a z mé strany pouhé nedorozumění, pouhé —“

„Nedorozumění?“ rozdurdil se žertovný Vilím, „
mé konto smíření? Ano, na mé konto! V prospěch

mé objal a s plesáním doložil:

„— to nic nedělá! bylo to můj a — v prospěch dvou srdc nyní se na věky prospěšně spoj

„Ano, také to doufám," př jak jsem již pravil, pouhé nedo škádlení, kteréž ani nevědělo, ja nemajícího nic, než těch trochu lásky k vlasti a —"

„— a k Bětunce!" doložil

Ach ano, Vilím měl pravdu vroucněji, ačkoliv tehdáž, když jsem v takovém postavení, abych a přímo o její lásku ucházeti se blahou nadějí pro budoucnost — vroucí srdce by se takto netěšilo sti srdce svého, jako k nějaké s svých pozdvihoval, a duše má se jsem v očích jejích četl, ze zvuk že i ona mi srdečně jest nakloně lejším citům jsem se důvěrně od ledovým ousměškem a počínala si mé naděje, všecky mé z nich vyl se shrotily a zmizely, a já před se která dříve jen někdy z outrpno skláněla, jejíž ousměšky jsem b lostný považoval — ano, tak se m a já též s hrdostí od ní se odvrát

nějaký čas návštěvou byla, a tu teprv jí zjevila, vlastně ten pan Braunthal jest. Co dále následovalo, budu obšírně vypravovati, a řeknu jen zkrátka: Za t že jsem tak dlouho lásce vzdorně na odpor se st uloženo mi bylo popsati příhody a pozorování svoj umělecké cestě do Jalovic i za pobývání v pověst tom sídle umění a vydati popis ten ještě — před svati

---

dové srdce v lůno matky vlasti nazpět uvesti. Ale
nebudu předce zoufati. Já mám také kus díla před s
a hodlám jím národu dobře posloužiti.

S koncerty mnoho se obírati nechci — vždyť
dou snad vezdejší potřeby na mne tak doléhati,
musel pořád jen koncertovati! — budu je toliko za
přátely považovati, kteří musejí v nouzi pomáhati.
nemysli, že bych snad proto na svou basetku zan
Já budu s ní mnoho rozprávěti, budu s ní milk
naučím ji hlasem i citem lidským mluviti, že jí
svět s rozkoší poslouchati; jen *to* jí nemohu slíbiti,
jí jediné všechnu svou lásku věnoval! — tys mě
vedl; já musím také tvou zpěvohru milovat. A ta
býti konečně mou hrdostí, mou chloubou. Hodlá
přiozdobiti, vyšperkovati veškerým kouzlem hudby,
tom ji na den boží uvesti ku své rozkoši a ke cti j
českého.

Že nebudu mařiti času na samých cestách,
pomyslíš; kde si ale stánek vyberu nebo kde n
přívětivý útulek pro svou muzu a milenku naleznu
ještě nevím; myslím však na Paříž, to je úrodná
pro vše umění.

Vím sice, že se pouštím do hry odvážné, že se
stám na podlahu skluzkou: ale naděje má jest ži
víra moje podněcující, chuť moje odvažující. Já chci
přímější cestou jedním rázem k cíli spěchati. Roz
se pověst jména mého z Paříže, tedy půjde všemi
činami světa s nejplatnějším vysvědčením, a budu

ja se dal arci do hrozného bě
mohlo. S pláčem i křikem seb
vrátku, a celá moje náhrada b
tam nemohl zůstat ani přes noc,
i vyběhl jsem z vesnice a strávil
Měkký trávník bylo mé lože a
mnou. Tam jsem hořce plakal,
usnul."

Tak mi hoch vypravoval. J
dového Savojana, která zde uv
ručiti, neboť mluvil se mnou ná
pozor dávati; ale tím větší svo
zivost, budeš-li chtít figury jeh
užit. Savojský hoch za muzik
ráky — byl by také hezký předn
kdyby se chtěl obírati podobný
scena pro tebe nic dojímavého,
a takž mi nedovoluje, abych psal

Dále mi vypravoval hoch,
co začíti a jak si k spravenému
prý arci několik zlatých trpce
ale kdyby je byl musil vydati,
vým žebrákem, a k tomu mezi
uměli. I poznal prý, že mu nezb
vrátit se do Italie, kde mu lidé a
škodu nendělali, jako lidé s tím n

„I obrátil jsem se tedy naz
ku konci, „a byl jsem ještě p
potkal na cestě dva Italiány, kte
jsem si postýskal, ale oni se n

a ty se muzes potom treba do Savojska uhnout, se ti po domově stýskati."

„Neuhnu se, neuhnu! jestli mě sám zas o na tom světě nenecháte!" zvolal hoch s ohněm cím. „Ó vezměte mě k sobě, a uvidíte, že umím chat, že umím být vděčným!

A to je můj *Pietro!* — Ostatek tohoto výjevu si v duchu sám vymalovati.

Až dosavad myslím, že jsem v tomto mladíku věrného služebníka, jistě alespoň ochotného člověka, dává pozor na mrknutí oka mého. Jak dlouho u m stane, to se teprva okáže.

Obtíž mi nedělá. Outrata není silná, a za t žebnost veliká. Zde v Miláně jsem tomu říkaje pov mám okolo sebe člověka, který mi potřeby moje b něji zařídí, než kterýkoli člověk najatý!

Že ti nebudu ve svých listech cestopisy zasýla dotknul jsem již zpředu. Z Milána, z toho bohatéh italské skvostnosti a nádhery, mohl bych ti arci obrázek zaslati — není takořka ani možná, aby alespoň o divadle *della Scala* nemluvil . . . o v muzy! jaké komůrky to máte jinde v dosti velikýc stech proti Milánskému chrámu vašemu! V *takové* vadle s *takovými* silami jednou zpěvohru *českou* slyšet Nesměj se, Milovíne! Je to jen jako blesk mým m proletělá myšlénka — pouhá myšlénka v porodu hne umírající. Nebylo by ani dobře, kdyby se chtěl déle s tou myšlénkou obírati; tuť by mu žalostí srdce puknouti. My nemáme doma ani komůrk muzu, a sešedivíme asi velice, nežli se nějaké doč

jakých převratů bychom se musili dočkati? A ty se za *našich pět let* sotva zběhnou! Teď je z vypuzených, zatoulaných, roztroušených synů českých ještě málo v lůně matky zase shromážděných; stojí jako na palouce kvítí po různu; ale my potřebujeme plné květnice.

Již přestávám. Zde budu dávati snad koncert. Každé ptačátko musí chvílemi křidélkoma potřepati — a pak mi čtvrtletní přestávka předce trochu kasu vysušila. Již musím přestati. Tu se mi začíná holá prosa do citu básnického míhati.

* * *

V Miláně neměl jsem koncert dávati! Nelekej se, jakobych byl — propadl. Já jim okázal, že umí basetka moje rozprávěti, jak chci: milostnou píseň šeptati, ale také něco dovádivého zažvatlati — třebas já nebyl Rombergem. I došel jsem hlučné pochvaly, to je pravda; jen že zněla v prázdném sále. Jakéhož také divu? Kdo posud o mně co slyšel? Z domova nepřišlo moje jméno ještě přes hranice, a ve Vídni jsem z dobrých příčin nehrál, ačkoli tam umějí dobře vytrubovati! V Miláně stálo nadarmo návěští o mém koncertu, že jedu veskrz do Paříže — více by bylo oučinkovalo, kdybych byl z Paříže přijížděl.

Mnoho jsem sice neočekával, ale slabá návštěva mě předce trochu mrzela. Mlčel jsem, ale tím hlasitěji dováděl Pietro.

„To hrajte, milostpane! raději našim kozám po horách," mlel jazykem; „ty se jistě sběhnou, protože jim

nebeskou! . . .

Choutka dcery hrdého Albiona a nabídnutí otc jího byly ostatně věci dosti půvabné a tak neobyč že jsem jich nemohl naprosto zamítnouti, a to tím u poněvadž i zvědavost moje procitla, poznati dívku vy rozenou, která nalezla zjevného zalíbení v basetce!"

I začala mi tato příhoda lichotit — tak bláhové, nivé bývá někdy umělcovo srdce i se vším rozumem! neváhal jsem toho zalíbení ženského srdce za nejkrás triumf basičky své považovati. A v skutku neznám nástroje hudebního, který by tak jemně a srozumit k srdci lidskému rozprávěl, jako právě violončel, k je mým bůžkem. A hned mi to nebylo již k smíchu, se chtěla dívka na tom mnohomluvném nástroji cvi a obraz její zdál se mi být již půvabný. V drul okamžení napadlo mi sice také, že je dcera lord snad již nějaká zvadlá květina, která by se nyní sv podivínstvím ráda blýskala, a to nebylo příliš láka ale třetí okamžik zbudil ve mně zase myšlénku, že mohlo vyučování tak vznešené dámy k pověsti jm mého přispěti a cestu k oslavě českého *maestra* ury liti: a to mě pobádalo, abych přijal návrh anglick urozence.

Tři okamžení trvalo moje zamlčení na lordova slo Potom jsem řekl: „Chce-li mne Vaše Jasnost a sle dcera svou důvěrou poctit — bez ohledu na to, když určitá cesta dále povede, uvoluji se vzíti na sebe po dované vyučování."

„Dobře, pane! A váš honorář?"

Proč kane slza při tiché písni Sontagově? Jste-li d krasovědec, rozpleťte mi to klubko zalíbení rozmanit
Ale o harfě mi nemluvte — nic o tom prkeném fo
pianu! z těch nebude nikdy duše mluviti; vyložte je novou kostí, a stříbrná duše do nich předce nevej

Ona maluje, zpívá, plave, rozpráví několika jaz šermuje, básní, jezdí.... já nevím, co všecko umí; tolik jsem zvěděl hned v první hodině.

Na druhý den dával jsem jí první hodinu. Děl to zatím na mém violončelu, který tam Pietro zar On oblekl k tomu sváteční šat — já mu ho byl již d dal zhotoviti dle národního kroje — a on se teď nen radoval, že padl v domě lordově do očí

Ale ty ještě nevíš, proč skoro lituji, že jsem d v Miláně koncerty? — Chlubně mluvil jsem ještě nedá na hoře Kunětické k přátelům: Jen, bratří, *chtějme* a pak zajisté k vznešenému cíli svému dospějem! — při opětném shledání má jeden k druhému s poci šlechetné hrdosti říci: Hle, *toto jsem učinil pro Čec*

A když sedím nyní o samotě a duch oné posvá chvíle mě ochvívá, ptám se s tlukoucím srdcem: U Elisu také jen proto, abych něco pro Čechy učinil? Ó, bdi nade mnou, anděle strážce, matky mé vlasti! abych k vůli jiné — na tuto nezapomněl.

Tu to stojí na papíře. — Cítíš nyní, proč skoro tuji, že jsem zde dával koncerty?... Ale nestrachuj že ubyde bojovníka v té až posud veliké řadě, kt počíná dílo ke cti národu!

* * *

na housle, a mohu s ní mluviti o kontrapunktu. Zná
dena, Glucka, Rossiniho, Mozarta, Pellegriniho, Aul
Paëra — z našich hodin bývaly hudební debaty

Jednou byla jízdecky po městě. Zrovna v tu ho
před tím, nežli se počínalo naše cvičení. Ale m
byla by měla neštěstí. Dovádivě nechávala koně s
ze šlechetné krve skoro pořád turbetovati, až počal i
dovádět, s cesty vykázané sběhl a málem by byl
ušlápnul, které hrálo podle cesty. Dítě ještě dost č
s křikem hrozným uskočilo, ale tím také upadlo a
ranilo si čelíčko na dlažbě; krev se mu vyřinula a
stal pláč. Ale Elisa byla již také skokem dole,
bujné zvíře držeti štolbovi, který byl k ní pospíšil,
čala vyděšené dítě těšiti, líbati, a vysypala mu vá
svůj do košilky S divokým křikem pádila k tomu
lekaná matka, tuše veliké neštěstí; vidouc ale dítě
slabě raněné, a za to bohatě obdarované, začala s
dobnou vášní cizí dámu velebiti a byla by jí rou
ulíbala.

Já ještě nevěděl, co se bylo přihodilo; ale El
byla zasmušile nevrlá, když naše hodina začala; také
jí nic nedařilo, i hodila smyčec na zem.

„Dejte mi dnes pokoj s těmi titěrkami!“ zvol
prudce. „Já bych raději zahynula v disharmonii celé
světa!“

Já se divil a poněkud pohoršen poroučel jsem s
Chtěl jsem odejíti a byl jsem již u dveří.

„Co vám to napadá?“ zvolala zas Elisa, a v hla
jejím spočívala měkkost srdce jejího. „Pohněvala jse
vás? Se žakyní musíte mít shovění — jako s dítětem —

svou měkkou, nevýslovně krásnou ručinku; ale já vtisk
na ni rty svoje — i bylo mi, jakobych neměl ruku jej
více pouštěti . . .

Já nevěděl dlouho, co o ní mysliti. Zdálať se mi, jak
směsice rozličných bytostí, každý den, každou hodinu jiná

Lord Bonnet dával skvostnou besedu. Byly shro
máždény nejen osoby vysoce urozené, nejkrásnější dámy
ale i notability ze světa uměleckého. Byl uspořádán tak
koncert. První zpěvačka zdejší opery způsobila, jak
obyčejně, sensací, ale také pro mne zbylo ještě dost
enthusiasmu. Avšak mě to všecko netěšilo. Elisa si mn
skoro ani nevšimla; dnes byla úplně jen dcera lordova
pravzor anglické ledové etikety.

Mezi koncertem padla však náhle do jiného rozmaru

„Ó, moje spanilé dámy!“ řekla s půvabným úsmě
vem, když mě byli hosté tleskotem skoro ohlušili. „T
není ještě všecko, co náš láskyhodný umělec dokáže
On umí také električným prondem umění své po tro
škách jiným osobám sdíleti — a jestli dovolíte, okážu vá
hned, co na mne ze svého kouzelnictva přenesl“

A na pokynutí její přinesl jí lokaj nástroj. Darm
pohlížel na ni otec, jakoby chtěl říci: „Co počínáš?“ —
Darmo doložil vážně: „Eliso, ještě to nejde!“ — I j
hleděl na ni v nesnázi; ale ona postavila si sesli vedl
mé a posadila se beze všech okolků ke své basetce.

„Já nedělám ze svých čar žádné tajemství,“ pra
vila mezi smíchem, „a připravím společnosti nejpěk
nější zábavu.“

byl nedávno schválně napsal.

Společnost byla v dobrém rozmaru a já uzavř
ním udržeti. Dal jsem Elíse hráti první hlas,
čejně se mnou hrávala, že ho dobře i dost čist
bylo; ale místo hlasu svého začal jsem přitom pia
vité *capriccio*, tak že to vypadalo, jakoby okolo
tónu jejího několik dovádivých diblíků obskakov

Společnost dala se uchvátit a Elisa i
když pominul mezi hostmi tleskot, poklepala
tak přítulně na rameno, jakobychom byli spolu
a řekla se svým nejsrdečnějším rozmarem: „Ó,
nový Prometheus! Jen že nepotřebujete paprsky ze
ukrádati, abyste tvora svého oživil; vy máte sám
dost nebeského plamene.“

Potom si mne ale celý večer již nevšimla.

Jednou musel jsem s ní v otevřeném kočáře
íždku. Cesta vedla z městských zdí ven za bránu.
sem vedle Elisy. Komorná seděla naproti.

„Jeď!“ zkřikla Elisa na kočího, když jsme
venku na krásné silnici, a ten znal již smysl rozkaz
dovy dcery, a pošlehl bystré koně. Šlo to jako o

„Zavřete oči,“ řekla tu ke mně Elisa italsky,
komorná nerozuměla, i chopila mě za ruku, a já
lehounké stisknutí, až mi žíly sladce trnuly — „z
oči a myslete si, že spolu letíme! Jde to přes h
doly — nyní po skaliskách — pod námi černé propa
ale my dále k oblakům — a sedáme větru na
a ten nás donáší mezi palmy, kde stojí kvítím ozd
stánek —“

Elisa hlasitě zkřikla, sotva že Pietra zahlídla, i
hořela v tvářích, a jedním proudem vyptávala se
díka, přicházím-li také já, kde jsem meškal, co dě

„Já myslil zrovna," vypravoval mi Pietro, „že
pomněla býti slečnou, a že chce býti jen děvčeten
savojských údolí — tak radostně, tak upřímně se n
mluvila, zrovna jakoby byla u nás vyrostla. Teprva
jsem jí povídal, že jste pořád zamyšlený, smutný —
píšete jenom noty, a basička že stojí pořád v ko
leda když na ní písničku až k pláči hrajete — tu
stala také její veselost, a bezpochyby si zase zpom
že musí být slečnou."

Já ho nechal žvatlati. Měl jsem jej vlastně rá
ale byl jsem ještě tak podivnou směsicí střídavých
přeplněn, že jsem nevěděl, mám li se oddat radosti
žalosti. Ustanovil jsem nějaký čas tiše očekávati, co
osud nade mnou ustanoví.

„Usnadněte nám alespoň povinnost naší vděčno
řekl lord Bonnet při opakování slov dceřiných, „a
buďte s námi nějaký čas jakožto milý host náš pod
dnou střechou! Navždy vás poutati nebudeme —
vám chceme v povolání vašem překážeti."

„K tomu náleží ale také, abyste mně nedával je
jako pouhou začátečnici na prahu umění svého státi," oz
se Elisa. „Nemějte starosti, že by vám tím vavříno
lupení na věnce ubylo! Já se spokojím i bez něho a pře
vzala jsem si, jenom proto něco uměti, abych vzal
Anglička nehynoucí upomínku na českého umělce."

jasných a míruplných, rozněcovaly se divné plameny.

Já nevěděl, co se v ní děje, i čekal jsem na promluvení. Ona však dlouhou chvíli mlčela.

„Řekněte mi upřímně," jala se konečně mluviti, jen skoro šeptavě, jakoby nechtěla, aby doletěla sl její dále, nežli k mému sluchu, — „řekněte mi upřím proč jste Milán opustil?"

Já seděl na žhavém uhlí. — „Již jsem řekl — povolání vedlo mě z Milána," odpověděl jsem neji i cítil jsem, že se mi tvář krví zalila.

„A vaše povolání vedlo vás do samoty rybář vesnice?"

„Chtěl jsem bez výtržky věnovati svůj čas hude komposicí."

„Pro oslavu české vlasti — ano, vím, že jste o tom již povídal. — Ale což v Miláně čas k vaší ko posicí nepostačoval? Proč neřeknete raději přímo, že j litoval času, který jste mně tam věnoval?"

„Ó nechtějte mě takto zarmucovati, jenžto ani nesmím, jak šťasten jsem právě toho času býval, o něm mluvíte; ale Milán choval ve svém lůně tolik neobyč ného, že byl tím duch můj jako čaromocí unášen v ol odvážného snění — a srdce ukájeno blouznivou naděj řekl jsem a hlas můj třásl se i proti mé vůli.

„A nemohl jste mi říci, když jste odcházel?" pt se Elisa hlasem podobným.

„Ne, ne, já nesměl!" zvolal jsem s vášní propuk jící i chopil ji za ruku a vtisknul na ni rty horou „Nesměl jsem, abych se nedopustil urážení anděla svatokrádeže!"

sem ruku," řekla, „půjdeme do parku."

Byla to nejrozkošnější hodina mého života.

Sešli jsme až k blízkému břehu. Tam se hou několik krásných loděk pro obyvatele skvostného l hrádku. I bylo tu hned několik plavců po ruce, k se nabízeli k službě; ale Elisa dala se jim do smí skočila do loďky a chopila se vesla.

„Jen s chutí dále!" zvolala na mne. „Dcera moc opásaného Albionu vyzývá k výletu po hřbetě pok ných vln."

Já vida ji veslem tak obratně vládnouti, jako ro ného plavce; a rozjařen jsa jejím duchem, důvěrně js vstoupil na loď — a lehounce plynuli jsme od břeh

Houpavě nesla nás jezerní hladina.

Slunce klonilo se za hory; jasná obloha pjala nad námi, ale na západě zacloňovala se pomalu jal zlatotkanou oponou a lesk její odrážel se čarovně v z cadle jezerním. Jemný, líbě páchnoucí větýrek vanul sadů pomorančových a mísil se s chladným podvečerní dechem vodní hloubky. Byl přelíbezný podvečer, pln tak sladké lahody, jakž jí toliko pod italským nebe lze nalezti.

Byli jsme hodný kus od břehu. Elisa nemluvila, a zpívala polovičným hlasem jakousi vlaškou píseň národn dovádivě přitom někdy veslem tlesknouc do vody. By nadobyčejně rozčilena — ale přitom nevýslovně spani a půvabná.

Najednou nechala veslo ležeti a sedla na nízko lavičku zrovna proti mne.

mžením — let, let!"

A s těmi slovy strčila mě tak prudce, že jsem všemu nadání překocen z loďky vypadl a v jezerní hlubeň se potopil . . .

Nežli mě minuly všechny smysly, slyšel jsem ozvěnu pronikavého zkřiknutí a na to jako pád lid těla za mnou do vody.

Plavati neumím, a tudy bylo i namahání moje m dostati se na denní světlo. Leželo mi to jako olov všech oudech i vážilo mě ke dnu chladnému, a mnou to hučelo jako temná hrana k mému pohřbení

Neptej se, co jsem v tu chvíli cítil a co my já bych nejraději tu dobu ze svého života nebo ales z paměti své na vždy vyhladil — i nechci popisová ještě jednou skrze to předpeklí kráčeti. — Měl jsem l pohřben.

Ale hodina pohřbu mého nebyla ještě na hodin osudu mého vypršela . . . i otevřel jsem zase oči, a leže v měkkém mechu na břehu jezerním. Okolo n míhalo se několik postav, jichžto podoby jsem ale díl pro nastávající soumrak, dílem pro mlhu v očích ro znati nemohl; jenom veliký oheň, zdálo se mi, z naproti mně — to byl vycházející měsíc v ouplňku já si zhluboka oddechnul, opět jsem oči zamhouřil, a jsem věděl, co se děje dále.

Když jsem oči podruhé otevřel, ležel jsem na hovce ve své komnatě. Na stole zářila jemným světl astrální lampa. U mne stál Pietro, lordův lokaj a plav

„Nu, neřekl jsem, že není žádného nebezpečenství

Přišel lékař, který byl s lordem na cestách
mi na puls, dal přinésti jakési vlažné thé . . .
bych ti věci takové popisoval? Všickni odešli,
Pietro zůstal u mne, a vypravoval, že byli plavc
blesk za mnou a za slečnou, když byla tato s hr
křikem odvážlivě do jezera skočila, aby mě zach
když prý jsem bezpochyby z nepozornosti z lodi
padl. Oba prý nás šťastně vytáhli; mne prý přived
plavci brzo k životu, ale se slečnou prý se obíral

Ale, což na tom? já usnul i spal jsem pevn
k ránu byl jsem těžkými sny znepokojován. A kdy
procitnul, stál mi vysoký pot na čele. U mých
seděl Pietro. Já se chvíli ohlížel, jakobych se z
hého, dlouhého sna probuzoval a na pravdivou m
ani pamatovati se nemohl. Pak mi ale přišla v
plavba na mysl, a hrobová vážnost rozložila se ja
dovým dechem po mé bytosti.

Slunce stálo již vysoko, když jsem vstával z
na těle byl jsem zdráv, ale na duchu nemocen.

„Pan lord dal se již ptát, jak se máte," řekl
„Také pan doktor byl tady."

Mne to nic nezajímalo. Ale bylo mně teskno
dnem nastávajícím — před setkáním se s *pannou*
Všechny myšlénky moje pracovaly k nějakému rozh
ale nevěděly, na čem by se ustanovily.

Tu vešel lordův doktor s tváří smutkem z
nou. Kladl mi obyčejné otázky lékařské, a kd
s výsledkem spokojen, řekl jemně, poloprosebně:
s vámi, drahý pane, ještě ve jménu Jeho Jasnost
Bonneta mluviti."

„Lord Bonnet [illegible] jezera snad *z nepozornosti dcery* jeho," řekl i [illegible] obzvláštní názvuk na slova poslední a poněkud ost[illegible] mne pohlížel.

„Toliko *svou nepozorností*," odpověděl jsem

„Jste muž poctivý, a vím, že nepustíte slov[illegible] rtů, kterého byste litoval," řekl zase doktor, a tisl[illegible] vřele ruku. „Ale poněvadž jest i lord Bonnet nei[illegible] cti a pravdy milovný — a nechce upírati, že snad i [illegible] poněkud divná — excentričná dcera příležitosti nebo[illegible] činy k neštěstí vašemu poskytla — tedy se cítí pov[illegible] požádati vás, abyste v jeho přátelství — ne tak náh[illegible] za přestálý zápas s nebezpečenstvím, ale spíše odpro[illegible] za tuto nehodu vyhledával . . . a já, abych mu uš[illegible] vyznání nejbolestnější, žádám vás, pane, s druhé strany jakožto dávný přítel domu lordova — abyste v E[illegible] žádnou *zúmyslnou* příčinu k nehodě své nepohledával neboť ona je *smyslů zbavena.*"

„*Elisa — šílená?*" zvolal jsem v patrném zděš[illegible]

„Bohužel!" dosvědčoval doktor hlasem tak při[illegible] šeným, jako mi byl neštěstí Elisino zvěstoval. „Již dá[illegible] pozorovaly se na ní, ačkoliv jen po dlouhých a neur[illegible] tých přestávkách — netúplné známky této duševní c[illegible] roby, a proto skloňuje se láska otcova vždy k tor[illegible] aby všem žádostem jediného dítěte svého vyhověl, a tal[illegible] úplnému propuknutí hrozného neštěstí snad zabránil."

„A jak to vypadá nyní se slečnou?" ptal jsem se srdcem sklíčeným. „Stůně opravdu?"

„Opravdu," řekl doktor; a je v takovém stavu, [illegible] si netroufám tuto chvíli rozhodnouti, brzo-li s ní z[illegible]

Ten samý večer po této rozmluvě, když strměl s
ný letohrádek jako veliký náhrobek mé nejrozk
hodiny v měsíční záři k tichým nebesům — prchnu
podruhé a šel se pochovat v Paříži.

Teď se nediv, nemluv a nekárej, že se až p
ukrývám! Nemohu jinak. Za jedno chci nabyti úp
stoty, že Elisu nikdy více nepotkám, že jméno i pa
i podoba moje v duchu jejím vyhasne — ač jestli
v jejím *duchu ještě něco* vyhasnouti může? —
chci tu přestáti svůj očistec. Čekám trpělivě, až
ve mně *všecko* vyhasne — a každá zpomínka dozní,
někdy ještě svodně o minulosti štěbetá.

* * *

Ó horo Kunětická! Ó sladké naděje a vysoko
sny, ježto jste tenkráte srdce naše naplňovaly! H
zdál se nám tenkráte veliký zápas — já sestár
té chvíle sotva o půl druhého léta, a již musím
očima na skutečnost hleděti.

Čistě opsaná ležela již celá moje zpěvohra
mnou — a to s textem francouzským. Nesměj se!
pomoci nebylo. Já se pustil sám do té těžké o
převlékání do francouzského kabátu, a když jsem
šťastně dokonal, našel jsem obratného tovaryše,
mi pomohl dílo vyhladit a vylepšit.

Poznati to člověk musí, jak průmyslně tady
ratuře dramatické pracují. To ani dosti hojný poč
meckých dramatiků nezná — snad ze samé závisti,
že by za to ani tak ani jinak u ředitelstva nic nez
Ředitelstvo divadelní má větším dílem zvláštní z

Digitized by Google

že jest uvítání mé osoby od kapeln
hry již na papíru a že počíná bi
cký, nechám žertů, při kterých
lostně sevřené, když pomyslím n
před hrdým kapelním mistrem
Cítil jsem, že mi všechna k
dem i hněvem se rozněcovala;
svůj záměr, a žádal jsem se vší
alespoň prohlídnul.
„Nechte to zde," řekl hrdý
a odešel jsem.
Spoléhal jsem na jeho zvěda
není možno, aby kapelník mému
chvíli neobětoval, jen aby věděl,
jsem mu čtrnácte dní času. Pak j
vou nadějí.
Ale tato chůze byla jako d
zkušenosti. Kapelní mistr ani ještě
zpěvohra jmenuje; i ležela posud,
žil. Já čekal ještě čtyry neděle,
kapelního mistra resoluci, abych hl
že nemožno, aby svůj čas prohl
prací mařil.
„To máte dobře, pane!" řel
nakvašen. „K maření času nejste
strem, a já jsem také proto nepi
každý komponista, ani vašeho Au
myslil, že u kapelního mistra veli
vedle bystré zralosti také tolik cit

Digitized by Google

Já poslouchal jeho dlouhou řeč, a nevěděl jsem, z ní vybrati.

„Neznáte pana *Debureaua?*“ ptal se mne Pietro d

„Neznám; kdo je to?“

„Náš bajaco — čili komik, pierrot, naše všecko prknech; kdyby nebyl on, byla by z divadla našeho s nová poustevna, a jestli jste ho, pane, ještě nevi tedy jste neviděl ještě nic.“

Já se musil jeho chvalořeči usmáti.

„A proč mi to povídáš?“ ptal jsem se ho. „Mys abych šel na něj se podívat?“

„To myslím také, ale ještě něco jiného. Máme dá nový kus. Pan Debureau potřebuje k svým scénám zvlá muziku — alespoň ji chce. Teď si dal dělat něco nov od kapelního mistra a sám prý mu ledaco k tomu zpíval; ale když byla první zkouška, nebyl pan De reau tuze spokojen — nešlo mu to do žil, jak se ří i chtěl mít několik míst jinak; ale kapelník se brá že to jinak býti nemůže, tomu že rozumí — pan Debur na to, že tomu také rozumí — pan kapelník zase: prý si tedy sedl do orkestru a jinak si to udělal — Debureau zase, že si tam sedne, bude-li pan kapel místo něho kotrmelce dělat — prozatím ale aby prý p jen hráli, co napsáno, on že si bude přitom svou b četi. Já poslouchal tu hádku mezi kulisami, a tu něco napadlo — ale nesmějte se, pane! a nezlobte se mne! Když odešel pan Debureau ze scény, dodal js si smělosti, přistoupil jsem k němu a ptal jsem se

protektorem?“

„Nejsem protektorem,“ já
pán něco umí, a že to dovede
reana; nebo když se tu dělá m
rád hrajete, je mi pokaždé,
skládal.“

„Kdo pak je ten tvůj p
s úsměchem.

„To se dovíte,“ já zase na t
hudbu udělat.“

Pan Debureau to slíbil, arc
tuze nevěřil; ale já vám to nyn
abyste si to rozvážil.“

Na první poslechnutí zdála
ného statisty skoro směšná, biza
ve mně rozležela, a já šel jedenk
divovat se umění pantomimickému

Ano, dobře měl Pietro! Něc
neviděl. Já tu byl již sice v diva
jích operách, v divadlech vaudevillu
výbornému Bruetovi, který nemůž
se Paříž neobveselila, viděl jsem ml
může novým čepečkem Paříž do e
mě tak nepřekvapilo, jako právě p
hého není na světě. Jemu jest
rozesmáti nebo rozplakati, a k tom
slova! U něho mluví ruka, noha,
všecko!

Ale já mu byl již nakloněn,

chtěl míti pro sebe něco zvláštního. Pamatuji se trochu na nějakou píseň českou, a já si chtěl dát k rozjaření svému něco napsati."

„Darujte svou důvěru *mně*, udejte *mně*, co si jete a jak co potřebujete — já se o to pokusím."

„Aj, jste komponista?"

„Myslím to alespoň. Takét s vámi již někdo o rozprávěl... jestli se pamatujete?"

„Jakže? vy ráčíte být v protekci našeho —"

„Statisty a mého posluhy, mladého Savojana, l z umělecké horlivosti do sboru statistů vašich zabloud ano; on přišel v této záležitosti na dobrou stopu."

Po dalším rokování řekl mi Debureau, co by třeboval; já šel domů psát, a s pomocí pilných kop odbývala se čtvrtého dne zkouška na novou pantom již — s mou komposicí pro výstupy pierrotovy.

Toho se nenadál ani kapelník ani orkestr. Já dor partituru i s vypsanými hlasy před zkouškou Debureau a ten je podal panu kapelníkovi s tou snažnou pros aby mu tuto komposici laskavě přehráli — že sice ví, se důmyslné práci páně kapelníkově ani dost málo ne rovná, ale že by ji rád slyšel, nežli by mohl o ní j *vysokopostavené osobě* nějakou zprávu dáti, která o to velice interesuje. Vyváděl s ním totiž mystifikaci a *vysokopostavená osoba* nazdařbůh do světa poslaná jala kapelníka tak velice, že se velmi bedlivě o pro zení mé transkripce několika národních písní zasadil

Já přišel do divadla s Debureauem, ale odešel j do tmavého parteru. Když začal první akkord v orkes

„Ještě nic; ale doufám ještě i těším se, že ně cestu do té zapovězené svatyně francouzské Muzy nale

„A s dovolením — víte jistě, že se kapelní na vaši zpěvohru ani nepodíval?“

„On snad ani její název nezná.“

„A — ještě s dovolením! jste ujištěn, jak vaše vohra vypadne?“

„Bude-li jí jen polovic péče a lásky obětováno provozování, jakož já jsem obětoval při skládání — jsem účinku díla svého skoro jist.“

„Cesta na prkna té naší veliké zpěvohry je arci tížná, klikatá, pro člověka bez protekce velmi unavu skoro nemožná; ale jen počkejte! Však mi nalezne předce cesty, po kterých se k cíli dostanete. Ha, vi Již mám stezku. Znáte Javůrkovou?“

„Kdo je to?“

„*Prima donna assoluta* veliké zpěvohry. Nevi jste ani obraz její? Visí teď za sklem v každém un leckém skladě.“

„Jenž má podpis *Javurec?* Já to vyslovil po fra couzsku.“

„Ano, to je naše poloviční krajanka, Javůrko sama je sice rozená v Paříži, ale otec její pochází z ského Benešova; on přišel hned za časů revoluční jako mladý hudebník do Francouz. Tenkráte poslouch se málo muziku, a mladý Javůrek musil svůj nást s puškou vyměnit. Konečně mohl arci jíti na odpo nutí — ale tuť mu byla chůze do Čech bezpochyby troc dlouhá, i zůstal zde seděti; jeho dceruška je teď ok

proč nedáváte čarozvukům nástroje svého zažívání řejně? Jakého jména musel byste již v Paříži míti! urovnanou půdu k své zpěvohře!“

Já mu řekl jen, že jsem měl důležité příčiny k vystupování do veřejnosti; ale připustil jsem také, tyto příčiny mizejí. Debureau nepátral po jádru omluvy, a když jsme jeli k primadonně, učinil žerto i hned program pro mé příští dny. Nejdříve vis u Javůrkové, potom koncert v jejím saloně, potom p vození mého pot-pourri národních písní, potom několik ko certů v sálech královské hudební akademie a koneč představení mé zpěvohry!

Pěkný program — a jak snadno udělaný. Já um také návrhy činiti — ale mezi návrhem a vyvedením .. jaká to řada překážek?

„*Jenom chtějme!*“ řekl jsem tak lehounce na hoř Kunětické; ale proti nechtění cizímu bývá časem těžk vlastní chtění provesti. Avšak moje naděje ještě neklesá

* * *

Drahý Milovíne, půjč mi své péro básnické! Nechc sice přiozdobovati plody obrazivosti, to ne, chci vypra vovati jen pásmo pravdivých událostí, ale chci to učinit s všemožnou živostí. Jest mi, jakoby se celý svět tolil na mne usmíval, a měl bych ti toho příznivě psáti, ž ani nevím, kde dřív začíti. Avšak aby nezrostl můj do pis ve foliant denních zápisek, musím ti jen zběžný ná stin z poslední části života svého poslati. Je-li zde ond něco kusé, doplniž tvoje fantasie! . . .

Ó bláhová journalistiko! Jak snadno k poch
roznícená i jak snadno k hanobení popuzená! Kde
cháváš mnohdy váhu moudrého povážení a míru ne
rušené spravedlnosti?...

Jsem žádostiv, drahý příteli! až se časopisectví jed
kráte u nás vyvine, jakým duchem asi bude oživováno?
Že bude v něm také vášeň panovati... není pochyb
sti; to jsme viděli v tichounkém jinak Čechoslavu, kd
se v něm strhla šarvátka mezi pěvcem ohlasu české ly
a pěstitelem Krkonošské literatury...

Já oživnul. Vřelost mé nové, tak nenadálé spole
nosti přeproudila se do mne. Prognostikon mého první
koncertu jest velmi příznivé. Javůrková bude zpívati,
Berriot slíbil novou komposici hráti... komické je př
tom ale, že se mi kapelní mistr veliké zpěvohry nabíd
nul orkestr říditi! Ještě u primadonny jsme se opět po
tkali — a on byl tomu velice povděčen, že se v salon
o jeho nedvornosti k mé osobě nic nevědělo; neboť De
bureau nezačal ho ještě škádliti.

A tak nyní, jak jsem již pravil, takřka celý svě
se na mne laskavě usmívá od té doby, co Debureau
přízně své mi dopřál a do salonu proslulé Javůrkové
mi přístupu zjednal, a měl bych ti tolik co vypravovati
že ani nevím, kde dřív začíti.

A víš, kdo vlastně je Debureau, tento v Paříži tak
vyhlášený pierrot? Ach, je to zvláštní historie!

„Nemýlím-li se, tys známý v Kolíně nad Labem: ne
slyšel jsi tam nikdy o jistém komediantu Dvořákovi? By
vojákem, a když pak z vojny jej propustili, cestoval po

to tenda vyhlášená kejklířská společnost — všeho v
sedm hlav — vlastní to rodina Dvořáková — totiž
řák a žena jeho, tři synové a dvě dcery.

Největší kříž měl Dvořák s nejmladším synem;
čal jej již co sedmileté děcko cvičiti v umění svém, a
nadarmo všecko jeho snažení. Chlapec počínal si
provaze velmi nesměle a tak neohrabaně, že si otec
nezoufal a nejednou se zlobil, že z toho nemotory k
do smrti nic nebude. A proto také ubohý klučina v
dině velké lásky nepožíval; všady byl odstrkován — p
to popelka v rodině.

Starý Dvořák měl příbuznou, kterážto, když Fran
zové v Čechách byli, s jedním se seznámila, a zná
ta vzrostla v tak silnou náklonnost, že ona pak, nemo
srdce odolati, za milencem svým až do Francouz se
brala. Dlouho o ní neslyšeli, až konečně přišla zpr
že v městě Amiensu zemřela, s tím doložením, ab
příbuzenstvo přihlásilo k dědictví, po ní pozůstalém

Jediným dědicem byl Dvořák, a hned řekl: D
si tam. — Mnoho toho asi nebude, myslil si, kd
zdali to za cestu stojí; ale co — vždyť se může se
tam prokomediantovat.

Sebral tedy celou svou kejklířskou rodinu, a s
lepší nadějí, že po cestě se jim dobře povede, vyd
na cestu z Kolína do Amiensu. Šlo to pomalu.
jen myslili, že by se něco zachytit dalo, natáhli prov
bubnem obecenstvo na sebe upozornivše, krkolomné u
své provozovali, aby něco na výživu sehnali. Ned
se jim však, jak očekávali.

Bídy, nouze a hladu musili přetrpěti, nežli do
chsu se protloukli; proto ale předce nezmalomyslněli, n

jen popelkou, ba bratří a sest
oni se líbí, nyní ještě urputněj
jen mohli, příkoří mu činili. To
tak omrzelo, že uzavřel, od nich
učinil. Hledal, kde podobné um
stoupil k divadlu provazolezecké
kdežto, kromě malých veselohe
kejklířství na provaze hlavně se

Tu nastala nová doba v ži
vyvinuly schopnosti jeho a polož
jeho. Od toho času stal se doc
to i dle jména; odložil na radu
české jméno své, a z pana Dvoř
Debureau. —

Právě co tento list dopisuji,
a vesele zvolal: „Příteli, je již j
se arie líbí — velmi líbí, o to ost
šim se na to, jak asi bude nad
lovat! Nyní rychle k Javůrkové,
přezpívala a také snad o nějakou
požádala."

* * *

Debureau měl dobře. Ano, je
vyhráno. Zpěvohra má jest přijata
Pietro si nemálo na tom zakládá,
několikkráte řekl: „Nu vidíte, pane,
Zakládalť si nemálo na tom, že
seznámil a tu že pak to šlo stup

Digitized by Google

pust — nemohl jsem, byl jsem jako u vytržení
rozčilen, že jsem ani nebyl s to, abych několik ro
ných řádečků na papír uvesti mohl. Začal jsem sice
likkráte, ale pokaždé zabral jsem se hned do tak
horování, že mě závrať popadati začala, a já ne
dále, péro odložit jsem musil.

Jaký to ale div? Já od nějakého času žil be
skoro v ustavičném rozčilení, co štěstí na mne usm
a všecko vůkol mne v krásnějším světle objevova
začalo, a tu najednou jakoby z čista jasna blesk sr
duši mou proniknul!

Pomysli si — sotva že jsem v koncertu svém
obecenstvem se objevil a violončelu se chopiv, velmi
a skvělé shromáždění zrakem přelétal: tu — — ve
se na okamžení dech zatajil —

Leč nebudu předbíhati a povím ti, jak se stalo
za krokem.

Konstancii Javůrkové se arie skutečně líbila,
povídala mi tolik pochlebné pochvaly, že jsem s
rozpačitostí jen hořel a skoro ani slova odpovědět
mohl. Zpívala mi ji; já ji na pianě doprovázel, a
pak požádala o některé změny, jak by to ráda
Učinil jsem to, a potom — na její žádost — jsem i
zpěvohru přehrál.

Měl jsi vidět, jak jí to těšilo, jak chvílemi ru
tleskala, a jak nejednou zvolala: „Musí — musí se
vozovati — já se o to postarám — náš kapelní
vládce musí — musí!“ A konečně div mi okolo
nepadla.

Když mi oběma rukama pravici stiskla — co

kdyby byl Debureau, na pohovce sedíci, žertovně ho
lal: „Takové finale snad není v té zpěvohře; sic
nechal kotrmelců a samé takové opery bych sklád
Já se zarazil a cítil jsem, jakoby mi z tváře
vyšlehoval.
Javůrková se usmála a žertovně se na Dvořáka
řila, řkouc: „Vy závistníku! což chcete jen sám vš
alávu pohltit? Máte jí dost; přejte i jiným uznání!“
„Uznání tak něžného, tak spanilého, tak vřele t
noucího — nebylo mi ještě dopřáno!“ odpověděl Dvoř
potutelně se usmívaje, jakoby byl věděl, co srdce
v tom okamžení pociťovalo.
Javůrková mu pohrozila a opět mě ujišťovala,
zpěvohra moje musí být provozována, k čemuž i Del
reau přisvědčil s doložením, že i on všemožně k to
se přičiní. —
Brzy na to byla beseda v saloně slečny Javůrko
Ona zpívala mou arii a tak hosty své okouzlila, že
bylo konce vychvalování a doptávání, kdo skladatele
zpěvu toho jest. I sám kapelník velké opery pochval
oplýval a zvědavostí svou na pěvkyni dorážel.
„Jest to arie z opery, v kteréžto vystoupiti a p
věst svou rozmnožiti hodlám,“ usmála se Javůrková.
„A kdo jest ten šťastný skladatel, jehož slávy t
ochotně a vřele se ujímáte?“
„To jest prozatím tajemství,“ odpověděla ona,
klíč k tajemství tomu má — tento pán.“
Přitom okázala na Dvořáka.
„A slavný náš kapelník!“ doložil tento, před k

„Já?“ divil se kapelník.

„Ano, vy,“ dotvrzoval Debureau, „vy novou t
vohru i jejího skladatele dobře znáte — jen nezap
či to má zůstat ještě tajemstvím?“ Tu pokrčiv rame
opět se uklonil.

Zvědavost přítomných hnala nyní s mnohých
outokem na kapelníka, tak že měl se co brániti a
vati, což Javůrkové působilo veliké potěšení. N
potom hádali, že to nepochybně tentýž skladatel
byl zvláštní hudbu pro scény páně Debureauovy
pantomii sepsal. Pan Debureau potutelně přisvěd
předce ale stál na svém, že pan kapelník toho skla
dobře zná. — —

Koncert můj vypadl výborně; Javůrková učini
arií furore — takéť ji ale překrásně přednášela.
bych byl se svou basičkou bez mála propadl; asp
okamžení mně bylo, že nebudu moci hráti.

Vystoupil jsem, a při úvodní hudbě po shromáž
obecenstvu se rozhlížeje, najednou jsem sebou trhn
to klam či skutečnost? Dech se ve mně zatajil —
utkvěl na dámě, kterážto ztrnule a přec mocně
kavě na mně hleděla. Ano, byla to ona — vedle n
otec její, lord Bonnet, též na mne — avšak mírné
upíraje. Elisina tvář byla chorobnou bledostí po
byla v okamžení tom takměř mrtva; jen z očí, zd
že jakýsi — skoro až děsný plamen chvílemi vyš

Srdce mé se mocně rozechvělo, tvář mi zplan
bylo mi, jakoby všechno přede mnou se mlhou z
valo — jen Elisina a lordova tvář se zrakům mým
jevila v neprohledné té mlhovině.

zalive, šeptem se chvějící zvuky z nástroje svého v
zoval, že obecenstvo takořka dýchati přestalo a s napjt
pozorností poslouchalo. A zvuky violončelu mého čím
tím větší živosti nabývaly — a když jsem tu opět
Elisu pohlédnul, byly tváře její nádechem jemné svěž
uzardělé a z očí rozkoš jí plynula. Tu i krev má
menně se rozproudila; i hrál jsem s takovou nadšen
a s takovou dojemností, že obecenstvo takměř jásati
čalo, když jsem hru svou ukončil. I Elisin otec tles
a ona, když jsem v okamžení tom na ni pohlédn
usmála se; byl to úsměv sice polobolestný, mně vš
předce velmi milý, ba v tu chvíli milejší, nežli všecka
hlučná pochvala.

Potlesku nebylo konce; musel jsem ještě hráti. V re
čilenosti své nevěda hned, co začíti, začal jsem impro
sovati — jako motýl těkaje z kvítka na kvítek boha
květnice našich písní národních. S napjatou pozornos
střídal se potlesk, a konečně vypuknul tak hřmotně,
jsem z mocného uchvácení svého se zpamatoval i impr
visací dokončil. Hrálť jsem pořád, na ukončení ani nemysl

A zraky moje setkaly se opět se zraky Elisinými
a nevýslovná rozkoš pronikla srdce moje; hledělat n
mne tak laskavě, tak dojemně, že mi bylo, jakoby se n
v zraku tom rajské brány otvíraly. Přitom se mi i zdál
jakoby slza v oku jejím se třpytila. — — Ach, mysl
jsem, že jsem na Elisu již docela zapomněl, že v srd
mém nepozůstalo nic, nežli outrpná zpomínka na dívk
podivnou — na dívku šílenou, a myslil jsem to tím víc
ježto se mi zdálo, jakoby Konstancie laskavě se ke mn

se týkající předsevzetí mžiknutím v prach a popo
obrátilo. — — —

* * *

Usmíváš se asi, příteli, vida, že z Londýna ti
Nech potutelného usmívání; mýlíš se, domníváš-li s
Elisa byla magnet, jenžto přes průplav, Francouzsk
Anglicka dělící, mne na anglickou půdu přitáhl.

Elisa byla s otcem svým skutečně v koncertě
já ji však více nespatřil. I Pietro ji tam viděl —
ji, když v proudu obecenstva s otcem odcházela;
nedaleko, pozoroval, že otec k ní něco potichu
načež ona sebou trhla a dosti zřetelně, že to Pietr
šeti mohl, odpověděla: „Ne, ne! to neučiníme! o
snad myslil, že se mu vtíráme — pryč jen, pryč —
to naposled!“ A skutečně jsem ji více nespatřil.

Byl jsem mrzutý, nevrlý, aniž jsem věděl proč. P
to dobře na mně pozoroval, neříkal nic — ale je
doptával se totiž tak dlouho na lorda Bonneta,
doptal, v kterém hostinci se ubytoval. Pospíchal
lord byl již se slečnou odjel — pravilo se, že do I
Pietra, když mi to vypravoval, jsem za jeho ocho
ještě pokáral.

„Kdo ti to poroučel?“ obořil jsem se naň; „
sledu by ještě myslili, že se jim vtírat chci! Ať si
kam jim líbo.“

A v skutku jsem se také snažil, abych myšlénk
na jiné věci obrátil a upoutal. A vítanou k tomu

kové byla beseda, přišla řeč i na arii, již ona v
certě mém zpívala a již velmi hlučné pochvaly došla.
davost, kdo asi jest skladatelem jejím, byla ještě
napjata, a na pokynutí Dvořákovo opět hnalo se outo
na kapelníka veliké opery, aby již jednou těch tajn
nechal, sic že se musí myslit, že on sám ten kompos
jest a že tím tajením ještě větší pozornost na skla
svou obrátit chce. On všemožně se dokládal, že od n
se žádá, co jemu samému jest tajemstvím, a že i
sám dychtivostí hoří, aby poznal komponistu, který
skvěle vyniká.

„Vy že ho neznáte?“ usmál se Debureau. „Pro
vás, nechte již zapírání! Či chcete snad také mně do
zapříti, že je to arie ze zpěvohry, která se vám již
první pohled tak velice zalíbila, že jste ji k provoz
přijal, ani do ní nenahlédnuv! — Či to bylo jinak, pan

Přitom se obrátil ke mně a s ním zraky všech
tomných.

„Co to znamená?“ tázali se někteří, a pan ka
ník tvářil se tak, že bylo patrno, že neví, co odpověd

„Když je tedy rouška s tajemství již stržena,“ pra
Javůrková polo žertovně polo vážně, a pojala mě za ru
„mám čest, vzácné a vznešené společnosti tuto předsta
výtečného komponistu mé brilantní arie, vyňaté z ve
jeho zpěvohry, kterážto co vítaná novinka co nejdříve mo
provozovati se bude — není-li pravda, náš roztomil
spolu i slovutný mistře kapelní?“ Přitom, laskavě k n
se kloníc, pošeptala mu: „Přisvědčte — sice po celém s
rozhlásím, že povrhujete věcmi, které ani neznáte!“

Dvakrát stál před soudem: jednou co žalobník a pod
co obžalovaný — a sice obžalovaný z toho, že člo
zabil. Oba soudy způsobily nemalého hluku v Paříž
všeobecné smýšlení klonilo se k straně Dvořákově.

Dvořák byl vázán smlouvou, jakou s divadel
ředitelem uzavřel, tak otrocky, že by člověk ani neuv
že by to při té jeho oblíbenosti a výtečnosti možno b
Ovšem nastoupil tam, nevěda, čeho se chytit, co mla
v takových věcech nezkušený, a tu páni ředitelové u
vají kořistit z takových okolností. Dvořák se stal
pověstným Debureauem, a předce s ním ředitel nakl
tak, jakoby chtěl pokračovati v tom, z čeho se ubo
Dvořák doma byl vymknul. A tak nezbývalo mu jiné
než aby soudem z kleští těch se dostal a lepšího post
vení si dobyl. Soud ten činil mnoho hluku a Debure
ovi pomohl k pověsti ještě větší. Velkou sensací způs
bil článek, kdežto si Debureau stěžoval na pana ředitel
že ho nutí, aby se oblíkal a převlíkal ve vlhké a n
zdravé díře. Pan ředitel ovšem jistil, že je to pořádn
šatnice, a to šatnice nejen zdravá, nýbrž i velmi příjemn

„Ano, zdravá a velmi příjemná," pravil obhájce Dv
řákův; „takovéto houby v ní rostou!" Přitom ukáz
houbu, jaká v skutku v šatnici té vyrostla. Nastala vš
obecná veselost, a soud k nemalému potěšení obecenstv
končil výrokem: že se všecky houby a jiné samorostlin
v šatnici pana Debureaua vyhubiti musí v nejbližší
čtyřiadvaceti hodinách, a to na outraty ředitelstva.

Později, když škrobeným kontraktem nebyl vázán
i pověstní spisovatelé slávu jeho rozšiřovali, a on takořk

včera, kteryžto dnes zrovna tak
včera vylezl ze sudu, kteryžto dn
do úst dával, vidí rovněž tak zmiz
sklenici viděl najednou prázdnou.

Debureau dodává pierrotovi ch
dle kusu, který pro něho psán jest
vození si upravuje. Kreslí živě až
patrné pohnutí, ba pouhé pohnutí pr
dodává rázu nejhlubší pravdy."

Tak a podobně se o něm psalo
slavná pověst jeho hlásala — a Debu
pozemského blaha svého, když dívku
želku pojal.

Tu však potkala jej nehoda,
v cestu mu vržená.

Jednoho dne šel s manželkou sv
boulevardech — na blízku obydlí sv
pověsti byl takměř všeobecně známý.
ne příliš pěkně oděný — patrně do ti
Ten poznal jej a ozval: „Aj, slavný
pak a uštěpačnými slovy v nezbedno

Debureau si toho z počátku sk
šel svou cestou dále, pokojně se mu
ale nepřestal jej pronásledovati, ba
Debureau stavěl, tím rozpustilejším
před něho a posmíval se mu.

„Styďte se, nezbedný člověče!"
obrátiv se od něho, zpáteční cestou

„Hoj, pierrote, tak snadno mi neu

se nezprostí. Nezřídka dojme ho ta tíseň právě v t okamžení, když na jevišti skoky a žerty své provádí, rozveselené obecenstvo se směje a hlučnou pochvalu vzdává — kdežto srdce jeho bolestně se zachvívá. Ubo Debureau! —

Musím list svůj již dokončit; je mi jaksi nevolno - již po několik dní pozoruji, jakoby se nějaká nemoc chtě o mne pokoušeti. Jsem mrzutý a časem jakási tesknot mě napadá. Snad mi Londýnská povětrnost nesvědčí — možná! Dlouho zde nezůstanu; buďto se vrátím do Pa říže anebo některá čelnější místa anglická navštívím abych tu nevrlost zapudil.

* * *

Již bylo na mále, že by mé předešlé psaní bylo bývalo i poslední, a že drahou vlast svou a přemilé přátely více nespatřím. Ano — tušení moje bylo pravdivé; nemoc se o mne tak dlouho pokoušela, až i vší silou se mě zmocnila.

Byl jsem dlouho a těžce nemocen. Mnoho dní uplynulo, aniž jsem o sobě věděl. Lékaři prý již pochybovali o mém uzdravení.

Konečně se síla nemoci zlomila; mně bylo, jakobych z dlouhého sna procitoval. Vědomí začalo mě lehkým svitem svým ochvívati — vše vůkol začalo se mi jako v pološeru jeviti, avšak čím dále tím více vyjasňovati. Zdálo se mi, že mnoho osob okolo mne stojí, jakoby na procitnutí moje čekaly.

Začal jsem se slabým, jako mlhou trochu zakaleným

Když jsem opět v tu stranu — co možná pohlednul — ne, ne — mýlil jsem se — nebyla to byla to neznámá, již letitá žena, moje posluhova jsem se později dověděl. I hleděl jsem dále — to Pietro?

Ano, on to — usmál jsem se na něj — on slzel radostí, neboť lékaři u mého lože stojící prohlásili, že nebezpečenství již šťastně jest ods

Z počátku jsem nevěděl, kde to jsem a c se mnou děje; potom jsem se zpamatoval, že ne na lože uvrhla, a chtěl jsem vstáti, avšak pro jsem nemohl.

Nyní již mohu lože opustit, jsem ale ještě ts že sotva na nohou se držím. Tento lísteček nap ti, předrahý Milovíne, na troje neb čtvero posez s velkým namáháním. Doufám, že brzy opět o zotavím.

* * *

Ano, byla to Elisa, nemýlil jsem se. Neřek nic, a já se první dni nechtěl přímo ptáti. Piet že víc a víc se zotavuji, byl velmi vesel a někdy tutelně usmíval. Toto bylo mi nápadné; i řekl j nečně: „Ty přede mnou něco tajíš; oč, že to byl

Pietro se usmál a přisvědčil, načež jako doložil: „Ale jen na zapřenou, a mně naostřila nic neříkal, sice že byste snad mysliti mohl —“

mou jaksi zaražen; „zdá se mi ale,
krát — v Paříži —“

„Vím již, vím,“ vpadl jsem
„může být však jista, že se jí vtí
jsem vzal do ruky list, jejž jsem l
od Debureaua. Byl v něm též přilo
kové — ach, psala tak outrpně, tak
jej opět, a pevně jsem si předsevzal
Paříže, jak mile síly nabudu, abych
mohl. Dokáži té hrdé dceři hrdého A
nevím, jak se vyjádřiti; když ale z
lost, přichází mi, jakoby mě jen za l
ného rozmaru považovala — a tu zas
dám se za hračku potřebovati. Kon
i z jejího lístku mi vysvítá — jest mi
u té zajisté okřeje ubohé srdce mé. l
z Londýna, aby se snad jinak, než m
proč tu tak dlouho se zdržuji.

Nemálo jsem se též podivil, jak
jak mohl vědět, že jsem nemocen, ne
přivedlo. Ptal jsem se ho, a on mi t
vinách bylo podotknuto, že koncert
z mnohých stran byl vybídnut, jest n
žen, protože jsem těžce onemocněl. T
francouzských novinách Debureau, a
sdělil Pietrovi, neměl on již stání a
Londýna se vydal. Kde bydlím, snadn
z mého přátelského dopisu Dvořák,
odjížděje, pod ochranu odevzdal.

pokládají, že mě uměním svým ještě déle pro mé u
zachovati mohli. A na ten způsob se mi všady od
vídá: ani za obydlí nechtěli ode mne platu přijmout
ten čas, co jsem nemocným a rekonvalescentem byl.
skvělého hostinství jsem se v skutku nenadál.

Veřejně jsem posud nevystoupil; hru mou ale
již před nemocí mou slyšeli v saloně, kdežto se mno
hudebních umělců a zvláštních hudby milovníků obyče
scházívá. Byl jsem pak vyzván, abych veřejný konc
dával; já k tomu svolil — zatím si ale se mnou nem
zakoncertovala tak ostře, že na můj koncert nebyla
pomyšlení. Možná, že předce nyní k němu se odhodlá
ač ustavičně touha do Paříže mě táhne. Odhodlám-li
k němu, spatřím snad ještě pověstné podzimní mlhy Lo
dýnské, a to bude také za něco stát. Je tu jen o Pietr
ten má již svrchovaný čas, aby se do Paříže navráti
Deburcau již dvakrát pro něho psal.

* * *

Tedy skutečně jsem tu uvíznul! Nebylo pomoci —
tak pochlebnému vyzývání jsem nemohl odolati. Dáv
jsem koncert. Pietro, ač nerad, musil se se mnou roz
loučiti a do Paříže se odebrati.

Jak koncert vypadl? Velmi skvěle; ze strany umělc
a umělkyň byl jsem velmi ochotně podporován, ba tak
měř i sami se mi nabízeli. Obecenstvo vybrané a velm
četné, potlesku hojnost. Jak se snadno domysliti můžeš
hrál jsem pot-pouri národních písní, a i chladnokrevní An

se mnou rozmlouval, dávaje mi ni
že opět úplně jsem se pozdravil.

Srdečností jeho mile dojat,
„A já velice oblažen jsem laskav
mé nepatrné osobě prokazovati ri
vinen jsem co nejuctivěji poděkovi
častenství, jakéž spanilá miss Elis

Tu jsem se zarazil a mlčky
rážto právě s několika dámami se
usmála tak mile, že jsem v okamže
předsevzetí zapomněl a ouplně citu
čileného srdce mocně se proudě,
uchvacoval.

Chtěl jsem mluviti dále, začal
pronášeti — tu však opět jsem se
mně mocně se zmahající rázem uha

Laskavý úsměv Elisin trval jei
s jakou vroucností, úsměvem tím r
začínám, náhle povznesla hlavu, n
natím řekla s obyčejnou chladnou z
že vás opět spatřuji.“

Na to, ostatním mě představuj
můj učitel hudby.“

Tedy jí nejsem ničím jiným, ne
pomyslil jsem si, a ta myšlénka ta
projela, že jsem, chladně se ukloni

Z počátku mě to rmoutilo; pak
nulost, napadlo mi i předsevzetí m
proudu všeobecné zábavy. Byl jsem

ským, „že jste nás přítomností svou potěšil, kdežto pr
přednesti hodlám *vaši* píseň — a to slovy, k nimžto j
ji původně složil.“

To bylo všeobecně velmi mile přijato, a když p
hudební zábava se začala, byla signora Romani takm
jednohlasně vybídnuta, aby slovu svému dostála.

„Vy mě ale, prosím, musíte na pianě provázeti,“ p
vila ona ke mně, vyzvání se podrobujíc, načež s úsm
vem doložila: „A to ne dle not, nýbrž jen tak od ruk
jak právě za dobré uznáte.“

Já se chtěl omlouvati; ona ale k pianu mě nuti
jistila: „Vždyť ono to půjde — nezdráhejte se; jeť
vaše píseň.“

Sednul jsem k pianu, a mohu říci, že jsem ješt
nikdy před velkým obecenstvem nebyl v takových ro
pacích, jako před touto malou společností.

Ona se usmívala; já seděl jako na trní. Měl bycl
byl začíti předehru, a já nevěděl, co. Jakž bych byl moh
také věděti, kterou z mých písní chce zpívati?

Pokynula mi s laskavým úsměvem a začala zpívati

Srdce mi v těle poskočilo a každá žilka se mi vře
lostí rozproudila. Pomysli si, co zpívala!

„Ach, vlasti má, ty věčný chráme!“ plynulo z ús
jejích hlasem zpěvným, srdcejemným. Zpívala píseň tvo
s nápěvem mým, a mne to dojalo v prvním okamžen
tak, že jsem na piano i průvod docela zapomněl. Poton
ale ozývalo se piano tak tklivě a mezi jednotlivými slo
kami tak mocně dojemně, že i sama pěvkyně průvoden
tím byla nemálo překvapena.

nost její nezdála se mi také ničím jiným, nežli pouhý líčidlem. A jaké spolky s ní má Elisa? Že by v skutečnosti jak sama pravila, chtěla veřejně co zpěvačka vystoupiti, ba i divadlu se oddati, tomu nevěřím — nemohu věřiti. —

Druhého dne jsem obdržel od signory Annunciaty pozvání, abych ji navštívil. Již jsem měl v úmyslu, nějak se vymluviti a nejíti tam; avšak jinak jsem se rozmyslil a slíbil jsem, že přijdu. Ráda by prý se mnou o věcech důležitých promluvila. Což by to mohlo býti? Zvědavost mě tam nevábila; předsevzal jsem si, že návštěvu, bude-li ta důležitost jen pouhou zámínkou, rychle zkrátím.

Uvítala mě velmi laskavě, a když jsme se usadili, významně na mne pohlednouc, zvolala: „Ach, to je zlé znamení! Nejste v dobrém rozmaru, a já bych ráda pojednala s vámi o věcech, k nimžto nejen dobrého, nýbrž i srdečného rozmaru jest zapotřebí.“

„Jsem velice žádostiv!“ usmál jsem se, přívětivostí její opět mile dojat.

„Musíte mi ale slíbit, že odpovíte upřímně — docela upřímně, jako přítelkyni, jakobyste svým nejupřímnějším přátelům odpovídal — aspoň těm třem, na něžto zajisté často srdečně myslíváte.“

„Jakže, vy je znáte?“ podivil jsem se, znamenaje, že naráží na tebe, na Stanislava a Vilíma.

„To vlastně k věci nepatří,“ usmála se ona; „zde se jedná hlavně o to, abyste mi na mou otázku odpověděl upřímně — srdečně.“

„Tedy se račte tázati!“

žila. Slovo dalo slovo, a konečně jsme mluvili o
jako o milém známém, a brzy jsme se tak důvěrn
známily, že ona celé srdce své přede mnou otevřela
dujíc, jak nešťastně miluje. Hned jsem pozorovala, že
něco takového v srdci pociťujete, a dnes jsem se o
přesvědčila — či se mýlím? Ó jisté ne! Protož —
učiňte, jak srdce vám káže a jak srdce Elisino to
káva!“

I rozmlouvali jsme ještě déle, a Annunciata mi
i nahlednouti dala do zápisek, jež Elisa v rozličných
bách psala a důkaz své úplné důvěrnosti jí je k
čtení dala. Bylo tam mnohé, co se mne i týkalo,
o upřímné lásce její víc nepochybuji.

Jest tedy rozhodnuto. Druhého dne na to, po
drženém pozvání, navštívil jsem lorda Bonneta, a
jsem od dcery i od otce velmi laskavě přijat.

* * *

Ubohý Bonnet jest nemocen, a není naděje, že
uzdravil. Může to ovšem ještě nějaký čas trvati, a
pomoci není. On to ví, a těší se jedině tím, že
nebude docela opuštěna. „Budeť míti vás,“ říkáv
„a zajisté bude šťastna; je to dobré dítě, a zasl
býti šťastnou.“

A v skutku, Elisa jest nyní pouhá dobrota; vš
ty podivnosti se sebe setřásla a jedině citům srd
*po*ddává, a srdce má dobré, šlechetné. Jen od toho

„Ne, ne, od toho mě neodvrátíte," pravila, „co je i nyní ještě u mně pevně ustanoveno. Od dcery lordo jste se vzdaloval; co zpěvačka vám snad blíže státi bud a za takovou ať mě pak i svět považuje. Pročež n každý způsob veřejně co zpěvačka vystoupím, a byť i třeba jen jednou bylo."

I necháme jí tedy na vůli.

Otec její byl blažen, vida ji tak mile změněnou Ještě před nedávnem bývala často nevrlá a zřídka kdy se tvář její vyjasnila; nyní jest pouhá laskavost a tvář její zkvítá jarou svěžestí. Když tváří v tvář si hledíme a já v její milostně planoucí zrak se ponořím, bývá mi tak nevýslovně blaze, že v okamžení tom kolem sebe na všecko zapomínám.

Musím ji učiti česky; říkávat: „Aj, to by bylo něco krásného, býti manželkou *českého* umělce, a *česky* neuměti! Toť bych se s přátely tvými snad ani srdečně smluviti nemohla!"

Dobrý otec jen ještě to si přeje, aby nás svazkem manželským spojené spatřil, pak že pokojněji s tímto světem se rozloučí.

Tuto přikládám ti též některé výpisky z denníku Elisina jako na doplnění dopisu svého. — Tuty dni nám nastane smutné okamžení; rozloučíť se s námi naše milá přítelkyně Annunciata, kterážto co anděl z nebes vyslaný mezi námi se objevila, aby nás oblažila. Darmo prosby, darmo všecko domlouvání; nedá se držeti.

Mrzutá jsem a nevrlá. — Lék
mocna — — já ale nechci být nez
toho neb onoho se bez příčiny nev
mi toho bývá líto.

Snad jsem se i k němu něk
a to jej snad urazilo — — což al
zhorka nakvašený? tak hrdý? —]
byl? To se mi právě na něm líbí —
lec má i příčinu hrdým býti.

Jak je tu hned živěji a jasněji,

Když jsem jej opět spatřila, b
silně, že jsem až zkřiknout musila,
se byl oheň všemi žilami mými rozp
cítím tu rozčilenost — někdy je
někdy ale —

Snad je to předce pravda, že nějs
pokouší — ale což ten náš lékař! —
lékařem? Ach, ten má tak jemně pro
nehádal, ale ouplně seznal, co mi z
tu zapotřebí.

Ano, já jej miluji — vroucně, v
přede mnou uprchnul.

Byla jsem skutečně nemocná,
překonaná.

Posud jest mi, jakoby duše má
se pohybovala.

a jak ráda bych se s ním byla do oblak vznesla — a
blízko ku klenbě nebeské — tak vysoko, abychom
zeli zrakům pozemčanů a předsudek tohoto světa n
nás dosáhnouti — a on nemohl více ode mne se vz

A což kdyby předce opět násilně se ode mn
trhnul?

Myšlénka ta mě tak zděsila a tak mocně doja
jsem takměř ani smyslů svých mocna nebyla a síl
se poddávala. Oh, kdyby tak byl v nebezpečenst
vota — kdyby snad se topil a já k pomoci mu při
snad by pak z vděčnosti docela se mi naklonil, l
svou věren mi zůstal a nikdy víc ode mne se nev
Či žádá můj život? — chce, abych s ním zemřel
I k tomu jsem hotova — ke všemu — ke všemu!

Co potom se dělo, již ani nevím — byli js
loďce — a když jsem opět k sobě přišla, dověděla js
o té nešťastné plavbě a že jsem z vody byla vytaže

A on? — Ano, on také byl zachráněn — nikol
pro mne; neboť již opět zmizel — po druhé upr

„A nyní — ? Nyní zajisté již víc se nevrát
kdežto uvržen byl v nebezpečenství života! — —
nehody přežalostné! — Mohu-liž ale já za to,
vnitřním žárem tak mocně jsem byla uchvácena?

Jen aby zle o mně nesmýšlel — jen to ne —
mě ještě více rmoutilo, nežli že více ho nespatřuji
kdy více spatřím.

do

k
o s
mé

byl
ruk

nik
má

ach,
nak
pom
buje
tako
přip

začí
vati

duši
byl.
uměn

lými
své o

Digitized by Google

zmužile kráčeti? Myslí snad, že bych mu překážky v c
přitom kladla? — Usmívávala jsem se sic, když o tě
věcech se mnou mluvíval; ale on to snad předc nepova
za ousměšek? Chraniž Bůh! takovéto domnění, by m
všeho nejvíce rmoutilo! Vždyť i já jsem hrda na
vlast, vřele ji ctím a miluji, a neměla bych snad v
si tak ušlechtilého citu u jiného? Ano ctím a vel
jej, protože při tom všem i slávu vlasti vyhledává.

Chce-li, ať jen pokyne, a já dám důkaz tohoto
šlení, složím bohatství své k jeho nohám, aby pro
ještě více mohl podnikati.

Jak šlechetný to muž, a já musím jméno i ná
nost jeho v zapomenutí ponořiti, ano, musím — m
Ó kýž bych jen aspoň toho mohla docíliti, aby mě
neposuzoval!

Již jsem myslila, že jsem na něho docela zapom
cestovali jsme, nikde se dlouho nezdržujíce, z míst
místo — ne snad, že bychom po něm pátrali, nýbrž s
častými těmi změnami trochu se povyrazila.

Tu v Paříži mluví se o hudebníku, kterýžto mis
jest violončelu a české písně s okouzlující dojem
přednáší.

Pohřbené zpomínky mé rázem povstaly ze z
vého hrobu svého. — To snad on? — Ano skutečn
on to!

Oznámil koncert — uvidím jej — uslyším jej —
rat se mu ale nebudu.

---

jeho na mne utkvěl — jak mu tvář
zrakové setkali!

Byla jsem blažena — dobrý ot
ne, ne! pryč! bylo by to vtírání
tím bych se jen v nevážnost u ně

Snažím se, abych srdce své opět
nadarmo! Viděla jsem jej, a touha
mé naplňuje.

Je v Londýně — docílili jsme
chlebné vyzvání jej sem přivedlo;
nemá, že já jsem to vlastně způsob

Ach, blahá ty naděje, neopoul
kým paprskem těch svých blahostí

Nemocen — těžce nemocen jes
myšlénka, že snad jen proto sem přiš
skonal a s ním všecky mé blahé na
žily — navždy — bez naděje na z

Otec zná tuto žalost mou — a

Poslali jsme k němu nejvyhláše
možné pohodlí jeho se staráme —
dopřáno, že proň něco učiniti mohu

I tváří v tvář mu na blízku b
nemocí sklíčen, nikoho nezná. — Ka
o naději a možnosti uzdravení prone
balsámem srdci mému.

---

tvář i zrak mu ojasnilo a lekar se prohlásil, že p
jest nebezpečenství.

Ó že nemohu štěstí mu přáti k jeho uzdraven

Ne, ne, bylo by to vtírání — použiju příležitosti
náhodou s ním se setkati.

Jak asi shledání to bude od něho přijato?

Roznesu pověst jeho, a až bude umění jeho
vítězství, i já pochvalou svou k tomu osobně př

Všecko jest ztraceno. — Jak laskavě na mne
a já — obávajíc se, abych před světem nevyzrad
jemství srdce svého, oděla tvář svou vážností —
strašila jsem jej, že víc pak neměl pro mne lasl
pohledu.

Jest patrno, vyhýbá se mi — již několikkrát
to pozorovala.

Již ani zrak jeho mě nehledá — jest docela c
docela lhostejný.

Mohu-liž se mu diviti? — Ach, nemohu, kd
poslední setkání a když vůbec celou minulost na
si uvedu. Byl-li mně i kdy nakloněn, jisto jest,
na mne docela zanevřel — že zdánlivá hrdost
navždy ode mne vzdálila. Marné tu všecko dou
a srdce mé tím více a tím bolestněji se rozpla
a touhou div neumírá.

Běda! otcova churavost přechází v nemoc n
čnou — a já snad brzy docela osiřím a samot
budu v širém tom světě. — A on — opět již se

Digitized by Google

sklých dukátů, žaloby na špatný aby se v Čechách stal divadelním zvědavost tvou úpokojil, přečtu z dopisů jeho."

Na to rozbaliv svazeček Vilím „Tuto máme jeden z prvních listů

„I ubíral jsem se — praví — do toho mnohožádoucího světa; uv žeme: já-li svým odříkánímse, neb váním.

V našich českých L*** zastav nosti rozhlášené pro pijáka, prvního jakoby posel s nebe poslaný. Hrdin sklíčen, živou věcí s Jaromírem se prosím tě, kdo může zvíře rozumné to! — Chtěje Bertu a v ouzkostech p od zoufalství uchrániti, hrál jsem tu devět a devadesátkrát přežvýkanou doplnil — a dostav úplnou desítku, čt jmu, honoráru: veselé mysli pospíchal dostné cestování!" —

„Výmary jsou veselotvárné. S vkročil jsem tu na jeviště, kdež byl p germánský vévodil — „*der Herr vo* mnozí jmenují, spíše dvořana než bás jíce. Ach, bylať to asi veliká, spani klasické tu z temnosti svatyně předst lampy, nežli „Aubryho pes" — ten

ı duc
ıou c
: své,
al pa
ɔu lh
ivě l

velm
a! čl
o vys
mědi,
ny plá
vají –
mudr
nikdy
dne?

! —
ží, al
emoc
sem
lože
vání,
mi j
? —

i“ —

Digitized by Google

věst pak byla před ní letěla z Vlach velmi pochvalná. Echo di Milano přeplněno bylo věnci jí k úctě uvitými. Ponejprv měla zpívati Desdemonu. Já slyšel Dentovou, Vranickou a Heinefettrovou — ale podívat jsem se předce i na rozenou Vlašku. Spanilá byla, výtvor ducha Shakespearova — ana tu v bílém, skvostné atlase, drahý lesknoucí se diadem na skvělém čele, z ...kárny vykročila, k vystoupení se hotovíc.

Jediným pohledem na tuto postavu musila se ... tlavá srdce po celém hlučném pozemí zanítiti. Sla... trnutí loudilo se v prsa má — avšak i bázeň jímala mne, ...zorujícího velikou mladost pěvkyně, jak se podobalo, ...osmnáctileté.

Avšak zpívala! Jak —? nenáleží v můj list. Ji... okolnost obecenstvo rozplamenila, že Vlaška — co ...pamatovalo, první v jazyku německém zpívala. Ani t... však třeba nebylo; okouzlené publikum by jí bylo pře... po prvním finále třikráte volalo. Peřesté množství he... zpěvců a divadelních příznivců bylo se shrnulo ko... spanilé dívky, upřímně i neupřímně jí štěstí přejíc... Náhodou někdo na mne zavolal. I signora jméno n... zaslechla, a najednou, k podivení všech okolostojíc... rozprávku přetrhnuvši, s andělským úsměchem se ke ... obrátila a medovou češtinou se tázala — —“

„Co se ho tázala, vím z vlastních úst té spa... tazatelky,“ přetrhla mu další čtení Bětunka. „Vypra... vala mi, jak pan Vilím žasnutím kameněl, když co ... známá jej jménem pojmenovala, a jak tvář mu zpla... a oči mu zajiskřily, když laskavě s ním rozmlouv...

pošetilci ti mužští! Sotva že se na ně ženská tvář troch laskavě usměje, již myslí, že zvítězili a že se jim s úsm vem tím i srdce a všecko podává. Hahaha! zmýlil se pa Vilím! — Zdali pak se ti s tím pochlubil?"

„Všecko věrně vypravuje, a jakkoli odpověď signor Romaniovy rozplamenéné srdce jeho rázem ochladila, ja koby slova ta samý led byla, předce ji velebí a s vděč ností o ní se zmiňuje."

„A také k tomu snad má příčinu," pravila na t panička; „neboť, nemýlím-li se, ona toho má nemalou zásluhu, že Vilím stal se členem královského divadla D***ského. A doufám, že jest spokojen."

„Je a není," usmál se manžel a pokrčil rameny.

„Aj, ten vrtohlavec!" zahorlila žínka. „Což pak mu schází? co pak se mu nedostává k ouplné spokojenosti? Má dobré postavení a při tom, jak doufám, i oblíbenosti požívá. Či snad," doložila žertovně, „srdéčko mu touhou chřadne? láska jej trápí?"

„Ano, láska," přisvědčil Milovín; „nikoliv ale taková, jak ty se domníváš. Tu v tomto listu se o tom zřejměji zmiňuje."

„Mám, čeho potřebuji" — praví — „ba ještě více, tak že se někdy obávám, že bych se státi mohl kapitalistou, a z něho mamonářem a šosákem, a jen pak zlatému teleti se klaněl; obecenstvo mi přeje, tleská mi a i jinak mě vyznačuje: a předce se mi přitom všem něčeho nedostává; bývám blažen, a předce ta blaženost s veškerou svou vřelostí až do nitra srdce mého ne-

Po pěti letech.

Jasně zasmálo se ranní slunce na horu Kunětickou a kolem na jarní krajinu. Občerstvující zápach vznášel se z blízkých jedlových lesin. Ptactvo štěbetalo jitřní písně — opodál rozléhalo se volání již pracujících rolníků a popohánějících pastevců.

Ticho bylo na hradě starožitném pánů Kuňáků. U paty jeho však se nyní lehounký kočárek zastavil. Bylotě to časné, ale i půvabné navštívení.

Asi třicetiletý, čistě oděný muž s věčným, líbezným usmíváním okolo pěkných úst vyskočiv s kočáru, pomáhal ženštině slezti, k nížto se oko jeho jako u blahém vytržení k světici obracelo. Byla bledá, a na první pohled zdála se chladná, ba i hrdá, a vůbec taková, že na první pohled zvláštní krásou a dojemností nevynikala. A předce byla velmi, velmi spanilá! Krása ženy v něčem tajemnějším spočívá, nežli v pouhé zevnitřní a příhodné ozdobě tělesní — krása ženy, tento pramen blaženosti pozemské, uschován jest tajně v nejtajnější duši. Či kdo by nebyl chtěl tuto příchozí nazvati spanilou, v jejímžto oku láska, manželská i mateřská, jako věčně lesklý démant se třpytila, ana s vozu sestupujíc, dílem po nemluvňátku na chůvině klíně se ohlížela, dílem pak s rozpjatou náručí jižjiž v objetí mužovo klesala?

upřímně řečeno, i každý jiný den ještě
ale jak povídám, dnes toho nelituji,
nás veselý den navštíví.“ — Takto o
jazykem přívětivá žena, a proud řeči
ještě nebyl zastavil, kdyby nebyly o
šího k práci dostaly.

Najednou se totiž zamlčela, a
na muže příchozího upřevši, ruce
divíc: „I ty můj Spasiteli — milostp

„Co jest, paní hospodyně?“ táza
host.

„Kdyby to milostpanáčka milost
ale pod božím sluncem je všecko mo
dám, kdyby toho nebylo, a kdyby
smutněji vypadal a bledší barvu mě
jsme před pěti lety — —“

„Co pak — před pěti lety?“ smá
i manželka.

„Že jsme před pěti lety, o svatbě
tancovali. Prosím, aby milostpán dům
kládal — ale tenkráte tu byli — dne
vypršel — tenkráte tu byli tři panáčk
panáčkové, jeden mezi nimi celý milos
a ti se neostýchali, veselku mé sestry
poctiti — a byli jsme vespolek veselí -
slíbili, že se jednou v tentýž den n
budeme ještě veselejší.“

„A vám se tedy, milá žinko, zdá,
těmi třemi byl?“

sklíčilo jich oudy, krev horká prou
vlhlo, nohy jen letěly — a v krátk
s pláčem v náručí.

„Vilíme — Stanislave — Slave -
davě ze rtů, a muži usedlí počínali

A když se povstalá v srdcích b
utišila, tu z úst obou mužův otázk

„Kde jest Bedřich?“ tázali se
mžením, a nemohouce ani jeden ani
bystřeji na sebe pohledli, a byloť,
zasmušil při pohledu na Stanislava
hledu na Vilíma bolně se usmál. O
známky mnohotvárného s člověkem

Stálť sice Stanislav až dosavad
širou oblohou; bylo ale znáti, že l
hrávala s jeho korunou, a napořád
lená mračna trudné mysli vznášela. T
mladému muži lepou, temně zardělo
dým, lehkým závojem utrpení zastřel
rozená mužnost tím půvabněji prohl

Také Vilím — lehký, polétající
ještě veselost na tváři a v oku jako
hodám nesl; ale i jej bylo se žele
tknulo, a s týlem, přímo nyní napn
již prutu, větrem semotam se klátí
švihlé jedli, s jejíž vrcholem věčný ás

Tyto změny oba na sobě pozor
nepromluvili, zdésili se v prvním o
Bedřichem také změna, a to smutn

a hned strachy umíral, nedostávaje odpovědi: Tu jest — a nebo tamto!“ smál se bodrý herec. „Na hoře musím jej vyhledati — vsadil bych se o svou nejkrásnější na ději, že on již před námi opět na latích seděl a slunc vlastenské slzami pozdravil!“

A oba berouce se, ruku v ruce, na horu, mez mnohobarevným hovorem často se zastavovali, a opě rychle kráčeli, až u brány Kunětické muže státi spatřil jehož podoba v nich nové plesy vzbudila.

Jestliž to on — čili není?

Toť ovšem jeho zrůst i postava, toť jeho tvář — to oko: a předce všecko, všecko jinak! Jen v prsou jeho jako v prsou mužů přicházejících jeden a tentýž hla se ozýval, a ten jim všechněm pravil: „Tu jsme opě po pěti letech!“

A tři přátelé se opět objali; a jakž tu nyní všickn tři stáli, ještě patrnější byly změny, jaké s nimi s byly staly.

Z Bedřicha — z bledého, jemného, na pohled zžen štílého jinocha — byl se stal muž tak dojímavě líbezného vzezření, že nebylo jinak souditi, nežli že rovněž jak s přátely jeho podivní osudové, ačkoliv snad příznivější zahráli, a stoje mezi oběma druhými, zdál se, jakoby v jeho jasném pohledu změny přátel ještě patrněji s jevily.

„Nuž — já jsem žádostiv!“ zvolal Vilím, „příběh nás všech poslechnouti. Musíť to zajisté podivná smě sice medu a peluňky býti, ježto říši dnů našich osladil i zhořčila. Jáť ovšem mnoho rozmanitého nebo-li k víř

i svojí přítelkyní nazývala."

„Nuže tedy mluvte, u všech milosrdných bohů — vyjevte mi, co o ní víte," — zaplesal i zalkal Stanislav „ať aspoň v pouhých slovech — v slabém zábřesku on záře nade mnou se ještě jednou rozprostře, která n krátký čas osvěcovala život můj a v jejímž lesku jse vystavěti hodlal své budoucnosti chrám!"

„O Fenelle tvojí," odpověděl Vilím a příteli ruk tiskl — „hněv tvůj mě nezachvátí, že ji tvojí nazývám — o té ti žádnou zprávu dáti nemohu. Moje vlastní histori jest velmi krátká — i skoro tak jednotvárná, jako m denní na zkoušku chození. Bojímť se, že by z ní přítel Milovín ani noveletku udělati nedovedl, aby několik strá nek některého časopisu vyplnil."

„Stůj — a posečkej se svou historií!" zvolal nyn Bedřich. „Vímtě, žes umíval dobře povídati, i byloť by škoda, abys, čemu ses za pět let přiučil, toliko před námi okázal. Co mi dáš, já ti ještě jednoho — i dva posluchače zjednám?"

„Padesát ze sta, co sám dostanu! — Hleď tedy, abys hosta svého aspoň na zavřené sedadle, ne-li do lóže uvedl. To si ale pamatuj, že u mne neplatí:

„*doch der Segen kommt von oben*" —

když toliko jeden hlas — a jenom dvě ruce na galerii zahřmívají."

„Nuž, tobě k vůli tedy hosta svého do lože usadím, i naději se, že mi k necti sloužiti nebude."

Mezi tím byli po travnatém náhradí až ku vchodu do veliké síně přišli.

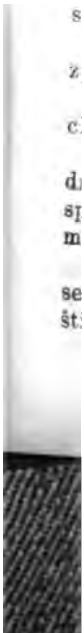

Digitized by Google

prosil. O tobě mi, Stanislave, vypr
sice — ale přítelkyně tvoje o nás vš
jsem, že by nic slušnějšího nebylo, n
telovy přítelkyně se zamilovati — i
sladkému pokušení odolati.

Třetí den na to hrál jsem oso
bych se vysmál, kdyby mi to někd
řekl; ředitelstvo chtělo se však hostu
čiti, a snad i na delší čas jej upoutat
mého počátek. Stoje ve hře před Stus
na Romaniovu — a zalíbil jsem se; líbil
a po třetí v prvních osobách, a obecen
mohlo, proč bylo ředitelstvo schopnost
ladem ležeti nechalo. Štěstí moje kvet
i v blažené naději.

„Nuž, já vám srdečně štěstí přeji
jakém čase herec, jenž byl až posud o
kých jsem jej nyní vytisknouti hrozil.
Nezapomeňte mě na svatbu pozvati.“

„Na jakou svatbu?“

„Nedělejte tajného!“ ušklíbnul se
roso s prošlým kontraktem. „*Signora*

Mně bylo, jakobych v plamenný V
Stal jsem se již rozprávkou města? —
klonnosti? Záležitosti herců a divadla
menem městských rozpravek. I ustanovi
jednou ranou další průtok jejich zasta
čiště pravdy uvesti. Šel jsem k Annu

V radostném trnutí zarazil se
slavových, nohy se pod ním zach
přiskočiti, aby na zem nesklesnul.

Také dívka příchozí vrhla se
k jeho podpoře.

I vymknul se muž z rukou mu
dívčiny, pevně ji v náručí sevřel —
jej k srdci. Rtové jejich se potkali
poli — a v horkém políbení vyvinu
z dmoucích se prsou.

Ani slova nebyli si oba ještě i
očích, v jich povzdechu, v jich polí
věděno, co byli za čas obapolného
A přátelé kolem stojíce, plesali nad
jejich tím větší byla, že v přícho
osobu drahou shledali.

A Vilím? — Slzu poslední nad
mocně z oka se deroucí potlačiv,
přál příteli štěstí.

„Kdož by se toho byl před pěti l
jako osamělí vrabci po strhané stř
ných svědků české slávy lezli, že se
sejdeme!“ zvolal v blahu přátel blaže
věru chuť, našeho Milovína přinutiti
v novelu zapletl a na světlo vydal. K

„Tu jest, i ucho jeho, nakloněn
tvé,“ ozval se hlas ze zadu, a Milo
stojící i s chotí nepozorován, k pře

* * *

zamhouřil, a večer panovníka nevidomého z oboru země vytisknul. Přátelé byli si pověděli o pětiletých příhodách svých. Stanislav zvěděl o Fenellině oběti, a život jeho zjasnil se leskem věrné lásky — všechněch srdce bylo se stalo jedním srdcem, a z toho vystupoval rozmanitý hovor, veselý žert i smích.

Ale jakž byly hvězdy vzešly, utišil se hovor i smích a síně Kunětické opět zmrtvěly.

Dva lehké kočáry jely písčitou cestou od hory staroslavné k Pardubicům; seděli v nich šťastní lidé: hudec Bedřich s manželkou, básník Milovín s manželkou a malíř Stanislav s milenkou.

Opodál za nimi, sám a sám pod hvězdnatým nebem kráčel chodec, polohlasitě známou píseň národní si zpívaje.

To byl herec Vilím.

Myšlénky podivné stíhaly se v duši jeho. Hlasitě se zasmál.

„Slabé chmýření," zvolal s úsměchem poněkud hořkým — „slabé chmýření, ježto se lidským pokolením nazýváš! — Kde jsou úmyslové, návrhy a přání naše před pěti lety? — Kdež jest to veliké, to vznešené cosi, ježto jsme v krátkém čase ne pro svou, alebrž pro oslavu vlasti vykonati chtěli? I přál bych si, abych všem jinochům horké krve pošeptati mohl: Na leta nedá se odměřovati míra skutků vlasteneckých, neboť člověk křehký jest, a povždy svou silou nevládne, alebrž láska k vlasti provázeti musí člověka po celý život, aby símě skutků blahodějných, zrno po zrnu co den v úrodnou zemi padajíc, časem vzešlo a zakvetlo."

(Psáno roku 1838.)

Digitized by Google

na určité stojiště.

Ale již pozdálí, to jest: na začá
klepalo mi srdce radostně. Nebyl js
pečku vedle silnice stálo asi deset
pět ženských. Všech dohromady mě
padesát — bylo tedy patrno, že se
Nebylo však divu: jedni zůstávali na
ské brány, třetí v Podskalí.

Čekali jsme tedy — a když jic
to tak dlouho Já měl zatím příležitos
a poutnice od hlavy až k patě dob

Mnoho nového se o nich pově
strakatina, jakou v Praze často vídati
kých letních halenách z pruhovaného
nách z nankynu nebo režného plátna;
široký kožený pás, na hlavě zelený n
se širokým okrajem, s notným fábore
obnažené. V tu dobu litoval jsem žens
podobný kroj nebyl vymyšlen, i divil
samy, jakož representantky módy, něc
vymyslily.

Tváře a postavy poutníků nebudu
bych tuze mnoho nosů, úst a očí ohle
abych se přiznal, všude rád nedělám.
lání společnosti nemohu také mnoho
málo koho znal, a vyšel jsem si, aby
vyrazil, způsobně zasmál a vydováděl,
pozorování o řemesle, o průmyslu, o u
a o praktikantech.

dály. Hlasité: „Ach, naše Emilie! ji byli na křtu nazvali.

Tedy Emilie! — Nevím, proč Švýcarské rodiny na mysl připadla. ovšem naše Emilie podobnost. Z c nevinnost, a okolo úst poletoval út Byl bych jen také rád věděl, má-l Má-li jej? — Musel bych býti špatný to nepoznal. Má-li jej, tedy se be poutníky nachází — já bych alespoň nepustil s poutníky do Šárky, maje s a toho Jakuba mé žárlivé oko jistě

Žárlivé oko? — Ba věru! Již slaměný klobouček, jenž jí tak pěkně řinky zakrýval — již i na dívky, kte

Avšak, abych nezapomněl — bylo se hnuli od brány. Šťastně byli se

Jako mravenci táhli jsme se po jednoho z výborů společnosti pod páž Emilii. Ale ten človíček byl jako bez cosi tak rychle a rozkouskovaně, že j a mezi tím volal brzo na zad, brzo ku ještě vyřizovati, že jsem ze všech ře v paměti nepodržel, nežli: výborná dív valý oficír, tiché živobytí . . . Dobrá! jsem chtěl.

Vlastně jsem nevěděl nic; ale pr širší a volnější pole pro fantasii. I zabr také do nejkrásnějších snů. Vymyslil

řekl: Jene, budeš-li takto ještě dl
v duchu harcovati, kopí lámati a m
direktorem a nebudeš míti ještě dir
si řekl, rychle se odhodlal, a nedb
k průvodkyni Emiliině jsem přistoupi
ostýchavostí, pozvedl jsem klobouk a
paní, dnes máme ukrutné parno!“

Milostpaní se na mne podíval
smála. Já stál jako v ohni. Byloť op
polila červená. Napadlo mi, že se ol
smíváme, když počíná hovor otázkou
anebo astronomickým pozorováním po
jsem, že se mi také tak stane, a byl
padl, než aby se mi byl někdo před E
bázeň moje byla marná. Panička se sm
se dřív neviděli a ona se smála jak n
smála se, odhazovala pěkný šál s pů
vála si batistovým šátečkem ochlad a
dnes máme ukrutné parno! Já se bála
teď mi šál překáží —“

„Kdybych se směl opovážiti, milo
jsem jí do řeči, a to s tak opovážlivou
se byl při studené krvi zhrozil; ale
neslyšel a necítil — nežli pěkný zele
Emilčině, a po tom dychtila, hořela
„Kdybych se směl opovážiti,“ začal js
„líbí-li se, drahý ten poklad ochraně
„Ó s radostí, s radostí!“ odpovíd
skem jí letěl šál s krku. „Chcete-li se

Ó zlatá, diamantová panička! Já bych ji byl p
širým nebem, před očima celé společnosti obejmul — k
bych nebyl musil honem po zeleném šátečku sáhnou

Ó, moudrá, zlatá paničko! Ve společnosti panen a
niců měla by se vždy osobička druhu tvého nalézati; o
by stavěla mosty ze srdce do srdce, ovšem neviditel
ale pevné a milé — ach, milé! Onať by z pramene zk
šenosti své ukazovala nevidoucím cestu do chrámu n
sladších tužeb, a — —

Ale kam zabíhám? Vždyť nesmím daleko; mě
Emiliin šátek na ruce. Jak se mi tam dostal, to již nevi
pamatuji se ale, že jsme pak vedle sebe stáli — totiž Em
a já — za námi panička — a že jsme hleděli v pr
ze silnice k Vltavě. Hladina řeky leskla se jako dra
zrcadlo; ale nad ní vznášela se tenounká, šedomodrá ml
vinoucí se i po břehu mezi temné, vysoké olšoví. C
obor vzduchu chvěl se pichlavým parnem ranního slun
Kolem zelenavé návrší, opodál skalnaté stěny — zane
jsem se v duchu do pustin amerických, zpomněl na At
na Pavla a Virginii — a Bůh milý ví, jak se to d
že jsem přitom i na sebe a na Emilii připadl!

„Malý sice, ale pravý to obraz lidskou rukou je
neporušené přírody," pravil jsem, hledě do dálky. „Kdy
se pěkný ten omam i při bližším pohledu a za jiné de
částky nerozpadl, bylo by milo vystavěti tam stánky
celý čas života."

„To máte dobře," prohodila panička . . . „Člověk
neměl daleko do Bubenče, zvláště ve čtvrtek asi na
polky — a kdyby doma písek potřeboval, měl by ho
z první ruky."

Digitized by Google

znat, že na

„To je

Oči se

jsem náhodě,

radost, douf

pověst nejpr

nyní tónu sp

vil — žárliv

„Prosím

věk při ouřa

shoduje? Bud

senky, ježto

cům jazyky os

směváčků dáb

„*Charma*

Gott! sie wer

werden! Jen s

V tom za

Cikánské valčíl

Vrtílka, a druh

„Famos!

když mu hlavu

Já se za

„Nebyl by to

dlivým, nemohl

mnohou dívku o

dobře, pravideln

rusé, dlouhé a

vábí; na kulatén

Digitized by Google

„Nevím, jak bych tak výborný učinil," prohodil jsem s jakousi hořko je tu tak dokonalých tanečníků, že —

„— že nejlépe uděláte, když mi k tanci! to by se neslušelo. Pomysl *gardededame* této veškeré ženské drůl hají dvě moje vlastní kuřátka. Tuť usedlou hráti. Dejte mi ale ruku a vyj nahoru po potoce! Tanec vám nahradím vdávat — anebo až bude mít Emilie

Mezi tou řečí pověsila se mi již a já chtěj nechtěj dal se vésti, kam se posledních slovech jejích tak jsem sebou jak jinak leknutí své před paničkou zast srdce položil, dělaje, jakoby se mi kr

„Píchlo vás u srdce?" ptal se mě tel, a tím věru byla — neboť veselostí sršela; z nenadálého shledání mezi Šáre nebylo na ní již ani památky. — „Píchlo Přichází to na vás často?"

„Málo kdy — ale když mě to poj nepadnu."

„Děje se vám to snad po každé, kd kých dívek slyšíte?"

„Ach — co ráčíte o mně smýšleti

„Že byste nerad, aby měla Emilie

„Ale, milostpaní —"

„Ale, milostpanáčku! Tu vidíte, že upřímné srdce a pravdivá ústa. Či my z Emilie stará panna?"

trošce zeměpisu a přírodopisu, učí se
psáti psaníčka; ale to, co by v nich lá
zyku, k národu, k jeho činům, slávě a
co by je k poznání přivedlo, aby ucítily,
jsem Češka — jak se mám dle toho cho
se jim nedostává; ony jsou zůstaveny
dobře ještě, když tato s nimi laskavě

Vřeleji probíhala krev žíly moje
podivné paničky. Na počátku zdálo s
směch v řeči její ležel, když o vlaste
mluviti začala — ale jakž vroucně ply
z krásných úst!

Zamlčela se — a já mlčel také. Díl
věděl, co na ty spravedlivé žaloby odp
nechal jsem ozvěnu slov jejích ještě v s
vati, potápěje při tom čarosladkém zvuk
do nejhlubšího krytu prsou svých.

„Podívejte se, jaký jsem blázínek
Antonie po krátkém zamlčení. „Chtěl
o Emilii, a začínám si stýskati na cizí

„Mluvte, co se vám líbí, milostpa
jsem tónem své přirozené dobrosrdečnost
jsou pro mne nebeskou hudbou —“

„— a andělským zpěvem! — či že
panička. „Prozatím byla bych spokojena
pozemskou zpěvačkou, tak asi Lutzerovou
kou, nebo aspoň Malibrankou slavné pa
bych, co s tím darem začíti. Nyní to však
nepotřebujete marných komplimentů dělati
ale považte si tu komickou situaci! — vy

rukou svazeček novel, jichžto spisov
Byl to Vrtílek. I čtla je — čtla po
u vytržení. Pravda je pravda: kveto
tasie, sem tam natroušené sentence,
z nynějšího života vyňaté situace, a p
střeno jakési vlastenecké smýšlení — to
kových novel. Mne samu nemálo doj
mi předce zdálo, jakoby ze všeho toh
nebylo: všecka práce viděla se mi bý
kou, v nížto na hromadě zpráchnivělý
Při každém slově bylo mi, jakobych
s úsměchem přede mnou stojícího a šep
ty tomu všemu věříš? Mnoho štěstí
mne. Já tomu ale sám nevěřím! — l
mi v nich mnohé býti již povědomý
ným, sestaveným — a takž nám zavdal
novely mnohou příčinu k rozepři. Emili
jich v duchu jako vážného, smělého, o
ženého bojovníka na poli národním, v
meč, v levici diamantový štít a v ústec
k povzbuzení všech dřímavých. Já ji při
vítaná byla mi náhoda, která dnešní s
Jindy byla bych sotva se odhodlala, den
mohoucí se nadíti, že vás mezi pány nal
dříve neznala; běželo mi však o něco jin
vyražení, a protož jsem sama Emilii
procházku vyprosila, vědouc, že také
abych řekla, literárních hádek a sporů
bude, a poznání toho pána mělo mi

kou zmizela.

Nyní jsem měl pospíšiti a novelis
to byl oumysl mladé vdovičky; já t
se tetince nejhezčího děvčete velmi
nohy moje byly jako z olova, v srdci
vost — nemohl jsem se ani z místa h
měl také, jak se zdálo, tuze mnoho
našeho dlouhou nit upříst, neboť se
ženskými.

Zůstal jsem tedy sám a sám vedle
stým olšovím, o němžto (kdybych jen
ckého nadání měl) říci bych mohl, že
libošumné a milostinné. Stálť jsem t
cítil, něco jsem myslil, něco jsem chtě
co? to bylo vše ještě neproniknutá, nes
a protož to i nyní pověděti nemohu.
byl jak ve snách. Brzy jsem ale opět

„S dovolením, mladý pane," ozval se
mužský hlas, a já pozvednuv hlavu, s
osudného žebráka ze zahrad Šáreckých.
jsem se poněkud ulekl; tomu chlapu
nic dobrého.

„S dovolením — jste s onou dán
od vás odešla, dobře známý?"

„Co je vám do toho?" osmělil js
všetečnosti. „Jakým právem se na to
„Ho, ho! Jenom ne tak zprudka,
jiné blesky a dal se ožehnouti jinými
pár zamilovaných a hněvem sršících očí

v osobě mladé vdovy, byla mě s n
Emilie seděti odsoudila, a já si div
všechna sousta v pravém rozhořčení.
všechnu ztrátu nahradit. Ale jakkoli
doufal a maje několik sklenic výbo
také na něco se odhodlati pevně si
pan Vrtílek u svém chtění, doufání
a odhodlanější, a nežli jsem se nadál,
lií mezi stromy v kole po písku.

Mne popadl hněv, že bych byl n
šel — jen kdybych byl neměl tu tobo
horské nebylo ještě ani přístupu.
všecko řeklo, přicházely celé houfy
se nechtěl opovážiti.....

Zdálo se mi sice jednou, jakol
celé společnosti oko její hledalo a zi
stranou kynouc, kde Emilie s Vrtílke
já měl také porci hrdosti, domnívaje
dil za něco lepšího, nežli za hlídače,
bych kynutí jejímu nerozumněl.

A proč bych byl také ty lidičky
Emilie nacházela v něm zalíbení... při
chvíle, co se mě tato myšlénka zmoc
na dívce nic obzvláštního. Chceš-li ho
chce kam, pomozme mu tam... ach,
stvoření, když má několik sklenic piva
hlodavého červa žárlivosti v srdci!

Kdybys věděla, ubohá dívko, jak
tvůj ideál, o tobě soudí! —

„Arciže, arciže," řekl jsem já, vida, že se milý nd velista své geniálnosti zuby nehty drží. — „Abychoi však zase na Emilii přišli — pro vás je to arci skol z ohně do vody; já bych ale rád důkladně věděl, co o n souditi mám."

„Nesuďte nic!" řekl on. „Jak jsem již povídal — vy jste se chytil mnohem lepší stránky. Držte se vdovy! U té se dá předce něčeho očekávati — a člověk ví, proč hubou mele — v té se předce nějaká jiskra zachytí. Ale v té ovečce!... Ovšem, hezká je Emilie na první pohled — ale jako z ledu — mozek zabedněný —"

„Podivno!" řekl jsem já. „Jakž tedy může taková osoba v ideálním světě živa býti — jakož jste povídal?"

„*Verstehen Sie,*" řekl on, „*insoferne — sie hat, wie ich merke, einige larmoyante Romane gelesen, und die spucken ihr jetzt im Kopfe.* Ostatně tam ale není, co by padlo za nehet."

Tak pravil pan Vrtílek a okazoval přitom na čelo.

„Rád věřím, že tam pranic není!" prohodil jsem na to, ústa k dvojsmyslnému ousměchu sešpouliv a oči na čelo geniálního novelisty upjav. Viděl jsem mu pak na nose, že neví, jak si moje slova vyložiti — nemohl však nic říci.

„Vy byste ale neměl býti takovým ukrutníkem" — mluvil jsem dále — „a měl byste milosrdněji o Emilii souditi. Vímť, že je vlastenka a že vaše novely s velikým zalíbením čítala."

„Vlastenectví jí odpouštím," řekl on; „a že se jí moje práce líbily — to je pouhý účinek mého genia.

k
d
ze

to
jse
to
ho
pré
mil

poz
ežt
jsen
vala
nečr

moje
až . .
jdou
cháze

val s
schön

dala
skuli
jsem

Digitized by Google

sli
svat
čist
jak
v ja
ani
v dı
Zevı
ját

Poho
staro

pak
ty se
nám

s bol
tílka
šli do
skavě
dnou

druhéh

kou p
vyjeví.
O
snadno

Digitized by Google

ném světl
sléz mluvit
dešlých let
neotevru.
ztroskotané
nesl. Nech
líbí, a uzn
nebude-li v

Na to
že se dosta
Emiliina tet

Jak jsn
noc dali — o
vých každod
slov četl, že
sel, maje o t
v bázni boží,

Radostně
a když jsem
se umístil, pa
vznělo poznovu
Nebylo to dos

Otevřel j
ženskou, poněk
listů papíru, n
tlivé scény a
znamenány byl
asi byly povsta
srovnal.

Digitized by Google

pomeň, že ji

Mně se
Antonie zbav
k čemu ty vr
Žeť nemůže n
sudků, prosta
její hněv býti
pověstném vla
nemohu snesti
nila ..... Č
já ji nemohu
Bojím se
rouchem přepja
ruku? Nebe a z

Vážený pa
Splním, co jsem
uráží, nemůže
své, nynější i b
vychovati — —
věka, jenž by
kazil a bořil, c
Nejsem dív
ovce pontati. Ví
kou a se srdcen

Digitized by Google

ona mě nemilovala! Lživé byly sliby její, přetvárkou i její cit. Lichotilo jí, že byla mou milenkou — mou! či věka, jenžto jinde mohl býti šťastnějším! Tu se jí v skytl zisk — *va banque!* Láska — bohatství! — Pr s láskou! — Ó moudrá karbanice!

„Ne, ne, ne — ještě tomu nevěřím! Nemohu věřit že by takové dětinské vrtochy srdce její byly ode mn odvrátily!

Co má ona s národem svým jednati? Co jí do toho v jakém jazyku láska s ní rozmlouvá? — Pošetilá! — Já tomu nerozumím.

Běda mně! já jsem slabší, nežli ona! Ona se usmívá — moje tváře blednou. Běda jí! Přijde čas, přijde — horkými slzami jej na Bohu vyžebrám — — pak ale běda jí! Já ji miluji ... v dálce bude snad mír.

Lístek psaný olůvkem — někde v Šárce.

Nejkrásnější a nejmilostivější paničko! Dnes ráno jste se nenadála, že Vám tak vítaný host do cesty vkročí — není-liž pravda! On se toho také nenadál. Vracel se z nešťastné výpravy — kanonáda Varšavská byla pohřební písní jeho zámyslů ... jako pronásledovaný uteklec překročil práh vlasti a políbil předsíň své otčiny ... tu potkal obraz Váš... Vy sama jste to nebyla — o ne! I loudal se za Vámi — neboť se divil šílenec ... Myslil, že Vás truchlící v tiché domácnosti napadne ... ale

já to počítám k nejvyšším a nej
teřským, že si dítky své, pokud mož

„Rád věřím, milostpaní!“ od
s ní do vedlejšího pokoje, kdežto ja
kém kanapi usadili. „Rád věřím —
val na rodiče, kteří se domnívají,
učinili, když jim několik cizích učit
svou krev tak s očí a mysli pustil
pátka ani na světě nebyla. Nedá
od člověka sprostého — “

„Dovolte, pane — v tom vám
aspoň poněkud a částečně odmlouva
se to také od člověka *sprostého* žád
se dříve *o to* starati muselo, aby s
učinil. Nemyslím ovšem, aby přito
práci zanedbával — nikoliv; ale i
pod večer, nebo času nedělního, zbý
kde by s dítkami moudré a prospěš
viti mohl — arci, kdyby je sám věd
teřský cit je trvanlivý nade všecko u
všechny těla obtížnosti, ba posky
trudnějších okolnostech života — a
vůbec, bez ohledu na stav a řád a bo
mého smýšlení?“

„To jsem; ačkoliv zapříti nemo
álním okem na svět hledíte a člově
býti *měl*, ne ale jak *jest* — tak se

„Ideálním?“ opětovala Antonie
se v myšlénkách potápěla. „Dost

Antonie — jaké to divné stvo
veselá mysl a hluboký cit střídaly
mžikem. Ona byla vzdělaná žena,
přítelkyně, dokonalá matka — a jal
se té lásky ulekl. Já neměl o tako
Milovalť jsem ji také — ale vedle je
jejich zámyslů a žádostí, vedle jejích
pídimužík vedle obra.

Muže byla jenom jednou milov
u své nejpodivnější tvářnosti. Antoni
řekla, že nepodá ruku svou muži,
národních záležitostí jednoho smyslu
nesměl alespoň pražádných překážek
života jejího metati. Tohoto posledníh

„Vy jste četl dopisy mé," pravila
milovala jsem Ludvíka, nevědouci pro
pro mužského skoro až tuze spanilý; k
musil se v srdci ženském oheň vzní
milozvučná hudba, jeho fantasie bystrý
všecko bylo na něm, co ženské srdce
zapomněla na sliby své, zapomněla zko
k zámyslům horlivé Češky hodí — a
v tom čarovném okamžiku srdce své l
hnati, když se k němu první láska přib
všechny brány prsou svých, já ji ov
kvítím, já ji upravila oltář a uvítala
svou blaženost. Pozdě jsem procitla.
ve hlubinách, a kdybych ji byla měla
bych utonula v krvi své. Tak jsem asp

stáli jsme v jedné setnině — já dostal blesuru, padl jsem, vozy by mě byly přejely — ani památky nebylo by po mně pod koly zbylo — tu mě vzal kamarád Krupinský na ramena, kord do pošvy — a tak mě tři sta kroků nesl z bojiště . . .“

Proto bylo moje jméno paní Pohorské hned v Šárce povědomo, neboť pan švagr o nebožtíku příteli rád povídával — proto se tetička hned od té chvíle ještě přívětivěji ke mně chovala — proto mě i otec Emiliin rád ve své domácnosti vídal — a proto i nyní Antonie řeč o mém otci počala. Mohl-li starý Světelský o svém Krupinském mluviti, bylo mu volno a líbezno. To paní švagrová dobře věděla.

„Zajisté,“ převzala slovo po jeho povídce, „Krupinský byl vzor dobrého a věrného přítele, a vy byste měl vedle své možnosti veškeré přátelství jeho na zdárném synu zpláceti.“

Setník vyvalil na paní švagrovou oči. — „Jak bych mohl já? co bych mohl já, milá paní sestro?“ začal se pln podivení tázati. „Mladý Krupinský je zaopatřen —“

„Co se týče božího a panského chleba,“ usmála se paní Pohorská, „jeť ovšem zaopatřen; ale srdce touží po něčem vyšším, nežli je pouhý chlebíček, a v tom toužení padly oči jeho na vaši Emilii, a nyní se mu zdá, že jich nemůže od ní odvrátit.“

„Jakže — cože?“

„Krátkými slovy, pane švagříčku — já tu stojím jako přímluvčí, a mně nesmíte ničeho odepříti, sice vám vypovím vojnu na živobytí a na smrt. Krupinský miluje vaši

lesový kompo
piana tleskal
nantka se d
ani rozená P
já; taneční n
slední krok
plakala rados
klamovala. C
síce, jenž ani
živy — a jak
Věru, dn
že jsou živy!
je také živa, n
míře, cokoli j
ných kořínků
a žádný nestý
Ale já st
chvíle stýskám
svítí — a já v
ale jen jako p
tou — ale neni
A proč bych i l
půda posvátná,
Ach, co mi ča
svaté jeho tajer
pojala: v tu ch
vidím, co se v
teprva žiju.
Žiju a stý

Digitized by Google

pokoje.

Můj nastáva . . .? Ach, je pra
lence a ženicha — haha! Na to by
mněla! Mým starostlivým rodičům —
slávu! — napadlo jednou, postarati
kud jsem ještě na vodítkách běžela;
obou rodičů neměli jsme, jak se poc
druhý tuze veliké chuti do růžových
ského. Ludvík byl již nyní třetí — č
svým povoláním . . . Já naň pomalu zap
ho i předtím byla málo kdy vídala.

Já hleděla v tichou noc a myslil
asi udělalo! . . . Pošetilé myšlénky,
stíhaly. Proč tluče mé srdce nepoko
báti? — Nemám. Upřadatelé osudu
před časem k soudu svému — nechť
dají, co mi připravili! Ale já se ned
Svobodna jsem — svobodna jsem zrc
svobodu bez úplné náhrady.

Nemohu si Ludvíka již ani př
okolo mne chce dotvrzovati, že s ním
se půl kopy žádostivých přítelkyň zá
na to nemyslím. Ve mně se zmáhá j
by to mluvilo ve mně jinak, kdyby
mne ustanoven.

Tedy jsem ho viděla . . . ale já
Já se bála prvního setkání. Hlava
šlének — ale nevěděla jsem, která z
Z Ludvíka se udělal krásný mu

Ale nech
val? — A já
pustit? . . . .
od nás nepož
teřské lásky d
jako od muže
nežli manžela

Ó moje b
pošetilosti! Ja
okolo mne toči
nestály — kdyb
nemohu psáti.

Na mém st
vydání. Je to
přetéká nebo k
Ludvík vza
ni — oči moje lp
on se usmál! P
a opět se usmál.
to pravda?
Co? toužila
Bylo mi pra
úsměchem, že mé
co jí tam nyní ja
umíš, milostně dů
Ba nerozumín
hořely . . . nevím,
Nu, vždyť je

Digitized by Google

se na celém těle.

Tak nazvaní vlastenci, řekl na to, nilé nevěsty mé horlivou rokovatelku, jest mi u krásné pleti skoro milejší, zvláště an je tak neškodný, jakož, do Věř mně, to se všecko poddá — to jen mým okem do světa nahlídneš — své libůstce smáti.

Já?! — já smáti se něčemu, co já klad života svého ustanovila? Nikdy —

Já zkřikla, říkajíc tato slova, a vš mi do tváří. Cítila jsem plamen její.

Nu, nu — však nebude tak zle, moj usmál se ještě Ludvík a bral mě za r takový tyran, abych ti nechtěl nějaké h

Já nemohla dále odpověděti. — bláhové sny!

A já ho miluji! Tolik šlechetných vla celý svět mi přeje štěstí, a já se třesu Plamen a led spočívá v prsou mých.

Ach, proč se mi nezjevil, jako jede kých a ničeho v sobě nechovajících, nič panáčků?.... Snadno bych se nyní ro mohu doufat, že se zjinačí? Ne, to světoobčanství zůstane kamenem, o nějžt zvrátí.

A nyní již docela! Teď ani neodpor usmívá, když o národnosti a vlastenectví Mé pevné přesvědčení, můj hluboký

proč se nepře, an mi nevěří? a že mi nevěří, to vysvítá z celé jeho bytosti. Kdyby se přel, měla bych předce naději, že se smýšlení jeho zvrátí. Ale takto....?

Začínám se báti, že mu srdce pod rozumem zahynulo.... a co mi s takovým společníkem na celý život?

Ne, ne! tak to nemůže déle trvati. Tato muka strašlivé nejistoty a žravé bázně nemohu déle snášeti. A kdybych mohla ještě s dobrým svědomím říci: Nejistoty! — ale každé hnutí žil mých praví, že je to jistota — hrozná jistota.

Ubohý Pohorský! — on se zdá býti tak upřímný a poctivý. Oheň a lesk Ludvíkův arci nemá — ale tím jemněji zahřívá jeho srdečnost, jeho dobrá vůle. Srdce mi krvácelo, když ho Ludvík střelami svého vtipu a své výmluvnosti týral; každé slovo bodalo i do prsou mých, neboť bylo zaměřeno po národním citu.

Ubohý Pohorský! — přijel, aby rozkošemi hlavního města se potěšil; ale místo radosti podali mu žluč — a to v domě vlastní příbuzné, ku které se tak důvěrně utekl. Já byla jako v mučírně, a nemohla snesti jemného pohledu jeho, kdykoli modré oko své na mne upřel, jakoby se ptal: A to je přítel — ženich tvůj?.... Jáť předce slyšel, že jsi celou duší drahé vlasti oddána, a ty trpíš po boku svém člověka, který si ze svatých věcí jen smích tropí? — A já to nemohla déle vydržeti. Ujala jsem se Pohorského — šlechetný hněv uchvátil a roznítil důvtip můj... ani sama nevím, kde ve mně ty jiskry a blesky vznikaly, ježto se pak na Ludvíka sypaly. Byla jsem v skutku rozhorlena... já se styděla před tou čistou českou duší, že jsem se láskou Nečechovi oddala.

té země osvědčiti mohl, která ho v l
pokladů svých v hojnosti mu uštědřila
aby nezůstal za šlechetnými syny r
ského nebo anglického národu, kte
milujíce, vlasti své největší služby j
zyku i národnost lidu svého zachová
posléze proto, abych si to nemusel
kládati, kdybych tak nadějnou ratoles
byl tím svatým plamenem zahříval, l
šlechetník život blahodějně a dle ho
viti nemůže — totiž bez lásky k vla

Nyní jsem věděla, proč se Květi
a dobře jsem mu rozuměla! I hnalo a
neodolatelnou, abych vystoupila jako v
víry a postavila se mu pomáhavě na

To máte svatou pravdu, jala jsem
nevím, co byste chovanci svému blaž
vložiti mohl, nežli když v něm onen pos
síte, jenž nás k vlasti a národu víže,
poukazuje . . .

S dovolením! přikročil v tom ryc
jav mě pod paží, odváděl mě stranou,
důležitého a tajného svěřiti měl. *Um G*
nie, blamire dich nicht! šeptal mi př

Co je? co ti to napadá? řekla
snouci — a dech se mi oužil.

Prohánějí koníka svého doma —
vidí — proti tomu nebudu nic míti.
vysmějí —

Tak? — a ty bez pochyby také?

zela: tu mi tanula na mysli vaše podoba, a já hluboce zasténal a tiskl křečovitě nakřivenou šavli.

Měl jste snad chuť hlavu mi srubnouti? přejala jsem mu řeč v blahém rozmaru.

Antonie! zvolal on živěji, a oko jeho spočinulo na mně v rozkošném toužení. - Já poznal brzy, co jsem byl doma ztratil, a věčně živá zpomínka provázela mě jako ochranný anděl. Já si byl umyslil, že se nikdy více do krajů nevrátím, kdežto jsem byl svévolnou rukou oltář své blaženosti skácel. Tu mě došla zpráva — ta první a poslední — že se manžel váš na věčnost odebral. Ta zvrátila oumysl můj — ta mě vyštvala z poměrů mých, ta přetrhala vazby mé. Byla to nejistá, kratičká zpráva od člověka, jenž byl v domě mých přátel několik dní ztrávil — ale já jí věřil jako hlasu božímu. S nebezpečenstvím života přikradl jsem se k domovu, chtěje tlouci na dvéře jeho, aby mi štěstí v oustrety kročilo... tu, nu vždyť víte, co mě žárlivostí a zoufalstvím oslepléhо potkalo....

Vím, vím! Já musila také jednou zkusiti, jak se omdlívá, a polekati človíčka, kterého jsem předtím jak živa nebyla viděla.

Jehož jsem já ale za šťastnějšího považoval, nežli jsem kdy sám byl.

A víte již nyní, že jste byl na omylu? ptala jsem se, nemohouc lehké uzardění potlačit.

Nejkrásnější naděje moje leží nyní pod sněhem mužného oumyslu, a nesmějí dříve v zelené pupence vyraziti, dokud jim nezasvítí paprslek vaší milosti.

„Jen se opovažte!“ hrozila mi tetinka svým pěkně táhlým prstem.

„Já si nevím jiné pomoci!“ ukrčil jsem ramenoma — „a jestli že až dosavad na tom stojíte, abych spisovatelskou prací o Emilii zápasil —“

„Až dosavad — až dosavad!“

„Tedy musím denníkem vaším na své vypravování blyskavou korunu postaviti.“

„Jen se opovažte!“

Ale já se předce opovážil; neboť jsem viděl libostný úsměv její, i věděl jsem, že jí k nastávající svatbě nemohu větší radost učinit, jako když jí řeknu: „Nemluvila a nepsala jste nadarmo! Zde onde padnou vaše slova zajisté jako zlatá zrnka v srdce našich dívek a vzejdou a rozvinou se libovonným, stobarevným květem.“

Na den sv. Emilie z rána — sotva se moje Emilie probudila, našla na svém stolku, vedle rozličných darů, jakož jsou: nový klobouk, hedvábné šaty, náušnice a dvanácte nejtenších košil, také svazek tenkého, pěkně popsaného papíru, a na něm obálku s těmito slovy:

„Milá dcero! Dnes je Tvůj svátek. Co mám, to Ti dnes ještě dám. O příští Tvé svátky — kdyby mne tu více nebylo — a chceš-li: o celý Tvůj budoucí život bude starati se člověk, který, jak jsem z těchto archů se dověděl, Tě miluje, a kterého již jako syna svého objal Tvůj otec.“

Jaké to archy byly, nepotřebuji snad zřejmě ji dokládati.

(Psáno roku 1842).

bule nestačila by k vyzpytování a napsání všeho toho, co láska jest! —

Jsou to tři malá slovíčka: Co — jest — láska; ale rozum lidský jich nepostihne. Nechť on nad hvězdy vylétá a běh jejich měří, anebo v ledvinách země se přerývaje, pohádky o minulosti a budoucnosti tvoří: lásku předce nepronikne. Láska mu uklouzá. Jak mile začne lásku drobnohledem prohlédati, anatomickým nožíkem probírati anebo chemicky destilovati — již mu pod rukama zmizí. Kdo začne o lásce rozumovati, již ji nezná, již neví, co láska jest. Láska se dá jenom cítit. Otec, pěstoun a panovník lásky je srdce. Lásce nerozumí, lásku nepostihne, lásku nepozná nikdo jiný — nežli srdce . . . .

„Ráda bych předce věděla," prohlásila se ve společnosti osmnáctiletá brunetka — dívka jako oheň — „ráda bych věděla, může-li v skutku někdo tak milovati, aby na celý svět okolo sebe zapomněl — jak romány povídají!"

„Proč ne?" ozval se mladý, pod komandem bohaté manželky stojící manžel. „Kdo může při lásce zřetel ještě na něco jiného upnouti, mimo předmět lásky své, ten již lásku nezná; láska nemůže ani jiná být."

Měl sice pravdu — ale ostatní se potutelně usmívali; neboť viděli, dokud se tento z brusu nový obhájce lásky o ruku a sto tisíc nynější vládkyně své ucházel, že i mimo ni očima po věcech střílel, jež v obyčejném životě „hezkými děvčaty" nazýváme, a že ve šťastné honbě leskookých srnek a vrkavých holubinek slávu svou vyhledával.

„Je vidět, že slečinka ještě nemiluje a nemilovala,"

Digitized by Google

sn
D
tu
m
m
ní
hl
ne
Js
te

vš

hn
pr
ne

Digitized by Google

Digitized by Google

Lucie vstala od lože a přistoupila k oknu. Slunce zapadalo a posílalo nám oknem své nejkrásnější zlaté růže. Lucie stála jako v nadpozemské záři, zraky své prosebně i důvěrně k prameni vší milosti pozdvihujíc. Proudem tekly jí slzy po ubledlých tvářích. Rtové její se pohybovali, jakoby modlitbu šeptali. Moje srdce chvělo se outrpností a sladkým přáním jí pomoci.

Důvěřujte v Boha a dobré lidi — jal jsem se mluviti. Neplačte, Lucie! Umění lidské je vrátké — doktor se mýlí — Bůh vám matku zachová.

Lucie vrtěla hlavou.

Ne, ne! tak zle jí nebylo nikdy. Takovýma očima nehleděla na mne nikdy — takovým hlasem nemluvila nikdy. To je smrt!

I zakryla si tvář oběma rukama, aby nemocnou štkáním neprobudila. Já k ní přistoupil, snaže se pláč její zastaviti. I bral jsem ji za ruku.

Lucie — pobožná, rozumná Lucinko . . .

Ona vrtěla zase hlavou, jakoby mě prosila, abych dále nemluvil. Potom přistoupila ke stolu a utírala šátkem slzy své.

Já vím, co mi chcete říci, pravila. Ale jak můžete u dívky pevnou mysl vyhledávati, která se má s jedinou útěchou, s jedinou podporou na tomto světě rozloučiti? Kam se octnu samojediná? Kde bude moje upřímná radkyně, moje přítelkyně?

Což tady nejsem já? ptal jsem se jí hlasem polotřesoucím; i cítil jsem, že přišlo okamžení, otevříti srdce a shoditi s něho kámen pochybnosti. Či nechtěla byste ve mne důvěřovati? Lucie! mluvil jsem dále tichým hlasem — a pojav ji oběma rukama za pravici, položil jsem

Digitized by Google

Digitized by Google

ach
lu!
ı ven
v ní

ıáš K
něve
že lic
ch, v
co se

yku ı
tech.
na]
mých
vídan
ejíma
ů: za
la ta
h řa
tepr
oušti
uliti
rhnul

ı luh
koliv
ımen
spolu

Digitized by Google

ne
ala.
ıdal
—
o n
ıboc

ruc
očí
tkn
ých
ši n

ı pr
ne
dl
m s
těno
tech
ıse,

roud

ce –

ı hl
duš
ıuzk

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Vilíme! jala se jemným, třesoucím se hlasem prositi; ale tím jediným slovem propukla kůra jako olovo na srdci mém ležící, a proudem vyhrnuly se z něho slova jektavými ústy. Já zuřil, předstíral jí nevěru, prosil, zaklínal ji, — nadarmo, ona plakala, ale mysl její byla ustanovena.

Nuže tedy, jdi! zvolal jsem jako v polovičním šílenství — a nesiž s sebou příčinu zahynutí mého! Tím vědomím můžeš se pyšniti; to můžeš jako vítězství v srdci svém skrývati. Já v tebe zatknul kořeny života svého — ty je vyvracuješ, a diví větrové budou zahrávati polámanými větvemi koruny mé!

Tiše a pokojně snášela Anežka výlev pobouřených prsou, a jako jasné sluneční paprsky padala pak slova její v divou směsici mých výčitek. Ona měla pravdu před chladným, ledovým rozumem; ale což nemá i vřelé srdce práva svá? — A ona mě předce neopustí! — nemůže, nesmí opustit! Já v to nevěřím. Ústa její hrozí, ale srdce jí puká při tom rozsudku. Tuze bych zchudnul a pravý žebrák vlekl se budoucím životem. Ona mě nemůže opustit! —

Až posud četl Skalický dopisy přítele svého. Nyní ležely ještě dva listy v rukou jeho, ale on přestal a hleděl zvědavě na společnost. Mohl se chlubiti, že měl pozorné auditorium. Tiše byli se mladší i starší po celý čas chovali, a pohlednuv jim nyní do tváří, nalezl ještě leckde známku zvědavosti.

„No?“ ozvala se po krátkém pomlčení Lotinka zvukem táhlým. „Co pak jste již hotov?“

daleko za mezník mužného, chladného zmužení posunut
že jsem se toho nejhoršího strachoval — právě toho, c
mi z listu jako cíl vší touhy jeho na mysl se stavěl

Bylo již hezky pozdě na noc, když jsem do městeč
dorazil. Ale za žádnou cenu nebyl bych několik těc
hodin do rána v hostinci ztrávil. Čarovnou mocí pudíl
mě to do bytu přítelova; i dal jsem se k němu dovesti. —
Je pan rada doma? ptal jsem se služky, ježto nám n
zavolání mého průvodčího na schody svítila. — Milost
pán je doma; ale ve svém pokoji, a zapověděl před ve
čerem... Kde má svůj pokoj? ptal jsem se netrpělivě
a děvečka nevědoucí hned, co ze mne udělati, uvedla n
bezděky ke dveřím. Já zaklepal. V pokoji bylo a zůstal
ticho jako v hrobě. Vilíme! zvolal jsem, hlasitě klepaj
Otevři! — Tu padlo v pokoji něco na zem... ale hne
zase všecko utichlo. Vilíme! volal jsem s rostoucí bázn
Neznáš hlasu mého? Otevři! Bratře! Tvůj Pylades
volá! — Tu se mi zdálo, jakoby byl uvnitř někdo sk
kem ze sesle se vzchopil, pak se ozvaly kvapné krok
v okamžení na to vrzala u dveří závora, a v druhém ok
mžení stál jsem za prahem, dávaje služebné osobě zn
mení, aby se vzdálila.

Já se zděsil pohledu nešťastného přítele! Na sm
bledá byla tvář jeho, oči vpadlé, tajným ohněm planouc
a přitom jako u vyjevení na mne upnuté. Celá podob
jeho nesla známky duševní choroby a jakési tělesné z
nedbalosti. Stál přede mnou, ale nemohl ani slova z ú
vypraviti. Já ho pojal v náruč. Vilíme, zpamatuj s
řekl jsem. Poznej mě a obživni na srdci mém! — A c

Digitized by Google

Digitized by Google

NÍKOVA

Digitized by Google

Digitized by Google

) roz-
pro
. On
terý
ou,
—
a!
ni
;
.

Digitized by Google

Digitized by Google

Ach, já jsem bídný, hnusný hříšník! — A pokuta moje — — „Vyhostím se z ráje svého . . .“ Mohu-li snésti těžší pokutu?

Neviděl jsem ji! — čtyry neděle neviděl. Bláhovci myslí, že jsem nemocen; ha, ha! já jsem vesel, vesel, vesel! — až mi radostí slzy po tváři tekou.

Náhodou pohledl jsem do zrcadla — dal jsem se do smíchu! Je to žertovné zrcadlo! Ne, aby *moji* tvář ukazovalo — to nikoli! Cizí, bledou, zarostlou tvář, vpadlé oči okazuje — ó žertovné zrcadlo!

Běda, moje hlava! . . . . Strašlivé trhání — plameny — led!

Míno, Míno! — Ó bídné přátelství, kalichu hořkosti, kdy tebe vyprázdním?

A musí-liž býti nezrušitelné, *svaté* slovo mužovo? — Musí? . . . Ó hlavo má!

Ňádra moje jsou tichý hrob, a láska moje v nich pochována. Já jí sám píseň pohřební odzpíval. Nyní budu nad ní kvítí pěstovat, vyrostlé z krve mé — *tiché písně*.

Síla k divému, plamennému výletu je zchvácena.

Co to bylo? — Pro živý Bůh! — jiskra oživující probleskla žíly moje. Jsem-li nemocen, zdráv, bdím, sním? — Ó, kdo mi to vysvětlí? Opět jsem ji viděl. Lehké mráčky tichého smutku spočívaly na tváři její — a odletěly, an jsem vešel. Neklamal jsem se? Růže vykvetly na sněhu lící jejích.

Digitized by Google

Digitized by Google

jser
z tí

kost
berá
ještě

zachv
věděti,
M
T
psáti li
šlení sp
nevědon
samé V
V t
oko její
na něj b
S tl
Vilémovy
dívky.

„Diví
pospolu při
„Je to
Dívka
„My tě
se třásly, a
tě milujeme
ale přátelství

Digitized by Google

Digitized by Google

Viléma proniklo parno a mráz. *Byla to M*
— Mína, ale celá jiná, mnohem půvabnější —
hned pochopiti, jaká změna se to s ní stala. —
se mu v lesku ženštější ještě krásy, nežli byla, kd
osmnáctiletou opustil.

Také ona zahlídla Viléma. Zdálo se jí, jakoby
věřila očím. Leknutí vstoupilo jí do tváře.
Vilém, prodrav se davem, vešel k ní do lóže. S nej-
jemnější dvorností uvítala jej Mína. Podivil se přítomnosti
ducha, které byla mezi tím nabyla. Veškeré sny minu-
lých let stály před ním jako živé obrazy.

„Jak jste se měl?“ ptala se Mína. „Nebyloť od
vás tuze hezky, že jste po celý čas ani slova o sobě
slyšeti nedal.“

„Směl jsem se nadíti, že by zde ještě duše bylo,
která by o mně slyšeti chtěla?“ — řekla ještě — „mámť
vešloť více hostů do lóže.

Mína se lehce usmála, nemohla však odpověděti;
„Navštivte nás, pane!“ — řekla ještě — „mámť
vašnostem malé dědictví po zemřelém příteli doručiti. —
Vyť snad již víte, že pan Slavík umřel?“

I popsala mu své obydlí — a druhého dne stál Vilém
v pěkném domě nejlidnatější ulice. Na předsíni postihl
starého sloužícího, kterého však neznal. I pověděl jméno
své — a komorník litoval, že není vrchnost doma, že musila
vyjeti, že tady ale něco pro pana Viléma S.... nechala —
a pak aby ji pan S.... co nevidět svou přítomností potěšil.

Vilém obdržel malý balíček. I rozpečetil jej. Byla to
přítelova písanka. Na tenkých listech byla v ní rozličná
poznamenání o hudbě ze života, o denních příhodách —
bylo tam i poslední Vilémovo psaní z Hamburku a pak
přítelův list jako odpověď — ale psaný v rozličných dobách.

Digitized by Google

r
š

p

se
ní

ba
lis

um
šed

s je

Digitized by Google

OBSAH.

	Strana
Pouť českých umělcův. Novela	1
Láska vlastenky. Novela	213
Láska vlastencova. Novela	299
Láska básníkova. Novela	343

Digitized by Google

SEBRANÉ SPISY.

SVAZEK TŘETÍ.

Ptáčníkova deceruška. — Hudební dobrodruzi. — Vlasť a matka. — České granáty. — Pomněnky z Roztěže. — Starý Tomáš. — Divadelní ředitel.

V PRAZE.

NÁKLADEM KNĚHKUPECTVÍ: I. L. KOBER.

1882.

Digitized by Google

PTÁČNÍKOVA DCERUŠKA.

Novela.

Digitized by Google

(Psáno roku 1845.)

du

pr
zič
jak
a
čer
jí

dál
dv
a t
na
jist

pen
ptá
žen
Lid
a t

Digitized by Google

nivé
silné

louc
na
se
čaty
mos
chra
jí př
to
jako
cích
divn

kdo
Jona
je p
hosp
padu
vzdá
chá

nepi
prot
chce
tažn
pak
steč

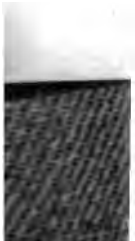

Digitized by Google

tam skřivan a krepelka, [illegible]
slavík. Mareš je daleko široko v pověsti, že
dobře chovat a cvičit, i nachází tedy na své zpěvavé vy-
chovance vždy dost kupců a dohazovačů.

Jen o jeho nejdražšího ptáčka, o jeho černohlávka
se ještě nikdo nehlásil! — avšak starému otci to také
ještě ani nenapadlo, že by mu jej mohl někdo odlondit!

2.

Na panství umřel starý polesný a vrchnost dosadila
nového.

Byl to muž něco přes třicet, ale světem prošlý a
městským životem prohnaný. Byl několik let hraběcím
myslivcem a za odměnu dostal nyní pěkné polesnictví.

Čtrnácte dní po smrti starého se přistěhoval. Bylo
to silné, vysoké tělo, hrdé hlavy, tmavých vlasů a hustých
vousů. Silné kníry zastiňovaly trochu široká ústa. Z tem-
ných, poněkud vpadlých očí vyšlehovaly chvílemi podivné
blesky. Řeč a pohybování jeho byly rychlé, jako zpanštilé.

Myslivna stála u prostřed lesa o samotě, za ní malá
zahrádka a kolem utěšený palouk; ale to nebyl hluk vel-
kého města a pohyblivost městského života, kterým byl
nový polesný za posledních let přivyknul.

I začalo se mu stýskati a všude mu něco scházelo.
Myslil tedy, že by neškodilo, kdyby si stálou tovaryšku
pod domácí střechu přivedl.

I rozpomínal se, která by mu byla ze všech zná-
mostí v srdci uvázla; i zpomněl si na mnohou, ale k žádné
nebylo v něm tolik důvěry, že by vyplnila pustotu v prsou
a v domě jeho. To bývá následek přesycené chuti u všech

I
c

n

sv
dě
bl

po
své
slo

mez
přit

ven

Digitized by Google

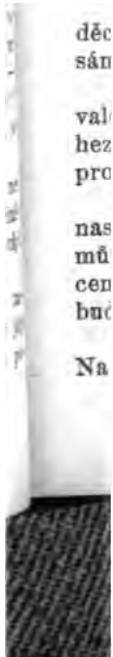

Digitized by Google

Digitized by Google

se

i
je

m
je
al
ře

H
tu
h
sp
vy
by

a

p
s

to

Digitized by Google

„Nu, co je s tím člověkem? Mně se zdá, že se dostal do naší krajiny jen proto, aby nám dělal mrzutosti.“

Otec se podíval na dívku — kratičkým bleskem radosti rozjasnila se tvář jeho — potom ale zavrtěl hlavou.

„To je arci divné znamení!“ mumlal polo pro sebe; po malém zamlčení doložil ale zas hlasitěji: „Nu, mrzet se právě nemusíme; on tady byl — rozumíš, milé dítě? on si tě jaksi oblíbil — a jednou to být musí . . . .“

„Ale co pak, tatínku?“

„Inu — vidíš — on mi říkal, že by tě měl rád *za svou* — abysi byla *jeho* — a — paní polesnou.“

Stařec byl svou řeč zlomkovitě dokončil. — Liduška se byla mezi ní pomalu vzchopila, sepjala podivením ruce, a řekla nyní po krátké přestávce s divnou, skoro hroznou vážností: „*Ten?* — ten chce, abych byla jeho . . . ale jdi, tatínku! jak pak můžeš něco takového jen minutu na mysli chovat, a snad se proto kabonit.“

„Tedy nemáš chuti?“ vypravil kvapně otec ze sebe.

„Já? — ani do nejdelší smrti.“

„Ale pomysli,“ nutil se on do námitek — „to zaopatření! A Horina zdá se mi být příjemný, poctivý muž . . .“

„O tom nemluv, tatínku!“ prosila dívka s rostoucí horlivostí. „Tomu ty nerozumíš. Horina může být příjemný člověk podle tvého srdce — ale mému srdci je protiven jako hřích; já se ho lekám jako potměšilého, jedovatého hada, který by se rád mezi kvítím ukryl, jen že se v něm celý skrčiti nemůže. A poctivost jeho — ta nebude asi daleko od jeho příjemnosti.“ —

„Já

Hori
jí šp

Hori
žádá
špat
mysl
že ne
v du
utrh
vždy

byl,
hněv
dorá
posu
mysl
dušk
novo

s pla
kam
sežír
ným
kter
každ
uzdu
T

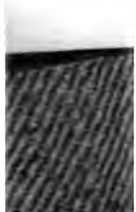

Digitized by Google

deche
schop
N
oblíbe
si s vě
obcov
k-děj
z nej
několi
prohá
(
byly
viděl,
v jeho
a laho
hřály
T
dokaz
ným
N
na pr
vleklo
vlezl
kém
I
své p
z něh
žebrál
odkud

Digitized by Google

dlouhá tráva, a po kamení zelenal se mech nebo se bělil nízký lišejník.

6.

Podepřen o zeď stál tu Ludvík hodnou chvíli, a ponořiv se do šedé dávnověkosti, zpomínal si na hluk zbraně, jindy zde zvučevší, na milostné písně, jindy zde zněvší, na ty mohutné postavy slavených reků i na ty čarovné zjevy kvetoucích panen: any tu náhle oči jeho na něčem utkvěly, čím se mu jako staré, zlaté báchorky o zaklených princeznách v skutku a pravdě objevovati začaly.

Letavým krokem vešla totiž mezi oněmělé zbytky rytířského sídla mladá dívka, obratnýma nohama hopkovala s kamene na kámen a zpívala si přitom veselou písničku. Byla jen v sprostém, arci nad míru čistém a dle vlastní chuti připraveném šatu selském; ale zdála se v něm býti jako přestrojená rusalka, jako dovádivé dítko z panského domu. Tváře jí planuly jako dvě tmavé růže, oči se jí leskly dětinskou rozkoší.

Byla to Marešova Liduška, putující k svému oblíbenému místečku, kde jí nikdo tichou, posvátnou samotu tak snadno nerušil. Polozasypaná branka se svým kamenným obloukem a hustolisté křoviny vůkol — to byla její svatyně. Zde trávila nejsladší hodiny, oživujíc ve svém živém duchu kolem ležící sutiny a naplňujíc je podivnými postavami.

Nyní stála již před svou drnovou pohovkou — a zrovna pod Ludvíkem, kteréhož ale dílem pro křoví, dílem že se ke zdi přitlačil, nezahlídla. Při chůzi lesem odhrnulo jí

začala je uhlazovati; pak se j
i zula jej, vyklepala a zase
nenuceně, tak panensky cudn
koby to musela před cizíma
Potom začala visuté vět
plítat.
„Vystrkujete ramínka —
tu několik dní neměly?“ smá
nemohu pomoci — musíte je
mohla pod vámi pohovět. — Ta
a něco si povíme. Budete-li
vám přečtu historii o udatné
Jitce.“
Ludvík si nedůvěřoval o
z její samomluvy neztratil, a
Toto tajné pozorování mělo
se nacházel jako v čarodějn
možno vykročit. Prsa jeho za
hned při prvním zhlednutí L
jakoby se mu bylo srdce ro
celou bytost jeho naplňovalo.
rozkoš, jakýsi blažený stav, p
nalezl, kdyby jej byl měl poj
Oné znal arci více dívek,
známou dle krásy měřiti; on z
a nejednou spočívalo oko jeh
spanilé květině, jakovouž tu a
domech nalezl: ale to, co n
hrálo, co mu krev tak palčiv
chladilo: to mu bylo až po t

pozornost jeho na jinou osobu obrátit.

Byl to Horina, který tichým, liščím krokem za Liduškou přicházel, když byl konečně stopu její vyslídil.

Ludvíka to u srdce bodlo; byla to bolest nesmírná, a v každé krůpěji hořela otázka: „Co tu chce ten člověk? — Je to umluvená schůzka?“

Při tom pomyšlení musil oči zamhouřiti, a pevně starých kamenů se zachytit; neboť se mu začala hlava točit a kolena se pod ním třásla. Když pak oči zase otevřel, stál Horina již pod ním, u toho přirozeného loubí, a Liduška ho ještě nepozorovala.

Najednou mu sklouzlo pod nohama kamení a několik kroků se svalilo.

„Co to?“ zvolala dívka a vyskočila ze svého přítulku. — „Ah! — vy tady, pane polesný?“ doložila pak s patrným podivením.

„Ano, já jsem to,“ odpovídal tento, žádoucíma očima se popásaje po vnadách spanilé dívky, ježto se mu v této lesní samotě zase v nevídaném posud půvabu jevily. — „Ano, já jsem to, a pokládám se za šťastného, že jsem létavého černohlávka konečně dopadl a že mohu s ním jednou o samotě promluvit.“

„Co máte se mnou o samotě mluvit? Já nejsem přítelkyně tajností, a budu ráda, když mě řečmi ušetříte, které buď slyšet nemohu a nebo — nechci.“

„Vy je ale musíte slyšet, Liduško!“ zvolal Horina vášnivěji — „já je nemohu v sobě utajit.“

„Jen je utajte!“ řekla dívka vážně — „a zvláště, týká-li se to věci, o nížto jste s otcem rozprávěl: na tu máte již mou odpověď.“

ným, strašlivým plamenem. „Já vás miluji — a
na tomto světě žádných radostí, nebudu-li mít lá
Vy musíte být mou.“

„Že musím?“ opětovala dívka, i poucouvla
a hrdě se vypnula. „Pane polesný, vy máte divn
o děvče se ucházet Mně se aspoň protiví — a
také myslím, že bude nejlíp, když si mě od tét
ani nevšimnete a mne na mých cestách v pokoji
Opatruj vás Bůh!“

S těmi slovy se od něho obrátila; on ale u s
k ní přiskočil a uchvátil ji silně za ruku.

„Ne, ne! tak snadno mi tenkráte neulítneš,
hrdličko!“ zvolal přitom, dívku, ana se zpouzela,
v náruč pochytiv. „Já se nechci marným plamene
Ale chci odlevy ve tvém srdci . . .“

„Zpátky, pomatený člověče!“ křičela nyní
hněvem uchvácena — „a nepopouzej metlu boží

„Zpátky, nešlechetný lovče!“ zavznělo to
jich hlavami, a v průlomu věkovitých zdí objevil
vík. „Zpátky! — a nesahej svou nečistou rukou
nenský květ!“

Horina sebou trhnul, a dívku pustiv, sáhl po
která mu posud na rameně visela.

Liduška odskočila, a radostně zkřiknouc, hl
výšky, odkud tak vítaná pomoc přicházela. Sladk
kvapením sepnula ruce a složila je na prsou, v
srdce klopotem bouřilo.

„Co to?“ zvolal nyní Horina a vztekem třásla
každá žíla. „Co to znamená? Kdo jste? Co tu hl

vytloukal!"

„A co byste měl proti tomu, k
kladu toulavý malíř, jak ve své hlubo
rujete — co by vám bylo do toho
vážně proti němu pokročiv. „Myslíte,
právo hanebnostem vašim hru kazit?

„Nestydatý člověče! vy se opo
křiknul se Horina i napnul ruku s r

Ale Ludvík mu nedal dokončit.
stojností postavil se rázně proti němu
oči se zableskly.

„Hleďte si jazyka," řekl při to
hlasem, „abyste jednou své prostořel
jste až posud prohodil, zapomenu, p
pou vášeň vymlouvám. Další podob
trpěti, a radím vám, abyste si na n
vybral. Ručnici pověste na rameno
nyní lépe slušet, nežli když ji jako
Jděte s Bohem domů — a pomyslet
den dobře na honbu vycházet!"

V celé bytosti Ludvíkově spočíva
důstojného, že se Horina bezděky z
náhle, jakoby se zase ve svých nedáv
rech nalezal, a v hlubinách jeho začal
služebník.

Nevěda, co má z neznámého Lu
ho ještě planoucíma očima; ale hněv jel
ostýchavostí — a v této nejistotě hodil
a ušklebil se, chtěje si tím ještě něj

„Škoda, že jste se svým kázan

získala! Mnoho štěstí, panno Liduško . . . !"

„Nechte, pane — polesný — nebo kdo jste — tento květ na pokoji!" zkřikl nyní Ludvík roznícenĕ — „ano, šetřte, opatrujte jej, jako nejkrásnější ozdobu lesů svých! Dovím-li se dost málo naopak, řeknu jen slovo hraběti Svojetinskému . . . vyť jste předce v jeho službě?"

Horina otvíral oči; krev se mu sbíhala z tváře do srdce.

„Řeknu jen slovo," doložil Ludvík, „a uvidíte, jaké to bude mít následky."

„Co byste mohl? —" vypravil Horina dosti těžko ze sebe; nebo hněv a leknutí mu zadrhovaly jícen.

„To zkusíte. Pro tenkráte neučiním nic — a vy učiníte nejmoudřeji, když celou dnešní příhodu v rouško zapomenutí zahalíte. S naší strany se nebojte žádné nešetrnosti. To můžete vzít za útěchu."

S těmi slovy se obrátil a šel s Liduškou ze zřícenin. Horina tu ještě stál, i hleděl za nimi, dokud mezi kamením a křovím nezanikli. Jeho prsa se poznovu dmula a pracovala — ruka se chopila křečovitě ručnice . . . .

„Měl bych ti posvítit!" drtil mezi zuby. — „Ale kdo ví! — ještě není prohráno ani vyhráno. Karty se rády obracejí. Teď jenom pozorně! Hlavou zeď neprorazím . . . . nu uvidíme! Budeme se nutit, abychom ji skrčili; snad prolezem."

7.

Jedle a borovice šuměly sladké písně — tak sladké, že by je lidský jazyk ani vysloviti nedovedl; tráva líbezně

„Tamhle stojí můj tatínek — vidíš ho?“ zv
najednou, ukazujíc k chaloupce pod stromy. „Te
pospěš, můj zlatý ...“

V tom se zarazila, sepnula ruce a dala se do smí

„Ale jen si pomysli tu mou zapomětlivost!“ řekla n
„Vždyť jsem se tě ještě ani neptala, jak tě mám jmenova

„Říkej mi Ludvíku.“

„Ludvíku? — Ludvíku — to je pěkné jméno,“ ře
dívka, a oči její utkvěly přitom na zlaté jehle, která
hedvábný šátek na krku spínala. — „Tohle L znam
tedy bezpochyby také Ludvíku?

„Ode dneška dostane krásnější jméno,“ řekl Lud
a odepnuv skvostnou jehlu s krku, sepnul jí šáteček
prsou Liduščiných. — „Teď se bude jmenovat Lidmila

Ona přijala pěkný dárek jeho beze všeho upýpání
tak přirozeně, jakoby to mezi nima odjakživa tak b
valo a jinak ani býti nemohlo.

„Ne, ne! právě nyní bude se jmenovat Ludvík!
řekla s blahým usmáním, oběma rukama jehlu k prsů
tisknouc. — „Ale co já ti dám, můj drahý Ludvíku?

„Ó nemysli na to — a hleď raději, abys mi ucho
vala, co jsem již od tebe dostal, moje duše!“ zvol
Ludvík a pochytiv ji za obě ruce, vřele je tiskl. — „J
jsem nevýslovně bohatý.“

„Ó, tedy jím také zůstaneš!“ zvolala dívka, tisknu
rukou jeho skoro křečovitě opětujíc; pak se mu zas kvapn
vymknula a běžela napřed k chaloupce.

Otec jí přicházel již naproti. Viděl, že přivádí ci
zího člověka, a divil se tomu.

ale bezpochyby bude při tom Ludvíku ještě jiné jmé

„To je arci," řekl Ludvík v jakési malé nesnázi. se pravé jméno své vyzradit, aby dvě srdce z toho čar krásného kruhu nezaplašil, který se byl i okolo něho ov

„Že jste malíř — to mi už také pověděla," nadl opět starý.

„Malíř?" divil se mladý hrabě; ale zpomněl si byla o tom na starém hradě zmínka, a byl tomu i povděčen.

„Diviš se tomu, že to vím — není-li pravda?" se Liduška dětinsky do smíchu. „Ó, však já dávala dc pozor, a vím, co jsi Horinovi řekl. Ten hanebník mi o dobrodruhu, o kavalíru a študentovi — ale toho nevšimnul; jen když přišel na malíře — to se tě tknulo — a já měla z toho radost. Malíř! — to musí něco krásného. Já bych věděla hned na sto osob, kt bych vymalovala: statného Břetislava s Jitkou na k toho ubohého Otakara na Moravském poli — nebo s pého Žižku, francouzského Napoleona . . ."

„Ale mlčiž, mlčiž — bláhová!" přetrhnul jí otec ř „Však on bude pán vědět, co má dělat, a nepotřeb tvých výkladů. — Nemějte jí za zlé, pane . . . no, tu js zase v koncích!"

„Třeba — Svojetinský," prohodil Ludvík — a hounké uzardění mihlo se mu po tvářích.

„Svojetinský?" opakoval starý. „I podívejme Tak se jmenuje také naše vrchnost."

„Tak?" divil se Ludvík. „To bude tedy bez chyby hrabě Svojetinský, kterého jsem na cestách pozna

jáka
mu t
kde b
byl n
tak z
světen

L
po úd
zapada
U
tři šťas
Po
hodin, l
hoda od
věka ob
života o
lidí, pad
mezi sk
„Ny
řekl nyn
„Na
očekávání
na to do
zůstati.“
„Kdy
chopil ji p
Tyl. III*.

Digitized by Google

pak letěly k nebes klenuti, na němžto zlaté večerní l
se rozsvěcovati začínaly. Starý Mareš obnažil še
hlavu a modlil se. I Ludvíka uchvátila pobožná cl
a duše jeho povznesla se vzhůru, k zřídlu té blal
z níž tak čistý a hojný pramen dnes jeho prsa za

Několik okamžení trvalo mezi všemi třemi hlu
ticho — až je posléze starý ptáčník přerušil.

„Odtud nemůžete zabloudit," řekl k Ludvíkovi; „
cesta vás povede přímo k Volšovu."

Všickni tři se pozastavili.

„Tedy dobrou noc!" zvolal Ludvík hlasem pol
šeným, a chopil zas Lidušku za ruce.

„Dobrou noc!" šeptala dívka — a celá duše
rozplývala se v těchto krátkých slovech.

On přitiskl ruce její k srdci svému a nakloniv hl
políbil prsty její. — „Zejtra ráno přijdu na hrad!" še
při tom.

Dívkou to trhlo. Jiskra nevýslovné rozkoše —
kési poloúzkostné tušení posud nepocítěného blaha rozní
duši její — a sladké trnutí proniklo tělo její. Rozumě
slovům Ludvíkovým, a to bylo jako první tajemství živ
jejího.

Neodpověděla mu sice — to divné, živé děvče
mohlo na těch několik slov odpověděti! — ale v jemn
tisknutí ruky její spočívala mnohovýznamná, všeslil
odpověď.

Rozloučili se; — jako nejbližší, dávno známí, drahý
svazky opoutaní sousedé v naději brzkého shledání roz
se vespolek.

Liduška se pozastavila a hleděla dlouho za Lud

A když přišla do své komůrky, kdež v jednom koutě její čistě povlečená postýlka stála — z okna bylo do malé zahrádky a dále na tmavolesou horu vidět: tu začaly okolo ní všechny stěny znít a opakovaly Ludvíkova slova: „Či nejsi má? — Zejtra na hradě!“ — a nevýslovně sladká bolest rozehřála prsa její. Smála se potichu — a slza jí stála v očích.

Potom si rozepnula živůtek, shodila svou řásnou sukničku, smekla střevíce — a poklekla vedle postele. Slov k modlitbě sice dnes nenalezala, ale předce se modlila — vřele, vroucně se modlila Celá duše její byla u Pána a děkovala mu. Dnes teprva probudilo se v ní tušení, co lidský život obnáší.

Potom si urovnala podušky — skočila lehounce do měkkých peřin, přikryla se, sklonila hlavičku k panenským ňadrům, zamhouřila oči a zašeptala s dětinským úsměvem: „Dobrou noc... můj Ludvíku!“

9.

Cvalem přijížděl houpavý kočárek s bujnými ryzkami od Volšova. Na zámku se nemohli mladého hraběte dočkat a jsouce ve starostech, poslali mu naproti.

Ludvík šel mezi tím v myšlénkách svou cestou. Právě minulé hodiny viděly se mu býti jako zlatý, okouzlující sen — jako krásná, právě přečtěná báseň. Že celou bytostí jeho otřásly — to cítil a poznával. To nebyla pouhá kratochvíle, ale převrat jeho celého duševního života. V blaženosti své nemyslil na svět okolo sebe — na ten chladný, obyčejový, odsuzovací svět, nemyslil na

Dlouhému přemýšlení unesl ho ale kočár, je
za jasné noci střelmo potkav, letmo s ním do otcov
domu pospíchal.

S velikou touhou čekala na něho Volšovská hrab
letitá, milující matka, jedna z oněch paní velkého
ježto se po dlouhém, v lůně hlučného, mnohotvár
života uplynulém čase do svatyně venkovského ticha
lují, aby ve zpomínkách minulé mládí ještě jednou ztr

Nejkrásnější její naděje byl nyní Ludvík. Toho c
míti teď na blízku. V jeho lásce a štěstí chtěla omlad
Byl‘ jediné dítě její a diamantovými okovy k srdci je
připoután. Proto jej povolala konečně z ciziny.

Uvítání bylo nad míru vřelé a radostné. S rozk
pýchou přivinula hraběnka ušlechtilého mladíka k ma
skému srdci, a on rozvinul před ní v blahém rozníc
krásný květ bohatého ducha svého. Po mnohých přeptávk
a odpovědech potopili se v horlivou, pestrozvukou rozmlu

„A teď mi řekni, milý synu, upřímně, na čem
se konečné ustanovil?“ prohodila hraběnka mezi ře
„Odřekneš se tedy dozajista všech zevních důstojnost
zůstaneš svým vlastním pánem?“

„V tom ohledu je mysl moje dávno usjednocena
řekl Ludvík — „a nic ji nezmění. Kdybych byl ch
ve světských hodnostech cíle svého vyhledávati, byl by
se musil již dříve do proudu jich vrhnout; ale já m
dosti na tom, že mohu na své půdě vládnout a o stě
několika tisíc duší pečovat.“

„Jak se ti líbí. V tom případu buď si samojedi
tvůrcem svého vezdejšího blaha. — Ale jedno bych rá
viděla, můj Ludvíku!“ doložila velmi laskavě.

„Abysi pomyslil, že nemůžeš věčně *takto* zůstat," jala se hraběnka s mateřskou důvěrou mu domlouvat; „a já bych tě prosila, abys mi brzo dceru do domu přivedl."

Ludvíka to bodlo u srdce. — „Drahá matko!" začal hlasem omlouvavým, ale nemohl dále pro slova, jimiž mu hraběnka nadešla.

„Vím, že jsi posud na to nepomyslil, a musím se ti přiznat, že jsem se tomu nejednou potichu divila; ale tím častěji myslila jsem na to já... nu, toť víš, můj milý! sňatky tvořit náleží odjakživa k libůstkám matek, a také já jsem nezůstala bez této slabosti, ale ohlížela se, kde bych pro tebe..."

„Nežli domluvíš, milá matko!" prosil Ludvík — „tedy mi pověz, chceš-li, aby při tak rozhodném kročeji života mého — při nejdůležitější proměně stavu mého vlastní mé srdce nějakého hlasu mělo?"

„A můžeš o tom pochybovat? — Ne abych ti předpisovala, abych svobodnou vůli tvou obmezovala — ne, ne! proto se o tom nezmiňuji, že jsem bedlivé oko po dívkách hodila, s kterými bysi šťastný býti mohl — jako je ku příkladu —"

„Nechme toho, drahá matko! — já nechci o nich slyšet — již proto ne, abych beze návodu a předsudků svou budoucí vyvolil. Láska přichází maně, aniž víme odkud — jak se praví; ani já nebudu tedy na to myslit, abych jí vyhledával, ale odevzdám se příznivé náhodě. Ta mi snad něco vybeře."

Ale tváře jeho se při těch slovech poněkud zarděly a srdce mu nepokojně tlouklo. Myslilť na Lidušku! — ale ovšem, nyní, mezi chladnými stěnami domu panského

žím, napójena vzduchem božím; sice bys nebyla, jako jsi, a místo neporušeného pelu leželo by na tvých lupeních Pařížské líčidlo. Jen takto, jak jsi, naplňuješ duši mou! Jen takto nalezám v tobě, co jsem ještě nenalezl — jemnou, živou hlubokou ženskost beze vší přísady, jak vyšla z ruky Páně."

„Ale k jakému konci tě to povede?" mluvil po krátkém rozmýšlení dále — „mluv upřímně, Ludvíku — jakého cíle hodláš dojíti? Smíš rušiti poklid srdce jejího? Smíš s tou lesní květinou jen zahrávat a pak... nebe a země! ne, ne! — to nemohu!" zvolal najednou hlasitě a náruživě se vzchopil — „to nemohu, nesmím a také nechci — na to mohu zde pod širými nebesy přísahat, pode tváří věčného mstitele! — Já chci být v její lásce blažený a blaženost jí připravit; já se jí chci ozdobit, chci ji k sobě připnout na věky! — Ovšem, tak dalece není oko moje kouzelnou rouškou zastřeno a srdce moje nepřetéká blažeností tak vysoko, aby se prýštícím proudem vůkol všecko zatopilo a já neviděl, že se budou protivit — že se mrakem zastře obloha moje — — moje matka — stav..."

Najednou se zamlčel, přejel si dlaní po čele a tváři a začal kvapně semotam přecházet. Mužné a šlechetné srdce jeho zmítalo se u veliké bouři; ale z davů peřestých, okolo něho se vznášejících — a podivně se utvářejících osob usmíval se na něj obraz Lidušky, a velikou odvahou a zmužilou vůlí naplnilo se srdce jeho.

„Nebudu se mořit a krásný den si kazit daremnými rozvrhy!" řekl odhodlaně. „Děj se, co děj; já vím, co chci a co jsem svému životu povinen."

„Jdi jen, jdi!“ řekl stařec měkkým hlasem, vlídně ruku podávaje. „Já ti musím věřit a na tebe spolehnout sice bych musil nad svou nejkrásnější nadějí zplakati.

Liduška ho vřele objala, políbila a skočila z dveří. Krok její byl rychlý, létavý; ale brzo se umírni a myšlénky honící se v té malé, černokadeřavé hlavinc opoutaly pozvolna nohy její. Svatá, posud jí nepovědom vážnost opanovala mysl její.

Když přišla na lesní pěšinku, kde stará kapliček stála: tu se nemohla zdržet — ale poklekla na měkk drn a vylila celé své srdce před nejmilostivější orodovnic a poroučela se do rukou jejích. Oč by ji vlastně prosit měla — to ani nevěděla; ona jen věřila, že se královn nebes o ni nejlépe postará.

V tomto postavení napadl ji Ludvík. I užasl a po pásal zraky své na půvabech toho podivného stvořen které bylo v tom prostinkém, ale čistém a ouhlednén šatě polovesnickém sličnější, nežli nejpověstnější dáma v skvostném saloně.

Tichým krokem se k ní blížil. Ona ho nepozorovali ani když u ní již stál.

I stál tu chvíli, a jemně vroucí rozkoš zmocnila s duše jeho a očistila jí ze všech, i nejmenších trusek po zemských. On neměl pro svůj cit příhodného slova — až konečně „Lidmilo!“ zašeptal.

Dívka sebou trhla — pozvedla hlavu hlasitě zkřikl a hbitě vyskočivši, padla mu na prsa.

Ludvík ji ovinul pradce oběma rukama, a oba stá pak chvíli ve sladkém pomlčení.

bive, tak mnohotajive — Horinovi div prsa nepukla . . a nyní! — div mu z nich srdce nevyskočilo . . . nebyl t klam! — okolo javoru přicházela Liduška — s Ludvíkem Zdálo se, že ho vyprovází. Starý ptáčník pokyvoval z nima na rozloučenou.

Liduška zahlídla Horinu, poznala jej a lekla se — tak se alespoň polesnému zdálo; potom viděl, že s n Ludvík ještě rozpráví — bezpochyby o něm! — že j ruku podává, ona že ho několik kroků vyprovází a pal za ním hledí, an se cestou okolo Podlesí ubírá.

Jako za vlasy táhlo to Horinu ku předu, aby — jak nyní viděl — svému šťastnějšímu soupeři nadešel, ab ho k zodpovídání pohnal, aby si na něm zlost vylil. V ně kolika okamženích stál v prostřed cesty, kterou Ludví přicházel. Liduška je mohla z dálí vidět.

Ludvík měl na sobě zas onen lehký letní šat, v němžt se byl Horinovi po prvé objevil, a nesl pod paždí malíř skou mapu — bohatou sbírku obrazů v pěkných deskách Byly to nejvíce hrady a krajiny porýnské, od něho samého kreslené; milovalť krásná umění a byl v hudbě i malb znamenitý diletant.

Pro potěšení starého vojáka přinesl tuto sbírku, věda že mu to i ono dějiště z bývalého života na mysl uvede Po několika sladkých hodinách vracel se nyní domů Věrný Jan čekal s koňmi v jistém úkrytu.

Vztekleji a vztekleji zuřila v Horinovi žárlivost, čím blíže Ludvík přicházel. Bylo mu, jakoby země pod ním hořela a hučela — a ruka jeho hrála opět s pažbou ručnice která mu přes rameno visela.

Ale Ludvík přicházel tiše; ve tváři jeho spočíva

hlavou, nemohouce pochopit chování člověka, o němžto předc věděli, že byl — jak říkali — s pány z jedné mísy jídal.

„Dávno již na panství?“ ptal se ho Ludvík tak pokojně, jakoby ho byl jakživ neviděl, a tak vlídně jako každého jiného.

„Teprva čtyry neděle,“ vypravil ze sebe Horina dosti těžce. —

„Na kterém revíru?“

„Na Podlesí.“

„Ah — ten má pěkné dříví, a pokud se pamatuji, roztomilou polohu. Také je tuším starožitný hrad ve vašem okresu?“

„Je,“ — vynutil ze sebe Horina, sotva že ho slyšet bylo. —

„Kde pak jste byl dříve?“

„U pana hraběte Zámrského —“

„Ah — vím, vím! pamatuji se, že mi paní hraběnka o tom psala. Nu, budoucně to budu lépe vědět, až budu všechny své pány sám přijímat. — Jste spokojen?“

„Pokládám se za šťastného.“

„Svobodný?“

„K službám,“ zašeptal zase Horina, uchvácen novou pochybností, mluví-li předce se svým sokem.

„Aj, tedy dělejte, ať si něco vyhlídnete — nemáte-li již něco na ráně!“ usmál se Ludvík jako laskavý pán. „Já mám rád své ouředníky ženaté — arci, když je dostatečné zaopatření. Buďte zdráv, pane polesný!“

A po těch slovech dal si jiného představit. Ani

Digitized by Google

přeji
chtěl

nejvě

tvé

zámy
Či js
jevil

něco
drah
selou
která
rostl

jeho
nilýc
ztepi

vová
hrab

šovel
síme
vzdá

a vm

Digitized by Google

bolestí
tivil, p
vylíčit.
Tc
samotě;
z Volšo
si zhlub
„N
hledem,
„Líbí se
„Ó
šťastným
„Mí
skoro ješ
se jí nik
můj Ludv
Ale
poručel
nými okny
hřáté čelo
Té n
kojen, pev
pro svou l
Ale m
odpověď a
lístku přite

Digitized by Google

Liduška stála na vrchu a hleděla dolů na pěšinku, po níž měl Ludvík přijít. Konečně se tam něco mihlo, opět v houšti zaniklo — opět se vyskytlo, a dívka se přikrčila za husté křoví a tajíc dovádivý smích, pozorně číhala. Ludvík přicházel — ona zkřikla a dala se do běhu; přitom se smála jako dítě.

Ludvík ji honil, až se mu poddala a v sladkých okovech loktů jeho spočinula. Pak se vedli za ruce, a Liduška vypravovala, co byla mezi tím časem dělala a jak si všecko pamatovala, co jí byl povídal.

Šli do chrámu své lásky, k starým zříceninám, na oblíbené, křovím zastíněné místečko. To byla jejich nejmilejší přítulka — jejich svatyně. Zde slavili pokaždé památku svého setkání na dráze života.

Při srdečné, vroucí rozmluvě seděla mu na klíně, a on ji držel v náruči jako svůj ráj.

Ale ráj nebyl bez hada. — S hladovou zvědavostí obcházel Horina po svém hájemství; srdce jeho nebylo ukonejšeno — ó nebylo! — spíše bylo ještě více podrážděno. Chvílemi ještě doufal; ještě myslili, že je na omylu, že to nebyl hrabě Svojetinský, jenžto se mu jakožto šťastný sok v cestu postavil; ale prahnul po jistotě, chtěl se přesvědčit — ačkoliv mu přitom duše trnula.

Obcházel a číhal, až i dívce na stopu přišel. Listnaté houští ho ukrylo, ale dychtivým očím nechalo tolik prostory, že mohl Ludvíka dosti z blízka poznat. — Chvíli stál jako zkamenělý a tlukot srdce jeho váznul. Potom se mu rozpálila všechna krev, i dal se divoce do smíchu.

„Ha ha ha! tedy předce — předce paní hraběnkou —

měl zprávu o něčem nemilém dostat — ale žerty nebude chtít se mnou tropit — to bych mu ani neradil!"

Ale Horina neslyšel toto pohrození: nezdržoval se delším vyzvídáním, ale pospíchal kvapným během z hradu po pěšince, jakoby ho žárlivost plamennou metlou šlehala. Běžel — vedlo ho tajemné puzení — a najednou se octnul u Marešovy chatrče.

Teprva u samých dveří se zastavil. Jak se tam dostal? — to skoro sám nevěděl. Ale bylo mu to nyní vítané místečko. Zde mohl had z ráje ještě někoho uštknouti.

Hbitě vešel na předsíň a otevřel dveře. — „Dobrého zdraví, milý Mareši!"

„Ah — ah, to jsou hosté!" vítal ho Mareš. „Co pak vede pana polesného zas jednou pod naši sprostou střechu?"

„Oh prosím!" ušklebil se Horina. „Kde takoví páni sedají, jako je nynější váš přítel — tu si to musí našinec za čest pokládat, když může jako k bývalému známému vejít."

„Co to myslíte?" ptal se ho starý voják dobrosrdečně. „Já vám nerozumím. Co to mluvíte o pánech?"

„No, přede mnou nemusíte dělat z věci tajemství!" usmál se zas Horina. „Já to vím z prvního pramene."

„Já vám nerozumím," vrtěl ptáčník hlavou, ačkoli mu bylo, jakoby polesnému rozuměl.

„Ah tak! — vy nechcete rozumět Nu dobrá. Bezpochyby vám dal pan hrabě zvláštní instrukcí."

Teď mu stařec v skutku nerozuměl.

„Páni mívají divné nápady," pokračoval Horina, „a v tomto případu ho také chválím. Sprostí lidé mají

dět — a svatouškové ji budou odsuzovat.“

„Ale u všech ... pane, ať nekleju! Jaké jsou to řeči? Mně je přitom, jakobych měl do uličky. Co to mluvíte o hraběti?“

„No, no — jen se nedělejte, jakobyste byl s nebe spadl! A chcete-li to zejmena slyšet — abych vám ukázal, že všecko vím — tedy mluvím o *našem* hraběti — o hraběti Svojetinském, který k vám dochází.“

Na Marešovu tvář vtiskla se pečeť zděšení. Několik okamžiků hleděl na Horinu bystře upnutýma očima; ústa jeho se přičila — konečně se dal do smíchu. — „Pane polesný, to jste se přehlídnul. K nám nedochází žádný hrabě, ale *malíř* Svojetinský.“

„Malíř je,“ ušklebil se Horina — „to je pravda; protože vám straku na vrbě maluje.“

„Pane, vy jste ...!“ rozkřikl se nyní stařec, v němžto se krev bouřiti začínala; spolknul ale ještě přezdívku, která mu bezpochyby v podobě *utrhače* na jazyku seděla, a horlil dále takto: „Vy jste na omylu. Člověk, jenž k nám dochází — jak se s námi seznámil, to víte vy sám nejlépe — to je malíř Svojetinský.“

„Možná, možná, že sem také nějaký malíř dochází; ale ten pán, o němžto vím, jak se s vámi seznámil, a kterého jsem zas právě teď s Liduškou na starém hradě u velmi přátelské posicí napadl — ten pán je hrabě Svojetinský, tak jako že vy starý Mareš jste. A je to od vás zpozdilé, že děláte, jakobyste se durdil. Já jsem ze světa a znám také panské libůstky. Liduška není bezpochyby první, s kterou si pan hrabě zahrává — ačkoli

„Co zde chcete, pane hrabě
ptáčník silným hlasem, jakoby by
slyšel a tím jediným slovem vše
s ním jednati měl.

Ludvík se ulekl; ale teď neby
ral; takéť to ani v mysli jeho neleží
ptal se polohlasitě.

„Znám — znám, bohužel —
vám poslední pravdy!“ odpovídal
bývala pořád větší prudkosti a pl
pane hrabě; ale — abych hodinu
vás do mého sprostého domu přive
abych na vás zapomněl. Vezmu to
jste se k nám zahodil — ale pro v
již, tuším, dost dlouho — a protož n
upřímně řečeno — déle neostouzel
nezáleží; já jsem starý chlap, ačk
valý; ale holka je mladá — a jaká
já nebudu své dítě vychvalovat. *Té ž*
byl předce hřích, a já bych za svo
stál, že by se tím nerozpálila.“

Ludvík ho poslouchal. Jasný
okamžitě, že tu třetí osoba zlého
nechal starého domluvit, neboť vědě
první nával hořkosti nejspíše pomin

„Já vás vyslechl, milý otče!“
ným, mírným, srdečným hlasem mlu
také vy tak se mnou učiníte. Ano,
tinský, ale já se u vás nezapřel; o
vstalý ze řeči polesného, uvedl mě

Digitized by Google

vašeho překážel, v němžto jsem dříve hodně hluboko se umístit zamýšlel."

Stařec se dal divoce do smíchu. — „Hodně hluboko — ano, mně i děvčeti — aby do toho tisíc —! a neostýcháte se, mně takovou věc ještě do očí povídat? Pane! držíte mě za tak krátkozrakého, abych neviděl, proč jste v cizí kukli k nám docházel?"

„To nevidíte!" řekl Ludvík vážně — sic byste v tom nenalezal, co by vás tak pohoršovalo. Ohledy moje byly čisté a poctivé —"

„Jen že při nich čest mé holky zčernala — haha!" vyrazil stařec ze sebe. „Známe my ty ohledy!"

„Pro živý Bůh — člověče! kdo vám nasadil ty vrtochy? Poznal jste mě dle toho, byste ve mně takové hanebnosti vyhledával?"

„Jakého tu třeba poznání? Není-li na tom dosti, že jste hrabě a ne malíř, obyčejný člověk, jenž by mohl poctivé děvče šťastným učinit? Co chcete s mým děvčetem? Co můžete s ním chtít? Můžete mu před oltářem opakovat, čím jste je snad už takto omámil?"

„Proč bych nemohl? Nejsem-li pán kroků a činů svých? Nemohu-liž býti tvůrcem štěstí svého? Či myslíte, že nemohu pro vyšší rod cenu dítěte vašeho poznati? anebo že jsem byl hodnější jako pouhý malíř, nežli jsem jako bohatý hrabě, ačkoli jste mě ani dříve ouplněji neznal? Nuže, tedy opravte mínění své a slyšte mou pevnou vůli, že Lidmile ruku svou podám."

Stařec poslouchal jeho vážná — tak opravdivě znící slova a trnul. Překvapením ucouvnul a hleděl na Ludvíka jako u vyjevení. V duši jeho povstal hrozný boj a

divných, neslýchaných pohádek — a tak se nyní bál do ní nahlédnouti, aby v ní nenalezl čtení o svém neštěstí — a s rozjitřeným srdcem vešel do pokojů matčiných.

„Já ti nepřipisuji nešťastnou příhodu," řekla hraběnka; „ale když jsem byla já tobě tak dalece po vůli, že jsem selské děvče do svého domu dovezla: mohl jsi pak také ty k vůli matce své tolik učiniti, abys byl neodjížděl a mou návštěvu nekazil."

„Ale, milá matko, proč pak jsi nejela sama, když ti na té návštěvě tolik záleží?" namítnul Ludvík. „Já po ní věru nebažím."

„To vidím — to vidím!" zvolala hraběnka, mrzutě na hebký divan sedajíc.

„Nejsem v tom rozpoložení mysli — "

„— a snad i srdce — to si mohu pomyslit," dokončila hraběnka řeč jeho. — „Kdes byl nyní?"

„Musel jsem otci nešťastné dívky zprávu donesť, nežli se mu z jiné strany dodala a tak ho snad ještě více poděsila."

„Aj, tyť okazuješ náramné oučastenství se vším, co se této selské dívky týká!" prohodila hraběnka s hořkostí. — „Až ku podivu!"

„A proč?" snažil se Ludvík mírně odpovídat, ačkoli opětný přídavek „selské" krev jeho znepokojoval. „Dívčin otec je šlechetný muž, a já si vážím vzácných darů ducha, kdekoli je naleznu: třebas to bylo pod rouchem selským."

Hraběnka by byla již ráda vypukla. Tušení její začalo se v jistotu obláčet. Ještě se ale přemáhala. — „To bych nemohla říci," prohodila trpce, „sice bys nebyl slepý při podobných darech u mladé Zalužanské."

„nechci se domýšlet, že bys byl za ten čas, co jsem te na očích neměla, hlavu svou tak pošetile — romantickými vrtochy naplnil, že bys teď byl v stavu něco učinit, co by rod náš pohanělo a srdce mi užralo?“

„Prosím, drahá matko,“ namítnul Ludvík, „ját myslím, že je taková starost o mne zbytečná. Vím předobře, co se s pravou ctí rodu našeho snáší — a nikdy na to nezapomenu.“

„Tím líp, tím líp!“ odpovídala popuzená hraběnka. „Já nejsem za to také tak choulostivá a tak přísná, abych tě pro nějaké rozehřátí mladé krve — pro nějaký rozmar rozpálené fantasie kárala; vždyť jsme k tomu odsouzeni, abychom své slabosti snášeli. Jednej jenom pozorně — a vždy s povážením.“

„Také o rozehřátí mladé krve nebo nějaký rozmar mé obraznosti nemusíš býti ve starostech,“ řekl Ludvík vážně. „Já nedbal nikdy na hříčky — ani v letech dětinských — snad se na to pamatuješ? — tím méně budu nyní o to dbát, a učiním jen to, co k svému štěstí za dobré uznám.“

Po těch slovech se uklonil a pokojně odcházel, ale hraběnka mu rychle nadešla. — „A co — co to bude? Mluv, pane synu! neukrývej svůj oumysl — já jej znám!“

„Tedy mi, drahá matko, dovolíš, abych teď o něm pomlčel!“ prosil Ludvík. „Nejsi v tom rozmaru, abychom o věci důležité s mírnou myslí promluvili. Ponechme si to tedy na jinou chvíli. Já se zatím podívám, jak se naší nemocné vede.“

„Té cti by se nebylo uš
Pomyslí jen, že to byla *matk*
„Ale já nejsem její pes
před očima člověka, který sn
dělal, nežli že na cinkot jejíh
vyhánět i s mým dítětem! —
já si je vezmu — náruč moje
si je odnesu a odejdu z domu
hořkosti."

„Ale otevři pak oči, star
již poněkud nevrle. „Jak pak
an posud ve mdlobách leží?"

„O mé dítě!" vzkřiknul s
kovi, chtěl se vrhnout na lože

„Zpátky, pošetilý člověče!
vší silou ho zadržev. „Zde js
následky odpovídati. Či chceš

„Vrahem? — já?"

„Ty! Cokoli se stalo —
zpáteční kolejí; aby to ale k h
žeme zabránit a nesmíme si v to
a čekejte v mírnosti, až se bu
postavit, pak přistupte se svým

V tom okamžení uklouzlo
mdlobami opoutané. Bylo jako
vých a proniklo nejhlubší útro
na hněv a poddal se užíravé
Postavil se zase k posteli a volal
dítě — Liduško! — povstaň —
otec tě volá!" — Ale dívka

Když přečtila, dala si ještě jednou od otce všecko povídat, a velmi pozorně poslouchala. Pak se najednou na polo vzchopila.

„Ale proč nejdeme domů? — v mé malé tiché komůrce bude mi volněji, tam budu mezi svými.“

„Ó, já bych tě odnesl na rukou, zlaté dítě!“ zvolal starý otec — „ale zlý doktor mi nechce dovolit a *on* také ne; nazývají mě tvým vrahem“

„Vrahem?“ opakovala dívka po krátkém zamlčení. — „A tebe? Nu tedy zde zůstanem; vždyť to snad nebude už tak dlouho trvat.“

Z celé bytosti její vysvítala nyní jemná trpělivost a měkká povolnost; všecko jí bylo vhod ..... všecko tak, jakoby pražádného práva neměla něco očekávati a jakoby v skutku i nic neočekávala. Jen malá starost o starého otce jí klíčila.

„Je ti už dlouhá chvíle, tatínku — viď?“ ptala se ho nyní — ale stařec zavrtěl hlavou. — „Nu, jen se již potěš; dlouho zde meškat nebudem. Je mi tak lehko, jakoby mi byly peruti narostly.“

„A těmi bys mi chtěla ulítnout, duše moje?“ zvolal nyní Ludvík, blíže přicházeje. „O ne, ne! Těmi tě obdařilo nebe, abysi poletovala okolo mne a ochvívala moje prahnoucí prsa.“

„Ah, pan hrabě!“ zašeptala dívka, sotva že první zvuk řeči jeho zaslechla, a sklopila oči. „Děkuji vám za vaši laskavou a neunavnou péči — ale byla bych teď ráda s otcem o samotě.“

„Lidmilo! má drahá dívko!“ zvolal Ludvík, ruce na prsou spínaje. „Zasloužil jsem *toho* od tebe? Duše moje

síly nabyt?“

„Pane hrabě,“
obarvily se tváře
chvílku; já se pok
váš déle neobtěžov

Ludvík upřel
zavrtěl žalostně hl
nařídil služkám, ab

Za malé pál h
něžto ji lahodivý le
první pohled ptáčn
slečna. Stála tu
umělé ruce zámecký
vedly; i stála tu, ja
odjakživa byla chod
kde myslela, že leží
vily se její zpanilé p
on by byl své dítě r

Služky odešly,
stavil se nad podivn
byla stará, duchaprázd
v tak úplném světle
dmula se rozkoší a
matka viděla!“ myslil
Ten bláhovec!

„Moje Lidmilo!“
srdce dívčí pronikal, a
Ona se obrátila, jakoby
a tak stáli nyní ztuh
ruku okolo tílka jejího

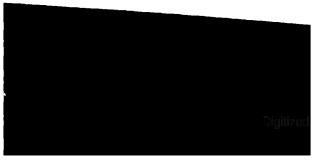

Digitized by Google

„
jeví m
„
„
„
„(
vdivou
Li
rychle
jí pokr
zabarvil
která ji
jejího u
„L
sající v
„M
se k dce
Ryc
dáte-li t
vám je v
posud šk
pryč, pa
neuteče;
Lud
byla zase
zahrady.
pod zele
opodál pr
Čers

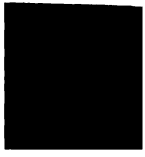

Digitized by Google

Hraběnka Zalužanská se nemálo podivila, když tak neobyčejnou, již neočekávanou návštěvou za tmavé noc překvapena byla.

„Musíš mě několik dní u sebe nechat," řekla k ní Volšovská. „Já jsem tak mrzuta, že se nechci ani mezi stěnami svého domu vidět."

„Aj, aj, má drahá," diviła se přítelkyně. „Ty mě lekáš. Tak jsem tě ještě neslyšela. Ani mezi stěnami svého domu! Co by tomu řekl náš Ludvík, kdyby tě byl zaslechl."

„Ten bude bezpochyby plesat, že mě nevidí. Ale jen ať se nezmýlí! Moje ruce dosáhnou daleko."

Zalužanská poslouchala jako u vyjevení — a přítelkyně musela vypravovat. Začala tedy o plánu, který je obě tak dlouhý čas důležitě zajímal a jemuž nyní taková pohroma hrozila. Matka ustanovené nevěsty nechtěla ani svým uším věřit; ale konečně jí předce nic jiného nezbývalo.

Ani jedna, ani druhá dáma nechtěla se však ještě naděje své odříci, ale usnesly se prozatím na tom, že musejí celou příhodu Hortensii zatajit; podtají však vysýlaly pak pilně vyzvědače na Volšov.

Ale věc taková, jako je veřejná rozepře v panském domě pro synovu lásku, nedala se dobře zatajiti. Mimo to mohla si Hortensie na prstech vypočítati, že muselo hraběnku něco důležitého potkat; příjezd její s komorníkem a služkami, její ubytování-se v krajině, která se krásou Volšovské nevyrovnala, semtam prohozené slovo její čeledi — slovem: všecko muselo k brzkému prozrazení vést, a protož uznaly obě dámy konečně, že bude lépe, když jí samy věc dobrým způsobem přednesou.

jemnějších barev. Ostatně je Hortensie moudré děvče a bude vědět, co o té slabosti Ludvíkově soudit; ano vsadila bych se nevím oč, že dostane chuť, aby všechnu svou sílu na to vynaložila a tu kouzelnou síť sprostého děvčete přetrhla, v nížto Ludvík bezpochyby uvázl, že ani sám neví, jak."

A dámy s ní mluvily, — Hortensie poslouchala — onať znala oblíbený matčin zámysl, a Ludvík nebyl srdci jejímu lhostejný; ruměncem zahořely tedy při nenadálé zprávě tváře její, a prsa její se nepokojně zvlnila. Ale všecko jenom na okamžik.

Na to se rychle vzchopila a přistoupila k oknu, aby své pohnutí ukryla. Onať se musela hodnou okázati romantické školy, v nížto byla ducha svého vzdělala.

„Spočívá-li v této lásce Ludvíkovo štěstí," prohodila potom a usilovala co možná býti mírnou — „tedy nevím, proč by se mu mělo rušiti."

„Ale, milá hraběnko!" podivila se Volšovská, „nežertujte, kde se o tak důležité věci jedná."

„Žádné žerty, paní hraběnko! Pravé štěstí člověka leží v jeho srdci — to je jeho svět, a je-li s tímto svým světem v souhlasu, tedy se ho zevní svět ani nedotkne, a kdyby se na něho se vší hrůzou bořil — ačkoli to ani nemůže; neboť moudrý člověk zná tyto hrůzy, a ví, že to jsou dutá strašidla s dlouhými copy ..."

„Ale dcero, kam pak to zabíháš? Ty jsi zase ve svých knihách, a život je předc něco docela jiného nežli poesie."

„Dílem máš pravdu, *chére mama!*" usmála se dívka, jsouc již jednou ve svém zamilovaném živlu — „neboť

„Ale vždyť se tu nejedná o poesii — ale o
shodu života, o nerovnost dvou stavů, jako je Ludv
a toho děvčete.“

„Je-li tu podle vašeho zdání nějaké nerovnosti, t
se dá mezera vyplniti. Jen si to rozmysleme. — N
otec dívky vojákem?“

„Byl.“

„Snad by se dalo docílit, aby ho — jako náhra
za to neb ono — učinili ještě důstojníkem. Takov
příkladů máme dost a —“

„Ale dítě, dítě! kam to myslíš? Hodláš proti r
a proti sobě bojovat? Opravdivé spojení Ludvíkovo s
děvčetem je předce věc nemožná, to sama nahlídneš -

Hortensie se při tom jen usmála.

„— a my tu celou známost považujeme za po
překvapení —“ pokračovala Zalužanská, „za jakési os
pení na marném pozlátku, které by ale zmizelo, kdy
se mu lesk pravého zlata zablesknul —“

„Tys hrozně dobrotivá pochlebnice, jestli tvým s
vům rozumím,“ dala se dívka do smíchu. „Prosaic
řečeno: chceš, abych se před Ludvíkem tak zaskvěla,
by k vůli mně na své polní kvítko zapomněl? — Pěk
to úloha — kdyby se při tom dvě srdce nezakrvácel
doložila polohlasitě a zabrala se do myšlének. Ale dá
jí předstíraly potřebu tohoto kroku tak horlivě, že
konečně musela k něčemu odhodlat. — „Pokusím se o
co myslíte — ale jen k vůli Vám a Ludvíkovu ště
jak mi tvrdíte — jinak bych musela sama sebe ne
vidět, chtíc míti při tom vlastní prospěch na zřeteli
a to všecko učiním ještě jen pod jedinkou výmink

Druhého dne oblékala dívka svátečné šaty. Nevěděla ani, proč to činí; ale ono jí to těšilo. Vždyť se jí už po nich stýskalo. Potom se postavila k oknu a pohlížela na zámecký vrch.

„Můj zlatý tatínku!“ promluvila sladce prosebným hlasem — „já bych ráda na hrad. Dovedeš mě tam?“

„Milá děvečko, to tě tuze unaví,“ namítal starostlivý otec; brzo ale dívce povolil, ježto se za dosti silnou považovala a radostí z té procházky si mnoho slibovala, i vydal se s ní na cestu.

Podepřena o loket jeho kráčela vzhůru; jakési nadpozemské zanícení prochvívalo celou duší její. Bledé, přepadlé tváře její zardělý se horečním zápalem, a oči její se leskly jako leskem kovovým.

Ani jeden, ani druhý nemluvil. Oba se pohřížili v myšlenky, které jim proměnu lidských dní na mysl uváděly. U lesní kaple se Liduška zastavila, poklekla a dlouho se modlila. Když povstala, byla jako na smrt ubledlá. Otec se poděsil i chtěl ji vést nazpět! ona ale zavrtěla hlavou a pohlédla na něho tak prosebně, že jí musel býti po vůli.

„Milý tatínku!“ jala se po nějaké chvíli tichým hlasem vypravovati — „Ludvík dostane jinou nevěstu. Diviš se? Já ji viděla dnes ve spaní — a když jsem se nyní modlila, zjevila se mi zase tvář její.“

„Aj, to jsou marné sny, milé dítě!“ káral i prosil ji otec — „a kdybysi na toho člověka nemyslila —“

Liduška se bolestně usmála, stiskla otci ruku a sklopila oči. Cítila, že bude muset na něho mysliti, dokud v ní krůpěje krve bude.

Když dostoupili vrchole a blížili se k oblíbenému

Digitized by Google

ledovatě studenou. Nebeský mír oslonil při tom líce její.

„Tady ponejprv a naposled," zašeptala. — „A nyní mě pusť a podej ruku tam té zpanilé postavě — to je tvoje budoucí — já ji dnes viděla ve snu. Tvá matka se usmívá . . ."

V tom umlkla a klesla nazpět.

Ludvík klečel vedle ní ještě okamžení v hrozné bolesti zakrývaje si tvář oběma dlaněma. Pak se rychle vzchopil a pobízel zoufanlivě k pomoci. Ale pobízení jeho bylo marné — a Hortensie nemohla dívce už nic vyřídit.

Ramena starcova opnula se křečovitě okolo těla nešťastného dítěte, a šedivá hlava sklesla na prsa jeho, jako vichrem zlomená koruna starého dubu.

HUDEBNÍ DOBR

Novela.

Digitized by Google

v jasně osvětlených, královských síních, a vůkol se hem
žila strakatá směsice pánů ve skvostných kabátech, a
prsou celá nebesa lesknavých hvězd — stálť jsem ta
i onde, a všude mne pojal cit člověčenstva. Trvalo t
však jen krátký okamžik; stál jsem tu zas brzo, nevěda
jak a kde uspokojiti nevýslovnou touhu, ježto mě po celém
světě prohání. Ještě se podívám pod míruplné střechy
švýcarské. Tam prý bydlí svaté, neporušené ticho. Uvi
díme, co pravdivého o tom napsali.

— Náhodo! jsi-li ty ta mocná panovnice, ježto námi, jako dítko míčem, z oumyslu do oumyslu pohazuje — jsi-li ty to? anebo mne vedl dobrý anděl strážce po nynější dráze? — Díky vám!

Nebyl jsem ve Švýcařích; ale byl jsem do nich na cestě. Věci své poslav do Bazileje, pustil jsem se pěšky podlé Rýnu. V rajském údolí napadl jsem osamělou krčmu pro pohovu pocestných i pro odpočinek okolních rybářů. Den byl krásný, já neměl na spěch — i vyšel jsem tedy, abych se ohlídnul v půvabném okolí.

Vždyť jsi byl sám v krajinách porýnských, a znáš jejich kouzelnou krásu. Šel jsem podlé široké řeky, ježto se po levém břehu vážnými vlnami o bohaté vinohrady otírala, v dáli se kroutíc okolo vysokých skal, na nichžto památky bývalých tvrzí černá temena svá k nebi vypínají. — Zdržel jsem se venku až k večeru. Měsíc vycházel právě u plné své jasnosti, an jsem se opět ku krčmě přiblížil. Šplouchání vody a veselý zpěv ozýval se před klidným stavením.

Hospodář vozil dva odrostlé synky kolem břehu na

ale dobrého ujce nerozhněvám. Cok svěřuji, dá se mi před ním ukryti. největší žádost jeho, a nestal se Č k tomu chuti neměl? .... na to věr Nu, vždyť sám víš, jak nás o Čech

---

— Otcové! uložte si tu nez abyste dětem svým nevštěpovali křiv cizokrajných, nepobratřených! Pak i vašich škodnými předsudky, a nezal národy světa okem lidumilým -- br

Kéžbych to mohl vetknouti dechem všech zemšťanů a zapudit všecko záš mohl učiniti, aby se Španěl laskavě Lisabonskému, Francouz aby kysele n spojených království britanských, Něm slil o Slovanu, a Slovan aby se při k vám! —

Radostí zaplakal ujec nad bratrc v cizině po čtyry léta napomenutí a zachoval. Bratrovec pak poznovu se krajů českých. I bál se věru, aby horší, nežli si někdy snad potajmu přá aby na nich většího zalíbení nenalezl, ráčila. Rozedrané baráky a otrhané r fanlivou bídu chudiny anglické, nev ských venkovanů a nespokojenost m

— Mnoho na mně požaduješ, Fridrichu! Jak bych se mohl osměliti a popsání učiniti o národě, mezi nímž teprv asi půl léta přebývám? A pokusím-li se o tento popis, jaké důkladnosti můžeš v něm pohledávati? Co se mi dalo až podnes na venku i v Praze pozorovati, krátce ale věrně poznamenám; vímť arci, že to k zevrubnému naznačení charakteru národního nestačí; slibuji však pro budoucnost učiniti více.

Cokoliv se týče pospolitého života, objevení zámyslů, žádostí a jednání, jsou Čechové uzavřenější, nežli mnohý národ jiný. Mají v ohledu tom podobu jakousi s Angličanem. Avšak není uzavřenost Čechova nadání přirozené, jako anglická; ona jesti dcera potřebné prozřetelnosti a spravedlivé nedůvěry, věrných to a z dlouhého utrpení pošlých bližencův. Čechova uzavřenost je plod několika století, za nichžto se národ s protivenstvím a nesnázemi potkával; ona jesti plodem i dosaváde trvajících předsudků, s nimižto nejen národové sousední, ale i nejbližší osoby na Čecha zhlížejí. Nepatrný snad, ale pravdivý důkaz uzavřenosti této nalezneš v Praze na všech takořka veřejných místech. Sedneš-li v zahradě na sedadlo, k němuž byl právě také jiný zaměřil, zůstaneš na něm samoten seděti; a byť i druhý přisednul, do hovoru alespoň málo kdy se pustí. Hovíš-li sobě v hostinci, buď jist, že se k tobě nikdo nepřitovaryší, dokud je místa u stolů ostatních; a přisedne-li kdo, zůstane hostem němým. Nemám arci na mysli, abych světomilovného Fran-

anebo překročit. Jinoch doufal, že ujce přemůže, dívk že otce nakloní. Brzo však počala se obloha jejich n děje měniti. Albert byl totiž jen pozdálí o své milos k české dívce zmínku učinil, a neustupné záští ujcov začalo se hned novou silou v zastaralém srdci bouřit Hrozilť Albertovi hněvem svým — a chudobou. Tu vša vzbudila se jinochova pýcha. Vlastní mocí chtěl sobě světa dráhu proklestit a na té dráze dívku vydobyt. Moh nyní sice jako Čech postaviti se před otce drahé sv Lidmily a prositi o její ruku; neměl ale ještě, co b dívce byl podal k zachování příštího života — a statka nevěsty se živiti? — to nepřipustila mužná jeho pýcha I rozloučil se na čas s Lidmilou, vzal od ní slib nezru šitelné věrnosti, a sám setrváním se zavázav, odešel ješt jednou do širého světa, doufaje na cestách pobouřeného ducha zotaviti a na pevném oumyslu se ustanoviti.

Vyšel si pěšky do krajů českých . . .

Z městečka v kraji Klatovském přicházel pohřební průvod, který mohl svou neobyčejností upoutati pozornost i zamyšlenějšího člověka, nežli byl té chvíle mladý Hardenstein.

Z předu si vyšlapoval kluk, nesa černý odřený kříž; za ním nesli čtyři muži v černých, ošumělých pláštích rakev, jiní čtyři kráčeli vedle nich, aby se s nosičemi střídali, neboť je hřbitov na čtvrt hodiny za městečkem vzdálený.

Za rakví šel tamější duchovní správce s kostelníkem, a za těmito kráčeli tři pocestní muzikanti. Jinak

Digitized by Google

kmenů našich takto mluví o zemi a národu, kterýž byl druhdy jich praotce povýšil, jměním a slávou nadal, a který nyní svou naději v bohatýrskou mysl jejich zakládá," řekl na to polohlasitě první houslista. „Totoť jsou hejskové, jakých Bůh mezi nás jen proto posýlá, aby naši trpělivost zkoušel."

Sotva že dokončil, udeřil jeden z mladíků dlouhým bičíkem na stůl, u něhož hudebníci seděli. Ne snad žeby byl zaslechl, co se o nich právě soudilo, nýbrž jen aby rozpustilosti své uzdu popustil. I podařilo se mu to dle žádosti. Hubený houslista sebou trhnul, až se lebkou pozadu do stěny uhodil; fagotista si musel odplivnouti a Dolanský zůstal na okamžení jako zdřevěnělý seděti. Plné jeho tváře zalily se krví, že vypadaly jako dvě pivoňky. Oči se mu blyštěly a poletovaly jako dvě jedovaté střely na jinocha, jenžto si byl s ním a soudruhy jeho tak nelíbezně zažertoval. V srdci mu kypěl náramný hněv, a protož i pomalu se vzchopil — neboť na celém těle cítil třesení — a oběma rukama na stůl se podepřev, celým pak tělem ku předu se nahnuv, ptal se prostopášného mladíka, zdali blázní?

Mladík, jenž po ráně jakoby nic opět po sednici přebíhal a reptal, na otázku nepatrného šumaře se zastavil a brzo na Dolanského, brzo na svého soudruha jaksi blbě pohlížel. Konečně se na onoho drze obořil.

„Aby mu pekelní muzikanti zahráli!" řekl. „Cože povídal?"

„Ptal jsem se ve vší zdvořilosti, zdali, pane, blázníte?" rozkřikl se nyní rázným hlasem Dolanský. Hněv mu dosaváde nedal více mluviti.

středkoval.“

Řekl, uchopil se židlice, a postaviv ji mezi vadivé, chtěl se na ni posadit. Dolanský mu to ale překazil. Vytrhnuv se z rukou přátelských, odkopnul židlici, že se až pod stůl svalila. Pak se obořil na míruplodného mladíka a odstrčil jej k druhému.

„Žádné frašky, nestoudný holobrádku!“ zvolal všecek rozpálen. „Postavte se oba do jednoho řadu. Oba jste lživým jazykem pohaněli zemi a národ, k němužto se také my počítáme — a kdo Čechem sluje, nemůže chladně poslouchati, aby se jméno českého národu poskvrňovalo. Staré a dobré přísloví praví: Kdo se nedrží nás, pracuje proti nám — my ale nemůžeme takových pracovníků mezi sebou trpěti. Dorostlyť nám ruce i hlavy, že rouhavá ústa snadno okřiknem anebo zacpeme.“

Oči jeho se při té řeči jiskřily, a v rozhorlení svém byl se těsně až k mladíkům přiblížil. Onen s bičíkem ucouvnul, druhý se přestal smát.

Křikem a působeným hlukem přivábena zběhla se domácí čeleď, a s ní též kočí cestujících mladíků. Jak mile tento do sednice vkročil, zdálo se, že jeho velitelům zmužilosti přibývá. Novou silou chtěli se na stranu odpornou již obořiti — hudebníci chystali se na outok, a domácí lid je obklopil, nevěda, na kterou stranu se přidati. Tak tu všickni stáli pohotově jako bojovníci před bojem.

V tom se otevřely dvéře, a mezi nimi zjevil se Albert, přicházeje zrovna ze hřbitova.

„Ah dobře že přicházíte, přítelínku!“ zvolal naň hubený druhý houslista, drobným ale kvapným krokem

skládaje, „musel buď po mnohá leta vlastnosti jeho přísně zkoušeti, nebo žvatlá jako papoušek, co se jiným v zaslepenosti souditi uzdálo, anebo je tak sprostého rozumu, že se neostýchá slabotu svou veřejně ukazovati. Že tito pánové k třídě první nenáležejí, podobá se velice; druhá třída lidu nemůže však rozumného člověka k hněvu popudit."

„Hrom a blesky!" osopil se nenadále mladík, jenžto se byl až dosavád žertovně snažil, aby mezi rozpustilým soudruhem a rozhněvanými hudebníky mír způsobil. Nedbalť na horlení těchto posledních, an se mu zdáli býti sprostými; ale slova Albertova i jeho vzezření jevily stav i ducha vyššího, a proto se i mladík člověkem jemu rovnějším uražena býti pocítil. „Hrom a blesky!" ozval se k Albertovi přistoupiv. „Pane, vy se opovažujete —?"

„Co se opovažuji?" přejal mu tento rázně řeč. „Pronesl jsem v rouchu největší mírnosti, co se mi v prsou pravdivého ozývá. Jestli se vás moje slova bolestně dotkla — to je vina vaše."

„Víte-li pak, s kým mluvíte, příteli?" nadmul se teď pánovitě mladík s bičíkem, o krok se přiblíživ.

„Zamlčte jména svá," odpověděl Albert lhostejně. „Věřím rád, že jsou lepší, nežli vaše smýšlení."

„Vaše je však bezpochyby ještě horší, nežli surovost, jakovouž jste nás neznámé urazil," řekl druhý mladík, očima po příchozím zajiskřiv.

„Já jsem šlechtic z Hardensteina," řekl tento zkrátka.

„Šlechtic?" ozval se onen, podivně překvapen. — „Tak? — Tedy mi rozumíte, pane z Hardensteina, když vám řeknu, že jste mě — urazil. Jméno mé je z Dobrohrádku."

l
i
i

I
j

s
s

j

h
ř
c
o

z
v

m
b
c
z
z
v
m
u

Digitized by Google

„Své mínění jsem vám již projevil," řekl k němu, „a neopominu o vás panu Svojetinskému i dceři jeho Lidmile věrnou zprávu podati."

Tak řekl a na znamení, že je rozprávka mezi nimi skončena, před mladíkem se uklonil.

Tento mrzutě taktéž učiniv, zkřikl na kočího: „Zapřáhni!" — a než minulo deset minut, ujížděli oba mladíci z městečka.

S otevřenými ústy a vyvalenýma očima pohlížela zatím domácí čeleď na nepatrného šumaře, který byl krátkou, tichou rozmluvou vzácného panáčka přemohl. Jedlička mrkal na Vomáčku, a oba se těšili nad hloupým divením domácího lidu. Nejhůře dělo se však Albertovi. Onť byl slyšel houslistu o Lidmile Svojetinské a jejím otci mluviti, a nemohl pochybovati, že se to vyvolené dívky jeho týká. Jaká ale její neb otcova známost s pocestným šumařem? Jaké to řeči o sňatku mezi ní a mladým pánem z Dobrohrádku?

S tlukoucím srdcem přiblížil se k Dolanskému, jenžto se byl pro ukrocení pobouřené krve do vedlejší, na čas od hospodského najmuté sednice uchýlil.

„Nemějte mi za zlé, pane," promluvil k němu, „že snad nevčasnou otázkou na vás doléhám. Ale poslední vaše rozprávka s panem z Dobrohrádku jeví, že znáte rodinu, na které mi velmi mnoho záleží. Znáte opravdu zemana Svojetinského a dceru jeho Lidmilu?"

„Jestliže je znám?" opětoval Dolanský, brzo na Alberta, brzo na své společníky se dívaje. Na tváři se

ani slychy.

„Zemanka neměla snad ještě potřebu anebo příležitost o té záležitosti s vámi mluviti," usmál se Albert všechtivému muzikantovi, jehož prostý stav se podivně s tajnostmi zamilované slečny srovnával. — „Mlčení její vás nemůže naplniti takovou starostí, jakovou se mne při vaší rozprávce s panem z Dobrohrádku zmocnila. Proč jste mu, jak se podobalo, zemanem Svojetinským vyhrožoval?"

„I ďas aby s ním jinak rozprávěl!" řekl Dolanský s probuzenou opět horlivostí. „Vždyť je to skutečný ženich Lidmily Svojetinské —"

„Ženich?" ulekl se milující jinoch, a bledá jeho tvář pokryla se barvou umírajících. „Tedy opravdu —?"

„To jest, on *byl* jejím ženichem; nebo teď nemůže již o svazku přátelském mezi nima řeči být," opravil Dolanský svoje slova, ve své horlivosti jinochova leknutí si nevšimnuv. „Starý zeman je kmen stromu nezkaženého. Je Čech, jako slavní předkové jeho bývali, a největší chlouba jeho zní, býti statným, zdárným synem českého národu. Dle tohoto smýšlení vychoval také jediné dítě své, Lidmilu. Slavně o ní platí Čelakovského píseň:

Hraběť Pulkava měl dceru roztomilou,
Všemi sedmera krasotek ozdobenou,
Třikrát pět
Počítala let,
Očka co trnky v hlavě jí hrály,
Ústa co růže se smály.

Bez chlouby může to sám otec o ní říci; avšak to všecko nestojí za špetku slovíček, za pouhou zmínku. Lidmila

„Ale drahý příteli!“ chtěl Albert něco omlouvavého namítnouti, nevěda, jak si houslistovo počínání vyložiti.

„A vás také napraví,“ mluvil tento dále, na mladíka nedbaje. „Vy svádivý pane z Hardensteina — ano, ano, vás také napraví!.... Ale, nebojte se ho — on je dobrá duše, starý podivín, rád má okolo sebe šťastné, veselé tváře,“ dokládal hlasem nejsrdečnějším, Albertovi na ruku poklepávaje — „a *vás* uvidí rád s blahým úsměvem. Musím vám svěřiti, že ho cele dojmete, jak jen vaše jméno uslyší.“

„Moje jméno?“

„Vaše jméno — jste-li jinak opravdu bratrovec Hardensteina, toho starého mládence, který dlouhá leta jako královský panoš Tkadleček pro svou milou naříkal. Musím vám říci — váš ujec a Lidmiliin otec zamilovali se před lety do *jednoho* děvčete — já to vím dozajista, neboť jsem měl od jakživa s rodinou Svojetinskou mnoho dělati — oba tedy snažili se o jedno děvče; zeman ale byl šťastnější nežli ujec váš a odvedl svou vyvolenou k oltáři. Hardenstein arci zuřil, a v tomto svém zuření uvrhnul hněv na vše, co z české krve pocházelo, poněvadž lid toho rodu za pramen svého neštěstí považoval.“

„Jak?“ divil se Albert. „Můj ujec byl by tedy k vůli tomu, že jiný člověk trochu většího štěstí v lásce měl — k vůli této vášni byl by na celý národ zanevřel?“

„Myslíte, že to není možná?“ řekl Dolanský. „Ó můj zlatinký, to ještě tedy člověka neznáte, ačkoli jste bez pochyby čítal:

Však ze vší hrůzy nejhroznější
Jest člověk ve svém šílení! —

když se oblíbeného plánu týkala, i byla na podivné kousky jeho od nejoutlejšího věku již uvyklá.

Zeman se vydal tedy za svým oumyslem na cestu, maje v průvodu tři ze svých nejdůvěrnějších domácích lidí. —

A opět činily se na zámku veliké přípravy. Všecko bylo živo, pohyblivo. Hostinské pokoje se otvíraly. V kuchyni praskal veselý oheň. Kuchařky se potily.

Lidmila stála v bílých atlasových šatech u zrcadla. Oči její spočívaly na lístku, jejž byla den před tím od otce dostala.

„Mnoho štěstí, dcero má!“ psal jí zeman. „Raduj se. Vedu ti ho. Rozumíš? Jako že jsem vždy jen tvou blaženost chtíval — tak vím, že ti vedu štěstí. Učiňte přípravy k radostnému uvítáni. Ostatně ale . . . . nebudeš-li chtít, nebudu tě donucovati.“

Celý svět podivného tušení bouřil v duši její; ale nad vlnami citů a myšlének smíšených vznášela se pevná vůle, že učiní, k čemu ji váže slib a navádí hlas lásky.

Zatím se přiblížil večer, a první soumrak ulehl si na krajinu.

Polní pěšinkou okolo pěkné, rozlehlé osady kráčeli tou dobou k zámku Svojetiskému tři osoby: primarius Dolanský, fagotista Jedlička a nově přibraný fletista Albert. Sekundarius Vomáčka byl se hned první den od nich odrazil a za důležitou příčinou — jak Dolanský Albertovi svěřil — napřed k domovu pospíchal.

Nyní vešli pocestní hudebníci v pěkné, dlouhé stromořadí, přímo k zámku vedoucí. Okna rozlehlého stavení byla osvětlena jako o slavnosti a hostině.

Digitized by Google

(Páno roku 1844.)

vám povím, co jsem v Praze zpozoroval.

„Snad ho nepotkalo nějaké neštěstí? ptala se paní Kateřina s propukávající starostí, a posýlala děvečku do kuchyně.

Koníček se usmál. Vypadalo to, jako by se omlouval, a také jako by chtěl pečlivou matku potěšit.

„Nic — nic ho nepotkalo," řekl při tom — „žádné neštěstí, jak se obyčejně v životě říkává, když se myslí na tělo a na zdraví. Jinak arci nemohu zapříti, že se malá změna s ním udála."

„Tedy mluvte! Nekažte mi hodinu před božími službami," prosila nyní matka — „a nechtějte, abych přede tváří otce nebeského s nejistou, rozptýlenou duší státi musela!"

„To nemusíte, mnohovážená paní Podhajská," ušklebil se zase Aeskulapův miláček. „Věc není o sobě tak důležitá, aby vám nepokoj činila. Je to spíše malé sběhnutí s moudré cesty opatrného života, čehož se mladá krev snadno dopustí."

„Aj, tedy jenom pořád nenabíjejte, ale také jednou spusťte!" přejal mu nyní Podhajský další slova trochu ostře. „Nerozkládejte před námi své nabroušené nástroje, ale pusťte nám už raději žilou, a uberte nám trochu krve. Co víte o našem Antonínovi? — Co by to bylo, abyste to hned ze srdce svaliti nemohl? Tak něco velikého to předce nebude, aby se to pod domácí střechu nevešlo!"

„Nerad bych ale, abyste k vůli mně pozdě do božího kostelíčka přišli . . ."

„Bůh nás nepožene k soudu, když z pravé a jemu milé lásky a starosti o své dítě o několik minut později přes práh jeho kročíme. Jen mluvte!"

Digitized by Google

veškeré síly své jen k vyplnění úkolu, jaký si byl co držitel výnosného dvorce pro svůj život vytknul, a mimo to nehleděl ani na levo, ani na pravo. Hnutí národního ducha českého za let posledních — to mu bylo posud egyptskou tmou zastřené tajemství. Odtržky rozličných pověstí o češtině byly sice jako zaváté lupení i k němu doletěly; ale byly se jen ledva uší jeho dotkly — hloub neuvázly, nenalezajíce půdy příhodné a vzdělané.

Nyní byli všickni tři domácí i s hostem na cestě do kostela. Kolem nich pnulo se bujné osení, ženoucí do klasů — nad nimi pnula se modroskvělá obloha Srdce poctivých lidí šířilo se rozkoší nad krásným, velebným pohledem.

„Teď můžete povídat," promluvil Podhajský k ranhojiči — „a myslíte-li, že nebudete se vším ke kostelu hotov, můžete si kus i po božích službách nechati. — Co že tedy dělá Antonín?"

„Vlastenčí," řekl Koníček, jako by měl radost, že jeho krátké a předce důkladné i úplné odpovědi nikdo nerozumí.

„Ale u všech živých... ať nekleji!" ozval se Podhajský již netrpělivě. „Co pak je to? Co to znamená? Co to vlastně kutí?"

„Mařící čas děláním pošetilých zámyslů a výmyslů," začal nyní člen zámecké honorace ohebným jazykem vykládati — „vyhazuje peníze za daremné české knihy, běhá po kafírnách s lidmi, kteří chtějí ubohé staré češtině na nohy pomoci, přitom ale takovým jazykem mluvějí a takovým pérem píší, že jim živá duše nerozumí: uvádí se v posměch před očima všech rozumných — upadá v podezření, že..."

jak dozajista vím — se sladkou ochechulí, a dává si teď od ní rozkošné písničky zpívati."

„Pane! — to je lež!" zvolal poctivý hospodář, úplnou důvěru v syna svého klada. — „To je utrhání!"

„Nazývejte si to, jak se vám líbí," usmál se Koníček, tenounkou svou rákosku v obou rukou ohýbaje — „já nemohu jinak mluviti. Ostatně je to věc přirozená — proto že vlastenčí."

„I ať si třeba čerty kuje!" odsekl rázně Podhajský — „to se mu promine; vždyť je mladá krev a musí také vybouřit. Že by ale tropil daremnosti — to mi, pane, nenamluvíte!"

„To ne!" zvolala nyní manželka jeho živěji, z hlubokosti žalu a úžasu svého mocně se vypínajíc, a jemné oči její zanítily se blahonadějným plamenem. „Já vychovala dítě své v boží bázni a v lidské bázni — já své dítě znám, a raději pustím od víry ve svou blaženost, nežli bych uvěřila, že se mé dítě daremností dopustí!"

Hbitě chopila ji po těch slovech Růženka za ruku, a tiskla ji křečovitě svými outlými prsty. Libý ruměnec rozlil se po tváři její, a oko její navlhlo radostnou slzou.

„Nelekej se toho, zlaté dítě!" promluvila k ní outlocitná žena — „měj pevnou víru, milá děvečko! Antonín je můj syn, a já vím, jak jsem ho vychovala."

„Dobře, pěkně — jak to mohl celý svět viděti, dokud rostl panáček před vašima očima," začal zase Koníček šeptati; — „a já jsem toho pevného přesvědčení, že by byl tou cestou dále šel, kdyby nebyl mezi vlastence upadl. Ale co se budu tady s vámi hádati, když nechcete mým slovům nijakou víru přiložit? Pochopuji arci, že byste na syna svého neradi něco připustili, jako každí rodičové . . ."

nelíčeného přátelství: řekněte mi sama, nebude-li mi svět blaha mého závidět a rušivým prstem po outlém květu jeho sahati?“

„A co je vám do toho? Jste si nějaké viny povědom? Anebo se musíte za štěstí své hanbiti?“

„Emilie!“

„Co tedy chcete s těmito strašidly? Proč je citujete násilně z hrobu, kde by měla věčně práchnivět? A co si myslíte konečně o mně, ježto bych jako něžnocitná ženština těchto strašidel dávno byla měla se lekati, a předce mužněji nežli vy do očí jim hledím, anebo s tichým úsměvem na ně zpomínám?“

„Emilie!“ zvolal mladík hlasitěji — „v jaké nesnáze mě to uvrhujete? Neslíbili jsme si slibem upřímným, že vždy srdce své před sebou věrně a nelíčeně odhalíme? Neslíbili jsme si to přátelstvím docíliti, co někdy ani láska nezmůže — prokazovati si totiž úplnou, neobmezenou důvěru? A mám ti teprva ještě dokazovati,“ mluvil dále a pozvednuv ruku její, položil ji na srdce své — „mám ti povídati, v jaké záři se krásná duše tvá přede mnou vznáší? Ale právě snad jen proto, že je štěstí mé tuze veliké a posud neporušené, bojím se lidské závisti; kdyby se bylo nad ním už dost malé nebezpečí vyskytlo, snad bych se té bázni smál a jí vzdoroval. Jak ti ale mohlo napadnout, stíhati mě v myšlénkách ... na pochybnostech o tvé dostojnosti ...?“

„Vždyť je dobře, milý příteli! — vždyť je dobře — a já sama musím vyznati, že má naše přátelství něco ve své podstatě, nad čím obyčejný člověk nosem pokrucovat může. Vy máte dívku, jížto jste bohaté srdce své na

...ně se nestarejte! Již tu máte pěkn... spanilá bylina, jako je láska k vlasti v ...ých, množí se hojně, jak mile jen úrodnou ...lezne. — Mimo to, drahý příteli!“ doložila Emilie s úsměvem — „nebyla bych pro panny v každém ...dosti dobrým příkladem?“

„Co vám napadá?“

„Či myslíte, že budou tuto naši cestu chváliti?“

„Emilie, kdo by se mohl opovážiti . . .?“

„Ten, kdo vám prvé strachu nahnal, že by mohl závistivým okem na štěstí vaše pohledět. Je to půjčka za oplátku — náhrada za to vaše pěkně poukryté mravokárnictví, ježto ze strachu vašeho mluvilo. Já vám musela také říci, že jsem se na více nežli vy odvážila, an jsem s vámi přátelství uzavřela. Ano, milý Podhajský! já ti musím říci, že mi větší pohroma hrozí, nežli tobě, mladý panáčku: Ženská pověst je pel na té nejoutlejší květině: — jediné dotknutí, a na vždy ztratí se její milostný lesk. Ale já nejsem zvyklá, radosti své tuze ouzce podlé vůle obyčejného světa přistřihovati. Vím, co ve mně vězí — a mohu se tomu roztomilému světu s pokojným srdcem do očí podívat.“

3.

Z domu ven:
Kolem kynou boží divy:
Uzříte jich vždyť jsme živi
Jednou jen!

Píseň.

Bylo to o desáté hodině. Po břehu, délkou Roudnického předměstí procházel se člověk v krátkém, obnošeném plášti. Na hlavě měl plstěnou čepici s velikým stínidlem, v ruce sukovitou hůl.

Digitized by Google

Digitized by Google

zůstávala.

„Ah,
odpovídal
úplné spok
cousích.
interesantn

Přitor
svrchníku,
po temné

„I dej
teď smysl
hezký stol
milejší, ne
Podhajský
nici anebo

„Dobi
porostlá bi
svědčovaly,
„Já jsem j
do kajity
smrti nena

„Nejr
se svou p
toulal.“

„Hah
kousek ro

„Podl
o den poz

„Ale

„I jdi

Digitized by Google

„Šťastný chlapík! Plné kapsy, v kajíte na měkké pohovce, kouzelnici okolo sebe... na mou duši, toho se nenadál, když ovce pásal."

„Co že?" ozvalo se najednou z ostatních úst.

„Jak vám povídám. Tatík jeho je starý podivín a odhodlal ho k venkovskému životu, aby pěkný dvorec jeho do cizích rukou nepřišel. Podhajský musel co kluk všechny práce okoušet, které se při velkém hospodářství naskytují. Musel orat, sít, žít, sklízet, mlátit, stromy očkovat, k dobytku přihlížet, včely chovat, podmáslí tlouct..."

Ostatní se dali do smíchu.

„Snad nevěříte? Nu, to je předce stará, známá historie! Přitom chodil k starému faráři a k blízkému polesnému na lekce, a ti mu vlívali všechno své vědění tak dobře do mladé kotrby, jako kdyby kluk všemi školami proběhl. Otec ho nechtěl pustit do světa, a matka ho chtěla mít pořád na očích."

„To musí být famósní pářeček!"

„Ba že je! A já bych na to chtěl přísahat, že to s ním dobře myslili."

„Co pak by asi říkali tomuto jeho výletu?"

„Křižovali by se — to je patrno. Teď ale nechme daremné rozprávky, a hleďme tamhle do tmy. Vidíte ji — tu prorockou záři! To je její předchůdce. Hned se nám ten leviatan se svou soptící tlamou objeví!"

„Parní loď!" volalo se nahoře na břehu, a v blízké krčmě všecko obživlo. Blížení se lodi bylo znamením k obecnému pohnutí všech čekajících.

Jenom pro starého Podhajského nemělo toto oka-

Digitized by Google

Digitized by Google

s uši
láloť
by-
této
oče-

upni
kých

ní na
byli
ovy-

: dle
tatní
aké!

, své

krev
ta na
očima
svém
pan-
plnou

opu-
, než
ši do

Digitized by Google

uvedl. Bezděky vypukli tedy všichni ve hlasi

„Co se smějete, světoběžní svůdníci?“ ob
ně přísný venkovan, smíchem ještě více popuzený
tujte raději na hodinu, až nastane pláč a zubů s

„Historie začíná být interesantní!“ ozval
mezi přátely, a ruka si vjela do vousů.

„To je zbytek z posledního maškarního bál
až dosaváde cestu domů nalezti nemůže!“ řek

„Ale jak přichází Podhajský k té obzvláštn
v něm tak statného hlídače těla i duše nalezá
se třetí.

„To ti může, pane, on sám jadrným slove
děti,“ odpověděl rozjitřený hospodář, „a zvědavc
umlkne.“

„Aj, tedy mluv, mluv!“ ozvalo se to ze vš
najednou — „abychom umlkli.“

„Zde není místa k takovýmto výjevům,“ vynu
tonín ze stísněných prsou . . . „a tento pán . . .“

V té trapné chvíli, kdežto se již oči všech
ných na toto tragikomické intermezzo upírati začí
teď se mu zdálo nemožno vyznati, že je to jeh

„Tento pán udělá nejlépe, když tam opět
odkud nepovolán vylezl!“ doložil rázným hlasem
přítel v šedivém letním kabátě, chtěje Podhajské
moci z nesnází, do nichžto jej, dle jeho důmínky,
žert neznámého člověka uvedl. Při tom byl pohle
tak opravdivý, že na okamžik i starého ekonoma

U ostatních stolů ozývaly se již hlasy, napom
aby se netropila váda.

„Já nemohu vůbec pochopiti, jaký je to poř

„záhy se vám všecko obja
Po těch slovech bral
přitom na otce, jako by
Ten se také prudce v
štvaný po úzkých stupních
jeho otcovské síly bylo ji
jeho vstoupilo nové vědomí
nevídanou posud zpourou s
I kvapil v patách za
Zde bylo ještě prázdno.
Tu se Antonín zastavil
mžení stál otec a syn pro
trapného očekávání
„Co tu děláš?“ vyrazil
v němžto se celá bouře duš
„Malá projížďka po do
„nezdá se mi býti tak veliký
němu ve hněv upadati musel
„Nezdá se ti? — Nu, t
daremná, a že budoucně všem
učiním. Proto jsem tě nepusti
jsem tě neposlal do světa.“
„Mně se zdálo, že jste mě
blas svědomí svého ukonejšil,
že jste mladost mou v tuze o
„Ty se opovažuješ — kl
„To není žádné opovážen
že tato moje cesta není tak d
zdá, jenžto v nynějším životě s

světě ohlídnul, abych na jeho peřestou tvářnost pohleděl, abych se v kolotání jeho uvrhnul a k srdci jeho se přitulil — abych se napil z té kouzelné číše života, kterou jste mi dlouhá léta skrbivě ukrýval. Já dle toho jednám, hledě spolu na radu hlasu vnitřního, který mi cesty předpisuje. Zní-li hlas tento trochu jinak, nežli zněl blízko vás, dokud jste mu z nepokojných, toužebných prsou vystoupiti zabraňoval: to nevím; ale ujistit vás mohu, že mě až dosaváde na daremné cesty nesvedl."

V němém úžasu poslouchal jej otec. Tolik slov jedním tokem z úst syna svého nebyl ještě zaslechl. Vždy patrněji vdírala se mu tedy myšlénka, že ho veliká změna potkala.

„Zcela daremné cesty tvoje nebyly — to vidím," řekl nyní. „Alespoň jsi se přiučil mluviti. Jakého také divu! Mezi lidmi, ježto jsi za své společníky si obral, musí se jazeček obrousit."

„Prosím, otče, zbavte se všeho podezření stran lidí, kteří k těm nejpočestnějším třídám pospolitého života našeho patřejí. Jsou to šlechetní, vůbec vážení mladí mužové, jichžto přátelstvím se honosím, a kteří k vůli mně na několik hodin Prahu opustili, aby mě líbezně překvapili."

„Tebe — anebo tvou společnici, tu hanebnou..."

„Zadržte, otče! a neházejte kamením hněvu svého po dívce, která je ve své panenské důstojnosti tak vysoká a skvělečistá, že jako sluneční záře obyčejný zrak oslepuje. Já vám na to přisahám, že v ní všecko spočívá, co jste snad někdy sám v tvoru ženském krásného pohledával."

„Mlč — svedený pošetilče! a děkuj nebesům, že mě

„Já s ní budu ještě tal
na této cestě jejím společ
ku konci provesti.“

„Ty se mi nehneš z

„Ušetřte si hněvu, otc
svém dvorci, a že nemluvíte
před vámi třásl . . . poněv
neuměl.“

„Ha, ty nevděčné pleme

„Proč mi vynucujete v
násilí na věky byl v hlub
Ostatně buďte ubezpečen, ž
vinen jsem, a že na tyto povin

„Poslušnost je tvoje pr
poroučím, abysi z místa se

„Chcete, abych se k v
vašemu nápadu směšným uči

„Lid, mezi kterým vězí
smívat; hleď jen, aby tě po
ných lidí nepotkal.“

„Pro dnešek vidím, že
nepřivedu — a hanobu svýcl
Mimo to nehodí se také toto
a žalob, jakové jste začal; n
v klidné domácnosti dá se o
povíte se svou přirozenou pová
hodinu na loď přivedlo. Já
abych zase do pokoje uvedl, c

„Stůj, nešťastníku!“ zvol

Digitized by Google

s otcovskou přísností divadlo prováděl; já se nechci překvapit a uchvátit... ale doma nebudu rušit hodlí... tam s ním promluvím po otcovsku — h že svou staron poslušnost opět nalezne."

5.

Vůle vůli podrobená
Nehodna jest šlechty ctn
Vůle s ctnosti spřátelená —
Tato nezná povinnosti.
Bol. Jabl

Druhého dne vešel starý Podhajský do synova pi
Od včerejší noci, od té chvíle, co se byli ote na palubě rozešli, nebyli se oba již skoro ani oke třili. Starý se nehnul po celý čas z paluby, a s vyšel z kajity. V Obřiství z lodi vystoupivše, byli s bez setkání rozešli. Mladý si najal s přátely zvlášt voz, a starý odejel s obyčejným dostavníkem...

Nyní stáli otec a syn zase proti sobě.

Starý vešel, aniž mladého pozdravil. Tvář jeh pokojná; železná chladnost ležela v každém tahu. – nesejmul čepici — a jak byl sedl do vozu, ve svém šeném plášti, s holí v ruce, postavil se do prostřed p Ohlížeť se kolem, jako by se dle nábytku, pořádku podoby příbytku přesvědčiti chtěl, zda-li si pravdivý o synu svém učinil.

Po chvíli přistoupil ke stolu, na němž vedlé ných hromad papírů i několik knih leželo. Pohl nich, a malý oušklebek potrhnul ústy jeho. Byly

Já užívám tedy jenom práva svého, a nepožádal jsem až podnes k jeho vyvedení od vás více prostředků, nežli kterých mi vůle vaše poskytla.“

„Já ti ale neporoučel všechen čas v Praze promařit!“

„Já viděl také kus jiného světa, ale srdce moje zůstalo v něm jako na poušti a nenalezlo rozkoší, až se uchýlilo do Prahy; zde cítilo, že není v cizině — ale že je ve vlastním domově.“

„Tím spíše pojedeš tedy se mnou — to budeš v nejvlastnějším domově,“ řekl starý zpurněji, než posud rozprávěl. „Dělej — chystej se na cestu!“

„To nejde tak na kvap, milý otče!“ omlouval se Antonín. Já stojím v rozličných poměrech, mám známosti a spojení —“

„Vím, vím — ale právě ty se musejí náhle přetrhnout.“

„Já vás v několika dnech navštívím —“

„Ty pojedeš hned a navždy!“

„To nemohu!“

„Chceš, abych ti pomohl? Víš, kdo ti poručí?“ zvolal nyní starý, a postavil se těsně před syna.

„Otec“ — řekl tento mírně, ani dost málo v tváři se nepohnuv, „který si ale také na mysl uvede, že s děckem nemluví, a kterému bych rád zpomínky na tuto chvíli nemilé ušetřil. Já si při svém vstoupení do světa umínil, že si z každého kročeje oučty složím — a protož nemohu Prahu opustit, dokud nevím proč.“

„Chceš tedy, abych ti to pověděl?“

„To bych si přál. Alespoň by se mi snad ledaco vysvětlilo, co až dosud živou mocí pochodní rozumu svého proniknouti nemohu.“

Digitized by Google

„Neviděl jsem a neslyšel jse
vlastenčíš?“

„Ale pro živého Boha!
vám bez pochyby někdo tak
že nevíte, kde je konec a
stenčení jediná příčina horle
Nevíte nic jiného?“

„A není míra poklesků
mi třeba ještě něco věděti?

„Nu, to ať vám tedy ji
nín s propukávající nevrlost
Vlastenčení, jak vy to nazý
poklad, který z davu světa
přinesu, a přál bych si, abys
blahozářivého plamene jeho o
ještě na něco jiného upouta
a stodolu.“

„Jakže, nesmyslný? Ty
chovalé jméno moje káleti dů
Vyzul jsi se již tak ze všeh
sebe samého zapomenuv, i m
který tě mezi smeť a plev
a chystej se na cestu. Do

„Můžete-li mi duši z tě
poněkud příkře — „tedy se
nevíte, o čem se tu jedná -
chci se tak přetvařovati, ab
nechám věci, která novou z
vpustila. Já děkuji nebesům

Digitized by Google

„Co je ti? co se stalo?
kaná hospodyně.

Podhajský se ale vrhnul
z hluboka si oddechnul. Nyní
je v jistotě; až posud mu bylo
nevděku, hněvu a pomsty za

„Co mi přinášíš?“ mluvila

„Neptej se — nejsem ještě
děl — dosti časně se dovíš“ — o
se její zvědavosti uhnouti a nějak
svou rozpačitostí jen více popouz

„Čeho se dovím?“ ptala se
„Ó mluv tedy, mluv! Co dělá An

„Naše dítě?... Ubohá, ne
myšlénky... o tom dítěti nemohu

„Nebeská dobroto!“

„Bůh ho zatrať!“ zvolal
chvíle dočkati se musel, kdežt
svými jako kapkami jedu otrav

„Ale co pak se stalo?“ p
blednoucí a opět se zardívající.

„Veta po něm! Vyzul se
se otcovské vůli mé, tone v bah

„Spasiteli na nebesích!“ zk
po celém těle musela se zadrže

Na to se jal Podhajský vy
nína nalezl a jak se konečně s

Matka hlasitě plakala a sk
držela ruku její, tiskla ji k tlukou
skvělé slze kanuly jí po tvářícl

Digitized by Google

„Co?“ ozval se Podhajský nevrle. „Měl jsem s
hrát a žerty provádět? Nejsem jeho otec...?“

„A není on tvůj syn? Ty všecko na něm poža
ješ, ale sám ničeho podati mu nechceš. On se však
dařil po tobě — je krev krve tvé, a jakou hlavu na t
shledal, takovou i sám sobě utvořil. Tu jste stáli k
men proti oceli — tu nemohlo nic jiného nežli oheň
vstati. Ale až *já* se proti němu postavím...“

„Ty?!“ zvolal Podhajský, oči své u náramném pc
vení na manželku upínaje.

„Ano — já!“ opětovala tato důrazně. „Ženin ok
a říše je arci jen domácí práh a ohniště; ale zvlaš
příhody požadují také zvláštního kročeje. A proto
hlednu sama k Antonínovi!“

„A co u něho?“

„Což není můj syn? Nemusím-li jedenkráte před sou
nejvyššího s ním vstoupiti a říci: Hle, Pane, tak jsem pěs
vala duši, kterou jsi mi svěřil? Nemusím-li tedy všecl
učiniti, abych jej šťastně z osidel tohoto světa vyvedla

„To nemusíš! On se vymknul násilně z rukou
šich — my nemáme za něj co odpovídati! Já ho vym
ze srdce svého a uzavřel před ním bránu domácnosti sv

„Nuže, tedy já mu otevru srdce své a ozdobím v n
stánek, kde mu bude blaze pobývat!“

„Ty bysi chtěla...?!“ zvolal starý zprudka se
zdvihnuv.

„Ponejprv tvé vůli se protivit!“ řekla žena pe
a mírně. „Tu se jedná o blaženost čtyr lidí — a k
té musím odvážný krok učinit.“

na zdejší domácí obloze přežene. Chvěla se na všech oudech.

„Jdi ven!“ zkřikl Podhajský, chtěje další výstup, kterého se nyní sám strachoval, před nevinnou dívkou ukryti.

„Jdi ven — jdi, má děvečko!“ obrátila se k ní také Podhajská. „Přichystej mi můj manžestrový živůtek s beránkem a velký zelený šátek — sama si vyber kousek čistého šatu — a řekni Jakubovi, aby hned zapřahal. Jedni koně od včerejška stojejí.“

Růžena si utřela zástěrkou oči a brala se ze dveří.

Podhajský přešel několikkráte prudce po světnici. Paní Kateřina přistoupila ku skříni, kde svou zvláštní domácí kasu chovala....

„Ty chceš tedy opravdu jet?“ ptal se konečně Podhajský, blízko ní se zastaviv.

„Chci,“ řekla ona krátce.

„Mně tedy nevěříš?“

Podhajská potřásala hlavou. — „Já tě znám — ty se ale neznáš; já znám také Antonína — ty ho neznáš. Mladý, světem prošlý muž nenechá s sebou nakládat jako nezkušené pachole, které musí chodit a se ohýbat, jak jím otcova ruka zatáčí.

„Ty tedy myslíš, že jsem jednal nemoudře? — sama že jsi moudřejší a že něco lepšího dokážeš?“

„Já nebudu dbáti na hlavu; — já poslechnu jen hlasu srdce svého, a vím, že nezbloudím.“

„Zkrátka — ty se domýšlíš, že s Antonínem lépe vládnouti umíš?“

„Já budu mluviti k srdci jeho, a vím, že najdu cestu k jeho nejtajnějším hlubinám.“

„A já bych měl pak před klukem státi, jako zahan-

z domácí půdy nemůže nic dobrého vykvesti! Blázni. Mimo to jsem nepřijela, abych si dala věnce z cizopanského kvítí házeti — ne, ne! Já chtěla vidět, jak to na divadle *českém* vypadá... ale po jeho pohřbu nemohu zpívati. Nechám si to až k jeho vzkříšení!“ ...

Emilie byla časně osiřela. Léta svého mládí ztrávila u pěstounky, která byla hlas její pozorovala a ve zpěvu ji cvičiti dala. Později ztratila i tu — a nyní stála na dalekém světě samotna. To snad zavdalo také větším dílem příčinu její nynější bytosti, jejího smýšlení a citu.

Když odcházela z vlasti, prochvívalo její duši jen temné tušení podivného převratu, který ji pak v cizích končinách potkal a co libovonný květ z hlubokosti prsou jejích vystřelil. Teprva v cizině začali v ní zřetelnější hlasové proskakovati, kteří jí domov a jeho poklady, jeho řeč a písně, jeho život a konání v mysl uváděli a pevné, ustálené vědomí v ní prostírali. Nyní teprva cítila se k daleké otčině připoutána tak svatými řetězy, že je nikdy více přetrhati nebo zničiti nemohla. Utěšené zprávy o blahoplodném, požehnaném zdaru české národnosti bývaly pro ni slavnostmi, které — aniž sama věděla, jak? — duši její povznášely a hrdostí naplňovaly. I zahořela nyní žádostí, aby mohla hřívnu sobě svěřenou také na oltář vlasti položit... a to ji přivedlo zase do Čech a do Prahy.

Zde sice již neshledala, co ji bylo hlavně přivábilo; ale za to se otevřel jiný, posud netušený svět před jejíma očima. Octnula se najednou mezi lidmi, které podobný cit, jako ji, rozněcoval, a kteří zároveň s ní ve zdaru a rozkvětu národních záležitostí hlavní středisté svých

Digitized by Google

volaných přechovával, jako sta
bylo škoda, kdybyste měl navždy
čejných komediantů se potlouka
za ochranné útočiště považovati,
dnů vašich zase neutiší; chcete-
dobrovolný ochotník přijmouti,
skytne: pak vám to nemohu zra
dobrá škola, kde člověka dle j
škeré bytosti lépe seznáte, nežli
Pozbudete přitom arci několik p
obrazivosti — přijdete o všelijak
poklad zkušenosti vám tu ztrátu
Teď se již sama těším!"

„Já se ještě netěším — n
košném návrhu nedostává se mi
místo; a v tom ohledu nejsem
domníval, že mi na první zakle

„Aj, tedy budete dvakrát i
jenom, až vás některá direkce
její representantka hlava ženská
rády okolo sebe."

„Moje přítelkyně začíná by

„A jak bych nezačínala? -
denče — jen si to dobře rozva
ironie osudu? Tatík tě vychova
aby o tebe svět ani prstem nez
nyní na prsa jeho s tou nejbu
Mně se zdá, že by vás otec rad
lampami viděl — s nalepenou

Digitized by Google

vedlejších. Či-li se domníváš, bl
mysliti na povahu oudů nebo na tě
srdce ouzkostí trne a starost mou
ke mně, synu — otevři srdce a úst
co jsi provinil, nebo co na tebe p

„Ó ptej se — ptej, matičko!
a sedal si na nízkou stolici mezi
„Ptej se, má Růženo! — Co jste
vámi je dokořán otevřeno srdce n

Podhajská upřela na něj své
mateřské pýchy nad ušlechtilým sy
čas viděla, a který byl mezi tím
lehla se jí po laskavé tváři. Také
na něj s hlubokým pohnutím své
mírumilný ples ozýval se její útrob

„Řekni mi, Antoníne!“ začа
přestávce ... „je to pravda, že v

„Ale pro milé nebe!“ zvola
to máte s tím vlastenčením? Tak
něco hrozného, ačkoli se zřejmě nev

„Nu ... to, co nám doktor

„Ten kobylčí mastičkář — kt
dotíravě na krk lezl? A co pak

„Že na daremné věci myslíš

„Ten hanebník!“

„... že za daremné české knih

Podhajský se dal do smíchu.

„... že se nebezpečných spo

„Nic víc?“

Digitized by Google

tedy obnaší? Co je to? Pověz mi to moudře a pravdi
ať se jasně ohlídnu."

„I povím, zlatá matičko, povím!" řekl Podhajsk
zase mezi obě usedaje. — „Totě věc, která se hlavn
srdce týče, a tuť naleznu u tebe zajisté půdu, v nížt
moje slova pevnými kořínky se zachytí. Dej pozor, ma
tičko — tobě, Růženko, nebudou také slova moje n
škodu... Co bysi říkala, kdyby tvůj Antonín na všechn
tvou lásku zapomněl, kdyby pustil z paměti, co jsi pr
něj učinila, kdyby nechtěl nic o tvých starostech, o tvých
probděných nocech, o tvých modlitbách věděti..."

„Ale Antoníne!" namítala milující žena.

„Neměj starosti! — vždyť povídám: Kdyby! — Teď
si ale uveď na mysl, že má každý člověk *dvě* matky."

„Dvě?" divily se ženštiny.

„Jedna je ta první drahá rodička, jako ty jsi ta moje,
zlatá matičko! — a druhá je naše *vlast* — totiž ona země,
kde jsme se zrodili a k něčemu dobrému dospěli."

Podhajská hleděla na Růženu, jako by synovi docela
nerozuměla; ale v očích a na tvářích dívčích spočíval
sladký úsměv vypravováním Antonínovým zbuzený — jako
by celou duši její blahé tušení prochvívalo. Tím se prostá
žena upokojila a dávala zas pozor na syna.

„Ty jsi ovšem až posud hrozně málo o vlasti slýchala,
matičko!" mluvil tento dále — „není-li pravda? — ty
ale za to nemůžeš — to není vina tvá. Tys odrůstala
v časech, kde stran vlasti naší ještě zlá zaslepenost pa-
novala. Také moje vina to nebyla, že jsem o ní skoro
nic nevěděl, dokud jsem po domácích lukách běhával.
Teď ale o ní vím a musím se k ní chovati jako k matce —

Digitized by Google

„Nu — tedy si nyní pomysli, že také vlast milu
i díkami jí povinnována jsi — a snadno pak uzavřeš,
i v její prospěch pracovati a ji zvelebovati musíš. To vš
nedokážeš lépe, nežli když díl vezdejších starostí svý
ve prospěch lidí obrátíš, kteří v lůně jejím přebýva
s tebou jednoho rodu, jednoho jazyka, jedněch obyče
jsou, tobě nejblíže stojejí a také dle božího přikáza
největšího práva k tvé lásce mají. Tím právě mat
potěšíš a šťastnou učiníš, když o blaho dítek jejích p
čuješ — či-li mluvím nedobře?“

„Já ti rozumím. Vždyť nepovídáš nic jiného, než
co nám křesťanská povinnost činiti poroučí. Ale ještě
nenahlížím...

„To přijde hned. Když bys tedy vlast miloval
a služby své lidu jejímu, totiž krajanům svým, obětovat
chtěla: jednalo by se ještě o to, jakými prostředky bys
to dokázati měla. Dle mého zdání může se to díti dvojím
způsobem — buďto skutky, dary, dobrodiním, ochotnými
příspěvky a jakoukoli činnou pomocí anebo radou, pou-
čením a všelikou jinou službou jazyka. Z obou těchto
způsobů je druhý, tuším, důležitější; za jedno nemůže
každý člověk činnou pomoc poskytnouti — každý nemá,
co by ze své majetnosti mohl udělit a oželet, k tomu
náleží vždy jakási zámožnost nebo aspoň schopnost ku
šlechetné oběti; a za druhé záleží všechno lidské štěstí
hlavně na tom, aby měl člověk všechněch věcí dobrou
známost, protřelou hlavu a zušlechtěné srdce — aby tedy
moudré naučení poslouchal, je pochopil a podržel. Rozumíš
matičko?... Lidský jazyk — lidská řeč je tedy pro-
středek nejhlavnější, kterým se může blaho národu roz-

a myšlénky i city své vyjadřovati — totiž jazyk mateřský. Tím se musí lid vyučovati, tím se musí k němu mluviti a povinnosti jeho do hlavy i do srdce mu vštěpovati. Naši vlast potkalo ale chodem války a jiných nehod neštěstí, že přišel jazyk její před mnohými lety k oupadu; nic se v něm nepsalo, lid se jím neučil, ani neřídil — a tudíž počal se oupad a zkáza jeho i na lidu okazovati, a obyvatelé jiných zemí, jiní národové začali nás v umění a vědění přestihovati, jméno i statky své mocněji rozšiřovati — a nás ve všem všudy zatemňovati. Byl to bolestný stav lidu našeho, který na slavnou památku předků svých zapomínaje a minulý skvělý stav svůj z mysli pouštěje, jen leda bylo život vedl a pravou cestu po blahém osvícení neviděl, ani nehledal. Konečně ale vzchopili se někteří mužové, jimžto byl Bůh ducha osvítil a jiskru své lásky v srdci roznítil — ti se vzchopili, poněvadž poznali, v čem chyba vězí, proč náš lid vázne, a začali zase mateřským jazykem k němu mluviti: začali mu vysvětlovati, že je tento krásný jazyk nejdražším dědictvím po jeho praotcích, že ho musí milovat a naučeni v něm přijímat. Mužové tito píší nyní knihy v tomto jazyku, a těmito knihami rozprávějí s lidem, jejž ve všech potřebných a užitečných věcech vyučují — a o těch mužích se praví, že vlast svou milují. — Dokud jsem byl doma, nepřišlo mi o tom ani slova k sluchu; teprva venku — zde se mi rozjasnilo v hlavě, zde se mi rozehřálo srdce; zde jsem poznal muže, kteří pro svou lásku k jazyku, k lidu, k vlasti toho nejčestnějšího jména i uznání zasluhují — a s těmi, zlatá matičko, přátelím. Myslíš, matičko, že mohou takoví lidé něco daremného tropiti? — da

„Ne — to nemyslím!“ řekla Podhajská jemně mítala ještě slova jeho. „Co mi tady povídáš, zdá pěkné a dobré, ačkoli, abych se upřímně vyznala, ještě nerozumím ...“

„Ale já mu rozumím!“ zvolala Růžena, jejíž mezi Antonínovým vypravováním neobyčejně byly zah a jako květ nového života se jevily. „Já mu rozumí a cítím, že mluví pravdu. Nyní vím, co mě bolívalo, si zámečtí pánové posměšek z českého lidu tropili! nemohla vysloviti — ale srdce mi pukalo. Nyní rozumím!“

„Růženo!“ zvolal Podhajský radostně překvape chopil ji za ruce. „Je-li možná? Ozývá se i v tobě který naplnil duši mou? Vykvetá v prsou tvých ona čd dějná květina po níž to práhne touha má?“

„Co to myslíš?“ ptala se dívka tiše.

„Byla bys s to mě pochopit, kdybych s tebou o vlá a národu rozprávěl? Nalezla by láska k těmto věc místa v krásném srdci tvém?“

„Já to neumím povědĕti — ale když mluvíš, tu j znávám, že jsou to slova srdce mého — a že budu věř jako ty smýšleti.“

„Ó moje Růženo!“

„Vy jste hodné děti,“ ozvala se Podhajská po k tinkém, ale blahém zamlčení se všech stran ... „ale nemám ještě pokoje. Což je to tedy všecko, o čem r doktor rozprávěl? A proč viděl samé daremnosti?“

„Každá dobrá věc má svoje protivníky, milá matičko řekl Podhajský — „to je stará pravda. Také počín šlechetných mužů, kteří vlast naši upřímně milují a pr

„Ale tak svobodně po světě . . .!“

„To přináší stav její. Ona jest neobmezená paní své a ví, že je všude vítána, kde se umění její zaleskí

„A co znamenala ta jízda s tebou po vodě?“

„Chuť navštíviti krásné Drážďany a viděti rozkv břehy našeho Labe. Cesta není daleká — je pohodlná, se jí nabídnul za společníka, chtěje také hlavní město větivého Saska poznati. Ostatně měla s sebou také s panskou — myslíš-li, že tím jakési vážnosti nabude.

„Má ta osoba panskou?“ podivila se Podhajská a Antonín se dal do smíchu.

„Již vidím,“ řekl, „že se musíš na ni podívat, s ti uvízne v paměti přepodivný obrázek — tak asi ja o mladé světoběžnici. Není-li pravda, moje růžičko! se na ni také podíváš, aby ti všechno děsivé myšle z hlavičky zmizelo.“

„Já jsem spokojena se vším, co se tobě líbí,“ o pověděla dívka tiše — „a ničeho se neděsím.“

„To jsi moudrá, moje panenko!“ zvolal Podhajský - „a matička nebude zatvrzelejší. Či nejsi ještě pokojná

„Jsem — jsem! ale ta osoba se mi předce nelíbí. měla by té své neženské hry a svobody nechati.“

9.

O pojď a viz mé slze!
Synu poslyš! Ústa, jež té
Nejprvnější líbala, tu
Lkají. *Smutnoh*

„A nyní buď veselá, moje zlatá matičko!“ zvo Podhajský, když byl honem přípravy k nějakému zotave

tlukoucím

„Ty

„Um

vajíc od

šťastné dí

tvou smrt

„Mat

„To

dále hlase

mé? . . . C

hlavu — n

piti — budu

své nevych

i matku sv

„Ustaň

žalostí!“

„Ale n

sebe odhodí

háněj a zap

budu jako d

noucí tváře

nazpět, i do

„Ne, ne

mničném zaní

„O poše

ta tvoje láska

se bojí v zápa

její, že se bo

miluje, třebas

Digitized by Google

„O já vím — já vím! Ty jsi byla odjakživ
milosti, který mě zlatými perutěmi ochvíval; de
a myšlénka tvá je láska mateřská . . . jak bych ti
důvěřovati? Ale nemůže se i láska tvoje mýliti? —
nemůže mi jiné vykázati nežli cestu k domovu?“

„A kde by čekala na syna lepší cesta, nežli
k domu otcovskému? Kde postojíš tak jistě jak
očima otce a matky své? Ó pojď, pojď — neuva
sebe hřích, že tě matka nadarmo prosila.“

„A můj nový život — moje nynější smýšlení,
mám otci v obět přinesti a mimo sebe pustit, jako
ranní sny . . . co bude z toho, matko má?! Či
pokojně a utěšeně na to hleděti, když mě vůle o
jako nedospělého chlapce sevře a ztrýzní, záměry
zkazí . . .“

„To neučiní, Antoníne! Já se ti zaručím svou
teřskou láskou, že se celá obloha domácnosti naší vy
když se povolným — když se synem ukážeš. Není ti
rukojemství dosti veliké?“

„O je, je veliké!“ volal Podhajský vroucně a
ruce matčiny . . . ale tváře jeho bledly.

„Anebo myslíš, Antoníne, že pranic u otce nezm
Že nedovedu svou vůli a svůj zámysl provesti?“

„Vím, vím! — a odevzdávám se do rukou tv
Čiň tedy se mnou, co se ti líbí, a co láska tvoj
dobré uzná!“

S těmi slovy se jí vrhnul okolo krku, a oba
trvali v dlouhém a vřelém objetí. — Růžena se bla
usmívala.

Zas vidím vás, otcovské luby,
A vás, pahorky zelené,
Vás, klasem zlatým kryté pruhy,
Vás, lipy v dolci milené!
Synův návrat od V. J. Picka.

Nepokojně přecházela opět Emilie po svém pokoji. Před půl hodinou odešel od ní Podhajský s matkou a Růženou.

Živá, cituplná, obrazivá divadelní rekyně, která celému světu do tváří hleděla a žádného soudu se neštítila — tato podivná ženština nemohla nyní obraz prosté ženy z mysli zbýti, a v duši jí zaznívaly ještě poslední slova její.

Paní Kateřina si dala říci a navštívila dívku, jejíž bytost pochopiti nemohla. I zděsila se takořka jejího pohledu. Byla něco prajiného očekávala, nežli se jí ve spanilé, půvabné a elegantní dámě zjevilo. I začala ji v duchu již odprošovati. Šťastná žena byla by na to přísahu složila, že pod takovýmto zevnějškem nic . . . takového vězeti nemůže, čeho se byla na počátku obávala.

I Emilie byla prostou, ale jemnocitnou ženou dojatá. Pudilo ji to k ní, jako k vlastní matce, kterou arci již dávno — dávno byla pohřbila. A srdce její otevřelo se před ní jako drahá pokladnice, v nížto se diamanty a rubíny blýskaly — otevřela se před ní jako divůplná obloha, na nížto se měsíc, slunce a hvězdy honily — otevřela se před ní jako stará, vzácná kniha, kde se báchorky o zaklených kněžnách, nábožné žalmy a veselé písně střídaly.

Podhajská tušila velikou vnitřní cenu její, ale předce potřásala starostlivě hlavou, a tisknouc jí ruku pravila:

Tato slova zněla nyní Emilii v celé duši a n
vala ji teskností. Byl to hlas tajemný. Dívka ne
říci, proč by se jich strachovati, proč by se jimi děsit

V tom se dávali návštěvy opovídat — a v oka
na to vešli Antonínovi přátelé. Emilie na ně čeka

V okamžení sletěl všechen mráček s čela j
Dáma nejoutlejšího tonu a přítelka otevřeného srd
tala mladé muže.

„Pánové, já vás dala volati, zdali byste se
malé dobrodružství podniknouti nechtěli.“

„Běží-li při tom o krk — můj vám stojí k
bám,“ nabízel se známý šedokabátník.

„Takového nebezpečí při tom není — ačkoli
nemohu, zdali nás někde škaredá tvář nepotká. Sl
Dnes nám odjede Podhajský. Jeho matka nám ho
vádí, aby ho s otcem smířila. My jsme dílem také
čina, že se na syna rozhněval; — tu mi napadlo,
by nebylo slušno, abychom také něčím k obecnému
ření přispěli a domácí krásnou slavnost nějak osla
pomohli.“

„To by bylo arci famosní!“ radoval se outlý pří
„Ale jak?“

„Abychom za Podhajským vyjeli, a brzce za ním
otcovský dvorec vrazili. Tu přijdeme právě mezi
jitřené affekty a budeme moci nejsnadněji celou věc k
brému konci otočit.“

„Já jsem při tom! — Já také!“ ozvali se přátelé
a nežli uběhlo čtvrt hodiny, začali se na improvizova
cestu chystati. Slibovali si veliké rozkoše a chytil
podivného návrhu se vší chutí...

jily. Nyní nebyl ani s to na svět pomyslit. Bylať se s ním v tom krátkém čase hrozná změna udála.

Zdálo se mu, že je na poušti. A také na ni skutečně byl. Domácí čeleď se mu vyhýbala, on se štítil čeledi; ona to činila z bázně, tento ze studu. Projímalť ho chvílemi hlas, že se byl přenáhlil... a to mu nemohl až posud nikdo vyčítat. Plamenně to nyní cítil, že tu krom hrudy a prsti ještě něco je, nač byl srdce své upoutal, třebas to i pověděti neuměl, nebo to časem ukrýval — a to byla žena jeho... Růženka... a Antonín.

Ano, on ho miloval! S blahým trnutím uváděl si na mysl postavu ušlechtilého jinocha... ale srdce jeho bouřilo dvojitým hněvem, když si na jeho vzdory vzpomenul. S plamennou touhou čekal, jakou zprávu od manželky dostane, proklínal ranhojiče, proklínal Antonínovi přátele — doufal, že se manželčina slova vyplní... jednou chvíli se třásl, druhou zuřil. třetí by byl slzel.

Plesavé zkřiknutí vyrvalo se mu rázem ze stísněných prsou, když náhle domácí kočárek na nádvoří vjel a Růžena s něho skočila. I chtěl jí běžet naproti — ale nohy pod ním klesaly... a pak chtěl zase na přísného otce hráti. Ale tato vůle jeho se brzy rozpraskla; — vždyť viděl jenom Růženu slízati!

„Kde zůstala Kateřina?“ ptal se vstupující dívky.

„Dobrého zdraví, tatínku!“ odpovídala tato, lehounkým kročejem k němu letíc a ruku i ústa mu líbajíc. Zdálať se býti jako novým životem nadchnutá. — Pěkné pozdravení od matinky...“

„Ale kde je? kdes ji nechala?“ skočil jí Podhajský do řeči... „Pověsila se na toho proklatého nezdárníka...?“

sem Antonínovi — sice ti nepovím, co ti matinka zkazuje."

„Zbláznila jsi se?"

„Ó, proč ne? Rozkoší se zbláznit — toť nemůže být nic blaženějšího. Pro tenkráte ti ale povídám s úplným, zdravým rozumem, že tě dává matinka prosit — pěkně prosit, abysi obměkčil srdce své a nezatvrzoval se ve hněvu."

„Co?" zkřikl Podhajský, a mžikem vrazila se mu všechna krev do tváře. Myslilť, že byla cesta matčina marná, a že chtějí nyní srdce jeho k vůli nepovolnému synovi podrývat. — I uchvátil ho nový hněv.

„Co? — já se mám obměkčovat, aby jiní tím urputněji na svém bezpráví setrvati mohli? To je tedy ovoce vaší cesty?"

„I tak pak si jenom nech pověděti, tatínku!" chlácholila ho zase dívka. „Naše cesta vydala pěkné ovoce — a já tě nyní jen prosím, abysi mu ve svém srdci místečka vykázal."

„Co je tedy? — mluv! Jak vidím, musely se divy dít, neboť i ty jsi něčeho nabyla, co jsem dříve na tobě nepozoroval."

Dívka se líbezně zapýřila.

„Ano — stalo se něco," řekla sladkým hlasem — „slyšela jsem Antonína mluviti, a kouzelným jeho slovem praskly kruhy okolo duše mé. Tatínku ... také ty ho musíš ještě jednou vyslechnouti —"

„Koho?" ulekl se Podhajský. — „Kde je? — já nechci ..."

„Matinka tě dává prositi, abysi zpomněl na její lásku, na její oddanost ..."

Digitized by Google

vání a zpytování — ale všecko s přívětivou tváří a laskavými slovy.

Kde zůstal přísný otec?

Ach, ten zmizel rostoucím zalíbením, jež nalezal v ušlechtilém synu, a namáhal se, aby postihl všechny ty pěkné věci, o nichž mu nyní mladý vlastenec z plného srdce vyprávěl.

Vrtěl při tom arci ještě tuze často hlavou, ledaco nemohl pochopit... ale bolest jeho za dnů právě minulých byla tak veliká, že se nyní takořka nutil věci uvěřiti, které se mu v obmezené příhrádky starého rozumu jeho vtěsnati nechtěly — nutil se věřiti, jen aby zas podobné bolesti neucítil, a touto vůlí začalo se v něm i přesvědčení zmáhati.

A když byl nejjemnější souzvuk srdce všechněch opanoval, zarachotily dva pěkné povozy na prostranném nádvoří.

„Hvězdy nebeské!“ zvolal Antonín, který se byl s ostatními k oknu přihrnul. „Totě Emilie a moji přátelé!“

S rozličnými pocity hleděli šťastní obyvatelé osamělého dvorce na hosti i na sebe, a nežli si mohli otázku předložiti, co tato návštěva znamená, otevřely se dvéře, a domácí děvečkou vedeni, vstupovali pocestníci přes práh.

„Pokoj s vámi — a nám laskavé uvítání!“ mluvila Emilie hned při prvním kročeji. — „Dovolte nám vejíti pod střechu, kdežto se dílem naší vinou, ačkoli nevinně, nemilý duch nesváru hostiti začínal — nyní ale, jak pozorujeme, již opět, šťastně začarován, zmizel; dovolte nám také nějakou částí k všeobecnému dorozumění a pospolnému shodnutí se přispěti. — S těmito drahými se již známe,“ mluvila dále, živě k staré Podhajské a Růženě

Digitized by Google

přeji, abyste na mne snadno
přičiním ... abych na Vás z
Jako v divých kotoučích t
očima; — čím dále, tím přetrž
mlha naplnila oči její a zastřel
Ve mdlobách sklesla podivn
list držela křečovitě v ruce ...

Digitized by Google

ČESKÉ GRANÁTY.

která
osob
cích z
hodlaj

nikdo,
i lehko
prodati
i pochv
padá t
na odiv
počet v
original
nejsou
přidal n

Co
chač zdr
a hlucho
o ní pov
uvidí a
čtenářstv
myslu, n

Mn
kamenů
že se to

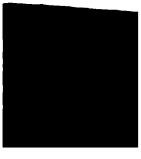

Digitized by Google

Matěj vymlátí. Já ho ještě neslyšel, aby si byl st
Co mu také zchází? Pomysli jen: má dva kabáty,
pochoval. Doma uklízí teď dcera.

Musím se dát vždycky do smíchu, kdykoliv s
menu, že jsem jednou kdesi cosi četl, jak *prý je s*
vaný čas, aby se vůbec na zlepšení stavu vesn
učitelů pomyslilo. Blázni byli, kordy měli! Jako
něco zcházelo! Jsou prý nuzáci, živi z mozolů n
muziky; jejich vážnost je prý zašpiněna hospodský
chem, a důstojnost jejich ovyklána nedostatkem
brotou. — Prosím tě, Jiříku! nedbej na takové m
žvatlání. *Máš-li, čeho bysi se najedl, co je ti*
do toho, jak se lidé na tebe koukají? A oni se
vždycky jen jako na učitele koukají. Měl bysi vid
šeho starého, když on v hospodě s houslemi pod b
si povstane, a mezi hlukem na vejrostky zahoukne
se mu dají arci do smíchu, ale to nic neškodí; o
stane předce učitelem, a má právo jim vynadat.

Ach, co bych já za to dal, kdybych už tak,
on, dlouhý a hubený, hlavu nad ostatní vystrčiti
si zadupnouti mohl, aby se hned řeklo: „Vida, t
stojí Hlupinskej učitel! — Ale do té chvíle máme
oba daleko, *já i ty!* Proto však s chutí do toho!

Jenom si hlavu nelámej! Není toho potřebí. J
Bůh ví co strachů, jak to půjde, nežli jsem po
hubu ve škole otevřel; ale ono to šlo a chodí po
Mezi námi řečeno — *na světě není nic lehčího*
učitelství, jen když člověk ví, jak to popadnout;
se také nedivím, že moudří lidé na zlepšení stavu
ského ještě nepomyslili.

vadní vzdělání k důležitému jich povolání nedostačuje, atd. Ale na to bych se podíval! Co sedlák potřebuje, tomu se našinec i za *čtvrt léta* v preparandě naučí; lidé jsou ale věční mudrlanti, a nikdy vlastně nevědí, co chtějí. My ale nebudeme na ně dbát, a zůstaneme, jako jsme bývali — ty můj a já

tvůj.

2.

Slečinka z venku — slečince do Prahy.*)

Ma šér Lotinko!

Pro Boha tě prosím, kam pak jsi dala pamět? — to je už *cu* moc. Já tu vězím v te největší ouzkosti. Den po dni čekám, kdy přijde pomoc — a den po dni se klamu. Co pak není ta modistka ještě hotova? Stydím se už na ulici vyjít. Inspektorovic Lori má od té doby dva nové klobouky, jeden *lila*, jeden *žamoa* — a já pořád ještě tu starou muchomůrku!

---

*) Tento i následující list je vlastně psán francouzsko-německy — čemuž se ovšem u vzdělaných slečinek diviti nesmíme; i měl jsem je tedy také původně v tom samém jazyku i se všemi mluvnickými a pravopisnými chybičkami tuto položiti; že jsem však při své dobrosrdečné prostotě myslil: „Vždyt jsou snad v Čechách ještě někde pouze české panenky, a těm by tedy *důležitá krása tohoto přátelského dopisování dvou ušlechtilých krajanek ušla, kdybych jim to podal v cizím jazyku:*“ odvážil jsem se na charakteristický překlad těchto písemností, a v *českém* rouše je tuto uváděje, doufám, že se jimi všechny rozumějící potěší.

ten čas byl *hm.*

Nového tu nemáme nic, leda že sládkovic E umřela. Měla prej to z tance. Nevím. Nynčko tu leží patalionu myslivců. Několik oficírků je u nich *komá* Máme zde také nového, mladého doktora. Přišel nedá z Prahy. U radního Berounka ho chválej. Hojí prej vše vodou a je při tom *ukrutnej vlastenec.*

Apropó! Víš-li pak, co to je: *vlastenec?* Od ně kého času přišlo to slovo u nás do módy (přinesli tuším, študenti z Prahy), a naši páni se teď jinák pozdravujou, než: *Pane vlastenče!* Byla bych se už rá zeptala, *co to vlastně znamená;* nerada bych si ale ně zadala. Dělám, jako bych to už dávno věděla, ačkoli js o tom ani v geografii, ani v Meidingrově gramatice n slyšela. *Mon Dié!* Kdo pak může také všecko vědě Dost možná, že o tom ani moji učitelové nevěděli. Já vi dost jiných věcí, a krom protivného vaření a mrzutél šití nevyrovná se mi žádná holka.

Něco to bejt musí to vlastenectví — snad nějal móda nebo hra, nějaké nové způsoby, nějaká špekula nebo podnikání s akciemi, nějaký spolek nebo kasino - *něco to bejt musí.* Snad jsi o něm už také slyšela (asp to z Prahy sem přišlo, to vím už dozajista), a pro bych tě, *ma šér,* prosila, abys mi o tom co nevidět ně gruntovního napsala. Já tu už *teď* říkám, že jsem tal *vlastenec,* a naši mladí lidé mohou se radostí zblázni co pak teprv potom, až budu o tom něco vědět. T bude *famós!*

Jen mi všecko hezky obšírně popiš: *musí-li člov při vlastenectví něco vědět, něco umět, něco mluv*

sklem vyvěsené novinky. Tu je: Dračí jeskyně a podo
půlnoční s krvavou dýkou — Psíhubý čarodějník a v
zách utopená princezna — Hladový rytíř v okovech
a jiné roztomilé titule. Člověku srdce v těle skáče, kd
se na ně podívá. Také jsem už dva romány koupila, a
druhou cestu ti je pošlu.

Nekrč nosejčkem, panenko, že dnes *cu* vysoko a učeb
píšu. V městě — to víš — musíme všecko vědět a všecl
umět. Ach, ty bys ani neuvěřila, co já toho už vím! A
tomu se člověk nenaučí ve školách. *Du mein Himmel
ve školách!* Kdyby nebylo procházek do Šárky, do Hvě
zdy — nebo *tancšulů* a *reunionů*, nevěděla bych toho an
polovic. Venku takových příležitostí arci nemáte, a proti
není divu, když venkovské zboží v Praze hned poznáme

Teď mám *feš* hocha — juristu z pátého roku, *mor
fešinébla!* Má kaštanové *loky* a *paknport à la China*
Sluší mu to *aincik!*

Toni má už prošlé ohlášky; pozejtří je kopulace.
Nevím věru, jak taková osoba k takovému štěstí přišla;
Inu, co je mně do toho; ale já bych — aha, poslice
už vstává! Zpropadená žena! *Adié, mon kér!* Tisíc hu
biček od tvé

Loti.

P S. Odpusť mému špatnému písmu; mám hrozně
na spěch.

Vida! na něco bych byla zapomněla. O tom vlaste
nectví nemůžu ti dát žádnou *richtik* zprávu. Je to něco
mezi mužskými — a já mám *cu* moc jiné práce, abych se
také o mužské hračky starala. Prosím tě! *holka v Praze
jako já* — a vlastenectví! Kdyby byl bratr doma, musel

vlastenecké zásady: „Hleďme si lidu!“ nedbaje na žá
klepy a klevety, na žádné pomluvy a domluvy, s veli
prospěchem si počínal. *„V lidu je naše síla!“* —
to pevně věřil — a nezmýlil se... ten pan vlasten

Jak ale zaplesalo srdce jeho, když se konečně *spr*
cem, samovládcem krásného panství a živým zákonem
kolika tisíců selských duší stal! *„Nám pomůže jen lid*
to si napsal velikou zlatou literou nad postel, a vstáv
léhaje počítal, *čím* by asi onen statkář nebo tento cl
lupník pomoci mohl? Dalič již ovšem, co měli —
kdy pak může člověk dost velikých obětí vlasti přines
A *„lid náš má jádro!“* — proč by ho tedy pan Om
stil vlastenecky nesvlíkal, až by se dostal na jádro?

Ach, zlatý vlastenec! — Při tom všem namáhá
zbývá mu ještě času, každého roku *článek o vznešeno*
lásky vlastenecké, o blahu a vzdělání národu, ne
stesky o domáci chudobě do našich časopisů zasýla
a dvacet zvláštních otisků pak mezi ostříhané ovečky s
zdarma rozdávati, aby se mezi nimi čeština zmáhala.

Pan Pleskáček.

Jindy se myslívalo, že musí každý vlastenec *kni*
psát; pan Pleskáček ale dokázal, že je dost na to
když vlastenec *knihy kupuje.*

I vydávát on hezkou sumu peněz do roka! N
subskripce, není prenumerace, aby se nezapsal, aby
předplatní lístek nekoupil; a páni vydavatelé nemají
žalovati, že jim své jméno nesrozumitelně psané zasý

protože mnoho let přede mnou dobří jeho přátelé vůči-hledě dokázali, že pra-prasladké jsou) — a takž jsem ho tedy aspoň za dobrého *vlastence* měl; ačkoliv bych si přál, aby *vlastenectví* své jinak dokazoval, nežli půl kopou špatných kněh. —

Jel jsem do lázní. Seděli jsme na lehkém dostavníku; naproti mně hezká brunetka. Kdykoli vůz po kameně přejel, ťukly se naše kolena. I musel jsem posléz dívku prositi, aby odpustila. Dívka byla spanilá, v pěkném novomodním šatě — měl jsem tedy vlastně po německu začít. Mám ale tu slabost, že, kdykoliv se hezkému děvčeti do očí podívám, česky promluvím.

„Račte milostivě odpustit —"

„ — *Hat nix zu bedaiten.*"

Po akcentě jsem poznal, že je Němkyně — z Prahy. Mimo to, jak jsem viděl, i mé *české otázce* rozuměla . . . musel jsem ji tedy ještě pošťádlit.

„Račte býti cizozemka?"

Ona se na mne podívala, nevědouc, nemám-li ji za blázna. I zapýřila se.

„*Ich bin aine Pragerin.*"

„Není možná? Aj, toť mi cesta jako v ráji uplyne. Tedy *Češka?*"

„*Wenn Sie durchaus wollen — ja. Eh, so sitz doch ruhig!*" obrátila se k veselému hošíku, jenžto se vedlé ní na sedadle bez ustání vrtěl. „*Da, iss ainen Kuchen!*"

Přitom vyndala z malého košíku několik koláčků, zaobalených do návěští o nejnovějším díle pana Hvizdálka. Já do toho nahledl.

„*Wie mir schaint,*" usmála se brunetka, „*sind Sie*

aine Ankündigung seines neuesten Werkes.“

Mně bylo, jakobych s nebe spadl! *To je tedy rodák vyhlášeného vlastence?* ... Ó vychování! ó vychování — a vy si, pánové, dáváte *přezdívat vlastenců?*

4.

Básník Cinkálek příteli a žáku svému.

Bůh tě pozdrav!

Tuhle ti posýlám nejnovější perlu naší literatury mou velikou národní, epickodramatickou báseň: *Hladový kat, či-li devatero věder vycákané krve.* Není potřebí, abych se chlubil, ale to mi můžeš věřit, něco takového nečetl jsi ani v anglické, ani ve francouzské, tím méně v německé literatuře; o slovanské ani nemluvím. Victorův Han je proti mému katu bojácné jehňátko; nesmrtelného malkontenta Don Juan je proti mým rekům upejpavý mládenec — slovem, dílo mé je kvintesence vší srdcelomné hrůzy a velikánské nepřirozenosti. A takové to musí za našich časů býti. To popadá!

Vím sice, že tomuto nadobyčejnému úkazu na suchopáru literatury naší ani desatý neporozumí; ale to nic neškodí. Básník nespadl s nebes, aby se povaloval v popele a prachu; a kdo nemůže za ním — nechť jako psík na měsíc štěká.

Těším se již na to kroucení našich kritikastrů. Že jimi opovrhám, to víš; tenkrát si ale s nimi zvláštní žertík

slovanského básníka? Jakoby člověk *mého* ducha jejich jazykem vystačil, a přitom ještě pedanticky odměřeným veršem se mordovati měl! — aneb jakoby jen slovanským duchem psáti musel, že se mezi *Čechy narodil!* Právě naopak. Já velebím Apolla a všech jeho sedm nebo devět služek, že jsem nikdy ani slova slovanského nečetl; teď aspoň beze všeho zotročilého nápodobení svou vlastní, geniální cestou kráčím, a svět otvírá oči.

Tobě mohu při té příležitosti svěřiti, že jsou mnohé moje věci, kterým se lidé naši divili, pouhé překlady z jiných jazyku. U nás mohu je snadno za originál vydávati; neb co není v Praze a v Králové-Hradci tištěno, o tom se u nás neví. Jsem-li ale právě v dobrém rozmaru, udávám cizí pramen, portugalský, švédský nebo arabský — ačkoli to sám jenom z německých překladů předělávám. To jsou však vtipy, kterých náš lid nepostihne a neprohlídne; k tobě o nich *sub rosa* mluvím, proto že stojíš pod mým protektorátem, a že jich také použiti můžeš.

Nyní ještě poslyš, jak to navlékám, že díla moje, buďsi romány, buďsi básně, tvárnost tak náramné hlubokosti a spolu i nesmírné výsosti mívají. Hlavní ctnost každého díla básnického — to si pamatuj — je *nesrozumitelnost,* a básně *moje* zasluhují z této strany eminenc! — Ptáš se, jak bys toho i ty dosáhl? Udělej si slovníček (dá ti arci trochu práce) ze všech neobyčejných, zastaralých, nebo nově tvořených slov a jazykových forem — nejsnadněji to dovedeš, když si rejstříky z některých teprva před několika lety vydaných kněh: z Kralodvorského rukopisu, ze Starobylých skládání, ze Slovesnosti nebo Vznešenosti přírody vypíšeš; — sbírku takovouto zhotov,

Kterých ti slovník ve starší způsobě poskytuje — nov
nová, srozumitelná vyhoď a starými nepochopitelnými
nahraď. Až několik set veršů upleteš, *obsoleta* sama sel
v paměti tvé úvaznou, a hned při básnění jako voda
péra ti potekou. Moje nejkrásnější, t. j. *nejtemnější* bás
povstaly tímto způsobem.

Co se týče metriky a rýmu — na to obojí ani n
mysli. Co je metrika? Pouhá forma. A při díle umělecké
není forma ničím. Venuše Medicejská byla by Venuší, kdyb
i křivé nohy mčla. Verš beze vší míry je znamení gé
niálnosti, a člověčenstvo nehřešilo hruběji, jako když pc
dobné výlevy nadšených duchů *Knittel*-veršemi nazvalc
Věk náš poznává tento poklesek, a já pozoruji s velikou
lítostí, že se již i mnozí básníkové naši této formy čil
vlastně geniální neformy chápají. Mně posléz nezbude nic
jiného, nežli robiti zase verše přísně vyměřené — jen
abych měl něco zvláštního.

Rým ti velkých prací nedá. Jazyk český má tolik
ostí, *ání*, *ého*, *ání*, že bys na dvě *Iliady* vystačil, a jestli že
někdy předce uvízneš — je tu Puchmajerův *rýmovník*. Ten
hezky vedlé sebe na stůl, oči pilně do rukou — a půjde
to jako na másle. Byl to nejšťastnější nápad nebožtíka
Jaroslava, když začal pírka a stebýlka na toto hnízdo slávy
své snášeti, a divím se, že mu básníci naši již dávno mo-
nument nepostavili — neboť, co by byli bez rýmovníku?

Co do *myšlének* v básních tvých — *per Deos im-
mortales!* to budiž *poslední* tvá starost. Nejlépe bude,
když do nich pražádné nevložíš — to dá čtenářům nej-
více hlavy lámání. Zvol si jisté obrazy a floskule, jako
vánky a *červánky*, *bouř* a *kouř*, běduj pro ztracené blaho,

lépe by snad bylo, kdyby se naučil tancovat, trochu f couzsky a několik kousků na fortepiano — to mu dí kýsi *nóbl ónsegn.*

Především Je ale, drahá paní sestro, žádám a pro aby ho tou *češtinou* nemořili. Nevím sice, jestli se mor už také v Praze ukazuje, ale u nás jim to jde *tru* cholery. Já si nemůžu ani pomyslit, co si to ti lidé jednou začínaj. To jsme jim sem dostali učitele, pouhé holobrádka — já myslila, že bude po mně, když u první svou vizitu skládal. Jen si povážej — řekne on Račte mě, jemnostpaní, ve své milosti zachovati! — *Rač Vy — mně!* a *jemnostpaní* bez *direktorky!* Počkej, ti dám milosti, ale nebudou to jistě boží milosti. A t člověk pokazil mého starého do gruntu. — Jindy aby b dal krejcar za knihu, a k tomu za *českou?* I to, to! – Nynčko? Vyhazuje peníze jako zmámený. Ta čeština h zbláznila. A co mě už nejvíc dopaluje — že mě chc

---

*) *Truc!* — to mi udělalo velký *truc*. Jsem kritický filo log a vím, co tu vlastně místo *truc*, tak jako místo hořejšíh *ónségen* státi mělo; ale estetické svědomí moje nedopustilo tut oprávku filologickou učiniti, ježto by se tím celý effekt a ko mický nástin setřel — a tohoť jsem si v tak výborně psan listině ovšem dovoliti nesměl. Mimo to slíbil jsem podati na šemu mnohováženému čtenářstvu jen ryzí originál, a za to ne mohu, že lidé tak strakatou češtinu melou. — — „Ale, ale – slyším vás — k čemu tolik slov k vůli jednomu *truc?*“ Vidíte vám se vede, jako se mně stávalo, když jsem druhdy pochopit nemohl, proč mnohý pan preceptor pro samou interpretac k moudrému slovu dostati se nemůže a žáky své čtyry neděl pouhým *„Quousque tandem* —“ mučívá. Ale jeť to pak ovšem spasitelná věc — *taková* filologie!

Velevážený pane vlastenče a velectěný podporovateli mladých talentů!

Nepovědoma bude vám sice ruka moje — a nebylo by divu! Osud, ten ukrutník, mě zaklel, že musím sklenice oplachovat, punčochy plést a brambory loupat; ale já cítím v sobě síly k něčemu lepšímu — k něčemu velikému: k českému spisovatelství! I nemohla jsem to již vydržet — nedalo mi to pokoje — tuhle to máte! Čtěte, ale pomyslete, že to psala outlá, slabá fialinka nebo sedmikrása — žádný habr nebo dub, a podlé toho to také posuďte.

V tichounké noci, když okolo mne všecko líbezně chrupalo a jen kohout kokrhal a psíkové hafali, seděla jsem u kahánku a psala tyto povídačky. Vím sice, že v tom budou ještě nějaké chybičky; ale já také nechci bobkový věnec; já budu spokojena, když dostanu těch několik zlatých, které jste spisovatelům přislíbil — neboť, abych se Vám upřímně vyznala, potřebuju *nové šaty*. Co jsem odešla ze služby, nemohla jsem si ničeho pořídit.

Ostatně račte opravit, co se Vám líbí — třeba ani slovíčka z práce mé nezůstalo, jen když pod tím moje jméno bude. Na tom záleží; neboť dokud jsem byla ve službě, slíbila jsem panu Pekelnému, že budu *vlastenkou*, a ráda bych slovo držela.

Znáte pana Pekelného? Ó, to je horlivý vlastenec! Dokud jsem mívala ty pivné džbánky pod svým dohledem, domlouval mi každý den a sice přede všemi hostmi (až se mu hloupí lidé smávali), abych česky mluvila, nosil mi

Digitized by Google

Račte se mě již tedy, veleváženy pane vlastence, ujmouti. Ját vím beztoho a doslýchám, že se všickni páni vlastenci mezi sebou *až hrůza* milujete, laskavě snášíte, ochotně podporujete, že jste živi jako bratří a oudové jedné rodiny; račte mě tedy mezi sebe jako sestru přijmouti, a já se přičiním, abych se *vlastenecké* lásky Vaší hodnou učinila.

Lásky? — Ach, hle jak mi slza do očí vstupuje! Víte-li pak, že je láska z rejstříku života mého vymazána? Ano — celá pryč! Proto také ve svých povídkách proti ní bojuju, a kdybych se našich neromantických ouřadů nebála, chodila bych jako paní *Dudevantka* nebo český *Jiří Písek* v kalhotách. Zatím jsem ale veleváženého pana vlastence

ochotná

Amálie Jaroslavna Nožičková,
bývalá sklepnice, nyní švadlena.

g.

Pane! — to bych si vyprosil! Chcete-li o našem divadle referáty psát — nu ... tedy je pište. To si ale vyžádám, abyste o mně pražádné zmínky nečinil, alespoň ne takovým způsobem, jako jste v posledním čísle si dovolil. — „Napověda, *vulgo* suflér, držel se toho dne zas jako neohrožený hrdina. Byli bychom ale radší, kdyby po druhé prsou svých trochu šetřil, aby k žádnému ourazu nepřišel; neboť kam by se podělo divadlo naše bez něho?“

Nic! nebudu se šetřiti — já znám své povinnosti, a myslíte-li, pane, že napověda žádného svědomí nemá:

Digitized by Google

zapo

alias
princ
ložiti
hlavu,
arci!
šinci
páchá,
mohou
chové
plná n

N
praví
deňské
ich ke
se zlo
jsme n

O
spokoj
věřitel
víš, ja
delikát
raději
v mozk
nemá.
ovce!
Mluv,
se nau

Ty!

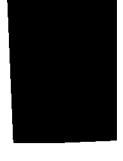

Digitized by Google

1.

Znáte Roztěž? — Zdá se mi skoro, že neznáte. to líbezné, lesnatými pahorky obklopené, malým potůčke protáhnuté, ouhlednou kapličkou ozdobené, poněkud i lu naté oudolíčko, as půl druhé hodiny od Kutné Hory. Po kapličkou prýští se bohatý, čistý a studený pramen, z něho tady pokud paměť lidská dosahuje — příchozím hostům lázně připravují. Asi před dvacíti lety dělo se to ješt v dosti chatrném, dřevěném a sotva několika komůrkam opatřeném domě, pod velikými, hustými javory. Tehdá byla kaplička s divotvornou Rodičkou boží o mnoho menší, toliko z prken vystavená; tehdá poskytovala jen sprostá krčma na vršku hladovým a žíznivým navštěvovatelům žádoucího okřání, a času svátečního vříkaly v ní jen klarinety a trubice z blízkého Malešova; předce však mi nyní připadá, jako by se tenkráte v tom oudolíčku mnohem půvabnější, jakási divá, romantická krása byla skrývala, a památka na radostné hodiny, ježto jsem tam po boku rodičů svých za dnů svátečních trávíval, provází mne až dosavad jako všecky kouzelné obrazy šťastného dětinství.

Jakže nyní lázně Roztěžské vypadají? — Ouhledné stavení na šíré prostoře, v něm světlý sál, příležité pokoje, slušné koupele, chutné pivo, dobrá kuchyně, opodál

kočár čekal. „Pane na nebi!“ řekla — „což je dědina těch dráteníků opravdu tak chudá, jak nám povídáte?“

„Ó, má nejlaskavější!“ odpověděl jsem slovy outrpně nastrojenými, „to je nejchudší kraj v celém požehnaném Uhersku. A proto nejen tato příčina, nýbrž i ještě jiná, a to právě taková, jaká před očima outlého pohlaví ženského té největší milosti nalezá — totiž *láska* žene dráteníka do světa, kdežto se k milosrdenství lidskému jen proto utíká, aby pak s ustřádanou sumou peněz opět domů se navrátit, svou Majolenku za ženu si vzít a svatbu vystrojit mohl.“

„Ah, vida — to se mi líbí!“ ozvala se páně učitelova sestra, čtyřicetiletá panna. „To je hezká věc, že na své holky pamatují — ale to by mohli také jinde dělat, a nemuseli by právě v té své chudé zemi zůstávat. Či myslíte, že ji mají také tak rádi, jako svá děvčata? Bláznkové! Jejich holkám se nedivím, ty snad jakživy nic lepšího nevidějí; ale mužští přicházejí do světa a zhlídnou jiné, krásnější země —“

„A poznají, že jsou v cizině!“ dopověděl jsem bezděky poněkud horlivěji, nežli jsem z počátku obmýšlel. „Oni vidějí a poznávají krásnější kraje; — oči nalezají pastvu, ale srdce jejich přichází na úhor. Srdce jejich zůstavuje všechnu rozkoš doma, kolébku svou, rodiče svoje, bratry a přátely svoje i milenku svou. I mohl bych vzácné společnosti několik příkladů vypočísti, kde se Trenčínským Slovákům v Čechách lepší zaopatření naskytovalo, než jakového se kdy chudáci — dle domnění našeho — v otčině své nadíti mohou; oni ale v takovémto případu vždy jen vlasatou hlavou potřásli a řekli: „Ne, ne, mi-

chalupa, kus pola a záhradka bolo celé naše jmenie. I
predku v chalupe bývali rodičové — já, jejich jedi
syn — a starý strýc, matkyn brat; v zadku, za naš
svetlicou, stály v chléve tri kravy s pjatima kozan
Dal-li Pánbóh dobré leto, rodilo sa na poli pekné žit
lebo aspon oves a zemáky. Na záhradě stálo nékoll
zkrivených sliv a velikých ramenatých hrušek.

Povídám o tom, abystě věděli, že rodičové na sv
stav dost mali, a pak abystě pochopili, ako ma miloval
keď syna svojho vác že celý statok si vážili. Ach, j
jsom veru mal dobrú matku a hodného otca! Keď jsm
sa o svátkách schádzavali, némal nikdo tak blýskav
košelu, tak čistú kabanicu a pekný klobúk, ako já na s
To bola matkyna radosť, keď ma svarného medzi ostatním
viděla; a otěc nědal si eště na staré kolena zabrániť
aby nébol zimného času na několko neděl mně k vóli d
sveta vybehnul. Matka uprádala medzi tým doma svó
lan a brat jej pomáhal pri hospodárství; otěc ale vyhla
dával s drátem a pascami dobrých ludí, a to šetko, le
aby pre mňa trochu peňazi vyrobil.

Já jsom sa veru rád pekně nosil, rád sa zaveselil
ale jsom rád pracoval. Zpočátku šetko len pre dobrých
rodičů — pozdějšje ale eště pre někoho iného. Ach, moje
zlatúšké panenky — tu děvčinku maly jstě viděť! Vy
jstě tu krásné, to je pravda — hezúnké jsú v Čechách
děvčatka; ale vaša vzácná krása je mi velmi vysoká a
vzdálená. Vy jstě celé v pekném šatě ukryty, sprosté
oko něví, čomu verit. Ale s našimi děvčaty je to šetko
inák. *Jak a čo* jim Pán Bóh nadělil, to je na nich viděť
bez šetkého zakukleňa; a to děvča súsedky vdovy bolo

nách vypadá. Chcel jsom také veselú svatbu strojiť, a k tej mi istě doma peňazí nezbývalo; tých sa mohlo len v cuzině vydělať. Najvác ale doléhal na to stryc, abych najméň rok i dve léta ve svetě pomeškal. Do toho času malo sa ukázať, zdali ma Hanička uprímne miluje a vernou mi zostane.

Láska moja bola silnějšia než strýcovo pochybovánĕ i než moja bázeň, kerá chvílkami na mňa dopadávala, a slzy Haničkyné boly na konec pri lúčení našom tak hojné a uprímné, že všecku nĕduveru z nader mojich splákly. I nĕmyslil jsom na bolesť rozlúčeňa, ani na ztrátu, kerá by mňa v tom čase potkať mohla; ale myslil jsom len na svoje navraceně a na šťastné leta po navráceňu.

I odešel jsom do sveta, ako jsom za let chlapeckých na malú zahradku vybjéhal, keď tam stromy ve kvetě stávaly. Šetko se na mňa smálo — a já sa smál též na šetko. O žádnom nesmýšlel jsom zle, i bol jsom té bláhovej very, že také v žádnom nič zlého nĕvezí. Dní a nedĕle utékaly ako voda, lebo v myšlénkách bol jsom porád u Haničky a pak jsom pilně robil svoju prácu. Muselť jsom medzi tím arci také s krajany obcovať; ale veru žerty jejich ma netěšily, a každé útraty strachoval jsom sa ako velké škody. Najmilejšé vyraženě moje bolo, keď jsom pod širé nĕbe sa dostal a uzlík svój otevrel a uschované peňaze prepočítával. Nĕmyslitě si, pekné slečinky, že to bolo lakomstvo — já miloval svój poklad pre jinú príčinu. Veď bol každý krajcar, kerý jsom uložil, malý stupeň k mojemu budúcímu štěstu, a takových stupenků mal jsom, bohužel! velký počet prekročit. Ale Bóh mi poprál síly a vytrvanlivosti. Než ubehlo púldruha leta, mal

prázdná. Oklamaný vo svojí prvej náději, že drahé děvča radostně prekvapím, mrzutý a nějako polekaný ubíral jsom sa k rodičům. Matička — Bóh ju potěš! — ta radosťou plakala, otěc a strýc sa potěšili; mně ale nědali utěšenú novinu, keď jsom začal o svej něvestě hovoriť. Ach, dosavád bola jako jarný vétr, a srdce mi bolesťou pukalo!

Něbývala už Hanička v našej dědině, ale bola sa s matkou do osady prestěhovala, kde panský zámok stál a kde sa letného času náš grof zdržoval. Na letnice bola tam šla k tanci. Moja milá matička jej říkala, aby toho něrobila; ona ale bola zaslechla, že sa tam z okolí najpeknějšé děvčata sejdú, a chtivá, akož bola odjakživa, chcela sa medzi nimi také blýskať. —

Veď něrobím nič zlého! vymlúvala sa pred mojou matkou — a raz za dlhé leto k tanci íť — to nějsú preca hrichy! Janíček bude mať radosť, až uslyší, že jsom něbola medzi najpeknějšími ta posledňá. — Šla teda s inými děvčaty na taněc, a v tom sa jej musí dať za pravdu, že nezostala v kráse posledňá. To pozoroval ale též grofský myslivec a začal po něj túžebnějš pozerať, nežli po najpeknějšej srně. Dobre urostlý muž a šumný myslivecký šat, klobúk s perom a vykládaný myslivecký nož po boku — to šetko zalúbilo sa ístě také děvčati, a něbolo tance, aby sa něbola s myslivcom do kola pústila. Spolu mluvili, spolu sa smáli, spolu boli veseli, a keď jej na druhý deň strýc vyčítal, čo bol od iných zaslechnul: tu sa ona najprv zamyslila, potom ale dala sa strýcovi do smíchu a radila mu, aby bol bez šetkej starosti. Janíček je mój, rekla, a grofský myslivec je blázen! — Ale starosti strýcovy něboly daremné. Myslivec si nadchádzal Haničkynu matku,

Krásná, tichá byla noc! — a jakoby nikdy nebylo pršelo, hořely hvězdy na jasné obloze. Měsíc byl v ouplňku. Samoten šel jsem okolo žitnišťat. Myslil jsem na nešťastného Slováka. Tiché štěbetání skřivanů ve hnízdě anebo tlukot křepelky nevytrhoval mě z myšlének a citů mých, až mě najednou hlasitější zvuky projaly. Byl to lidský usedavý pláč. I ohlídnu se, a spatřím pod blízkým pahorkem v trávě člověka leželi.... Byl to ubohý dráteník.

„Janečku, co pak tu děláš?“ zvolám naň u nemalém podivení, až k samému se přiblíživ.

On pozvedl hlavu jako u vidění, hleděl na mne dlouhou chvíli uslzenýma očima, a nemohl mě poznati.

„Proč pak jsi nám tak rychle utekl?“ jal jsem se ho zase tázati.... a tu teprva obživla mu v paměti moje podoba.

„Ach, mój zlatúšký panáčku!“ odpověděl na to ubohý — „jak pak jsom mal dále povedať — tu sa podívajtě!“

A s těmi slovy podal mi několik složených archů papírů, nad kterými byl právě hořké slzy proléval. I rozevřel jsem je, a pokud jsem co při měsíční záři poznati mohl, byl to průvodní list jeho, při něm asi dva měsíce starý, neumělou rukou psaný list od rodičů, plný smutných novin, a.... Haniččin umrlčí list.

„Ó moja Hanička, moja Hanička!“ hořekoval vedle mne na chladné zemi nešťastný ženich, jenž byl opuštěnou nevěstu od svatby své nespatřil, a pro zemřelou, žalem utrápenou nyní bědoval; já pak stoje vedlé něho s duší velice pohnutou, skládal jsem tiše zvlhlé papíry, a umínil si také za ubohého dráteníka vplésti pomněnku do věnce, který jsem památce dobrých lidí věnovati za důležitou práci života svého ustanovil.

Název oblíbeného mi a v mládí častěji čítaného spisu povzbudil mou zvědavost, i žádal jsem, abych si mohl knihu prohlídnout. Bylo to k úžasu mému nejstarší vydání.

Pohledem na starožitnou knihu českou vzbuzují se ve mně sladké i hořké pocity. Mámť ji vždy za smutného svědka věků blaženějších. Písmena, zdá se mi, mluvějí hlasem srdečnějším, nežli jakový za času našeho slyšeti bývá. Každý prášek na ní podobá se drahým pozůstatkům minulosti šťastnější! — Kdo ji asi čítal, kdo poslouchal? Byla-li ve sboru bohatýrském — byla-li v besedě mudrců — byla-li na stole měšťanů? — Zde i onde zajisté častěji nežli za dnů našich!

Ty a těm podobné myšlénky střídaly se ve mně při prohlížení „Letopisů Trojanských". Licitace mezi tím kulhala zdlouhavým krokem dále, až mě náhle provolavačovo: „Dva rýnské po druhé — žádný víc?" z mého rozjímání vytrhlo.

„... a pět českých!" doložím na to skoro nevědomě; neboť mi bylo právě tak, jakoby se chtěla ruka moje s prastarou knihou přetěžce loučiti. Na to se ohlídnu zvědavě po kupci, jenž byl cenu staročeského spisu z dvacíti až na sto a dvacet krejcarů odhodlaně popohnal. Byltě to muž letitý, dle šatstva řádu nevysokého, i jinak nepatrný mezi četným zástupem; vyjímaje leda to, že se oči jeho s nadobyčejnou žádostivostí po „Letopisech" točily, které jsem až dosavade v rukou držel. Jakoby se byl truchlivé zprávy ulekl, trhnul sebou šedivec, an jsem na podání jeho ještě patnácte krejcarů přirazil.

„Dva zlaté a šest grošů!" vypustil s hlubokým povzdechem z třesoucích-se skoro rtů. V teskném očeká-

s dra
bych
na žá
letého
byl n

jsi m
kovi č

ferina
znal
ho ub
nejsm

zvání
já tvť
rázněj

oprav
pocítě
věka,
jazyka
na on

vás h
Rád l

poněk
Polabi

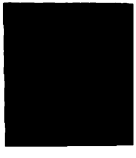

Digitized by Google

„Co hledáte v Polabicích?“

„Milejší by mně bylo, kdybyste mne odpovědí poctil a zbytečnými otázkami nezdržoval!“ odpověděl jsem hlasem trochu zpurným, neboť se mi zdálo, že tu vážnými slovy již nic nezmohu, a mrzuto mi bylo, darmo se zdržovat.

„Viděl jsem vás,“ mluvím tedy dále, „dnes ráno při veřejném prodaji českých kněh, a měl jsem radost z vaší vroucnosti, kterou jste po nich bažiti se zdál. I přál jsem sobě, seznámiti se s mužem tak chvalitebného smýšlení; avšak děje se to nyní tak odporným způsobem, že vám déle na překážku nebudu. Pro lásku vaši k letopisům Trojanským vás toliko prosím, povězte mi, kudy cesta do Polabic vede?“

Mluvil jsem, co mi chvíle na jazyk přinesla. Podobalo se však, že jsem řečí svou dobře učinil. Starcova prudkost ochabovala, ohnivé zraky zhasínaly. Všechen jeho pohled projevil mírnou vážnost, na kterou jsem hleděl s nemalým pohnutím, ana se mi zároveň myšlénka vtírala, že v té ctihodné schránce pomatený duch bydlí.

I stáli jsme tak opět za nějakou chvíli, ani slova nemluvíce. Posléze ale pozdvihl majetník Trojanských letopisů svou hůl a na prostřední mezi třemi cestami okázav doložil tichým hlasem: „Tamto!“

Na to přišly moje díky a k nahrazení promeškaného času kvapné kroky. Brzo však zaslechl jsem na sebe volati. I zastavil jsem se. Byl to stařec, který mne i brzce dohonil a za ruku pojal.

„Příteli!“ promluvil, a hlas jeho zněl dojemnou mírností, nepodobaje se ani dost málo k onomu, kterým mě

Digitized by Google

na obyčejích věku sešlého; za to ale má také větší sílu, že může odporné časem slabosti starců přívětivě snášeti.“

„Odpusťte, pakli se v slovech mých nějaká nesnášelivost jevila,“ řekl jsem na to s takovou upřímností, jakovou jsem ve starcových slovech pozoroval. „Celá neshoda povstala mezi náma, tuším, jen z omylu.“

„Avšak právě ten omyl, to nedorozumění, ta neshoda měla prvopočátek v mé slabosti. — Hodláte opravdu do Polabic?“

„Chci tam přítele navštívit.“

„Bude-li vám vhod — půjdeme touž cestou asi půl hodinky pospolu.“

Já ovšem radostně přisvědčil. Kráčeli jsme tedy podle sebe — opět ale na chvílku mlčíce. Zpytujícím okem pohlížel jsem zatím na svého soudruha. On to zpozoroval, usmál se a zastaviv na okamžení kroky, jal se takto mluviti:

„Není-li pravda, že vám to dělá vrtochy, že tovaryše svého nyní pokojně kráčeti vidíte, ačkoli se byl před krátkou dobou jedovatě na vás osopil?“

„Přiznati se musím — že —“

„Že je vám to temné jako staroegyptská abeceda — s dovolením vaší učenosti!“ přejal mi šedivec s veselou tváří další slova. „Ale objasním vám to. — Nemáte anebo neznáte nic, v čem byste obzvláštního zalíbení nalezal? V čem byste se nejraději kochal? Při čem by celé vaše srdce bylo? I máte dozajista! Od čackého jinocha nemohu se jiného nadíti. Život bez náruživosti jest smutný žalář, kde u věčném střídání denní soumrak s čirou tmou se potkává. Takového však ani starci nepřeji, tím méně jinochovi. Nuže, na jakém tedy koníčku jezdíváte?“

Digitized by Google

„Aha, vidíte, že jste mi na vějičky sedl! — Tedy hudbu? tu dceru s nebes poslanou? tu říši nejmocnějších kouzel? Ach, kdo pak by u té nehledal útěchy v starostech, soucitu v radosti, odlehčení v zármutku a povzbuzení k veselí! — Ale chytání ptáků? Hm, skoro bych to nazval spíše ukrutným, nežli kratochvilným; bojím se však, že bych musel s vašemi důvody krušně bojovati, a proto se raději na milost podávám. Vždyť pak máme i jiných, podobných zaměstnání, jako je lovení ryb, hledání brouků, snášení ptačích vajíček atd. A opominouce milovníků malby, sadů a jiných krásných i užitečných věcí — nejsou-li lidé, kterým se ve psech a koních tak zalíbilo, že se hříchu dopouštějí, kdykoliv se těmto hovadům dost nepatrné příkoří učiní? Lidská náruživost je rozmazlené, choulostivé děcko; prstem se ho dotkni, a počne křičet, jakobys je na vidličky bral. Či myslíte, že ne?“

„Zajisté,“ odpověděl jsem, převážně přitom hlavou pokynuv, jakobych chtěl jakousi hlubokou učenost v to prosté slovíčko vnutkati. Viděl jsem pln úžasu, že se mi událo s člověkem neprostého rozumu, aneb aspoň podivných zásad jednati, a proto jsem usiloval i jiskru vlastního vtipu roznítit.

„Zajisté,“ odpověděl jsem; „a příklady toho máme netoliko ve světě skutečném, alebrž i v znamenitých spisovatelích, jimžto se duši lidskou trefně zobraziti zdařilo.“

„Dobře máte,“ posvědčil radostně stařec. „Kdyby nebylo hříšné v člověku náruživosti, jak pak by mohla na př. Šnaidrova píseň: „Jan za chrta dán“ povstati? — Než ale nechtějme se déle obírati s hříchy; jsou též ryzé, očistěné čili posvěcené vášně v prsou lidských. I já miluji

„Uhoc
možnou výr
se, že jedi
náklonnost
jako dvé l
Co ráno o
dokončila
„Nech
poněkud m
dnici po p
styděti, že
prostoty za
„Nech
sprostý venl
a pokud vá
domácí!“
Musilt
dva, na tři
Dobrý
nechtěl vyk
Uvedl
jeho knihov
„Chrán
U zdi s
zastíraly v
ších i starší
názvy na či
když jsem t
tinské a řec

Digitized by Google

svému konci. — Knihy došly, řekl j
ale, kmotři, nežli k pivu zasednete
chcete-li, matky, nežli co na pamě
krejcar v kapsáři ponechat: tedy sí
na hromadu, a z té hromady nám přijd
Rozumíte, příteli? Na počátku šlo
ale již naváben a toužil po čtení.
cary kapati. Přál bych vám, abyste
dost pocítit! I dcerky a synkové přic
jen aby zas něco nového a hezkého
pokud jen kapsa moje stačila, a tal
několik nových knih přistěhovalo. 1
Žákové moji odrůstali; bylit nábožní,
a s nimi přibývalo také čtenářů. M
ného čtení nechati. Mládež si ode m
a staří mladí měli zábavu doma. A
pověst o našich knihách i mimo Květol
také okolní dědiny chtěly vědět, co
po čtení bažiti. Já začal tedy knihy p
přibývalo dárků, těmi se množila kn
moje, někdy ale, až mě Bůh zavolá,
v knize života, dědictví našich obča

S rostoucím obdivem poslouchal

„Nu věru, drahý příteli, kdybych
kem účinnosti vaší," řekl jsem posléze
udání vašemu uvěřil. Jaké to podnil
žití v české vesnici!"

„A proč ne ve vesnici, pane?" ozv
výrazně. „Myslíte, když mnohá města
českou neznají — že i náš nezkažený, p

Digitized by Google

Veli
tklivě, ja
„Kd
i své ště
Oko
„Kd
porozumí
rozpouště
mě opět
Zdál
sti důvtip
stud její
v tom ok
a mimo to
díl „Izid
Lenl
po všem
do proud
pevným ú
Noc
a nejrann
Jako
brati se
ještě vše
Voln
ranním po
růže vyst
Skřivanů
mne. Běž

Digitized by Google

„Buď dej, aby tě nezklamala!
„I nezklame!... Měj se dob
lásce naší nápomocen!...“
Já ležel ještě pod šípčím; vlas
bych ležel v něm, v nejhustějším tr
Dle prvního tónu dívčích slov po
a když hlas její dozněl, bylo mi, jal
smrti zaslechl. Poděšený vzchopil js
hustým křovím loučila se Lenka s n

Zde vlastně mělo by se povídá
se dále dělo? Co je mi do toho?
Na zbořeništi vlastní své naděje po
kládati a stavěti chrám blažené lásky.
předtím sám ke všem službám nabízel,
jejímu rozprávěl; jak jsem mohl nyn
S úsměvem na tváři, ale s ranou
známost se šťastným polesným; začal
o něm povídati, že je náramný vlasten
českých kněh, ano i znamenitý básní
velmi přívětivě, i pustil se s ním hned
které jsem ubohému arci jako divadelní
musel — a když jsem konečně z Květo
mi Lenka ruku a šeptala, že má tu
Ostatně přeji vlasti naší do kaž
máše, každé Lence poctivého polesné
ném důvtipné české děvče... a sobě
čtenářů, abych místo nevěsty v přízni
tou náhradu, kdykoli se osmělím pře
obrázek z našeho života postaviti.

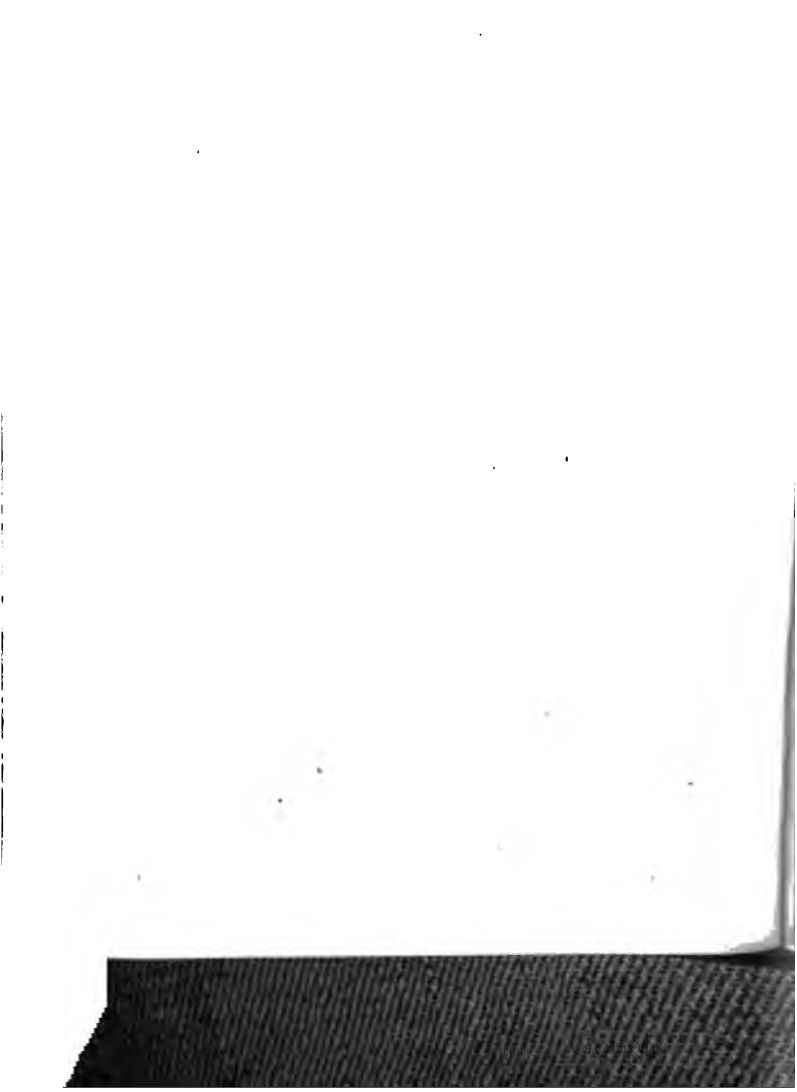

1.

Ranní slunéčko svítilo, skřiván
foukal, lupení šustělo — a já se
jsem ponejprv na divadle vystoupiti

Znáte mě již?... Několik slov
v úplné postavě.

Kde jste, zlatí časové? — Vrat
mé ještě nesestárlo — ještě vám dos
Zlatí časové, an se ještě Jaromír z E
háněl! Já byl tenkráte mladý a plný ž
sestárnul a zmizel: moje mladost a n
nedaly ovšem také držeti! Utíkaly, u
z nich nezůstalo, nežli upamatování!

Ještě ho vidím — a kdo by ho
ho jednou spatřil? — ještě ho vidím ob
dem stříbrozvuké řeči uchvacujícího, s
plamenným okem a vkusným oděvem
kána — ještě ho vidím Ludvíka Löwe
škerého světa nebyl bych miloval dívk
netušenou rozkoší se nezachvěla, když
na kolenou o milost prosil, a pak d

Ha, ich fühle — dieses Leb
Ja — du bist mir rückgegel

Digitized by Google

tváře své, mozolemi rukou svých; já ji živil nejsl
sliby. Každý krejcar, který mi po ukrocení nejkrut
hladu zbýval, každý nenadálý dárek donesl jsem
vadla, i tuším, že bych se byl roznemohl, nemoha al
dvakráte za týden oblíbené místečko na poslední
navštívit. Toho dne jsem arci neobědval; ale co to
dilo? Jáť již věděl, že není člověk na zemi pro jí
pití. Blažen povečeřel jsem kousek suchého chleb
neboť jsem byl v divadle, a tam, jako u královského
sladkých lahůdek se nasytil.

Tak jsme dorostli — já totiž a touha moje —
dvacátého roku. Až posud byla ona mou věrnou druž
magnetovými okovy připoutanou společnicí, poslušna
pěstitele a pána svého; náhle začínala však bujniti,
její těkala po dalekých končinách a nedala se déle dr
I odhodlal jsem se tedy, že půjdu příští podzim k diva

Leto jsem trávil samými přípravami. Fridolin, M
mer, Sokol, Klingsberg, Moor a přede vším Jaromír
moji denní společníci. V těchto osobách dráhu svou sl
začíti — to byla moje denní myšlénka. Pilněji nem
se nikdo řečeným rollím učiti, jako já se jimi m
Já študoval Lessinga, Engela, Zimmermanna, Schlege
Tiecka — já si psal vlastní kommentary ke všem rollím
já si vymyslil zvláštní hudební noty k naznamenání pr
deklamace — já si ozdobil rolle množstvím rozmanit
figur k študování mimiky a malebných postav — slov
já učinil, cokoli dvacítiletý, nezkušený, ale horlivý z
tečník divadelní učiniti může. Nezapomněl jsem také
ptati se povzdálí, co všecko herec do svého vaku sl

Digitized by Google

Mluvte s nimi! Aby vám dokázali, j
menité známosti mají, budou vám vypr
tam a tam se Shakespearem vypili. Kla
u nich ta, která nejvíce vynášejí —
klavé luzy vábí; u jednoho: „Loupež
u jiného: „Bachus Pumprnikl," u tře
cích panen". O pravém povolání divi
o jeho povinnostech: vkus obecenstva zr
svého zrcadlo všeho krásného, a byť
niti — jak by to mohl člověk věděti,
divadelní cedule roznášel, padesát z
a teď na vlastní risiko pod papírovou
rovných ctitelů Thalie svolal?" —

Milý, milý Asmodi! — Co jsi s
napracoval, abys *komedianstvu* ke cti
let najímal jsi se cizím lidem za dělr
jsi, psal jsi, maloval jsi, šil jsi . . . ó
co jsi všechno dělal?

V komoře tvé leží teď ovšem hron
nutých dekorací a veliké truhly stra
v pokojíčku tvém stojí ovšem dlouhá
novějších dramatických kusů, klavír,
toucích hortensií, a pod nimi tvá Julie -
společnosti: ale ty sám sestárnul jsi —
zdětiněl jsi — nu, Bůh dej svého pc
nahradí probdělé noci, ať se ti nahra
a především ať se ti vyjeví patnáctileté kr

Já mu přeji všeho zdaření —
i svoje naděje zakládám! Já blázínek
sluhuje. Vůle jeho je nejlepší, hlav

Digitized by Google

ja. Posléz ale přetrhla Julinka všeobecné mlčení.

„Aj, aj, pánové!“ prohodila, „co pak jedeme na pohřeb, že tak svědomitě ústa zavřena držíme? — Tatínku, tvé naděje obracejí se v jistotu! — tvé krásné sny přicházejí na jevo!“

„Já tomu ještě nevěřím!“ zavrtěl on hlavou. „Já přivyknul naději tak, že se jistoty obávati začínám. Patnáct let samého očekávání, samého lopotění, zapírání sebe samého a nuzování! Patnáct let samého stavění na velikém plánu, na skrovné společnosti posvěcenců Melpomeny a miláčků Thalie — patnácte dlouhých let pobývání v tiché skrytosti a — nyní najednou vystoupiti světu před oči a říci: Tu jsem! Toto jsem udělal za patnácte let! Pro živého Boha — pojďte! dávejte mi po pěti a dvou groších, já vám rozevru prsa svá a rozpoltím lebku svou, abyste viděli, jak se točí a víří krev a mozek můj! Buďte ale milosrdni a nepoděste mě hvízdáním!“

„Aj, milý tatínku!“ jala se Julinka líbezně mluviti, hlavu k němu nakloníc, „kde pak jsi nabral dnes tak černých barev k obrazu divadelního ředitele? Pryč, pryč s těmi bubáky s jasné oblohy naší budoucnosti! Neviš-li, co jsi jindy říkával? — Divadelní direktor je malý král — je divotvorný čaroděj. Oné má své ministry a sluhy, své démony a bůžky; ze svého kabinetu, ze své tajemné dílny pohybuje srdcem lidským, nechť se jakékoli k okresu jeho a kouzelnému kolu přiblíží. Smích a pláč, radost a žalost rozchází se péčí jeho; on vede ducha lidského do slunečních výsostí blahodárného umění, on mu podává zrcadlo, řka: Podívej se, takový jsi! — a velí opět: Takový buď! — Tak jsi mluvíval, tatínku, an jsi daleko stál od cíle. Proč medle jinak mluvíš, an se k němu blížíš?“

Digitized by Google

pokoušel! A já bych byl rád oči
že není snad jednoho divadla na svě
ježto se nyní *vzorem* a *školou* n
jednoho, kde by ten neb onen ma
cechu neb pořádku byl nepatřil. I
zamhouřil, jen kdybych byl jiskru po
nazdařbůh s nimi se odvážiti —
menší společnost, tím vybranější mu
nyní, jakožto člověk z vlastní škody
ať si každý dřív, nežli s divadlem něc
osobních známostí udělá — více ales
patnácte let skoro jen o pouhý výc
Ostatně ale také ještě nezoufám.
pány a dámami předce vyvesti — a p
Již k vůli ní musejí lidé do divadl
něco dovedete."

7.

Den první zkoušky byl tady.

„Prosím vás, nezačínejte s naši
mostí, a zvláště se chraňte našich p
pomínal mě ještě Asmodi. „Ne aby
utrhal — ale věřte zkušenému! Dov
větivou tvář okázati, s každým laho
přitom hned neprozradil, co se ve va
s nimi obcujte! Jestli to ale ještě
doufám" — a přitom mi ruku tiskl
co možná straňte! Posměchu, pomluv
beztoho tak ani tak; budete však as

mne tak pronikavě, že jsem vyděšen odskočil a vše
jak se říká — z rolle vypadl.

„Shoďte tu potvoru na zem!“ ozval se za mnou
a hned na to stál mezi námi s tváří plamennou, ja
ho posud nebyl spatřil. „Jak pozoruji, byla mo
před zkouškou jenom do větru hozena! Ale velmi
kdo myslí, že řeknu někdy něco nadarmo. Je
líto, panno Wiesnerova, že právě u vás nelibosti s
popustiti musím — týká se to ale všech, kteří vů
slyšeti nechtěli. Já vím, co jakožto ředitel poža
mohu — i budu toho požadovati. Já vyplnil posud v
články našich kontraktů — budu tedy hleděti, ab
i vy splnili. Komu se pořádek nelíbí, jímžto nejen d
stavu kasy, ale i cti veškeré společnosti docíliti h
nech jde, odkud přišel — já nebudu na prknech žá
příkoří a žádné svévole trpěti. Teď prosím, aby se
ve zkoušce pokračovati!“ —

Ubohý direktore!

8.

Co bylo Julii? — Jakou to chladnost jevilo c
její? — A proč opět nalíčenou zdvořilostí chtěla
jakousi ke mně nelibost?

Pro živý Bůh! — Mám-li to mysliti? Mám-li s
moře rozkoší tak lehkověrně potopiti? — Ó mluv,
Julie, a vyznej se, zda-li to *žárlivost?*

Já mluvil s Wiesnerovou. Bylo mně jí líto.
všemi přivolaná, byla ji zastihla nejprvnější. Zdálo

Ale od té chvíle zdála se mi býti interesantnější. Odstoupila z jeviště a se žádným ani slova již nemluvila. Mně ale není na světě nic protivnějšího, jako myšlénka, že se mou vinou snad někomu křivda stala. Mimo to pozoroval jsem, že je lady Milfordová osoba velmi půvabná. Bylať asi 28tiletá, plná, vysoká — a večer vypadala jako královna. Oči jí jen hrály. Rafinované — to jsem brzo poznával — bylo arci všecko její chování; nic však méně předce veliká lahoda v něm vězela. I nechtěje se žádným v nepřátelství žíti, myslil jsem, že mne neubude, jestli se u hezké ženské omluvím, s kterou budu muset často bývati, a jelikož to snad mezi vady mé náleží, že u ženských právě nejvíce slov nadělám, když nejméně cítím, míval jsem s ní po dva dny hodně dlouhé rozmluvy.

A *to* bylo snad příčinou Julinčiny nelibosti! — Tak jsem nyní uzavíral, a o tom chtěl jsem se i k štěstí svému přesvědčiti. Klepání na dvéře vytrhlo mne z myšlének, a do mého skrovného pokojíčku vešel Asmodi.

„Ah! jaké to potěšení! — pan direktor —“

„Nechte, nechte! Že vy ke mně nepřicházíte, musím já k vám —“

„Prosím! Já se nenadál — a včera se mi zdálo, že nějaká mrzutost —“

„To bych nevěděl! — Ano, my vás dnes jistě očekávali. Nu kdo ví, kde vás co více baví, nežli naše společnost.“

„Pane direktore!“

„Nu, nechme toho, nechme! — Já jdu k vám na radu. Zejtra má býti první představení — a lidé nechtějí naši truchlohru. Kdesi cosi, že prý to již viděli! Jakoby

Digitized by Google

Digitized by Google

žádný předsudek na stavu hereckém, jako na jiném uměleckém, lpíti — dokud se budou ženské buď z nouze nebo z divné chuti, bez duševního vzdělání a morálního základu divadla chápati — nedá se žádané proměny očekávati. Ach, milý Ferdinande — já znal také jednu — mluvím s vámi upřímně, abyste neřekl, že vám ovoce zrazuji, z něhožto jsem sám snad blahosti okoušel — vězte, že jsem také jednu znal, a byla půvabnější, byla všemi vnadami ženské krásy ozdobena — mé vřelé srdce upnulo se na ni láskou vášnivou — ach, tím prudší a nerozumnější, že mne v letech mužných napadla! Veškeré umění, krev a život byl bych dal za její věrnost — a hle! ona tropila hříčku se srdcem mým. Ach, Ferdinande — vy jste první, k němužto po dlouhých letech o bolestných ranách duše své mluvím; nedivte se, je-li hlas můj měkčí při té zpomínce!"

Přitom stiskl ruku mou, a jako bolestí přemožen posadil se na sesli, sklopil hlavu a tvář na dlaň položil.

9.

Mráčky zmizely, ježto se byly bez mé viny mezi mnou a Julií stahovati začaly. Slunce opět svítilo — pro mne tím jasněji a radostněji, že mi nadějný výhled na přízeň milostné dívky ozařovalo. Vědělť jsem, že mi přeje *ona* i *otec její*.

Nastal den prvního představení.

Asmodi dal po dlouhém rokování předce jen Schillerovu smutnohru na ceduli postaviti. Onť sám doufal, že představení výborně vypadne a všechny odpůrce usmíří.

byly sloužily. Kromě dvou mladých začátečnic
úlohy byli ostatní údové zkušení a vycvičení h

Ale jakého namáhání, jakého starání a bč
to Asmodiho, nežli se osudné jitro prvního př
zabřesklo! — Toho dne byl všechen již jako v
zápalu; neměl stání, neměl pokoje. A jakého ta
Patnácte let minulosti a celá budoucnost ležely

Měli jsme poslední zkoušku. Všecko šlo výbor
opravdivé vyhrožování ředitele, který platil gáže, j
skoro u žádné cestující společnosti nadíti se nen
anebo příkladem několika členů, jimžto na čest
daření věci záleželo, pohnuti a svedeni, sjednotili se
k harmonickému celku. Asmodi chodil opět za
a mnul si radostně ruce. V tom se ozval v gar
z nížto se na jeviště vcházelo, chraptivý, ale hlasitý
hlas a znepokojil celou scénu tak, že jsme se
mrzutě obrátili.

„Jaký to povyk?“ ptal se hněvivě Asmodi, běž
dolů po několika stupních, ježto do garderoby ved
jižto jsme na scéně právě co dělati neměli, šli jsme

U prostřed pokoje stál člověk veliké, silné pos
mohl býti asi 40tiletý; ale pro zpustlost tváře ne
to dobře určiti. Barva lící jeho byla bledá, nezdra
kousi opuchlinou protivná; oči měl zkalené, strha
padavé, a jenom chvílemi vyšlehl z nich blesk — o
Vlasy byly zcuchané, brada zarostlá, šátek okol
nedbale otočen, kabát málem bez knoflíků, boty be
švů a kalhoty okolo nich otřepené.

I stál u prostřed pokoje a vadil se s divadeln
sluhou, který ho chtěl ze dveří vyvesti.

Digitized by Google

„Prosím za odpuštění, pane direktore!“ jal
to posluha svou omluvu přednášeti. „Ten člověk
sem vedral mermomocí — já mu bránil dost!“

„Cože bečíš, berane?“ obrátil se k němu cizí
„Direktor? Náš Holmánek je tvůj direktor? —
jsem byl slepý?“

Přitom se otočil ke stolu, vzal s něho divad
věští a začal čísti: ... „pod ředitelstvím Karla
berga bude se provozovati ...“

„Ah tak! — tys měl tedy ještě jedny křtin
co škodí — Holman nebo Rosenberg! — Pane direk
nějakou kolektu — a ze staré známosti — nějak
nou — nebo dobré engagement!“

„Vyveďte ho ven!“ zkřikl nyní Asmodi, dáva
mení posluhovi. — „Ať ho nevidím!“

„Jakže, pane překrtěný direktore!“ dal se
smíchu. „Co pak jste se přehledl? *Já* to jsem! *Neub*
skládá svou reverencí. Vypadl vám z oka již tak úp
ho nemůžete poznati? Vy jste se, panáčku, také změn
je pravda! — ale pamět moje není tak slabá, jako vaš
kde jsou ty časy, není-li pravda, když ještě Julie

„Pryč, pryč, hanebníče!“ rozkřikl se nyní A
a tvář mu zahořela náramným hněvem. Hlas jeho s
„Pryč! — anebo tě uškrtím!“

„Ho, ho! pane Kašperle!“ odpověděl tento.
pomínej, že stávalo v tvých rollích: Já se boj
Uškrtit? — mne, jehož jsi zkazil?“

„Já?“ rozhorlil se Asmodi ještě více. „*Já t*
čemníku?“

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

cizí člověku na cti škoditi? Může-li dítě odpov
skutky rodičů! — Ó světe, světe! jak úzké je tvé sr
jak zkřivená mysl tvá!

A dnes mělo býti první představení! — Co by
censtvu do toho, že direktorovi srdce pukalo a dc
žalostnými slzami líce máčela? Ono by se bylo zne
kdyby se byla dnešní hra odložila. — A co vlast
řediteli Rosenbergovi do toho, že bývalý komik
hořem umíral? — Péče o kasu velela mu dnes
i hrálo se.

„Upokoj se, milé dítě!“ — prosil Julinku —
starosti mé! *Pro ni* neplač — nenaříkej! Nebyla s
hodna. Vypusti z mysli, co zlému člověku z úst
a pomysli, že tě zlý sen poškádlil! Matka tvá je
mrtva, jako byla po všechen čas tvého života.
bolestnější ránu, než jaková nyní srdce tvé rozd
Bůh mě zachoval. Dnešní den jest pouhý ohlas oné
bouřky, ježto blaženost života mého zrušila —
ohlas nás nezničí.“

Julie neodpovídala. Hlava její spočívala na prs
a ruce její byly ovinuty okolo krku jeho . . .

„*Du bist blasz, Louise?*“ — byla první sl
dnešní rolle; a já se bál z úst je vypustit! Act
byla v skutku bledá! Bylať to nevýslovně jemná
ježto celou duši dívčí naplňovala a která celou
její hrou prosvítala.

„*Du bist blasz, Louise?*“

— „*Es ist nichts, nichts! Du bist ja da. vorüber!*“ —

S těmi slovy uvrhla se mi okolo krku. Srd
2

tě hlava bolí, jestli tebou zimnice lomcuje, jestli
srdce užírá? On platil — ty musíš hráti!

Asmodi hrál — on ale také plakal! — „*A Dieu, Sie kennen mich ja!*“ — byla poslední slo v první scéně, ježto s velkým namáháním ze sebe potom sebou vrhnul na sesli. Mělať přijíti Luisin s Wurmem! Celá duše jeho potopila se v sladk milované dcery — i byloť mu, jakoby se v skutk nevinná obětovala, aby jej před hanbou a smrtí zac

On dohrál — scénu druhou i třetí: a věru Milfordové: „*Mann des Erbarmens!*“ týkala se h pravějším smyslu. Tiše odebral se po čtvrtém jed garderoby, a nemluvě, nesvlékaje se z vyšívaných š sadil se do koutečka, kde jeho stoleček stál. Ins mu oznámil, že se může pátý akt začíti, a nedbaj že mu direktor odpovědi nedává, o němžto věděl, dnes mrzutá příhoda potkala, dal znamení, aby se zač Asmodi zůstal sám a sám ve svém koutečku. My měli ještě v pátém jednání co dělati.

Hlučné tleskání oznamovalo, že je po hře. R krokem přiběhl inspicient do garderoby.

„Pane řediteli,“ promluvil k Asmodimu, „r obecenstvu okázati! Chtějí vás také mezi ostatn děti — *volají* vás!“

Ale Asmodi ho neslyšel. Nedbalť na volání lid neboť ho byl již Bůh zavolal!

Třetí den na to prokázali jsme řediteli své slední službu!

* * *

Digitized by Google